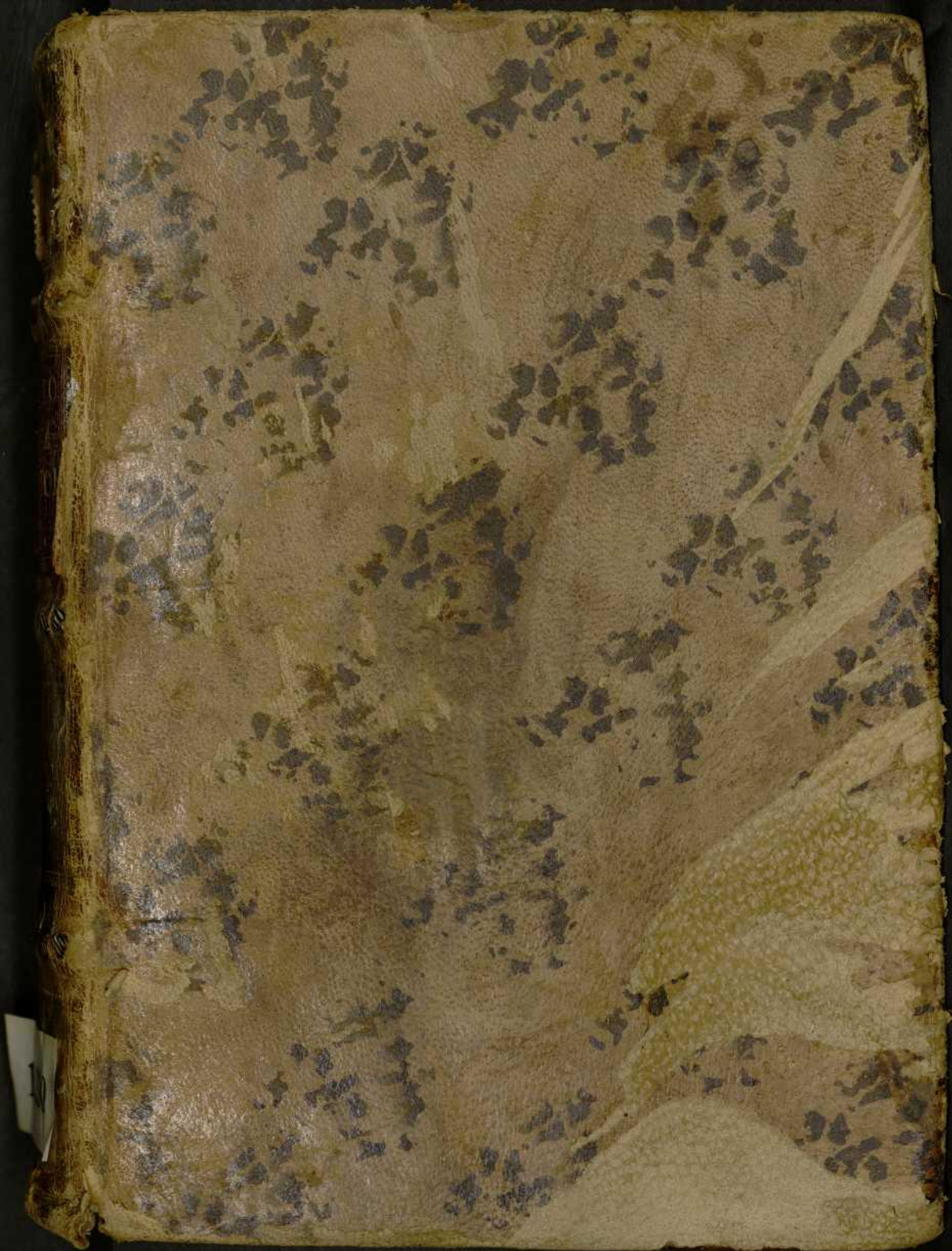

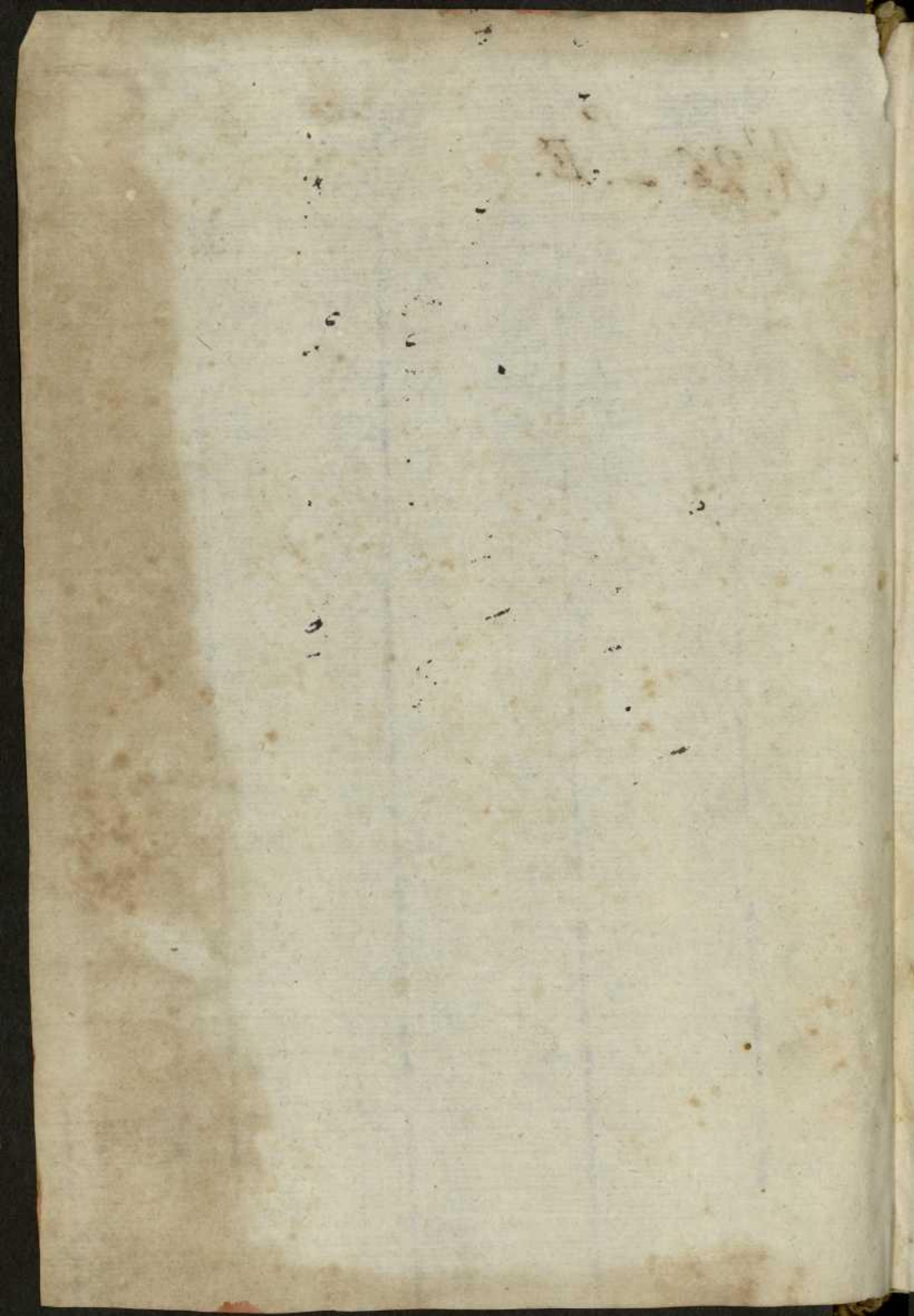

1230

N. 26. L. E.

$\frac{49}{28}$

L

IOANNIS OSORII
E SOCIETATE IESV
SYLVA VARIARVM
CONCIONVM.

*Diuini verbi predicatoribus extra ordinem Dominicarum, & festorum
passim occurrentium. In quibus & populi singularis expectatio est,
& argumenti inueniendi magna difficultas.*

Ad D. Franciscum Sarmiento, Episcopum Giennensem.

CVM PRIVILEGIO.
METHYMNAE A CAMPO.

Excudebat haeredes Iacobi à Canto.

M. DC. III.

IOANNIS OSORII
 SOCIETATIS
 SYLVAE VALARVM
 CONGLONVM

Quod si per hanc societatem etiam in hunc mundum
 peruenirent in hunc finem, ut per hanc
 societatem in hunc finem, ut per hanc
 societatem in hunc finem, ut per hanc

CM FRILEGIO
 METHYMNÆ A CAMPO.
 Excudebat hactenus Iacobus Cantor.

M. DC. III

Errata sic corrige.

Folio 2. pagina 2. linea 20. Vbi di. it. dan. lege. den. 21. 1. 22. ab. ad. 15. 2. 23.
 22. la. 29. 1. 29. ria. 22. 34. 2. 24. tre. tu. 17. 1. 20. fue. fine. 76. 2. 5. cieli. 22. 79.
 2. 7. vos. nos. 82. 2. 13. spe. expe. 91. 2. 28. tem. te. 94. 2. 3. tre. met. 97. 1. 37. rem. 2.
 108. 1. 21. mus. mis. 110. 2. 34. rat. ret. 112. 2. 20. gita. grati. 21. 2. 31. mortem in.
 in mortem. 119. 1. 4. quo. equo. 143. 1. 21. pe. per. 14. 10. rû. 15. 1. 26. liberos. li.
 bros. 146. 2. 9. cen. eun. 160. 1. 5. cum. eum. 165. 1. 18. iam. sum. 20. 12. cura. 266.
 1. 14. quem. quam. 170. 2. 23. mui. nun. 174. 1. 21. uis. bis. 177. 2. 16. Christl ser.
 uisto. Christo seruissi. 3. 1. tia. tiam. 189. 2. 28. greban. gregaban. 190. 1. 2. cre. cru.
 191. 2. 19. imbu. imbue. 210. 2. 16. hos. fors. 212. 2. 26. fra. fram. 215. 2. 23. ple. pla.
 221. 2. 23. pifea. prafe. 226. 1. 15. mas. nos. 227. 1. 14. cen. non. 233. 2. 6. libi. libidi.
 255. 2. 2. tio. tro. 257. 2. 6. ma. ma. 258. 1. 31. atte. artem. 259. 1. 31. am. a. 261. 1. 2.
 te. ten. 262. 2. 11. al. ait. 271. 1. 30. lilim. 279. 1. 30. cus. co. 281. 2. 9. vidi. ludi. 282.
 2. 17. fil. li. 285. 1. 24. ra. ra. 230. si. fru. si. 302. 2. 1. liles. 303. 1. 35. Dei. Dei via.
 2. 6. tus. tis. 304. 1. 13. lo. sto. 308. 1. 12. ti. ci. 31. cen. ten. 23. hæc. hanc. 312. 2. 30.
 nis. nec. 315. 1. 9. Pra. eo quas. Pra. eo quas. 316. 1. 22. mun. nu. 326. 1. 36. mat. ma.
 te. 2. 1. de. ne. 23. ci. ce. 312. 2. 28. da. ta. 323. 1. 12. ni. ui. 26. nita. nitam. 326. 1. 17.
 lon. lore. 2. 1. nec. ecci. 327. 1. 7. tua. tua. exte. 328. 1. 23. cum. cu. 330. 1. 22. tas.
 333. 1. 10. i. vt. 334. 2. 32. si. ful. 33. 72. 19. mon. men. 339. 1. 26. bra. brai. 340.
 1. 21. illos. illas. 343. 1. 48. ar. at. 347. 1. 37. bam. bit. 348. 1. 30. aspi. api. 350. 2. 34.
 tus. tur. 36. tut. tus. 353. 2. 4. & & catena. 355. 1. 11. nen. nan. 2. 22. eorum. eo vero.
 356. 2. 5. iant. lant. 358. 15. aper. aper. 360. 1. 2. cia. cia. 362. 1. 26. vos. nos. Valli.
 solet. xvj. Kalendis Augusti. Anni CIO. IO. XCIII.

Vi este libro intitulado *Sylua variarum Concionum*, el qual està bien
 y fielmente impresso, y con las emièdas que lleua sacadas, conuerda
 con su original. En Valladolid a 17. dias del mes de Julio 1603.

Doctor Alphonsus Vacca de Sanctiago.

T A S S A.

YO Alonso de Vallejo escriuano de Camara del Rey nuestro se.
 ñor, de los que residen en su Consejo, doy fee, que auindose vis.
 to por los señores del vn libro que compuso Iuan Osorio de la Com.
 pañia de I E S V S, intitulado *Sylua variarum*, que con su licècia fue im.
 presso, le tassaron a tres maravedis y medio cada pliego en papel. Y
 mandaron que esta tassa se ponga al principio de cada volumen del
 dicho libro, para que se sepa y entienda lo que por el se ha de llevar,
 y sin ella no se pueda vèder. Y para que dello conste de mandamien.
 to de los dichos señores, y pedimiento de la parte de la Compañia de
 I E S V S, di esta fee, que es fecha en Madrid a 30. de Agosto, de 1594.

Alonso de Vallejo.

¶ 2

LICEN:

LICENCIA DEL PROVINCIAL.

O Francisco de Galarça Prouincial de la Compañia de Iesus, en la Prouincia de Castilla, por particular comission que tengo de nuestro padre General Claudio Aquaviua, doy licencia que se imprima la *Sylua variarum concionum*, que compuso el padre Iuan Otorio de nuestra Compañia, residente en el Colegio de Salamanca, porque han sido vistos y examinados por muchas personas doctas y graues de nuestra Compañia. En testimonio de lo qual doy esta firma da de mi nombre, y sellada con el sello de mi oficio en nuestra casa de Valladolid a 26. de Diziembre de 1592. años.

Francisco de Galarça.

APPROBATIO.

IDI Qua potui diligentia & cura librum hunc variarum concionum qui Sylua dicitur, per patrem Ioannem Otorio è Societate Iesu compositum, & per Regium senatum mihi commissum, & nihil in eo reperi, quod pias Catholicorum aures possit offendere, quin potius saluberrimam continet doctrinam, claritate & facilitate ingenij peractatam, & omnibus verbi Dei præconibus fore utilem iudico. Madridi in conuentu D. Francisci, die septima Ianuarij 1594.

F. Pedro de Messa.

POR

EL REY.

OR Quanto por parte de vos Iuan Oforio de la Cõ-
pañia de Iesus, nos fue fecha relacion que vos auia des
compuesto vn libro de sermones en Latin, de que hi-
zistes presentacion, cuyo titulo era: *Ioannis Oforij è se-
citate Iesu Sylua variarum concionum*, y nos pedistes y
suplicastes os mãdassenos dar licencia para lo poder
imprimir, y priuilegio por veinte años, atento que os auia costado mu-
cho trabajo, y estudio, y ser bien, y vtilidad comun, o como la nuestra
merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto
en el se hizo la diligencia que en la prematika por Nos vltimamente so-
bre ello fecha, dispone: fue acordado que deuamos mandar dar esta
nuestra cedula en la dicha razõ, y nos tuuimos lo por bien. Por lo qual
os damos licencia y facultad, para q̃ por tiempo y espacio de diez años
cũplidos primeros siguientes, que corren y se cuentan desde el dia de
la fecha desta nuestra cedula en adelante, vos o la persona que para ello
vuestro poder huuiere, y no otra alguna: pueda imprimir, y vender
el dicho libro que de suso se haze mencion. Y por la presente damos li-
cencia y facultad a qualquiera impressor destos nuestros Reynos, que
vos nombraredes, para que durãte el dicho tiempo lo pueda imprimir
por el original que en el nuestro Cõsejo se vio, que todo ello va rubri-
cado y firmado al fin de Alonso de Vallejo nuestro escriuano de Ca-
mara, y vno de los que en el nuestro Cõsejo residen, cõ que antes que
se venda, se traiga ante ellos, jũtamente con el dicho original, para q̃ se
vea si la dicha impressiõ està conforme a el, y traiga se en publica for-
ma, como por corretor por nos nombrado se vio y corrigio la dicha
impressiõ por el dicho original. Y mandamos al impressor que assi
imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego
del, ni entregue mas de vn solo libro con el original al autor, o perso-
na a cuya costa lo imprimiere, ni a otra alguna, para efeto de la dicha
correccion, y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro estẽ corri-
do y tassado por los del nuestro Consejo: y estãdo hecho, y no de otra
manera, pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual
inmediatamente ponga esta nuestra licencia, y la aprouacion, tassa, y
erratas: ni lo pueda vender, ni venda, vos, ni otra persona alguna, hasta

q este el dicho libro en la forma susodicha, so pena de incurrir y caer en las penas contenidas en la dicha prematica, y leyes de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir, ni vender, so pena que el q lo imprimiere y vendiere, aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes y aparejos q del tuviere, y mas incurra en pena de cincuenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, y alguaziles de la nuestra Casa y Corte, y Chancillerias, y a otras qualesquier justicias de todas las ciudades, villas, y lugares destos nuestros reynos y señorios, y a cada vno en su jurisdiccion, assi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que os guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que assi os hazemos, y contra ella no vos vayan, ni passen, ni consientan ir ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Dada en Madrid a veinte dias del mes de Enero, de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Don Luis de Salazar.

CLARISSIMO
ET AMPLISSIMO D. D.
FRANCISCO SARMIENTO,
EPISCOPO GIENNENSI.

Ioannes Oforio è Societate Iesu.

S. D.

CONCIONVM *Meorum*
quosdam quasi hortos tibi dicauerā,
illustrissime Pontifex, in quibus cer-
ta erat regio definita: sequitur, ut
Syluam hanc nostram, quā sua se immensita-
te dilatat, tibi etiam nūcupare debeamus. Cum
enim in his, quas proximè edideram, concionibus
certum ordinem sequutus essem, ac seriem, & ca-
tenam texuissem, quod aut Quadragesima, Ad-
uentus, & ferias, aut Dominicos dies, aut Christi
& Sanctorum solennia concionibus pro meo ca-
ptu illustrare, & explanare studuissem, merito
hortorum nomen, quod usurpo, conueniebat, in
quibus areolis, ac limitibus omni. distinguuntur:

at in hoc opere, quod nullis est finibus circūscri-
ptum, sed varia argumenta persequitur, Sylva
nomen non esse videbatur alienum. Vt autē qua-
tuus hic seuit agricola ab incurſibus maleuolorū
tuta reddantur, defensionis tuae quasi muro sa-
piuntur. Accipe igitur tui Oſorij munus tertium,
iſtoque, ut ſoles patrociniū tuere. Et ſi enim ar-
bores plātat agricola quarum baccam, ut Cice-
ro dixit, aſpiciet ipſe nunquam, tamen quia in
his laboribus, & commentarijs Dei obſequium
& fructum animarum mihi propono, fore non
diffido quin aliquando fructum laboris per-
cipiam, illo largiente, qui ſuis opera-
rijs immortalitatem polli-
cet. Vale.

CON.

CONCIO INFESTO NOMINIS IESV.

THEMA.

*Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum
faciet populum suum à peccatis eorum.*
Matth. i.

A **N** Parua admiratione dignum est,
quod velit Deus ab hominibus nomen
accipere. Quoniã vt Chrysostomus ait, *Chrysost.*
in homi. de laudibus Pauli, & Damafce. *Damafce.*
lib. 2. de Fide. c. 30. nomẽ imponere ma
iestatis ac dominij est, nomẽ verò accipe
re subiectionis, & seruitutis. Et ratio est,
B quoniam nomen vicarium est rei: & ideo autoritas in nomi
nis impositione significat dominium in rem.

Et hac ratione parẽtes nomina imponunt filiis, tanquã eorũ
domini. Eadem de causa, vt dominiũ ostēderet Adam in ani
mantia, eis nomina imposuit, & nominis impositio fuit posses
sio ab eo accepta in viuẽtia: in quo primũ se dominum eorũ
ostendit. Hieronymus in cap. 1. Danielis ait, apud Chaldeos *Hierony.*
dominos

In festo

dominos seruis nomina imposuisse, vt dominium ostenderet, **A**
 seruofq; nomina accepisse in seruitutis ostensionem, & hac de
 causa factū fuisse, vt Nabuchodonosor mutaret nomina trium
 puerorum Hebræorum, & noua imponeret nomina tanquam
 dominus, illi vero tanquam serui ea fusciperent. Peccato certē
 homo seruus factus est, & vt eam tolleret seruitutem assertor
 noster Christus, dignatus est seruus fieri: *Exinaniuit semetipsum*
formam serui accipiens, qui venit ministrare, non ministrari: &
 ideo tanquam seruus nomen accipit hodie ab eis, quibus erat
 subditus, vt nos vindicet in libertatem filiorum Dei. Nūc qui-
 dem Iosepho dicitur: *Vocabis nomē eius Iesum*, sed prius eadem
 verba Marię dixit Angelus apud Lucam, ad Ioseph vero eam-
 dem dicit tanquam ad Marię spōsum, illa enim est, quæ præ- **B**
 cipuum ius in Christum habet, vt nomē imponat, & vt omnia
 ab eo obtineat, tanquam à filio charissimo, & à seruo, si sic lo-
 qui fas est, fidelissimo. Ad eam ergo accedamus salutātes Aue
 Maria.

Mos fuit vniuerso in mundo celebris, vt ex omnibus histo-
 riis compertum est, vt egregia facinora, & opera præclara eter-
 nitati mādantur media fama. Quia verō tempus de omnibus
 triumphat, efficiens vt obliuione cuncta obruantur: curant ho-
 mines memoriam conseruare, vel ædificiis, vel scripturis, vel
 columnis, vel festis ad id institutis. Hac de causa, vt iugis esset
 memoria exitus ex Ægypto, instituit Deus Pascha celeberrimam **A**
 Agni. Simili de causa institutum est festum Pētecostes, **C**
 & alia festa, quæ Deus obseruari præcepit. Et in memoriā eius
 eximij miraculi, quo aquæ Iordanis diuisæ sunt, præcepit
 Dominus Iosue, vt tolleret de medio alueo Iordanis duode-
 cim lapides grandes, & in modum columnarum erigeret in cā-
 po Hierico. Sic etiam in memoriā supplicij quinque ciuitatū
 relictum est vsque in hanc diem mare mortuum sulphureum: **B**
 In memoriā victoriæ partiæ à Philistæis tempore Samue-
 lis, erectus est lapis, qui dictus est adiutorij. Historiæ humanæ
 plenæ sunt huiuscemodi monumentis, & nunc in Hispania
 columnæ sunt Herculis ab eo erectæ ob sui memoriam. Sed
 vt huius rei potissimum exemplum proponamus, vt Christi
 passionis memoria perpetua in mūdo esset, nec tanta res obli-
 uioni

A uioni traderetur, institutum est diuinissimū Eucharistiæ sacramentum, & Missæ sacrificium, in qua representatio est Domini-
nicæ passionis. Vnde ille dixit: *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei* *Matth. 26*
memoriam facietis. Et Paulus. *Quotiescunq; manducabitis panem* *1. Cor. 11*
hunc, &c. mortem Domini annuntiabitis donec ueniat. A quum pro
fecto est, vt præclarissimorum facinorum memoria conser-
uetur, tum in gloriam eorum, qui illa præstitere, tum in
posterorum instructionem: & ideo stemata, ac insignia con-
cessa viris illustribus sunt, quibus ea manifestentur.

Ex his verò, quæ pulcherrimè facinora æternæ memoriæ
mandant, vnum est, nomen assumere, quo illa significantur. Et
ideo in memoriam sacrificij Abrahamæ, & promissionis ei factæ
B dictus est Abraham addita nomini eius litera desumpta ex no-
mine Dei ineffabili. Et in memoriam iustæ Iacob, qua summā
ostendit fortitudinem, dum directus est cum Angelo, & inua-
luit ad illum, & contra Deū fortis fuit, dictus est Israël. Et plu-
res Romani ea de causa nomina acceperunt, vt Scipio Africa-
nus, Scipio Asiaticus, Quintus Fabius Cunctator. Et Hispani
multi ab egregiis factis nomina acceperunt.

Audiuius verò persæpè, excellentissimum Dei opus esse
mundi redemptionem media incarnatione, ac morte filij sui.
Hoc opus dicitur per excellentiā Dei opus, quo summè Deus
glorificatus est, in quo eo vsque processit ostendens sapiētiam,
bonitatem, ac misericordiam: nec non & potentiam, vt vltra
C procedere Deus non posset, nec enim habuit, quo procederet
eius bonitas, postquam filium dedit, & ille vitam fudit pro ini-
micis. Nō ergo excogitari potest opus gloriosius Deo ac istud.
Huius autem tanti operis memoria omnino conseruanda in
mundo fuit, ad hoc verò plura facta sunt. Scriptura enim con-
seruata est, dum Euangelia conscripta sunt, quæ nulla delebit
obliuio, & predicata in vniuerso orbe, fidelissimè scripta à qua-
tuor Dei scribis. Ad hoc ipsum instituta sacramenta, & festa in
Ecclesia, quibus agitur memoria redemptionis. Sed quia ista
rarò, nec sæpè accidunt, oportebat verò memoriam istam iu-
gem in nobis esse, quæ nos perpetuò excitaret ad amorem, gra-
titudinem, ac obsequia præstanda. Nomen accepit Iesus, quo
significatur, eum saluasse nos. In hoc nomine epilogum habe-
mus

mus omnium Christi operum, ac beneficiorum, excitatorem **A**
 memoria, vt recordetur omnium, quæ ab eo recepit, vt dicat:
Isa. 26. Nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ. Nec enim
 dicitur Saluator solum, quia nos glorificat, sed quia redemit
 sanguine suo, meruit gratiam, ac pro nobis satisfecit. Sicut ergo
Dan. 3. erecta statua aurea precepit Nabuchodonosor, vt auditis voci-
 bus musicorum omnes gentes genuflecterent coram statua sua au-
 rea: ita nomen Iesus musica est dulcissima, & eo nomine audi-
 to flectendum nobis est genu coram Deo nostro vero: ut in no-
Philip. 2. mine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & inferiorum.
 Quia eo nomine proponuntur nobis infinita nobis exhibita
 beneficia, quibus nos gratos exhibere debemus. Nomen hoc
 scintilla est illius igniti lapidis Christi, qua suscepta, corda no- **B**
 stra ardere deberent, si elica essent præparata. Si enim affectio
 humana adeo est potens, vt dilecti nomine audito liqueat
 cor, ac commutetur facies, quid non agere deberet Christi amor,
 & innumera illius beneficia, quæ in memoriam reuocantur au-
 dito nomine Iesu? Cur non liquefit cor nostrum, & intima vis-
 cera commouentur? Nominis quidem vis maxima est, at du-
 rities nostra id efficit. Id vero sponsa ostendit, cum ait: *Oleum*
Cant. 1. *effusum nomen tuum.* Oleum penetrat maximè. Vnde *Psa.* Sicut oleum
Psal. 108. in ossibus eius, & mollicat, vnde sponsa significat, cum audio no-
 men tuum o sponse, vniuersa viscera mea transfiguntur, & sa-
 gitta amoris penetrantur, nomen tuum sagitta est herba intin-
 cta, quæ cor meum rapit, ac molle reddit, nulla in eo relicta du- **C**
 ritia: ideo adolescentula dilexerunt te nimis, quia quoties hoc no-
 men repetitur, amor crescit, ac augetur. Quia verò oleum figu-
 ram recipit vas, in quo ponitur: ideo hoc nomen Iesus in plu-
 ribus nihil ferè deuotionis excitat, propter cordis sui puer-
 sam figuram. Nomen verò Iesus Deo gloriosissimum est,
 quia est effusum oleum, quia ostendit effusam in nos diuinam
 largitatem ac bonitatem summè. Sicut diuitiæ in thecis conser-
 uantur, nomen non tribuunt, sed effusa: cum verò effunduntur,
 nomen tribuunt iuxta id, in quo effunduntur, sicut enim lique-
 factum æs nomen accipit à vase, in quod recipitur, vulgo di-
 citur Molde, si enim illud intas in hoc vas, efficietur cimbalum,
 si in illud cacabus, aut quid simile, ita si diuitias effundas in mu-
 lierculas,

A lierculas, diceris inhonestus, si in ludos lusor, si in vana prodigus, si in pauperes misericors, si in debitis soluendis iustus, si in familia alenda prouidus. Ita Deus effudit bonitatem, ac diuitias glorię suę in hominũ remediũ, & ideo optimus, misericors, & miserator dicitur, oleũq; effusum nomen est eius. Deo ergo gloriosissimũ nomẽ intervniuerſa illius nomina Iesus est.

Plura quidẽ nomina Dei nostri sunt, sed supremum omnĩũ Iesus est. Ita tenet Abulen. in cap. 20. Exod. q. 7. & alij. Vt ve
 rò id palã fiat, notandum est ex Dionys. 1. de cælest. hierar. c. 4. & ex Tho. 1. p. q. 19. quod sicut nos Deũ intelligere non possumus, vt in se est, sed vt in effectibus manifestatur, ita Deũ nominare nõ possumus vt est in se ipso, sed ex operibus nomi

Abulen.
 Dionys.
 Thom.

B na sumimus, vnde eũ dicimus iudicẽ, Dñm, glorificatorem, ac alia huiusmodi. Et decẽ nomina, quę Hierony. ad Marcell. & Isidor. lib. Ethymol. Deo tribuit, ab effectibus sumuntur, vt Sabaoth quod sonat Dñs exercituũ, quia in ordinẽ constituit creaturas. Et Eloï, quia iudex est. Et nomẽ Deus Gręcũ est, & deriuatur à verbo, quod significat gubernare, ac prouidere, quia omnia gubernat. Cum ergo nomen Iesus sumatur à maximo Dei opere, q̃ est redẽptio facta incarnatione, ac passione, meritò hoc nomen supremum est inter diuina nomina, quia à summo opere desumptũ est, & ideo gloriosissimũ Deo. Et ideo de hoc nomine Paul. ait. Dedit illi nomen, quod est super omne nomẽ, ut in nomine Iesu, &c. quia sumitur ab opere, quod est super om

Hierony.
 Isidor.

C nia opera. Et ideo Ecclesia huic nomini præcipuũ tribuit honorẽ, nec enim inclinare capita præcipit ad alia Dei nomina, sed ad nomẽ Iesu inclinari voluit, vt gratissima beneficio tato. Et hac de causa meritò depingitur hoc nomẽ radiis solis circumfussum, quia reliqua Dei opera percipi, ac cõprehendi possunt, opus verò Incarnationis, ac Redẽptionis mysteriũ est absconditũ omnibus sæculis, incomprehensibile homini, ac Angelo, & ideo sicut hominis oculus nõ potest directẽ Solẽ contemplari propter ipsius maximã claritatẽ, sed cum illũ respicit, caput inclinat, ac oculos deprimit: ita nomen Iesu caput inclinari facit, non solũ hominum, sed & Angelorũ, quasi dicant omnes, sustinere non possumus splendorẽ tantũ, oculus noster infirmus tantũ opus non cõprehendit. Hinc etiam factum est, vt hoc no-

Philip. 2.

In festo

Mar. ult.

Acto. 5.

Acto. 4.

Aristot.

Plato.

mine Iesus voluerit signa, ac prodigia patrari, quæ in fidei suæ A testimonium fieri voluit. Vnde ait: *in nomine meo demonia eicient, &c.* Et ideo Principes & Pharisei, vt Lucas ait, conuocantes Apostolos, cecis denuntiauerunt, ne omnino loquerentur in nomine Iesu. Sustinere non poterant hoc nomen. Sed vt dulcissimum mundo redderetur, in eo cuncta mirabilia perficiebāt Apostoli. Vnde & orabāt, vt dicitur in Actibus dicētes. Et nūc Domine da seruis tuis, cum omni fiducia loqui uerbum tuum, in eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa, prodigia fieri per nomē sancti filij tui Iesu. Singularis ergo virtus in hoc nomine est aduersus demones, infirmitates, ac mala vniuersa. Cuius rei singulare testimonium est impressum fidelium animis, cum in omni malo, periculo, aut discrimine inuocat homo B nomen hoc Iesus, & non alia diuina nomina. Sicut enim vt Aristoteles ait, in operibus repentinis, & in primis motibus, qui deliberationem rationis præcedunt, dirigitur homo à natura, quæ in suis operibus non errat, vt cum videt gladium imminentem capiti, manum eleuat, vt caput tueatur, tunc à natura dirigitur, vt pluri ducat caput quam manū, & cum pulvis insurgit, oculos claudit vt pupillam seruet. Ita omnino cum repentinus adest casus, & discrimen subitum, sine vlla deliberatione manit se fidelis nomine Iesu, potius quam alio Dei nomine, motu quodam primo supernaturali à gratia, vel fide procedente, qua docemur, hoc nomen esse potentissimum refugium nostrum, cuique Deus singularia beneficia concessit, cum in C uocatur à fidelibus.

Sed cum nomen, vt Plato ait in Cratylō, sit (vt sic dicam) vicarius, & substitutus rei, curauerunt homines illud extendere, ac celebrare per vniuersum mundum. & ideo illud in libris exarare, in columnis imprimere, in pyramidibus sculpere, ac in monetis curagere, vt homo, qui re ipsa non potest se extendere per vniuersum, nomine extendatur. Hac de causa curauit pater, vt nomē filij sui, quem constituit heredem vniuersorum, per vniuersum mundum propagaretur, & ideo illud sapius sculpsit: primum in Iosue, quem elegit ducē populi sui, vt cum hostibus confliceret, vt in bellis hoc nomen Iesus inuocaretur, ac resonaret, & in urbibus expugnatis inscriberetur. Id ipsam no men

Amen est quod in lamina aurea scriptum fuit, & gestabatur à Sacerdote in fronte, quod ineffabile dicebatur, vt ait Eusebius libro. 9. de præparatione Euangelica capit. 7. quia illud nominare non licebat nisi sacerdoti in consecratione sacerdotis. Et ideo ait Hieronymus. Loco illius dicebāt Adonai. Et quod hoc nomē Moyſi Deus reuelauerit, magni facit in Exodo dicens. Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente: & nomē meū Adonai non indicaui eis. Vbi loco Adonai, est nomen ineffabile, quod est Ichoua, hoc autē idem est quod Iesus, hebraice enim Iesus est Icosua. Itaq; nomē Iesus est nomē Dei ineffabile addita litera Sin. Quia formā serui accepit, quam coniūxit supposito diuino, recte verò seruus signatur litera. S. quę signū seruorum est, nec clauus ei deerit, cum clauis confixus fuerit, & ideo in cruce ei apponitur titulus, quo Iesus dicitur, qui formam serui accepit. Apud latinos etiā litera. S. formā habet colubri, addita verò est Deinomini tanquā inſigne, ac ſtema, quo ornatur, quia deiecit ſerpētem antiquū, & peccatū, quod in serpente ſignificatur. Et ideo audito hoc nomine Iesus nomina idolorū deleta de terra ſunt, impletq; est illud Oſee. Et auferā nomina Baalim de ore eius, & nō recordabitur ultra nominis eorū. Hoc autē nunc impletur, cū illud Pauli efficitur. Fornicatio autē, & omnis immunditiā aut auaritiā nec nominetur in uobis, ſicut decet ſanctos.

Oſtendimus nomē Iesus Chriſto impoſitū in ipſius gloriā, quia verò Dei opera in ipſius gloriā, & noſtrā vtilitatē intendūt, videndū nūc hoc ſecundū eſt, quāta nobis fuerit vtilitas, q̄ hoc nomine varetur. Hoc autē facile oſtenditur, quia nomē hoc, ſi cōſideretur, mire ſpē noſtrā erigit, & in eo titulū habemus præclarum, vt à Deo bona vniuerſa obtineamus. Pro cuius rei explicatione ſciendū eſt. Deo maxime gratū eſſe, quod quiſque munus ac officiū ſuū exacte præſtet, vt qui præ eſt in ſollicitudine, qui miſeretur in hilaritate, quod filius obediēs & ſubditus ſit, quod pater curā gerat filiorū, ac domeſticorum, quod ſacerdos Eccleſiæ aſſiſtat, & ſic in reliquis. Et huius rei manifeſta eſt ratio, quia ſicut malum Reipublicæ inde prouenit, quod quiſq; munus ſuū non exequitur, ita illius bonū, ſi quiſq; munus ſuū impleat. Vnde Paul ad Tim. Miniſteriū tuū imple.

A 4

Quia

Euseb.

Hierony.

Exod. 6.

Oſee. 2.

Ephes. 5.

2. Tim. 4.

In festo

Quia sicut rectè se habet humanū corpus, cum omnia mēbra A
rectè munera sua præstāt: ita de republica censendū est. Et hoc
Matth. 16. est, quod Christus dixit: *Qui uult uenire post me, abneget semet-
ipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.* Crux cuiusq; est onus,
& obligatio proprii status, hæc uero non vna est, sed diuersa,
pro status diue sitate. Et adeo hoc verū est, vt Deo sit ingratiū
deficere in his, ad quæ status obligat, etiam si prætextu maioris
obsequij Dei id fiat, etiam si opera supererogationis, ac perfe-
ctionis præstare uelis, quæ tunc Deo grata erunt, cū muneri, ac
officio tuo feceris satis, & eius obligationes impleueris. Qui er-
go in aliis id exigit, proculdubio ipse in seipso præstabit, mune-
ri suo plenè satisfaciet, nihilq; prætermittet, quod ad illud per-
tineat. Attēde nomina omnia, quæ Deus sibi usurpauit, & mu- B
nera, quæ agēda suscepit, & de omnibus verè dixisse reperiēs:
Isa. 54. *Quid ultra debui facere uineæ meæ, & non feci?* quasi dicat, nihil
prætermisi eorū, quæ debui. Cū ergo usurpato nomine Iesus
Saluatorē se hominū fecerit, & munus id assumpserit, procul-
dubio illud plenissimè exequetur. Interrogo ego te, quid præ-
termisit eorū, quæ ad hominū salutem curādam pertinent? An
non ad hoc homo factus est, in præsepio natus, Euangeliū præ-
dicauit, & mortē obiit, sacramenta instituit, Apostolos in uni-
uersum mundum destinauit? Quid obsecro desiderari potest?
Quod si tu nihil dicas restare, dicā ego, aliqua, & multa adhuc
desiderari, quæ ei præstāda sunt, vt nomē suū impleat, & mune-
ri Saluatoris satisfaciat plenè. Sed quid illud est? Certè Salua C
tor hominis integrā salutem corporis, & animæ præstare de-
bet, nec planè præstabit officium suum, donec id fecerit. Vnde
Ioan. 6. ipse ait: *Hæc est uoluntas Patris, ut non perdam ex eis quēquam, sed
ut resuscitē eos in nouissimo die.* Cū ergo à Salvatore nobis pro-
uenire debeat integrū remedium animæ ac corporis, quis titu-
lus nobis conuenientior dari potuit, quā nomen Iesus, vt ab eo
bona cūcta petamus, vt nomini ac muneri suo faciat satis? Au-
gust. *Augustin⁹. Qui est Iesus nisi Saluator? propter te metipsum esto
mihi Iesus, noli Dñe, noli sic attendere malū meum, vt obliuif-
caris bonū tuum. Et Psal. Exurge Dñe, adiuua nos, & redime nos
propter nomen tuū.* Hoc titulo ad eū accedebant miseri dicētes:
Psa. 43. *Fili David miserere mei, quia Messias, quia Saluator, miseri or-
diam*

A diam præsta. Remissio peccatorū mihi necessaria est ad salutē consequendā, da mihi eā ō Iesu: dolor mihi necessarius est, vt hanc cōsequar, da mihi illum ō Iesu. Eodem titulo omnia bona spiritualia, ac tēporalia nobis cōuenientia ad salutē consequendam petere possumus, quia licet nos redemerit copiosē, sed Saluatoris nomen ac munus nō expleuit, donec resuscitet corpora nostra in nouissimo die. Ideo Paul. ait. *Saluatorem expectamus Dñm nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cōfiguratum corpori claritatis suæ, cū id præstiterit, omnia expleuit.*

Philip. 3.

Quod si supplex ad Christū accedas, non respondebit tibi, quod rex Israël mulieri dicenti: *Salua me rex*, ad quam ille: *Nō te saluet Deus, unde possum te saluare de arca, an de torculari?* Saluator noster arca habet plenam, horrea immensa triticū redundātia, quoniā triginta tribus annis in vita laborauit vt mercenarius, in quibus infinita merita, ac satisfactiōē collegit, & horrea impleuit sua, quibus nos melius pascere potest, quā Ioseph fratres in Aegypto. Anni, quibus in terra vixit, abundantie fuerūt, vt copia mensuram excederet, quia infinitis mūdīs merita collegit, nec vnquā exhauriri valent. Sicut ergo tituli apponi solent pro foribus domorū, quibus exprimitur, quæ sint, quæ in illis domibus omnibus diuendantur: ita cum nomen Iesus Christo imponitur: titulus ei affigitur, quo omnibus palām fit, vniuersalem salutem, ac bonum in Christo nobis esse, gratifq; nobis concedi. Hoc nomine vniuersos vocat homines dicens:

4. Reg. 6.

*Venite, emite absq; argento, & absq; ulla cōmutatione, vinū, & lac: Et uenite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Accedant ad hoc xenodochium omnes male habentes, & sanabūtur. Sicut ergo cū perdix fouet oua, quæ nō peperit, & cōgregauit ex eis filios, qui eius nō sunt, sed illius, quæ oua peperit, si fortē puli audiant verā matrem, eam sequuntur, relicta nutrice furtiuāq; matre: ita cū nos Dei simus, nō dæmonis, hic furripuit nos, & eū sequimur, sed cū Christus nomē Iesus vsurpat, nos vocat, & vocē profert, qua nos monet ad eū pertinere, non ad dæmonē. Audiamus ergo dulcissimā illius vocem, & dæmone derelicto ad Christū veniamus. Id enim efficiendū Hier. prædixit, dicens: *Perdix fouet quæ non peperit, cōgregauit**

Isa. 55.

Matth. 11.

Hier. c. 17

A 5

diuinitas

In festo

diuitias, & non in iudicio, in medio dierum suorum derelinquetur, & in nouissimo erit insipiens. Vbi Hierony. sic ea exponit verba. Pro
Hiero. misserat olim Deus per Zachariā: Erit fons patens domui David,
Zach. 13. & habitantibus Hierusalē in oblationem peccatoris, & menstruæ.
Greg. Quæ verba exponens Gregor. homil. 20. in Ezech. ait. Deus
Psal. 38. fons est gratiæ ac salutis, quia vt Psal. ait. Gratiam, & gloriam
Isa. 45. dabit Dñs. Sed fons hic occultus erat, quia tu es Deus abscondi-
Ioan. 1. tus, Deus Israël Saluator, vt Isaias ait, apud illum fons vitæ est,
Ephes. 4. sed occultus. At verò, ait Gregor. fons patens est Verbum in
carne, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Vnicuiq;
nostrū data est gratia secundū mensuram donationis Christi, vt Pau-
lus ait. Cum ergo nomen Iesus ei imponitur, fons patens ostē-
ditur omnibus, & publicè dicitur. En o homines gratiæ, ac salu-
tis fontē vberissimum, en virum in mundo optatum, à quo pen-
dent omnia illius bona, in quo reposita est omnis spes vitæ, in
que omnium malorum remedium. Sicut ergo in paradiso po-
suit Deus fontem, qui omnē eius superficiem rigabat: ita in Ec-
clesia posuit Christum fontē omnium bonorum. Sicut enim
Genes. 45. in Ægypto fuit Ioseph prepositus, cuius nutu omne frumen-
tum distribuebatur: ita per Christum in Ecclesia omnis gratia
confertur, &c.

CONCIO.

In festo Coronę Christi Domini, quod
in aliquibus ecclesiis celebratur.

T H E M A.

Egredimini filie Sion, & videte Regem Salomonem in
diademate, quo coronauit cum mater sua in die des-
ponsationis illius, & in die latitię cordis eius. Cāt. 3.

ORONATVR Christus Rex spinis as-
centurus crucē, & simul super coronatum caput
titulus inscribitur: Iesus Nazarenus rex Iudeorū.
Nazareth flos interpretatur, vnde Nazarenus
floridus

A floridus est. Sed quid magis diuersum à flore, quam spina? Nihilominus Nazareus noster inter spinas est. Nec ille solum, sed & Maria: de qua Sponsus: *Velut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias.* Sed quid lilio cum spinis? Imo quid Deo cum spinis? Absconditum est sacramentum, opus est diuina gratia, &c. Cant. 2.

Solent reges, ac principes viri hostiū arma, ac vexilla in bello capta in victoriæ signum insigni collocare loco. Sic de Dauide dicitur: *Arma uerò Philisthæi posuit in tabernaculo suo.* Si uero accidat, ut ipsis hostium armis victoriā parta sit, duplici titulo suspendi solent in præcipuo loco, tum quia ab inimicis ablata, tum quia illis victoriā parta est. Sic gladius Goliz Philisthæi 1. Reg. 17

B inuolutus erat pallio post Ephod in tabernaculo. Instrumenta passionis Christi nostri arma inimicorum fuere, sed ab ipsis ablata, & à Deo assumpta instrumentum extitere redemptionis nostræ, ac victoriæ Christi, illis deuictus est diabolus, & peccati regnum euersum. Quid mirum, si in tantæ victoriæ signum exaltentur, & honorentur in Dei Ecclesia? 1. Reg. 21

Inter ea uero potiore elegisse locum spineæ corona uideatur, quæ super Christi caput locata est. Corporis humani duo sunt membra præcipua, caput, & cor, caput sapientiæ sedes est, cor amoris, caput in omnia membra influit, & cor uniuersum corpus mouet: utrunq; membrum uoluit in passione sua aperiri, cor lanceæ, caput spineæ corona, ut nobis manifesta fierent

C & amor, & sapientiā, ac diuinæ Christi cogitationes. Licet enim mirabilia opera Christi, sed, ut Psal. ait, *Cogitationibus tuis non est, qui similis sit tibi.* Duo hæc sancta nobis uisitanda sæpe sunt, cor apertū, & caput perforatum, in illis enim uidebimus cogitationes diuinas mirabiles in nostri remedium, & amorē immensum. Psal. 39.

Nūc uero spineæ coronæ diē festum agimus, quæ super caput Christi posita est, quæ compacta fuit ex iuncis marinis, vel ex carice, ut nunc spine ipsæ docent. Cuius proinde figura præcessit in Iona, qui singulari ratione Christi passi, Iona 2. ac sepulti figuram gessit. Qui inter alia ait. *Circumdederunt me aquæ usque ad animam. Pelagus operuit caput meum.* Quo loco pro pelagus in Hebræo est Suph, quod caricem, & iuncum

Gen. 22.

iuncum significat, vnde verti potest carrectum, & iuncus operuit caput meum. Abundant aliqua maria his iuncis, & ideo eo nomine significantur, præcipue mare Rubrum. Cum ergo deiectus in mare Ionas fuit, incidit in caricem, & iuncos marinos, qui eius capiti adhæserunt, ubi piscis grandis Ionam deglutivit, & sic carrectum operuit caput Ionæ, & spinis coronatus est, ut Christum Dominum significantius exprimeret. Vnde R. David transtulit locum illud Ionæ, iuncus alligatus est capiti meo. Simili ratione in Genesi dicitur: *Leuauit Abraham oculos suos, uiditq; post tergum arietem inter uepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Appellauitq; nomen loci illius Dominus uidet, unde usq; hodie dicitur in monte Dominus uidebit.* Quibus verbis figura altera passionis & coronæ Christi nobis exprimitur. Sicut enim loco Isaac aries sacrificatus est, ut Isaac uiueret, ita loco humani generis, quod morti erat addictum, Christus occisus est, ut morte sua nos redimeret. Hic uero aries hæret cornibus inter spinas, & uepres, quia futurum erat, ut Christi caput spinis coronaretur.

Exod. 3.

Iure ergo sponsa inuitat fideles animas ad tantum spectaculum, dicens: *Egredimini, & uideite filium Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua.* Si enim cum rex terræ corona insignitur, egrediuntur uniuersi, ut illum videant, cur nos non egrediamur ad uidendum regem nostrum corona spinea insignitum. Nusquam legitur Salomonem à matre coronatum, & ideo his verbis intelligendus est verus Salomō Christus, qui est pax nostra, qui in passione sua coronatus à matre dicitur, id est, à synagoga, quam in matrem elegerat. Merito uero ad hoc spectaculum inuitamur, quia magna planè visio est, Deum inter spinas videre. Sic cum in rubo inter spinas versaretur, licet eis non pungeretur, ait Moyses: *Vadam & uidebo uisionem hanc magnam.* Sicut tunc dicit Moysi: *Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, & sciens dolorem eius, descendi, ut liberem eum de manibus Aegyptiorum.* Ita nunc ut nos eriperet de potestate tenebrarum, descendit in passionem, ut liberet nos. Egrediamur ergo, ut videamus uisionem hanc magnam. Id uero præsentiamus festo, quo egressi sumus, ut hanc coronam videamus, & illius mysteria, eiq; diuinum festiuium agamus.

Merito

- A Merito verò coronæ huic dies festus agitur, propter maximæ illius mysteria. Significat enim Christi regnū in æternū, simul etiam regnū nostrum, quia in Christo, vt in capite omnes coronati sumus. Simul nobis ostendit viam, qua in hoc regnum deueniamus. Hæc ergo tria nobis explicanda sunt. Et primum de regno Christi regis dicamus, quod corona ista significat. Ascensurus erat Christus crucem, quæ ei erat regale solium, vnde regnaturus erat, dicente Psal. *Dicite in nationibus, quia Dominus regnabit à ligno*, vt ergo in folio regni sui sedeat, corona insignitur regni, & titulus ei affigitur: *Iesus Nazarenus Rex Iudeorum*. Quia verò regnum Christi æternum est, vt Angelus Mariæ dixit: *Regni eius non erit finis, & regnabit in domo Iacob in æternum*. Ideo corona ornatur spinea, quæ sic infixa capiti est, vt eam ventus non tollat. Reliqui terræ reges regnum accipiunt temporale, ac breui finiendum: ideo corona ornatur, quam facile ventus tollere potest. Christus verò in æternū regnaturus coronam accipit perpetuam. Vnde dicere nō possumus de rege nostro, quod olim Hieremias dixit: *Cecidit corona capitis nostri*. Nec quod Iob ait: *Expoliavit me gloria mea, & absulit coronam de capite meo*. Sicut ergo de virga regis Christi dicitur: *Reges eos in uirga ferrea*: & ferrea dicitur, non solum quod laurea non mouetur, sed quia perpetua est, nec frangitur: ita corona benè capiti fixa eadem indicat perpetuitatē. Quam vt Angelus significaret, dixit: *Dabit illi Dominus sedem David patris eius*. Non dixit sedem Saul, sed David, quia vt præclare notauit Gregorius in lib. 1. Reg. vnctus est Saul lenticula olei, quæ paruū vas est, quia paruū tempore regnū illius erat duraturum: David verò cornu olei, quod abundantiorē vntionem ostendit propter perpetuitatem regni illius significandam, quam etiam corona significat.
- Si verò dicas, aspera nimium corona regni est, spinea corona est certè. Sed attende duplex esse Christi regnū, sicut & Davidis, regnū opulentum, & afflictum, & cuiq; regno apta corona datur. De his duobus regnis plura habes in 1. Tomo nostrarum Concionum, Dominica in Ramis, & in 3. Tomo in festo sancti Ioannis ante portam Latinam, quæ inde petere facile poteris, & huic concioni apta sunt. Regno itaq; afflicto corona

Psal. 95.

Luc. 1.

Hiere. 5.

Iob 19.

Psal. 2.

Luc. 1.

Gregor.

corona spinea congruit: regno verò celesti corona aurea, qua
 A. Christum insignitum vidit Ioannes, cum ait. *Vidi sedentem si-*
 Apoc. 14. *milem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream.* En spi-
 Zach. 3. *neam coronam mutatam in auream.* Sic etiam apud Zacha-
 riam ait Angelus de Iesu sacerdote magno. *Ponite cydarim mi-*
dam super caput eius. Quæ verba de Christo Domino intelli-
 gunt Origenes homilia 9. in Leuiticum, & Tertullianus in li-
 bro aduersus Iudæos in fine, & Ambrosius libro 3. de Fide.
 c. 4. & Chrysostomus homilia 5. ex variis in Matthæum lo-
 c. 4. & Gregorius 20. Moral. c. 20. Cydaris verò ornamentū
 erat capitis, quo sacerdotes utebantur. De qua Iosephus lib. 3.
 Antiquitatum c. 8. ait. *Super caput autem gestat pileum non*
fistigiatum, neque totum caput comprehendentem, sed paulo
 B *plusquam medium, hic vocatur Mafnephethes.* Est autem tali
 paratu, vt videatur vitta linea sepe in orbē replicata & confuta.
 Hec omnium sacerdotum insigne erat. Sūmi verò Sacerdotis co-
 ronā exponens idem Iosephus eodem capite ait. *Pileo, quali*
 ceteri sacerdotes utebatur, super quē extabat alius confutillis
 ex hyacintho variatus. Hunc aurea corona triplici ordine cir-
 cundabat, in qua spectabantur cauliculi aurei. Christus ergo,
 qui in terra spinis coronatur, in cælo corona aurea insignitur.
 Sed iam ad secundum coronæ nostræ mysteriū veniamus:
 corona enim illa non solum Iesum, sed & nos ornauit, & caput
 nostrum cingēs, nos omnes cinxit. Sed quæ illi fuit corona spi-
 nea, nobis reddita est coronā gloriæ. Accepit Christus coronā
 C spineam, quā commertus non erat, quid enim magis à Deo
 aliorum quā spinæ? Nos verò digni eramus spinis, quibus ma-
 ledictio illa impendebat: *Spinæ ex tritulos germinabit tibi.* Chri-
 stus ergo pro sua immensa charitate suscepit spinas, quas nos
 merebatur, & dedit nobis coronam gloriæ, quam ipse mere-
 batur. Sua ergo coronā, & laboribus nostras abstulit dolores,
 & gloriæ coronā nobis promeruit. Quod si nos operibus ius-
 tis gloriæ coronā meremur, id efficitur, quia opera nostra vim
 accipiunt à meritis Christi. Mirum profectò, quod minimis
 nostris laboribus coronam æternam, ac infinitā mereri possi-
 mus de condigno: Cum non sint cōdignæ passionēs huius temporis
 ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Sed id coronā, ac la-
 bores

- A**bores Christi effecerunt: & ideo dicere potuit Paulus: *In reliqua* 2. Tim. 4.
reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa
die iustus iudex. In cuius rei figuram in Ecclesiastico dicitur in- Eccles. 45.
ter ornamenta Aaron. Corona aurea super mitram eius, expressa
signo sanctitatis. Quibus verbis significatur lamina aurea, quæ
frontem sacerdotis cingebat, quam dicit expressam signo san-
ctitatis, quia Dei nomen ineffabile in ea exaratum erat. Ty-
pum vero corona illa habuit coronæ Christi, cuius proprium
est, ut sit corona eius, & quod in ea coronati labores sint, &
quod corona, & merita eius nos quoque coronent: nec enim
sibi soli meruit ille, sed & nobis: & ideo eius corona ea sancti-
tate expressa est, ut omnes sancti per eam sint sancti, & omnis
Bsanctorum corona debeatur Christi coronæ. Et hac ratione in Apoc. 4.
Apocalypsi Sancti capitis diademata ponunt ante agni, quasi
dicant, coronas accepimus, sed hæ coronæ debentur coronæ
tuæ, merita nostra fundantur in tuis meritis. Hoc significat
Psalm. cum ait: *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi* Psal. 64.
tui replebuntur ubertate. Egyptij annum per coronam signifi-
cabant, quia in modum coronæ vertitur annus per duodecim
signa. Annus ergo benignitatis, & gratiæ coronatus est, quia
corona, & meritis Christi illustratus est, & hinc factum est, ut
eo anno campi repleantur ubertate celestis gratiæ: corona er-
go Christi non ipsum solum coronauit, sed & annum vniuer-
sum, sanctos omnes. Id ipsum Iob significat, cum ait. *Quis mi-* Iob 31.
C*hi tribuat adiutorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & li-*
brum scribat ipse, qui iudicat, ut in humero meo portem illum, & cir-
cundem illum quasi coronam mihi. Per singulos gradus meos pronun-
tiabo illum, & quasi Principi offeram eum. Liber hic Christus est,
scriptus intus, & foris, cuius sigillum nullus poterat aperire, in
eo omnis virtus, & gratia exarata est, in quo omnem vtilem
scientiam legere, & addiscere possumus. Hunc verò in hu-
mero portat, qui suauiter Christi iugum tollit, & eius præce-
pta seruat. Et hic quasi coronam sibi circumdare illum po-
test, quia sic eius gratiam, & merita percipit quibus co-
ronatur. Hinc Isaias. *Erit Dominus exercituum coronæ glo-* Isa. 28.
rie, & sertum exultationis residuo populi sui. Quam coro-
nam letabundus commemorat idem Isaias, cum ait. Gau- Isai. 61.
dens

dens gaudet o in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia A
induit me uestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me
quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monili-
bus suis. Hinc etiam Psal. Præuenisti eum in benedictionibus dulce-
dmis, posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso. Corona
Christi venit spinas in lapides pretiosos, & coronatus dolore
coronat nos in misericordia, & miserationibus. An non festiuè
celebranda corona est, à qua tanta nobis bona prouenêre?

Sed quia licet omnes iusti insigniantur Christo Domino
tanquam corona, diuersè tamen à diuersis participatur, & di-
uerfi sunt iustitiæ gradus, expendenda sunt verba illa Iob, quæ
mirè enarrat Gregorius. Per singulos gradus meos pronuntiabo
illum. Ait ergo Gregorius. Nemo infima deferens repente fit B

summus, quia ad obtinendū perfectionis meritum, dum quo-
tidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ascensio-
nis cuiusdam gradibus peruenitur. De quibus gradibus Iob
ait, per singulos gradus meos pronuntiabo illū. Et de eisdē Psal.

Ambulabunt de uirtute in uirtutem. Et de his iterum sanctam Ec-
clesiam contemplatus ait: Deus in gradibus eius dignoscitur
(sic Gregorius legit) dum suscipiet eam: nec enim repente ad
summa peruenitur, sed ad virtutū celsitudinem per incrementa
mens ducitur. Hinc idem Psal. ait: Exercitatus sum, & defecit
paulisper spiritus meus. Quid est itaq; quod ait, spiritus meus,

nisi spiritus hominis, spiritus elationis? Et quia per occultam
gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura profici-
mus, quanto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tan-
to noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non à nobis
subito penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur.

Tunc verò in Deo plenè proficimus, cum à nobis ipsis fundi-
tus defecerimus. Hos diuersos virtutis status Iob gradus dicit:
Iustus enim primò tener & imperfectus, postea fortis & robu-
stus efficitur. Hinc celestis magister ait. Sic est regnū Dei, quæ
admodum si iaciat homo sementem in terram, & dormiat, &
exurgat nocte ac die, & semen germinet, & increseat, dum nes-
cit ille, cuius seminis incrementa ostendit, dicens. Ultro enim
terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenū
frumentum in spica. Et finem profectus indicans, addit: & cum
ex se

Psal. 20.

Iob. 31.

Greg.

Psal. 83.

Psal. 76.

Marc. 4.

A ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam venit tempus messis. Ecce distincta incrementa meritorum, dū primum herba, deinde spica, postea plenum frumentum dicitur. Herba fuit Petrus, dum per deuotionem viridis, sed per infirmitatem tener ad vocem ancillæ inflexus est. Sed plenum frumentum idem factus est, quando resistentibus principibus dixit: *Obedire oportet magis Deo, quam hominibus.* Plenum etiam frumentum fuit, cū in tritura persecutionis tot verbera per tulit, & tamen nequaquam palearum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Huc vsq; Gregorius. Sicut ergo diuersi sunt gradus virtutis, ac meritorum, ita diuersi sunt gradus coronæ à nobis in cælo percipiendæ, diuersæ māsiones. Qui ergo sublimem māsionem, altissimamq; desiderat coronam, curet maximos in virtute progressus facere, plures gradus ascendendo pertransire, sic enim amplissimam recipiet pro meritis coronam, quia *qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet*, vt Paulus ait. Nec verò desperet, qui in infimo gradu est, qui herba est, sed oret cum Apostolis: *Domine adauge nobis fidem*, qui enim nunc herba est, plenum frumentum effici facile potest Dei gratia.

Marc. 14.

Acto. 5.

2. Cor. 9.

Luc. 17.

Sed restat vt diuersitatem coronæ iusti, & peccatoris contemplemur, quibus se in hac vita ornant, & quibus respondent diuersæ admodum coronæ in futura. Peccator quidē superbia, delitiis, honoribus, diuitiis, ac voluptatibus se coronare studet, his enim se ornat, in his lætatur ac gloriatur. Hinc Isaias: *Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & fiori decideti, gloriæ exultationis eius.* Et impij ipsi loquuntur: *Coronemus nos rosis, antequam marcescant.* Vanitatem nunc huius coronæ attende, ipsi enim impij fatentur, coronam suam cito defuturam, marcescet enim continuo, non est corona immarcescibilis, ideo Isaias eā dicit florem decidentem. Hinc etiam Ieremias ait: *Humiliamini, sedete in terra, quoniam descendet de capite uestro corona gloriæ uestre.* Exigua profecto corona, & nihili ducenda, quæ cito transit, similis coronis ex papyro confectis, quibus ornantur, qui personas regum suscipiunt in comœdiis, qui ad momentum reges apparent, cum tamen vilissimi de plebe sint. Noli ergo lætari, noli gloriari in hac corona, cito enim mors

Isa. 28.

Sap. 2.

Iere. 13.

In festo

aderit, & dices, expoliauit me gloria mea, & abstulit coronam **A**
 de capite meo, quia cum interieris, non sumes omnia, neque
 descendet tecum gloria tua. Sed videamus iusti coronam. Sicut
 Christus primum accepit coronam spineam, & in sæculo alte-
 ro auream, ita iustus hic coronam accipit spineam, vt postea
 1. Cor. 9. ornatur aurea corona. De qua Paul. ait: *Et illi quidem ut corrup-
 tibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Et Domi-
 nus in Apocalypsi *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coro-
 nam uitæ.* Cum Rex terræ, aut Imperator, vel Pontifex coro-
 na ornatur, summo in terris honore afficitur. Qualis obsecro
 honor erit, cum capiti tuo imposuerit Deus coronam æternā,
 immarcescibilem, summamq;. Corona maxima erit, eius du-
 ratio æterna, & à Dei manu data, quid obsecro desiderari po- **B**
 terit? Merito Psal. ait. *Gloriam & magnum decorem impones
 super eum.* Sed quia, vt Paulus ait. *Non coronabitur, nisi qui legi-
 time certauerit:* oportet, vt prius tibi aptes coronam spineam,
 quæ lachrymarum, ac dolorum est. Spinæ labores, ac tribu-
 lationes significant. Ideo Adæ dicitur: *spinæ & tribulos ger-
 minabit tibi.* Et per Oseam: *Sepiam vias tuas spinis.* Has la-
 borum spinas Christus plurimi fecit, & super caput posuit.
 Osculatus est fel, amplexatus est Crucem, spinas super caput
 statuit, vt tu discas tribulationum spinas venerari, ac beatum
 te dicere, cum illis punctus fueris. Regius Christi titulus, quo
 dictus est Rex Iudæorum inter spinas est, ibi à nobis est quæ-
 rendus. Inter spinas ergo quærenda à nobis salus est, quia ibi **C**
 est titulus ille Iesus Nazarenus. Hieronymus, & Remigius
 in illud Matthæi: *Dilatant phylacteria, & magnificant fimbrias,*
 aiunt, Phariseos in fimbriis palliorum spinas gestasse oblon-
 gas, quæ humi reptabant. Illi itaque sub pedibus spinas ha-
 bebant, Christus super caput, quia reprobis tribulationes
 despiciunt, quas iustus plurimi ducit. Vitam ergo asperam
 ducamus, spinis nos ornemus, vt corona æterna mune-
 remur.

Quod si dixeris pungunt me, ac vulnerant spinæ istæ, quis
 eas ferre poterit. Certe postquam Christus spinas suscepit,
 non iam dolorem, sed requiem afferunt. Audi vtrunque per
 Ezech. 28. Prophetas promissum, Ezech. ait. *Non erit ultra spina dolorem
 inferens.*

A *inferens. Quoniam spinæ Christo infixæ aciem amiserunt, & acrimoniam, nobisq; suaues relictæ sunt. Baruch etiam ait: In spina horti omnes aues sedebant. Quasi in nido requiescent in spina omnes aues, quia nidus optimus animæ iusti, in quo se protegat. Spinea Christi corona est. Illuc si ascenderit, audiet.*

Psal. 90.

Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet ad te malum. In spina etiam aues sedent, dum iusti terrena despicientes in dolore, & tribulatione requiem inuenerunt, & in cruce gloriati sunt. Si ergo tribulatio pūgit, si angit, scito tu ex ea tibi nidum coaptare, quo non modo non pungaris, verum etiam quiescas: id enim aues cæli facere nouerunt. Si quo pacto id fieri possit ignoras, audi dicentem: Venite ad me omnes, qui laboratis

Matth. 11.

B *& onerati estis, tollite iugum meum super uos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabus uestris. Cum requies promittitur, nidus promittitur: hunc verò ex spinis conficias, si in Christi corona abscondus fueris, si tribulationem, & dolorem inueniens nomen Domini inuocaueris, simulque attenderis, per spineam coronam parari tibi viam ad auream, & æternam coronam. Si enim gloriatur, ac gaudet miles etiam in prælio, cum ex illo expectat regni coronam, cur non gaudeas tu in tribulatione, & dolore, ex quo paratur tibi æterna corona? Communicantes ergo Christi passionibus gaude, sic enim fiet, ut cōmunicetis Christi gloria immanens, quia si socij fuerimus passionis, erimus & consolationis.*

1. Petr. 4.

C *Demum aliud spinarum mysterium nobis exponendum est. Spina peccatum significat, tãquam illius effectus, propter peccatum enim audiuit homo. Spinæ & tribulos geminabit tibi. In statu enim innocentie vel spinæ non essent, vel homini nõ forent. Peccator verò Ericio similis dicitur: quia vñdiqu; spinis circumdatus est. Hæ verò peccatorum spinæ & Christū pungunt, & peccatorem. Christum quidem, dum propter peccata nostra spinis coronatur, pungitur ergo spinis peccatorū Chrs Dñs. Impleturq; in eo illud Cantico: Comæ capitis tui sicut purpura regis uincta canalibus, quasi dicat. Similes sunt capilli spōsi purpuræ, quæ recēs tincta est sanguine, & rubra reddita. Egredimini ergo filie Siō, & uidete regē Salomonē spinis peccatorū*

Cantic. 7.

In festo

nostrorum cruentatum. Sed mirum illud est, quod sequitur **A**
In die desponsationis eius, et in die lætitiæ cordis illius. Quid enim
 diei passionis cum die desponsationis, & lætitiæ? præcipue
 verò, cum die lætitiæ cordis ipsius, cum tunc tristis fuerit ani-
 ma eius vsque ad mortem. Certè dies ille desponsationis fuit,
 tunc enim Ecclesiam sibi desponsauit. Sicut enim dormiente
 Adamo educta est ex eius latere Eua, cui desponsatus fuit, ita
 Christo in carne passo ex eo fluxit sanguis, aqua, ac merita ex
 quibus sacramenta vim sumpsere, vt animas Deo vnirent. Sed
 lætitiæ etiam dies dicitur, quia licet secundum inferiore por-
 tionem tristis fuerit anima eius, tamen secundum superiorem
 summa lætitia perfusa fuit, videns mundi remedium, & cum
 illius immensa charitas omnem dolorem superauit, summo per- **B**
 fundebatur gaudio, quod homo à peccato liber ei traderetur.
 Eximium ergo spectaculum Christum videre dolore, & gau-
 dio, spinis, & gloria coronatum. Ideò egredimini filiæ Sion,
 vt illud contemplemini.

Simul etiam peccatum spina est, peccatorem pungens. An
 non sentis peccati vulnus, dolorem, ac angorem? An non do-
 les, & ingemiscis, & interius tibi displices, cum in peccato es?
 quid nam illud est, nisi spina peccati? Hæc verò spina efficit,
 vt homo se circumspectat, & ad Deum cōuertatur. Vnde Psal-
 tes: *Quoniam die, ac nocte grauata est super me manus tua, conuer-*
sus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Quasi dicat Dauid. **C**
 Cum in peccato fui, grauata est super me manus tua, idest, pla-
 ga, percussio, & feueritas, et conuersus sum, idest, volutatus
 sum, me versaui in mea ærumna, dum tu configeres spinam
 tuam in me, dum me pungit aculeus sollicitudinibus, & curis,
 & vniuersis malis. Hebræa ad literam sic habent in eo versu.
 Versus est succus meus in siccitates æstatis, humor meus penè
 exaruit, mutatus sum ex succulento in aridum, & pallidus esse-
 ctus sum. Communis intelligentia est, vt significet Dauid con-
 uersum fuisse ad Deum, ac resipuisse propter vexationem, &
 peccati aculeum ipsum pungentem, nam spina instar peccat-
 um pungit. Sic etiam dissipator ille filius in domum patris
 rediit, propter miseriam & calamitatem, quam passus fuit.
 Nunc ergo o homo, qui extente factus miseriam tuam non
 vidisti,

- A** vidisti, spinam non attendisti, qua pungeris, in te reuersus cum Prodigio, & cū Psal. ea attende: durum enim est tibi cōtra stimulum calcitrare, ac durissimum peccati spinā sustinere, quæ cor cōfigit, & conuertere in ærumna tua. Audi iter, quod arripuisti, quod explicat Sapiēs, cum ait. *Iter pigrorum, uel impiorū quasi sepes spinarum, uia iustorū absq; offendiculo.* Id ipsum per Oseam Dñs dixit: *sepia uiā tuas spinis.* Peccator quidē cogitat secum, ac ait. *Non sit pratū, quod non perir. inseat luxuria nostra, coronemus nos rosas per amœna prata, ac floribus resperfa viā se acturum dicit.* Sed illum fallit opinio, & iusto Dei iudicio efficitur, ut ascendāt super eum spinæ, & vepres. ut pungatur, si fortē sic cōpungatur. Vis rem hāc oculis tuis subiici? Viā
- B** vitiorū ingressus es, ut in ea delectareris, & cū eam viā ingressus fuisti, inuenisti plurimos conscientie morsus, ac aculeos, inuenisti corpori tuo infirmitates pessimas, famę tuę detractum vidiisti, substantiam tuam funditus periisse. An non vides spinas, quas in eo prato florido Deus seminauit? An non vides iter tuum quasi sepe spinarum? Quid ergo restat agendum, nisi quod per Oseā dicit Dñs facturum populū suum. *Vadā & reuertar ad uirū meum priorē, quia benē erat mihi tunc, magis quam nunc. hoc est, conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Videbis enim melius tibi fuisse, cū Deo abhēsisti, quā cum dæmoni. Vide ergo, quia malū, & amarum est, reliquisse te Dñm Deum tuū, & non esse timorem eius in te, & spinas peccatorū
- C** procul repelle ab animo tuo, ne pungaris, spinā verō pœnitentia, ac laborum fume, & circunda capiti tuo tanquam coronā, ut æterna cæli corona doneris, &c.

Prou. 18.

Ose. 2.

Isa. 2.

Ose. 2.

Hier. 2.

C O N C I O.

De singulari deuotione ad B. Mariam
Virginem, & de eius Rosario.

T H E M A.

*Exultabimus & letabimur in te memores uberum tuorum
super uinum, recti diligunt te.* Cantic. 1.

QVI personæ alicuius subsidio, vel intercessione maxime indigent, solēt in eius laudibus excedere, & in assen-

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

tationem incidere, hinc principibus multi sunt assentatores: lo- **A**
quendum nobis est de Maria, qua sumè indigemus, num in
eius laudibus excedemus? Nō hoc imminet nobis periculum.
August. Augustinus ait. Si omnium nostrorum membra verterentur
in linguas, eam laudare sufficeret nullus. Noluit Magnus Ale-
xander ab alio quam ab Apelle effigiem sui ipsius informari
dicens, animi ipsius dotes, quæ in facie splendebant, ab alio
quam ab Apelle depingi non posse, quis ergo Mariam depin-
get? Necessarium esset ad hoc, vt filius eius penicillum manu
assumeret: nos verò dicere quicquam dignum nō valemus, si-
simile. milesq; in eius laudibus erimus Astrologo, qui vt cælestes mo-
tus, & alstra ostēdat, manu tenet globum ligneum, dicitq; hoc
est cælum Lunæ, hoc est Solis, &c. sed quantum distat inter **B**
cælestia corpora, & ea, quæ ille ex ligno facta manu tenet? Sic
erunt ea omnia, quæ nos de cælesti Maria dicere possumus,
multo iis minora, quæ in ea sunt: consolatur verò nos illius be-
nignitas, qua etiam à nobis minima recipere non dedignatur.
Mos fuit Persis, vt omnes, qui Regem viderent, ei aliquid of-
ferrent: cum fortè Cyrus in agro versaretur, eum offendit ru-
sticus, qui nihil habens, quod ille dono offerret, in flumen pro-
perauit, & aquam manibus hausit, quam Cyro bibendam ob-
tulit, illeq; regio inclinato capite bibit, dicens, in Principe non
esse minus parua recipere, quam magna dare, maior in Maria
benignitas efficiet, vt minimas à nobis laudes recipiat, sed si
minimæ futuræ sunt, curemus gratia eis accedat, quæ eas ele- **C**
uet, quam petamus per Aue Maria.

Amor, quo nos diligimus, efficit, vt gaudeamus, non solum
de bono, quod possidemus, sed de eo, cuius spem concipimus,
Rom. 12: hinc Paulus: *Spe gaudentes.* Non solum æger gaudet salute ade-
similia. pta, sed & spe salutis, quam ei medicus cito affuturū dicit. Qui
licet maximi momenti gerit, non solum lætatur, cum senten-
tia in eius fauorem lata est, sed etiam cum videt, causæ statum
sic se habere, vt speret sententiam votis suis respondentem:
qui in Regis domum admitti desiderat, vel in aliquam assu-
mi dignitatem, non solum lætatur cum id assequutus est, &
chirographum Regis accipit, sed etiam cum familiaris Regis
ei spem bonam tribuit illud consequendi.

Omnes

A Omnes Christiani hoc instatu versamur, omnes infirmi sumus peccato, & curatione indigemus, omnibus lis est super regno aeterno, omnes in Dei domesticos adscribi desideramus, & curamus: gaudendū ergo nobis est, non solum cum illud adepti fuerimus, quod exoptamus, sed etiā cū nobis sunt coniecturae, quibus spem concipimus illud assequēdi: *Nolite gaudere, ait Christus Dñs, quod spiritus subiiciūtur uobis, sed in hoc gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in celis.* Aliquibus ergo nūc latū dabimus nuntium, dum signū eterne salutis eis pręstiterimus.

Luc. 10.

Si ergo in corde tuo videris affectum singularem, & deuotionem in Virginem Mariam: signum tibi sit prędestinationis tuę, & aeternę salutis, quo latari iure potes, quod si hunc non videris, time, & eum cura cordi tuo imprimere, iis rationibus, quas hodie dicemus: sic enim fiet, vt hoc pignus habeas salutis tuę, quoniam vt spōsus ait. *Recti diligunt te.* Hinc Anselmus, sicut enim o beatissima, omnis a te auersus, & a te despectus necesse est, vt intereat, ita omnis ad te conuersus, & a te respectus impossibile est vt pereat.

Cant. 1.
Anselm. in
orat.

Ostendimus veritatem hanc autoritate, ratione & exemplo, autoritas illud ostendit. Eccl. 24. *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi, in iacob inhabitabit, in israel hereditare, & in electis meis mitte radices,* quę verba Marię Ecclesia tribuit licet de diuina sapiētia primo loco dicta sint. Habita

Eccl. 24.

C buit. Vnde per iacob electi, per Esau reprobi intelliguntur, & in electis meis radices mitte: cū ergo in corde tuo radicātā Mariā senseris, signū electionis habes, quia illa vt radix virtutē cordis ad se trahit. Promissum fuit Leuit. 26. *Ponā tabernaculum meū in medio uestri, & nō abiiciet uos ultra anima mea.* Impletur verō in illis, in quorum cordibus Mariam Dei tabernaculum Deus ponit. Ratio verō idē manifestat, quę ex eo colligitur Pauli: *Quos pręscituit & prędestinauit conformes fieri imaginē filij sui: & ex illo: Nos autem reuelata facie glorię Dñi speculantes, in eandē imaginem transformamur.* Prędestinatus itaq; Christi imago debet esse, sicut ergo Christus Deus est, & filius Dei, sic & prędestinatus Deus, & filius excelsi, ille naturalis, hic adoptiuus: similiter ergo sicut Christus naturalis filius est Marię, scilicet

Rom. 9.

Leuit. 26.

Rom. 8.

2. Cor. 3.

De singulari deuotione ad B.M.Virg.

- Gen. 3.* adoptione eiusdē filius sit oportet, vt sit illa Eua mater cuncto **A**
Cant. 7. rum viuentiū per gratiam, mirabilis planē Mariæ vterus, cuius
omnes electi filij sunt, de quo mire Spiritus sanctus Cantic. 7.
Ambros. de Venter tuus sicut aceruus tritici vallatus liliis. Quæ verba sic ex-
inst. uirg. ponit Ambros. Vnum granū frumentifuit in vtero. Virginis
Gen. 26. Christus Dñs, & tamen aceruus tritici dicitur, quia granū hoc
virtute cōtinet omnes electos, sicut enim Rebecce dicitur: *Due*
sunt gentes in utero tuo, & duo populi diuidētur ex te: quia duorū
populorum capita continebat in vtero, Iacob, scilicet, & Esau:
sic Mariæ vterus aceruus dicitur tritici, licet in eo solū vnicum
granum fuerit re ipsa, quoniam illud omniū electorum caput
est, in quo reliqui virtute continentur, & omnes electi ei dati
sunt in filios adoptionis, hunc Ioan. 19. ait. *Vidit discipulum,* **B**
ait, ecce mater tua: nō cum nomine proprio compellat, sed gene-
rali vocabulo discipulū dicit, quia in quantum discipulus, filius
est Marię, omnis enim Christi discipulus Mariæ filius est. Est
ergo naturalis gratiæ inclinatio in Mariam, gratia enim cū ali-
cui conceditur, eū inclinat, vt Mariæ affectu singulari hæreat
tanquā matri, etenim naturæ author hanc tribuit inclinationē
effectibus, vt causas suas reuereantur, sicut agno dedit cogni-
tionē matris, & affectū ad illam, vt ei adhæreat, ad eius balatū
veniat, & inter oues mille propriā matrem agnoscat naturali
instinctu: sic gratiæ author Deus hunc instinctum iis, qui gra-
tia ornantur, dedit, vt Patrē & matrem gratiæ reuereantur, eisq;
adhæreant, Christo, scilicet, & Mariæ, in eis delectentur: vnde **C**
ait. Exultabimus, & letabimur in te, memores uberum tuorum, recti
diligunt te. Sicut ergo ad vbera matris agnus accedit, sic ad vbe-
ra Mariæ iusti omnes quasi ad vbera matris.
Ignat. Exemplo verò eadē veritas patet ab initio nascentis Eccle-
siæ. Memoriæ prodidit Ignatius, omnes, qui ad fidem venie-
bant, continuo desiderio flagrasse videndi Mariam, & ad eam
vndiq; concurrebant, edebant quotidie agnū illum cælestem,
qui mirē eos reficiebat, audiebant verò esse in terra ouem, quę
illum peperit, summo desiderio eā desiderabant videre, audie-
bāt esse prodigiū illud diuinum sanctitatis, eius aspectū concu-
pisciebāt audiebāt esse in terra rubum incombustum, dicebant
quod Moyse dixit: *Vadam, & uidebo uisionem hanc magnam.*
Sicut.

A Sicut cū vberimos prædij fructus vides domū intrare tuā, præ
diū illud videre cupis, inuicē verò se ad hoc inuitabant tunc iu-
sti dicētes illud Isa. 2. *Venite ascēdamus ad mōtem Dñi, & ad do- Isai. 2.
mum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis
eius.* Felices qui tali aspectu dignierāt, signū ergo prædestina-
tionis est singularis affectus, & deuotio ad Mariā. Hinc sancti
omnes mirabiliter Mariæ affecti fuēre, & deinde iusti omnes.

Sed obiicis multi peccatores sunt affecti Marię. Responde-
tur, ideò fortē penitus nō pereūt, & hac esca Deus eos ad se tra-
hit, & à peccatis sæpe liberat, sicut qui disrūpta naui tabula se
feruat incolumē, vel qui in puteū cadit, & fune misso inde libe-
ratur. Hinc Christus B. Catherinæ Genuēsi dixit, mater mea

B esca dulcissima est, qua ad me peccatores traho, sicut enim
3. Reg. 2. ait Salamō ad Abiathar: *Mortē quidē merebaris* (quia 3. Reg. 2.
fuērat cū Adonia) *sed quia portasti arcā fœderis coram patre meo*
Dauid nō morieris. Ita multi in infernū iā esēt trusi, nisi hāc por-
tassent arcā in corde suo, nisi in hunc locū sacrū se reciperēt, qui
eis est imunitatis causa, vt olim ciuitas refugij, & hodie tēplum.

Sed iā dispiciamus, quibus rationibus tenemur, vt Virgini
obsequamur, vt præcipua ad eā simus deuotione. Duplex est
amor amicitia & cōcupiscētia: amore amicitia diligimus rē
propter seipsam, cōcupiscētię ppter nos. Videamus ergo qua-
lis sit in se Maria, quā digna amore, videamus insuper, qualis
nobis sit, quā benefica: vtraq; enim rōe deuincti ad eā erimus.

C Sed quāta in se Maria sit, quis loquatur? Humillima ipsa cū
esset, de se loquitur: *Fecit mihi magna, qui potens est.* Modesti vi-
ri est, ait Arist. in propriis laudibus parcū esse, & ad minus de-
clinare, quid faciet verē humilis? Quid humillima Maria? Cu-
ius Deus humilitatē respexit, & cū parcē ac humiliter de se lo-
quatur, nō potuit, nō dicere: *Fecit mihi magna, qui potēs est.* Tan-
ta eius est bonitas, ac pulchritudo, vt à Deo ipso diligatur, & ho-
nori habeatur, Pater in filiā eā habet, Filius in matrē, Spiritus
sanctus in Sponsam, & tāto eā amore prosequuntur, vt amor
transcat in nimia affectionē, & in vulnus, & plagā. Cū de reli-
quis creaturis loquitur Sapiētia, ait. *Cū coeram cuncta cōponens,*
& deleſtabar per singulos dies, ludēs corā eo omni tēpore, ludens in
orbe terrarū, & delitiæ meæ esse cū filiis hominū, cū aliis creaturis

Luc. 1.
Arist.

Prover. 8.

De singulari deuotione ad B.M. Vir g.

- Cant. 4.* ludit sapiētia, quasi parū quid sint, sed cum homine amicitiam A
iniit, quia eius cū eo delitiā. Sed cum amorē in Mariam virgi-
nē explicat, ait: *Vulnerasti cor meū, &c.* qualis obsecro pulchri-
tudo illa est, quæ Dei cor vulnerat? Cū verō videant sancti, in
tanto pretio Mariā à Deo habitam esse, illi simili eā prosequū-
tur amore: non enim in curia cælesti illud versatur, quod in cu-
riis hominum, in quibus, cum vident alij hunc à Rege diligi, ei
statim inuident, contra in cælo sit, eo enim in pretio rē habent,
quo Deū habere vident, & demū à tota curia cælesti regina ha-
betur. *Aug.* ait. Michaël & omnes Angeli eā intuentur, vt
videant, an aliquid præcipiat agendum circa aliquam animā:
eam summo pretio habet omnis Ecclesia, omnes sancti. Cū er-
go in humanis illud videamus, rem à nobis suspici, & diligi, B
cū ab omnibus diligitur, & in pretio habetur, cū ostenderimus,
tanto Mariā haberi in pretio à Deo, ab Angelis, à Sanctis, ab
omni deniq; mundo, quomodo nos eam non amabimus, &
in summo pretio habebimus? demū inter plura, quibus Maria
Deum imitatur illud est vnum, quod sicut coram Deo nihil
bonum apparet, quia infinita sua bonitate omnē aliam obscu-
rat bonitatem: & ideo dicitur: *Nemo bonus nisi solus Deus*, sicut
Math. 10. *Marc. 10.* Stellæ coram Sole non apparent: & ideo sicut Sol lumine suo
Stellas illustrat, sed præsentia, & luminis magnitudine, eas
quas illustrauerat, obscurat, ita potentia sua Deus esse, ac boni-
tatem creaturis tribuit, sed infinita sua bonitate eam quasi au-
Isa. 40. fert, dum coram illo nihil esse apparent, hinc *Isaias*: Omnes
gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & ina-
no reputatæ sunt ei. Ita etiam suo modo coram Maria om-
nis sanctorum sanctitas obscuratur, sicut enim de primo Che-
Ezech. 28. rub dicitur: *Tu Cherub extentus, & protegens, uel obumbrans*, vt
alii transferunt, obumbrare verō reliqua dicitur, quia tanta
eius erat pulchritudo, vt omnem aliam obscuraret: ita Ma-
riæ pulchritudo tanta est, vt omnem aliam obumbret: quo
pacto illud accipiendum est, quod in Canticis dicitur: *Sicut*
Cant. 2. *lilium inter spinas, ita amica mea inter filias*, quod est dicere,
adeo est pulchra, vt omnia, quæ propè eam videris, spinas
reputes, & ipsam solam rosam, etiam ipsas rosas spinas appa-
rere facit, denique ei similis nulla est, ideo de ea Angeli, &
sancti

A sancti pronuntiant, quod olim de Iudith dicebant duces Ho-
lofernis Iudith. 1. 1. dicebat alter ad alterum: Non est talis mu- *Iudith. 1. 1.*
lier super terram in aspectu, in pulchritudine, in sensu uerbo-
rum. Vidimus Mariæ bonitatē, ac pulchritudinem, cuius cau-
sa eam diligere tenemur amore amicitiae. Sed quoniam no-
stri amatores sumus vehementes, ea maximè diligimus, quæ
ad nos spectant, & quæ nobis proficua sunt, quod ad amorem
cōcupiscentiæ pertinet, videamus ergo, qualis nobis Maria sit.

Assimilatur Maria carlo in multis, & merito in spiritualibus
Mariæ dantur, quæ carlis in materialibus, sicut enim cælū lo-
cus Dei est, & sedes eius peculiaris, ita Maria domus & sedes
Dei est. Sicut ergo hanc habet in corporalibus eminentiā cæle-
ste corpus, quod omnis generatio, perfectio, & motus inferio-
rum ab eo pendet, sic decreuit Deus, omnia spiritualia dona
hominibus cōcedere per Mariā, quæ summa dignitas creature
est. Dicimus ergo, sicut fide nobis certū est, omnē gratiā, omne
donū descendens à Patre luminum per Iesum Christū ad nos
venire, sine quo nihil possumus facere: ita nunc dicimus, omnē
gratiā & omne donum, quod à Christo recipimus, per manus
Mariæ, & eius orationē nobis concedi, ipsa primum à Christo
petēte, & obtinente. Hæc sentētia sepe à D. Bernardo dicta, & *Bernard.*
proposita est, decreuit Deus, inquit, nihil dare, nisi per Mariā,
& Hierony. serm. de Assumptione, idē asserit, ait enim, omnis *Hierony.*
gratia, quæ est in Christo, est in Maria, in Christo tanquam in
capite influente, in Maria tanquam in collo transfundente, in
Christo tanquā in fonte, in Maria tanquam in canali. Eadem
est sententia D. Bonauenturæ super Aue Maria, & est cōmu- *Bonauent.*
nis sanctorū sententia, ideò illa Ecclesiæ collum dicitur in Can-
ticis, quia caput Christum Ecclesiæ coniunxit, & sicut omnis
influxus capitis in corpus per collū deriuatur, sic omnis influ-
xus Christi in Ecclesiā per Mariam: qua in re locum eum da-
mus Mariæ respectu Ecclesiæ, quem supremo Seraphino in *Cant. 4.*
cælo respectu Angelorum, sicut enim omnis illuminatio descē-
dit in inferiores Angelos per illū, ita in Ecclesiā per Mariam.

Huius rei possibilis patet, cum enim dona, quæ Deus Ec-
clesiæ dare decreuit, finita sint, ea primum in Mariæ corde esse
possunt, vt illa petat, & tunc deum concedat.

Sed

De singulari deuotione ad B.M.Virg.

Sed hoc quod fuerit cōuenientissimū, probatur primo ex Ma-
ria officio, quod est esse Christi matrē, eius verò est perfectio-
nē rei dare, cuius est dare esse: ad terram, quæ plantā producit,
pertinet ei dare incrementū vsq; ad vltimā perfectionē: Ma-
ria Christū produxit, ad eā ergo pertinet omne Christi incre-
mentū: omne verò id, quod in iustis ponitur gratiæ, incremen-
tū est corporis Christi, quia illi eius mēbra sunt: & ideò Paulus

Ephes. 2.

ait. *In quo & coedificamini.* Sicut ergo ad matrē pertinet, vniuer-
sa mēbra filij cōpingere, ita ad Mariā omnes iustos perficere,
qui mēbra sunt Christi, qua ratione Maria mater est omnium,
sicut initio diximus, & ad eius statū, quæ vniuersalis omniū ma-
ter est, pertinet nosse omnes necessitates filiorū, & eis adhibere
remediū, à Deo illud implorando: & sic habet Ecclesię cōsue-
tudo, in omni necessitate ad eā cōfugere, vt omnia bona nobis

Cant. 6.

impetret: ideò dicitur: *Pulchra ut Luna, electa ut Sol.* Luna est,
quia recipit lumen à filio, Sol verò, quia vniuersalis fons totius
boni in nobis, sicut Sol luminis. Secundò idē probatur, quia
ad legē amoris & gratiæ deligenda erat gubernatio omnium
dulcissima, quæ est hæc, vt vniuersa per Mariā donentur. Inter
matrē quidem & filium manifestū est, illud esse eximiæ dulce-
dinis, sicut nulla re filius rex posset ostēdere in matrem amo-
rē, ac reuerentiam, quā si omnia illius intercessione cōcederet,
Ecclesiæ verò hoc esse dulcissimū, Bernardus ostendit, dicens,
licet Christus sit mediator, reueremur tamen in eo diuinā na-
turā, & opus nobis est alio mediatore ad tantū mediatorē, vn-
de debuit nobis dari mediatrix Maria, sub cuius lingua mel, &
lac: in qua nihil trepidandū inueniamus, sed omnis illa dulce-
do sit, cui proinde dicamus, vita, dulcedo, spes, nostra, sicut ma-
ter solet esse filiis mediatrix ad Patrē, quē illi magis reuerētur.

Bernard.

Ex dictis primo colligitur summū honorē à nobis Marię de-
ferendum, sicut enim Deo summus habetur, quia ab eo omne
bonum nostrum pendet, & nullus potest bene habere sine eo:
Quis enim resistet ei, & pacem habuit? Potest quis à Rege Hispa-
niæ discere, & bene se habere, ad aliū declinans Regē: sed à
Deo nequaquā, quia vniuersalis Rex est: *Quo ibo à spiritu tuo,*
& quo à facie tua fugiam? Sic ergo in suo genere Maria ab omni
creatura est honorificāda, quia ab illa omne pendet bonū no-
strum,

Iob. 9.

Psal. 138.

Astrū, nullus dicere potest, bene mihi erit sine Maria. Sicut ergo si Rex aliquē vellet exaltare, & ab omnibus honorari, hoc maxime perficeret, si nihil concederet, absq; eius intercessione, sic *Pater omne iudiciū dedit filio*, vt omnes honorificent filium, sicut *Ioan. 5.* honorificant patrē, ita filius vt mater honoretur, omne gratiæ dispensationē ei commisit, vt omnes eam honorificēt, sicut filium, licet suo gradu, vt creaturam venerari decet.

Secundo sequitur, quantū debeamus Marię amorē, quanta obsequia, cū ab ea omnia bona recipiamus, quæ à Deo recipim⁹. Dic mihi obsecro, si in Hispaniæ curia lis tibi esset, in qua de vita, honore, ac diuitiis ageretur, nō tuis solū, sed & omnīū, qui ad te pertinet, cū tam anxie desiderares pro voto tibi negotiū *Simile.*

B succedere, si fortē audires, Hispaniæ Reginam eo te prosequi amore, vt quasi mater tua esset, negotiū curaret tuū, tanta cōtentione, ac desiderio, vt singulis diebus ad Regē intraret ter, vel quater, vt pro te oraret, & negotia tua tractaret, & omnia, quæ foeliciter absoluiſti, eius intercessione esse obtēta, & in posterū illā velle vsq; ad negotij finē simili cura tibi adesse, vt quotidie ter pro te Regē alloquatur, quantū te hic Reginę amor deuinciret? Quibus obsequiis eā prosequeris? Fateberis certē, tantum esse Reginę in te beneficiū, vt ei pro debito nullo modo satisficere posses, & ita res se habet: sed vel hinc collige quantū Marię debeas, si tāti tibi est, quod Regina, quæ vermis est, Regē qui pulvis est, alloquatur pro te ter in die, super negotiis caducis, quę licet plurimi videātur momenti, nullius tamē sunt,

C quomodo magis deuinctus non eris maioribus beneficiis, quæ à Regina celesti, augustæ omnīū quę à Deo cōdita sunt, accipis? Illa pro te orat filiū Regem regū, quotidie, non semel, non ter, sed centies, & eo amplius, & super æternis bonis, ac salute, quæ infiniti est pōderis, ac momēti, hoc ne tibi paruipendendum? Sed quoties quotidie oret, quis dicat? Non possumus dicere *1. Cor. 12.* Dñs Iesus, nisi in spiritu sancto, ait Paul. Et nō sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Sed à Deo id nobis prouenire debet, quoties ergo rectē cogitas, loqueris, vel operaris à Deo tibi hoc cōceditur, quod verò à Deo est, per Marię orationē tibi datur, sine qua nihil tibi boni est. Quantū ergo Marię debes? Quantū ei obstrictus eris? Certē si semel illa tui memoraretur,

2. Cor. 3.

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

moraretur, ei nō faceres satis, si millies eius recordareris, quo- **A**
modo ergo satisfacies tot eius orationibus, tot bonis ab ea rece-
ptis? Facilius enim stellas numerabis cæli, & arenas maris, quā
a Deo tibi per Mariam collata beneficia.

Si inquiris, quo modo Mariæ satisficiam? Respondeo, ad
æqualitatem non potes, sed vt pro modulo tuo gratus sis, illud
primo curandū tibi est, vt amore Mariæ arderes, & eā aiaato-
riè prosequeris, vt solet vir fœminā vnicē dilectam. Dignū
profectō Christiano negotiū, Marię cor sibi lucrari, ei placere.
D. Bernardinus à puero dicebat se amantem, amatoremq; pul-
cherrimę Virginis: erat verō illa Maria, sed ais, quę ei obsequia
1. Io. 4. 3. præstabo? Attende illud Ioannis: *Frates non diligamus uerbo,*
neq; lingua, sed opere & ueritate. Verbo tenus omnes affectos **B**
nos Mariæ dicimus, sed ostende mihi ex operibus affectum
istum. Primū opus maximē Mariæ gratum frequentia sacra-
mentorū est, dulcissimisq; oculis eū intuetur, qui corpus Chri-
sti suscipit: quia ubi est thesaurus eius Christus, ibi cor & oculi
Mariæ sunt, imō & Patris, & vniuersę curiæ cælestis, quod
esse non potest, sine maximo fructu eius, qui inspicitur: si enim
cælestiū planetarū beneuolus respectus innumera bona in
terra producit, hebas, fructus, capillos, metalla, quid nō efficiet
in anima supercælestium planetarū aspectus iucundus?

Simile.

Secundū opus Mariæ gratissimū est recitatio rosarij, quod
multis illa est attestata miraculis, maximē verō si attētē, & de
uotē fuerit recitatū. Placet ei maximē Angelica salutatio, qua **C**
memor efficitur illius summę misericordiæ, cum in matrē Dei
electa est. Tertiū est oratio D. Bonauenturę, quā ter, vel qua-
ter in die orare debes, vt te recipiat in filium, & seruum, & sit
illa tibi mater, Regina, ac Domina.

Sed ais, quando multa fecero, vt Mariæ placeam, quę mihi
erunt cōmoda? Multa per omnē modū. Primō prodest ma-
ximē animis omnino deperditis, & quasi desperatis, quas in
matris honorē solet filius per Mariā sibi lucrifacere, vt omnes
intelligāt, quanta ille faciat matris amore, sicut grauissima infir-
mitas peritissimo medico seruatur, & illius curatio eū peritissi-
mū ostendit, ita sanitas reddi solet maximis peccatoribus per
Mariā: experientia cōstat, grauissimos peccatores supplices ad
Mariam

A Mariam accedentes facile peccata superasse : in cuius figuram
3. Reg. 8. dicitur: *Si fugerit populus tuus Israël inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agēs poenitentiam uenerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac, exaudi in caelo, & dimitte peccatū populi tui Israël, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorū.* Est Virgo tēplum hoc, in quo peccatores orantes inimicos superant, & peccata exuunt. Sicut ergo Ruth messorum Booz sequitur, remanentēsq; spicas colligit: ita Maria eos sibi colligere solet, quos reliqui sancti deferūt, quos confessorij corrigere non valent, & in hoc potentiam ostendit suam, & misericordiam, eos saluans, quos alij desperatos habent.

3. Reg. 8.

Rut. 3.

B Secūdo prodest maximē deuotio in Mariā, vt per eā obtineas bona tum spiritualia, tū temporalia, quā à Deo obtinere aliis viis non potuisti. Vnde Anselmus ait. Multa petuntur à Deo, nec obtinentur: & petuntur à Mariā, & obtinentur, non quia illa potētior sit, sed quia sic Deus eā decreuit honorare, vt sciant homines, omnia per ipsam obtineri à Deo, sicut vnice dilecto solet Rex chirographa dare nomine suo subscripta, vt scribat, quā ei placuerint & eis vtatur pro libito, sic Mariā innumera alba (vt ita dicamus) chirographa data sunt, vt quē Dei sunt pro libito donet. Experiētia cōpertum ait Magister Abila, plures animas obtinuisse à Deo castitatem propter piū affectum erga Mariā Conceptionem, & Annunciationem, cū luxuriae vitio captiuæ tenerentur.

Anselm. de laud. uirg.

C Tertiō prodest maximē, vt pretiosa tibi sit mors, quo nihil optabilius, licet enim aliquando deuenient hi, qui ad Mariam singulariter sunt affecti: eos tamen illa sic reducere solet, vt praeclare vitam finiant, quod multis est agnitus experimentis, & ratio suffragatur, amici enim est amico in maxima succurrene necessitate, est verò hominis maximum discrimen in morte, & ideo tunc suis maximē Maria accurrit. Cuius rei memorabile nobis manibus suis scriptum exemplum reliquit beatissima Brigita in suis reuelationibus examinatis in Concilio Constantiensi per Cardinalem Turrecremata iussu Concilij, approbatūq; ab eo. Fuit beata Brigita filius, cui nomē Carolus iuuenis ætate, ac moribus, militiæ deditus, qui ea in ætate mortuus est: anxia erat beata Brigita, de filij æterna salute, quam hac

Brigita.

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

hac visione Christus Dominus consolatus est. Vidit tribunal A
iudicis, & in eo Christū Dñm sedentem, ad cuius dexterā Ma
ria mater erat: accessit de mon ad iudicium, & ait. Iuste iudex,
adeo iustus tu es, vt sperē me à te obtenturū, quod iuste petie
ro, etiā si contra matrem tuam petā ego inimicus tuus, iniuste
illa mecū egit in morte Caroli in duobus, quorum illud primū
fuit, quod die vltima vitæ illius illa cubiculū eius ingressa est,
eiq; affuit in extremis laboranti, meq; illa die inde expulit,
nec vilo modo passa est, eò me ingredi, vt tentare Carolum
possem, qua in re manifestè vim intulit mihi, ius enim mihi à
te concessum est homines tentandi, maximè tamen postrema
die, qua vniuersum hominis negotiū conficitur. Iube ergo, ani
mam illius in corpus redire, & per diē mihi concedatur, vt ten
tē eum, quod si euaserit, mihiq; viriliter restiterit, saluus sit, nūc B
verò iure salutē consequutus nō est, sed iniuria. Secundo verò
mihi à matre tua irrogata iniuria hæc fuit, quod cū ego tanquā
apparitor debeā animas in iudicio præsentare, ac accusare, ma
ter tua animā Caroli corpus exutam inter brachia recepit, ad
iudiciū tuum detulit, meq; iudicium intrare prohibuit, & eum
accusare, iudiciūq; sine parte actū est, quod contra omne ius
est. Respondit Maria, licet dæmon pater esset mendacij, ibi ta
mē vera dixisse, quia corā veritate prima ageret, eamq; ea præ
stitisse animæ Caroli beneficia præclara, eo quod ille in vita
eā summè dilexisset, omniq; die se illi cōmendasset, & in super
summè eū lætatum de bonis Mariæ, & pro ea vitā fundere pa
ratissimū, cumq; ille tanto erga eā affectu fuisset, debuit illa in C
morte illi adesse, & hæc in eū beneficia conferre: respondet iu
stissimus Mariæ filius, mater mea in regno meo principatur,
nō vt alij electi, sed tanquā mater, Regina, ac Domina, & pro
inde potest dispensare in legibus à me latis cū iusta intercesserit
causa, iustissima verò fuit causa, vt cū anima Caroli dispen
saret, sic enim honorāndus erat, qui matrē meam tanto dilexisset
affectu, & ea erat morte donandus, quare super hac causa
perpetuū silentium dæmoni indictum est, qua reuelatione in
tellexit beata Brigita, filiū suum in cælesti regno cōmorari ad
iutrice Maria, propter ipsius in illam eximiam deuotionem,
eam ergo nos imitemur, vt simili fruamur beneficio, &c.

A CONCIO.

Ad initiandos sacris Ordinibus.

T H E M A.

*Audite filij Leui, num parum vobis est, quod separauit
vos Deus Israël ab omni populo, & iunxit sibi, vt
seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram
frequentia populi, & ministraretis ei. Numer. 16.*

BIMIA Nunc est lætitia triumphantis,
ac militantis Ecclesiæ, illa enim ædificatur vt
ciuitas, hæc ædificatur, vel conficitur ad mo-
dum corporis humani, quod incrementum
suscipit. De illa Psal. ait. Hierusalem, quæ ædifi-
catur ut ciuitas. De hac Paulus. In opus ministerij, in ædificatione
corporis Christi. Opifices autē vtriusq; operis nunc designan-
tur, quorum opera ædificium cælestis Hierusalē consumma-
tionem accipiat, & corpus mysticum Christi incrementum:
& ideo & cælestis, & terrestris Hierusalem exultat, Dæmo-
nes verò contremiscunt, ac pauent, quia in eorū damna nunc
ordinatur exercitus, & in eorū expugnationem equites ar-
mantur, & nobiles viri in ordinem referuntur equitum, ac ar-
mis induuntur lucis, vt contra principem tenebrarū pugnent:
quibus Ecclesia redditur: *terribilis ut castrorum acies ordinata.*
Simul verò ordinandi dignitatem suscipiunt, ac potestatem,
quæ humanum superat captum. Vt ista explicemus, opus
est gratia, &c.

*Psal. 121.
Ephes. 4.*

Cant. 6.

Ad reipublicæ rectam consistentiam duo necessaria sunt,
primum ordo totius reipublicæ cum Deo, secundum ordo
inter ipsos ciues, primum religio efficit, secundum autem
iustitia. Ad vtrunq; necessarij sunt principes, rectores, ac vt
ita dicam ordinatores, quorum opera ista ordinatio fiat, sicut
in domus structura necessarius est artifex, qui lapides, ac li-
gna ordinatè disponat. Principes sæculares ordinant popu-
lum, ac ciues inter se se media iustitia. Sacerdotū verò munus
est, popu-

Ad iniitiandos

est, populum ordinare cum Deo, ut illi subditus sit, ac legem eius seruet. Sed quid obsecro precipuum in republica est, ordo ciuium inter se, an ordo eorum cum Deo? Planè potissimus est ordo cum Deo. Et ideo sacerdotale officium excellentius est omni seculari potestate, nec ullus est princeps, qui sacerdoti valeat villo modo conferri. Hinc est, quod videns Iethro Moysen tota die audiētem, ac iudicantem populi causas ciuiles, agētemq; sæcularem iudicem, dixit ad eum: Audi uerba mea, atque cōsilia, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum, ostendasq; populo ceremonias, ac ritum colendū, uiamq; per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant. Prouide autem de omni plebe uiros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis Tribunos, & Centuriones, qui iudicent populum: quibus auditis Moyses fecit omnia, quæ ille suggerat. Reseruat sibi Moyses, quod maximum erat, docere scilicet populum legem Dei, & ritum colendi eum, sæcularia autem iudicia aliis committit.

Hinc etiam Paulus, cum selectissimos viros in sacerdotium eligendos docuisset, nec cito cuiquam manus imponendas, de iudicio seculari agens, dixit: Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. In quæ uerba Thomas ait, vocat contemptibiles illos, qui sunt sapientes in rebus mundanis per comparisonem ad illos, qui sunt sapientes in rebus diuinis, quibus est reuerentia exhibenda, quia in rebus temporalibus non occupantur, ut solis spiritualibus vacent. Et hoc est, quod subditur: Ad uerecundiam uestram dico. Secundum aliam literam, ad reuerentiam uestram. Hæc Thomas. Hinc sacerdos non homo, sed Angelus appellatur. Vnde Malachias ait: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Vnde Dionysius capit. 12. ait. Nihil absurdum est, si Theologia pontificem nostrum Angelum appellat, qui & pro virili parte proprietatis Angelorum, qua ab aliis accepta aliis annunciant, sit particeps, & ad eorum similitudinem interpretandi, quantum homini liceat, accedat. Hinc in Leui-

Hugo.

Vnde ait Hugo, primum signaculum cleri corona est. Sicut enim ferro signari solent oues, vt ad hunc, vel illum pertinere noscantur, ita tonsura prima signat Deus oues suas, vt sciatur ministros eos Dei esse, qui signum hoc habent. Et ideo hinc titulum, ac nomen usurpat vniuersus status Ecclesiasticus, omnes enim clerici appellantur. Hic designatur, ac ostenditur eis, quod sit eorum patrimonium, quia Deus est. Vnde

Clemens.

Clemens Papa (& refertur in c. tales 23. distinct.) ait, enumeratis omnibus ordinibus, omnes clerici vocantur, id est sortiti à nomine cleros, quod est fors, quia Deus fors est eorum, & ipsi Dei. Noluit Deus, vt illius ministri in veteri lege partem acciperent terræ promissæ, nec sortem vllam inter filios Israël, sed sub sua tutela eos recepit. Vnde dixit Domi-

Num. 18.

nus ad Aaron: *In terrarum nihil possidebitis, neque habebitis partem inter eos, ego pars, & hereditas tua in medio filiorum Israël.* Quid ergo putandum est in lege gratiæ exigi à Christi ministris. Audi, quid tibi Episcopus dicat, quidq; ipse dicas, cum primam tonsuram suscipis: *Dominus pars hereditatis meæ.* Hinc colligere oportet, quàm alienus debet esse animus eius, qui ordines suscipit, ab effectu terrenorum, quaq; animi puritate, qua munditia cordis, & qua intentione ad ordines suscipiendos accedere, vt Deum possideat, vt ei adhæreat, eiq; ministret: non vt beneficia consequatur, non vt præstima obtineat, non vt honores acquirat. Qui enim hæc intendit, fur est, & latro, non intrat per ostium. Ostium ad omnes ordines prima tonsura est, in qua dicis Deum partem, & hereditatem tuam, per hoc ergo ostiū intra in alios ordines, vt te Deus suscipiat in suam partem, vt hereditas ipse sis Dei, sicut ille tua.

Num. 6.

Acto. 18.

Sed silentio prætereundum non est, quod corona insignitur homo cum Dei minister designatur. Olim vt patet ex c. 6. Numer. & ex Actibus Apostolorum, cum Nazareus Deo se offerebat, ac vouebat, capillos nimium crescere sinebat, qui in voti fine scindebantur, & in ignem proiciebantur sacri fici, quo completum votum ostendebatur. Tunc quidē capilli euellere mittebantur, quia omnia erant sub velamine, & figura. Nunc capilli tolluntur, vt perfectionem legis gratiæ

- A** gratia agnoscamus, qua cōpleta omnia vota sunt, & tāquam voto completo capilli auferuntur. Vñus verò iste coronæ à principe Apostolorum initium habuit, vt signaret exteriori signo Dei ministros, & vt corona insigniret quasi reges, de quibus singulari ratione illud accipitur, regale sacerdotium. Et vt Christi coronam spineam in se referant. Demum vt clerici adinoneantur, quod sicut capilli ab eis auferuntur superflui: ita ab anima tollere debent superfluas mundi curas, ac cogitationes. Hæc capillorum abscissio in anima fieri debet primum, & deinde in capite, quod eius sedes est. Vnde Gregorius, caput tondere est, cogitationes superfluas à mente refecare. Sicut ergo cum vas consecratur, vt in altari
- B** deferuiat, ab omnibus vsibus prophanis separatur, & nullibi, nisi in altari deferuit: ita cum ordinibus initiaris, puta te Domino consecratum, vt nihil aliud cogites, aut agas, nisi quæ Dei sunt. Tibiq; dictum puta illud Pauli: Tu autem o homo Dei, hæc fuge, sectare uerò Iustitiam, Pietatem, Fidem, Charitatem, Patientiam, Mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende uitam æternam, in qua uocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus. Expendendum est uerbum illud: Homo Dei. Sicut enim dicis calicem Dei, ita homo Dei dicitur, qui Deo dicatus est, qui pars Dei, & hæreditas eius est. Qui huiusmodi est, fugiat mundi deliramenta, se-
tetur uerò iustitiam, quia cōfessus est bonam confessionem coram multis testibus: bona confessio illa certe est, qua dicis: Dominus pars hæreditatis meæ. Tene ergo opere cōfessionem istam, quam coram multis testibus fecisti.
- C**

Iam de quatuor minoribus ordinibus agendum est, qui sacramentum sunt, & gratiam conferunt, & ideo in gratia suscipi debent, simulq; characterem imprimunt. Inter hos infimum gradum tenet ostiarius, qui in ueteri lege dicebantur ianitores, & editui. Huius munus est, Ecclesiæ ianuas claudere, ac aperire, dignos in eam admittere, excommunicatos repellere. Ad eius curam pertinet thesauros Ecclesiæ custodire, thesaurarius enim ostiarij coadiutor erat. Ex quo dignitas huius ordinis apparet, cum ad illum pertineat officium thesaurarij, qui nunc in Ecclesiis cathedralibus magni habentur.

Gregor.

1. Tim. 6.

2. Par. 23.

Admittendos

Huius ordinis ministerium Christus exercuit, cum flagello A
 factis expulit e mentes, ac vendentes de templo, quæ tanta vi-
 fa est potestas Phariseis, vt dixerint: *in qua potestate hæc facis?*
 Virtute verò excellere is debet, qui indignos à templo eijcit,
 & talis eius vita, vt ipse excludi non debeat. Huic ordini pro-
 ximus est lectoris ordo, ad quem pertinet Prophetias, & di-
 uinam scripturam fidelibus legere in eorum consolationem,
 & chatecumenos docere rudimenta fidei. Et ideo ei traditur
 scripturæ liber, ac dicitur: *Accipite, et estote verbi Dei relato-
 res.* Vocabantur lectores præcones, & proclamatores. Hoc
 officium præstitit Esdras vt dicitur *Neem. 8.* Qui super sugge-
 stum perlegit legem audiente omni populo. Sed quod magis est,
 hoc munus præstitit Christus Dominus, vt Lucas refert, B
 cum ingressus Synagogam accepit librum, & legit illud
 Isaie: *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me.* De his
 lectoribus multa sancti dicunt, illud præcipuè, vt curent ear-
 um virtutum exempla in se præbere, quæ in scriptura lecta
 aliis proponunt. Et ita Cyprianus laudibus concelebrat le-
 ctiores, quos ipse ordinauit, qui prius Christi cõfessores fu-
 re in tormentis. Et ait Cyprianus, optimus profecto lector
 ille in suggesto apparet, qui paulo ante carcere, ac equaleo
 Christum confessus est, æquum est à fidelibus vocem illam
 audiri, quæ Christum in tormentis confessa est.

Tertius ordo est exorcistarum, quorum munus est dæ-
 mones pellere à corporibus hominum exorcismis, ideo li- C
 ber exorcismorum eis traditur. Salomon adinuenit exor-
 cismos ad pellendos dæmones, vt author est Iosephus lib. 8.
 Antiquitatum. ca. 2. Et sic in lege veteri exorcistæ erant, vt
 innuit Christus Dominus apud Lucam, cum ait. *Si ego in*
Beelzebub eicio demonia, filii vestri in quo eiciunt? Filios eo-
 rum exorcistas appellat. Hoc exorcistæ officium sapissimè
 præstitit Christus eiciens innumeros dæmones ab humanis
 corporibus. Et hoc fuit, quod gentes in admiratione rapuit,
 cum viderunt earum deos subici exorcistis, & ab idolorum
 statuis, ac hominum corporibus eos pelli Christi virtute.
 Quæ in re duo manifestè apparent. Primum, quanta virtute
 is præditus esse debet, qui super dæmones potestatem acci-
 pit, debet

Io. 11. 2.

Neem. 3.

Luc. 4.

Luc. 11.

A pit, debet enim eos à corde expulisse proprio, vt ab aliorum corporibus rectè expellat. Debet ieiunio, ac oratione excellere, quia est genus dæmoniorum, quod non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio, vt Christus ait. Cauendum verò est exorcistę, si iustus non sit, ne ei contingat, quod improbis exorcistis, de quibus in Actibus Apostolicis dicitur: quòd cum vellent dæmonem pellere, insurrexit in eos, & nudi, ac vulnerati effugerunt. Secundum hinc colligendum est, quàm sit debilis reditus dæmon per Christum, cum Ecclesia pueris potestatem concedat pellendi dæmones, cum eos exorcistas facit. Quia in re impletur mirabile illud, de quo Dominus ad Iob ait.

Matth. 17.

Acto. 19.

Iob. 40.

B Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Illuditur planè dæmon quasi aui ligata, quam puer manu tenet, quę cum auolare vult, non potest, quia filo continetur. Ligatus etiam traditur ancillis, id est, animabus fidelium, & pueris minimis, quibus pellendus traditur. Et hoc est miraculum perpetuum in Ecclesia relictum, cum alia non sunt. Videmus enim in effectibus aliquid latere in humano corpore, cum illud dæmon possidet, quod vim superat humanam, illud autem Christi nomini cedit, ac subiicitur: quo illius diuina vis comprobatur vt miraculo. Ita Beatus Cyprianus aduersus Demetrianum, & Lactantius Firmianus contra gentes. Quartus, ac superior ordo est acolytorum, quibus traditur candelabrum cum cereo, & deinde vr-

Cyprian.
Lactan.

C ceolus, quia eorum est munus sacerdoti deferre in Missę sacrificio, luminaria deferre, & vinum & aquam tribuere. Hieronymus ad Nepotianum ait. Si te acolytus sequitur, non ornatur veste, sed moribus, lucernę enim ardentes in eorum manibus esse debent, quibus sic luceat lux eorum, vt glorificetur pater eorum cęlestis. Hoc munus in lege fuit veteri, nam in Exodo dicitur: Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiectis lignis. Et in lege gratię illud munus prestitit Christus Dominus, cum ait. Ego sum lux mundi.

Hiero.

Exod. 27

Iohan. 9.

De maioribus ordinibus iam dicendū est. Quorū primus est subdiaconorū. Qui adiutores diaconorū sunt, & ministri sacerdotis in altari. Eorū munus est epistolam legere, & alia

Ad initiandos

præstare, quæ ad sacrificium Missæ pertinent. Initiatur verò A
 per traditionem vacui calicis, simul cum patena: quæ recipit
 de manu Episcopi, cum instrumenta minorum ordinû sus-
 cipiantur de manu Archidiaconi de mandato Episcopi. Hi
 Subdiaconi olim deferebant Epistolas Episcoporum ad Epis-
 copos, vel Ecclesias, & ad martyres, cum tenebantur in custo-
 diis, ut ait Cyprianus lib. 2. c. 10. Hoc munus fuit in vetere
 lege, & dicebantur Nathinei, id est, in humilitate Domino ser-
 uientes: de quibus dicitur 1. Esdr. 1. Hoc officium Christus
 præstitit, cum præcinxit se lintheo, & lauit discipulorum pe-
 des. His ministris iam dicitur: *Mundamini, qui fertis uassa Dñi.*
 Cubicularij Dei sunt, qui Deo proximè in altari deferuiūt, &
 ideo puritate mentis, ac corporis excellere oportet, quo circa B
 votum implicitū castitatis emittitur, cum hic suscipitur ordo.

Diaconi verò superiores sunt, quorū ordinatio exprimitur
 traditione libri Euangeliorū, simul cum impositione manus,
 quæ significat gratiæ plenitudinem, quam impositionem ma-
 nus non accipit Subdiaconus. Nam Diaconus, ut ministret
 quædam sacramenta absente sacerdote, habet eam copiā gra-
 tiæ & potestatis, quæ extenditur ad alios sanctificandos. Cu-
 ius actus secundarius est cantare Euangelium. In lege veteri
 Leuitæ dicebantur. Cū his Apostoli munera sua diuiserunt,
 & septē viros elegerunt plenos Spiritu sancto, ut ministrarēt
 mensis, non tantum mensis pauperum, ut quidam aiunt, sed
 præcipuè altari, ut patres exponunt. Ita Chrysost. hom. 14.
 Beda, & alij. De qua re vide Doctorem Henricum lib. 10.
 suæ summe c. 2. De Diaconis Clemēs epist. 1. ait. Sunt Dia-
 conij Episcoporum oculi cum verecundia oberrantes, & cir-
 cūlustrantes actus totius Ecclesiæ. Hoc munus præstitit
 Christus in Cœna, quando distribuit corpus, ac sanguinem
 discipulis, & cum excitauit eos ad orandum. Diaconorū ve-
 rò exemplar fuere Stephanus, & Laurentius, quos imitari de-
 bent Diaconi in vitæ puritate, in fortitudine, ac misericor-
 dia. Iam de ultimo ordine sacerdotum dicendum est, qui est
 supremus: nec enim est octauus ordo Episcoporum, ut quidā
 putauerunt, quia quantum ad Missæ sacrificiū nihil amplius
 habet quam sacerdos. Noua ergo potestas Episcopo datur: &
 ideo,

ad init.

ad init.

Cypria.

1. Esdr. 1.

Acto. 6.

Chrysost.

Beda.

Henric.

Clemens.

Luc. 22.

ad init.

ad init.

- A** ideo habet ordinis præminentiam, & supremum gradum sacerdotij, & ideo dicitur summus sacerdos, & pontifex. Idem verò character sacerdotis per quandam extensionem fit magis perfectus. Dicitur verò presbyter sacerdos, id est, senior, non propter annos, sed propter sensus canos. Dicitur sacerdos, id est, sacra dans, vel sacer dux. Sicut autem Episcopi succedunt Apostolis: ita sacerdotes septuaginta duobus discipulis electis in Apostolorum adiutores: sicut Moyse dati sunt septuaginta adiutores. Christus officium hoc præstitit in cœna, & in Cruce, factus sacerdos secundum ordinem Melchisedech offerens semetipsum patri. Eius autem personā agit, & repræsentat sacerdos offerens Christum in Missa. De sacerdotis dignitate, officio, ac sanctitate plura à nobis dicta sunt in alia huius tomi concione, & in secundo tomo nostrarum concionum concione prima propè finem.

Numer. 11.

De sanctitate, quæ in sacerdote esse debet, plura Chrysostomus lib. de sacerdotio. Sæpius in lege à sacerdotibus veteris legis sanctitas exigebatur, quid ergo exigetur à sacerdotibus nouæ legis? Illi umbras tractabant, arcam, vassa templi, altare, & alia similia, at sacerdos nunc corpus Christi consecrat, manibus contrectat, sumit, & aliis sumendū tradit. Vnde (ait Chrysostomus) puriores esse debent radiis Solis. Et sacerdos fax accensa in medio populi, & petra salis esse debet, quæ fideles illuminentur, & cuius contactu vitæ gustū percipiāt.

Chrysost.

- C** Sibi dictum putet sacerdos illud, quod sacerdoti Paulus dicit: In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, & grauitate. Sacerdos cor, ac stomachus fidelium est, ait Chrysostomus: & ideo, sicut bona, & mala cordis, & stomachi in vniuersum corpus diffunduntur, ita bona, vel mala sacerdotis in vniuersum populum. Certè sacerdos sanctus esse debet: & ita excedere reliquos fideles virtute, sicut dignitate. Pondus enim sanctum, quo ea, quæ in templo offerebantur, ponderabantur, maius erat, quam prophanum, ut nobis Deus innueret, virtutes sacerdotis maiores esse debere quàm aliorum. Et hoc est, quod nos Ecclesia docet, cū ait. *Sacerdotes Domini incensum & panes offerunt Deo, & ideo sancti erunt Deo suo.* Timorem, ac tremorem incutiunt verba ista,

Tit. 2.

Ad initiandos

dum non bonitatem tantum, sed & sanctitatem à sacerdotibus exigunt. An non pauca, cum videam, peti à me sanctitatem, cum vix habeam bonitatem? Sacerdos, non oblatio, sed holocaustum esse debet, quod in Dei honorem omnino absumebatur. Sæculari satis est, si oblatio sit, in qua pars Deo tribuebatur, pars sacerdoti, pars offerenti, quia illi parcit Paulus, si in terrenis occupetur, at sacerdos totus Dei esse debet, absumptus igne cælesti, sanctus denique. Sed ais, nimium à me exigat Ecclesia, dum me sanctum vult, quæ ratio est, ut id à me postuletur? Audi Ecclesiæ rationem, & videbis, quam iuste Ecclesia sanctitatem postulet. *Incensum*, inquit, & *panes offerunt* Deo. Sed quod nam est hoc incensum? qui panes? Non sane offert duntaxat incensum materiale, & panes propositionis, sed orationem, ac Christum, qui panis est viuus, quem offert in Missa Patri. Sacerdotis manus est orare pro populo vniuerso, imo pro toto mundo, & illius bono, pro viuis, ac defunctis, pro peccatoribus, ac iustis, pro omni denique necessitate. Ne autem oratio arida sit, aut ieiuna, offert diuinum sacrificium infinite Patri gratum. Nunc ergo ait Chrysostomus: qui legatus esse debet apud Deum, & advocatum agere pro ciuitate, pro regno, pro vniuerso mundo, qui obtinere à Deo vult remedium malorum omnium, qualis debet esse? Non mihi satis ad hoc videtur Moyse, & Eliæ fiducia: plusquam Moyse, plusquam Elias esse debet. Licet enim Moyse obtinuerit bona oras pro Israël, & Elias clausit, ac aperuerit cælum oratione sua, tamen sacerdos non vni populo bona precatur, sed toti mundo, omnium hominum patrem agit, & tanquam filiis bona à Deo obtinere contendit. Et deinde manibus suis contrectat Christum, verbis consecrat, & Patri offert. Sicut Moyse dixit Deus, porta vniuersum hunc populum in sinu tuo, eiusque curam gere, ac si eum genuisses, age illorum patrem, quod ille pondus grauissimum iudicauit, ac de eo apud Deum conquestus est: ita sacerdoti, cum id suscipit munus, dicitur, attende, quod pater efficeris vniuersi mundi, quod omnium hominum curam gerere debes, pro omnibus orare, pro omnibus sacrificium offerre, Dei manus tenere, ne vindictam de mundoumat. Sed quo pacto id agat, qui Dei amicus non est? Quomodo id preestabit,

1. Cor. 7.

Chrysost.

Num. 11.

- A** stabit, qui indiget alio, vt pro se oret, qui orare nescit? Cū uerò tempus rationis aduenierit, & tibi dicatur, quia tu non orasti, vt orare debuisti, ideò fames, bella, pestilentia, peccata, ac mala inundauerunt, tunc sacerdotij onus senties, uidebisq; impar tuis humeris onus à te assumptum. Non ergo mirum si à sacerdote sanctitas exigatur, cui tale committitur munus. Oremus ergo omnes, & singulari ratione orate vos sacris initiandi, vt digna præstetis muneribus uestris, qui primam tonsuram suscipit, oret, vt in Dei peculium recipiatur, nec aliud præter Deum querat: qui ostiarius, ne clauis suscipiat ad pellendos indignos ab Ecclesia, & ipse indignus maneat. Qui lector, ne aliis legat, sibi non legat, factus cymbalum tinniens.
- B** Qui exorcista, ne ab aliis pellens dæmonem, à se non pellat, & ab anima sua. Qui acolytus ac luminaria deferens, ipse sit in tenebris. Qui Subdiaconi, Diaconi, ac Sacerdotes, ne in iudicium Christi corpus suscipiant, &c.

CONCIO.

- C** De sacerdotio, cum primum Missa celebratur a sacerdote.

THEMA.

Mundamini, qui fertis uasa Domini. Isa. 52.

ANTHO Intervallo excedūt sacerdotes legis gratia sacerdotes veteris legis, quāto gratia legem, ueritas figuram, corpus umbrā, ad illos dicitur: *Mundamini qui fertis uasa Domini*, ad hos mundamini, qui estis uasa Domini: hi enim uerè portant Deum in corpore suo faciūt eplum Dei si uerò tanta exigitur munditia ab eo, qui fert uas Dei, quanta
ab eo

1. Cor. 6.

ab eo petenda, qui Deum ipsum deserit corpore & animo. **A**
 ter puras creaturas beatissima Virgo purior extitit, vt Deum
 intra se conciperet, & in purissimis visceribus Deū consecra-
 ret, verē enim domum Dei decet sanctitudo: post illam verō sa-
 cerdotibus puritas indicitur, quōd Deū quotidie in corpore
 portāt, post hos omni fideli, qui aliquomodo sacerdos est, &
 Deū inhabitantem habet in se, cū diuina participat sacramen-
 ta, hac ergo puritate omnes indigemus, quæ per gratiā effici-
 tur, quam Mariæ intercessione nobis dari exoremus, cui per
 similes sunt sacerdotes, quia sicut illa verbo Deū consecrauit
 in castissimis suis visceribus, sic illi verbo conficiunt corpus
 Christi: aderit nobis libētissimē, vt in sacerdotij honorē aliqua
 dicamus, vt verō eā magis deuinciamus, dicamus Ave Maria.

Isa. 52. Cū Isai. c. 52. de Christi aduētū manifestē loquutus fuisset, potius Euangelistā agens, quā Prophetā, dicens: Reuelauit Dñs brachium sanctū suum in conspectu cunctarū gentium, & uidebunt omnes fines terræ salutare Dei nostri: subiūgit: Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere, exite de medio eius, mūdāmini, qui fertis uassa Dñi. Vbi Hierony. Licet uerbā ista Iudæi intelligāt de exitu à Babylonica captiuitate, sed nos de Apostorū omniumq; Sāctorum intelligimus choro, quibus præcipitur, vt recedāt à Hierusalē, vt doceāt omnes gētes, & baptizent eos in nomine Trinitatis. His ergo dicitur, mūdāmini, qui fertis uasa Dñi, qui eius sacerdotes estis, sanctificate vos metipfos, qui Christū portatis. Aptissima uerbā ista sunt nouo nostro sacerdoti, de cuius dignitate hodie dicendū nobis est. Tria ergo dicēda sunt, primum de Christi sacerdotio, quomodo ille summus sacerdos est: secundū de sacerdotio legis gratiæ, quod participatio sacerdotij Christi est: tertium de sacerdotio largē sumpto, quod in omni fideli inuenitur, & de omnium istorum puritate, dignitate, atq; præstantia.

Heb. 4. De primo, quod Christus Dñs sacerdos sit ostēdit & autoritas & ratio: authoritas sepius Heb. 4. Habemus Pontificē qui penetrauit cælos, Iesum filiū Dei, & Psa. Iurauit Dñs, & non poenitebit eū: tu es sacerdos in æternū secundū ordinem Melchisedech. quæ uerbā Paul. Hebr. 6. & 7. de Christo ad literā dici multis ostēdit, iurauit ergo Dominus, non solum affirmauit, sed

- A** sed iuramento confirmauit, quod Paul. Hebr. 8. notat in solo Hebr. 8.
Christo factum, vt firmitatem, & perpetuitatem sacerdotij
eius ostenderet, quod enim iuramento confirmatur, firmitus
est. Et nō poenitebit eum: nō mouebitur poenitētia. 1. Reg. 15. 1. Reg: 15
Porro triūphator in Israël non parceret, & poenitudine nō flectetur:
quod si more humano loquens aliquando dicitur poenitere,
vt quod eodem capite dicitur: Poenitet me quod constituerim Gen. 6.
Saul Regem, & poenitet me fecisse hominem: quia opus mutat,
non affectum, quodq; taliter se gesserit homo, rex, vel sacer-
dos à Deo cōstitutus, vt si poenite- tia in Deum cadere pos-
set, poeniteret eum, quod constituisset Sacerdotes, aut Reges,
quia indignē se gerunt in munere: tamen quod Christum sa-
B cerdotem constituerit, nunquam poenitebit eum. Quoniam
verum est, quod ille testatur: Ego, quæ placita sunt ei facio sem- Ioan. 8.
per. Multi verò sacerdotes sunt, de quibus meritò dici posset
poenitet me fecisse hunc sacerdotem, qui omnino sacerdotio
indigni sunt. Addit: Tu es sacerdos in æternum: quia vt dicitur
Hebr. Alii sacerdotes morte prohibebantur permanere, sed Heb. 7.
Christus eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdo-
tium: unde & saluare potest in perpetuum accedens per semetipsum
ad Deum, semper uiuens ad interpellandum pro nobis. Dicitur ve-
ro Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, quia
vt latē ostēdit Pau. Heb. 7. multis rationibus Melchisedech Heb. 7.
typū gessit sacerdotij Christi. Primo nominis interpretatio-
C nē applicat Christo, quoniā Melchisedech secūdum vim He-
bra i idiomaticis significat regem iustitiæ, appellatio etiam lo-
ci, in quo ille regnabat, conuenit Christo, quoniam rex erat
Salem, idest rex pacis, in super illa erat sine patre, matre, & ge-
nalogia, sine principio & fine, non quod his ille caruerit, sed
quod horum scriptura non meminit, quia Christus æternus,
& sine generatione communis hominum prodiit in mundum,
& ille benedixit Abraham, vt maior, & ab eo decimas acce-
pit, quia Christus omnibus præminet: & tandem addit D. D. Tho.
Thom. in officio corporis Christi aliam Christi, & Melchi-
sedech conuenientiam, dicens: Sacerdos in æternum Christus
Dominus secūdum ordinem Melchisedech panem & uinum obtulit.
Sicut enim ille panem, uinumq; Deo oblatum dedit Abra-
hā, sic

De Sacerdotio

hæ, sic Christus Dominus sub speciebus panis & vini nobis
 dat carnem & sanguinem. Ratione verò ostēditur hoc Chri-
 sti sacerdotium, sacerdotis enim officium est inter Deum &
 populum mediatorē existere, preces & hostias populi Deo
 offerre, Deum placare, ab eo bona cuncta obtinere populo,
 quæ omnia Christus plenissime exequutus est. Vnde Paul.
 Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constitui-
 tur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro pec-
 catis. Sed quomodo hoc officium Christus expleuerit osten-
 dit Paul. Hebr. 5. vbi postquam induxit illud Psal. Tues
 sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, addit:
 Qui in diebus carnis sue preces supplicationesq; ad Deū, qui pos-
 sit illum saluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis
 offerens exauditus est pro sua reuerentia: & post pauca: Et con-
 sumptus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis
 æternæ, appellatus à Deo pontifex secundum ordinem Melchise-
 dech. Dies carnis appellat Paulus, dies quibus in carne passi-
 bili fuit, maxime verò tempus passionis, quo sacrificium il-
 lud obtulit, quo factus est omnibus obtemperantibus sibi causa
 salutis æternæ: tanto verò affectu orauit, qualem exprimit,
 cum dicit: Cum lachrymis, & clamore ualido. Cor enim eius
 transfixum erat plusquam manus & pedes, & igne amoris
 consumptum, & sic quæ voluit obtinuit, vt omnia poneret
 pater in eius manibus, sicut in manibus Ioseph fratrum nego-
 tia, & omnibus, qui ei obediunt, est salutis causa, prius enim so-
 li fulgor, igni calor, mari aqua deficiet, quam Christi gratia,
 & auxilium iis, qui ad eum acceferint. En primum sacerdo-
 tem legis gratiæ, cuius primum sacrum fuit, quod in Crucis
 ara celebratū est, cui conformari debet sacerdos interiori cor-
 de, sicut exteriori conformatur veste, iis enim indumentis in-
 duitur sacerdos sacra factururus, quibus in passione sua Christus
 indutus est, cum ergo imitetur affectu, quæ repræsentat exte-
 riori veste, accedat corde ignito, charitate ignea, summo Dei
 gloriæ desiderio, intimo affectu ei iungi desiderans, charitate
 in fratres maxima, eorum compassus miseriis, vt à Deo obti-
 neat omnium remedium malorum.

Quanta etiā puritate sacerdos hic noster primus sacrificaturus

Heb. 5.

A turus acceferit, ostendit Paul. Heb. 5. Talis decebat ut esset nobis pōtifex, sanctus, innocēs, impollutus, excelsior cælis factus, &c. Sacrificij verò eius effectū, reconciliationem videlicet mūdi cū Deo, & omnium eorū, quæ postulauit obtentionē ostendit Coloss. 1. In ipso cōplacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare sibi omnia. Et iterum: Vna oblatione consummavit in æternum sanctificatos. Tandē ipse est per se ipsum sacerdos, alij propter ipsum, vt mox ostendemus.

Hebr. 5.

Coloss. 1.

Heb. 10.

Iam secundū nobis pertractandum restat de sacerdotibus scilicet, legis gratiæ. Christus Dominus sacerdos est, & vnus sacerdos, sicut vnus mediator, sed num solus? Absit; eius nomine Iob ait: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pillus ex ea. Omne bonū Christi nostrum est, nec aliquid est in eo adeò magnum, cuius nos participes, & consortes non faciat: ipse Deus, nos dii: Ego dixi dii estis: ipse filius Dei, & dedit eis potestatem filios Dei fieri: ipse Patri gratus, in quo mihi bene cōplacuit, nos similiter grati, gratificauit nos in dilecto filio suo. Ipse Dñs omniū, nos similiter: vnde Paul. Omnia uestra sunt. Ille sacerdos, nos sacerdotes, dicat hoc Petrus: Ad quem accedentes lapidē uiuū, ab hominibus quidem reprobatur, à Deo autē electum, & honorificatum, & ipse tanquam lapides uiui, super edificamini domos spirituales: sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.

Iob. 31.

Psal. 81.

Ioan. 1.

Matth. 17.

Ephes. 1.

1. Cor. 3.

1. Pet. 2.

C Sed hoc interest inter sacerdotium Christi, & aliorū, quod ille per se ipsum sacerdos est, suis meritis mundum reconciliauit, exauditus est pro sua reuerentia, nōs verò, non propter nos, sed propter ipsum & sacerdotes sumus, & exaudimur, quod notat Paul. Heb. 7. cum ait: Accedens per semetipsum ad Deum. Nos per Christum Dominum nostrum, ille per se metipsum. Vnde in omnibus sacerdotibus ille sacerdos est, & omnes vnū sunt in ipso, quia eius virtute & meritis obtinent. Sed qualia quantaq; operentur, & audeant sacerdotes Ecclesie Christo innixi videamus: & cum eorū munus sit populum Deo reconciliare, id primo efficiunt baptismatis sacramēto, & confessionis, quibus peccator Deo reconciliatur poenitentia verò sacramentū ab illis solum administrari potest, cuius rei dignitas tanta est, vt verbis nullis explicari possit.

Heb. 7.

Concede-

De Sacerdotio

7. 10. 11.
Hebr. 9.
Matth. 16.
Psal. 50.
Psal. 81.
Matth. 9.
Hester. 2.
Eccl. 46.
Simile.

Concedebatur vt maximum sacerdoti summo legis veteris, vt Paul. ait ingredi semel in anno in Sancta, vt oraret pro peccatis populi. Sed omni sacerdoti legis gratiæ dicitur: Quodcumque solueris super terram erit solutum & in celis. Et ille sæpissime loquitur ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, quibus verbis auditis impletur illud Psal. Auditui meo dabis gaudium, & letitiam, & exultabunt ossa humiliata. Sed vt huius rei magnitudinem perpendere valeamus, interrogemus modo sacerdotem, quæ tanta hæc audacia tua, vt Dei offensas remittas? Quis enim mihi illatas iniurias remittere posset, nisi ego met? Quis in terris visus est amicus adeò intimus, ac amicissimus, vt dicere valeat, amico meo alapam dedisti, cum ligno percussisti, eius patrem occidisti, ego remitto tibi omnes has amico illatas iniurias? Et tamen confessarius auditis innu-
A
B

meris Dei offensis, ac grauissimis fidenter loquitur, dicens: Remitto eas tibi, & absoluo te. Quis potest remittere peccata nisi solus Deus? Num Deus sacerdos est? Est certè: Ego dixi dijs istis. Mira profectò dignitas, benedictus Deus, qui dedit potestatem talem hominibus. Nec verò id solum sacerdotes efficiunt, sed & vniuersos Dei thesauros distribuunt, gratiam conferunt, virtutes donant, quibus animæ ormentur, in eorum potestate est triclinium Asueri Hester. 2. in quo omniū vir-
C

ginum ornamenta sunt, in quo omnis lapis pretiosus in orna-
 mentum sponsarum Dei, super omnia bona Dei constituti sunt. Si maximū duxit Ecclesiasticus de Samuele, quod duos inungeret reges Israël, quantum est quod sacerdoti concedi-
 tur, innumeros ungere in reges cæli oleo illo, quod ex pingui
 oliua prodit, quæ fuit in domo Dei? Insuper verbo suo cæ-
 lum aperiuunt, eius sedes bonaq; distribuunt, verboq; suo cæ-
 li reges homines faciunt, maxima profectò illa censeretur di-
 gnitas, si homini à Deo concederetur super terram potestas,
 vt verbo suo Comites, Marchiones, Duces, Reges, Imperato-
 resq; crearet, & huic diceret tu esto Rex Galie, illi esto Rex
 Hispaniæ, illi Italiæ, & continuo fieret. Sed quæ potestas ista
 si cum sacerdotis potestate conferatur? Ille enim potestatem
 habet super regna terræ, sed quid hæc? An non granum sina-
 pis? An non punctum breue? An non exiguus pulvis? Super
nihilum

A nihilū potestas illa est: *Aspexi terram, & ecce uacua erat, & nihili*, loquitur Propheta. At Sacerdotis potestas super omnia regna cælorum est super terram uiuentium, super mansiones Dei, quæ verbo suo donant hominibus. Insuper qualis esset creaturæ potestas, cui (si fieri potest) concederetur, verbo suo mundum creare de nihilo, imo innumeros mundos, de ea diceretur ac de eo: *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt*. Sed adhuc hæc potestas sacerdotis potestati collata minima reperietur, maius enim & excellētius opus est peccatoris iustificatio, filij Dei generatio, quæ noua creatura est, quā mundi vniuersi opificium.

Hier. 4.

Psal. 148.

B Verum non hæc sola sacerdotis potestas est, nec verò maxima, alia est enim eius potestas huius fundamentum super Christi corpus verum, quæ vasis eius est, quam declarauimus super corpus Christi mysticum, quam, vt perspicere aliquomodo valeamus, notandum sacerdotis esse Deo placere, interponere sepe, stare oppositum Deo, ne dissipet terram, & absorbeat eam, hoc verò oratione & obsecratione perficere debet, qua Dei manus ligatas tenet, ne percutiat terram, vt ei dicatur, quod Moysi: *Dimitte me ut irascatur furor meus in eos*. **Exod. 32.** & ille ait: *Non dimittam te*. Magna planè orationis vis, sed ne forsan audiat, quod audiuit Hieremias noli orare pro populo hoc non exaudiam eos: datur, concediturq; sacerdoti sacrificium Deo offerre, quo oratio iuuetur, nec sola sit, ac ieiuna, vt tanta obtineat. Sed quod est sacerdotis sacrificium? Nū agnus? Nū bacca ruffa? Nū vitulus, aut aries? Sacerdotum priorum hæc erant sacrificia, hæc eorum holocausta: *Sed holocaustis non delectaberis, & sacrificium, & oblationem noluiisti*. Per se enim illa grata esse Deo non poterāt, quid enim illa cū Deo? Nū de bobus cura est Deo? Vnde loquitur ille: *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* **Psal. 50.** Nunquid placabitur in millibus arietum? Veniat ergo sacrificium, quod omnino reiicere non valeat Deus, quod despiciere non possit, in quod omnino respicere teneatur, quod ad se pertinere negare non possit. Sed quod tale? Christus Dominus, in hoc sibi bene complacuit, hic filius vteri sui, hæc gloria eius, medulla & cor ipsius. **Psal. 149.**

D

immacu-

De sacerdotio

immaculatam hostiam, infinitè q; gratam Patri! oblata hæc **A**
hostia fuit cruenta in ara Crucis, offertur eadem incruenta in
altari, eadem omnino est hostia, idem sacrificiū. Hæc hostia
omnibus est adumbrata sacrificiis, omnibus figuris expressa,
omnium sacrificiorum vim continet, ideo vnicum nobis re-
lictum sacrificium, quia hoc vnum omne est, omnia continēs
omnium vim habens. Hoc pater æternus placatur, hoc no-
bis omnia concedit, hoc ira in mundum lenitur. Mirum pro-
fecto videtur, & quod humanum superat ingenium, quod
tanta patientia sustineat Deus tot vasa iræ apta in interitum,
quod mundum toleret tot peccatis plenum, tantis crimini-
bus obnoxium. Sed cesset admiratio, cum aduerteris, tale ei
quotidie sacrificium in Ecclesia, quod si cessaret, mūdus pro-
culdubio periret.

B

Sed quia necessarium est, vt offeratur Christus à sacerdo-
te, vt re ipsa præsens sit in altari, conceditur sacerdoti summa,
& inaudita facultas consecrandi corpus Christi: verbis ergo
illis ab eo vsurpatis, quæ Christus Dominus in Cœna dixit,
conficit verum corpus & sanguinem Christi mirabili illa con-
uersione, quæ transsubstantiatio dicitur, qua substantia panis
& vini in corpus & sanguinem Christi conuertuntur, & hoc
tanta celeritate, vt primum nō esse verborum sit primum esse
corporis Christi sub speciebus panis & vini. Inauditum pro-
fecto prodigium, & multo maius illo, quod patrauit Iosue
præcipiens solem stare: de quo ait diuina Scriptura: *Obediente*
Deo voci hominis. Hic enim maximè Deus obedit voci sacer-
dotis, dum vocatus in puncto adest, & millies vocatus, nun-
quam nō venit, quod semel ad virginis vocem è cælo in eius
uterū descenderit, maximū miraculū, sed ad Virgine cēlestē
diuertit & hoc semel, sed quod in manus sacerdotis indigni
descendat, & hoc quotidie, verè miraculum stupendū: quod
in vlnas Simeonis se semel daret, maximum amoris indicium,
sed brachia illa sancta erāt, at quod in manus meas quotidie
se det, quis crederet, ni fides firmaret? Multo præstantius hoc
est, quam quod Moyses fecit dum de cælo manna fecit descē-
dere, & quam quod Elias dum ignem item de cælo duxit:
illud enim figura erat, hoc veritas, illud umbra, hoc corpus.

Sed

Iosue 10.

Exod. 16.

C

- A** Sed hic maximè considerandum, quanta celeritate, ac animi promptitudine Christus obedit sacerdoti, dum in instanti ad est, non est subditus, qui tanta obediat praelato suo. Perpendat sacerdos exemplum obedientie promptę, quam Deo exhibere tenetur, hic maximè verum habet: *Exemplum meum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, sic et vos faciatis.* Ego Dominus & magister, & iam in statu glorię felici, quando in celo mihi obediunt Angeli & Sancti, adhuc obediente Deo voci sacerdotis in puncto descendendo, quanto magis tu sacerdos teneris obedire Deo ad nutum. Quis est sacerdos, si mente non caret, qui postquam consecrauit Christi corpus, non attonitus, & stupens dicat, cum Petro & Ioanne
- B** Baptista: *Tu Domine uenis ad me?* Quis sacerdos talem intuens obedientiam, non discat obedire Deo suo? & potius vitam relinquere quam obedientiam? Quis hic non discit obedire praelato? subiaci æquali? & omni humanę creaturę propter Deum? Hoc Ioannes intuens, ait: *Ego à te debeo baptizari, et tu uenis ad me?* Sic nos dicere possumus, ego tibi obedire debui, & tu obedis mihi? Dicet verò nobis quod Ioanni, sic decet nos implere omnem iustitiam. Vbi Glossa ait. Omnis iustitia est humilitas, qua se quis subiicit maiori, æquali, minori: sic ergo decet vt nostra confundatur superbia, vt verecundia afficiatur sacerdos superbus, & inobediens Deo, videns Deū obedientem & humiliatum coram se.

Matth. 3.

Glossa.

- C** Post consecrationis expositum mysterium, restat videre offerentis sacerdotis dignitatē eximiam, in sacerdotis manibus Christo existente illū patri offert in sacrificiū. Sed quanta sit hæc sacerdotis dignitas ex illo facile apparere potest, quod Christum sæpe benedicit, signo Crucis super eius corpus & sanguinem facto, qua in re mysteria sunt profundissima, & ideo vt illa exponamus, orandū cum Psal. *Revela oculos meos, et considera mirabilia de lege tua Domine.* Quod enim ante consecrationem sacerdos benedicat panem & vinū, mirum non est, sed cū nouit adesse ibi Christum Dñm, Deū verū, in quo benedicendę sunt omnes gētes, qui benedixit nos omni benedictione cęlesti, adhuc manū tendat, vt Deū suum benedicat, inauditum planè, & stupendū! Si interrogas, quid

Psal. 118.

De Sacerdotio

Hebr. 7. nam mirabile in hac benedictione fit, audi Paulum Hebr. 7. A
versantem benedictionem Melchisedech datam Abraham, &
ostendentem potiozem esse Melchisedech, quia ait, sine vlla
contraditione quod minus est à maiore benedicitur, si ergo
Christus Dominus à sacerdote benedicitur, ergo sacerdos ma
ior est Christo. Argumentum hoc negotium facessit D. Tho
mæ 3. p. q. 83. art. 5. ad 4. & ad illud respondet. Sed nos vt
argumento satisficiamus adnotandū censemus, quod Chri
stus in altari, & sacerdos est & hostia, vt sacerdos est potius
quid, & maius est, quam vt hostia est, dignius enim est offer
re sacrificium Deo, quam esse oblationem, quæ offertur, vt
ergo Christus sacerdos est, potior est sacerdote, ille enim
summus est sacerdos, hic vero minister eius, sed quia in altari B
Christus Dominus est, vt hostia & sacrificiū, & sacerdos est
ibi loco Christi sacerdotis repræsentans Christum sacrifican
tem: hac consideratione minimus est Christus sacerdote re
præsentante personam Christi sacrificantis, & hac ratione po
test benedici Christus à sacerdote, vt omnis hostia benedice
batur à sacrificante sacerdote. O ineffabilem summèq; glo
rificandū Deum! ô incredibilem sacerdotis dignitatem! vo
luit Deus in altari sacerdotem esse in gradu altiore, dum re
præsentat Christum sacrificantem, se verò in posteriore dum
est hostia, licet vt offerens Christus sit digniori loco.

Ex dictis duo manifestè colliguntur. Primum quanta pu
ritas, quanta vitæ sanctitas, quantus perfectionis ardor meri
tò à sacerdote exigatur, qui in tanta constituitur dignitate. C
Audi Ecclesiam dicentem: *Sacerdotes Domini incensum & pa
nēs offerunt Deo, & idè sancti erunt Deo suo, & non polluent
nomen eius*: à sæculari bonitas exigitur, sed à sacerdote san
ctitas, ideo Ecclesia, *sancti erunt Deo suo*. Tales profectò sa
cerdotes esse debent, quales illi, de quibus Dan. 1. *Vt introdu
ceret de filiis Israël, & de semine regio, & tyrannorum pueros, in
quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapien
tia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in pala
tio regis, & constituit eis rex ammonam per singulos dies de cibis
suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis possent sta
re in conspectu regis. Hi figura erant sacerdotum, qui ante
Deum*

D. Tho.

Dan. 1.

- A** Deum stare debent: hi sine macula esse debent, forma decori, eruditi sapientia, ad quæ omnia datur eis quotidie cibus regius. Chrysof. est aula (inquit) regia, in qua rex habitat semper, est domus, in quam aliquando rex diuertit viam agens: illa omnino maxima, ampla, optimaq; esse debet: hæc licet vilis sit, non adeò curatur, dum ornatur ad id breue tempus, quo in ea rex habitat. Sic sæcularis domus est Dei, ad quam aliquando diuertit, dum sacram sinaxim recipit, ornanda quidẽ tunc domus est, vt dignè Christum suscipiat, non tamen contra Dei maiestatem sic erit, si alias vilis domus sit, si terrenis implicetur, parcendum illi est: vt Paul. fecit dum ait: Ego itaq; uobis parco. At sacerdos aula est regia, in qua perpetuo Deus habitat, contra diuinam maiestatis magnitudinem est, quod hæc non sit inelyta, maxima, ditissima, quia domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum, quam pura lingua esse debet, cui Christus obediturus est, quam puræ manus cū suscepturæ, imo & benedicturæ, an manum tendens sacrilegam indignè sacerdos, vt Christum suscipias, vt eum benedicas: Manum inquam plenam sanguine Christi, quem i erum peccatis tuis crucifixisti, audi quid tibi dicitur, sicut & Iudæ, ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Bernard. quis auditus sustineat aurium, quis oculus non confunderetur ad intuitũ, quæ mens non raperetur in excessum, quãdo mundi pretium mittitur in sterquilinum? Nec enim minus malum est in os pollutum, quam in lutum mittere Virginis filium. Quando ergo peccare volueris, aliud os quære, quo impudica loquaris, aliam linguam, quã ea, quæ rubet sanguine Christi, alias manus præter eas, quæ Christum suscipiunt, Christũ benedicunt, Christum aliis porrigunt.

Secundum quod ex dictis sequitur, illud est manifestum summam exhibendam sacerdotibus reuerentiam: cum videt aulici regẽ reuereri maxime personam cuiuspiam, an non illi eum reuerentur? Considera in Dei sacerdotes reuerentiam, illis committit peccatorum remissionem, gratia distributionem, celi apertionem, illorum verbis in puncto obedit, eis se subdit, vt benedicatur, an non sic digni omni reuerentia? Hoc agnoscebat Franciscus diuina plenus luce, qui ad so-

De Sacerdotio

cios dicebat, si illac videre venientem Angelum celesti claritate circumfusus, hac verò sacerdotem, ad sacerdotem properare, & ad eius genua me prouoluerem, & ab eo peterè benedici priusquàm ab Angelo. Sed quid causæ est, quod sacerdotibus hæc non exhibetur reuerentia? Respondetur primùm omnium in causa est, nō nosse eorum dignitatē. Secundum verò ex parte sacerdotū, quod vestibus sacerdotalibus induti non procedunt, sed alienis peregrinisq; vestibus induuntur.

Simile.

Quemadmodū enim cum procedit rex cultu regio ab omnibus adoratur & colitur, si verò nocte procedat mutato habitu, infimus de plebe reputatur, nec vilis ei à prætereuntibus honos exhibetur, quia licet rex sit, non agnoscitur. Sic cū sacerdos in publicum prodit veste indutus sacerdotali ab omnibus honoratur, si alia induatur veste, nihili reputatur. Sed in

Psal. 131.

quis, quæ est sacerdotalis vestis? Illa utiq; de qua *Pla. Sacerdotes tui induantur iustitia*, id est omni virtute, & sacerdotes eius induant salutari. Hæc est vestis illa *Pauli. Induite Dñm Iesum Christū*, cum omni virtute ornatus procedit sacerdos, tūc impletur illud *Isa. Omnes qui viderint eos, cognoscēt illos, & dicent, hi sunt semen, cui benedixit Dñs, agnoscitur in veste sua sacerdos rex*. De hac sacerdotis veste dicitur *Apoc. 1. Similis filio hominis vestitus podere*, dicitur Christus similis filio hominis, ait ibi *Ansel.* quia tanta apparebat maiestate, ut similis idē nō videretur, qui ante fuerat: poderis verò vox Græca vestē significat talare, à pedibusq; nomen habet, & Hieron. ibi, & *epist. ad Fabiolā, & Iosephus dicūt illam esse vestem bysinā, quæ vulgo dicitur Alba* de qua *Eccl. 27. Si sequearis iustitiam, apprehendes illā, & indues quasi poderem honoris: est vero poderis sacerdotalis vestis*, sic *Sap. 18. In veste poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum*: quia verò Christus ibi, ut sacerdos apparebat vestitus erat podere, qua veste signatur sanctitas sacerdotis, quæ debet esse integra, cū operiens à pedibus vsque ad caput. Si hanc vestē sacerdos nō habet, mutato habitu procedit: idē ei reuerentia nō exhibetur, impleturq; illud *Osee. Sicut populus, sic & sacerdos, & inde est quod Malac. 2. dicitur sacerdotibus indignis. Nos autē recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege, propter quod ego dedi vos contemptibiles & humiles*

Rom. 13.

Isai. 61.

Apoc. 1.

Ansel.

Hierony.

Iosephus.

Eccl. 27.

Sap. 18.

Osee 4.

Malac. 2.

A humiles omnibus populis. In contemptu habetur sacerdos, qui propria caret veste, sal est infatuatum, quod conculcatur ab hominibus, vt Christus ait. Sed sæculares attendere debet, vt reuereantur sacerdotes licet prauos, quia Christi Deusunt, sacerdos enim Christus Dñi est. 1. Reg. 24. & 26. hæc verba usurpat Dauid, vt reuereatur Saul, licet malum & inimicum, quia Christus Domini est, & quando oram elamydis abscondit, percussit eor suum Dauid ea de causa.

Matt. 5.

1. Reg. 24.

26.

De tertio verò quomodo omnis fidelis sit aliquomodo sacerdos Petr⁹ ait: Vos autē gēnus electū, regale sacerdotiū, gēs sancta, populus acquisitionis, &c. Præmiserat Petrus. Ipsi tanquā lapides uiui super ædificamini, domos spirituales sacerdotiū sancti.

1. Pet. 2.

B offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum. De qua re Iaco. 1. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorū, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. Offer tu Deo Christum eius, merita corpus tuū hostiā uiuentē, substantiā tuam, orationes & bona opera, quibus Deū placare tibi potes, & sic aliquomodo sacerdotis munus ages, & sacerdotij particeps efficieris.

Iacob. 1.

CONCIO.

C De examine omnium operum, quod cordatus homo quotidie exhibere debet.

THEMA.

Quis mihi tribuat, vt cognoscam, & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius. Ponam coram eo iudiciū, & os meum replebo increpationibus. Iob. 23.

V M M A Sanè hominis miseria ea est, quod etiam suscepta gratia, & magna gratia, & cum in lege sit gratiæ, nihilominus vitam sine defectibus, ac peccatis venialibus agere non potest. Sententia hæc Catholica est, definita in Concilio Mileuitano capit. 6. & in

1. Iob.

Conc. Mileu.

De examine quotidiano

Cœcil. Trid. Concilio Tridentino Sess. 6. Can. 23. Et in Scriptura sacra
Ecc. 7. manifestè nobis traditur. Ecclesiastes ait: Non est homo, qui A
1. Ioan. 1. non peccet. Et Ioannes ait: Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Quæ verba,
 non solum, secundum humilitatem, sed & secundum veritatē
Conc. Mile- à nobis dicenda tradit Concilium Mileuitanum. Et Iacobus
uitan. ait: In multis offendimus omnes. Et propterea Ecclesia de se ait:
Iacob. 3. Nigra sum, sed formosa. Pulchra propter gratiam, nigra pro-
Cant. 1. pter defectus. Solum ab hoc excipitur Christus, & Maria, vt
Conci. Trid. Concilium Tridentinum tradit. Et huius rei ratio est, quia li-
 cēt gratia animam sanat, tamen carnem non omnino sanat:
 & ideo adhuc mouetur contra rationem persæpe, cui adiunguntur
 mundi, ac dæmonis incursus in hominem, & sic moraliter loquendo
 omnibus tentationibus resistere non vale- B
 mus, atque adeo in plura peccata venialia incidimus. Mife-
 randa certè hominis conditio, propter quam se infœlicem
 dicit Paul. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mor-
 tis huius? Et Iob ait: Peccaui (non mortaliter, quia vt alibi
 ait: non reprehendit me cor meum in tota uita mea.) Quid
 faciam tibi o custos hominum? Quare posuisti me contrarium tibi,
 & factus sum mihi metipsi grauis? Cur non tollis peccatum meum?
 & quare non aufers iniquitatem meam? Tædet animam meam uitæ
 meæ, dimittam aduersum me eloquium meum. An non mihi do-
 lendum, an non tædendum, quod sine peccato vitam agere
 non possum? quod te offensus sum? quod tibi minus gratus C
 futurus? Satis hæc causa est, vt homo mortem optet, quā hac
 ratione secundum charitatem desiderare potest, vt à culpis
 liber sit. Hinc Andreas, cum eum à Cruce tollere vellent, &
 eius impedire mortem, orauit enixè Dñm, & ait, tantum in
 hoc exaudi me, vt à corporis molestia liberer, satis sit tēpus,
 quo illud tuli, ac portau. Propter hanc etiā causam Iob ma-
 ledixit diebus suis, & nos cum eo dicere possumus? Quare nō
 in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perissem? Quare ex-
 ceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Quare misero data est lux,
 & uita his, qui in amaritudine animæ sunt? Taceant coram hac
 miseria illæ, de quibus Iob ait: Homo natus de muliere, breui ui-
 uens tempore, repletur multis miseriis, &c. Illa enim omnia ma-
 ioribus sunt

A la sunt poenae, hac autem culpa, quae longè maior est. Hoc autem mirandum maximè post copiosam, ac perfectà Christi redemptionem, qua non adeò mirum est, mala poenae nò auferri, mirandum autem maximè, quòd omnis non auferatur culpa. Cur ergo hoc non praestitit Christi redemptio?

Planè hac in re, vel maximè apparet vanitas hominis, & illius maxima superbia, cum vt humiliaretur, necesse fuerit, non tantum mala poenae relinqui, sed & mala culpa. Vt ei dici à Propheta posset. *Humiliatio tua in medio tui.* Et ille diceret cum Isaia: *Facti sumus immundi omnes nos, & omnes iustitiae nostrae, quasi pannus menstruatae, quia plenae imperfectionibus, & aliquando admixtae peccatis.* Relictus ergo est ho-

Mich. 6.
Isai. 64.

B mo adeò miser post redemptionem Christi, & in lege gratiae, vt humilis sit nec superbiat. Conditus homo fuit, vt ruinas impleret Angelorum, quia vetò illi superbia ceciderunt, factus homo de limo est, ne superbiret, sed ea pulchritudine, ac rectitudine Deus opifex illum fecit, adeoq; subditus appetitus rationi erat, vt & homo superbierit, sicut Angelus, putaueritq; posse se esse sicut Deum. Hac de causa cum eum redemit Deus, distulit mala poenae auferre, rebellionem, ac peccata venialia inde procedentia, vt se humiliaret, ac diceret cum Paulo. *Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis Dei, et non ex nobis.* Hanc doctrinam mirè tradit Gregorius libro 13. Dialogorum,

2. Cor. 4.

C capit. 14. Vbi cum enumerat eximias virtutes moriachi Isaac nomine, defectum ei fuisse non exiguum, ait Gregorius. Hic itaq; cum virtute abstinentiae, contemptu rerum transeuntium, prophetia spiritu, orationis intentione esset incomparabiliter praeditus, vnum erat, quod in eo reprehensibile esse videbatur, quia nonnunquam tanta ei lætitia iacerat, vt illis tot virtutibus nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur. Et interrogatus Gregorius à Petro, quae huius rei causa esset? Respondet. Magna est Petre omnipotentis Dei dispensatio, & plerumq; contingit, vt quibus maiora bona praestat, quaedam minora non tribuat, vt se nper eorum animus habeat, vnde se ipse reprehendat, quatenus dum appetunt perfecti esse, nec possunt, in his, quae ac-

Gregor.

D s cepe-

De examine quotidiano

reperunt, minime se extollant, sed discant, quia ex semet-
 ipsis maiora bona non habent, qui in seipsis vincere minora
 non possunt. Et ideo Iudicum, 3. deuictis potentioribus ini-
 micis, seruauit Deus Philisteos, & Iebuseos, ut experiretur in
 eis Israël, & quibus victoriam potentium dedit, imbecilles su-
 perare non concessit, ut humiliarentur. Fit itaq; miro modo,
 ut vna, eademq; mens virtute polleat, & ex infirmitate lafel-
 icat, quatenus & ex parte constructa sit, & ex parte se conspi-
 ciat esse destructam, ut per bonum, quod quærit, & habere
 non valet: illud seruet humiliter quod habet. Et quid mirum
 hoc cum homine fieri, cum illa superna regio ex parte forti-
 ter stetit, & ex parte damna pertulit, ut beati Angeli dum
 alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robu-
 stius, quanto humiliter starent. Hæc Gregorius. Voluit er-
 go Christus Ecclesie sua dona tanta dare, ut de eis dixerit Pe-
 trus (ut legit Concilium Milenitanum) In quæ desiderant An-
 geli conspiciere, in quæ scilicet, dona, tanta enim illa sunt, ut ra-
 piant oculos Angelorum. Ut ergo dona ista humilitate ser-
 uaret, mala corporis reliquit, quæ nos deficiunt, & mala ali-
 quæ animæ, quæ ostendunt, ipsam nihil ex se esse, & in nihil
 tendere. Erat autem cito tempus, cum sibi exhibebit
 gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam,
 aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata in
 celo. Sed interim huius humiliationis necessitas manifesta
 est, dum superbia offerimur: etiam cum videmus nos in cor-
 pore, & anima miseros: quid obsecro ageremus, si hoc pōdere
 non detineremur? Sed num propter perpetuos hos defectus, ac casus despe-
 randum nobis: nequaquam: humilitatem hac arte Deus in
 nobis esse curauit, non diffidentiam, aut desperationem. Et
 hac de causa permisit, ut discipuli, quos in Apostolos, &
 mundi rectores, ac lumina elegit, aliqua peccata venialia ad-
 mitterent, & ea in Euangelio nobis proponerentur, & quod
 maius est etiā post aduentum spiritus diuini Petrus Ecclesie
 columna reprehensibilis fuit in aliquo, ut hinc disceremus, pro-
 pter similes defectus non deficere animo. Licet enim illi de-
 figerent, nihilominus ab schola sua non separabatur, sed illos di-
 cebat

Iudicum 3.

Gregor.

Conc. Mile.
1. Pet. 1.

A

B

C

D

A ccebat amicos, filios, ac filiolos, pro eis patrē orabat. Simili ergo modo se habebit erga nos rudes, cū enim idem sit Dñs, in eadem causa erga suos, eundem habebit affectum. Cū ergo Deo obsequeris, licet aliquando dormitet anima tua præ tædio, ne animū despondeas, ne tristitia absorbearis, crede benignissimū patrem æquanimiter infirmitatem tuam laturū. Ideo Psal. ait. *Quomodo misereretur pater filiorū, misertus est Dñs timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, recordatus est, quoniam pulvis sumus.* Sicut enim parens filios suos, licet morbidos, & ulcerosos paterno fouet amore, quia filij sunt, ita Pater ille celestis, coram quo nullus Pater dicendus est, eos, qui per gratiā filij eius sunt, licet defectibus obnoxij sint, diligit, curat, ac amplectitur. Cura ergo omne vitare peccatū, sed si cecideris, non ideo desperes, sed surge, quia septies in die cadit iustus, sed resurgit.

Psal. 102.

Sed alius dicet, si hæc ita se habēt, nihil peccata curemus, & licet plura committamus, parum refert. Non rectē sapit, qui id dicit: Quoniā vt Sapiens ait, qui timet Deum, nihil negligit, magna cura nobis cauendum est non à peccatis grauioribus solū, sed & à leuibus, & ab omni imperfectione. Si enim in regis obsequio id præstat minister, cur Deo obsequens nō idē præstabit? Nec solū id curare debemus, verū & huic operi omnes intēdere neruos, quoniā vitā Christiana duobus constat, quę explicat Psal. cū ait: *Declina à malo, et fac bonū.* Mala ergo vitare primū est, secundū verò bona agere. Plurimi autē bona quidem agunt, sed mala sua vincere negligunt, hi alteram virtutis partē relinquūt. Sicut ergo hortolanus, qui regiū hortū curandum, & excolendū suscepit, duobus intendit, primum, vt inutiles herbas auferat: secundum, vt optimas crescere faciat. Ita omnino homo putare debet, animam suam hortum esse Dei, sic enim sponsus ait: *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus:* & cum ad animam nostram Deum vocamus, quid aliud dicimus, nisi illud Cantico- rum: *Veniat dilectus meus in hortum suum.* Curandum ergo tibi est, omne peccatum eradicare, omnem defectum tollere, hæc enim inutilis, & praua herba est, quæ Dei oculos offendit, quoniam vt Propheta ait: *Mundi sunt oculi tui, ne uideant*

Eccles. 17.

Psal. 36.

Simile.

Cant. 4.

Cant. 4.

Habac. 1.

Psal. 96.

neque

ne uideant

De examine quotidiano

Psal. 96. ne uideam in alium, & ad iniquitatem respicere non potes. Et ideo: **A**
Qui diligitis Dominum, odite malum. Virtutes verò excolenda, ac augenda sunt, ut crescant indies, ad hoc autem conducit maxime spinas, ac tribulos, quos terra cordis profert, tollere. Et quemadmodum qui viam agit, terram plurimam post tergum relinquit: ita qui viam in cælum agit, terrenas cupiditates deserit, & cum Paulo ait: *Quæ retrosunt, obliuiscens, ad anteriora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, &c.* Sicut ergo non ambulat, qui in eodem loco stat, ita nihil proficit, qui peccata, ac defectus non relinquit, sed ita superbis, iracundus, ac auarus nunc est, ac prius fuit.

Philip. 3.

Examen ergo conscientiae eo tendit, ut peccata, ac defectus tollantur. Ut hoc examen rectè fiat, summo mane te Deo tuo offer, proponens omne vitare peccatum: in nocte verò priusquam cubes, collige te ipsum. Et primum gratias Deo age pro innumeris susceptis beneficiis: deinde gratiam, ac lumen caeleste pete, quo peccata tua agnoscas, & corrigas, sine hoc enim auxilio nihil proficiemus. Proverbium fuit antiquum, Lunæ radiis non maturescit botrus, Sole ergo indigemus iustitiæ, sine quo nihil possumus facere, Lunæ autem radius diligentia nostra est, quæ sola satis non est. Deinde discurre per vniuersas diei horas, diligenter attendens, quid cogitaueris, quid dixeris, quid feceris. Et si bona aliqua repereris, ea Deo tribue, si mala dole, ac poenitentiam age, proponens illa in posterum vitare. Hoc est, quod Iob ait. *Verbis initio propositis, ponam coram eo iudicium, &c.* De hac re Chrysostomus in epistolam ad Hebraeos ait. Sicut priusquam nauta à portu discedat, nauim reparat, velum componit, & vniuersa, quæ ad nauim pertinent, refarcit, ac reficit, & vniuersa perficit, postquam verò nauigationem confecit, quia plura incommoda nauis patitur, eam iterum conspicit ac reficit. Ita homo initio diei, cum nauigationem inchoat in hoc mari magno, ac spatioso, proponat vniuersa rectè agere, & in Dei gloriam cuncta ordinet, ac dirigat. Nocte autem, cum nauigationem finiuit, dispiciat se ipsum, & damna, quæ passus est, consideret, ut illa refarciat.

Iob. 23.
Chrysost.
Simile.

Expen-

- A Expendant sancti, ac merito, quo pacto Deus inspiciebat vniuersa opera, quæ faciebat: Et uidit, quod esset bonum. Nec Gen. 1. & 2 hoc contentus, postquã omnia opera sua perfecerat, illa vniuersa iterum conspiciere dicitur: Et uidit cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Si ergo Deus respicit semel ac bis opera, quæ homini facit, an non homo respicere debet opera, quæ Deo operatur. Id præstabat Iob dicens: Verebar omnia opera mea, Iob. 9. sciens, quia non parceres delinquenti. Sed in hac re præclarum exemplum nobis reliquit Ignatius sanctissimus Societatis Iesu fundator, qui in horas singulas se se interius colligebat: & hoc operum examen præstabat, quod vsque ad mortis horam fecit. Sed quid mirum hæc præstitisse viros sanctos, cum B & Ethnici id fecerint. De se enim Cicero ait, in quauis nocte tria considerasse, quid eo die cogitauerit, quid dixerit, quid fecerit. Et Virgilius in Epigramate ait, vir bonus.

Non prius indulecem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.

Et iusto trutinæ se examine pensat.

- Huc illud pertinet tanquam figura, quod de Iosepho sacra tradit historia, cum ait: Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domũ, & operis quippiam absq; arbitris faceret. Quæ verba Vatablus transfert, vt faceret opus suum, sic etiam vertit ad literam ex Hebræo Lippomanus in cathena in Genesim, & refert ex paraphrasi Caldaica, vertendum esse, vt inuestigaret C scripturas rationis suæ, vel vt in libris exigeret rationem dati, & accepti. Aconomus erat Ioseph & vt muneri suo satisficeret, librum rationum videbat solus sine arbitris. Cum ergo ô homo dispensator sis, ac villicus, non dominus, æquum est, vt librum rationum consulas, qui est conscientia tua, vt videas rationem dati, & accepti, vt attendas, quo pacto expendaris bona Domini tui, an ea dilapidaueris, vt tibi consulas sicut Luc. 16. villicus dicens: Quid faciam? Ne tibi audias dictum illud Hieremix: Attendi, & auscultavi, nemo quod bonum est, loquitur, nullus est, qui agat penitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Hier. 8. Rectè verò de Iosepho dicitur: vt faceret opus suum, id est opus, quod tanquam aconomus facere debebat. Rectius autem de nobis dicitur, quod facimus opus nostrum, cum id præsta-

De examine quotidiano

præstamus, quia hominis est proprium, rationem à se exigere factorum. solius enim hominis inter animantia est, reflecti super actus suos, cum ergo o homo Dei sis villicus, fac opus tuum, opus quo muneri tuo satisfacias, vidēs librum rationū, & opus, quod hominis est proprium, attendens opera tua, ac defectus, vt de eis doleas, ac eos auferas.

Sed vñ in hac re, valde attendendū tibi, dicam, vt non fati-
tis putes, si defectus videas, si de eis doleas, si confessus fuēris,
nisi etiam radicitus tollas, attendens causas, occasiones, ac ra-
dices peccatorum, easq; euellens: vt sic omnino auferantur
peccata, si enim id non fiat, parum te fecisse crede. Sicut enim
quotannis putatis vitibus, ac arboribus, plura inutilia ab eis
tolluntur, sed quoniam radix durat, iterum pullulat: ita dum
radices peccatorum non abstuleris, dum occasiones non am-
putaueris, iterum peccata pullulabunt. Ea, quæ dicimus, sub-

Simile.

iecto exēplo fient manifesta. Duplici via, ac ratione occurre-
re potes dāno, quod imminet domui tui ab stillicidio, quod
vulgo dicitur (*Gotera.*) Primò enim apposito vase eo in loco,
vbi aqua decidit, illam colligis, & extra domum mittis, quòd
si hoc solum modo feceris, parum fecisti, vt domui tuæ consu-
las, dum enim tectum domus non resarferis, ne aqua subin-
tret, illa domum tuam perdit paulatim, & ligna putrescent, &
parietes infirmabuntur, & demum domus corruet. Secundò
ergo domui rectè accurrit, qui resarto tecto, omnino aquæ in-
gressum prohibet. Ita omnino quidam sunt, qui nullū aliud
remediū animæ apponunt suæ, quam defectus ac peccata in
examine colligere: & per confessionem extra domum cor-
dis emittere. Et licet tunc proponant euitare peccata, postea
tamen non curāt radices, ac occasiones tollere, & idè iterum
peccata perpetrant, & illi perduntur. De his præclare Sapiēs
ait, ea vsus similitudine, quā nos proposuimus. *In pigritia hu-*
miliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit do-
mus, quasi dicat, dū quis piger, & infirmus est, nec tectū cor-
dis sui resarcit, aqua in eū subintrabit, & perdet domū cordis
illius. Curandū ergo est in examine, vt nō solum peccata vi-
deas, sed & causas amputes, vt sic omnino tollantur defectus:

Sed licet vniuersa vitia nobis sint expugnanda, optimum
tamen

Ecclesi. 10.

A tamen consiliū est, contra aliquod singulare vitium singulare inire certamen, singulari adhibita cura ac diligentia, vt eo deuictō, aliud, & aliud deinde superemus, & ideō vltra generale, quōd diximus examen, aliud particulare (vt sic loqui liceat) nobis adhibendum est contra particulare vitium. De

qua re præclare Casianus collatione 5. Serapionis Abbatis, cap. 14. ait enim. Vnusquisq; vitium, quo maximē infestatur, explorans, aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis, ac sollicitudinē erga illius impugnationem, obseruationemq; defigens. Colligit doctrinam istā Serapion, ex illo Deut. si dixeris in corde tuo, plures sunt gentes

Cassianus.

B iste, quā ego, quomodo potero delere eas? Noli metuere, sed recordare, quæ fecerit Dñs Deus tuus. Ipse consummet nationes has in conspectu tuo paulatim, atq; per partes, non poteris eas delere pariter, ne multiplicentur cōtra te bestie terre. Per partes ergo pugnan dū nobis cum vitiis est, quia licet omnia vitāda sint. Sed singularis pugna contra vnum est sumenda. Addit Serapion. Cumq; se ab vno vitio senserit absolutū, rursus latebras sui cordis simili intētionē perlustret, & excipiat sibi, quā passionē inter reliquas perspexerit duriorē, atq; aduersus eam arma cōmoueat. Hæc autem singularis pugna contra vnū vitium ineunda est, singulari proposito factō illud vitandi, singulari cura, singulari oratione ad id fussa, & singulari demū examine adhibito, in quo conseras vnum diem cum altero, vt videas quantū profeceris, & hebdomadam cum hebdomada,

Deut. 7.

C mensemq; cum mense. Hoc est Bernardi ad Eugenium consiliū. Confert tua posteriora prioribus, si profecisti in virtute. Nec ideō animo deiciaris, quia parum proficias, gratia enim Dei, perseverantia tēpus, ac industria facient, vt tandē victor euadas. Hinc Iob: Mons cadens defluit (tempore longo id efficiēte) saxum transfertur de loco suo (hominum certē industria) Lapides excavaunt aquæ. (non bis, sed sæpe cadendo) alluvione paulatim terra consumitur, quasi dicat res valde difficiles tandem efficiuntur tempore posito, industria adhibita, ac perseverantia, quibus cum gratia additur, omnino speranda est victoria, licet homo petra durior, & monte solidior videatur.

Bernard.

Iob 14.

Sed

De examine quotidiano oper. nostr.

Sed præclare Serapion ait, vitium, quo maximè infestatur, **A**
 exploret. Quia, vt Isa. ait. Omnes nos sicut oves errauimus, unus-
 quisq; in viam suam declinauit: & iuxta varietatem humorum
 diuersæ sunt in hominibus passiones, & huic dominatur via,
 illi accidia, illi inuidia: explora ergo, quæ nam sit in te præci-
 pua passio, & aduersus illâ pugna. Sicut enim qui arcem ciui-
 tatis expugnat, omnē capit ciuitatem. Ita qui vitium, quod
 ei præcipuè dominatur, superat, omnia reliqua deuicta pu-
 tare debet. Vnum interfecit Goliath Dauid, & vnum Holo-
 fernem Iudith, & sic vniuersos hostes prostrauerunt, quia eo-
 rum duces interemerunt. Plures occidit Amalechitas Saul,
 quia tamen regem seruauit, nihil fecit. Cura ergo tu vitium,
 quod dux est, perimere, sic enim omnia fecisti. Diligentia ve- **B**
 rò, quæ ad vitium hoc superandum adhibenda sunt. Sera-
 pion proponit, dicens: Primum oratio iugis ad Deum fidens
 in Christi verbo: *Petite, & accipietis.* Ipse verò est, qui ait.
 Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me. Et per Oseam:
 Extra me non est Saluator. Ideò orandum: *Sana me Domine, &*
sanabor, saluum me fac, & saluus ero. Secundò, sapius propone
 ab eo vitio cauere: hoc enim propositum benefaciendi Deo
 gratum est, & fortem hominem reddit, & casus ac defectus le-
 uiores reddit, quia ex infirmitate procedunt. Bonauentura ait,
 quoties horologium sonuerit, propositum Deo seruiendi re-
 noua, sit ergo horologium excitator propositi tui. Tertiò, ali-
 qua singulari corporis afflictione puni te ipsum pro peccatis, **C**
 quæ admiseris. Hoc enim est iudicium, quod aduersus se ho-
 mo exercet: de quo Paulus ait: *Si nos metipsos iudicemus, non*
utiq; iudicemur. Et hoc est illud Psal. *In cubilibus uestris com-*
pungimini: quod verbum expendit Chrysostomus, dicens:
 Pungite, stimulate, mala, quæ admisistis, tempore quietis pu-
 nite, & in ea animaduertite. Ignatius in Societate duo hæc
 examina accuratè seruanda in regula proposuit, qui-
 bus duo tempora designauit, ante pran-
 dium, & ante lectum, &c.

(.2.)

C O N.

A

CONCIO I.

De confessione, quo pacto fieri debeat,
vt animæ salutem afferat.

T H E M A.

*Insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum sanctum, quo-
ram remisseritis peccata, remittuntur eis, quorum
retinueritis, retenta sunt. Ioannis 20.*

B

D VÆ Duntaxat sunt in cælum viæ, altera
innocentiæ, pœnitentiæ altera, si tertiam quis-
piam quæ fuerit, non inueniet, sed ei accidet il-
lud Psal. Viam ciuitatis habitaculi non inueni-
runt, esurientes & sitientes anima eorum in ipsis
defecit. Innocentiæ viam Maria tenuit: nos verò pœniten-
tiæ, nullus enim est, qui in aliquo nō deliquerit, & pauci, qui
lethali crimine non sint inquinati. Vt hanc ingrediamur viā,
gratia nobis necessaria est, quàm Mariæ intercessione nobis
concedi exoremus. Psal. 106.

C

Peccatum est omnimoda animæ vastatio, ac perditio, vt
significat nomen Hebræū, quo peccatum significatur, quod
est Aberen, quod deriuatur ab *Aba Aben*, quod est calamitas,
& destructio. Vnde Ezechiel ad Tyrum ait: *Aufer cydarim*, Ezech. 21.
tolle coronam, iniquitatem, iniquitatem ponam in ea, idest, peni-
tus delebo, & vastabo te. Hinc Bersabe ad Dauid ait. *Eritq;* 3. Reg. 1.
cum dormierit Dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego,
& filius meus Salomon peccatores, idest, omnino vastabimur, &
perdemur. Ora Deum, vt tibi ostendat peccati malum, quod
infinitum est, & tunc serio illius quæres remedium, tunc la-
chrymarum vim fundes. Accidetq; tibi, quod Dauidi, & vi-
ris eius, qui cum reuerſi essent ad ciuitatem, & inuenissent eā
succensam igne, leuauerunt voces suas, & planxerunt, donec
deficerent 1. Reg. 30.

E

deficerent

Concio I.

deficerent in eis lachrymæ. Si vastitatem animæ tuæ inspe-
xeris, si quid feceris, cum peccasti, agnoueris, deficiet in dolo-
re vita tua, & anni tui in gemitibus. Veruntamen ait Hiere-
mias, scito, quid feceris, quod Deum offendisti, quod eius fa-
ctus es inimicus, quod gratiam amisisti, & vniuersas virtutes,
vniuersa merita, ius ad regnum celeste. Deniq; diaboli man-
cipiū effectus es: peccati feruus, infernicius, & tandē omnia
bona tua dissipasti.

Hiere. 3.

Ose. 14.

Hierony.

Ios. 7.

Leui. 20.

Sed ais, restat ne remediū: Est planē. Audi Oseā. *Cornisti in iniquitate tua, tollite uobiscū uerba, & conuertimini ad Dñm, & dicite ei, omnē aufer iniquitatem, & accipe bonū, & reddemus uirtutes labiorum nostrorum.* Vbi Hierony. ait, uerba, quæ tollere iubentur, sunt preces, & delictorū confessio. Chaldeus ibi ait, afferte uobiscū uerba confessionis, quæ sunt ueræ laudes Dei in poenitente, iuxta illud Iosue. 7. *Fili mi da gloriam Dño Deo Israël, & cōfite, atq; indica mihi, quid feceris, ne abscondas.* Vnde Lea. 26. dicitur: *Tabescēt in iniquitatibus suis, & propter peccata patrum suorū, & sua flagellabūtur, donec cōfiteantur iniquitates suas, quasi dicat, eorum non miserebor, donec confiteantur.*

Licet autem poenitentia semper fuerit hominibus con-
cessa, sed in lege gratiæ mirum in modum aucta est sacramē-
to confessionis instituto, in quo ex attrito fit homo contritus,
quod olim non fuit: ex quo fit, ut minori adhibita cura, ac di-
ligentia in lege gratiæ consequatur homo gratiam, supplente
sacramento, quod homini deest.

Matth. 16.

Promissit Christus sacramentum hoc Matthæi 16. cum Petro dixit: *Tibi dabo clauēs regni celorum.* Potestas autem remittendi, & retinendi peccata clauis dicitur per similitu-
dinem. Sicut enim clauē ostium domus claudes, ne in eam intret exter, & eadem aperis, ut intretis, quem in domum re-
cipere vis, ita potestas absoluendi, & retinendi peccata clauis dicitur, quia ea ianua celi aperitur poenitenti sublato peccato, vel occluditur non remisso peccato. De magnitudine huius potestatis multa diximus in 3. tom. nostrarum concionum in Cathedra sancti Petri.

Sed quoniam industria opus est, ac arte ad aperiendum, & potestas ista peccata dimittit clauē non errante, quod si erret, nihil

A nihil sit, ideo primum omnium querendus tibi est optimus confessarius, qui non solum clauem habeat, sed & scientia, ac virtute polleat, vt ea vti nouerit. Tria sunt bonorum genera, ad quæ homo inquirere solet optimum consiliarium. Vt corpori medeatur optimum medicum, vt negotia tractet honoris, & omnium diuitiarum optimum aduocatum. Num ergo vt animæ medeatur, vt illius æterna bona curet, optimum confessarium non inquiret? Num minora sunt animæ bona bonis corporis? Num minus curanda? Hinc Sapiens: *Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subiicias te omni homini pro peccato.* Quo loco Græca habent, vt ait Iansenius. Ne subiicias te homini stulto: & sic Lyranus in

Ecclesiasticus. 4.

Iansenius.

Lyranus.

B telligit, tantum esse confitendum peccatum ei, qui nouit adhibere salutare remedium. Huius rei necessitas manifesta est, quoniam cū plura requirantur in poenitente, vt gratiā, ac peccatorum remissionem accipiat, si forte his careat, bonus confessarius diligentia, ac cura adhibita ea suppleri curat, vt si examen peccatorum, vel dolor, aut propositum, vel confessio ipsa in aliqua parte refarcienda sint. Et cum homo, vt vitam nouā instituat, consiliario egeat, ad hæc omnia indiget optimo confessario, ne iusto Dei iudicio, & peccatis exigentibus illud ei accidat, quod Achab accidisse sacra Regū historia refert, qui à falsis prophetis deceptus in bello interit, quia vero Prophete Michea obedire noluit.

3. Reg. 22

C Diximus sacramentū hoc promissum à Christo Mat. 16. exhibitū autem, ac institutum est Ioan. 20. Cū insufflauit, & dixit, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Sed quid nam est, quod hoc instituens sacramentum insufflauit? Certè ostendit sacramentum confessionis esse hominum respirationem. Sicut enim ad vitam humanam necessaria est respiratio, quæ aër circa cor nimium accensus pellatur foras, & aër refrigerans calorem nimium cordis attrahatur, ita omnino intra nos ardens est concupiscentia, à qua plura procedunt peccata, quæ confessione expelluntur, & vñ Spiritus sancti attrahitur, vt viuere peccator possit. Atq; adeo in eo impletur illud Psalmi. *Osculum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam.*

Matth. 16

Ioan. 20.

Psalm. 118.

Concio I.

Sicut enim aperto ore respiras, & attrahis aërem, ita in confessione os aperitur, & spiritus gratia ad cor trahitur. Ex quo patet necessitas huius sacramenti lapsis post Baptismum, de quo Concil. Trident. Sess. 14. c. 5.

Conc. Trid.

Curandum autem homini valde est, ut rectè confiteatur, ne forte deceptus à confessione redeat, putans se sanum, cum infirmus sit, quod omnium periculorum maximum est: de quo Sapiens ait: *Generatio, quæ sibi munda videtur, & non est munda à sordibus suis.* Dixi hoc maximum discrimen esse, quia

Prov. 30.

nesciens infirmitatem suam, non eam curat, & ideo perit miserè, qui enim nouit in peccato se esse, cum periculum adest, sibi prospicit. Vnde verò ei, qui ait: *Dives sum, & nullas egeo.*

Apoc. 3.

cum sit pauper, quia ignorans malum suum, non illud pellit, efficiturq; in eo illud Isaïæ: *Vulnus, & tuor & plagatremens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.*

Isa. 1.

Ut ergo veram, ac optimam confessionē facias, ea tibi seruanda sunt, quæ mox dicam. Primum omnium attende veram poenitentiam donum Dei esse, & sine eius auxilio nequaquam haberi posse. Sine me, ait Dominus, nihil potestis facere: nec sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, nec possumus dicere Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Si ergo hæc facilia sine Dei auxilio præstare non possumus, quo pacto poenitentiam agemus rectam quæ maximum quid est?

Ioan. 15.

2. Cor. 3.

1. Cor. 10.

Exitus Israël de Aegypto figura fuit conuersionis peccatoris, qua à tenebris ac seruitute procedit in lucem, ac libertatē: ille autem factus est in manu valida, & brachio extenso, & ideo poenitentia eodem brachio perficienda est, quoniam hæc mutatio dexteræ est excelsi. Dexteræ dicitur, quia magnæ virtutis opus est. Ideo Propheta ait: *Conuertere me, & conuerter, quia tu Dominus Deus meus.* Postquam enim conuertisti me, egi poenitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Percutere femur opus est hominis, qui agnouit errorem suum, vulgo dicitur (*Caer en la cuenta*) Id autem nequaquam fit, nisi Deus conuertat hominem, & ei ostendat prauum ipsius statum. Hoc autem similitudine proposita fiet manifestum. Si speculum tibi obicias, continuo tui imago in speculo resultat, quam si conspicias, te quoque illa conspicit, quod si oculos in

Exod. 6.

Psalm. 76.

Hier. 31.

simile.

terram

- A** terram demittas, illa etiam oculos demittit, si verò velis imaginem illam iterum oculos ad te leuare, teq; conspicerere, impossibile id erit, nisi tu prius ad illam oculos tuos conuertas, eamq; inspicias. Ita planè, homo Dei imago est, & cū Deus hominem respicit, respicit homo Deum. *Respice in me, & miserere mei*, ait Psal. quoniam misericordia, & respectus Dei in electos illius. Si verò Deus auertat oculos suos ab homine, permittens illum in culpam decidere: tunc illud Psalmi impletur: *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus*. Psal. 29. Tunc homo, qui imago Dei est oculos in terrena conuertit. Iuxta illud Psalmi: *Oculos suos statuerunt declinare in terram*. Psal. 16. Tunc autem homo iterum leuare oculos ad Deum non potest, nisi Deus prius oculos ad eum leuet, nisi præueniat eum Dei misericordia, & ideò orare homo debet. *Respice in me, & miserere mei*. Si enim non me respexeris, ego te respicere non potero. Sigillatim autem ostendam, necessarium esse hoc Dei auxilium ad ea, quæ ad veram poenitentiam requiruntur. Primò namq; necessaria est peccatorum cognitio, ad quam lumine cælesti indigemus, quo vniuersa manifesta fiunt. Luce Solis etiam athomi cernuntur, & Dei singulari auxilio etiam minima peccata, vt Augustino cōtigit in libro Confessionum. Secundò ad dolorem de peccatis habendum Dei auxilium valdè necessarium est. Sicut enim homo, licèt optimis, ac perspicacibus oculis præditus sit, & coram habeat
- B** præclaros colores, nihil tamen videbit, si lumen absit, ita si viro præclari ingenij proponas vniuersa fidei Christianæ mysteria, eis non commouebitur, si lumine careat cælesti, atque ita se habebit, ac si intellectu præditus non esset. Quid obsecro maius, aut ad commouendum hominem potentius proponi potest, quam æternus inferni ignis, gloria sempiterna, Deus crucifixus? Sed vniuersa hæc ob oculos hominum cum sint, & eorum plures ingenio præuolant, nec tamen eis commouentur, vt peccata deserant, quia lux cæli abest. Qua propter rectè Psal. ait. *Beatus uir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit*, idest, ille ascendet à peccato in gratiam. Et ideò idem orat. *Emite lucem tuam, & ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt ad templum sanctum tuum*. Psal. 42.
- C**

Psal. 24.

Psal. 29.

Psal. 16.

Psal. 24.

Simile.

Psal. 83.

Psal. 42.

Hac enim luce intuemur ea, quæ superius diximus viuo quodam modo, eisq; cōmouemur, sine qua oculos habemus, & non videmus, & aures ad audiendum non tenemus. Tertiò deniq; ad firmum propositum recedendi à peccato necessaria lux ista est, sine qua in peccato securi quiescimus. Quod

Simile.

subiecto exemplo fiet manifestum. Accidit aliquando, vt quispiam viam agēs in tempesta nocte, in specum ingrediat, aut foueam, vt quiescat, cumq; ibi plurima sint venenata animantia, ille inter ea securus dormit, quia illa non videt. Cum verò mane primum illuxerit, & luce subintrante serpentes videt, quàm citissimè surgit, & à specu recedit currens, nec illuc vllò modo reuertitur. Sic sic peccator in tenebris ambulat, quia recessit à Domino, in tenebris ambulat, nescit quo vadat, dormit securus, cum peccatis, & dæmonibus circumseptus sit, quæ venenati serpentes sunt, non timet, non fugit, quia discrimen non videt suum, luce caret cælesti. Cum autem lux ista irradiauerit, fugiet iuxta illud.

Ecc. 21.

Quasi à facie colubris fuge peccatum, & firmo proposito statuet inde recedere. Simili ratione de aliis, quæ verus pœnitens præstare tenetur, philosophandum est, ad vniuersa enim illa diuinum auxilium necessarium est.

Ex quibus relinquitur, debere eum, qui benè confiteri statuit, implorare auxilium hoc cæleste humili oratione, tum sua, tum seruorum Dei, eleemosynis, sacrificiis, ac piis operibus quibus ad se gratiam suscipiendā disponet, licet remotè.

Clemens.

Hoc autem implorato auxilio, & optimo electo confessariò, restat, vt examen omnium peccatorum faciat. Tenetur homo iure diuino vniuersa peccata mortalia confiteri, cordis, oris, & operis. Ita prædicauit, & docuit beatus Petrus, vt refert Clemens eius discipulus. Et ita definitur in Concilio Florentino, ac Tridentino. Ex quo patet adhibendum examen, quo omnia peccata inquirantur. Sicut is, qui rationes aliquas magui momenti redditurus est, illas rectè conspiciat, ita conscientiam suam perscrutari debet pœnitens, non enim ratio ei reddenda est confusla, aut generalis, sed specialis, qua numerus peccatorum dicatur, & circumstantiæ mutant species. In hac re aliquæ conclusiones à nobis constituendæ sunt,

A sunt. Quarum illa sit prima. Qui accedit ad confessionem sine villo prorsus examine, & hac de causa alicuius peccati mortalis oblitus est, confessionem nullam facit, & ideo iteranda. Secunda conclusio sit. Adeo parua potest adhiberi diligentia, vt sit quasi nulla, de qua idem dicimus, quod de nulla. Tertia conclusio. Saepe accidit, vt informis sit confessio (sit tamen confessio, & sacramentum) ob defectum diligentiae adhibitae in examine, quae quidem fuit aliqualis: vt sic dicam, sed non sufficiens ad gratiam obtinendam, sufficiens tamen, vt sit sacramentum, atque adeo tunc iteranda confessio non est, sed in sequenti confessione tenetur confiteri peccata oblita, & negligentiam superioris confessionis. Quarta conclusio.

B Sufficiens examen ad hoc, vt confessio sit sacramentum, & gratia formatum est illud morale examen, quod homo cordatus faceret in re graui, quo vel omnia peccata mortalia nouerit, vel si omnia non nouit, nouit tamen, quod licet plus examinis ponat, non plura inueniet, vel si putet plura se inuenturum, illud esset magna cum difficultate, ad hoc nullus tenetur, vnde illud examen satis est. Hoc vltimum probatione indiget, alia enim manifeste patent, quoniam iugum Christi suauis est, vnde non obligat ad tantam difficultatem. Esset enim impossibile, si obligaret ad peccata, quae inuenire non posses, esset vero graue, si obligaret ad omnia perquirenda etiam cum magna difficultate. Ad cuius rei planiorem explicationem

C notandum est, duplex esse Dei iudicium, alterum vniuersale, quod irae, ac iustitiae est, in quo punienda sunt vniuersa hominum peccata ad vnguem, & ideo tunc vniuersa, tam mortalia, tum venialia, cum omni circumstantia, etiam minima manifestari oportet, & de omni verbo otioso reddent tunc homines rationem. Est aliud Dei iudicium, quod misericordiae tribunal merito appellari potest, & hoc est confessio, ad quod venit Deus, vt gratiam conferat: de quo Paul. ait. *Ad eam cum fiducia althronum gratiae eius.* Hoc ille instituit iudicium, non vt peccata hominum adaniusim, ac vnguem expenderebantur, & ideo non adeo exacta cognitio peccatorum exigitur, sed ea, qua infirmus medico ostendat infirmitatis statum, vt ei mederi possit. Et ideo licet peccata dicenda sint, tamen venialia

Hebr. 4.

Psalm. 118.

dicere necessarium non est, nec vniuersas circumstantias. Et A
de peccatorum numero. cum non cōstat, satis est dicere pau-
lo magis, vel minus. Quo verò pacto examen faciendum sit
peccatorum, diuersis diuersæ sunt rationes. His, qui crebrius
confitentur, alia ratio incunda est, & ea facilior. Reliquis ve-
rò conueniens est, si discurrant per decem Dei præcepta. Et
Ecclesiæ quinq; mandata, per discursum temporis, locorum,
negotiorum, ac similibus, quibus in memoriam reuocari pote-
runt admissa crimina.

Hoc perfecto examine, plures putant restare nihil præter
confessionem, cum tamen omnium maximum restet per-
agendum, necessarius enim est dolor maximus de peccatis,
& propositum ea cauendi, ac vitandi omnino. Dolor de pec- B
catis pars est huius sacramenti, vt definitur in Concilio Flo-
rentino, & Tridentino. Et ideo qui ad confessionem accede-
ret sine vilo dolore, vel dolore adeo minimo, vt quasi non do-
lor sit, nullum recipit sacramentum, & ideo non solum gra-
tiam non suscipit, verum & iteranda, ac repetenda eiusus
confessio illa est. Talis autem dolor esse potest, vt infor-
mis sit confessio, quæ iteranda non est, at gratiam non
confert.

Sed vt dolorem de peccatis habendum explicemus, ad-
uertendum est, duo mala in peccato attendi posse, primum
quod Dei offensa est, secundum quod hominis est malū, qui
per peccatū amisit diuinā gratiam, ac gloriā, & in infernum C
damnatus est. Cum homo dolet de peccato, quia Dei offen-
sa est, reputans summum malorum Dei offensam, quia Deū
super omnia diligit: proponitq; illam vitare super omne vi-
tabile, tunc conteri dicitur. Et hæc contritio statim hominem
in gratiam reuocat, etiam ante confessionem, licet per ordi-
nem ad illam. Et ideo si in periculo aliquo homo versetur, cū
copia confessoris non adest, hæc contritione in gratiam redire
poterit. Et deinde extra articulum necessitatis, cum quispiam
in peccatum lapsus est, expedit ei nimium à peccato in gra-
tiam emergere, nec semper ad manum confessarius est, hæc
contritio gratiam, & peccatorum remissionem consequi
facile valet. Cum autem homo de peccato quidem dolet, sed
ea attendit,

A ea attendit, quæ ad ipsum hominẽ pertinent, & illa eius motiua sunt, vt turpitudinem peccati ac deformitatẽ, gratiæ, vel gloriæ amissionem, vel inferni damnationem, atteri dicitur, & attritio illa satis non est ad deletionem peccati, & gratiæ recuperationem, nisi sacramentum adsit, quod faciat ex attrito contritum. Sed tam attritus, quàm contritus licet diuersis rationibus, reputat peccatum summum malum, & de eo dolet summo dolore apretiatiuo, ac proponit vitare omne vitabile.

Sed ais, hic maximus dolor difficilẽ à me haberi potest. Respondeo ex amore dolor proficiscitur, & ideo idem est vtriusq; iudiciũ: est enim in homine amor dulcis, ac tener, qui magis ad appetitum sensitium pertinet, quo tenerẽ, ac dul-

B citer res aliqua diligitur, & est amor apretiatiuus, quo res aliqua pluris ducitur, quàm reliqua omnia, licet nulla adsit teneritudo: & hic amor præcipuẽ ad voluntatem pertinet. Cum præcipit sui super omnia dilectionem, hunc præcipit amorem apretiatiuum, non verò illum tenerum, ac dulcẽ, qui licet bonus sit, Deoq; debeatur, sed nõ ille sub præcepto est. Dilectio ergo super omnia exigit, vt Deum reputemus summum bonũ, cui nullum aliud conferri potest, & vt sic eũ diligamus, vt

C cum reliquis omnibus præponamus, siue diuitiis, siue honori, siue vitæ. Similiter de dolore philosophandum est, est enim dolor sensibilis, qui magis ad appetitum spectat, à quo lachrymæ procedunt, & hic quidem bonus est, qui dũ adest, voluntatem mouet, vt doleat de peccato, maximum enim pō-

dus apud voluntatem habet, quod in appetitu est, cui placere voluntas naturaliter optat. Sicut ergo, cum domum ingrediẽs aliquam, videns eam luctuosam panis amictam, lugentẽsq; domesticos, prouocaris ad lachrymas, ita cum corpus domiciliũ sit animæ, cum illud videt triste, luctuosum, lachrymansq; prouocatur illa ad similes affectus, ideo curadus nobis est dolor iste. Sed non hic omnino necessarius est, sed dolor, aut potius detestatio voluntatis, qua detestatur peccatum tanquam supremum malum, & ait cum Psal. iniquitatem odio habuit, et

Simile.

Psal. 118.

et ominus sum, legem autem tuam dilexi. Vt autẽ dolor hic in nobis excitetur, cũ hic præcipua pars confessionis sit, sicut tempus destinasti ad examen peragendum,

Concio I.

dum, ita tempus designare oportet, ut dolorem hunc in te ex-
cites, id autem consideratione perficies. Multa autem sunt,
quæ attentè meditari te oportet. Ex quibus illud primum sit,
quod ad inferni æternas poenas damnatus sis propter pecca-
tum. Si nunc audires, damnatum te ad suspendium esse, vel in
flammas, ut viuis comburaris, qua, obsecro, afficereris tristi-
tia? An non dolebis, quod ad æternum ignem à Deo damna-
tus sis? Secundò attente meditare, quod dum peccasti, amisisti
diuinam gratiam, virtutes, merita vniuersa, ius ad cæleste re-
gnū, & deniq; Deum ipsum. Te nunc rogo, si ad te nuntium
deferretur, quod olim Iob delatum est, quod omnis tua sub-
stantia, vniuersæ diuitiæ perierunt, quo sensu tangereris? Qui-
dā hoc audito nūtio dementes facti sunt, alij in ægritudinem
inciderūt, quidam etiam defuncti sunt, & reliqui omnes cor-
dis dolore tacti sunt. Cū ergo tu vniuersa animi bonā ami-
seris, quomodo dolore nō tangeris? De hac re plura diximus
in Dominica infra Octauas Epiphaniæ in 1. & 5. tom. no-
strarum concionum.

Tertiò, mente attende in quem peccaueris, quem contem-
pseris, quem conculcaueris, quem crucifixeris. Eū planè, qui
infinita bonitas est, qui te de nihilo condidit, qui vniuersa tibi
bona concessit, qui homo tuicausa factus crucem subiit, & san-
guinem fudit. Nunc ergo tibi dicta verba illa puta. *Hæcine
reddis Domino popule stulte, & insipiens? Nunquid non ipse est Pa-
ter tuus, qui fecit & creauit te?* Accidit aliquando, ut quis no-
cte deambulans, nec parentem agnoscens, eum lethali vul-
nere percutiat, cum Patrem vulneratum viderit, an non do-
lebit? Cū in Deum peccasti, eum non cognouisti, quia ut
Ioannis ait: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non obser-
uat, mendax est.* Nunc autem si Deum agnoscis parentem,
quo pacto non dolebis? *Nunquid non ipse est Pater tuus?* Plu-
rima alia adhuc excitandum dolorem passim in concioni-
bus reperies. Quibus consideratis super peccata tua lachry-
mas funde, sicut enim Elias composito sacrificio, super illud
vim immensam aquæ fudit, terq; aquam misit, ut ignis cæ-
lestis sacrificium absumeret: ita postquam vniuersa peccata
in vnum collegeris, ut igne cæli consumantur vim lachryma-
rum

Deut. 32.

simile.

1. Ioan. 2.

3. Reg. 19

- A** rum effunde. Sicut Esther, vt pœnitentiam ageret omnia loca, in quibus letari consueuerat criminum laceratione, ac lachrymis impleuit, ita vniuersa peccata, in quibus letatus es, lachrymis riga. His lachrymis, & hoc dolore confessio peragenda est delictorum. Ad eum certè modum, quo cum quis venenum bibit, indignatur natura, & stomachus dolet, & foras per vomitum intima proiicit, ita omnino confessio vomitus spiritualis esse debet, vt Clemens in epistola ait (colligens illud ex 2. Petr. 2. *Sienim paululum resugientes coinquinatio- nes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi, his rursum implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus, melius enim erat illis non cognoscere viam ueritatis, quàm postquam cognouerunt, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud ueri prouerbij: Canis reuersus ad suum uomitum.*)

Esther. 14.

Simile.

Clemens.

2. Pet. 2.

- B** Peccata ergo prius relicta, & confessa dicuntur vomitum à beato Petro, quia cum ore ea homo confitetur, releuatur anima. Quod magis patet ex illo loco Prouerbiorum, unde beatus Petrus sumpsit vomitionis Prouerbum, ait enim: *Sicut canis cum reuertitur ad suum uomitum, & odiosus fit: sic imprudens, qui malitia sua reuersus est ad peccatum suum.* Sicut (ait Procopius Gazeus) mouet nauseam, videre canem comedentem suum vomitum, ita execrādus peccator est, qui peccata semel relicta, ac confessa iterum repetit. Ea ergo indignatione peccata cōfiteri debes, qua virus euomis. Vnde Sapīēs: *Vbi multa sapiētia, multa indignatio, cōtra peccatū scilicet.*

Prouer. 26

Procop.

Eccl. 1.

- C** Deinde necessarium est firmum propositum iterum non peccandi, ad quod duo pertinent, primū, recedere ab occasione proxima peccati. Secundum eam vitæ rationem instituere, ea remedia capere, quæ ad vitæ spiritualis conseruationem necessaria videbuntur. Ad hoc autem præcipuè eligi debet optimus confessarius, qui ducere in cælum te possit. An rectum eum iudicem diceres, qui latronem puniret, ac verberaret, illi tamen relinqueret scalas, & clauēs omnia aperientes, quibus furta egit, & iterum ageret. Huiusmodi confessarius est, qui carpit pœnitentem, & pœnitentiæ opera iniungit, sed in proxima occasione relinquit. An rectum, ac præ-

Concio I.

ac praeclarum medicum dices, qui febrem pellit, sed vitae nor-
 nam debili infirmo non tribuit, qua in aegritudinem non la-
 batur? Huiusmodi confessorius est, qui poenitentem absoluit,
 sed quo pacto vitam novam instituat non ostendit. Quare
 ergo eum confessorium, qui te omnino à peccato abducit.
 Antiochus Epiphanes illustris cognomento cum obsideret
 Alexandriam, quae sub tutela Romanorum erat, missus ad
 eum Senator est, qui diceret, ut ab obsidione cessaret, sin minus
 Romanorum inimicus haberetur. Respondit ille, se hanc
 rem maturius deliberaturum, ac responsurum. Tunc Ro-
 manus Senator, insigne factum Romani praestans, lineam fe-
 cit in circuitu Antiochi, dixitque, hoc ne in dubium reuocan-
 dum tibi est, an hostis Romanorum sis? non praeteribis hanc
 lineam: donec id definias, ac decernas, tunc ille annuit, & ob-
 sidionem ammovit.

Similem viro huic confessorium elige, qui priusquam ab
 eius pedibus procedas, te relinquere peccata omnino faciat,
 qui te aduersus tentationes futuras muniat. Quid prodest do-
 mum mundare si vacua relinquatur, statim enim daemon in
 eam rursus intrabit. Sicut ergo in arce, à qua hostem fugas,
 milites constituis, qui eam propugnent, ita in anima tua, à
 qua daemonem expulisti, oportet custodiam bonorum ope-
 rum constitui, quibus securus sis. Hoc nos Petrus monet. *Fra-*
tres magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem,
et electionem faciatis, hoc enim facientes, non peccabitis aliquan-
do. Modum ergo à confessorio rectè viuendi suscipe, & cum ti-
 bi elige confessorium, qui id praestet, qui sacramentorum fre-
 quentiam consulat, qui te orationi assistere doceat, qui ad
 alia pietatis opera inducat. Rectè Seneca ait epistola 109.
 Nullus quidem peius mereri de omnibus mortalibus iudi-
 co, quam qui philosophiam velut aliquod artificium venale
 didicerunt, qui aliter viuunt, quam viuendum esse praecipunt.
 Exempla enim seipso inutiles disciplinae circumferunt, nulli
 non vitio, quod insequuntur, obnoxij. Non magis mihi po-
 test quisquam talis prodesse praceptor, quam gubernator
 in tempestate nauseabundus. Terrendum est rapiente Au-
 ctu gubernaculum, luctandum cum ipso mari, eripienda sunt
 vento

2. Pet. 1.

Seneca.

A vento vela, quid me potest adiuuare rector nauigij attonitus, & vomitans. Quanto maiore putas vitam tempestate iactari, quam vllam ratem? Non est loquendum, sed gubernandum. Hæc ille. Quid obsecro diceret de doctore institutæ te ad cælestem vitam. Rectè sapiens ait. *Ab inundo quid mû dabitur? A turbido fonte quis aquam hauriat?*

Eccl. 34.

In confessione verò aliqua seruanda sunt. Primum, vt numerus peccatorum dicatur, cum certus certò, cum incertus est, aliquid dicendum est, quo aliquo modo numerus pateat, vel cõsuetudo qualis sit, vel parum magis, aut minus, vel quid simile. Secundum, vt aliorum peccata non dicas, sed tua duntaxat: & ideò complices delictorum in confessione dicendi nō sunt. Tertium vt ipse dicas peccata tua, nec adeò iners sis, vt solum dicas ea, de quibus interrogaris. Demum attendas, non quamlibet confessionem, & absolutionem satis esse, vt peccata deleantur, multæ enim confessiones, & absolutiones nullæ sunt, aut informes, quibus gratia non obtinetur, imo nouum peccatum incurritur sacrilegij. Et si sic decedas ex vita, damnaberis propter illa peccata, quæ confessus es. Noli ergo quasi vi extorquere absolutionem à sacerdote, quid enim tibi prodest, si ille dicat: Ego te absoluo, si De⁹ dicit: Ego te condẽno? Num decipies Deum? Potius tu deciperis, putans te in gratia discedere, cū peccatis oneratus abeas. Tandem iniunctam poenitentiam à sacerdote implere debes, ea enim pars est integralis huius sacramenti. Magnum quid est à peccato recedere, opus est dexterae Dei, opus etiam est dexterae hominis, in quo omnibus viribus intendere debet. *Peccavi, quid faciam tibi o custos hominum,* ait Iob, quasi dicat, quando quidem deliqui, nihil adeò durum mihi imponi potest, quod libenter nō subeam, vt à peccato liber sim. Rectè seruus Naaman ait: *Si rem grandem dixisset tibi Propheta, profectò facere debuisses, quanto magis cum rem facilem imperaerit.* Hoc nunc tibi dicatū putat.

Iob. 7.

4. Reg. 5.

C. O. N.

CONCIO II.

De eadem confessione, de ipsius facilitate, ac suauitate, & quo pacto homo adducetur, vt nullum peccatum reticeat in confessione.

T H E M A.

Mandata eius graua non sunt. i. Ioan. 5.

VN V M Restat, de quo nihil huc vsq; diximus: est autē præcipuē aduertendū in cōfessione, vt, scilicet, nullum mortale peccatum prætermittatur verecūdia, aut quouis alio timore humano. Si enim id fiat, nulla omnino est confessio, & ideo iteranda. Et maximū cōmittitur sacrilegiū. Simileq; illi, quod Cain admisit, qui interrogatus à Deo de peccato suo fuit, quasi confessariū tunc Deus agebat. Cain verò peccatum celauit, nec confessus est, quapropter ita Deus in eū iratus est, vt dixerit: *Maledictus eris super terram, cū operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos, vagus, & profugus eris super terram.* Non ait, maledicta terra, vt dixerat Adæ, sed maledictus tu, vt dixerat serpenti, quia peccator ille maledictus est, qui non solum peccauit, sed & peccatum in confessione abscondit, & vagus, ac profugus relinquitur, quia semper pauens, ac trepidus, & quasi proscriptus est, vermem conscientia eum rodentem semper patitur. Simile quid accidit Anania, & Saphiræ, qui partem pecuniarum absconderunt, quapropter interierunt morte subita, ac eis Petrus dixit: *Cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Non facile apparet, quo pacto mortaliter deliquerint, seruantes partem pecuniarum, sed grauissimè puniti ea de causa

Gen. 4.

Acto. 5.

A causa sunt, quod Deo mentiti fuerunt. Quod quidem potissimum in confessione verum habet, cum partem peccatorum quis abscondit; mentitur enim Deo, non homini, quia ibi homo Vicarius est Dei. Ne ergo quispiam in hanc incidat culpam, nunc nobis ostendendum est, non graue esse hoc confessionis præceptum, sed leue, nec difficile cuiquam futurum, grauissima quæq; crimina confiteri.

De omnibus Christi mandatis Ioannes in vniuersum affirmat, quod graua non sint, & de plurimis eorum manifestata res est, graua non esse, quia dulcissima sunt: *Dulciora super mel, & fauim, & super meliori mco.* Et adeo sunt dul-

Psal. 118.

Psal. 118.

B Deus præcepta sua, ac legem non statuit, sed hominum arbitrio relinqueret, vt aliquas sibi metipsis leges constituerent, quibus in pace, ac quiete viuerent; ipsi met homines vniuersa diuina præcepta mandarent, vt vitam instituerent dulcem, ac paccatam, ad quod necessarium erat, vt Deus coleretur, nec vanè iuraretur, festa seruarentur, filij parentibus obedirent, nemo proximum occideret, nec alienam mulierem, substantiam, ac honorem surriperet. Sine his enim vitam degere non possumus. En diuinam in nos bonitatem, eas enim leges nobis possuit, quæ nobis proficuae sunt, quas nos ipsi statuere debemus, sine quibus vitam ducere non possumus. Rectè ergo Ioannes ait: *Mandata eius gra-*

C *uia non sunt.*

Qua in re, priusquam ad alia progrediamur, apparet præceptum confessionis sacramentalis à Christo institutum conuenientissimū Ecclesiæ fuisse, ac vitæ hominū vtilissimū, quia sine illo vita politica difficile agi posset, cū enim potestas publica pauca videat, & puniat peccata, præclare cum Christiana republica actum est, dum aliud tribunal constitutum est, quo plurima coërcentur peccata, & plurimis malis remedium adhibetur. Hoc autem confessio præstat, scateret autem res publica vitiis ea sublata. Experti hoc sunt hæretici tollentes auricularem confessionem. Vnde refert Dominicus Soto

Soto.

in 4. dist. 18. quæst. 1. articulo 1. Ex inclita Germaniæ urbe Norimberga fuisse legationem missam ad Carolum V.

Impe-

Concio secunda

Imperatorem, qua petebant, lege Casarea institui auriculari confessionem, tanquam omnino necessariam ad reipublicæ conseruationem. Hi tanquam heretici eam negabant à Christo præceptam, sed necessariam eam ducebant. **A**

Matth. 11. Sed cum non solum necessitas, verum & suauitas maxima in reliquis Dei mandatis appareat, vt iugum suauis lex eius dicatur, hoc vnum confessionis præceptum durum, ac difficile apparet in natura corrupta. Cum enim homo natura sua cupidissimus honoris, ac æstimationis sit, cogitur hoc præcepto occultissima, ac turpissima peccata alteri homini confiteri, & aliquando ei, à quo præcipue vellet in honore, & æstimatione haberi, hoc autem videtur seipsum in honore, ac deturpare, cum peccata manifestat, præcipue cum ipse ostendat nullam sibi esse excusationem, & eius dictis fides adhibeatur. **B**

Quando enim quispiam à potestate publica punitur, potest ille delictum negare, atque adeo possumus in dubium vocare, an falsum testimonium aduersus eum dictum sit, sed in confessione omnino creditur is, qui testimonium aduersus se fert nullo cogente tormento. Ex hoc autem prouenit, vt confessione, ac verecundia ita quis suffundatur, vt aliquando peccata reticeat in confessione grandi sacrilegio. Et non raro accidit, hoc ab imperitis admitti sacrilegium, dum aliqua reticet, quæ ipsis grauissima peccata apparent, cum nulla sint, vt motus infidelitatis, & turpia quædam, quæ à pueris fiunt, cum nondum plena ratione vtantur. Alij autem grauissima peccata reticent, leuia verò confitentur, imitatores Saulis, qui percutit Agag, & pinguioribus de Amalec, cæteris demolitis. **C**

Hoc verò sacrilegium sæpe numero accidere solet circa peccata inhonesta. Qua ratione Sodoma muta interpretatur, quia mutos reddit Sodomitis. A quibus si interroges, qua ratione plenam peccatorum confessionem non faciant, respondent, verecundia se se impediri.

Sed ab his nunc ego interrogo, quæ nam ex duobus præeligenda verecundia est, vel ea, quam nunc sustinebunt, si confessorio delicta aperiant, vel ea, quam in iudicio vniuersali patientur, cum vniuerso mundo eorum peccata manifesta erunt. His etenim, qui plenè non confitentur, illud planè accidet: quod

A quod Oseas ait: Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius, dolores parturientis ueniet ei. Appositissima si-

Ose. 13.

militudine rem hanc explicuit spiritus diuinus, ait enim, sicut a dultera, aut quæuis foemina, quæ ex illicito concubitu concepit, celat foetum, vt illius iniquitas non appareat, dies tamen partus superueniens ostendit maximis cū doloribus illius iniquitatem, ita abscondit nunc peccator peccatū suum, ligat illud, ac inuoluit, ne appareat, sed dies iudicij adueniens illud manifestabit cum summo peccatoris dedecore, hoc significat Propheta cum ait, Dolores parturientis ueniet ei, qui scilicet ostendant illius delictum.

Simile.

Tunc implebitur illud Nahum: Reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam in gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam

Nahum. 3.

B tua. Et illud Iob: Reuelabunt celi iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum, apertum erit germen domus illius, detrahatur

Iob. 20.

in die furoris Dei. Tunc exhibilabitur peccator ab vniuerso mundo. Tunc uidebunt iusti, & super eum ridebunt, & dicent, ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum. vt Psaltes ait. An

Psal. 31.

non illa summa confessio? quis vt eam euadat, non in secreto dicat peccata sua vni homini? Sed ais. Si plenam confessionem delictorū fecero, securus sum, quod in iudicio peccata mea manifesta non erunt? Audi de hac re Psaltem:

Psal. 51.

Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Tecta ergo peccata sunt, quæ in confessione remittuntur. Et ideo Petrus ait. Charitas operit multitudinem peccatorū.

1. Petr. 4.

C Et Propheta rursus ait. Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Licet aliqui putent iustorum peccata in iudicio reuelanda non esse, certius tamen est, quod manifestanda sint,

Isai. 38.

sed nihilominus operata dicuntur, quia non ad iustorū confusionem, sed ad gloriam potius sunt reuelanda. Sed quo pacto id fieri possit, ignoras, forsitan exemplo res patebit. Conficitur nunc reginæ præclara vestis, quæ casu aliquo disrupta est, & ideo indecora apparet, ne autem vestis tanta perdat, resumit eam sartor, & in rupturæ loco aureos

Simile.

filos apponit, margaritis, ac lapillis circumpositis, quo re medio adhibito, pulchrior vestis apparet, & ditior reddita est, quàm fuerat prius, & rupturam non casu factam, sed

consulto

consulto putas, vt tante ibi apponerentur diuitie. Ita om- A
 nino peccatum ruptura est animæ, qua indecora apparet.
 Sed vera poenitentia in ruptura loco apponit diuinā gra-
 tiam, virtutes, Christi merita, quibus sic anima ornatur, vt
 etiam peccatum cooperetur in bonum diligenti Deum, dū
 eius occasione magis splendet diuina gratia in homine.
 Huic etiam adde, nunc iudicia hominū diuersa esse à Dei
 iudicio, at in altero sæculo iudicium Dei omnibus appare-
 bit, & illud regula omnium erit, vt ipsi impii dicant: Ergo
 errauimus. Cum ergo Deus poenitentem glorificet, ab om-
 nibus glorificabitur. Et nunc etiam quo pacto id faciendū
 fit, aliqua ratione colligimus, dum nouimus plura sancto-
 rum peccata, propter quæ tamen non eos vilipendimus. B
 Sed rursus ais, manifesta ratione ostendis bonam esse re-
 demptionem pudoris pro pudore, sed nihilominus præ-
 sens pudor me detinet, durumq; apparet, quòd me sic de-
 iiciam, & eo usq; humiliet, vt grauissima detegam scelera.
 Respondeo. Primum omnium agnosce in hac re diuinū,
 ac celestem medicum, & optimam peccatorum medici-
 nam, quam ille parauit. Quando vides, medicum radicem
 infirmitatis agnouisse, & eam tollere dicis, optimus hic me-
 dicus est, & præclara illius medicamenta. Venit è caelo me-
 dicus magnus, quia magnus in terra iacebat ægrotus, vt
 Augustinus ait. Non est opus ualentibus medico, sed male habenti-
 bus, ait ipse. Sed qui malè habent? Planè peccatores. Quæ
 eorum egritudo est? Planè peccata. Quæ horum radix est? C
 certè superbia. Initium omnis peccati superbia est, vt sapiēs ait.
 Attende ergo præclaram medicinam humilitatem, qua ho-
 minis edomaretur superbia, vt sic à radice curaretur. Nihil
 verò æquale inueniri potuit ad hominis humilitatem ac
 confessio, quòd ipsemet accedas ad pedes alterius homi-
 nis, & scelera tua aperias, & ostendas vilissimum te esse co-
 gitationibus, ac operibus tuis. Vnde Ambrosius ait. Humi-
 lis confessio maximum est testimonium humilitatis ani-
 mæ, & quòd se ipsam deiecerit, ac omnia Dei causa reli-
 querit. Augustinus tredecim libros scriptos reliquit con-
 fessionum, diuinos planè, ac testes maximæ humilitatis.

Sed

- A** Sed ais, cur in lege gratiæ, ac dulcedinis durum imposi-
tum est præceptum? Sanè non a deo noua confessio est, vt
aliquid ei simile in lege præceptū non sit. Etenim pro pec-
catorum diuersitate diuersa offerri sacrificia debebant, &
ideò qui sacrificium offerebat, oblatione confitebatur quo
dammodo peccatum suum. Quam confessionem eo quòd
Dauid non fecerit malè se habuit, vt ipse ait, *Quoniam tacui* *Psal. 31.*
inueterauerunt ossa mea. perij omnino, quia confessus nō sum,
sed quomodo tacuit, qui confiteri nō tenebatur? Sanè, quia
secundum legem tenebatur pro peccatis tales offerre ho-
stias, quod non fecit, vt peccatum celaret, & hoc fuit silen-
tium, ac perditio eius. Hoc idem silentium in lege naturæ
perdidit Adamum, & Cain, à quibus confessionem pecca-
torum exterius sibi factam Deus voluit, ipsi verò peccata
celauerunt, ac excusauerunt, ideoq; misere puniti sunt. Si
enim Adamus humiliter peccatum suum Deo confessus
fuisset, forsan illud non solum Deus remitteret, sed & in
innocentiæ statum cum restitueret, quia verò illud confes-
sus non est, in miseram statum deductus à paradiso exclu-
sus fuit. Hoc certè innuit Gregorius. 22. *Moralium. ca. 9.* *Gregor.*
in illa verba: Si abscondi sicut homo peccatum meum, ait enim.
Ad hoc quippe requisitus fuerat, vt peccatum, quod trās-
grediendo commiserant, confitendo delerent, sed dum de-
fendere peccatum moliuntur, peccatum addiderunt, vt cul-
pa eorum atrocior fieret discussa quam perpetrata. Quo-
niam Adam in Euam culpam reiecit, dicens: ipsi à Deo da-
tam, quasi Deus in culpa fuisset, quòd ei Euam tribuerit in
sociam. A superbo ergo peccatore semper humilem con-
fessionem Deus petit, & meritò, vt à radice peccatum cu-
retur.
- C** Sed ais. Medicina quidem optima est, sed aspera, ac du-
ra. Nunc ostendi à nobis oportet, lenem, ac blandam eam
esse. Cuius dulcedo primū ostenditur in ipsa institutio-
ne sacramenti, cū insufflauit Christus in discipulos, osten-
dens confessionem esse fidelium respirationem ac leuamē,
quia hoc instituto sacramento cōcessus homini est amicus
omnino fidelis, cui tuto ac fidenter vniuersa secreta cordis
aperire

Eccles. 6.

aperire possit, nec vnquam timeat ea reuelanda Sententia A
 fuit Philosophorum, maximū hominis leuamen esse ami-
 cum fidem, cui omnia sua secure dicere posset, à quo con-
 filium accipere posset. Vnde Sapiens. Amico fideli nulla est
 comparatio. Cum hunc inueneris, respirare potes, & om-
 nium malorum remedium, aut certe leuamen inuenisti.
 Hic verò fidelis amicus, qui omnino securus esset, cui fidē-
 tissime cor aperire possemus, non fuit in mundo ante huius
 sacramenti institutionem, quia licet in vniuersum secreta
 nobis ab amicis commissa seruanda sint, sed aliquoties re-
 uelanda sunt, vnde non omnia dici oportet amicis, si enim
 periculum reipublicæ immineret, aut tertia personæ, se-
 cretum mihi commissum reuelare debeo. At verò hoc in-
 stituto sacramento, fidelis tibi datur amicus, cui omnia se- B
 creta tua dicas, qui iure diuino secretum seruare tenetur:
 nec vilo modo illud reuelare potest, etiam si intercederet
 salus totius mundi, non corporea solum, sed & spiritualis,
 etiam si ob secreti obseruantiam Ecclesia perire deberet.
 Nec vlla reliqua est in terra potestas, quæ aliud præcipere
 posset. Nec verò solum hoc Deus prouidit, sed & singula-
 ri sua prouidentia voluit, vt sacerdotes in sigillo secreti ser-
 uando excellerent, & qui in alijs tanquam homines in fir-
 mii sunt, in hac re Dij videntur, & suum munus rectè præ-
 stiterunt, Deo pro nobis optimè disponente. Hoc ergo cer-
 tum tibi, ac indubitatum sit, quod peccatum in confessio-
 ne à te dictum, siue sit proditiōis reipublicæ, siue hæresis,
 vel quod uis aliud, dici, aut reuelari nullo modo potest, etiā C
 si ex illius reuelatione salus mundi penderet. En maximū
 secretum, en fidelissimum amicum, cui tuto te committe-
 re potes. Quo releuatur maximè verecundia poenitentis,
 dum nouit soli vni hominum peccatum suum manifestum
 esse.

Sed ais, leuatur quidem asperitas huius præcepti secre-
 to tanto, sed nihilominus durum mihi est, quod homo iste
 nouerit peccatum meum. Hic attendant parentes, ac do-
 mini, ne omnino cogant suos vni confiteri, ne forte vere-
 cundia occupati tali confessorio non audeant confiteri in-
 tegre.

- A** tegrè. Sed iam ostendamus, vt huic obiectioni faciamus satis, quo pacto præceptū hoc graue nō sit, nec vllō modo sit durum, quod homo hic nouerit peccata mea. Hoc plane tibi durum apparet, quod exultimationem, ac honorem amittere te credis apud hominem istum, cui confiteris: quod si manifesta ratione tibi ostenderem, nihil honoris, aut exultationis tuæ perdere apud hominem hunc, leue imo saauissimum tibi redderetur præceptum hoc. Sed hoc tibi ostendam, & amplius aliquid, quo dulcissimum reddatur hoc mandatum, quod non solum honorem, ac exultationem non amittas, verum augeas ac multiplices corā hoc confessario, cui turpissima peccata dicis, & eo plurius ab eo ducaris, quo grauiora confitearis crimina, & cū volueris ab aliquo diuini singulari affectu, plurimum duci ac in honore haberi præcipuo, confessionem generalem totius vitæ cum eo facias, & vniuersa crimina tua ei aperias, sic enim illud, quod dixi, consequeris. Sed ais paradoxa videtur, quod ingentia crimina ego huic dicam, & propterea ab illo in honore habear. Mirabile profecto id est, sed vt illud credas, primum audi Deum ipsum id asserentem Ecclesiastici. 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere uerum, est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam, & gratiam.* Mirabile profecto est, confusio nem esse adducentem gloriam honorem, ac gratiam & beneuolentiam, sed ea est confusio eius, qui pro anima sua dicit verū
- C** in confessione. Sed quo pacto id fieri possit interrogas? Primum dico, à natura institum homini est, vt auditis periculum, visis multum moueatur. Si nūc audias in quodam bello cecidisse millia millium hominum, nihil commoueris, si autem coram te occidatur homo vnus, horres multum, quia hoc visu, illud auditu tenes. Ita cum multa, ac ingentia crimina mihi confiteris, illa ego solo auditu teneo, at verò pœnitentiam, dolorem ac humilitatem tuam oculis perspicio, & ideo magis ista me mouent, vt te magni ducam, quam illa, vt te despiciam. Secundum vero adiungam, quo plenè dubitationi tuæ fiet satis. Adeo eximia res ista est, adeoque mirabilis, quod pœnitens nihil exilima-

Eccles. 4.

tionis amittat, imò illam amplius augeat, vt id altiori cau-
sa tribuendum sit. Sed quæ nam illa est? Credo equidem,
diuinum hoc esse opus, diuinam prouidentiam, ac quasi
miraculum à Deo, qui id efficit, vt verus poenitens coram
confessario nihil honoris amittat, imò augeat, quòd. si
Luc. 1. Deus id velit, potest, quia non est ei impossibile omne uerbum
Psal. 134. et omnia, quæcunque uoluit, fecit in celo et in terra. Sed qua
ratione Deus id vult, & qua item probabimus Deum id
velle efficere? Sanè vt impleat ille uerbum suum, quo
Luc. 14. dixit. Omnis qui se humiliat, exaltabitur: Quæ uerba singu-
lari, ac præcipua ratione in confessione locum habent, in
qua propter Deum homo se humiliat maximè, dicens
de se abiectissima, & ideo tunc exaltari oportet à Deo in
corde confessarij, vt plurius ducatur ab eo, fiatque in corde
ministri Dei, quod in corde Dei fit. Coram Deo manife-
stum tibi est, nihil te honoris amittere, quòd peccata con-
fitearis grauißima, imò manifestum est, ob eam causam
à Deo in honore haberi. Id ipsum uult Deus in corde con-
fessarij effici, humilias, ac deiicis te, cum confiteris, & eo
plus te humilias, quo grauiora delicta dicis, dum tu mit-
tis manum tuam, ac curas te deiicere, Deus te exaltat,
quis obsecro tandem præualebit? cuius opus stabit Dei,
an tuum? Tandem superabit Deus, & exaltatus relinque-
ris, non deiectus. Hoc uerò Dei opus colligere poteris
ex alijs eius operibus, quibus hanc ueritatem compro-
bavit, qui se humiliat exaltabitur. Attende quid cum
Christo Domino factum sit, humiliatur ille assumpta hu-
mana natura in utero uirginis clatus. Exaltatur à Patre,
ornatur natura illa immensis gratiis, & uirgine, ac tali
uirgine ei in matrem concessa. Natus humiliat se positus
in præsepio, sed à Patre exaltatur missis pastoribus, ac re-
gibus, qui eum adorent. In circuncisione deiicitur, sed
nomine Iesu decoratur. In baptismo se humiliat, sed pa-
terno testimonio filius eius declaratur. In passione nouis-
simum se virorum exhibet sed à Patre exaltatur, cum sol
obscuratur, & petre scissæ sunt, & uelum templi diuis-
sum, Humiliant se metipsum usque ad mortem, mortem autem
crucis

A crucis, propter quod Deus exaltauit illum. Hoc ipsum in vita sanctorum omnium videre est, illi enim se se humiliauerunt, ac deiecerunt, Deus vero exaltauit illos. Id ipsum tecum fit in confessione, humilias te, exaltat te Deus, & quò plùs te deiicis grauiora confessus peccata, eò plùs exaltaris à Deo, tum coram ipso, tum etiam coram confessario.

Quia verò nimium Deo placet humilitas, non hæc solum humili confitenti Deus tribuit, vt exaltetur, verum & alia multa, inter quæ illud silentio prætereundum non est, quòd propter eam, quam exhibes humilitatem, concedit Deus in sacramèto hoc, miram animi pacem, ac quietem, qua in pace in idipsum dormiat homo, ac requiescat. In-

B qua conscientia inquieta est, ac timida. Vnde Sapiens: *Sapient. 1. 7.*

Cum sit timida nequitia, semper præsumit seu perturbata conscientia, ex quo illud efficitur, quod Isaias ait. Non est pax impiis: Dicit Dominus, sed cor impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, quia perpetuo verme corroditur. Exhi-

beat nunc peccator plura bona opera, non quiescit eius cor. Doleat de peccato, ac conteratur, adhuc non plene quiescit. Si verò confiteatur, tunc securus redditur, tunc impletur illud Pauli: Iustificati ergo per gratiam ipsius pacem habeamus ad Deum, & huius ratio est, quia nouit homo, sa-

cramentum hoc supplere defectus pœnitentis, & deinde voluit Deus priuilegium hoc concedere huic sacramento propter humilitatem confitentis, vt habeat hoc signum

C sensibile diuinæ gratiæ, quòd mentem securam, ac pacatam reddat, quia licet certa omninò non sit de remissione peccati, tamen coniectura magna illam tenet, & ideo quiescit mirum in modum. Impleturque illud Psalmi: *Audiuimeco dabis gaudium, & lætitiā, & exultabunt ossa humiliata.* *Psalm. 50.*

Auditui enim datur hoc gaudium, cum absolutiōnem sacerdotis percipit. Tunc etiam illud Psalmi impletur: Quantum distat ortus ab Occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Cum enim scriptum sit, humilem spiritum suscipiet gloria, mirum non est, si humiliatiō in confessione peccatori hæc à Deo gloria tribua-

1. Cor. 1. *tunc testimonium conscientiae, quam Paulus dicit gloriam nostram, haec est gloria nostra, testimonium conscientiae nostrae.* A

Orig. *Origines in illud Psalmi. 37. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, cogitabo pro peccato meo, ait. Pronuntiationem*

Simile. *iniquitatis confessionem esse diximus saepe. Sicut enim qui intus habent escam indigestam, aut humorem malum donec vomuerint, non releuantur, sic qui celat peccatum, donec confessione illud annuntiet, & vomat, non quiescit, cum vero illud confitetur, quiescit. Addit Origenes, lex ista dura non est, quod si esset, sustineri oportebat. Dura non est, cum Deus aliud non exigat, quam id, quod tum praestas, ut vulnus corporis cures, quod medico ostendi oportet. Nec lex censeretur dura, qua caueretur, ut* B

omnis delinquens absolueretur, si culpam fateretur suam cum dolore. Quod si dura lex esset, subeunda nihilominus foret, qui enim grauissimo agrotat morbo, graui indiget medicina, grauissimum autem peccati mortalis morbum esse, nos ipsi confitemur, dicentes in confessione: Quia peccauimus, licet ergo graue sit medicamentum, suscipiendum est. Et insuper, quid graue ab homine exigi potest, quod non praestet, postquam infernum commeritus est, ut illum euadat? Quid graue appellari potest, in quod infernus commutetur? Peccauit ait Iob: quid faciam tibi o custos hominum? quasi dicat, satis satisfactionem taxa, quod volueris pete, dum a peccato liber sim. Et Micheas. Nunquid C

1ob. 7. *dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum uentris mei pro peccato animae meae? Omnia ergo minima sunt, quae a nobis exigi possunt, ut a peccato liber simus liberi.*

Ex literis annuis societatis accepimus anno. 1584. hoc, quod nunc dicam, accidisse. Quidam cum plures annos graui in confessione scelera reticeret, per quietem se vidisse narrabat, ardentem in se distringi gladium ad aspectum horribilem, se vero perterrefactum sustulisse clamorem, Deoque, ut sibi ignosceret, supplicasse, promissione facta integre confitendi. Tunc gladius in vaginam reconditus est, nec vspiam amplius apparuit. Visi fidem

A fidem fecit accurata vitæ confessio, & concepta formidine exanimatio tanta, vt tanquam mox expiraturus sacramenta nouissima sint adhibita. Sed vt in confessione pestem vomuit, momento conualuit. Hoc verò in Hispania accidit, in ciuitate Toleti. Hoc discrimen, quod ille vidit, omnibus imminet, qui non rectè confitentur, ad quos omnes Psaltes ait. Nisi conuersi fueritis, gladium suum *Psal. 7.* uibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum, & in eo parauit uasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Ergo omnes integram confessionem faciant, ne pereant, &c.

C O N C I O.

De Missæ diuinissimo sacrificio, & quomodo sit audiendum sacrum.

T H E M A.

Sacrificare sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. Psal. 4.

B **E**ORVM omnium, quæ in Ecclesia sunt, altissimum, ac pretiosissimum Missa est, in qua diuinissimum Eucharistiæ sacramentum conficitur, & Deo in sacrificium offertur. Et ad hoc ordinantur vniuersa alia, quæ in Ecclesia sunt tam sacramenta, quam omnes cultus, & ceremoniæ. Hinc Paulus. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius, tanquam famulus, Christus uero tanquam filius in domo sua; quæ domus sumus nos. Sicut ergo vniuersa domus dispositio respicit dominum, domus, ad cuius obsequium cuncta ordinantur, ita omnis Ecclesiastica Hierarchia respicit Christum, qui in hoc sacramento continetur, &

Hebr. 3.

F 5.

sacri-

de Missæ

sacrificio offertur. Et ad hoc ordinantur reliqua sacramen-
ta, quia finis omnium Christus, sicut & legis. Et præterea,
cum finis vniuersorum, quæ in Ecclesia aguntur, sit, ani-
mas Deo vnire, quod sit in hoc sacramento vnitatis, dicen-
te Domino: *In me manet, & ego in eo*, manifeste colligitur,
finem omnium hic esse. Et tandem missa est compedium,
& summa totius Christianæ religionis, & totius vitæ Chri-
sti representatio, vt qui eum in terris conuersantem vide-
re non potuimus, in missa eius effigiem videamus. Vnde
ipse ait. *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.*
Nec alicui mirum videri debet, quod diximus, missam op-
timum eorum esse, quæ in Ecclesia sunt, id enim, vel ali-
quid maius manifestis verbis Zacharias prædixit. Quid
enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum ele-
ctorum, & vinum germinans uirgines? Illa dictio eius, si ad
Ecclesiam, de qua loquitur, referatur, id significat, quod
dicimus, hoc frumentum electorum esse bonum, & pul-
chrum Ecclesiæ. Si vero ad Deum referas, vt Græca ha-
bent, aliquid maius significant, non solum optimum eor-
um, quæ in Ecclesia sunt, Eucharistiam esse, sed optimum
ipsius Dei.

Sed id maxime dolendum, quod restanta parum no-
bis utilis reddatur incuria nostra. Si pater negotiatori fi-
lio decem millia auri talenta daret, vt negotiaretur, parua
adhibita diligentia, maximum reportaret lucrum. Atten-
de diuitias, quas tibi pater in missa dat, vt similis sis homini
negotiatori, quærenti bonas margaritas, plurima tibi ac-
quiras: dat tibi Christum Dominum: Et qui proprio filio
non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non
cum illo omnia nobis donauit? Donat ergo tibi filium, & om-
nia illius merita, satisfactionem, & inuestigabiles eius di-
uitias, vt eorum particeps fias. Ecce, quæ quotidie in
missa accipias. Sed quæ lucra reportasti? Es ne de illis, de
quibus Paulus ait. *Quoniam diuites facti estis in illo in omni
genera?* Si diuissimus non es, proculdubio negligentia tua
id factum est, inscius, negotiandi es, cum enim habeas
infinitos thesauros expolitos negotiationi, multum illis
lucrari

Ioan. 6.

Zach. 9.

Rom. 8.

1. Cor. 1.

A

B

C

D

A lucrari posses, si curam adhiberes. Sed ais, quomodo ergo negotiabor, & quo pacto tanto sacrificio utar in maximum profectum?

Ex Concilio Tridentino sessione sexta plurima eorum, quæ dicenda sunt, decerpemus. In missa duo sunt præcipua, sacrificium, quod Deo offertur, & communio, qua Christi corpus percipitur. Relictus enim nobis Christus est in hoc sacramento, tum in animarum nostrarum cibum, tum in iuge Ecclesiæ sacrificium. Sicut agnus Paschalis offerebatur ut quædam sacrificium, & certis ceremoniis manducabatur ut sacramentum. Christus tanquam sacramentum prodest fumentibus, tanquam sacrificium his, pro quibus offertur.

Cœc. Trid.

B Sed nunc de sacrificio agendum nobis est. Quid ergo est sacrificium? Lato vocabulo omnia bona opera sacrificia dicuntur, ideo Psaltes ait. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Et Paulus: *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.* Hostias dicit bona opera. Sic etiam lato vocabulo omnes iusti sacerdotes dicuntur. Et ideo in Apocalypsi, aiunt: *Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes.* Tamen propriè sacrificium est, sacrum aliquod facere cum oblatione in ordine ad Deum. Ita Diuus Thomas. 2. 2. quæstio. 85. articu. 3. & quæst. 86. artic. 1. Et sacerdos est ille, qui deputatur ad hæc sacrificia Deo offerenda. Vnde Paulus: *Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum.* In lege naturæ, & scripta plura fuerunt sacrificia.

Psal. 50.

Heb. 12.

Apoc. 22.

D. Tho.

Hebr. 5.

C In lege noua hoc vnum est sacrificium, pro omnibus sufficiens, & omnia continens, quod iuge sacrificium appellatur à Daniele. Et de eo Malachias ait. *Repudiatis ueteribus sacrificiis, non ideo sine sacrificio ero. Magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Quæ uerba omnes sancti, & Concilium Tridentinum de missa explicant. Cum enim naturale præceptum sit, aliquid Deo offerre pluribus rationibus, ac nominibus: etiam in lege gratiæ offerendum erat sacrificium, & omnium maximum, & quod

Daniel. 8.

Malac. 1.

Ps. 71.

& quod omnium esset consummatio. De quo præclare vaticinatus est David, cum ait: *Erit firmamentum in terra in summis montium*, quo loco Hebræa habent, & erit placenta tritici, vel memorabile triticum in capitibus sacerdotum, in huius loci explicationem multa diximus secundo tomo Concionum, in festo corporis Christi.

August.

Sed inquiris, quodnam munus hoc est, quod Deo in Missa offertur, & quorsum offertur, & quomodo à me offerri debet, cum Missæ intersum? Cum id explicatum fuërit, patebit, quo pacto audienda missa à fidelibus sit, ut plurimum in fructum percipiant. Ut id explicemus, attendenda est doctrina Augustini. 10. de Civitate. ca. 20. Quotidianum voluit esse hoc excellentissimum sacrificiū, quod est omnium sacrificiorum consummatio, & quod omnia sacrificia antiqua significauerunt, sicut multis literis vnam re significamus, & quod omnia continet virtute. Vnde hoc vnicum sacrificium est sacrificium laudis, gratiarum actio nis, expiatorium, & satisfactorium pro peccatis, & impetratorium in omni necessitate spirituali, & temporali pro viuis, & defunctis. Ita tradit Concilium Tridentinum, sessione. 6. ca. 1. & 2. & canone. 3. Sed quomodo ista peragēda sunt ab eo, qui sacrum audit, sicut ea peragit sacerdos celebrans, nobis sigillatim explicandum est.

Primò debetur Deo sacrificium laudis, quia in se infinitè bonus est, cumq; debemus profiteri Deum nostrum, optimum, potentissimum, ac omninò perfectum, nos vero creaturas, ac opera manuum ipsius. Sicut regi debetur tributum, quia rex est. Hinc Psalter: *Deus meus est tu, & confitebor tibi, Deus meus est tu, & exaltabo te.* Tributum laudis, & subiectionis omninò debitum Deo est. Qui ergo missæ adest, primū audiat, quæ voce clara sacerdos dicit, eo enim sic dicuntur, ut à circumstantibus audiantur attentè, ac deuotè. Quibus auditis, cum sacerdos submissa voce loquitur, cogitet, quod licet sacerdos præcipuè offerat illud sacrificium, ipse tamen etiam offert illud. Ideo enim sacerdos ait. *Orate fratres pro me, ut meum, ac vestrum sacrificium acceptabile fiat, &c.* Et in Canone ait. *Vel qui tibi offerunt.*

long 26

Ad

- A Ad eum modum, quo plures scripturam aliquam faciunt, & superior illam primum confirmat, deinde reliqui: vel sicut cum plures legati simul legationem deferunt, & uno loquente, reliqui cōsentiunt. Ita se habet sacerdos, & missam audientes. Primum ergo offerre debes Patri Christū in laudis sacrificium. Quomodo verò id tibi agendum sit, ostendam. Memorare Dei tui, & dic animæ tuæ, quis es Deus tuus? Considera, quòd rex vniuersæ terræ sit, infinite bonus, ac potens. Gaude verò, & delectare in Deo tuo, quia ita bonus, & perfectus est, & ei cōgratulare, quia infinita possidet bona. Hic actus est præcipuus charitatis actus, & summi meriti, & similis beatorum charitati, qui plus de diuina gloria gaudent, quàm de propria, & ideo
- B diuinam bonitatem, ac gloriam decantant, non propriam, dicunt enim: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus.* Et dignus est agnus, qui occisus est, accipere uirtutem, & diuinitatem, & honorem, & gloriam. Sit tibi laborum tuorum solatium, quòd Deus tuus sine ullo labore est. Delectare ergò in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, vt *Psalmes* ait. Ex charitate enim hoc procedit, & ideo sancti multis verbis amplificabant Dei laudes: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis,* & vniuersas creaturas vocabant, vt Deum benedicerent. *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Cum verò Dei maiestatem, ac bonitatem inspexeris, oculos ad te conuerte, & attende, te illius esse facturam, opus manuum ipsius, qui ideo teneris ei subdi, & te subditum profiteri. Et tunc Deo tuo dic. Agnosco te Deum meum infinite bonum, & me opus tuum, & ideo indignitatis tuæ, ac excellentiæ manifestationem offero tibi filium vnigenitum, qui dignum munus est maiestate tanta, nihil enim dignius offerri poterat. Reliqua sacrificia laudis, non plane Deum laudabant, minora erant multis partibus dignitate eius, cui offerebantur. At verò sacrificium hoc nihilo minus est eo, cui offertur, æqualis enim est gemitus genitori, æqualis est diuinæ maiestati, cui offertur. Et ideo non potest non acceptū esse imò propter se acceptū, & reliqua propter istud, & hoc reliqua respiciebāt tãquã figura, & ideo acceptabatur à Deo.

Secundo

Secundò debetur Deo sacrificium gratiarũ actionis pro A
innumeris ab eo acceptis beneficiis. Sicut enim cum ab ali
quo multa beneficia accepisti, vrgeris cura ei offerendi mu
nus aliquod, quo videaris non ingratus benefactori, ita cũ
à Deo innumera bona recipiamus, sollicitos nos esse oportet,
quomodo ei gratũ aliquod munus offeramus, sic Psal-
tes afficiebatur, cum diceret: *Quid retribuam Domino pro om-
nibus, quæ retribuit mihi.* Et Micheas dicens: *Quid dignum offe-
ram Domino?* Animus gratus, & memor beneficiorũ Deo
placet, ac ab eo magna recipit. Animus verò ingratus, &
acceptorum immemor odibilis est Deo, & hominibus, &
exiecat fontem misericordiæ. Cauendum ergò tibi est, ne
Psalm. 115. de illis sis, de quibus Dauid ait: *Patres nostri in Ægypto non
Miche. 6. intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis mi-
sericordiæ tuæ.* Sed potius dic cum Psalte: *Benedic anima mea
Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius: Benedic
anima mea Dño, & noli obliuisci omnes retributiones eius.* At-
tendens ergò innumera Dei tui beneficia, à quibus omni-
B
Genes. 32. nò superatus es, dic cũ Iacob: *Minor sum cunctis miserationibus
tuis.* Modus enim gratificandi esse solet, cum quis superari
se agnoscit à beneficiorum magnitudine. Quod si cum Mi-
chea interroges. *Quid dignum offerā Domino?* & cum Tobia:
Tob. 12. *Quid dignum esse poterit beneficiis eius?* Dabo tibi aliquid di-
gnum, quod tanti pretij sit, vt minus non sit, quàm omnia
quæ à Deo recepisti, etiam si inter illa numeres filium tibi
datum. Sed quid hoc erit? Certè ipse filius, qui in altari est,
vt eum offeras patri in sacrificium gratiarũ actionis. Hoc C
verò sacrificium sic tibi offerendum est, vt nunc osten-
dam. Postquam primũ, quod superius dixi peregisti, post
quam qui sit Deus in se considerasti, & ei in sacrificiũ lau-
dis Christum obtulisti. Considera, quis tibi Deus tuus fue-
rit, & videbis, quòd ille qui sibi, & in se infinitus est, tibi
quoq; infinitè bonus est, & innumera in te contulit bene-
ficia, memorare, quòd te de nihilo cõdiderit, quòd homi-
nẽ tecerit, quòd in Ecclesia constituerit, cum plurimi extra
illam nati sint, quando tu natus es, quòd sacramenta dede-
rit, quòd peccata remiserit, quòd innumera alia bona for-
tunæ,

A tuna corporis, & gratiæ tibi dederit, & gratias pro omnibus redde, agnoscens ab eius bonitate ea emanasse. Et statim dic. Pater æterne, pro vniuersis his muneribus offero tibi filium tuum, qui tanti est pretij, vt æquet vniuersa beneficia tua, etiam si inter illa numeres te ipsum mihi datum.

Tertio debetur Deo nostro sacrificium placationis, & expiationis pro peccatis, & eorum pœnis. Lex fuit inuolata, quam Paulus ostendit: *Sine sanguinis effusione non fit remissio*. Remittebat olim Deus peccata, & eorum pœnas, & propitius erat hominibus, cum ei sacrificia offerebantur, sed non propter sacrificia illa, quid enim erat in eis, quod Deo placere posset? fides ergo mediatoris, & virtus sacrificij Christi, quod illa figurabant, efficiebat, vt grata essent Deo. Hinc infert Paulus: *Si sanguis hircorum, & vitulorum, & cinis iuile aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, multo magis sanguis Christi, qui semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis*. Nunc ergo ad nostra veniamus. Quando quisquam grauiter læsit alium, curat, si eius amicitiam desiderat, & peccati veniam, aliquid ei gratum offerre, quo læsus iniuriam remittat, & offensori reconcilietur. Sic Iacob dixit: *Placabo cum muneribus*. Ita cum nos in Deum grauiter peccauerimus, vt ei reconciliemur, indigemus sacrificio. Christus verò sacrificium est expiationis. Hoc enim facto (ait Augustin.)

Heb. 9.

B solent serui delinquentes veniam consequi, si charissimos filios dominis obiciant, quibus ira mitigatur. Sic orabat Psal. *Respice in faciem Christi tui*. Hoc ergo sacrificio missæ auferuntur pœna peccatorum, etiam ex opere operato, & venialia remittuntur, etiam quoad culpam. Et demum auferuntur peccata mortalia, non quidem ex opere operato, vt aliqui putauerunt, sed per modum impetrationis, quia impetrat a Deo cōuersionem peccatoris, multo magis quā alia oratio. Hinc Concilium Tridentinum capit. 2. ait.

Genes. 32.

August.

Psal. 83:

C Huius oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina etiam, & peccata ingentia remittit. Et ideo in tuam, & aliorum conuersionem impe-

Conci. Tri.

impe-

impetrandam, vtilissimum est, missæ sacrificium offerri. **A**
 Cum verò missæ ades, vt hoc pro peccatis sacrificium of-
 feras, id agere debes, vt postquam secundum, quod supe-
 rius diximus, feceris, postquam vidisti, qualis Deus tibi
 fuerit, attende tertio loco, qualis tu Deo fueris. Et in memo-
 riam reuoca peccata tua innumera in genere, & effunde
 super ea lachrymas cordis, dolens, quod Deum offende-
 ris. Et statim vt Deum placare possis, placae eum munere
 dato ingenti, offer illi Christum, eius merita, ac satisfactio-
 nem, plus ille Patri placuit, quam tu displicere potueris, &
 vniuersus mūdus. Dic ergo Patri. Indignus ego venia sum,
 peccavi super numerum arenæ maris. Sed ecce filium tuū,
 quem mihi dedisti, tibi offero, qui plus tibi placuit, quam
 ego displicerem, maiora eius merita quam peccata mea, **B**
 maior longè illius obedientia inobedientia mea, eius humi-
 litas quam superbia mea, pro malis meis eius bona susci-
 pe, quæ mea sunt, quia mihi ille donat. Ecce verum sacrifi-
 cium, quod delere potest vniuersa peccata, quia plus illud
 placet, quam omnia illa displiceant.

Quarto demum offerendus nobis Christus est in sacri-
 ficiū impetratorium omnium bonorum spiritualium, &
 corporalium, quia ille pretium est omnium, quæ à Patre
 obtinere contendimus. Solet, qui beneficium aliquod ab
 alio impetrare desiderat, muneribus datis eius voluntatem
 lenire, ac disponere, sic ergo Patris æterni voluntatem cu-
 ra tibi conciliare Christo oblata, vt nihil tibi neget eorum,
 quæ petis. Sed obsecro, qui gratis, & sine vllō pretio innu- **C**
 mera bona concedere solet, qui pro minimis maxima do-
 nat, quid tibi negabit Christum offerenti? Obtulit Abra-
 ham filium, & continere se non potuit, quin diceret: Bene-
 dicens benedicam tibi, & multiplicabo, semen tuum sicut stellas
 cæli, quid negabit offerenti Christū? Quid amplius Ecclesie
 dari potuit, vt confidenter vniuersa peteret, quam Chri-
 stus, quem offerat in eorum pretium, quæ petit? Non enim
 peti à Deo potest res, quæ maioris pretij sit, quam id, quod
 ei offers. Solet subditus principi offerre munus, & plurima
 3. Reg. 10. ab eo recipit. Obtulit Regina Sabba Salomoni pretiosa,
 sed

Genes. 22.

- A** sed recipit multo plura. Plura à Patre recipere nō possumus, quā sit id, quod ei offerimus, cum filium sacrificamus, quid ergo ab eo non accipimus? Sed quomodo sic à nobis offerendus Christus sit, videamus. Postquam tria superius dicta perfeceris, memor esto necessitatum totius mundi. Primum memor esto Ecclesiæ Catholicæ. Sicut enim natura magistra partes corporis sui oblita ad totius defensionem se exponit periculo: ita gratia docet primum attendere necessitatibus Ecclesiæ: & ideo sacerdos primum ait in Canone. *In primis pro Ecclesiastua sancta.* Et Paulus ait: *Obsecro igitur, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, petitiones, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & his, qui in sublimitate constituti sunt.* Et ideo secundo loco orandum est pro praelatis, & maioribus, vt eis satisficiamus pro cura, quā in nos habent. Deinde pro amicis: *Orate pro inuicem, ut saluemini,* ait Iacobus. Deinde pro inimicis, sicut Christus ait: *Orate pro persequentibus uos, quæ est gratissima Deo oratio, qua eius venarum voluntatem, vt tibi reliqua concedat, sicut etiam Christus fecit in Cruce.* Demum pro animabus purgatorij: & tandem pro te ipso, vt tibi bona spiritalia, & temporalia, quæ utilia sunt concedatur. Et vniuersa ista à Deo pete offerens ei Christum in pretium. Sed forsan ais, quomodo vnicui sacrificiū ad tanta extendi potest obtinenda, & quo pacto toties offerri poterit? Certè si id, quod offertur, Deus non esset, rectè dubitares. sed cum infinita sit oblatio, sicut haurire aquā ex fluuiō, vel mari potes sine eius diminutione sic immensitas huius sacrificij tanta est, vt non solum exhauriri non possit, aut vacuari, sed nec parum imminui. Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed pro totius mundi. Vir fuit insigni pietate præditus, qui dicere solebat, videor mihi, nihil esse, quod peto, cum Missæ sacrificium offero, tanta enim res est, quæ Deo offertur, vt nihil reputandū sit omne, quod à Deo petitur. Finge te adfuisse Cruci Christi, quādo sanguinem fundebat pro mundo, quādo latro exauditus est, si tunc sanguine Christi collecto propter illum dona à Deo peteres, qua obsecro fiducia obtinēdi pusillares? Hac fiducia in Missa tibi petendū est, idem enim sacrificiū ibi offertur:

multum

1. Tim. 2.

Iaco. 5.

Matth. 5.

1. Ioan. 2.

fertur: idein sanguis, eadem merita Deo proponuntur. **A**

Exemplum:

Exempla quam plurima memoriæ tradita sunt à Sanctis, & Doctoribus, quibus facillè ostenditur, innumera à Deo cõcella beneficia his, qui Missæ sacrificio deuotè interfunt. Sed vnum in Hispanorum historia propositū non reticebo. Erat Comes Castellæ Garfias Fernandez filius insignis Comitis Ferdinandi Gonçalez in oppido, qui nūcupatur *Santistewan de Gormaz*. Venit contra eum in pugnam Rex Cordubę nomine Almançor cum ingenti Maurorum exercitu. Decreuit verò Comes Castellæ in crastinum pugnam inire cum Mauris. Summo ergo mane Comes cum suis sacro audito in pugnam prodire. Sed inter nobiles milites, quidam erat, qui dicebatur Pascual Viuas, cui tantā inerat à multis annis affectio ad Missæ sacrificium, vt cum semel in Ecclesiam intrasset, ab ea non exiret, donec omnes Missas, quæ in illa celebrabantur, audiret. Hic ergo solus armis circumdatus in Ecclesia, quæ diuo Martino sacra erat, mansit, donec octo Missæ celebratæ sunt, is enim numerus sacerdotum religiosorum in ea erat domo. Minister verò eius ante Ecclesiæ ianuam erat tenens Domini sui equum, lanceam, & scutum, & inculabat Dominum, quòd ad pugnam non prodiret. Reportata insignis victoria à Mauris est, sed omnibus visum est, solū Pascualem Viuas eam obtinuisse, quia ille vexillum Maurorum prostrauit, & antesignanum eorum occidit, & plurimos alios, ita vt ei soli victoria tribueretur, cū ille in Ecclesia fuisset, nec pugnasset, pugnavit verò eius loco Angelus Dei, in eius figura. Parta victoria Comes Castellæ accersiri iussit Pascualem Viuas, vt ei gratias referret pro obtenta victoria. Ille verò in Ecclesia erat, nec præ pudore ad Comitem venire volebat. Adductus tandem est, apparueruntq; in armis eius, & equo ictus, & vulnera, quæ visa fuerāt in eo, qui eius personam suscepit in prælio. Ex quo omnibus manifestum factum est, propter viri illius singularem deuotionem ad Missæ sacrificium Angelū loco illius pugnassee, ac hostes profligasse, quia tunc penitus deuicti Mauri fuere, cū octaua Missa finita fuit. Sicut ergo audiente illo sacrum, Angelus eius personam suscepit, & melius pugnavit, quàm ille pugnasset: ita audiente te deuote

B

C

A deuotè sacrum, Angelus negotia tua geret, melius quam tu.
In literis annuis Societatis Iesu anni 1583. ex Franciæ
prouincia literis fuit mandatum, quòd in Biturica infantulus
erat tenerrimus in matris hæreticæ brachijs ybera fugens, qui
clara voce clamauit: *Missam, Missam*, eamq; rem admirata
mater hæretica, puerum ad Catholicorum templum detulit,
& concioni, quæ habebatur interfuit, & mox reiecta hæresi,
fidem Catholicam suscepit. Multi profectò pueri contra se-
gnes, & otiantes parentes hoc modo clamitare possent, *Missam*,
Missam, quæ contemptui nunc habetur, quia frequens
est, cum id summa Dei misericordia nobis cõcedatur, vt om-
nibus ad manum adsit.

B Diximus de Missæ sacrificio, restat dicendum de commu-
nione, & Eucharistiæ perceptione, quæ ad Missam pertinet.
De sacramentali quidem, duas scõrsum conciones statim pro-
ponemus, in quibus ostendemus, quæ præparatione, & quæ
frequentia ad Eucharistiæ sacramentum sit accedendum.
Nunc ergo dicamus de spirituali communionem, quæ semper
peragenda est, dum Missæ adsumus, estq; vltimum eorum,
quæ ad Missæ tractatum pertinet. De qua Concilium Tri-
dentinum Sessione 6. cap. 8. ait. Illi spiritualiter communi-
cant, qui voto cælestem illum panem edentes fide viuam, quæ
per dilectionem operatur, fructum eius, & utilitatem sentiunt.

C Quemadmodum cum in emporio vides multa pretiosa,
quæ concupiscis, & ais intra te, quis nunc plures haberet di-
uitias, vt illa, & illa sibi cõmeret, ita cum in Missa videas
Christum Dominum. *Qui est totus desiderabilis, in quo om-
nes thesauri sunt.* Dicere debes, ô Domine, quis te nunc susci-
pere posset intra se, non quidem re suscipio, quoniam para-
tus non sum, nec dignus hospite tanto, at suscipio te deside-
rio, veni tu in animam meam donis nouis mihi concessis, iam
quod non datur, vt in corpus venias. Quia Domine non sum
dignus, ut intres sub tectum meum, sed inde dic uerbo, & sanabi-
tur anima mea. Traditur in Euangelio dupliciter Christum
bona sua hominibus communicasse, aliquando namq; in do-
mum diuertebat eorum, quibus misericordiam præstabat, vt
in domum Zachari, & Archisynagogi. Aliquando, licet non

proh. 23.
Solent
Conc. Trid.

Cantic. 5.

Christi

De Missæ diuinissimo sacrificio.

adueniret, præcipiebat, ac verbo salutem conferebat, vt accidit Regulo, Centurioni, & Chananææ. Ita non solum Christus communicat bona sua iis, qui re eum participant, (licet his magis præstet propter opus operatum) sed etiam iis, qui voto eum suscipiunt, quia magis meriti actus ille est. Sicut enim optimum est Eucharistiam sumere, ita & illam desiderare, quia eiusdem speciei est actus, & eius desiderium.

Ex quibus primum collige, qua deuotione, ac reuerentia ad Missam accedere debeas, nec breui temporis intervallo peragenda tibi esse, quæ tibi acturus es, cum vniuersi mundi remedium exorandum sit, seria, & longa oratio necessaria est, vt res grauissimæ obtineantur. Hinc etiam colliges, an vana colloquia miscenda sint, dum Missa dicitur, an vana conspicienda. Attende Christi zelum, quo flagello facto vendentes de templo eiecit, qua ergo reuerentia volet in nostro templo conuersari? *Domus mea domus orationis est.* Cogita ergo o homo cum ad Missam accedis, innumeros cum sacerdote Angelos prodire, vt Chrysostomus ait 3. libro de Sacerdotio, & in conspectu Angelorum tibi cum eis psallendum. Attende Christum ad manus sacerdotis venire, qui eum suscipit à Patre nomine omnium, qui adstant: tibi ergo Christus ibi datur, tuus est, vt tanquam diuitiis tuis negotiari possis, offer ergo eum tanquam tuum Patri in sacrificium laudis, gratiarum actionis, propitiationis, & obtentionis, vt bona innumera recipias, & voto, ac desiderio eum

suscipere desideras, sic enim ex vna Missa ditissimus euades, & omni dono caelesti, & gratia repleberis, &c.

C. O. N.

A

CONCIO.

De præparatione, quæ ante Eucharistiæ
sumptionem adhibenda est, & de gra-
tiarum actione post commu-
nionem.

T H E M A.

B Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.
I. Corinth. II.

E C T E Nos Paulus monet, sicut & admo-
nuerat Sapiens: *Quando sederis, ut comedas cū prin-
cipe, diligerenter attende, quæ appositæ sunt ante faciem
tuam.* Quibus verbis primum nos admonet Sa-
piens, ut in principum conuiuiis moderati, ac temperati si-
mus. Sed Augustinus mysticè hæc verba exponit tract. 47. *August.]*
in Ioannem, & 84. vbi sic habet. *Quæ mensa est potentis,
nisi vnde sumitur corpus, & sanguis eius, qui animam suam
posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter
accedere? Et quid est considerare, & intelligere, quæ appo-
nuntur tibi, nisi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid est
sic mittere manum, sciens, quia talia te oportet præparare,
(hæc verba desumit Augustinus ex Septuaginta translatio-
ne nisi quod iam dixi, quia pro nobis Christus animam suā
posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere: Vt
hæc rectè intelligantur, opus est gratia, quàm Mariæ preci-
bus nobis concedi posulemus: Ave Maria.*

Chrysostomus in homilia ad populum Antiochenū ait, *Chrysost.]*
si Christus nos attenderet, & non infinitam suam bonitatem,
iam à nobis abstulisset diuina sacramenta: dignosq; nos hac
pœna efficimus, & sacramentis indignos, dum ea suscipien-

De præparatione

tes minus dignè, & illa & Christum traducimus, & quan- **A**
 tum in nobis est fama priuamus. Quoniam ille de sacra-
 mentis suis mirabilia dixit, & effectus maximos promisit:
 quos tamen mundus non videt, non propter sacramento-
 rum exiguitatem, sed propter nostram in eis sumendis ne-
 gligentiam. Si nunc ad hanc ciuitatem medicus aduentas-
 set, qui diceret, potentissimas ab ipso confectas medici-
 nas deferri, quibus nulla non ægrotudo sanatur: aliqui ve-
 rò infirmi eis susceptis nihil proficerent, quia non debite
 eis vtuntur, vt medicus præcipit, sed cibis noxiis comestis
 medicinarum virtus impeditur, iure, ac merito medicus de
 ægrotantibus hisce conquereretur, diceretq; eos infamare
 tum ipsum, tum illius præclara medicamenta, quorum **B**
 vis non cernitur, quia ipsi eis vtuntur malè. Magnus de
 cælo venit medicus, quia magnus in terra iacebat ægrotus,
 vt Augustinus ait. Medicamina illius sacramenta sunt, in
 quibus sui sanguinis virtutem reliquit, & in Eucharistia
 ipsummet sanguinem. De his sacramentis, & præcipuè de
 Eucharistia mirabiles prædicauit effectus, hos autem sæpius
 non experimur, non ob medicinæ debilem vim, sed quia
 inordinate eam sumimus, nec conuenienter suscipimus. An
 non merito Christus dicere poterit, propter vos nomen
 meum blasphematur? Quid enim dicat Ethnicus, videns me-
 dicamina hæc ea non efficere, quæ Christus dixit, nisi impo-
 storem eum fuisse, ac seduxisse turbas? **C**

Huius rei exemplum præcipuum in Eucharistia videre
 licet: de qua tanta Christus dixit, vt omnibus sint admira-
 tionem. Audi dicentem: *Sicut misit me uiuens Pater, & ego*
uiuo propter Patrem, & qui manducat me uiuet propter me.
 Quibus verbis vitam suscipientis corpus ipsius confert,
 cum vita diuina, quàm ille à Patre suscipit. Addit verò:
Qui manducat meam carnem, & in me manet, & ego in eo. Vbi
 quæso cernitur hæc diuina vita in suscipientibus Eucharis-
 tiam? Aut ergo Christus vera non dixit, aut tu non ac-
 cedis, vt par est: primum esse non potest, est ergo secundum.
 Videamus ergo, quo pacto sit accedendum, vt Christi pro-
 missio nobis non sit inanis,

Ad huius

Simile.

August.

Ioan. 6.

- A** Ad huius expositionem notandum est, quòd licet sacramenta mutuo se in aliquibus excedant, sed absolute, ac simpliciter Eucharistia reliqua omnia excedit, quia in ea est Christus realiter, in reliquis sola virtute, ac representatione. Ex quo sequitur in hoc sacramento copiosius gratiam participari, quia sicut ignis, quò propinquior est, eo magis calefacit, & omnis causa approximata efficit amplius: ita Christus, qui in hoc sacramento propinquior nobis est, ampliorem gratiam tribuit. Reliqua sacramenta gratiam tribuunt, sicut stellæ lumen, quòd à Sole recipiunt, Eucharistia tanquam Sol. Et ideò de hoc sacramento maxima Christus dixit. Et sicut bona gloriæ, quæ deriuantur in animam ex vnione illius cum Deo, superant omnem cogitationem: ita bona gratiæ, quæ procedunt in animam ex vnione eius cum Christo in hoc sacramento, excedunt hominis ingenium. Inde Ecclesia in Missa ait: *Vt quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus, & sanguinem sumpserimus, omni benedictione celesti, & gratia repleamur.* Hoc autem in eo efficitur, qui debite accedit, qui se prius probat.

- Ex quibus sequitur prior ratio præparationis nostræ ad tantum suscipiendum sacramentum. Si enim secundum dignitatem hospitis suscipiendi in domo, solet domus præparari, ac conuiuium parari, quæ cura, ac præparatio licet maxima sit, non erit minima, si cum hospite tanto conferatur.
- C** Præparauit innumeras diuitias Dauid in ædificium domus Domini, in qua sola arca reponenda erat Christi figura, ac vmbra, & ait: *Grande opus est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.* Consumpsit deinde Salomon imensos thesauros in eius ædificatione, & plures annos in ea posuit, & ligna pretiosa detulit, & ad fines terræ misit, vt aurum electum ei deferretur ad templi ornatum, & postquam templum confecit, quòd fuit præcipuum orbis terræ prodigium, minimum quid se fecisse putauit. Vnde dixit: *Si enim celum, & celi celorum te capere nõ possunt, quantò magis domus hæc, quæ ædificauit.* Qui ergo nõ Dei arcam, sed Christum Deum, in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter, suscepturus est, qui
2. Par. 29.
3. Reg. 8.

simile.

illius templum futurus, an non ornandus, ac præparandus? **A**
 Accidit aliquando vt rex habitu mutato in diuersorium non
 ète veniat, nec plenè agnoscat: si tamen liberaliter suscipia-
 tur, bonique tractetur, diuitem eum relinquit, à quo est
 in hospitium susceptus. Si verò vulgariter tractetur, nec
 humanè, ac comiter suscipiatur, minima relicta pecunia dis-
 cedit. Ita omnino se Deus nobiscum gerit; mutato habitu
 in hoc sacramento ad nos diuertit, quem si vulgari suscipia-
 mus dispositione, minimam gratiam confert, si verò magna,
 maximam conferet. Si enim ad regiam liberalitatem, ac di-
 gnitatem pertinet, vt dignè susceptus magna bona conferat,
 quomodo id ad Dei magnificentiam non pertinebit? An nò
 de illo Moyses ait: *Date magnificentiam Deo nostro.* Et Psal.

Deut. 32.

Psal. 123.

Magnificauit Dominus facere cum eis, magnificauit Dominus facere nobiscum. Si ergo semel magna dispositione Eucharistiam
 susciperes, diues in omnem vitam inde procederes, omni be-
 nedictione, ac gratia repletus. **B**

Eccles. 33.

tuis præexcellens esto. Præcipuè id nobis obseruandum est in
 eo opere, quod omnium summum est. Christianæ religionis
 præcipua opera sacramenta sunt, & inter ea Eucharistia ex-
 cedit, bonum enim nostrum in eo situm est, si Christo vt viti
 vniamur, & eius bona participemus, quod in hoc sacramento
 efficitur: ad illud ergo rectè suscipiendum maximè nos præ-
 parari oportet. Hæc inter alia diuersitas est inter sacramen-
 ta, & alia pia opera, quod ex aliis piis operibus solum colligi
 mus fructum secundum mensuram dispositionis, ac diligen-
 tiæ nostræ, & ideo in eis: *Qui parce seminat, parce & metet, &*
qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. vt
 Paulus ait: At in sacramentis vltra eam gratiam, quæ ho-
 mini confertur iuxta mensuram dispositionis, alia confertur
 gratia ex vi sacramenti, quæ dicitur ex opere operato. Si reci-
 tasti, aut ieiunasti, attenditur gratia, deuotio, intentio, quibus
 illud opus præstitisti, & gratia tibi iuxta illa conceditur. **C**

2. Cor. 9.

Si verò

- A** Si verò sacramentum suscepisti, vltra eam gratiam, quæ tibi datur iuxta dispositionem tuam, alia ampliortibi conceditur ex vi sacramenti. Cur verò sacramentis hoc sit concessum priuilegium, diximus in 3. tomo nostrarum concionum, in concione de Communi Abbatis, in fine. Deinde in susceptione Eucharistiæ concurrunt opera summa virtutum, fidei quidem, dum tantum credimus mysterium. Spei verò, quia eo suscipitur, vt qui manducat hunc panem, viuat in æternum. Charitatis, quia ad eam pertinet optare vnionem cum Christo, quæ in hoc sacramento fit. Hic dulces amplexus, & colloquia cum sponso, dum non per interpretem loquuntur, sed os ad os, hic anima Dei possessionem capit,
- B** hic secreta ad inuicem sibi loquuntur Deus & anima, dum illa mala sua medico dicit, ille doctrina cælesti eam imbuat: hic vnitur anima tanquam palme viti Christo, hic eius bona, ac merita participat. Hic opera humilitatis adsunt, dum ait, Domine non sum dignus, hic oratio, & oblatio Christi ad Patrem. Hic deniq; totam se effundit anima in Deum. Cōmunio ergo supremum cum sit Christiani opus, summa cura, ac diligentia peragi oportet.

Sed interrogas, quo pacto dignè accedam ad hoc sacramentum? Diximus aliquid superiore concione, de necessaria dispositione, quam significat Paulus, cum ait: *Probet autē seipsum homo.* Ea verò est sine conscientia peccati mortalis accedere.

C Qui absq; hac præparatione accedit, maximum admittit sacrilegium, quod adeo graue est, vt à Thoma, ac Doctoribus in dubium reuocetur, vtrum sit summum sacrilegiorum, ac peccatorum, quoniam verbis sic excedentibus sancti de hoc peccato loquuti sunt, vt eorum sentētia id comprobare videatur. De huiuscemodi peccatis ait Heli filiis suis: *Si peccauerit uir in uirū, placari ei potest Deus, si autem in Deum peccauerit uir, quis orabit pro eo?* Quasi dicat, quædam sunt peccata, quæ solum in Deum committi dicuntur, quia contra eius mandata sunt, alia verò non solum contra Dei mandata, sed & contra Dei personam exercentur, de quibus difficilè venia obtineri potest, quis enim orabit pro eis: Licet enim irremissibilia non sint, sed proxime accedunt ad irremissibile peccatum.

1. Reg. 2.

De præparatione

Simile.

1. Reg. 5.

Matth. 26.

Apoc. 21.

Dan. 5.

2. Par. 26.

Chrysost.

1. Cor. 11.

Exod. 30.

Qui autem indignè communicat, reus efficitur corporis, & sanguinis Domini, contra humanitatem ergo Christi peccat. De tyranno Dionysio inter eius facinora crudelia memoriz proditum est, aliquando ligasse hominem viuum mortuo, donec mortuus viuum occideret foeditate, ac putredine sua. Christus iam torqueri non potest, sed si torqueri posset, hac re nimium torqueretur, dum ipse viuus alligatur peccatori mortuo. Putabant Philistæi festum se agere Arce Dei, dum illam propè Dagon collocabant, sed ea de causa ita iratus Deus est, vt Dagon deiecerit, & de loco deturbauerit, & plurimos Philistæos percusserit, & omnes penitus dele-ret, nisi sibi consulissent arca dimissa. Sed ô Domine, qua de causa sic irasceris, cum tibi honos exhibetur, & festum tibi agitur? Planè dicet, non ego Deus sum, qui iuxta Dagon statuendus sum. Sic qui in mortali accedit ad Eucharistiam, iuxta peccatum Deum collocat, rectè q; audiet. *Vae homini illi, per quem filius hominis tradetur.* Vt quid enim in domum tuam Christum ducis, num vt à prope peccata, & abominaciones videat. Magnum est malum, peccatum lethale committere, illud verò in confessione reticere, maius est sacrilegium, sed sic ad Eucharistiam accedere, adeò ingens est piaculum, vt pro dignitate explicari non valeat. Rectè his dicemus, quod Ioannes de cælesti mensa ait. *Foris canes, quæ enim conuentio lucis ad tenebras, Christi ad Belial?* Si ultio diuina defecuit in Balthasar, quia vasa sancta in conuiuui profanum intulit, quantum meretur supplicium, qui Deum ipsum in locum peccato foedatum iniecit? Rectè & potiori iure huic dicemus, quod Oziæ dictum est: *Egredere de sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloria.* Ratio huius est, ait Chrysostomus, quia sicut debite communicare est supremus religionis actus, ita indebite accedere est ex supremis sacrilegiis. Olim, vt Paulus ait propter huiusmodi peccata plures in firmabantur, & alij è vita decedebant, nunc autem plura mala corporis, & animæ ea de causa multi incurrunt. Ideò probate ipsum cōfessione integra delictorū, lauare in mari cneo poenitentię, antequā templū ingrediaris Eucharistiā suscepturus. Sed ais, vellem equidem ampliorem præparationem, hanc enim

A enim iam præstiti. Rectè planè dicis, sicut enim distat cælum à terra, sic distat vna communio ab altera, & fructus vnus à fructu alterius. De gratia, quæ confertur propter opus operantis manifestum est, sed & idem est de gratia, quæ confertur in hoc sacramento ex opere operato, quæ maior datur, cum maior est dispositio recipientis. Et huius ratio est, quia omne agens agit in patiente disposito, & secundum eius dispositionem magis, vel minùs agit, id ipsum verò in sacramentis accedit, quòd experientia manifesta comprobatur, videmus enim in frequentatibus hoc diuinum sacramentum diuersum admodum fructum, atque profectum, quod ex parte sacramenti esse nequit, quod idem est, sed ex dispositione suscipientis.

B Quidam enim, sic ad Eucharistiam accedunt, vt de eis dicere possis illud Isaïæ: *Qui sunt isti, qui ut nubes uolant?* Alij autem tepidi, ac imperfecti sunt, quod planè mirabile est. Nec enim mirandum, quod is, qui à Deo recedit, tepidus, ac infirmus sit, quid enim miradum, quod recedens ab igne frigescat? Quod recedens à gratiæ fonte immundus sit, quid mirum sit sine Deo, qui à Deo recedit? At verò illud stupendum est, quod qui ad sacramenta accedit frequenter, etià quotidie, infirmus sit, vbi enim tot communionum fructus perit? Quomodo comedit homo, nec satiatur, bibit, nec inebriatur? Planè minor hominis dispositio in causa est. Videntum ergo nobis est, quo pacto homo disponi plenius possit, vt fructum plurimum referat.

C Sciendum ergo est, quòd vt homo copiosius disponatur, dispositio illius totam debet occupare mentem. Si enim vniuersa, quæ homo est, ac habet, parua sunt Deo tanto, nihil auferri debet. Et cum totus Christus ad me adueniat, caro, sanguis, anima, ac diuinitas, meritaq; illius, totus homo exire debet obuiam illi in corpore, anima, ac potentiis, cum omni sapientia, ac potentia, sicut vniuersa ciuitas exire solet obuiam regi venienti. Quòd si negotiū grauissimum totū occupat hominē, quid mirū si hoc nunc exigamus ab homine? Fiat ergo homo holocaustū Deo suo, totum se tradens ei, dicatq; anima cū Spōsa: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Ad quid enim volo sapientiam, ac scientiam meam, ad quid affectus vniuersos, nisi vt Deo

Isa, 60.

Cant. 2.

De præparatione

Cant. 7. vt Deo occurram? *Veni dilecte mi, omnia poma noua, & uetera* A
seruaui tibi.

Primum ergo domum cordis mūdet ab omni inquinamēto peccati, non mortalis solum, sed & venialis, sicut mundari solet omnino vas, vt pretiosissimo vnguento impleatur. Vt id nobis innueret, voluit iunolui sindone munda, poni in sepulchro nouo, & quia in vtero futurus Mariæ erat, voluit, eā

Psal. 5. omni labe carere, quia *non Deus uolens iniquitatem tu es.* Vt hanc plenam mundiciem ostenderet, pedes discipulorum

Ioan. 13. lauit, de quibus testimonium perhibeat. *Vos mundi estis propter sermonem, quem loquutus sum uobis.* Venialia enim peccata

obstant feruori charitatis, quo suscipiendus Christus est. Et licet plura sint remedia aduersus venialia peccata, tamen sicut confessio vnicum est remedium contra mortalia: ita efficacissimum est aduersus venialia. Ideo conueniens est præmittere confessionem venialium ante communionem, qua illa tolluntur, & gratia confertur, quæ disponit ad Eucharistiam.

Sed quoniam parum est tanto hospiti, si domus solum mundetur, nisi etiam ornatur, ne sit in nobis munda quidem domus, sed vacua, curandum est, vt ornatur domus mentis.

Esther. 2. Si enim virgines intraturæ ad Assuerum tanto studio se ornabant, & longum tempus in hac re ponebant, multo magis ornari oportet animam, quæ Deum susceptura est. Sed quis nā hic ornatus?

Planè ad ea, quæ dicimus, tempus exigitur, quod tibi in hac re ponendum est, & certè à die, qui communionem præcedit, præparatio incipere deberet: sed saltem eo die parare se homo debet. Sicut ergo si nunc diceretur, rex in hanc intrat ciuitatem, omnis homo ei obuiam procederet, ita eo

Matth. 25. die, quo sumenda tibi Eucharistia est, dictum tibi puta: Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Totus ergo homo procedat in occursum eius, præparare in occursum Dei tui. Imaginatio procedere debet attentione, intellectus intentione, ac ponderatione tanti beneficii, voluntas affectione, ac desiderio Christi, memoria recordatione passionis Christi, corpus munditia, ieiunio, & ornatu humili, ac modesto.

Iam

Ad Eucharistiam fuscipiendam. 55

- A** Iam singula videamus. Primum imaginatio procedere debet attentione singulari ad opus tantum. Recte Basilii in Basil.
 interrogatione quinta ait, illud nosse conuenit nos, cum nullius alterius mandati cuiusquam, tum nec charitatis quidē aduersus Deum, & proximum obseruationē posse praestari, si huc illucq; temerē mentem passi fuerimus aberrare. Quasi dicat, nullum virtutis opus rectē peragemus, si vagā reliquerimus imaginationem. Et ratio est manifesta, quia in spiritu & veritate opera virtutis praestari oportet, in spiritu & veritate oportet adorare Deum, tunc verò spiritu fiunt, cum ea efficit homo interior, sicut exterior, vt anima genuflectat, sicut & corpus, vt mens oret, sicut lingua. Sic olim refert Plutarchus, Plutar.

- B** sacrificanti vir aderat, dicens, hoc age. In omni ergo opere curanda est attentio ne opus sit ceremonia duntaxat. Attende, qua attentione attendas graui negotio, vel cum Regem alloqueris, vel etiam cum ludis, & inde perspicuū fiet, quam attentionem adhibere oportet, cū sacram sinaxim es suscepturus. Hæc autem attentio ea esse debet, vt obliuioni tradas vniuersa alia negotia, etiam pia. Si enim Bernardus oraturus solum cum ad ianuam cubiculi orationis veniebat, aiebat curis suis, exspectate me hic foras, donec exeam. Si Moyses, vt cū Deo ageret, populum reliquit ad montis radices, si Abraham adoraturus dixit pueris: *Expectate hic cum asino, donec reuertamur:* Gen. 22.
 quid mirum, quod eo die, quo Eucharistiam percepturus accedis, omnia alia negotia relinquo in alterū diem, & soli illi attendas, illudq; agas?

C Secundo intellectus dirigat intentionē, quæ in opere præcipua est, vt philosophia docet, oculi ergo tui semper ad Dominum. Ea autem in Eucharistiæ perceptione esse debet, quam Christus in eius institutione habuit, hæc autem fuit, vt nos secum vñiret, vnde dixit: *In me manet, & ego in illo,* & vt Ioan. 6.
 viueremus vita ipsius, vnde dixit: *Qui manducat me, uiuet propter me.* Vita significat opera plura procedentia ab esse viuo, sicut ergo vita naturalis est, videre, audire, ambulare, & similia procedentia ab vnione animæ cum corpore, ita vita diuina est collectio diuinorum operum procedentium à Dei gratia, sapientia scilicet diuina, potentia diuina, dilectio diuina, Cum

De præparatione

Cum ergo ait: *Viuet propter me*, significat: sic ego ero in illo, & ille in me, vt viuat vita diuina, & habeat diuinā lucem, ac sapiētiā, amorem diuinum, humores diuinos, gaudia diuina, iudicia de rebus diuina. Sicut enim sunt quædā regiones, quæ produciunt viros fortes, ingenuos, optimo ingenio præditos, ita qui frequenter hoc suscipit sacramentum, fruitur nouis gratiæ influentiis, mutatur in eo rerū gustus, affectus noui generantur, experientiaq; comprobant illud Pauli: *Viuo, iam non ego, uiuit uerò in me Christus*. Interroga ergo te ipsum, ad quid ad Eucharistiam accedis? Et responde, vt vinum cum Christo sim, vt eius vita viuam, vt eius habeam opera. Et tandem hæc omnia in gloriam Dei refer, vt hæc optes, vt Deo melius inferuias, vt in maiorem Dei gloriam omnia cedant.

Deinde intellectus expēdere, ac pōderare debet opus illud dicens, procedo nunc, vt suscipiā in me maiestatem Dei mei infinitam, cum à quo pendet remedium anima meæ, cui ille sic intēdit, vt propterea vitā dederit. Hanc ponderationē petit Christus dicēs: *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis*. Et hoc est diiudicare corpus Dñi cōtra illud, de quo Paul. *Nō diiudicans, corpus Dñi*, quasi dicat, expēdere debuit, hunc panē diuersum esse ab alio pane vulgari, & sic aliter ad eū accedere. Et ideo in Cathéchismo dicitur: Primam illam præparationem adhibeant, vt discernant mēsam à mensa, cælestē hunc panem à cōmuni. Sicut enim alia reuerētia regi debetur, quā vulgari homini, ita huic cælesti pani. Modū verò huius pōderationis docet Cathéchismus dicēs. Hoc facimus, cū certò credimus, presens esse verū corpus, & sanguinē Dñi, quē in cælo Angeli adorāt, ad cuius nutū cæli contremiscūt, & pauent, cuius gloria plenū est cælū & terra. Simul verò attendere homo debet indignitatē, ac vilitatem propriā. Dux sunt hæc abyssi immense, Dei enim dignitas infinita, hominis miseria maxima est. Vt ergo has abyssi videamus, tempus aliquod nobis infumendum est in eorum consideratione.

Tertiò volūtas occurrere debet, quæ præcipua in hoc opere est, & optare debet Angelicā puritatē ad tantum suscipiendū Deum, ac dicere cū Psal. *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore*. Desiderare homo debet mille corda,

ad Eucharistiam suscipiendam. 56

- A** corda, vt Deum plus diligit, fontes lachrymarū, vt eum letificet, affectus, vt eum excipiat. Deniq; ad voluntatē spectat gaudiū magnum de tanti hospitis aduentu, iuxta illud Psal. *Psal. 149.*
mi: Latetur Israël in eo, quiescit eum, & filie Sion exultent in regesuo. Ad quam exultationem nos admonet Propheta: Exulta, & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israël. *Isa. 12.*
 An nō gaudeat paupercula mulier audiens, vir tuus venit ad te ex Indisthesauris abundans? Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete, Dominus enim prope est. Maximum etiam ingenerat gaudiū, vt simus spe gaudētes, quod futurę glorię nobis pignus datur, quia *Qui manducat hunc panē, uiuet in eternū.* *Phil. 4.*
 Deinde voluntas præparari debet desiderio maximo suscipiendi Christum, & illius bona, quia in eo recipit omniū malorum remedium, qui enim in cælo fons est omnium bonorum, in terra similiter fons est omnium gratiarum. Vnde ait: *Qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à Domino.* *Rom. 12.*
 Et iterum: *Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat.* Multa certē sunt mala corporis, sed plura sunt animæ mala, sed corpori non est vnica medicina, quia nihil est in mundo, quod tantam vim contineat, sed animæ vnica est medicina Christus, qui omnia continens, & omnium vim habens: & ideo contra omnia mala est, & omne bonum præstat, quia author bonorum omnium est, & propulsator malorum omniū. Ideo eius figura Manna omnem cōtinebat saporem. Sicut ergo anima, cum vna sit, toti corpori, & eius partibus assistit, & sicut Deus toti mundo, & cuilibet eius parti adest, ita Christus. Et quem admodū Sol innumera bona gignit, ita Soli iustitiæ in hoc mundo paruo efficit, quam plurima bona. Hæc bona optare anima debet, & ea dispositione accedere, vt ea suscipiat. Aliquando enim eo affectu accedit homo ad Eucharistiam, vt inde ei bonum æternum proueniat. Sicut Zachæo accidit, qui vno ingressu Christi in eius domum saluatus est. Super omnia verò occurrat voluntas amore ardens, vt sponsum excipiat, & meritò, cum enim ille adueniat infinita charitate, qua mirabilem adinventionem huius sacramenti excogitauit, vt nobis vniretur, maxima charitate excipiendus est, dicendum quē illud, quod de Iob dicitur: *Quis*

De præparatione

Quis de de carnibus eius, ut saturemur. De qua re plura diximus in 2. tomo nostrarum concionum concione prima de Eucharistia. A

Quartò memoria occurrere debet recordationi passionis Christi, cuius memoriale sacramentum hoc est, unde Christus ait. *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* Memoria etiam reducat in mentem hominis indignitatem, ut sic humilis accedat, attendatq; omnem adhibitam diligentiam nihil esse: & ideo oret Dominum, ut ipse sibi ornamenta è cælis deferat in domum suam, sicut rex deferre solet cum viam agit, & in pauperem diuertit domum. Orandum ergo

Psal. 143.

Isa. 66.

est cum *Psal. Domine inclina cælos tuos, & descende.* Hanc autè humilitatem optimam esse dispositionē ad Deum suscipiendam ipse ostendit per *Isaiam. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super pauperculum?* Ille autem huiusmodi est, qui novit indignitatem suam, & nihil esse omnia, quæ egit. Hoc adiecit Salomon ad vniuersa opera templi, quo ea reddidit illustriora, quod illa reputauit minima, ut Deo habitaculum essent. Tu ergo similiter fac, dicq;. *Quis es o tu Domine, & quis ego, ut accedam ad te? Tu sanctus sanctorum, ego verò primus peccatorum, quo pacto vilis vermis accedet ad infinitam maiestatem? Stellæ non sunt mundæ in conspectu tuo, columnæ cæli contremiscunt, potestates tremunt, altissimi Seraphini alas complicant suas, & viles sibi vermes apparent coram te.* Magnus Baptista indignum se censet, ut soluat corrigiam calceamenti tui. Petrus ait: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum: quid ego agam?* Si panes propositionis non māducat nisi purus, & sanctificatus, quomodo manducabo ego te panem Angelorum, cum adeo longè à sanctitate sim? Si bestia tangens montem lapidatur, ego qui bestia fui, quomodo ad te accedam? Agnum tui figuram nullus edebat, nisi pāne azimo, lactucis amaris præcinctus, & calceatus, vbi nam mihi panis sine fermento malitiæ, & nequitie, vbi amara contritio, puritas pedum, & affectuum? Video ego agnum purissimum igne charitatis assum, quo in crucem mei causa venit, eadem ignitus charitate ego accedere deberem, paratus eius causa sanguinem fundere, & in Crucem tolli. Ab hac mensa

B

C

proie-

Aproiectus fuit, qui caruit veste nuptiali, quæ charitas est. Et quia alieno igne obtulerunt Nadab, & Abiu sacrificiū, non hoc cælesti igne perierunt, quid faciā miser, qui hunc ignem non video in me? Quia tetigit Oza arcam percussus est, quia Bethsamtæ eam curiosius inspexerunt, perierunt, quomodo ego non timebo tantum excepturus Deū?

BQuod si timore concutiendus sum attendens magnitudinem tuā, quomodo tremere non possum, si attendā peccata mea? Memoria recolō, aliquādo pluris me duxisse vile sterco quam te, lex vitæ meæ desideria mea erant, obedientiam præstiteram prauis affectionibus. Ego sum insipiens ille, qui dixi in corde meo. *Non est Deus*, quia ita vitam duxi meam, ac si Deus non esset, quia nec amore tuo ducebar, vt tibi obsequerer, nec iustitia tua vt timerē, nec propter legem tuam a malo discesi, nec propter promissiones inclinaui cor ad faciendas iustificationes tuas, nec propter beneficia gratias egi, nec quia præsens aderās, peccare destitī, sed malum coram te feci, omnia, quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate fueretur, non semel, sed millies te vēdidi vt Iudas, quomodo ergo nūc osculum tibi dabo? Sæpius post Eucharistiā susceptam peccaui in te, quod id commissi, quod milites, qui tibi genu flectabant, & postea ferebant. O amator animarum sanctarum, qui pascis inter lilia, quo pacto in animam ingredieris plenam spinis, & tribulis? Ferculum tuum ex Libani lignis confici debet, columinæ eius argenteæ, reclinatorium aureum, ascensus eius purpureus, sed nihil horum in me video. Sepulchro nouo condi voluisti, nunc autem quid in me nouum est, vbi sepelaris, cum fuerim sepulchrum patens omni iniquitati?

CDe tua ergo misericordia fidens accedo. Tu dixisti: *Tu autem fornicatus es cum amatoribus multis, tamē reuertere ad me: Tu dixisti: Venite ad me omnes, qui laboratis. Et non est opus ualentibus medico, sed male habentibus, & non ueni uocare iustos, sed peccatores. De te scriptum est: Hic peccatores recipit, & manducat cum illius. Nec alterius nunc ingenij es quam tunc, & ideo eos vocas nunc ex cælo, quos tunc in terra vocasti, &*

H hac

De præparatione

hac vocatione illectus venio vt infirmus ad medicum, vt **A**
 saner, oneratus vt leuer. Si peccator tibi cibus est optimus,
 & in Pharisei conuiuio præcipuum ferculum fuit mulier
 peccatrix, ecce simile ferculum, similis cibus homo pecca-
 tor. Nec enim illud opus remedij Magdalena fuit vltimū
 misericordiæ tuæ opus, simile in me exerce, licet enim
 lachrymæ meæ tot non sint, quæ sufficiant pedibus tuis
 abluendis, sed tantus est à te fusus sanguis, vt satis sit om-
 nibus mundi peccatis abluendis. Ne indigneris Domine,
 quod talis ad te accedam, quando non indignè tulisti,
 quod patiens fluxum sanguinis accesserit ad te, & tetige-
 rit, & quod omnes infirmi ad te accesserint, quia *virtus de*
te exibat, & sanabat omnes. Ad te accedebant omnia mon-
 stra mundi, dæmoniaci, leprosi, cæci, claudi, nec vlli opẽ **B**
 negasti, sed omnibus accurristi, quia non minus miseri-
 cors es quam potens. Accedo ergo & ego inter hæc mon-
 stra ad fontem gratiæ, ac misericordiæ, vt eam susci-
 piam. Non fugiam vt Adam, quia nudus sum, quia tu me
 cooperies, nec quia cæcus, quia tu illuminabis, nec quia ce-
 cidi, quia tu me eriges, & quo ego inferior sum, eo magis
 gloria misericordiæ tuæ in me illucescet, sicut in cæco à
 natiuitate pro gloria Dei, ut manifestentur opera Dei in illo.
 Te quoque oro pater cælestis, ne indignè feras, quod ad
 mensam accedam tuam. Si enim Dauid ad mensam rece-
 pit suam claudum Isboset, quia filius Ionathæ erat, ho-
 norans in filio patrem, ita tu propter Christum patrem
 nostrum nos excipias in mensa tua, ille enim pater fuit **C**
 futuri sæculi, qui plurimis doloribus nos genuit in lecto
 crucis.

Concil. Quinto debet corpus præparari, primum ieiunio sicut
Carthag. præcipitur in Concilio Carthaginensi, & habetur in ca-
 pite sacramenta altaris, de consecratione distinctione pri-
 ma. Et Augustinus ad Ianuarium (& refertur in cap. Li-
 quido, distinctione secunda) ait, consuetudinem istam ra-
 tioni consentaneam esse vt eū Christus in nos ingre-
 ditur, primus ingrediatur. Putat verò Augustinus hoc à tem-
 pore Apostolorum institutum, quod colligit ex illis Pauli

August.

ad

II

verbis:

A verbis, *cætera, cum uenero, disponam*, quibus verbis ostendit, aliqua se ordinaturum circa Eucharistiæ sumptionem, inter quæ hoc vnum est. Ieiunium hoc seruari debet à media nocte præcedenti, vt dicitur in capit. nihil. 7. quæstione prima. Alia à confessore discenda, vt continentia coniugatorum, vt habetur in cap. Omnis homo eadem distinctione, cum eam abstinentiam consulat Paulus ad orationem, & petierit Abimelech ad panes propositionis edendos. Cultus & ornatus corporis sit humilis, & deuotè, ac reuerenter accedendum tanquàm ad Dei mèsam.

Restat, vt de gratiarum actione dicamus: Ad quam peragendam quærendus est locus quietus, ne sensus vagetur: B Vnde Christus: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.* Duo sunt, quæ ostendunt, hæc fui collectionem ab homine præstādam post Eucharistiæ sumptionem. Primùm reuerentia in Christum, irreuerentia enim esset, Deum domum tuam ducere, & continuo exire, ac domo recedere. Attēde, quid tu diceres de eo, qui ita se tecum haberet. Si cum Christus diuertit in Zachari domum ipse egrederetur, an non stultum diceres? Cum ergo te colligis, vt cum Deo alloquaris, ei assisitis, si alia cogitas, cum deferis, & ei terga vertis.

Secundū est utilitas nostra, quæ tūc maximè acquiri potest cum Deū inte inhabitantē habes. Quis nā est, qui in curia expectasset tēpus, quo regem alloqui posset, vt beneficia peteret, & cū hora ei designaretur, alio properaret? Et quis est, qui multo labore curasset aduentum magni medici in domum, & cum adest, ille decedat? Si ergo per horam te colligere potes, vel per dimidiam, parum ve minus Deo adstare te oportet. Tunc Deum prope habes, vt audiat te, inuoca eum dum prope est, tunc illum deuinxisti eo, quò deuinciri modò potest, quia ei te inhabitaculū tradidisti. Cum durant species sacramenti, in te Christus est, & ideo te puta locum sacramenti, qui vulgo *custodia* dicitur: sicut verò irreuerentia esset, si illa hūc illuc quæ vagaretur, ita decens nequaquam est, vt Christo sumpto statim discedas, & alia ages.

Cū te collegeris, attende, quid suscipieris, in buccella accipe. **A**
 pissi Deum deorum, in te continens eū, qui beatos facit sanctos in gloria, quem Maria in utero concepit, qui fons vitæ est. Dic ergo, tantus ne in me thesaurus est? Insomnium ne an veritas est, quod Deum contineo? sed quo pacto insomnium erit, quod fides est certa? Possibile ne est, ait Salomon, quod habitet Deus cum hominibus? Ex huius rei ponderatione innumeri affectus in anima ingenerari debent, qui sunt amplexus, & oscula, quibus sponsa sponso se sum agit. *Quis det te fratrem meum, ut deosculer te.* Prius affectus admiratio sit, quod bonum tantum ad me venerit. *Quid est homo, quod memor est eius, aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Unde hoc mihi, ut ueniat Dominus ad me? Exultet ergo spiritus meus in Deo salutari meo, sicut exultauit Ioā* **B**
nes in utero. Ea dilectione me Domine persecutus es, ut non quieueris, donec in medio mei esses iuxta cor meum? Hinc prorumpat in secundum affectum, in gratiarū actiōnem. Si enim ingratitude ingrata Deo, & hominibus est, eō plus sit ingrata, quō beneficium susceptum maius est. Cum verō beneficium hoc summum sit, cauenda nobis in gratitudo est. Pars magna huius actionis gratiarum erit, agnoscere sese imparem tanto beneficio, ac dicere, minor sum cūctis miserationibus tuis, nec pares gratias referre possum, licet vitam millies fundam. Magnus es tu, & faciens mirabilia, Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, Benedictio, claritas, & gratiarum actio sedenti in throno. Aliquando anima cum Deo loquetur, quæ diximus, aliquando secum dicens: **C**
Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt nomini sancto eius. Licet alia obliuiscaris, sed tantum beneficium obliuioni ne tradideris. Aliquando cum sanctis loquēs petat, ut ipsi Deo gratias referant pro eo beneficio. Benedicite Angeli Domini Domino, Benedicite omnes sancti Domino. Et quia hæc imperia sunt, pete à Christo, ut ipse gratias referat, si cut fecit: Cum eleuatis oculis in cælum, & patri gratias agens fregit panem & dixit, accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Deinde deuincta anima tanto munere offerat se Deo suo: primum se totam offerat, cum Deum totum receperit, dicatq;:

A catq: Domine, quid me uis facere? Deinde offerat Deo morum correctionem, singulariter in eo, in quo magis Deo displicet. Deinde misericordias postulet, afferens cor miserum, ut illud detet, nec enim otiose venit in domum tuam, sed ut magna præstet, &c.

C O N C I O.

De diuinissimo Eucharistiæ sacramento,
quomodo frequenter sit sumendum.

T H E M A.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Luc. II.

B **G** V M Diaboli munus, ac officium sit vniuersa à nobis bona auferre, curat canales, per quas ea nobis proneniunt, tollere. Vt Betuliā *1 aduh. 7.* Holofernes caperet, dixerūt ad eū filij Amō & Moab. Vt sine congressione pugne possis superare Israel, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, & sine gladio *Isai. 12.* interficies eos. Ita omnino nouit dæmon nobis fontes esse, ex quibus aquæ gratiam haurimus, de quibus Isaias dixit: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, quibus aquæ hauistis robur aduersus eum recipimus, & ideo nullum nō lapidem mouet, ut ad hos fontes non accedamus. Præcipuè tamen ad Eucharistiam, in qua recipimus Christum gratiæ fontē, & ideo vberius. Et ex qua, ut Chrysostomus ait, recedimus quasi leones ignem spirantes aduersus dæmones. Hac de causa aduersus hoc sacramentū iacula plurima direxit dæmon. Quod adeo verum est, ut etiam ante eius institutionem aduersus illud pugnare cæperit. Ipse enim fuit qui hoc audito sacramento Iudæos impulsit, ut dicerent: Durus est hic sermo & quis poterit sustinere illum quō

modo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dein- **A**
de verò aduersus hoc diuinissimum sacramentum plures
adueniunt hæreses, vt illud de mundo tolleret, præcipue
nostri temporibus. Et demum in mundi fine cum vene-
rit homo ille peccati, filius perditionis, qui dicitur Anti-
christus, contra hoc sacramentum præcipue militabit, vt
illud de mundo auferat, vt ipse liberius dominetur. Sic
Daniel. 8. enim Daniel ait. Tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sancti-
ficationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium
propter peccata.

Eodem modo curat, si non vniuerso mundo, tibi ta-
men suadere, vt ad Eucharistiam non accedas, sic enim
illam à te tollit, quo facto impedit cibi in ciuitate in-
gressu, vt vel fame capiatur vrbs, vt dicere possis. **B**
Psal. 101. te: Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Quas
obsecro vires in pugnam miles habeat, qui per mensam
cibum non gustauit? Quomodo cor tuum non marcescet, si
cibo illud non reficis? at caro Christi verè est cibus. Si-
mul etiam cum te ab hac diuina mensa arcet, impedit in-
gressum regis in ciuitatem ab inimicis vallatam venien-
tis, vt eam tuteur. Accidit aliquando, vt ciuitas ab
hostibus valletur, cumque ciues in discrimine sint, nun-
tium ad regem mittunt, quo certior fiat periculi, vt ve-
niat citò, & eos liberet, quod si ille veniat cum exercitu
maximo, & ciuitatem suam intrat, ciues securos se cre-
dunt. In discrimine omnis homo versatur in hac vita, ab
simile. hostibus vallatus est intus, & exterius. Rectè Augusti- **C**
August. nus ait. Hæc tormenta animi non sentit in Ecclesia, qui
non proficit. Qui verò proficere in virtute curat, sentit
hostium vires, temptationum impulsus, videt se circunda-
tum, & clamat cum Ezechia: Domine nimis patior, respon-
de pro me. Et cum Psalte: Eripe me de inimicis meis fortissi-
Psal. 38. mis, & ne quando dicat inimicus meus: prævalui aduersus eum.
Psal. 30. Sed quid Deus his clamoribus respondet? Certe illud Psal-
Psal. 12. mi: Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exsur-
gam, dicit Dominus: Ego surgo, eoque, vt tibi auxilio sim
periclitanti. Dicunt iusti illud, quod olim Israël dixit,
cum

- A** cum exercitum validum hostium videret. Afferamus ad nos *1. Reg. 4.*
de Silo arcam fœderis Domini, & ueniat in medium nostri, ut sal-
uet nos de manu inimicorum nostrorum. Dicit verò Deus,
 ego veniam, & ingrediar in te, & habitabo in medio tui, vt
 nullum paueas hostem. Olim Dauidi serui sui dixerunt.
 Mane in ciuitate: Tu solus pro decem millibus computaris. Sed *2. Reg. 1 &*
 multo rectius id Christo Domino nos dicere possumus.
 Mane in nobis, habita in nobis, tu enim solus formidabi-
 lis eris daemonibus, tu plus in nobis boni efficies, & plura
 mala fugabis quam mille alia remedia. Si fortè o homo re-
 stitè communicasti, eum intra te habes, qui pro decem mil-
 libus computatur, rex intrauit ciuitatem suam, & Domi-
 nus exercituum in eam venit, vt defendat ab inimicis, se-
 curus eris. Si verò daemon inpedit aduentum huius arcæ
B in castra, ingressum Christi in te, nouit facile te superan-
 dum, ideò omnibus viis curat, ne ad Eucharistiam acce-
 das, & ad hoc plures adhibet consiliarios, plures timores,
 ac innumera obicit impedimenta, vt ad hoc conuiuium
 vocatus non accedas.
 Vt verò nouerimus, quomodo digne accedamus, no-
 tandum ex Diuo Thoma, & omnium sanctorum doctri-
 na. Triplex est dignitas, & deuotio, qua ad hoc sacra-
 mētū homo disponi possit. Prima, qua homo à peccato mor-
 tali recessit per poenitentiam, ac firmiter statuit illud nul-
 lo modo admittere. Sicut fecit, qui dixit: *Turavi per spiritum,* *Psal. 118.*
custodire iudicia iustitiæ tuæ, Et iniquitatem odio habui, & abomi-
C *natus sum, legem autem tuam dilexi.* Secunda adhuc perfe-
 ctior, qua homo firmiter decreuit nec veniale peccatū ad-
 mittere, licet ei vita eripienda sit, & vniuersus euertendus
 mūdus. Tertia demum, qua homo se diuino obsequio om-
 nino tradit, ac decreuit in omnibus diuinam quærere vo-
 luntatem, ac gloriam, & perfectiora, ac meliora in omni-
 bus sequi. Hæc verò, quæ diximus, sunt, quæ deuotionis
 nomine digna cēsentur, licet spiritualis dulcedo absit. Cū
 enim deuotio sit firmum decretum Deo inhærendi his tri-
 bus modis ei inhæremus firmiter. Prima dignitas, ac
 deuotio omnino necessaria est, vt ad hoc sacramentum
 H 4 digne

De diuinissimo

Conc. Trid. dignè accedamus. Duæ reliquæ optimæ sunt, sed non om-
nino necessariae, vt declarat Conciliū Tridentinum, expo-
nens illud Pauli: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo
edat, &c.

Hinc fit, vt grauissimum sit peccatum ad Eucharistiam
accedere cum conscientia mortalis peccati. Vnde Paulus:

1. Cor. 11. Quicumque manducauerit panem, & biberit sanguinem Domini in-
dignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Quo loco Glo-

Glos. Hierony. fa ait, id est, ac si Christum occideret, punietur. Et Hierony-
mus in epistola ad Sacerdotes. Dic quisquis fuëris, qui sa-
cramenta sumis, qualiter cum eis labiis filium Dei oscula-
ris, quibus osculatus es labia meretricis? O Iuda filium homi-
nis osculo tradis? August. ait. Non minùs peccant, qui Chri-
stum tradunt peccatoribus membris, quàm qui Christum

tradiderunt crucifigentibus Iudæis. Traiciunt enim hi
Christum in peccati locum, qui est in potestate dæmonū,
Bernard. sicut Iudas tradidit ipsum manibus iniquis Iudæorū. Ber-
nardus ait. Est, ac si proiiceres in lutū filium hominis, plùs

enim abhorret ille spirituales sordes, quàm corporeas. Am-
Ambros. brosius ait. Grauiissimum hoc crimen est, & quod Deus in
hac vita infirmitatib⁹, & morte pl. ãit. Et licet medici alias
proferant causas infirmitatum plurium, quæ æstiuo tempo-
re plurimum vigent, ratio tamen esse solet, quia plurimi in
Paschate malè communicauerūt. Hoc verò est, quod Pau-

lus ait. Ideò inter nos multi infirmi, & imbecilles, & dormiūt mul-
ti. Christus ergo susceptus iustis vita est, malis mors. Et hu-
ius rei rationem Chrysostomus reddit, dicens, sacramentū

Chrysost. hoc cibus spiritualis est. Sicut verò corporalis cibus dum
vètre inuenit a duersis humoribus occupatum, ampliùs
lædit sumentem, ita hic spiritualis cibus, si aliquem reperit
malignitate corruptum, magis eum perdet, non sui natura,
sed accipientis vitio. Attende ò peccator, quem recipis, ho-
stem enim vindicem in domum recipis, iudiciū tibi man-
ducas, & bibis. Si ergo rectè communicare vis, conscien-
tiam munda tuam ab operibus mortuis. Ideò Aaron, & fi-
liis eius præcipitur, ne accedant ad altare oblaturi thy mia
ma, nisi prius manus, ac pedes lauent. Et in Leuitico dici-

- A** tur. Si quis de femine Aaron maculam habuerit, non offerat Deo panes, nec ad ministerium accedat. Ideo etiam prius discipulorum pedes lauit, quam Eucharistiam concederet. Cum enim illotis manibus communes panes manducare non vetuisset, hoc sacramento non nisi lotis pedibus dedit, id est, purgatis affectibus, quos quia Iudas non habuit purgatos, post buccellam introiit in eum Satanas, & laqueo suspensus in infernum descendit. Et huius rei significandæ gratia aliud supplicium pertimescendum Deus ostendit, cum Ozam percussit, quia extendit manum suam ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque est Dominus indignatione contra Ozam, percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei. Sed iure dubitari potest, cur Deus tanta indignatione in Ozam fuerit indignatus, qui bonum aliquid egisse videtur, tenere scilicet arcam, ne caderet in terram. Certe peccatum Ozæ hoc fuit, quod Deus in lege præceperat, arcam deferri humeris leuitarum, non verò à iumentis insipientibus, quæ arcam non discernebant, nec diiudicabant ab aliis oneribus, & ideo facile de causa eam deiicerent in terram. Oza verò imposuit arcam in plauastro nouo, quod boues deferebant contra Dei præceptum. Inconueniens verò, quod inde sequi poterat, manifestum factum est, cum boues calcitrauerunt, & arcam in terram deiiciebant, & ideo tunc diuina ultio defecit in Ozam. Quo facto nobis significatum est, à iustis, qui ratione vtuntur Christum Dominum suscipiendum, ac portandum, non à peccatoribus, qui iumenta sunt insipientia, quod si aliter fiat indignationem Domini in eum venturam, qui id commiserit.

Iam verò ad iustos orationem conuertamus. His, qui sunt sine conscientia peccati mortalis, vtilissimum est, hoc frequentare sacramentum. Hæc est doctrina omnium sanctorum, Ecclesiæ, Conciliorum, & ipsius Evangelii secundum sanctorum expositionem. Vnde oppositum est mala doctrina. Probatur hoc Primo ex nomine, quod huic tribuit sacramento scriptura, dum illud

Leuit. 21:

Ioan. 13.

Matth. 15:

2. Reg. 6.

Num. 1. &

7. & 10.

& Deuter.

31. & 105.

31.

De diuinissimo

dicit panem. De quo plures sancti intelligunt illud Psal- A
 Psal. 101. mi: Percussus sum ut farum, quia oblitus sum comedere panem
 Psal. 103. meum. Et illud: Panis cor hominis confirmet, quod huius sacra
 Prouer. 9. menti proprium est. Et sapientia clamat: Venite comedite
 Exod. 16. panem meum, bibite uinum, quod misceui uobis. Et illius figura
 fuit manna, quod quotidie à Deo dabatur, quod panis
 etiam dicitur: Ecce ego pluam uobis panes de cælo, quia fiebat
 Psal. 77. ex eo tortula quasi panis oleati. Et in Psalmo: Panem Ange-
 Isai. 30. lorum manducauit homo. Et Isaias: Panis frugum terre erit uber
 Genes. 16. rimus. Et illius figura fuit panis Deo oblatus per Mel-
 3. Reg. 16. chisedech: Et panis subcinericius Eliæ datus. Et panes
 Exod. 40. propositionis, de quibus in Exodo: Et ipse Dominus di-
 Ioan. 6. cit se panem uitæ, & hic est panis, qui de cælo descen-
 dit. Sicut ergo panis est cibus quotidianus, & alimen- B
 tum, frequenter sumendum est, ne corporis vires defi-
 ciant, ita hoc sacramentum, quod panis est, & cibus ani-
 marum, frequenter suscipi debet, ne si ieiuni simus, defi-
 ciamus in uia. In idem facit illud, quod initio concionis
 Luc. 11. proposuimus ex Luca. Panem nostrum quotidianum da nobis ho-
 Auguſt. die, quod Augustinus ad Probam, Cyprianus, Ambro-
 Ambros. sius, Hieronymus de hoc diuinissimo sacramento intel-
 ligunt. Petitur uero quotidie, & id significat hodie, sic
 intelligit Ambrosius lib. quinto de sacramentis, cap. quar-
 to. ubi ait. Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Quo-
 tidie ergo utiliter sumitur, quod docet Dominus quoti-
 die petere. Et ideo apud Matthæum dicitur: panem no-
 strum substantialem. Quo loco Græcè habetur, ton epiu- C
 sion, ille uero articulus ton emphasim habet, ac ideo signi-
 ficat panem illum excellentissimum.

Secundo idem probatur ex usu nascentis Ecclesiæ, quæ
 est regula certissima spiritus Dei. Et ideo cum Ioannes
 dixisset: Probate spiritus, si ex Deo sint. Subiungit optimam
 1. Ioan. 2. regulam probandi spiritus dicens: Vos, quod audistis ab ini-
 tio, in uobis permaneat. Si in uobis permanserit, quod audistis ab ini-
 tio, & uos in filio, & patre manebitis. Et postea addit. Hæc
 Cyril. scripsi uobis de his, qui seducunt uos. Cyrillus in caput. 2.6.
 Esaiæ, in illa uerba, spiritum salutis. Et Anacleus Papa in
 epistola

- A** epistola colligunt ex his verbis Ioannis, optimam regulam probandi spiritus esse, si quæ in Ecclesia ab initio, & à principio docta, & gesta sunt, teneamus. Et qui aliam regulam tradunt, seductores sunt sententia Ioannis: Id ipsum docet Paulus, tractans, quomodo probandus sit spiritus scripturæ, vel sermonis, non permittens aliter sentire, quam ut ab initio traditum est. Id ipsum nos Propheta monet cum ait. *State super uias uestras, & interrogate de semitis antiquis, & ambulate in eis, & bene nobis erit.* Nunc ergo interrogemus has semitas antiquas Ecclesiæ, & quid initio Ecclesiæ traditum, & obseruatum fuerit, ut illud nos faciamus. Audi Lucam, qui in Actibus ait: *Erant persecuentes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.* Philip. 3.
Hierem. 6.
- B** nis. Quæ verba sancti de quotidiana Eucharistiæ perceptione exponunt. Quam consuetudinem postea seruata multis annis ostendit Anacletus Papa, de consecratione, distinctione, 2. capite, Peracta consecratione omnes communicent, quotquot noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia. Et Hieronymus in Apologia contra Iovinianum, suis temporibus seruari hanc consuetudinem dicit. Scio, inquit, Romanæ Ecclesiæ hanc esse consuetudinem, ut fideles semper corpus Christi accipiant. Et in epistola ad Lucianum asserit, consuetudinem quotidie communicandi in Romanorum Ecclesiis, & in Hispania seruari. Et iste antiquissimus usus usque hodie seruatur in antiquissima Ecclesiæ Aethiopæ in imperio presbyteri Ioannis, ut quicumque missæ interfunt, communicent, ut in historia traditur, & nos à grauissimis testibus accepimus. Nec verò unquam Ecclesia quotidianam communionem prohibuit, imo prohibentes prohibuit, ut patet de consecratione distinctione. 2. Non prohibeat dispensator manducare pingues terræ in mensa Domini. Acto. 2.
Anacleto.
Hierony.
- C** Eadem doctrina probatur ex omnium sanctorum consensu. Beatus Ignatius epistola decima ad Ephesios ait. *Frequentate ergo frequentes ad Eucharistiam, & Dei gloriam accedere, quando enim hoc ipsum agitur, expelluntur potestates.* Ignat.

De diuinissimo

- Chysof.* potestates Satanæ, qui actus suos conuertit in sagittas ignitas ad peccatum: Beatus Chrysostomus homilia quinta in epistolam Pauli ad Timotheum ait. Hoc est, quod vniuersa perturbat, quia non munditia animi, verum interualla temporis longioris meritum putas, summamque arbitraris reuerentiã, si non sapere cælestem illam adeas mensam. Ignoras, quoniã indigne accedere, etiam si semel tantum fiat, supplicio tradet, digne verò, etiam si sapere accedas, salutem inde conquires? Non est audaciã, sapere accedere ad diuinam mensam, sed indigne accedere. Nec intelligimus miser, quod hi, qui Christum crucifixerunt, semel tantum id fecerunt, & qui Christum prodidit, semel tantum prodidit. Quid igitur hanc rem temporis lege metiris? Tempus accedendi tempus munditiæ conscientiæ facit. A
- Cyprian.* Et idem homilia. 28. super Corint. 11. ait. Non est expectanda solennitas, vt accedas ad hoc sacramentum, sed semper est solennitas, cum adest cordis munditia, quam si habueris, semper celebrare potes solennitatem, semper accedere, id enim solum tempus præscribit Paulus, cum ait. Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat. Beatus Cyprianus sermone sexto in orationem Dominicam, & in sermone de Coena Domini mirificis verbis commendat quotidianam communionem. Beatus Hilarius, vt refertur de consecratione, distin. 2. ait. Si non sunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis Domini separare. Et timendum est, ne diu abstractus à corpore Christi, alienus remaneat à salute, qui peccare quieuerit. B
- Hilar.* communicare non desinat. Beatus Ambrosius lib. quinto de sacramentis, cap. quarto ait. Si quotidianus est panis, cur post annum illum fumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proffit. Sic viue, vt merearis, quotidie accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Augustinus tractatu. 26. in Ioannem ait. Securus accede, panis est, non venenum. C
- Ambros.* Gregorius libro septimo Registri epistola. 31. ad Mattien. ait. Inter cetera arma, quæ contra principem mundi Deo fauente contuli, quod potissimum est, vt corpus
- Domini

A Domini frequenter acciperes, indicaui. Beatus Bernardus *Bernard.*
ait. Qui vulnus habet, medicinam requirit, vulnus habemus, dum sub peccato sumus, medicina est sacramentum, quotidie accipe, quotidie curaberis. Diuus Thomas. 3. p. *D. Tho.*
quæst. 80. art. 10. ait Quia tamen amor præfertur timori per se loquendo commendabilius esse videtur, quod aliquis frequentius sumat, quam tardius.

Sed in omnium fine verba Concilij Tridentini referamus, quod sic ait. Optaret quidem sancta Synodus, ut singuli fideles singulis missis astantes cõmunicarent, non solum spirituali affectu, sed etiam sacramentali Eucharistiæ perceptione, quò ad eos sacrificij huius fructus vberior perueniret, &c. Manifestis autoritatibus veritatem istam *Conc. Trid.*
B comprobauimus. Nunc rationibus illam confirmamus, quarum prior sit. Ea ratione necessarius est frequens cibi corporalis vsus, ut quod calore naturali deperit de humido cibo reparetur, ne mors incurratur. Eadem ratione cum calor concupiscentiæ, & alia externa deuotionem, & gratiam nobis quasi consumant, necessarius animæ est cibus iste frequens ne anima prorsus alienetur à Deo. Vnde monet Innocentius Papa, cauendum est, ne si nimium huius *Innocen.*
sacramenti sumptio differatur, in mortis spiritualis periculum incidatur. Cum enim, ut ex dictis sanctorum patet, sit hoc sacramentum medicina peccati, frequenter accipi debet, curat enim à peccato præterito, præsentis, & futuro. A præterito quidem, quia eius reliquias, & poenā aufert: à præsentis, quoniā à venialibus purgat, & aliquando à mortali, si attritus quis accedat, sine conscientia peccati mortalis, quod tamen admisit: à futuro præseruando propter robur, quod animæ tribuit, est enim panis cor hominis confirmans. Vnde postquam in oratione Dominica hunc panem petimus, tanquam illius effectum petimus continuo: *Dimitte nobis debita nostra, & ne nos inducas in tentationē.* Frequenter ergo suscipi debet, ut hos percipiamus effectus. Nec solū hos habet mirabiles effectus, sed & plures alios, quia est ligam illud vitæ, de quo Apocalypsis ultimo dicitur: *Et ostendit mihi flumen aque uitæ splendidum tanquam* *Apoc. 22.*
crystallum

De diuinissimo

crystallum procedentem de sede Dei, & agni, & in medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duo decim, per singulos menses, reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Ex utraque fluminis parte hoc lignum esse dicitur, quod miraculum in solo Christo Domino effectum est, qui in cælo, & in terra est, fructus huius ligni vitæ duodecim sunt, quia innumeri. de quibus multa Richardus in 4. distinct. 11. Verè lignum vitæ est, sicut lignum aliud fuit lignum mortis. Sed si nunc quispiam inueniret viam in paradysum terrestrem, ut homines possent illuc accedere, & comedere de ligno illo vitæ, quod est in medio paradisi, qua auaritia vniuersi homines current, ut ligno illo fruerentur, quo mortem vitarent. En o homines aliud lignum vitæ multo præstatius quam illud, hoc enim confert vitam diuinam, & æternam, non animæ solum, sed & corpori, ergo ad hoc auidè, & frequenter currite, accedite, comedite fructus eius dulcis erit gutturi vestro. In omnibus sacramentis virtus, & odor Christi est, & de omnibus sponsa ait. *Curremus in odorem unguentorum tuorum.* In hoc verò diuinissimo sacramento ipse Christus est, & ideo virtus eius copiosior, curramus ergo ad illud.

Secunda ratio, quæ id ipsum manifestè ostendit, experientia est, quæ in omnibus plurimum valet, & in mechanicis expertis credimus. Procedant ergo nunc in publicum duo homines, ex quibus alter frequenter accedit ad hoc sacramentum, alter verò post annum, & interrogemus ab eis, quomodo quisque se habeat. Dicat, qui hoc sacramentum non frequenter, an propterea Deum magis timeat, ac reueretur, & cum post annum accedit, qua reuerentia, ac dispositione accedat, sine dubio qui minus Deum timet, qui plura peccata perpetrant, qui cum accedunt post annum, minus parati sunt. Qui verò hoc sacramentum frequenter suscipiunt, plus Deum timeant, & à peccato recedunt, & deuotius ad illud accedunt. Caue ergo, ne similis Adæ sis, qui cum potuit, de ligno vitæ non comedit, cum vero voluit non potuit. Sed ais, frigidus, & indeuotus sum. Qui propterea ad hoc sacramentum non accedit, ait Gerson, similis

Richard.

Cantic. 1.

Gerson.

A milis ei est, qui ait, ad ignem nō accedo, quia frigidus sum, ad medicum non me confero, quia aeger sum. Sacramenta medicinæ sunt, etiam si infirmus sis, accede Christus ignis est, etiam si frigidus sis, dum in lethali periculo non sis, accede, nam reuerentia, ac deuotio in hoc sacramento sapè dantur, & innumera bona, ac fructus, quos nemo facit, nisi qui accipit, in profectu virtutum, victoria passionū, & similibus. Restat ergo, vt inuitatus ad has epulas, non recuses, ne à regno excludaris cum illis inuitatis, de quibus

Luc. 14.

Luc. 14.
Genes. 49.

Hic est panis pinguis, qui præbet delicias regibus, Genes. 49. Hic est panis frugū terræ vberimus, de quo Propheta. Hic est panis primitiarum, Agnus Paschalis, cuius sanguine liberamur. Hic est hædus, quem Manue obtulit Domino super petram. Est fauus mellis Ionathæ, quo illuminatus est, & inimicos superauit. Comedite ergo amici, & inebriamini charissimi, & percipietis fructum vitæ. Si enim simbria Christi, vmbra Petri, semicintia Pauli, & sudaria Leui contactu sanitates perficiebant, quanto magis Christi corpus. Si ergo sitis, accede ad fontem pietatis. Si esuris, accipe panem vitæ, qui implet bonis esurientem. Si cæcus, & debilis es, huiusmodi ad cœnam inuitantur. Luc. 14. Si instabilis es, en panem, qui cor hominis confirmat. Si tristis, en vinum, quod latificat cor. Si ab inimicis vallatus, ecce paratam mensam aduersus eos, qui tribulant te, ecce panem Gedeonis, qui irruit in castra Madian. Si peregrinaris à Domino, in huius cibi fortitudine, perueniesq; vsque ad montem Dei. Sed interrogas, qua frequētia vtar hoc cælesti cibo? Pro caloris diuersitate plus cibi vnus homo capit quàm alter, ita pro diuersitate charitatis diuersi modè accedendum est ad hoc sacramentum. In deuotis clericis, qui quotidie celebrant, & nulla adhibita præparatione, ac gratiarum actione, confulerem ego abstinentiam ab hoc cibo. Ad quos Malachias: Offeris panem pollutum super mensam meam. Panis Angelorum in se pollui non potest, sed quantum est ex parte nostra cum polluinus, cum irreuerenter tractamus.

Iud. 3.
1. Reg. 14.

Luc. 14.

Malac. 2.

An

De diuinissimo

Ezech. 22. Annon Propheta ait. Et coinquinabar remedia eorum, dicit Do- A
minus. Abstine ergo o sacerdos, & discite diuina diuinè tra-
ctare. Reliquis vero dico. Hi, qui vitam religiosam agunt,
etiam si seculares sint, qui orationi, ac exanini, aliiq; piis
operibus vacant, octauo quoque die accedant ad hoc sa-
cramentum. Reliqui vero de plebe singulis mensibus. Nul-
lus sanctorum, ac doctorum fuit, qui consuluerit, amplius
abstinere, &c.

CONCIO.

In supplicatione publica ad pluuiam
petendam.

THEMA.

Ecce nubecula parua, quasi vestigium hominis ascen-
debat de mari. Qui ait. Ascende, & dic Achab, iun-
ge currum tuum, & descende, ne occupet te pluuia. Et
facta est pluuia grandis. 3 Reg. 18.

3: Reg: 17

Iacob. 5.

CLAUSERAT Cælum verbo suo Elias, vt
nec ros, nec pluuia descenderet super terram.
Mirabilis sanè hominis potestas, & oratio-
nis vis, vt Iacobus expendit, & inferius dice-
mus. Orauit rursus Elias, & facta est pluuia grandis. Hu-
ius autem signum fuit nubecula parua ascendens de mari.
Simili siccitate laborabat terra, priusquam Christus in eā
descenderet, omnia ariditate, & defectu gratiæ peribant. B
Sed nubecula parua ascendit de mari, quando Maria as-
cendit sicut virgultum. Nubes illa est, quæ pluit iustum, in
qua arcus cæli visus est signum pacis, illa ascendente plu-
uia voluntaria segregata hæreditati Dei descendit copio-
sa, quia gratia mûdo reddita est. Et qui dicebat: Anima mea
Psal. 142. sicut terra sine aqua tibi, iam dicit: Visitasti terram, & inebria-
sti eam, C

A *sti eam, multiplicasti locupletare eā, in stillicidiis eius letabitur* Psal. 64.
germinans. Hac gratiæ aqua nunc indigemus plusquam tem-
porali pluvia. Vtraq; verò per Mariam nobis concedenda
est, cuius oratio clavis est cæli, illud q; aperit. Ad eam suppli-
citer accedamus.

Vt rectè philosophemur in his, quæ ad hanc terræ siccitatem pertinent, inquirendum est, quis eius causa sit, quoniā Deus eius est author. Deinde sciendum, quibus de causis eam immittat, his etenim cognitis, facile erit, remediū illius nosse. Primum nosse oportet, quis eius causa sit, vt ad eum accedamus. Huius vero rei memorabile exemplum habemus in celebrata illa ciuitate Athenarum, quod Eucumenius grauis, &

Eucumen.

B Græcus autor memoriæ prodidit super Acta Apostolorum scribens. Ait enim, ante plura sæcula in ea ciuitate pestem maximam grassatam fuisse, quæ eam misere vastabat. Ciues verò in discrimine positi ad Iouis simulachrum accedentes plura obtulere sacrificia, vota, ac orationes, vt à peste eos eriperet, sed non id Iupiter fecit. Postea ad Saturnum, Neptunū, Mercurium, aliosq; deos cōfugerunt, nec tamen eis opē tulērunt, sed indies pestis crescebat. Cumq; res hæc versaretur, ac tractaretur in curia, dixit Sapiens vir. Absq; dubio hi dii à nobis cogniti non immittunt pestem hanc, quando nobis orati eam non auferunt, alius ignotus à nobis Deus est, qui eam immittit, quiq; eam tollere potest, & à nobis orādus est, erigamus ergo huic ignoto Deo aram, & in ea sacrificia, vota ac orationes ei offeramus, & liberabit nos. Placuit omnibus sapientis consilium, & aram erexere ignoto Deo, qui Deus verus erat, & in ea vota ac sacrificia offerentes liberati sunt à peste, & integra valetudo ciuitati restituta est. Hanc aram post plures annos offendit Paulus prædicans Athenis, & dixit, hic ignotus Deus est, quem ego vobis annuntio, hic enim est, qui pestem, qui alia flagella immittit, quiq; ea tollere potest, nec alius potens est hæc facere, nisi ille. Multa profectò flagella peccatoris, & multæ etiam tribulationes iustorum, oportet verò nosse, à quo ista procedant, & in quo eorum remedium sit, Dij quidam sunt in mundo omnibus noti, qui tamē à tribulatione nos eripiunt. An nos dii sunt numi, nobilitas,

Acto. 17.

In supplicatione publica

4. Reg. 3.

Deut. 32.

delitiæ, ac similia, quæ mundus colit? Sed num ista libera-
bunt hominem in tempore angustiarum, in infirmitate, tristi-
tia, ac periculis. Vade ad Deos patris tui, ut te protegam, aiebat
Propheta. Et Moyses: Vbi sunt disceorum, in quibus habebant
fiduciam, surgant, et opulentur vobis, et in necessitatibus vos
protegam. Nunquid in hac aquæ penuria, accurrere vobis po-
terit humanum aliquod auxilium? Num pecunia, aut ho-
nor? Nequaquam. Deus certè noster, qui meritò ignotus
appellatur, est, qui continet aquas suas, qui nubibus suis man-
dat, ne pluant super nos, quia eius hæreditas non sumus:
ideò ad eum accedere oportet, illum precari, eiq; placere, vt
optata concedat. Deus noster sicut omnium rerum causa
est, ita in omnibus operatur semper, & ideò in creaturis om-
nibus ille est, & per illas nobis bona confert tanquam prima,
ac præcipua causa. Et per illas etiam nos flagellat. Et qui in
mundi fine armabit omnem creaturam ad ultionem inimi-
corum, & supremum cum eis cõferet bellum, nunc armat aliquas
creaturas ad ultionem aliquam sumendam, & leues pugnas
excitat, quæ vulgò dicuntur (Bsecaramugas) sicut refert Cle-
mens libro 5. recognitionum audisse se à Petro Apostolo.
Cum ergo siccitas imminet, cum venti perflant dispergen-
tes nubes, à Deo ista procedere indubium est. Qua ratione
ille ait per Amos. Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cum
adhuc tres menses superessent usque ad messem, et plui super
unam civitatem, et super alteram civitatem non plui, pars una
completa est, et pars, super quam non plui, aruit. Et per Isaiam.
Nubibus meis mandato, ne pluant super eam imbrem.

Clemens.

Amos 4.

Isa. 5.

Iob. 33.

Gregor.

2. Reg. 2.

Postquam ostendimus à Deo nos flagellari siccitate, scien-
dum restat, qua de causa à Deo siccitas immitatur. Si id nosse
vis, audi Iob dicentem: Semel loquitur Deus, et secundo id ipsum
non repetit. In quæ verba Gregorius ait. Tribulata men-
tis ingenium est, nosse velle, cur flagelletur, & singulare sibi
factum responsum de hac recipit. Sed Iob ait. Semel lo-
quitur Deus, idest, omnibus in Scriptura loquutus est, à qua
quisque potest sibi usurpare responsum, nec opus est, vt sin-
gulis loquatur. Videamus ergo in Scriptura, qua ratione plu-
uiæ prohibitæ sunt, vt inde discamus nostra. In 2. lib. Regum
tribus

- A** tribus annis sterilitas fuit in Israël in diebus David, propter scelus admissum à Saule in occisione Gabaonitarū contra iuramentū eis factum à Iosue, & principibus populi. Et ultione Iosue 9.
sumpta, satisfacta q; parte stillauerūt aqua super terrā. In 3. 3. Reg. 16.
Regum enumeratis peccatis Achab, additur: Et dixit Elias ad & 17.
Achab, uiuit Dñs Deus Israël, in cuius conspectu sto, si erit annis
his ros, & pluuia, nisi iuxta oris mei uerba. Sed durè sonant hæc
uerba, quid enim amplius inimicus dicere posset? Sed non ut
hostis hæc dicit, ait enim: Viuit Dñs, in cuius conspectu sto. Corā
Deo loquitur pro Deo, à Dei cōspectu didicit, quæ pronun-
ciat, quoniā, ut peccata cessent, pluuiam cohibet, peccata ergo
siccitatis causa sunt. Et in Pla, dicitur: Posuit flumina in desertū, Psal. 103.
B & terram eorū in falsuginem à malitia habitantiū in ea. Et Hiere. Hiere. 12.
Vsq; quo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter
malitiam habitantiū in ea? Id ipsum Amos ubi supra dixit, pro- Amos 4.
hibitas aquas propter peccata. Nec huius tantū mali causa est
peccatū, sed & aliorū omnium. Vnde Sapiēs: Mors, sanguis, cō
tentio, & rōphæa, oppresiones, fames, & cōtritio, & flagella super
iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est catacly-
smus, id est diluuium. Eccles. 41.

Si ergo ex his, quæ in Scriptura tradita sunt, colligere debe-
mus, quæ ad nos pertinēt, proculdubio aliqua nūc sunt grauiā
peccata, propter quæ Deus nubibus suis mādat, ne pluant su-
per nos: propter quæ calū factum est æneū, quæ si tollantur,
C stillabit aqua. Id enim in eadem legimus Scriptura, ultione
enim facta in domo Saulis pluuia descēdit. Conuerso Israël
ad Deū, & interfectis ab Elia sacerdotibus Baal, ascēdit nube-
cula parua, & post eā pluuia magna. Quoniā cum Deus sup-
plicio intēdat conuersionē nostrā, hac facta suppliciu tollitur.
Tanquā pater corripit nos Deus, ac supplicia adhibet, quod
patris quidē esse ostendit humanū exemplum. Cū enim plu-
res pueri aliquid indignum perpetrant, si vides virum vnum
ex illis pueris corripere, ac castigare, alios autem derelinque-
re, ais, ille filius eius erat, ideoq; ab eo supplicio affectus est,
reliqui alieni erant, ideo eos dereliquit. Hoc ipsum Deum
agere ostendit ipse per Amos, dicens: Tantummodò uos co-
gnoui ex omnibus cognationibus terræ, ideo uisito super uos.

Simile.

Amos 3.

In supplicatione publica

- omnes iniquitates uestras, quasi dicat, quia vos soli filij mei **A**
 estis: ideo vos puniam, cum peruerse egeritis, nec impu-
 nitos reliquam, vt reliquos, quos in die iudicij in plenu-
 dine peccatorum puniam. Sed quid hac castigatione Deus
 intendit? Certè vt ad eum conuertamur. Et ideo de eis, qui
 sterilitate, ac aquæ penuria visa ad eum non reuertuntur, ait
 Amos 4. Amos: Ego quoque prohibui à uobis imbrem, cum adhuc tres men-
 ses superessent, usque ad messem. Et non rediistis ad me, dicit Do-
 minus. Mira certè hominis stultitia, qui flagellam videt, fla-
 gelli liuorem, ac plagam sentit, ne tamen reuertitur ad per-
 cutientem se, sed in dolore, ac mœrore versatur. De qua re
 Osee. 7. Propheta ait. V. e eis, quoniam recesserunt à me, uastabuntur, quia
 præuicati sunt in me, & ego redemi eos, & ipsi loquuti sunt con- **B**
 tra me mendacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed ulula-
 bant in cubiculis suis, super triticum, & uinum ruminabant, recess-
 serunt à me. Quæ uerba explanat Hieronymus, & Theodo-
 retus, non me inuocabant, sed ad idola ululabant. Solebant
 enim (inquit Theophylactus) idolorum cultores furis agitati
 ululare. Sed quia non in templis, sed in cubiculis ululasse, Pro-
 pheta dicit, rectè interpretari possumus, cum essent in mise-
 riis, non me inuocabant, sed mœsti in cubiculis suis flentes se
 debant, & muliebriter eiulabant, quasi Deum non haberent, à
 quo possent leuari. Et ruminabant super tritico, &c. id est, con-
 cidebantur super tritico, uino, & oleo, vel concidebant se, si-
 cut sacerdotes Baal cultus se concidisse legimus. Quod etiam **C**
 illi suo modo præstant, qui nimis anguntur, & discidunt cor-
 da sua ruminantes, ac considerantes tritici penuriam, nec ad
 Deum suplici oratione accedunt, & in eo confidunt.
 Duo ergo sunt, quæ præstare debemus: primum, vt pecca-
 ta per poenitentiam tollamus. Sicut enim tempestas non cõ-
 quieuit, etiam si plures orarent, donec Ionas agnouit pecca-
 tum suum, & ultio de eo sumpta est, eo in mare misso, ita Dei
 Iona 1. flagellum non cessabit: donec agnoscas ô homo peccatum
 tuum, ac poeniteas. Dic ergo cum Dauid. Ego sum, qui pecca-
 ui, ego iniquè egi, isti, qui oues sunt, quid fecerunt, uertatur obsecro
 2. Reg. 24. furor tuus in me. Et cum Iona. Propter me orta est tempestas, tol-
 Iona 1. lite me, & proiicite in mare. Excitauerunt Ionam socij, excitet
 quisq;

- A** quisq; peccatorem sibi proximū. Præcipuè superiores tollant peccata publica, ne forte, quia id non præstant, dicat Deus, *Nume. 25.* quod olim dixit, suspende corā me principes populi, vt auertatur furor meus. Nec fatis est, quòd plures orēt, nisi peccata tollātur, vt flagellū recedat. Quia vnus orās, & vnus maledictiō cēs, cuius vocē exaudiet Deus: Dicitq; orātib; Deus, quod olim Hierem. dixit: *Noli orare pro populo isto, nō exaudiam te. Hierem. 15.* Et si steterit Moyses, & Samuel corā me nō exaudia eos, nō est anima mea ad populū istū, quia à peccatis minimè recedūt. Sicut autē occisis sacerdotib; Baal, & populo ad Deū conuerso, orāteq; Elia pluuiā copiosa descendit: ita sublatis peccatis, & fusa ad Deū supplici oratione, quòd est secundū à nobis præstandum, pluuiā concedetur nobis à Deo. De oratione, & eius vi multa diximus in 2. tomo, Dominica V. post Pascha, & in rogationibus. Et in hoc tomo, in concionibus factis proficiscētib; ad bellū, & reuertentibus ex bello infelicitèr gesto, quæ inde colligi possunt ad hunc locum.

CONCIO.

In supplicatione publica, quando fideles verberibus se cædunt.

C

T H E M A.

Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper, quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Psal. 37.

A G N A Gloria sequi Dñm, ait Sapiēs, & Eccl. 23. verè magna, ideoq; gloriosum est flagellari, & alia mala poenę suscipere, quia in hac re sequimur Christū Dñm, eiq; conformamur, qui nři causa flagellis cesus est. Sed vt omnino ei conformemur exterius, & interius: sciamusq; quo pacto glorificerimus, eū sequentes, recolendū est illud, quòd de Absalonis pulchri-

In supplicatione bellica

2. Rēg. 14 pulchritudine Sacra Regum historia memorie prodidit, ait **A**
 enim. Porro sicut Absalon uir non erat pulcher in omni Israël, &
 decorus nimis, a uestigio pedis usq; ad uerticem non erat in eo ulla
 macula. Et quando tondēbat capillum, (semel autē in anno tondēba-
 tur, quia grauabat casaries) pōderabat capillos capitis sui ducentis
 siclis pōdere publico. Mira describitur Absalonis pulchritudo,
 mirus capillorum ipsius decor. Cū verō fallax dicatur gra-
 tia, & vana pulchritudo, aliquid non vanum à nobis intelligi
 Prou. 31. uoluit diuinus spiritus ea describens. In Absalone ergo Chri-
 Psal. 44. stus Dominus exprimitur. De quo Psal ait. Speciosus forma
 prae filiis hominū, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea ben-
 dixit te Deus in aeternū. Vt Deus certē infinita est pulchritudo,
 sed ut homo tantis ornatus est gratiis, ut omnis pulchritudo **B**
 creata simul sumpta, si ei conferatur, appareat quasi stella corā
 Sole. Inter pulchros ergo pulcherrimus ipse est. Sicut malus
 inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios, ut Sponsa ait.
 Sed speciale aliquid, ac singulare in capillorum pulchritudi-
 ne significatur, qui vendebantur ducentis siclis, emebantur au-
 tem à sex minis, ut illis se ornarent, & hoc semel in anno. Pla-
 nē sicut capilli superfluum est hominis, ac superabundans,
 ita in Christi gratia, ac meritis capillos inueniemus, quia gra-
 tia capitis in eo est tāquam capilli in capite, qua gratificat nos,
 ac decoros reddit corā Patre, media gratia à nobis participa-
 ta. Non solum sibi gratia concessa est, sed ut illam diffundere
 possit in alios, tanquam caput in membra. Cuius modi gratia **C**
 nulli alteri cōcessa est, est enim solus ille Sanctus sanctorum,
 à quo omnis sanctitas participatur. Quia de plenitudine eius
 omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

Capillis ergo Christi ornatur, cū propter illius merita
 nobis donatur gratia. Et cū eius passionēs participantēs, illis
 ornatur, ut Dei oculis grati simus. Ille certē ornabatur Chri-
 sti capillis, qui aiebat. Adimpleo ea, quae desunt passionum Chri-
 sti in carne mea. Sed quid deesse potest passioni Christi? Illud
 planē, ut nos similia patiamur, ut ei conformemur, ut eam no-
 bis applicemus. Qui ergo verberibus se afficiunt, qui corpus
 crucifigūt, capillis Christi ornatur. Hisce enim passionibus or-
 natus processit ille corā Patre, eiq; ita placuit, ut propter de-
 corem

A corē omnis foeditas peccatorum obliuioni traderetur. Audi Sponsam. *Egredimini, & uidete filie Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua.* Quemadmodum cum mirū aliquod spectaculum per viā publicam procedit, dicere soles, egredimini, & videte rē pulcherrimam: ita inuitat Spōsa tū animas fideles, quas filias Sio dicit, tū etiam celestes spiritus, vt aspiciant Christū in passione sua, quia nec Salomō in omni gloria sua, ita gloriosus fuit, ac Christus in die desponsationis, in die passionis. In eū non fideles tantū, sed & Angeli desiderant conspicerē, nec illi solum, verū & aeterno Patri adeo mirum fuit spectaculum, adeoq; gratum, vt propter illud obliuioni tradiderit vniuersa hominum peccata. Et ideo

B Bernardus ait, ea gloria processisse in passione sua Christum, quali procedere solet rex cum desponsatur. Passionis quidem vestes, si humanis oculis obiciās, non eas pretiosas iudicabunt, sed abiectas, contra verò gloriosas dicent vestes aureas, ac sericas. At verò Deo diuersum est iudicium. *Quia quod altum est hominibus abominatio est ante Deum.* Contra quod abiectum, ac humile homini apparet, Deo gloriosum est, quia in pretiosa veste vanitas, in passione pro Deo suscepta virtus splendet, quæ diuinum quid est. Sicut ergo Deo infinite gratum spectaculum propositum est in Christo passo, ac afflicto, ita nunc pergratum ei exhibebitur spectaculum in his, qui Dei causa se verberibus afficient, quod si Deo placent, pulchri, ac ornati procedent, ornantur verò Christi capillis, Christi imitatione, gratia, ac meritis ab ipsis participatis. Sicut ergo, qui vnice diligit Christum visa illius imagine latatur, ac commouetur: ita Pater videns afflicto, & dolores, ac flagella susipientes eius causa videt imaginem dilecti filij sui, quod ei iocundum, ac pergratum est spectaculum.

C Sed quoniam exterius Christo conformari satis non est, nisi etiam interius ei conformemur, videndum est, qua mente ac corde Christus fuerit in columna, quando flagellatus est, vt simili corde curent esse hi, qui nunc se verberare volunt. Mirum, ac stupendum spectaculum propositum

20 In supplicatione publica

hominibus fuit, cū Christus alligatus fuit colūne, & innumera sustinuit flagella, de quibus plura à nobis dicta sunt in primo, & 5. tomo nostrarum concionū, in concionibus de Passione, vnde plura in hunc locū peti posunt. Sed summum mirabile est, quale tunc fuerit Christi cor, quales illius cogitationes, hoc enim excedit primū mirabile. De quo proinde illud accipi potest: quòd Psal. ait: *Multa fecisti tu Dñe Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non est, qui similis sit tibi*, quasi dicat, licet exteriora opera mirabilia sint, sed magis mirandæ sunt interiores tuæ cogitationes, quibus nullus tibi similis inueniri potest. Sed quæ sunt hæ cogitationes adeò mirabiles? Illæ planè, de quibus Isai. ait: *Domine Deus meus es tu, & exaltabo te, & confitebor nomini tuo, quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles. Amen. Sunt cogitationes infideles, & vanæ, de quibus Psal. Dñs scit cogitationes hominum, quoniam uanæ sunt. At cogitationes Dei fideles sunt. Sed quæ sunt istæ cogitationes? Hieronymus in ea Isaiæ verba ait, (alia expositione proposita) Alij verò & melius, & rectius ex persona Prophetæ dici intelligunt, pro Passione Dñi Saluatoris gratias Patri referētis, quòd fecerit mirabilia, & cogitationes antiquas veritate cōpleuerit. Addit autem Prophetæ, *Amē. id est, ita fiat. Cogitationes istæ de redimēdo humano genere sunt. Vnde cū flagellaretur, hæc erat illius cogitatio, sic hominum peccata perfoluo, sic hominum dilectionem ostendo, sic Patri obedio. Cū ergo flagellis perfoluo hominū debita, plura sustinebo, quia plurima illi commeriti sunt.**

Vt ergo similes in vobis inter flagella cogitationes sint, duo præcipua sunt præ oculis habenda. Primū peccata propria, quibus iram meruimus, & quæ flagellis vindicamus. Dicamus ergo cū Psal. *Veniam delictorū ego precor, & tu exaudies me Domine Deus meus, quoniam ego in flagella paratus sum. Ego de me poenas sumam, & dolorē maximum, & perpetuū ex eis capio, id enim significat, cum ait. Et dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam agnosco: & illam confitebor.* Hebræa habent, sollicitus ero, & anxius de peccato meo, cogitando dolebo propter peccatū meum. Doleat ergo homo de peccato, & primum percutiat cor suum hoc dolore, sicut.

- A** sicut percussit Dauid cor suū propter populi dinumerationē. 2. Reg. 24
 Deinde percutiat corpus flagellis sumēs de eo vindictā, quod illi peccati causa fuit. Sic enim exercet homo iustitiā, & vindictam desumit, vt dicere cum Psal. possit: *Feci iudiciū, & iustitiam, non tradas me calumniantibus me. Quia si nos metipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur. Si vindictam in nos exerceremus, non eā Deus exerceret.* Quā autem Deo sit gloriosa vindicta, quam de se ipso peccator sumit, explicuimus latē in 3. tomo nostrarum concionum Concione prima de Annunciatione B. Mariæ, vbi multa hic apta de hac re. Secundum, non cogitandū semel, sed & recogitandum inter flagella est Christi passio, ipsiusq; dura verberatio. Quod nos facere monet Paul. dicens: *Recogitate eum, qui talem a peccatoribus aduersus semetipsum sustinuit contradictionem, ut non fatigemini animis uestris deficientes.* Videns etenim homo Christū tanta sustinuisse sui causa, optare debet, ei conformari, & pro eo aliquid pati, cogitet ergo, ac recogitet Christi dolores, & impleat illud Pauli: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt.* Dicatq; cum Psal. 118.
1. Cor. 11.
 fidei Ethai. *Viuit Dominus, & uiuit Dominus meus rex, quia in quocunque loco fueris, ibi erit seruus tuus.* Si enim videmus Dominum pro nobis dura sustinentem, cur non eadem sustinere optemus? Si ad omnem locū sequendus est Dauid, cur nō & Christus? Quod si Christus in columna est flagella sustinens dira: cur non ad eundē vsq; locum veniamus? Et vsq; ad crucem etiam dicentes: *Esi oportuerit, me mori tecum, nō te negabo.* Galat. 5.
2. Reg. 15.
C An non ille infidelis seruus, qui ad dura, ac aspera dominum non sequitur? Est amicus socius mensq; & non permanebit in tempore necessitatis, non hic fidelis amicus, amicus enim verus omni tempore diligit. Si cum amico forsan incedens ab inimicis impetereris, & amicus, vt te incolumem seruet, cum hostibus tuis praeliatur, & vulnera sustinet, num illum derelinqueres, & aufugeres in medio hostium tuorū relicto? Pugnam ingressus Christus est pro nostra tuenda salute, qui cū eo pati non vult, terga vertit: & certamen detrectat, vt nihil patiatur durum, derelicto Christo in medio certamine. Sicut ergo cum Elias rapiendus erat, sepe dixit Eliseo, mane hic, quia mihi eundum est in illum, & illum locum. Eliseus vero

Simila.

4. Reg. 2..

sup

I. 5.

aliebat.

In supplicatione verberantium se!

Heb. 12.

aiebat: *Viuat Dominus, & uiuat anima tua, quia non derelinquā te: & in omne locum cū illo proficiscebatur.* Ita quādo Christus homini diceret, mane hic, relinque me solum, vel in oratione, vel in flagellis, aut cruce, dicere homo deberet, nō derelinquā te. Si enim, vt nostris mederetur malis, nō nos solos ille dereliquit, sed in terram venit, & ouem errantem qua fuit, nec stetit, donec ad eum locum perueniret, in quem illa venerat, & quia in morte illa erat, vsque ad mortem descendit: cur eum solum relinquamus, & non ibimus in omnem locum, in quē ille venit. Sed quia non omnes eō vsque sequi eum debebant, quibus dicitur: *Nondum usque ad sanguinem resististis aduersus peccatum repugnantes: ideo curemus eum sequi, quantum in nobis fuerit, vel in flagellis ei conformari, &c.*

CONCIO I.

In oratione, vel supplicatione publica pro expeditione bellica contra hæreticos, coram diuinissimo Eucharistiæ sacramento.

THEMA

Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionē munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigētes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit vestra obedientia. 2. Corinth. 10.

CVM Fideles causam agūt aduersus infideles omnes, præcipuē hæreticos, merito vsurpant verba illa Psalmi, quæ

- A** quæ ideo titulus sunt Inquisitorū hæreticę prauitatis: *Exurge Deus, & iudica causam tuam.* Nuuc verò cū causa agitur aduersus hæreticos nostrę tempestatis, eadem ipsa verba Marię dicere possumus. *Exurge Domina iudica causam tuā.* Quoniam in his hæreticis impletur illud Apoc. *Aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius.* Quo loco per tabernaculū intelligit Methodius, & Athanasius in Euangelio de Deipara sanctissimam virginem Mariam, confirmantes hoc ex illo Psal. *Sanctificauit tabernaculum suum altissimus.* Hoc ergo tabernaculum, quod Deus singulari ratione sanctificauit, hæretici blasphemias impetunt, incredibiles enim blasphemias Lutherus, & sui in Mariam dicunt: ideo exurgat illa pro se, vt superatis hostibus, impleatur illud. *Beatam me dicent omnes generationes.* Aderit illa bellantibus, aderit & nobis de bello dicentibus, & orationes hac de causa fundentibus, eam ergo salutemus. *Aue Maria.*
- B**

Quatuor nobis hodie dicenda sunt. Primum, vnde exoriantur, ac proueniāt hæreses, quod vtile nobis, ac proficuum erit, vt caueamus causas, ne in inferum effectum veniamus. Secundum de iusta hæreticorum punitione, ac perditione, etiam per publicum bellum. Tertium, quo pacto hoc bellum licet armis conficiendū sit, præcipuè tamen orationibus, quæ potiores sunt ad victoriam cōsequendam, quàm arma bellica. Quartū deniq; , quantam vim habeat oratio coram diuinissimo Eucharistię sacramento.

C De primò. Diuersę sunt sagittę in Dei pharetra aduersus peccatores paratę, sed quę duriores, ac vt sic loqui liceat, crudeliores sunt, quę mortis sagittę dicuntur, quas veneno, ac herba, & rebus ardentibus affecit illę sunt, cum vnum peccatum altero peccato punit, non quidem inducens ad peccatum, id enim longè a diuina bonitate est, sed illud permittens, & hominem derelinquens, ac indurans, vt in noua peccata incidat. De hoc supplicio loquitur Psal. cum ait: *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam.* Non ait, appone pœnam super peccatum eorum, adhibe vltionem, illa enim sagitta mortis non esset, sed adde peccatum peccato, & non intrent in iusti-

Psal. 73.

Apoc. 13.

Methodius.

Athanas.

Psal. 45.

Luc. 1.

Psal. 68.

In expeditione bellica

Rom. 1.

in iustitiam, ac viam rectam. De eodem supplicio loquitur Paulus, dicens: **A**

Luc. 12.

Reuelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitia detinent. Loquitur ibi Paulus de Philosophis, quibus sui notitiam Deus dedit, illi verò superbia elati sunt, nec agnitam veritatem sequuti sunt, sed potius prauas animi affectiones, vnde veritatem, quasi carcere inclusam tenebant. Deus verò attendit eorum ingratitude, quibus donum tantum concesserat, & simul veritatem inclussam, quæ clamat aduersus eum, qui eam detinet, sicut sanguis Abel aduersus interfectorem, & tanquam iustus iudex profert aduersus hominem iustissimam illam sententiam, seruus, qui scit voluntatem Domini, & non facit, **B**

Hier. 30.

Isa. 63.

Multæ verò plagæ sunt, cum peccata plura permittit, & ita factum cum Philosophis Paulus testatur, quos tradidit Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, vbi innumera eorum peccata recenset, quæ sunt plagæ multæ, quibus vapulat nequam seruus. De hoc supplicio per Hieremiam Dominus ait. **B**

Psal. 80.

Plagæ enim inimici percussit te, castigatione crudeli. Et per Isaiam: Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt spiritum sanctum eius, & conuersus est eis in inimicum, & debellauit eos. Dicit verò istam castigationem crudelem, & inimici, quia cum adhibet Deus ultionem istam, non patrem, sed iudicem agit, non vulnerat, vt medeatur, sed in interitum, sicut inimicus vulnerat hostem. De hoc etiam supplicio in Psalmo ait: Et non audiuit populus meus uocem meam, & Israël non intendit mihi, & dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Si ergo vides te à Deo derelictum, & desiderijs tuis traditum, time, Deus enim conuersus est in inimicum tuum. **C**

Sed cum eo supplicium hoc deuenit, vt permittat Deus, hominem infidelem fieri, & fidem amittere, hoc crudelissimum supplicium est, licet iustissimum. Et hoc est maximum hominis discrimen. Cum enim peccato induratus homo est, si fidem retineat, nouit, se in peccato esse, nouit remediū, & vbi inueniendum sit, sed qui fidem amisit, quomodo remedium

A remediū quæret, aut inueniet, cum extra Ecclesiam salus non sit, nec medicina. Et ideo non solū contractus est impingens super petram, sed comminutus petra super eum cadēte, quæ eum in tenuissimum puluerem redegit. Et hoc supplicio Deus puniuit eos, qui veritatem Dei in iniustitia tenuerunt, vt Paulus ait, eò enim deuenere, vt veritatem agnitam deferrent, & idola colerent, & serpentes, & quadrupedia: Sicut verò hoc supplicio puniti sunt Philosophi Ethnici, ita eodem castigati sunt Iudæi ingratiissimi, quibus Deus veritatis notitiam ampliorem dedit, quàm gentibus, qua illi vsi nō sunt, sed plurima peccata perpetraverunt, nec audierunt Dei Prophetas eos corripiētes, & ideo falsos Deus permisit Pro-

B phetas, qui eos docebant idola colere. De qua re miris verbis Deus loquitur per Isaiam. *Eo quòd populus iste appropinquat ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est à me, & timuerunt me mandato hominum, & doctrinis, ideo ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi, & stupendo, peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prouidentium eius abscondetur.* Et hinc demum eò dementia deueniunt, vt extinguerent lucem celi Christum ad eos missum: & ideo in tenebris, & caligine versantur, impletūq; in eis est illud Psa. *Obscurentur oculi eorū, ne uideant, & dorsum eorū semper incurua, quia intellectu cœci facti sunt, & voluntate dura, ac in terrena inclinata.* Et ita Iudæis, & gētibus accidit, quòd

Isai. 29.

Psal. 68.

C Augustinus ait, tulit Deus ab ingratīs, quod dederat gratis. Sicut talentum ablatum est ab eo, qui eo vsus non fuit, & datum ei, qui lucratus fuit plura, sicut etiam data arma militi in pugnam meritò ab eo auferuntur, si in pugnam non venit.

August.

Matth. 25.

Aliena vidimus, nunc ad nostra veniamus: si à gentibus, & Iudæis ablata est veritatis notitia, quia ea vsi non sunt in bonum: quid mirum si permittat nunc Deus virum Christianū fidem amittere, si ea non vtatur, vt par est? An non maior lux nobis concessa est? An non maior ingratitudo nostra? An non veritatem Dei in iniustitia detinemus? Quid ergo mirū, si in hæresim labi permittatur is, qui fidei ductum non sequitur? Impletum iam videmus nostrā hac misera tempestate, quod de ea multis retro sæculis Paulus prædixerat. Ideò

2. Thess. 2.

immitet

In expeditione bellica

A immittet illis Deus operationē erroris, ut credāt mēdacio. Graui-
 ſimū profectō supplicū, ſed ob grauiſſimā culpā permis-
 ſum, quā explicat idem Paulus. Eō quōd charitatem veri-
 tatis non receperunt, vt ſalui fierent. Si enim attendas, poten-
 tiam, ac vim mirā veritatis fidei Chriſtianæ, vt hominem à
 peccato terreat, & arceat, ac ad virtutem inclinēt, videbis gra-
 uiſſimā eſſe culpā eam detinere, & aduerſus illā operā fa-
 cere. Quā longē à mortali eſſe deberet fidelis, qui credit infer-
 num paratū æternū ei, qui peccauerit, innumeris tormētis,
 & igne. Quis peccatū admittere audeat, cū nouerit, eo in ani-
 mā intrante Deū exire alia, vt dicunt, ianua, & cū eo bona vni-
 uerſa gratiæ? Qualis verò homo ſine Deo erit? Id ſentiebat,
 qui ait: Dñe, ne diſcedas à me: cū enim Deus ab homine diſce-
 dit, manet in morte prima culpæ, & propè mortē ſecundā
 culpæ, & pœnæ æternæ. Quis Deo nō inferuiat, cū nouerit,
 mercedem obſequij Deum eſſe, qui eſt merces magna nimis?
 Quis Deū non diligit, cū ſciat ſe ab eo dilectū vſq; ad mortē,
 eſſeq; Deū bonitatem immenſam? Quod nam turpius mon-
 ſtrū? quā nā chimæra ſimilis homini, qui fide Chriſtianus eſt,
 opere verò Ethnicus? Iuſtiſſima ergo ratione ille, qui eſt terri-
 bilis in cōſiliis ſuper filios hominū, permittit plurimos fidem
 amittere, & amouet candelabrum de loco ſuo. Ideo audia-
 mus omnes fideles Paulū, nos monētem. Tu autē fide ſtas, nolī
 alium ſapere, ſed time. Si enim naturalibus ramis non pepercit,
 ne fortē, nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & ſeueritatem
C Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem: in te autem
 bonitatem, ſi permanſeris in bonitate, alioquin, & tu excide-
 ris. Timendum nobis profectō, ac dicendū, quis non timebit
 te o rex gentiū. Vidimus, animaduertiſſe Deū in Ethnicos,
 in Iudæos, & demum in plurimos Chriſtianos, & id propter
 peccata, quis non timeat, cū ſe plenum peccatis videat? Quōd
 ſi non times, idē timere te magis oportet, quia noua eſt in te
 cauſa timendi, peccata, ſcilicet, & abſq; pauore eſſe. Dormit
 Ionas cum cæteri timent, & Deum inuocant, nec propter vigi-
 lantes, & timentes orta tempeſtas eſt, ſed propter dormien-
 tem. Vt homini illi, qui nō timet, non orat, & inuocat Deū,
 cum tantam videat exortam tempeſtatem in Eccleſiam:

Verbum.

Psalm. 34.

Rom. 11.

- A** Verbum fecit Deus in Israël, quod qui audierit, tinnient ambæ aures eius. Timeat ergo peccator, ne in extremum malorum venire permittatur, & fidem amittere, timeat iustus, ne à Deo deferatur ob innumeras negligentias. Longè erant à prodicione in Christu Apostoli, quia tamè dixit, vnus vestrum me traditurus est, omnes timuerunt. Tantū est malū diuina derelictio, fidei amissio, & eterna damnatio, vt si sciremus, vnū duntaxat futurū, qui hæc incurreret mala, omnes tremere deberēt, quid ergo nō timeamus, scientes tot dānandos? Hinc Lucas ait, dictū fuisse à quibusdā Christo Dño, quosdā homines peccatores à Pilato occisos, quia sacrificia offerebāt. Ad quos Dñs ait. Putatis, quod hi Galilei prae omnib? Galileis peccatores fuerūt, quia talia passi sunt? Nō dico vobis, sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decē ex octo, super quos cecidit turris, putatis, quia ipsi debitores fuerint prae oēs homines habitātes Hierusalē? Nō dico vobis, sed si nō penitentiā habueritis, oēs similiter peribitis. Si tu fide stas, tribue id Dei gratiæ, nō tibi, & time, caue, & declina à malo. Ne similis sis Hierosolymę, quę vidit Dei vltionē in Siloē, & Israël, nec timuit, vt Hierem. ait, sed similia patrauit scelera: vbi obsecro nūc fides Aegypti, & Scythię monachorum eius? Vbi fides Africę, Græciæ, Germaniæ, Anglię? Qui hæc viderit, an non dicet cū Ezech. 21. O mucro Dñi ingredi in uaginā, usquequo non quiesces? Et iterū. Ezech. 21. Ego succendā in te ignē, & cōburā omne lignū viride, & omne lignum aridū, & eiciā gladium meū de uagina sua, & occidā in te iustum, & impium. Timeamus ergo, & oremus, ac vigilemus.
- C** Sed iam secundū videamus, quod initio proposuimus, quid Ecclesię agendū sit aduersus perfidos hæreticos. Certè initio Ecclesię præcipuus fortitudinis actus in illa fuit, qui est pati mala pro virtute, & hac fortitudine Ecclesia fundata fuit: sed stabilita, ac firmata iam Ecclesia, non hic solus fortitudinis actus in illa esse debet, sed alter etiam, qui est, occidere, debellareq; prælio fidei hostes, quem etiam Ecclesia admittit, ac tanquam necessariū amplectitur. Hæretici Manichæi nō admittebant in Ecclesia hunc fortitudinis actū dicentes, contrarium esse Apostolorum Actibus, & doctrinæ. Sed aduersus eos optime August. libro 22. contra Faustū. Et veritas August. Catholica

1. Reg. 3.

Luc. 12.

Hiere. 3.

Ezech. 21.

Ezech. 21.

August.

In expeditione bellica

Catholica est, in Ecclesia relictam esse potestatem temporalem, ac humanam ad debellandos, & perdendos hæreticos, vt fides firma sit. Et ratio manifesta est, quia Ecclesia ita perfectiora, & meliora amplectitur, vt minus perfecta non excludat. In maiori quidem pretio voluntariam paupertatem habet, virginitatē, & similia, sed & diuites non excludit, & vxoratos. Sic ergo licet præcipuus sit fortitudinis actus causa virtutis pati, & hunc primo loco Ecclesia collocat, tamen etiam fortitudinem eam non respuit, qua hostes Ecclesiæ debellantur, & iusto bello perduntur. Media Ecclesia est inter cælum & infernum: & ideo vtrunq; participat, in cælo misericordia iusta exhibetur, in inferno iustitia vindicatiua exercetur, hæc ergo in Ecclesia esse debuit, qua pax conseruatur, & vnitas retinetur. Sic enim etiam in cælo factum bellum perhibetur. Cum enim Lucifer, & Angeli eius pacem cæli turbare vellēt.

Apoc. 12.

Factum est prælium magnum in cælo, Michaël. & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius. Si verò in ipso cælo prælium commissum est ab Angelis, vt pax perpetua esset: quid mirum si in Ecclesia prælium geratur aduersus hæreticos pacis turbatores? Et hoc est, quod Paulus significat verbis in Themate propositis, quibus primum ostendit vim armorum spiritualium Ecclesiæ, dicens: *Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitio- num.* &c. Postquam verò armorum spiritualium vim ostenderat, proponit arma temporalia, ac corporea, quibus Ecclesia aliquando vti debuit, dicens: *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit uestra obedientia,* quasi dicat, licet nunc, vt Ecclesiam fundemus vtimur armis spiritualibus solum, patientia scilicet, laborum tolerantia, verbi Dei prædicatione, & miraculis, sed stabilita Ecclesia, & completa obedientia fidelium multorum in Ecclesiam conuenientium, parati sumus ulcisci omnem inobedientiā & supplicio temporalis adhibito omnem superbum compescere, qui Ecclesiæ inobediens fuerit. Dicit verò Paulus, omnem inobedientiam, quia non solum potest Ecclesia ulcisci in fideles obediētes, sed & in infideles hæreticos, & Ethnicos ipsam impugnantes. Licet enim proprium Ecclesiæ sit, pacem, ac vitam donare, sed pax

- A** sed pax ista bello conseruatur, & vita fidelis morte infidelis. Est ergo punitio medicina, qua salus Ecclesiæ conseruatur. In huius veritatis ostensione cum iam passioni appropinquaret Rex Christus, duos gladios inter suos voluit esse. Ecce duo gladij hic, & ait Iesus, satis est: quia in Ecclesia, quâ morte sua fundabat, duo futuri erant gladij, spiritualis & materialis. De hac re multa Augustinus epistola. 48. ad Vincentium, & 50. ad Bonifacium. Vbi ostendit hanc veritatē ex illo Psal. *Quare fremuerūt gētes, & populi meditati sunt inania, astiterunt reges terræ, & principes cōuenerunt in unū aduersus Dominū, & aduersus Christum eius.* Quibus verbis describit persecutiones sæuissimas in Ecclesiam commotas in vniuerso mundo, & martyrum patientiam, qua Ecclesia fundata est. Deinde verò ostendit post Ecclesiæ foundationem, & regum fidem futurum esse, vt gladio temporali Ecclesia protegatur: vnde ait. *Reges eos inuirga ferrea, & tanquam nas figuli confringes eos.* In cuius rei ostensionem apud Danielē primum tres pueri in camino ignis proiecti sunt, *Dani. 2.* qui patientia ac forti animo ignem superauerunt, & regē in suam deduxere sententiam, vt edicto publico præceperit, qui nomen Dei blasphemauerit, dispereat, & domus eius vastetur. Sic ait Augustinus, initio mundus caminum accendit aduersus fideles, sed postea principes Ecclesiam armis, ac potentia defenderunt. Et hac de causa Ecclesia ipsa instituit Imperatoriam potestatem, qua vt ministro vteretur ad rebelles bello superandos. Hinc est, vt principum fidelium munus sit præcipuum fidem armistueri, ac Ecclesiam propagare, quod præcipuè præstiterunt Hispani reges, qui in Hispania profligatis Mauris, & Indis mirè Ecclesiam auxerunt. Id ipsum nunc hoc bello præstare curat rex noster, ad quod proinde omnes nobiles, ac præcipui viri proficisci deberent, hoc enim eorum munus est, nō ludo, & commestionibus indulgere, ne fortè aliquando exhiberentur, ac confundantur, sicut olim quidam de populo Israelitico exhibati sunt à Debora, quæ etiam gratias referēs puginatoribus validis ait: *Cor meum diligit principes Iud. 5.* Israel: qui propria uoluntate obrulistis uos discrimini, benedicite
- K I omno.

In expeditione bellica

Domino. Duces Isachar fuere cum Debora, & Barac uestigia sunt **A**
 sequuti, qui quasi in præceptis, ac barathrum se discrimini dedit diui
 so contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio. Quare
 habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum. Galaad trans
 Iordanem quiescebat, & Dan uacabat nauibus. Aser habitabat in
 littore maris, & in portibus morabatur. Zabulon uero, & Nepht
 thali obtulerunt animas suas morti. Præmisit ante verba ista:
 Surge, surge Debora, & loquere canticum, id est, spiritu prophe
 tia super te eleuare, ut laudes eos, qui fortiter in bello se
 gesserunt, & irrideas eos, qui propter ignauiam prælio non
 astiterunt. Id ipsum nunc nobis agendum laudemus viros
 gloriosos, qui armis se accingunt aduersus fidei hostes, &
 eos irrideamus, qui nobiles se esse iactant, ac magnanimos,
 tamen luxui dediti in domibus suis nunc manent, nec ad **B**
 bellum proficiscuntur. Sed quid Debora ait? Viris strenuis
 ac fortibus ait. Duces Isachar fuere cum Debora, qui quasi in præ
 ceptis se dederunt, quia ut ait Rupertus, in torrente Cison descē
 derunt persequētes hostes in loca decliua, & aspera. Con
 uersa uero Debora ad Ruben, Galaad, Dan, & Aser, qui timore,
 & aliis rebus detenti, ad prælium non venerant, eos
 irridens ait. Diuiso contra se Ruben, &c. id est ad Ruben quise
 diuisit à Debora, vel qui propter intestinas contentiones,
 quibus in se ipsum diuisus erat, ad bellū nō venerat, & ideo
 magnanimatorū illius reperta est contentio, id est, manifestata fuit
 aliis tribubus ex hoc facto, quare habitas inter duos termi
 nos, id est, iuxta Iordanem, qui diuidebat sortem duarum
 tribuū à reliquis, ut audias sibilos gregū, id est, balatus, illa **C**
 enim tribus delectabatur in talibus, quia habebat pecora
 multa, quorū augmento intēdebat, ut dicitur Num. 23. Re
 petit statim cōtentionē magnanimatorū eius, id est, superbo
 rū. Sicut in cantilenis vsu venire solet, ut idē sæpius repeta
 tur. Sic etiā Galaad trans Iordanē mansit, nolens venire ad
 præliū tanquā ignauus. Sic & Dan uacabat mercibus exer
 cendis, & intentus lucro venire noluit ad prælium. An nos
 nunc cū Debora surgere nō poterimus spiritu, & eos nobi
 les traducere ac exhibitare, qui ludo, & vanitatibus vacātes
 ad tam iustum bellū non proficiscuntur? Ad quid enim nobilitas,

Rupert.

Num. 23.

A bilitas, exempla maiorum, maioricatus, & arma eis relicta sunt, nisi ut fidem armis tueantur, ut Ecclesiæ hostes debellant: quod cum non præstent, nobiles dicendi non sunt, sed degeneres, & semen nequam. Contra verò hi laudandi, ac magnificandi, qui quasi in præceps, & in barathrum discrimini se se offerunt in bellum proficiscentes.

Sed quoniam causa fidei communis omnibus exigit, ut omnes huius bello intendant, plures verò in illud proficisci non possumus, oratione eos iuvare debemus, qui bellaturi sunt, & ideo tertium ex his, quæ initio proposuimus, explicandum nobis est, quomodo potiùs orationibus, quàm armis sit bellum feliciter conficiendum. De orationis potentia multa à nobis dicta sunt in secundo tomo nostrarum concionum Dominica quinta post Pascha. Sed quam vim habeat oratio, ut hostes visibiles superentur, ostendit planè illud, quod Exod. 17. habetur: Pugnabat Amalec contra Is-

Exod. 17.

B manu mea. Facit Iosue, ut loquutus erat Moyses, Moyses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super uerticem collis, cumq; leuaret Moyses manum, vincebat Israel, sin autem paululū remississet, superabat Amalec. Manus autem Moysei erant graues, sumentes igitur lapidem posuerunt subtus eum, in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius, & sic superauit Israël: Dixit autem Dñs ad Moysen, scribe hoc ob monimentum in libro. Multa in his verbis expēdēda sunt. Primū, mittit Moyses Iosue in bellū, nec ipse in illud processit, nō solū quia octogenari⁹ cū esset, bello aptus nō erat, sed ut orās magis præliaretur, quàm armis pugnare poterat. Id vero manifestè ostēsum est, quia cū manus leuabat, vincebat Israël, cum deprimebat, superabat Amalec. O Amalec, quid pugnas contra Iosue, non ab eo, sed à mōte, in quo orat Moyses, damnū tibi infertur, ipsum ab oratione deturbat, & vicisti. Sustētabāt Moy si man⁹ Aarō, & Hur, ita Dei amor, & fratrum nostrorum, qui in bellū proficiscuntur, & in discrimen eūt, nos sollicitat, ut oremus. Quia vero nō tūc solum id accidit, ut oratio Moy si victoriā obtineret, sed sepe saepius, ideo in monimentū, & perpetuā recordationē factū

In expeditione bellica

illud scribi Dñs voluit, vt ex eo disceremus orationis vim, A
 ac dicamus cū Psal: Non enim in arcu meo sperabo, & gladius
 meus nō saluabit me, sed dextera tua, & brachiū tuū. Hinc homo
 Dei ad Amaliā ait: si putas in robore exercitus bella cōsiste
 re, faciet te Dominus superari ab inimicis tuis. Nō ergo in
 fortitudine exercitus victoria belli, sed de cælo est, & ideo
 potius oratione, quā armis obtinenda. Omnes ergo, qui
 orant, in bellum proficiscuntur, non hi tantum, qui pugna
 turi sunt. In vniuersa scriptura innumera passim traduntur
 de victoriis propter orationem concessis. Quin & in His
 panix historia innumera de hac re tradita sunt.

Sed vt Hæc oratio potentior sit diuinissimum Euchari
 stix sacramentū nobis ob oculos ponitur. Vt Moyse ora
 ret efficacius, assumpsit Dei virgam, & lapidem in quo se
 deret. Quæ nam nobis virga est, & quis lapis? Certè virga B

virtutis Dei Christus est, de quo Psal. Virgam uirtutis tuæ
 emittet Dominus ex Sion. Idem verò Christus lapis est, ab ho
 minibus reprobatus, à Deo autē electus, & honorificatus,
 petra autem erat Christus. Ecce eterne Pater virgam virtu
 tis tuæ, in qua fecisti mirabilia, propter hanc virgam vni
 uersa bona hominibus concedis, propter hanc remisisti pec
 cata, cælum aperuisti, infernum spoliaisti, propter hanc
 nunc victoriam nobis concede. Qua accederes fiducia ad
 Christum, si in terris versaretur, ea nunc accedere potes,
 præsens enim ille est, & idem ipse, qui fuit. Et ideo multo
 melius quā Elifæus tenens Eliæ pallium dicere potes:

Vbi est Deus Eliæ, etiam nunc. Viderat Elifæus pallio Eliæ C
 aquas Iordanis diuisas, raptus ille in cælum erat, & cū pal
 lio Eliæ aquas percuteret, diuise non sunt vt prius, ille ve
 rò dixit: Vbi est Deus Eliæ, etiam nunc, cum in cælum raptus
 est? cum enim eius pallium teneam, eadē per illud effice
 da sunt, quæ dum Elias aderat, fiebant. Ita verbum diui
 num pallium induit, dum humanam naturam assumpsit,
 habitu inuentus ut homo. Et multo arctiori vinculo huma
 nitatem sibi copulauit, quā pallium copulatur ei, qui illud
 induit. Eō autem pallio mirabilia innumera operatus est,
 dum in terra versaretur. Assumptus in cælum est Christus,
 sed

- A** sed palliū nobis reliquit, humanitatē, scilicet, in hoc diuino sacramēto. Cum ergo illius retineamus palliū, similia mirabilia experiri debemus, ac expertus est mundus, dū in terris cōuersatus fuit, dicereq; possumus. *Vbi est Deus Eliæ? etiā nunc. Vbi est virtus Christi, etiā nūc, postquā in cælū ascendit?* Si enim ille nobiscū mansit, si palliū suū nobis reliquit, & nunc eadē operetur, oportet. Si virtus de illo exhibet, & sanabat omnes, nunc etiam de illo virtus exire debet, vt nobis opē ferat. Cum in publicum producit Christus Dñs in hoc sacramento, id agimus, quod olim Israël, cū difficilem cū hostibus pugnam inire vellet, dixitq; : *Afferamus ad nos arcam Dei, & sit in medio nostri, & saluet nos de inimicis nostris.* Idē nunc agimus, ac dicimus, procedat in mediū nostri arca diuinorū sacramentorū, vt percutiat inimicos nostros, & debellet eos, qui debellauit aëreas potestates, qui regnū dæmonis euertit. Inter alia propter quē Israël regē expetiuit, illud fuit præcipuū. *Egredietur rex noster ante nos, & pugnabit bella nostra.* Chrs. verē rex noster est, ille graditur ante nos, vt pugnet bella nostra. Quod si omnia bella nostra gerit, hoc præcipue suscipiet, quod illius valde propriū est, de eius enim causa agitur, de fide in ipsum recta, de obedientia ei exhibēda, aget ille libenter bellū istud, & se vobis ducē præstabit, aderitq; militib⁹ nostris exoratus, &c.
- B**

C **CONCIO. II.**
In expeditione bellica contra hæreticos
in oratione publica coram diuinissimo
Eucharistiæ sacramento.

T H E M A.

Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Psal. 22.

DATVS nobis à Patre Christus est, vt sit nobis omnia in cælo, cum erit Deus omnia in omnibus, datus

In expeditione bellica.

etiam in terra, vt sit similiter omnia, factus enim est nobis **A**
 Pater, Rex, Dux, Spōsus, Pastor, Medicus, Refugiū. & For-
 titudo reuertentibus de bello ad portā, cui dicimus, in vm-
 bra tua viuemus inter gentes. Sic & Maria suo ordine data
 nobis à Deo est, vt sit nobis omnia, est mater, regina, nu-
 trix, refugii turris, & deniq; dux ad omnia bella nostra, quę
 ideo dicitur: *Terribilis ut castrorū acies ordinata.* De bore olim
 dixit Barac: *Si uenis mecum, uadam; si nolueris uenire mecum non*
pergam. Id ipsum potiori iure Marię dicere possumus, *ve-*
ni nobiscū regina nostra, ueni dux, & columna ignis, & nu-
bis nos protegēs, te enim pręsente hostes superabūtur. Et
 nunc gratiā obtine, vt aliquid tēpori conueniens dicamus.

Cant. 6.
 Iud. 4.

Recēset in hoc Psalmo regius Psaltes diuinas misericor-
 dias sibi cōcessās, quę cū figurę sint earum, quę nobis con **B**
 cedūtur, præcipua ratione de his loquitur. Ait ergo: *Paraſti*
in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Primum
 ait, *paraſti*, cui per simile est illud, quod in alio Psal. ait. *Pa-*
raſti in dulcedine tua pauperi Deus, utrobiq; ait, paraſti, & quid
paraſti, non explicat, solum enim ait, paraſti in dulcedine
tua, & nunc paraſti mensam. Sed quibus refertam ferculis, nō
 explicat, quia ineffabile est, quod paratur. Sed id aliquo-
 modo explicat, cum ait, *in dulcedine tua*, id est, secundū infini-
 tā Dei dulcedinē, Eucharistię enim mēsa ab infinita chari-
 tate, ac dulcedine diuina processit. *Paraſti, ait, mēsam.* Quia,
 vt sapiens ait. *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas*
septem, & proposuit mensam. Duplicem mēsam posuit homi-
 ni Deus, vnā viatoribus, alterā his, qui viam perfecērūt, **C**
 vnā in terra, alterā in cēlo. In vtrāq; mensa idem est cib⁹,
 sed diuersa ratione paratus, idē in vtrāq; cibus sumitur,
 sed aliter. & aliter aptat⁹, mēsa quidē cēli parata nobis est,
 2. Cor. 5. sed nūc de ea dicere non possumus: *Paraſti in conspectu meo*
mensam, nec enim nunc illam videmus, per fidem enim ambula-
mus, & non per speciem. Nunc nobis non est stomachus tan-
 tus, vt illam capiat escam, donec eū dilaret Deus lumine
 glorię. Mensa illa nō est aduersus hostes, qui tribulāt nos.
 ibi enim hostis est nullus, tribulatio nulla, est illa mēsa re-
 gni, pacis, ac quietis, de qua, qui parat eā ait. *Ego dispono no-*
bis

Luc. 22.

- A** *bis regnum, ut edatis, & bibatis supra mensam meam in regno meo.* Mensa illa pacis est, quia vt Psal. ait. *Posuit fines tuos pacem,* Psal. 147. *& adipe frumenti satiat te.* Ibi plena satietas est, ibi frumenti adeps sine vilo fursure, ibi pax imperturbata, quia posuit fines tuos pacē. Rectē profecto dixit, qui ait. *Beatus, qui mādu* Luc. 14. *cabit panē in regno Dei.* Ibi ferculum datur manifestū, cibus 1. Ioan. 3. *clarē videtur, quia videbimus Deum sicuti est.* Ineffabilis sapor illius cibi est, quia est omnis sapor, qualis obsecro sapor Dei erit: infinite beatus Deus est eodem sumpto cibo, nos eundē sumemus, sed non æquali sapore, quia eum comprehendere nō poterimus, tanta tamen erit dulcedo, vt omnē superet cogitatum. Augustinus in epist. ad Cyrillum ait, *Aug.* cogitasti ad Hieronymū scribere, vt interrogaret, quid de gloria magnitudine ipse sentiret. Cumq; eo tēpore Hieronymus iam ē vita excessisset, apparuit Augustino, & ei dixit, cogitasti, ac voluisti à me discere gloria magnitudinē, vide, an numerare possis stellas cæli, & arenam maris; & ei⁹ guttas, id enim facilius multo est, quā minimi beati gloria recensere, est enim res tāta, vt impossibile sit dici, & est adeo diuersa ab omnib⁹ his, quæ dū viuere cogitare potui, vt sit in infinitū diuersa, ac sine cōparatione maior, & ideo nec ego tibi explicare potero, nec tu vilo modo capere.

- Viatoribus verò alia est mensa, in qua idē proponitur cibus, de quo Psal. ait. *Parasti in conspectu meo mensam,* aduersus eos, qui tribulant me, Dicit paratā in cōspectu, quia sacramentū videmus, & aduersus inimicos, quia cōtra omnes visibiles, & inuisibiles inimicos nos cōfortat. Quā respexisse videtur Ezechiel, cū diceret: *Cōuenite, pperate, cōcurrite undiq;* Ezech. 39 *ad uictimā meā, quā ego immolo uobis, uictimā grandē super mētes Israel, ut comedatis carnem, & bibatis sanguinē.* Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis, arietum, agnorum, hircorum, taurorumque, & altilium, & pinguium omnium, & satur ibimini super mensam meam. Caro enim, & sanguis Christi meritō dicitur caro omnium pinguium, quia omnia virtute continet, & omnia antiqua sacrificia in hoc vno virtute sunt. Et hinc fit, vt saturetur is, qui hunc sumit cibum. Hinc Psaltes: *Confiteantur Domino misericor-* Psal. 106.

In expeditione bellica.

miseri cordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum, quia satiavit animam inanem; animam esurientem satiavit bonis. Quid verò aliud quàm Deus cibis factus satiare poterit, & bonis implere? O si nunc aperirentur oculi nostri, ut viderent quod sub illis specielibus latet, videremus planè diuinam infinitam maiestatem, ante quam Seraphim, & potestates tremunt, & eo viso beati essemus. Sed nunc sub cortinis est, ut reges esse solèt in Ecclesia, in regia verò suis manifestus ostenditur. Hec mensa nobis vires præstat aduersus inimicos.

3. Reg. 19. Sicut enim Elias fugiens Iezabelem ab Angelo cōfortatur subeinericio pane, quo iā non timet, ita nos hoc diuino pane suscepto nō solum hostes nō timemus, imo eis formidabiles redimur, prodeūtes ab hac mensa similes leonibus ignem spirantibus, ut Chrysost. ait. Hæc est mensa propositio B
Exod. 26. nōs posita contra Aquilonem, id est, contra inimicos: quia
Jerem. 1. ab Aquilone pandetur omne malum, ut Propheta ait.

Sed duplici via, ac ratione nos iuuat Christus in Eucharistia contra vniuersos. Primò tanquam sacrificium. Secundò tanquam sacramentum. Primò relictus nobis est Christus tanquam sacrificium, & vnicum Ecclesiæ sacrificiū ad obtinendum à Deo omnem misericordiam, & remedium in omni necessitate, ac periculo, quod proinde Ecclesia appellat sanctū sacrificiū immaculatam hostiam. Hic est vniuersus Ecclesiæ thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiz Dei. Hoc sacrificium oblatio est digna ac æqualis Deo, cui offertur, quam reiicere non potest, infini- C
tè enim illi grata est, de qua pronunciare non potest quod olim de reliquis sacrificiis. Vt quò mihi multitudinem victimarum vestrarū? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguiū, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Quod enim hic offertur, ex vtero Dei processit. Omnis natio, etiam barbara, sacrificia inuenit, ut Deū suū placaret, & ab eo bona obtineret, præcipuè victoriam hostium, & ideo plura offerebant sacrificia ante pugnam. In Ecclesia ergo sua reliquit Christus hoc sacrificium, ut Deū placaremus, & ab eo cuncta obtineremus, & præcipuè victoriam aduersus omnes inimicos. Cumque hoc offerimus, dicere possumus.

Chrysost.

Exod. 26.

Jerem. 1.

Isai. 1.

A possumus iure, quod Psaltes ait: *Holocausta medullata offeram tibi*. Solum hoc sacrificium medullam habet, reliqua umbra erant, atque figura; hoc veritas ipsa est. Et quem admodum Christus est id, quod hic offertur, ita ipse est præcipuus offerens, & cum missa dicitur, præcipue eam Christus dicit, sacerdos autem duntaxat minister est. Et quæ admodum cum ad Caluarium processit, ipsemet fuit sacrificium, oblatio, hostia, ac offerens, & sacrificans: ita & nunc sed hac diuersitate, quod illud fuit cruentum, hoc incruentum sacrificium. Ex quo colligitur, qua reuerentia audiendum sit sacrum, ea enim, qua assisteres cruci Christi, cum crucifixus fuit, assistere debes missæ, idem enim sacrificium est, eadem hostia, idemque offerens. Vnde Iacobus Apostolus in missa sua, quam composuit, ait. Cum sacerdos ex sacristia procedit, dicat lector, vel ædituus alta voce. Sileat omnis mortalis, ac humana caro, quia egreditur rex Regum, & Dominus Dominantium, & Angelorum choriantecedunt. O quis nunc spiritus Dei plenus esset, vt clamaret, ac vociferaretur omnibus, qui in Ecclesiam veniunt? O mortales time, reueremini Deum procedentem in sacrificium, vt se offerat in oblationem pro vobis, cesset omnis humana cogitatio, omnis inordinatus visus, ac loquutio, quonia in exercitus Angelorum adest, vt tantum spectaculum videant. Ad sunt Cherubini pleni oculis, & attoniti, ad sunt Seraphini ardentes amore, & adest homo tepidus, vana circumspectans, colloquia miscens otiosa.

Vt ergo oratio, qua à Deo bona petimus, sola non sit, & inefficax, conceditur nobis hoc sacrificium, quod Deo offeramus. Sed quoniam magna dona difficilius obtineri solent, ideo gentes, vt prælia procederent, sacrificia offerebant, vt à Deo victoriam obtinerent, quam sciebant à Deo concedi. Nec enim in multitudine victoriæ belli, sed de cælo fortitudo est. Hinc sapiens. Vidi, nec uelocitum esse cursum, nec fortium bellum. Ideo Saul ante prælium sacrificiū offert. Et. 1. Reg. 7. congregati sunt filij israel in Masphat, & ascenderunt

Satrapæ Philistinorum israel, dixeruntque ad Samuelem, ne-

K 5. cesses

In expeditione bellica

cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum nostrum, ut saluet nos de manu Philistinorum. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino. Et clamauit ad Dominum Samuel pro Israel, & exaudiuit cum Dominus. Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philistini iniere praelium contra Israel, intonuit autem Dominus fragore magno super Philisthim & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel. Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit inter Masphat, & inter Sen, & uocauit nomen loci illius lapis adiutorij, dixitque, huc usque auxiliatus est nobis Dominus. Timentes Israëlitar Philisthæos curant orationem Samuëlis, & sacrificium. Ita nunc timens rex orationes à nobis exigit. Sed vt oratio non sit inanis accedat holocaustum Samuëlis. In holocausto vniuersum animal cremabatur in Dei honorem, ita Christus in cruce, & missa oblatu consummatus est. Et sic factus omnibus obtemperantibus sibi causa salutis eterne. Non solum dicitur Christus consummatus, idest, perfectus, sed etiam consumptus, idest, omnino cōsumptus, & igne charitatis absumptus. Vt offerret holocaustum Samuël, tulit agnum vnum, vnum singularem: quis nam hic agnus, nisi ille, de quo dicitur: Ecce agnus Dei? verè vnicus, & singularis. Quod si nunc non adest Samuël offerrens, si indignior Samuële est sacerdos, adest Christus præcipuè offerrens, dignior Samuële. Si exaudiuit Dominus tunc clamantem Samuël, cur non exaudiet nos cum Christo clamantes? Si tunc exterruit Dominus Philisthæos, cur nunc non terreat hæreticos? Erexit Samuël lapidem, quem appellauit adiutorij. En erectus ibi Christus in Eucharistia est, qui lapis adiutorij meritò nuncupatur. De quo iure optimo dicitur: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus. Vis o homo nosse auxilium tibi certum futurū à Deo tuo? Erexit est tibi lapis Christus, lapis adiutorij, de quo dicitur: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus, quasi dicat, eo usq; processit amor Dei in nos, auxilium Dei, vt homo fieret, & in cruce esset, vt nobis auxilium ferret, quo modo ergo non auxiliabitur aduersus hostes? Hunc lapidem adiutorij tollet Antichri-

Hebr. 5.

Ioan. 1.

A tichristus de Ecclesia, vt crudele aduersus eam bellum *Danic. 9.* faciat. Vnde Daniel: *Tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius.* Dum enim lapis hic adiutorij erectus esset, dum Missæ sacrificium in Ecclesia durauerit, nullus aduersus Ecclesiam præualere poterit, nec tantam stragem in Ecclesiam facere posset, si hoc sacrificium in illa esset.

Secundò relicto est Christus in hoc sacramento in cibum, quo alimur. Inuitat nos Deus ad mensam suam, vt cibum Dei ipsius sumamus, Deum ipsum, & vniuersa illius bona. Est hoc sacramentum continuatio cœnæ illius, qua cum discipulis cœnauit ante passionem, de qua dicit: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare uobiscum.* *Matth. 26.* Non alius nunc proponitur cibus, nec alius nos inuitat, nec diuersi sunt effectus. Cogita ergo, cum ad hoc accedis sacramentum, cum Christo te cœnare: quòd si illa desiderio desiderat se tibi tradere, cur tu desiderio non de siderabis illum sumere? De priscis patribus Paulus ait: *Iuxta fidem defuncti sunt omnes, non acceptis re promissionibus.* *Heb. 11.* De te verò, cum Christum suscipis, dicam, accipe à te omnes promissiones, & bona Dei. Audi ergo *Prou. 20.* scripturam te monentem. *Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat, aperi oculos tuos, & saturare panibus.* Qui somno indulget, perit fame, operarius verò lucratur cibum, quo vitam conferuet.

C Esto ergo o homo operarius, cole terram cordis tui, fode eam, noua nouale, spinas tolle, & hoc facto poteris suscipere diuinum illud granum frumenti, quo suscepto satureris panibus, sed quibus panibus? Certè illius tribus panibus, quos amicus amico præbet, hi verò sunt, corpus, anima, ac diuinitas Christi, hæc enim tria hoc sacramento continentur. Laborans panes lucratur, quibus substantiam recuperat, quam laborando amisit, sed non æqualem substantiam recuperat, imò minùs aptam, ac conuenientem. At verò, cum laboras, vt ad hoc sacramentum accedas, meliorem eo suscepto substantiam recuperas. Imò laboras, vt ad hoc sacramen-

In expeditione bellica

tum ac cedas, & nihil perdis, sed tecum fers panem ac labores tuos, & eorum fructum. Veniunt in Ægyptum fratres Ioseph, vt frumentum sibi emant, & reportant triticum, & numos in ore saccorum, quos detulerant, vt frumentum emerent. Vniuersam terram fames occupat, nullibi frumentum est nisi in Ecclesia, hic proponitur panis de cælo, accede, vt comedas, & deferes tecum panem, ac numos, Christum, & dispositionem tuam, ac meritum illius, accipies gratiam pro dispositione tua, & merita tibi cumularis magna, insuper accipies gratiam nouam à sacramento diuino ex opere operato, ex omnibus fructum colliges, ex labore, & ex pane. Quare ergo appenditis argentum, & non in panibus, laborem uestrum, & non in saturitate? operamini ergo non cibum, qui perit, sed qui manet in uitam eternam, cuius modi cibus hic est, qui illam præstat.

Isai. 55:

Ioan. 6.

Rom. 8.

Zach. 9.

Sed inter plura huius sacramenti mirabilia vnum expendamus, quod nostro proposito, & huic publicæ orationi congruit. Est diuinum hoc sacramentum pignus futuræ gloriæ, & pignus etiam omnium bonorum, quæ à Deo petere, & expectare possumus. Hic enim merito vsurpare possumus illud Pauli: Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Nec ait donabit in futuro, sed donauit in præterito, quia tanta est huius pignoris vis, & tantam nobis pollicetur spem, ac certitudinem, vt omnia nos accipisse putare debeamus Christo suscepto. Et hoc ad litteram significat Zacharias, cum ait. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans uirgines? Propheta verbis superioribus dixerat innumera à Deo beneficia Ecclesiæ conferenda, dicens, ponam te quasi gladium fortium, Dominus exercituum proteget eos, & deuorabunt, & subiicient lapidibus fundæ. Vt verò certa hæc, & indubitata agnoscamus, addit, quia vniuersa Dei bona ei dedit, cū panem, & vinum electorū dedit, quod si hoc dedit, reliqua sine dubio præstabit. Cum ait bonū, & pulchrū eius, illud eius est masculini generis, vt ex Græco, & Hebræo constat, referturq; ad Deū, estq; sensus.

Omnia

A Omnia bona Dei data sunt homini in frumento electorū, nihil ergo post donum tantum ei negari poterit.

Mira profectò, & penè incredibilia nobis promittuntur. Primo gloria, & facialis Dei visio, quæ omnem superat cogitatum, adeò vt commentator Auerrois postquam dixit legem Iudæorum legem puerorum, propter innumeras ceremonias, & legem Machumeti legem porcorū, propter illius spurcitiam, legem Christi dicit legem stultorū, quia rem impossibilem sperat fidelis, qualis est visio facialis Dei, & stellas calcare, vt ergo rem tantam speres, datur tibi Deus nunc sub velo, vt eum sine velo sperare possis. Maximum profectò spei Christianæ obiectum est, adeò

B vt sicut credere non possumus sine speciali Dei adiutorio, ita nec sperare, vt debemus, nisi Deo adiuuante possumus. Sed vt firma sit spes, conceditur statim, quod postea promittitur, & datur nobis in cibū Chricaro, & sanguis in potum, quod si tanta sunt alimenta, quæ nūc hæredibus dantur, qualis erit hæreditas, quæ postea dabitur? Hinc Ioan

Apocal. 2.

nes. *Vincenti dabo Manna absconditum*, quia licet videat, & gustet beatus Deum, semper dicit, quid est hoc? ita nunc datus nobis calculus candidus Christus, quo diem fœlicem numeremus, & qui est Manna absconditum. Alia omnia, quæ homo sperat minora sunt, quàm in gloria, quod si futuræ gloriæ immensæ pignus sufficiens datur in Christo, manifestum relinquitur esse, ipsum pignus certum reliquorum.

C Orandum nobis est maxima fiducia, hæc enim est, quæ vniuersa impetrat, si enim habueritis fidem, vt granū sinapis, dicetis monti tollere, & iactare in mare, & fiet. Sicut ergo pignore suscepto certo nosti tibi reddendum debitum, ita Christo sumpto certum habes bonorum cumulum, quid enim tibi negabit, qui filium dedit?

Matth. 17.

Quod si certò omnia bona sperare possumus, præcipue sciendum est, nos exaudiēdos in oratione, quam fundimus pro victoria contra hæreticos negantes hoc diuinum sacramentū. Qua in re orare possumus illud Psalmi: *Exurge Domine, iudica causam tuam memor esto inproperiorum tuorum, eorum, quæ ab insipiente sunt tota die.* Exurge, quare ab

Psal. 73.

dormis.

In expeditione bellica

dormis Domine, quādiu filebis videns impiam, impudicam **A**
meretricē Babylonē in sanguine tuorū delectaris & te blasphe-
mare? Si te sponsa non mouēt iniuriæ, moueant turæ:
non solū Ecclesia cōculcatur, reliquiæ proiciūtur, templa
prophanantur, sed & tu in Eucharistia irrideris, sed tu Dñe
vsq; quos Ne tradas bestiis animas confitentium tibi, exurge ergo,
& libera nos propter nomen tuum, superbia enim eorū, qui oderunt
te, ascendit semper. Sed num obliuiscitur Deus suorum? absit:

Psal. 73.

Isai. 49.

Audi Isaiam. Dixit Sion, dereliquit me Dominus, Dñs oblitus
est mei. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non
miseretur filio uteri sui? Et si illa oblita fuērit, ego non obliuiscar
tui, ecce in manibus meis scripsi te. Tu oblita es mei diebus in-
numeris, tu dormis, tu Deum dereliquisti. Surgamus ergo
nos, nec dormiamus cum Iona, cui dicitur, surge, inuoca **B**
Deum tuū, quia enim Deum non inuocamus, hostes preua-
lent in nos. Hinc *Psal.* Si populus meus audisset me, Israel si in-
uitis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humilias-
sem, & super tribulantes eos misissem manum meam. Ideo audia-
mus Deum nostrum, in viis eius ambulemus, & implebi-
tur illud: clamabis ad me, eruam te, & honorificabis me.

Psal. 80.

4. Reg. 19

Vt verò oratio nostra potētior sit, & Deum inclinemus,
vt nobis adest aduersus hæreticos, præstemus, quod Eze-
chias. de quo sic Regū tradit historia: itaq; cū accepisset lite-
ras, & legisset eas, ascendit in domum Dñi, & expandit eas corā Do-
mino, & orauit in conspectu eius, dicens, Domine Deus Israel, qui
sedes super Cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ, aperi
Domine oculos tuos, & uide, & audi omnia uerba Senacherib, qui **C**
misit, ut exprobraret nobis Deum uiuentem. An non simile nūc
Deo dicere possumus? Audi Domine blasphemias hæreti-
corum voces, cum se iactat impudica mulier caput esse Ec-
clesiæ, cum dicit te orandum non esse, sanctos non veneran-
dos, reliquias eorū non colendas, confessionis sacramentū
tollendū, Eucharistiam nihil esse. Olim cum eam orationē
fudit Ezechias, & blasphemias literas Senacherib Deo
ostendit, misit Dñs per Isaiam nuntium dicens: Cui expro-
brasti, & quem blasphemasti, contra quem exaltasti uocem tuam?
Contra sanctum Israel? Insanisti in me? Ponam circulum in mari-
bus,

Isai. 37.

A bustuis, & chamum in labiis tuis. Hoc ipsum nunc faciendum speremus, si ut par est, orauerimus.

En ergo mensam paratā aduersus inimicos nostros, dū nos iuuat ut sacrificium, dum pignus est ut sacramentum, quo fiducialiter orare possimus. Sed nō ad ista solum hæc mēsa proficua est, sed ad multa alia. Ad Iob Dominus ait. *Iob. 38.*

Nunquid ingressus es profundum maris, aut in nouissimis eius deambulasti. Vbi Hebræa habent, guttas eius dinumerasti? Mare est hoc diuinissimum sacramentum, & fructus, ac effectus illius gutta sunt, licet plura dixerimus, plurima restant. Est ergo mensa parata in conspectu nostro aduersus eos, qui tribulant nos, non homines solum, verum & aduersus carnem, mundū, ac dæmones, qui multo acrius nos

B tribulant, Diuus Tho. 3. p. q. 79. art. 6. ait. Duo sunt, quæ *D. Tho.*

nos impugnant, & viam in cælum impediunt, primum interior inimicus caro suis prauis affectionibus. Secundum exteriores inimici mundus, & dæmon. Contra omnes hos paratur nobis mensa. Ante peccatum, licet caro inclinaretur in sensibilia, sed prius rationem consulebat. Sed peccato inordinata est, & similis reddita effræni equo, & ad sensibilia ducitur etiam contra rationis ordinē. Adiuvat verō

eam mundus, ac dæmon. Et hac ratione merito intelligitur in bestia illa de mari ascendente, cui erant capita septē, & draco dedit ei potestatem, & posuit super capita eius diademata, quia caro bestia facta est, & dæmon tribuit ei potestatem. Rectē autem septem habet capita, quia septem

C habet inclinationes ad septem capitalia vitia, quæ capita sunt, ex quibus innumera oriuntur peccata. Licet in gratia sis, dices cum Paulo: *Sentio aliam legem in membris meis, Rom. 7.*

captiuantem me in legem peccati. Regnat caro, captiuas ducit animas abstractas, & illeatas. Quis ergo liberabit me de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum. De Noë dictum est: iste liberabit nos ab operibus manuum nostrarum Genes. 9.

in terra, cui maledixit Dominus. Quia vinum inuenit, quo operarij leuantur, & vires recuperant ad colendam terram. Sed præcipuē ea verba Christo conueniunt, qui dedit nobis carnem, & sanguinem, ut vires accipiat,

In expeditione bellica

accipiat, qui aduersus carnem pugnat, quæ verè est terra, A
 cui maledixit Dominus. Si ergo o homo laboras in pugna
 vitorum, si terram cordis tui duram sentis, accede ad Eu-
 charistiam, & reficieris. *Venite ad me omnes qui laboratis, &*
Matth. 11. onerati estis, & ego reficiam vos. Accipe diuinum hoc mel. B
 1. Reg. 14 Ionatha, & visum, ac vires recuperabis. Fugis à Iezabele cū
 3. Reg. 19 Elia, times eam, ac ministros illius? fac quod Elias, dormi
 sub iunipero spinis pleno, comede subcinericiū panē, & cō
 fortaberis, nec incidēs in manus Iezabelis. Quid aliud
 quàm carnem significat Iezabel, à cuius conspectu iustus
 fugit, quid ministri illius, nisi prauæ inclinationes, ac ani-
 mi affectiones? Si te ista insequuntur, quiesce sub cruce, cō-
 sidera spinis ornatum Christum, Eucharistiam suscipe fre-
 quenter, & liber eris ab eis. Quo pacto sine cibo vires habe
 1. Reg. 14 bis in pugnam? Recte Ionathas ait: Turbauit pater meus
 populum, si enim comedisset, sicut ego, persequeretur ho-
 stes suos vsq; ad internecionem, nunc verò infirmus popu-
 lus ob cibi defectum persequi inimicos non valuit. Voce
 præconis edixerat Saul, nullus cibum sumat; donec hostes
 omnino superentur. Hoc ipsum nunc docet, qui ait, non
 esse frequenter ad Eucharistiam accedendum, donec pas-
 siones omnino quiescant. Ino verò suscepta Eucharistia
 vincendæ sunt. Da mihi fortissimum hominem, armis op-
 timis circumdatum, si cibo non vtatur per plures dies, an
 Psal. 101. non dicet cum Dauid: *Aruit cor meum, quia oblitus sum come-*
dere panem meum: Sicut enim calore naturali consumitur hu-
 midum, quod cibo restaurari oportet, ne pereat homo, ita C
 concupiscentia vitam spiritualement impugnat, & quasi con-
 sumit, nisi hoc diuino cibo restauretur. Hic est panis Ge-
 deonis, qui volebatur in castra Madiam, ac ea debebat,
 1ud. 7. quo bestia carnis superatur, licet capita habeat septem, si-
 milisq; Hidrix sit, quia hic est vinum sanguinis Christi
 germinans virgines, & ideò carnem domans.

Alij verò sunt inimici externi, qui nos circumdāt. Primū
 dæmones, qui multi cum sint numero, quasi athomi nos
 cingunt, secundo mundani homines, qui similes sunt regi-
 bus terræ promissæ, qui in vnum conueniebant aduersus
 Israël,

- A** Israël, ne terram obtineret. Aduersus omnes hos hostes pugnat panis hic Gedeonis irruens in castra Madiā. Sicut olim deuictis regibus ait Iosue: *Calcate cervices eorum, nec eos timeatis*, sic nunc suis Christus ait: *Confidite, ego vici mundum.* Cum Christum suscipis in Eucharistia, tecum ducis victorē dæmonum, & mundi, cum illo omnes calcabis hostes. Sed fortē ais, vellem quidem frequenter ad Eucharistiam accedere, sed oblatratur mihi à sociis. Num vocatus à rege, vt tibi maxima concederet beneficia, ire recusares, quia paruus canis in via est oblatrans, qui latrare potest, mordere non potest? Vellem, ais, Deo obsequi, sed cum inter mihi familiares verfor, & vana plura dicuntur, aliqua etiam vana dico, ne mihi detrahatur. **B** O serue, nō inutilis solum, verum & nequam, vides Dominum offendi tuum, & eius honorem non zelas? Inhonestum tibi ducis, quod bonus habearis? Merito rex Christus ait. *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego cum coram Patre meo.* An non hoc stupendū, quod amor meretricis, vel ludi tantus sit in corde tuo, vt ea non deseras, licet noueris tibi mala esse, licet scias ab omnibus oblatrari tibi, & amor Dei ita debilis est, vt verbum eius causa sustinere non valeas? Vis vniuersas has superari difficultates? Ad Eucharistiam accede: o cœna grandis! o conuiuium regale, imò cælestis arbor vitæ, arca contra diluuium, Manna de cœlo, panis Angelorum, fauus mellis inuentus in ore leonis, sacrificiū **C** Melchisedech, adesto nunc nobis. Et huius sacrificij dulcedine placatus Deus ingentia nobis crimina remittat, victoriam donet aduersus visibiles, & inuisibiles inimicos. Hoc pignore accepto fidentes simus, & postulemus in fide non hæsitantes, & concedet Deus, quæ in nomine filij eius dilecti petierimus, &c.

A

CONCIO.

In supplicatione publica, cum Deo
gratiæ referuntur pro victoria
ab hostibus parta.

T H E M A.

Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Ie-
sum Christum Dominum nostrum. I. Corinth. 15.

B

Q V I T V R His verbis Paulus de vi-
ctoria peccati ac mortis, quæ à Christo primū
parta est, & quā nos per illam assequimur. Re-
gnauerat enim in mundo mors. peccatū, ac de-
mon ab Adā, quia omnis homo in peccato con-
cipiebatur, & feruus erat de monis, à cuius potestate sola Chri-
sti gratia liberari poterat: sine qua homo miser captiuus tene-
batur ad dæmonis voluntatē, nec ei resistere poterat, & sic ab
vno peccato in plura ducebat, & ad mortē corporis, ac ani-
mæ eternā. Ecce dæmonis principatū, & hominis miserādam
conditionem sine Christo: de qua Isaias ait. *Non poterit auola-
re de angustia sua.*

Isa. 8.

C

Io. 12.

Coloss. 1.

Venit autē Christus dux in mundū, vt debellaret aëreas po-
testates, & principē mundi à regno deturbaret, & statueret in
mundo regnū Dei, & morte sua id perfecit. Vnde ait. *Nunc
iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* De
qua Christi victoria præclare loquitur Paul. dicēs: *Expolians
principatus, & potestates, traduxit cōfidenter, palam triumphans
illos in seipso.* Expolauit, inquit, dæmones præda, quā tulerant,
& traduxit confidenter, id est, extra duxit dæmones, ne
mūdo principarētur, vel homines traduxit ex eorū potestate
ac regno, eripiēs eos de potestate tenebrarū, & transferens in
regnū suū. Et in semetipso palā ostendit triumphū, quo de
dæmonibus triūphauit. Quēadmodū enim victores, ac triū-
phatores

A phatores publicè gestabant victos aliquos insignes viros ex his, quos bello superauerant, & spolia alia, quæ ceperant: ita Christus manifestè ostēdit mundo victoriā à dē mone reportatā, euertens idolōrū templa, dæmōnes ligatos saepe ostendens, auferēs ex eorū potestate insignes peccatores, quos mūdo proposuit, tanquā victoriæ suæ testimoniū. Sicut ergo accessit ad primū Adam dæmon, & illū superauit, & nos omnes in illo, ita cum accessit ad secundū Adam superatus ab eo est: & nos omnes in illo victores euasimus, vt dicere possimus, Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriā per Iesum Christum. Quia in Christo sufficiens remedium homini est, quo, qui vti voluerit, dæmonem superabit.

B Licet verò, vt diximus, Christus dæmonem superauerit, sibi, & nobis, dū nobis meruit gratiā, qua illum superemus, restat tamē nobis bellū gerendum cum dæmone, in quo quisq; hominum eum superare debet: & hinc fit vt Ecclesia sit. *Terribilis ut castrorum acies ordinata, dicaturq; militans, quia exercitus est pugnatium.* Sed multò superior homo est dæmone, qui per Christum adeò infirmus factus est, vt non vincat, nisi volentem, & rectè August. ait. *Debilis est hostis, qui nō vincit, nisi volentem.* Homo verò fortissimus redditus est gratia Christi, insignitus caractere Christi, tanquā illius miles. De qua re præclare Orig. ho. 1. in Iosue, vbi ait: Cū primum de mē Iesus datur Iosue. Exod. 17. dicitur: *Venit Amalech, & repugnabat Israël, & dixit Moyses ad Iesum in Raphidim: Elige tibi viros potētes ex omnibus filiis Israël, & egredere, & conflige cum Amalech crastino.* Nō potest Moyses eligere viros potētes, sed Iosue. Hic vbi primū inuenio nomē Iesus, ibi cōtinuò video mysterij sacramentū, lex enim vincere nō potuit, nec eligere viros potentes, qui vincerent: hoc ad Iesum pertinet, qui dæmones superauit, & suos gratia armavit, qua dæmonem deicere possent. Iam verum habet illud Ioelis, infirmus dicat: *Ioel. 3. Quia fortis ego sum, qui enim ante Christum infirmus erat, iam Christi gratia fortis effectus est.* Hinc mira sanctorum fortitudo post Christum enituit, etiam in pueris, & puellis, vt admirationi mundo extiterint, impletumq; est illud Pauli. *Hebr. 11. Sancti per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt*

In supplicatione publica

sunt repromissiones, obtinuerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, castrauerunt exterorum, fortes facti sunt in bello. A

Athanas. Hinc dæmon Antonio confessus est, referente Athanasio in eius vita, post Christum vires se non habere aduersus homines, ligatus enim per Christum est, vt ipse ait: Nisi prius alligauerit fortem. Ligatus verò canis nullum mordet, nisi qui accedere vult per inscitiam, noli ergo tu mortifera delectatione ad eum propinquare, & nihil in te iuris habere poterit. Re *Luc. 11.* sistite diabolo, & fugiet à uobis, ait Iacobus, si fugit: victus abscedit, si locum pugnae deserit, victum se fatetur.

Pro hac victoria præcipuas gratias Deo referre debemus cum Paulo dicente: Gratias agentes Deo, & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ. Has gratias B

Psal. 102. Psal. referebat, cum diceret: Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ in crura mea sunt, nomini sancto eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui autem iustior est, has gratias ampliores reddere debet, quia ei concessa victoria est amplior, dum à peccato maxime liber est, dum peccata ab eo elongauit Deus. Vnde subdit Psal. Sicut distat ortus ab Occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Vides longissimè te à peccato distare, vides Ægyptios coram te submersos, & quas olim timebas iniquitates & quibus in-

Exo. 14. seruisti, nunc deletas vides vt nubem, dic cum Israël: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est. Et cum Psal. Diru- C
Psal. 115. pisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.

Sed sciendum est, non solum per Christum nobis concedi spiritualia bona, sed & temporalia, quæ salutis æternæ conueniunt, non solum victoria inimicorum inuisibilium, sed & hostium visibilium, qua parta gratias ei agere debemus, tanquam illius auctori, præcipuè autem, & singulari quadam ratione, cū de infidelibus fideles triumphant, victoria illa Christo tribuenda est, qui sicut meruit nominis sui, ac fidei exaltationem: ita accepit potestatem conterendi, ac perdendi eos, qui ei resistunt, & fidei hostes sunt. Ita Psal. ait. Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli cō-

fringes

Psal. 2.

- A** *fringes eos.* Ideo: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dñs, & pereatis de via iusta. Explanāda nobis hæc verba sunt, ex quibus liquido cōstabit, quod diximus. Theophyl. in c. 1. *Theophy.*
ad Hebraeos ait, vt Deus innatum habet Christus vniversorū imperiū, vt homo decreto patris accipit: & ideo ait: *Postula à me, & dabo tibi gentes in hereditatem.* Addit verò: *Reges eos in uirga ferrea.* Ferreū in diuina Scriptura in malam partē accipi solet, & significat pœnam, ac afflictionem durissimam. Sic in Deuter. dicitur: *Serues inimico tuo, quem emittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te conterat.* Et in eodem Deuteronomio dicitur: *Vos autem tulit Dominus de fornace ferrea* *Deut. 28.*
B *Ægypti.* Et ideo virga ferrea significat durum dominium, quō grauitur punitur homo, quia virga ferrea grauissimum ictum habet, & omnia comminuit, & vt id explicet Psaltes addit. *Et tanquam uas figuli confringes eos.* Sed hic etiam attendendum est id, quod de Christo nunc dicitur, promitti etiam ab eo suis in Apocalypsi, vbi sic ait: *Et qui uicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in uirga ferrea, & tanquam uas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo.* *Apoc. 2.* Non solum ergo Christus accepit potestatem in gentes, & virgam ferream, qua eas percutiat, sed & ille hanc virgam, & potestatem suis tribuit. Sed quando eam exerceat, videamus. Planè hac virga ferrea gentes conteret Christus in iudicio, cum inimicos omnes ponet scabellum pedum suorum, ac æterna percutiet damnatione. *Apoc. 19*
C Vnde in Apocalypsi ait. De ore eius procedit gladius ex utraq; parte acutus, ut in ipso percutiat gentes, & ipse reget eas in uirga ferrea, & ipse calcet torcular uini furoris iræ Dei omnipotentis. Quo loco manifestè ostenditur, in fine mundi hoc implendum esse, cum in iudicio omnes inimicos debellabit. Similiter etiam sancti hanc virgam ferream, ac potestatem in gentes exercebunt in iudicio. Vnde Sapiens: *Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.* Et Malachias: *Calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum uestrorum.* Et Psaltes: *Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in gutture eorum, & gladij accipites in manibus eorum, ad faciendam uindictam,* *Sap. 3.*
Malac. 4.
Psal. 149.

In supplicatione publica

dictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges A
eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciāt
in eis iudicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis eius.
Hanc ergo potestatem, quam Christus homo accepit à Pa-
tre iudicandi, ac puniendi impios, ipse promittit se daturum
suis, vt eos iudicent, à quibus iudicati sunt, eos puniant, à qui-
bus persecutionem sustinuerunt.

Licet autē in extremo iudicio præcipuè hæc virga ferrea
exercenda sit, tū à Christo Dño, tū à sanctis, sed & nunc etiam
exercetur, vnde aliqui doctores de hac etiā vita accipiūt ver-
ba illa Apocal. vt in eū locū Ribera ait. Nūc enim virga ferrea
cōterit inimicos Christus, & sui etiā, cū iusto bello debellant fi- B
dei hostes, & propagationē Euāgelij impediētes. Duo enim
gladij apud Christi discipulos reperti, cū aiunt: Ecce duo gladij
hic, duas Ecclesię potestates, quibus in peccatores animaduertit,
significant, Ecclesiasticā, & sæcularem, gladiū spirituale, &
materiale, quo Ecclesia vti potest, cū oportuerit, reges expu-
gnādo, ac debellando, & à potestate regia expoliando, hostes
perdēdo, tunc etiā vtitur virga ferrea, & tanquā vas figuli cō-
fringit eos, qui vasa cōtumelię sunt, ac vasa irę. In hac virga cō-
triti nūc sunt fidei hostes tanquā vas figuli, quia vñus est Chri-
stus, & eius Ecclesia ea potestate, vt illos deleat. Ex hoc autē
illud colligit Psal. quod sequitur: Et nūc reges intelligite, crudi-
mini omnes qui iudicatis terrā, seruite Dño in timore apprehēdite
disciplinā, ne quādo irascatur Dñs, & pereratis de via iusta. Quibus C
verbis primū admonentur principes terrę, vt curēt Deo obse-
qui, ne ipsi similiter deleantur, & tanquā vas figuli cōfringantur,
perire enim de via iusta est, à felicitàte, & via plana, ac
fœlici vitæ instituto deturbari, ne ergo etiā regna temporalia
amittatis: Seruite Dño in timore. Simul etiā iudices, & principes
viri discāt seruire Dño in timore, & iustos reuereri, ne in iudi-
cio ad eorū deueniāt potestatem, & conculcentur ab eis, quos
nūc conculcant. Sicut enim innumeri iusti fuerūt sub tyrāno-
rū potestate in hoc sæculo, à quibus vexati sunt, ita in iudicio
omnis peccator etiam Rex, & Imperator, sub iusti potestate
erit, & ab eo cōculcabitur, vt lutū platearū. Noli ergo iustum
contemnere, quia pauper est, cito enim sub eius ditione eris.

Simul

A Simul etiā illis verbis: *Apprehendite disciplinam*, nos monet Psaltes id agere, quod nūc hac publica supplicatione agimus. Hebraea nāq; habet *Nafecubar*, quod Hierony. vertit, osculmini filiū. Sed quid est osculari filiū? Planē admonet nos Psa. vt Christi manus osculemur, vt gratias ei de omnib⁹ referamus, in omnibus gratias agētes ei, per quē omnia nobis bona proueniunt. Sicut enim gratias homini agere soles dicens, osculor manus tuas: ita gratias Christo referre debes illius manus osculās, & hoc est osculmini filiū, agnoscēs ab illius manibus omnia bona prouenire. De cēlo ergo victoria cum fuerit, caelesti Dño gratiæ sunt referenda, quod & nunc agimus.

Hierony.

Sed & in hac vltione de hostibus sumpta Deo auctore, ac
B Christo regēte eos in virga ferrea misericordia Dei attēdenda est maxima, etiā in regnū ipsum, & prouinciā, quæ debellata est. licet enim tanquā iudex Deus hostes punierit, simul etiā Patrē egit, eosq; vt Pater verberauit in correctionē, vt resipiscant, vt dū nūc a Deo iudicātur, & puniuntur, non cū hoc mūdo dānentur: eō enim tendūt Dei supplicia, quę in hoc mūdo infligit, quę verō in inferno secus. Quā diuersitatem explicat Adamus in illud Isai. *A uoce enim Dñi pauebit Asur, virga percussus, & erit transitus virgę fundatus, quā requiescere faciet Dñs super eū.* Ait ergo Adamus. Dānatus pauebit percussus virga diuinæ sentētiæ, & erit transitus virgę fundatus, id est, nequaquā eam virgā Dñs leuabit, & more cēdentiū finē faciet verberandi, sed quasi fundatā, & alta radice defixā in poenis eius faciet permanere, significat ergo æternitatem supplicij. Ecce virgam fundatam, ac æternam, qua damnatos Deus confringit in æternum. Sed est altera virga ferrea quidem, & dura, qua Deus in hac vita punit, quæ virga est regens, quia in emendam correcti dirigitur: de qua etiam Psaltes loquitur, cū ait: *Reges eos in uirga ferrea*, quo loco septuaginta transtulerūt, *pasces eos*. Et sic sensus illorū verborum est, licet gētes ad uersum te cōsurgent, inania meditātes, tamē postula eas a me, & dabo tibi in hereditatē tuā, vt tuę sint, quas tamē regere debes in virga ferrea, quia timore eas perterrefacere oportet, & castigatione, vt ad te redeant. Sic enim Niniuitis ostēsa virga ferrea est, cum eis prædicatur, Niniue subuertetur, sed non in

Adamus, Isai. 30.

mss. coll.

interitum, sed in correctionem virga illa tendebat. Sic etiā du
 re flagellat Deus in virga ferrea gentes, vt ad se trahat. Hinc
 Micheas: *stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate no
 minis Dei sui, & conuertentur. Et suscitabimus super eum septem
 pastores, & octo primates homines, & pascent terram. Assur in gla
 dio, & terram Nemrod in lanceis eius. Quæ verba iræ quidem
 sunt, sed in bonū diriguntur, & in correctionē, significat enim
 Propheta, Christum natum in Bethlehē (de quo dixerat) re
 cturum reliquias Iudæorum, & conuersos ex gentibus, in for
 titudine Domini, id est, in magna fortitudine, quod idem est
 cum virga ferrea, quæ sic etiam appellatur propter fortitudi
 nem, sicut apud Daniele regnum Romanorum ferreū di
 citur propter fortitudinem. Et septem illi pastores, & octo
 primates significant pastores Ecclesiæ, qui in gladio, ac lācis
 pascunt, dum potestate sibi à Christo concessa vtuntur, hos
 tradentes Satanæ, illos punientes, alios debellantes armis sæ
 cularibus, vt nunc factum est. Ecce virgam ferream, ecce gla
 dios, ac lanceas, quibus tamen pasci dicuntur gentes, quia in
 earum correctionem hæc vltio ordinatur, vt Ecclesiæ subdau
 tur, nec rebelles sint, vt hucusq; fuere. Ribera disertissimus
 prophetarum expositor addit in illa verba Micheæ, possu
 mus etiam accipere pascere pro depascere, & absumere, nam
 terra, cum depascitur, pulchritudinem suam amittit, vt sit sen
 sus, auferent omnem pulchritudinem, & ornamentum terræ
 infidelium. Hoc autem factum est ab Ecclesia, cum principes,
 nobiles, & eruditos infidelium ad Christum adduxerūt, qui
 erant infidelitatis ornamentum. Et nunc etiam fit, cum bello
 infideles perdit, eorum diuitias absumit, & gloriam depopu
 latur. Id verò fit in gladiis, & lanceis eius, quia his armis infi
 deles superantur, quibus aduersus Ecclesiam pugnauerant,
 quod est gloriosissimum victoriæ genus, quia infidelitas pu
 gnauerat in Christi Ecclesiam eloquentia, subtilitate dispu
 tandi, & armis Regum, ac Imperatorum: his ergo armis Ec
 clesia aduersus infideles pugnans, eorum pulchritudinem ab
 stulit, vt nunc à nostris factum est in hoc bello.*

Sed illud à nobis orandum est, si Christiana vtimur cha
 ritate, vt hostes nostri hac accepta clade respiciant, & in me
 liorem.

Dani. 2.

Ribera.

- A** liorem mentem redeant. Quod enim id Deus intendat, iam diximus, quod id sæpius præstet, ostendit apud Sophoniam, *Sopho. 3.* dicēs: *Quapropter expecta me (dicit Dominus) in die resurrectionis meæ in futurum, ut congregem gentes, & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei, in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra, quia tunc reddam populo labium electum, ut inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero uuo.* Ecce post adhibitā ultionē cōuersio eorum, qui puniti sunt, sequitur. Orandū ergo nobis est, ut infideles resipiscant, & labia electa habeant, quibus nomen Domini inuocent, & ei seruiant vno humero. Tunc autem illud efficietur, quod in Psalmo sequitur: *Et tanquam uas figuli confringes eos*
- B** *uas figuli, id est, quod est in manu figuli, ut exponit Hilarius, Hilar. quod quamuis conteratur, refici potest. Vnde Varlenius ait: Varle. non dixit tanquam testam, quæ fracta refici nequit. sed tanquam vas figuli significans vas, cum adhuc molle, & humidū est, & inter manus figuli versatur, quod de industria confringere solet figulus, ut illud melius efficiat. Quam rem (ait Hilarius) mirè expressit Dominus Hieremiæ, dicens: Descende in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est uas, quod faciebat e luto manibus suis, conuersusq; fecit uas alterum, sicut placuerat oculis eius, ut faceret, & factum est uerbum Domini ad me dicens, nunquid sicut figulus iste non potero uobis facere domus israel? ait Dominus. Ecce sicut lutum in manu figuli, sic*
- C** *uos in manu mea domus israel, repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud: si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei. Et subito loquar de gente, & de regno, ut ædificem, & plantem illud. Hinc Gregor. lib. 6. Moralium in caput 6. Iob, in illud. Qui cæpit, ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me, ait. Sciendum est, quod aliquando nos aduersarius, aliquando conterit Deus, ex contritione autem aduersarij à virtute deficimus, per contritionē verò Domini fracti à vitiis in virtute roboramur. Hanc contritionem Propheta prospexit, cū dicebat: Reges eos in uirga ferrea, & tūc quam uas figuli confringes eos. In uirga ferrea Dominus regit, ac conterit, quia dispensationis suæ fortitudine, cū nos in-*
- Gregor.*

In supplicatione publica

28
 2. ad q. 2
 terius reficit, exterius affligit, nā quo virtutē carnis humiliat, **A**
 intentionē spiritus exaltat. Et inferius exponens illud, soluat
 manū suam, & succidat me, ait. Cū amore suū erga nos per
 verbera nō exercet, quasi ad feriendā nostrā vitia manū ligatā
 tenet. An nō affectus sui manū ligauerat, cū peccanti populo
 dicebat: iam non irascar tibi, & zelus meus recepit à te? Qui idē
 hic quibusdā parcat, vt eos in perpetuū feriat, idē me hic fe-
 riat, vt non parcendo in eternum parcat. Ecce furor fauor est,
 no parcere parcere est, virga ferrea virga dulcedinis est. Hinc
 1. Cor. 4. Paul. *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritum*
mansuetudinis? Virga certē illa ferrea erat, eū statim capit. &
 tradat illum hominem Satanae in interitum carnis. Sed eō tē-
 debat illa virga, vt spiritus saluus fieret in die Dñi. Vnde Au-
 gustinus verba illa: *Tanquam vas figuli confringes eos.* Sic ex-
 plicat, id est, conteres in eis terrenas cupiditates, & veteris ho-
 minis lutulenta negotia: & ita fit in nobis cor contritū, & hu-
 miliatū, quod Deus non despicit, vt Hilarius ait. Et hæc est
 August. virga illa, de qua Isaias ait. *Percutiet terram virga oris sui, &*
spiritu labiorum suorum interficiet impium, quatenus impius est,
 id est, impietatem auferet. **B**

Sed illud etiam nobis aduertendum est, non solum hostes
 nostros in virga ferrea rectos à Deo esse, sed & in vniuersum
 id ipsum suo modo toti Ecclesiæ, & singulis fidelibus accidisse.
 Vnde Ecclesia amicē conqueritur in Psal. *Qui Regis (uel*
 Psal. 79. *pascis, ut est in Græco) Israël, intende, qui deducis uelut ouē Ioseph.*
Quō usq; irasceris super orationem serui tui, cibabis nos pane la-
chrimarū, & potū dabis nobis in lacrimis in mēsurā, posuisti nos
 in cōtradictionē vicinis nostris, & inimici nostri subsanauerūt nos. **C**
 Quod dicit in mensura Hebraicē est. Sollis, quod significat
 mensurā grandem quasi tertiarium, hoc est, abundē, & largi-
 ter nos potasti lacrimis. Conqueritur ergo Ecclesia dicens:
 O pastor Israël, attende quo pacto oves tuas pascas, pascis
 enim lacrimis ac tribulationibus, quasi virga tibi sit ferrea.
 Hæc ipsam querellam sæpe proponit Deo humana infirmi-
 tas, quōd multa Deus flagella immitat, quōd dura sit ei⁹ ma-
 nus. Sed quōd id Deus amore faciat, nō odio, & quōd bonū
 sit nobis, quōd nos humiliet, quōd soluat, manum, & succidat

nos,

A nos omnino certū est: de qua re quia plura multis in locis diximus, cū de tribulatione ageremus, nihil nunc dicendū est, sed ad gratiarū actionem redeundum, quā acturi cōuenimus.

Obtenta victoria nō nostris viribus tribuēda, sed Deo. Vn de fortissimus dux Iudas ait, nō in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo fortitudo est. Et Dauid ad Goliā ait. *Tu uenis ad me in hasta, & clypeo, ego autē in nomine Dei uiuētis.* Et licet preclari duces fuerint Israēli, à quib⁹ bella gesta sunt, tamē Psal. ait. *Nec enim in gladio suo possederūt terram, & brachiū eorum nō saluauit eos, sed dextera tua, & brachiū tuum, & illu minatio uultus tui, quoniam cōplacuiisti in eis. Tu es ipse rex meus, & Deus meus, qui mandas salutē Iacob, in te inimicos nostros uentilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus omnes insurgētes in nos.*

1. Mach. 3

Psal. 43. V

B Si ergo à Deo victoriā suscepimus, ei referendæ gratiæ sunt. Hoc autē & ipsi agnouerunt Ethnici, qui parta victoria insigni diis immolabant, eis gratias agentes. Cū verò nos gratias agimus Deo pro susceptis beneficiis, quid aliud agimus, quā noua promereri? Est enim gratiarum actio clauis, qua ianua viscerum Dei aperitur, ut misericordia eius ad nos diuinet, cum gratias agis pro hoc beneficio, aperis Dei cor, ut maius aliud tibi præstet. Cum plurimas misericordias Deus Israēli contulisset, Angelum misit, qui eos in memoriam reuocaret, ut grati essent, qui de hac re concionem habuit in loco flentiū, ut Iudicum tradit historia. Adeo enim necessaria gratiarum actio est, ut ob eam causam Angelus ad Israēlitas aduenerit.

Iud. 2.

C Nec satis Deo fuit Angelum ad hoc destinare, ipse enim uenit, ut eum fructum uincit exigeret, qui est gratitudo diuinis muneribus. Nec ullum beneficium insigne fuit, quod Deus Israēli cōcederet, propter quod Psalmus à Dauide cōpositus nō fuerit, ut Deo gratiæ referrentur. Et Christus Dominus exemplo nos docuit gratias referre, qui etiam ante collatum beneficium gratias referebat. Sic ante panis multiplicatio- nem, & Eucharistiæ institutionem gratias Patri egit pro illis beneficiis nondum susceptis, ut inde colligas, gratias referre pro acceptis donis. Præcipua consideratione expendenda sunt uerba illa Domini ad Hieremiam. Tu nō li orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem,

Ioan. 6.

Matth. 26.

Hiere. 7.

88 In supplicat. pro victoria obtenta.

orationē, & non obliſtas mihi, quia non exaudiam te. Sed o **A**
 Dñe licet Prophetam tuum non exaudias, permiſſe illi, vt
 oret, ac laudet te, vt ſaltem ipſe merito ſuo non defraudetur.
 Nihilominus Deus ait, noli orare, ac laudare me, quia ſi ora-
 tionē, & gratiarum actionem ſuderis corā me, continere me
 nō potero, quin beneficia confrā, ideō noli laudare me. Cum
 ergo Deū laudamus, & ei gratias referimus, non ſe continet,
 quin alia, ac alia bona præſtet. Oratio, ac gratiarum actio vir-
 ga eſt, quæ de petra aquam educit, dicente Deo: Loquimini ad
 petram, & illa dabit vobis aquas. Quod ſi ex petra aquam ſca-
 turire facit oratio, quid obſecro faciet ex fonte illo vberriſſimo
 diuinæ miſericordiæ?

Num. 20.

CONCIO.

B,

Coram ſanctiſſimo Sacramento, cum re-
 dirent noſtri a bello contra Anglos re-
 infecta, nec inimicis deuictis.

T H E M A.

Nunc autē repuliſti, & confudiſti nos, & non egredie-
 ris. Deus in virtutibus noſtris. Et poſt pauca. Exur-
 ge Domine, adiuna nos, & redime nos propter nomē
 tuum. Pſal. 43.

EO Pſal. primū Dauid refert victorias patribus **C**
 collatas. Deus auribus noſtris audiuiſtus, patres no-
 ſtri annuntiauerunt nobis, manus tua gētes diſper-
 didit, &c. Sed cū procedente tēpore non ex vo-
 to eis cūcta bella ſuccederēt, de hoc cōqueri-
 tur Pſal. Nūc autē repuliſti, & confudiſti nos: non præbēs nobis
 illam expectatam victoriā, nec vt ſoles, egreſſus modō es cū
 exercitibus noſtris in prælium: vt ſolito more nobiſcū, & pro
 nobis pugnes. Concludit Pſal. Exurge Domine, adiuna nos, &
 redime nos propter nomē tuū. Licet non propter merita noſtra,
 ſed propter te metipſum fac, & propter gloriam nominis tui,
 ne ab

A ne ab infidelibus blasphemetur. 2. Mach. 11. ingreditur Ly- 2. Mac. 11.
 fias Iudæam maximo cū exercitu, cui processit obuiam Ma-
 chabæus exhortans suos, cumq; pariter prompto animo pro-
 cederent, Hierosolymis apparuit præcedens eos eques in ve-
 ste candida, armis aureis hastam vibrans, tunc omnes simul
 collaudarunt misericordem Deum, & conualuerunt animis,
 non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros fer-
 reos parati penetrare. Ibant igitur prompti de cælo habentes
 adiutorem: discedebat Christus in cælum Angelis comitan-
 tibus, relinquebat suos in terra in medio inimicorum, armatus
 erat vniversus mundus contra eos: imo & omnes portæ infe-
 ri, an non timeant, & clament: *Pone me iuxta te, & catus suis ma-* Job. 17.
nus pugnet contra me confortat suos Christus Dominus factus

B in hoc sacramento dux noster implens illud Psal. *Propter no-*
men tuum dux mihi eris, veste indutus candida apparet, quia
 sub accidentibus albis, arma habet aurea, & diuinitatis hastā
 vibrantem in auxilium nostrum, tum animarū, tum corpo-
 rum, vt considerantes nos habere de cælo adiutorium tale mi-
 sericordis Dei, extollamus nos, & animos erigamus, bestias
 ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare. Pete gratiam.

Merito loquitur Psal. *Non est similis tui in diis Domine, &* Psal. 85.
non est secundum opera tua, quasi dicat, omnis res operatur, se-

cū dum quod est, homo vt homo, Deus vt Deus, & cum nul-
 lus sit, qui in esse Deo æquetur, ita non est, qui tanta operetur:
C at Deus non est similis tui quisquam in operibus. Dic obse-
 cro, quod humanum ingenium, vel etiam Angelicum talem
 adinueniret inuentionem, qualis est illa, quam Deus adinue-

nit in hoc diuinissimo sacramēto. *In adinventionibus tuis exerce* Psal. 76.
bor, ait Psal. & Isa. *Notas facite in populis adinventiones eius.* Isa. 12.

Tā mirabilis hæc adinuentio, vt de ea loqui non possimus ho-
 mines, & Angeli aliter quā dicentes, quid est hoc? Multo
 rectius quam Iudæi videntes manna id dixerunt: vnde no-
 men huius sacramenti est Manhu, quid est hoc? Si enim con-
 sideres, quod verbis humanis tanta res conficiatur, omnino
 mirum est inauditum, nec enim tantam rem confecit Deus
 verbo suo initio mundi, cum *qui vniuit in eternum, creauit omnia*
simul, plus conficit sacerdos corpus Christi conficiendo: hic
 omnino

Eccles. 18.

Cum redirent nostri a bello Anglico

omnino verū habet, quod aliquādo per exaggerationem dictum fuit obediēte Deo voci hominis, si cōsideres quomodo corpus ibi sit admodum spiritus totum in toto, & totum in singulis partibus, & idem verum corpus in omnibus mundi Ecclesiis, in tam distantibus locis, illud esse maximum miraculorum, quæ in mundo facta sunt, inuenies, quod ni fides assereret, repugnare diceremus omni naturæ, nō tamē contra illam est, sed super illam. Si consideres, non frangi fractis speciebus, deficit ibi esse, cum deficiunt species, quod species sine substantia per se consistant, & nutriant vt substantia: verē in hoc sacramento locum habet illud Iob. *Qui facit magna & inscrutabilia absque numero.*

Tam mirabilis autem adinuentio, sine sufficientissima causa esse non potuit, imō multæ fuere, inter quas vna est, vt nobis maneret refugium ad omnem nostram tribulationem, & laborem. In omni statu mundi est labor & dolor, nec putes deesse in altis: quia *si gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Vbi Gregor. Gigantes, id est potentes sæculi, quō potētiōr, eō curis grauioribus oneratur, etiam cum nulla videtur adesse occasio. Quis consideret Aman, cui nihil videbatur deesse ad gaudium, & tamen gemit, quōd Mardochæus non assurgat ei. *Spinæ & tribulos germinabit tibi.* Hic fructus, hoc germen terræ post peccatum. Vnde Iob. *Si iustus fuero, nō leuabo caput, saturatus afflictione, & miseria, & ue mihi est.* Si peccator est, plenus est miseriis, & vā, infernum in corde portat, dæmonem, à quo vexatur, & vermen, à quo torquetur dicēs: Deus est mihi inimicus. Si iustus, saturatur afflictionibus, iusto Deus datur, tanta quidem res, quantus Deus est, non est dāda sine adiūcto aliquo incōmodo (*Gran peso con contrapeso*) Turbo ducit Eliā in celū, scalam tantī ascensus venit Deus, vt elaboraret in terra, ex qua materiā sumpsit, labores scilicet: si enim ex materia cæli vellet eā componere, scilicet ex delitiis nō huc descendisset, vt eā operaretur in terra: omnes qui tibi placuerunt per tribulationes transierūt: *Multæ tribulationes in florū.* Maximos quisq; dicit labores suos, quia omnibus labor est. Sed quomodo iustus tāta patietur incōmoda? Qua cōsolatione leuabitur inter tot inimicos? Accipite ait Christus corpus

Iob. 5.

Iob. 26.
Gregor.

Ezther. 3.
Genes. 3.
Iob. 10.

4. Reg. 2.

Psal. 33.

A

B

C

pus

Apus meū, hoc est refugium in omni tribulatione, hoc solatiū, hoc confugiū contra omnes inimicos. Laborat Abraham vin-
cēs quinq; reges, exit ei obuiā Melchisedech, vt eū confortet,
sed quo? Pane, & vino. *Panis enim cor hominis cōfirmat*, sed alius
panis, aliud vinū datur nobis lassis, vt cōfortemur, caro & san-
guis Christi. Abrahę datur panis, vt leuetur à labore præteri-
to. Elię datur ab Angelo panis cōfortans, vt in labores mitta-
tur, vt viā longam peragat mulierē fugiens persequentē: quia
Christus nobis est panis, cōsolans de laboribus superiorib⁹, &
alleuās, & cōfortans ad futuros. Sic Apostolis hunc dat in coe-
na cibū, in solamen sui abscesus, & ad labores passionis perfe-
rēdos. Iud. 7. narrans quidā somniū ait, videbatur mihi subci-

Psal. 103.

Bnericius panis ex hordeo volui, & in castra Madiā descēdere:
cūq; peruenisset ad tabernaculū, percussit illud. Respondet al-
ter, nō est hoc aliud, nisi g^ladius Gedeonis, quia panis hic no-
ster gladius est, quo vniuersi inimici vincūt, tētationes supe-
rāt. Quantā addidit Ionathę virtutē? Quomodo eius ape-
ruit oculos fauus mellis, vt inimicos persequatur? Quomodo
cōsolatur Danielē inter leonis panis Abacuc? quē à Angelus
duxit nescientē, quo, vel quomodo iret: si ergo magna tribula-
tio, maior cōsolatio. *Sicut abundant passionēs Christi in nobis, ita
et per Christū abundat cōsolatio nostra.* Bibit vinū Noë, nudatur,
despicitur, & ille maledicit nepotē, sed hoc vinū germinat vir-
gines, iuuenes facit ex senibus, & facit benedicere persequētes
nos: inebriat, vt tormenta non sentiantur à martyribus, &c.

Iudic. 7.

2. Cor. 1.

CSecundō tantā fecit adiunctionem, vt nos omnino confir-
maret in spe, quā vt nobis erigeret, innumera dicta sunt in scri-
ptura, & Christus Dñs longissimas super hoc habuit concio-
nes rationibus refertas: quibus cōprobat, quanta securitate in
Deo, vt in Patre amantissimo, fidendū sit nobis. Verē tu Dñe
singulariter in spe constituisti me. Fidentissimū cor nostrū vo-
luit esse in diuina bonitate, ac amore: quōd vt nobis planū es-
set, inducit similitudines iniqui iudicis patris dātis filio panē,
& voluerum, quas pascit, & multa similia, Psaltes passim de
hoc loquitur. *Iacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enu-
triet. Spera in Domino, et fac bonitatē. Beatus vir, qui sperat in eo.*
& Paul. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione

Psal. 4.

Psal. 54.

Psal. 36.

Psal. 33.

Philip. 4.

petitiones

Cum redirent nostri a bello Anglico

petitiones uestre innotescant apud Deum. Vt verò summe hæc **A**
 cōfirmaretur spes, se nobis dat in cibum, quo in omnibus nos,
 si modo sapimus, sui fidos facit. Sicut enim mater puerum in
 vtero gestans, curam sui agens, curam etiam agit filij, quia eo-
 dem cibo illa alitur, quo ille, & si eius obliuiscitur cibandi, sui
 etiam obliuisci debet, sic vt tibi Deus ostenderet quanta erga
 te cura sit sollicitus, dicit te non solum filium iam natum, sed
 filium in vtero esse. Cū natus est puer, iam alio cibo alitur fi-
 lius, & potest mater obliuisci filij, licet sui oblita non sit, at cū
 in vtero est, non potest filij obliuisci, nisi sui obliuiscatur, quia
 eodem aluntur cibo. sic ergo Dominus per Isa. loquitur: Au-
 dite me domus Iacob, &c. qui portamini à meo utero, qui gestamini
 à mea uulua. Vide quomodo se vocat filium vteri sui nō natū. **B**
 Hoc quod Isaias verbo, Christus facto ostendit in hoc diui-
 nissimo sacramēto, in quo idem cibus noster est, qui Dei est:
 quando ergo Deus sui oblitus fuerit, tunc tui obliuiscetur, se
 non potest obliuisci ergo nec tui, cum ergo hoc dato sacramē-
 to ostendit esse eundem cibum nostrum & suum, nosq; effi-
 cit filios in vtero adhuc positos, omnino confirmauit nos in
 spe, quia qui sui obliuisci non potest, nec nos obliuiscetur. Et si
 illa, inquit, oblita fuerit filii uteri sui, ego tamē nō obliuiscarte, quia
 illa potest obliuisci infantem & se, volens se interimere, ego
 verò non sic, quia cum non possim mei obliuisci, nec tui vn-
 quam obliuiscar. Vide confirmatā hāc dono spem à B. Paul.
 Qui proprio filio suo non pepercit, si pro nobis omnibus tradidit
 illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit?

Sed contra hæc arguit humana fragilitas, videns se à Deo **C**
 deserti. Nunc autem repulisti & confundisti nos, & non es egressus
 nobiscum in prælium. Vbi ergo tanta fiducia? Vbi tantarum
 orationum fructus? Vbi magnifica illa promissio, & eius ve-
 ritas? Et erit antequam clament, ego exaudia, adhuc illis loquētibus
 ego audiam. Et iterum. Desiderium pauperum exaudiuit Dominus,
 preparationem cordis eorū audiuit auris tua. Vbi magnificēti-
 ma Christi promissio. Si quid petieritis Patrē in nomine meo, da-
 bit uobis: Omnia quæcunque orātes petitis, credite, quia accipietis,
 & euenient uobis. Vbi illud: Petite & accipietis. Relictus est no-
 bis Christus Dominus in sacramēto, vt ea fiducia ad eū acce-

damus, qua ad eum accedere omnes infirmi, dum uisaretur
 in mundo

Isai. 46.

Isai. 49.

Rom. 8.

Psal. 43.

Isai. 65.

Psal. 10.

Ioan. 16.

Marc. 11.

Ioan. 16.

- A** in mundo, omnes obtinere tunc petita, nos petimus & nō accipimus, num alter est Christus, mutatus est in virum alterum? absit, qui ascendit ipse est, & qui descendit. Hec & hodie idem Christus, tu autem idem ipse es. Quomodo ergo audituri non sumus? sed milites nostri Hispaniā deuenere re omnino infecta? Multa hac in re mihi dicenda sunt. Inter quæ illud sit primum quod Seneca dicit, naufragium passus es, cogita, quod euaseris, quasi dicat noli in malis pensare solum quod malum est, sed quod tibi relictum est bonum, sicut enim qui ollam igni proximam tangit non ea parte illam tangit, quæ igni proxima est, & ardet, sed ea potius quæ ab igne remota alget: in omni ergo labore non id solum cogites, quod angit, sed illud potius respice, quod delectat, perdidisti, omnino gratias age quod non mille perdideris. Naufragium passus es, quo bona tua in mari funditus periere, non hoc solum cogita, sed potius quod euaseris uiuus, potuisti enim fluctibus obrui. Nunc ergo primum vobis dico, cogitemus quod milites nostros, exercitum nostrum recepimus sanum & integrum, potuerunt in fluctibus perire, quia tam contrarij visi sunt à principio navigationis, potuerunt ab inimicis vinci, neutrum factum est, gratias Deo referamus, non sine fructu orationes extitere nostræ, hoc bonum à Deo nos accepisse negare non valemus, sed obiciis ubi est illud Ecclesiæ, omnipotens sempiternus Deus, qui abundantia pietatis tuæ, & merita supplicum excedis & vota, & adicias quod oratio nō præsumit, & Paul. Ephes. 3. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus, secundum uirtutem, quæ operatur in nobis, ipsi gloria. Vbi D. Thom. exemplum huius abundantia nobis exhibitæ ostendit ibi secundum uirtutem quæ operatur in nobis, quasi dicat, apparet, si attendamus, quod nobis hominibus præstitit, nā neque affectus nec intellectus hominū possent, vel considerare, vel appetere tāta, qualia à Deo accepimus, ut quod homo fieret, quod se nobis daret in cibum & similia, unde Ecclesi. 18. Quis sufficiet enarrare opera illius, quis enim inuestigabit magnalia illius? autem magni adis qui annuntiabit.

Cum nostri milites

Secundum mihi dicendum, ut huic dubio satis fiat, quo modo licet aliquid acceperimus, non acceptum sit precipuum quod postulatum est a nobis, ne dum magis quam petiuius intelleximus, & confidimus nos recepturos. Respondeatur, huc usque non omnino negatum est, sed forsan dilatum, & quod differtur non aufertur, sed in commodius tempus reseruatur. Ex his quae seruuus Dei in animo habere dicit, ut recte cum Deo agere sciat, vnum est, ut magna sit praeditus patientia & longanimitate, nec putet temporalia & spiritualia, etiam quae a Deo petit, in momento esse facienda, sed nouerit expectare & reexpectare, & praestolari cum silentio misericordiam Dei, malorum ingeniorum est spectare nolle, sic dicitur Isai. 5. *Qui dicitis festinet et cito ueniat, opus eius ut uideamus, et appropriet et ueniat consilium sancti Israel.* Contra ad iustum dicitur Isai. 28. *Qui crediderit non festinet.* Ideo monet Paul. imitatores eorum esse, qui fide & patientia promissiones hereditauerunt, fide nobis opus est, patientia & expectatione: si enim temporalia parua quae a rege petuntur non continuo obtinentur, quomodo maxima quae a Deo petis in momento accipies? recipies sine dubio, si tamen perseveraueris pulsans, si improbus fueris impetendo, hoc nos monet Eccles. 2. *Deprime cor tuum et sustine, inclina aurem tuam et suscipe uerba intellectus, et ne festines in tempore obductionis, sustine sustentationes Dei, coniungere Deo et sustine, ut crescat in nouissimo uita tua.* Id est humilia cor tuum divinae ordinationi, & sustine, id est, expecta eum, pro obductione uerbum Graecum significat est calamitatem, quam dicit obductionem, quod cor nostrum quasi nebula obducatur, ne ergo festines in tempore obductionis, id est, cum calamitas ingruerit non festines volens statim exaudiri, & liberari, sed sicut dicitur Abac. 3. *Si moram fecerit, expecta eum, suo enim tempore et opportuno ipse liberabit te, et oratio tua exaudietur, sustine sustentationes Dei.* Id est, patienter expecta dilationes quibus in futurum Deus reseruatur danda, quae petis, persiste tamen patienter expectando Deum, coniungere Deo. Psalmus: *Expecta Dominum uiriliter age.* Et sic crescet tandem uita tua in nouissimo, quoniam Deus tandem exaudiet & eripiet te,

- A** pietate, licet modò differatur. Huius autem expectationis innumera habemus exempla in scriptura in patribus, propter quod monuit Paul. *Ut imitatores eorum simus, qui fide & patientia promissiones hereditauerunt. Vide patrum perseuerantiam in petendo Messia aduētum, & iuxta fidē defuncti sunt omnes non acceptis re promissionibus: sed num orationes eorum sine fructu? absit, audita & exaudita sunt, obtinuerunt, sed suo tempore propter eas concessit Deus mundo vnigeniti aduentum, secundum illud Psalmi: Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus: Nunc exurgo sed propter orationes ante factas, promisit Deus Abraham terram, cuius nec passum recepit, promisit Isaac, in quo benedicenda tribus terrae, sed nisi centenatio non cōceditur. Vocatur Israel in terram fluentem lac & mel, sed post quadraginta annos illam intrat. Exaudita est oratio tua dicitur Zacharia, sed seni datur Ioannes, similiter Maria Annæ & Ioachimo: dantur ergo sanctis petita, sed aliquando differuntur, sed ut exempli negotio nostro aptius videamus, audi orationem sanctorum vindictam petentium inimicorum, Apocalyp. 6. Usque quo Domine sanctus & uerus non iudicas, & non iudicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec impleantur conferui eorum, audita sunt eorum orationes, sed fructum expectare iubentur modicum, Iacob. 5. Patientes igitur estote fratres usque ad aduentum Domini.* *Ephes. 6.* *Apoc. 6.*
- B** Ecce agricola expectat pretiosum fructum terrae patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinum, patientes estote, & vos, & confirmate corda vestra, quoniam aduentus Domini propinquabit. Est duplex terrae fructus quem ab ea expectamus, quidam temporaneus, qui breui colligitur, alter serotinus qui magis indiget expectatione, ita à Dei misericordia expectatur gratia temporanea, gloria serotina, gloria animae temporanea, gloria corporis serotina, sic in aliis diuinis muneribus, quaedam st. tim concedit, temporanea sunt haec, quaedam in longū differt, serotina sunt illa, sed expectan-
- Iacob. 5.*

Cum redirent nostri à bello Anglico

Iudith. 8.

da adhuc, voluerunt Israëlita tempus certum constituere diuinæ misericordiæ in eorum liberatione ab Holoferne. *Iudit. 8.* Hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam, si transactis quinque diebus non uenerit adiutorium, faciemus hæc uerba, quæ loquuti estis, scilicet, trademus ciuitatem, sequitur. *cap. sequenti* dixit Iudit. Non est hic sermo qui misericordiā prouocet, sed potius qui iram excitet, posuistis nos tempus miserationis Domini, & in arbitrium uestrum diem constituitis ei, dicamus flentes Domino, ut secundum uoluntatem suam sic faciat nobiscum cito misericordiam suam. Signabamus iam nos ex Hispania tempus victoriæ nostræ, & diuinæ misericordiæ constituere tempus decreuimus, non sic sed dicamus, secundum uoluntatem tuam da nobis Domine victoriam, hoc uero sciamus quod Eliachim sacerdos *Iudit. 4.* dixit populo *Iudit. 4.* Scitote quoniam exaudiet Dominus preces uestras, si manentes perseueraueritis in ieiuniis, & orationibus in conspectu Domini.

Iudit. 4.

Ex quo etiam singuli ad nostra oculos conuertentes colligamus, multa nos à Deo petere tum spiritualia, tum temporalia, & uidetur Dominus factus quasi homo non audiens, in longumq; protrahit desideria nostra, non ut misericors, fons est enim clementiæ, & quomodo non audiet, qui nos instigat ad petendum? Quomodo misericordiæ fons & pelagus siccabitur? audit te, liberabit te, dabit quæ petis, si tibi proficua sint, sed differt in tempus, quia modo tibi non expedit ea accipere, audit medicus infirmum petentem pharmacum, sed prius disponendus ut cum fructu suscipiat. Ne ergo animo deficias, si continuo non recipis, tempore suo metemus, quæ seminauimus, perseuera in oratione & operibus misericordiæ, dabit petitiones tuas propter nomen suum. Audi *Eccles. 20.* Hodie sceneratur quis & cras expetit, odibilis est homo huiusmodi, si mutuum dans odibilis est, quod continuo petat, quod ei debetur, quod quæ suū est, quam erit reprehensibilis, qui quod hodie petit oratione, cras recipere uult: expectet ergo ut recipiat cum dantis uoluntas fuerit.

Eccles. 20.

Sed tam pusillo diffidenti animo sumus, ut aliis atque aliis

A aliis rationibus confortandi sumus. Sit ergo tertium dictum, auditæ sunt orationes nostræ, sed vt opera compleatur quod petimus, petit à nobis hac dilatione Dominus excellentem, grandemque sui fiduciam. Pro cuius intelligentia nota. Orationem non ideo à nobis exigi, nec à nobis fieri, vt Deum inclinemus ad miserendum nostri, hominem quidem oratione nostra flectimus, vt velit nobis modo benefacere, cum ante noluerit, sed Deus per infinitā bonitatē, misericordiā, atque amorem, sic propensus est, vt nobis benefaciat, vt necessarium non sit eum inclinare, nec verò necessarium est orare, vt ei patefiant miseræ nostræ, quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius.

B Licet enim aliqui cogitarint hoc deliramentum, Deum inclinari nostra oratione, & ideo dicit Christus putat quod in multi loquio suo exaudiatur, in quo errore illi versabantur sacerdotes Baal. 3. Reg. 19. qui clamabant voce magna, Baal exaudi nos, quod tamen falsissimum est: sed ais, si oratio mea nec Deo declarat necessitatem meam, quam iā nouit, nec eū flectit vt mei misereatur, qui per se & naturā suam flexus est, ad quid ergo oratio mea? Respondetur, non vt moueas Deum, nec eum facias scire necessitatem tuam, sed vt tu noscas necessitatem tuam, & tu mouearis ad desiderium remedij eius, & vt cor tuum liquefiat Deoq; approximet, disponaturque vt Dei percipiat misericordiam, est oratio velut aurea cathena à cælo in terram demissa, per quam qui ascendere velit videtur quidem cathenam ad se trahere, re autem vera trahitur ipse ab illa in cælū, hæc Isidorus Clarus in oratione de fructu orandi. Deus enim, & omnes causæ superiores operantur secundum inferiorum dispositionem, ideo vna influenza cæli hunc sanat, illum interimit propter diuersas dispositiones: vt ergo Deus in te misericordiam suam operetur necessariū est dilatare cor, disponere illud, vt capiat Dei misericordiā, & quia hoc oratio operatur in nobis, ideo oratio est necessaria, sed inquiris, quæ potissimū dispositio est ea, qua disponimur, vt in oratione petita percipiamus?

3. Reg. 19

Cum nostri milites

- D. Tho.** Respondet D. Thom. habet oratio à charitate, quòd sit **A**
meritoria, à fiducia quòd sit impetratoria. Vnde quod
primum Christus Dominus petebat vt miracula exhibe-
ret, erat hæc fiducia, quæ nomine fidei significatur in
Math. 17. Euangelio: Si habueritis fidem ut granum sinapis, &c. Videns
Matth. 9. fidem illorum, magna est fides tua sicut credidisti fiat tibi. Iacob.
Matth. 8. 1. Si quis indiget sapientia postulet à Deo qui dat omnibus abun-
Iacob. 1. danter, & non improperat, postulet autem in fide nihil hæsitans,
qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui à vento circumfertur.
Non ergo existimat homo ille quòd accipiat aliquid à Do-
D. Tho. mino. Vbi Diuus Thomas in fide, idest infiducia obtinen-
Matth. 2 1. di illud, nihil hæsitans de impetratione. Mat. 2 1. Si habueri-
tis fidem, & non hæsitaueritis non solum de ficulnea facietis, sed
& si montem huic dixeritis tollere, & iacere in mare fiet. Nam **B**
qui hæsitat similis est fluctui, qui circumfertur. Quia non certus
de exauditione citò mouetur à desiderio illius boni quod
petebat, non ergo existimet homo ille, scilicet, carnalis:
homo ibi in vitium dicitur, ait Diuus Thomas, de Iuda
Machabæo aduertit diuina scriptura vicisse potentissi-
mos inimicos facta semper oratione fidentissima Dei, sed
postea ab hac fiducia in Deum aliquid minuens, scilicet,
iniit cum Romanis societatem, vt eos adiuuarent contra
I. Mach. 9 Græcos, quo facto pugnare compulsus cum inimicis. 1.
Machabæo. 9. non orat sed contractus est corde, & disso-
lutus est, & ait. Surgamus & eamus ad aduersarios nostros, si
poterimus pugnare contra eos. & si appropinquauit tempus no-
strum moriamur in uirtute nostra, & non inferamus crimen glo-
riæ nostræ, ecce deficientem spe: deficiente oratione deficien-
te victoria, deficiente & vita, tunc enim occubuit. **C**
Sed inquiris quid habet fiducia hæc, vt ipsi plus etiam
quàm charitati tribuatur exauditio in oratione? Respon-
detur, per hanc sentimus de Deo in bonitate & negotium
nostrum ei omnino committimus, ipseque illud in se sus-
cipit, vt perficiat. Quis enim sperauit in eo, & confusus est? Si-
cut enim quando sic committis amico homini negotium
tuū illum maxime obligas, sic maxime Deum. Ex dictis
duo

- A** duo habes primum orationem esse tui motricem teque disponentem vt diuinis muneribus fruaris. Secundū id effice re orationē Deo omnino fidentem. Adde nunc tertiū misericordias maximas suscipiendas à Deo, maior exigitur tūc dispositio, tum fides: quò nobilior forma inducenda, eò plures & optimas dispositiones exigit in materia, quo ergo maior diuina misericordia suscipienda, eo oratio feruentior, fides maior prærequiritur. Interrogo à te, quid his diebus petebas? Vtique hæreticorum victoriam, integri regni spirituale remedium, & innumera bona quæ in aliis regni Ecclesiæ partibus secutura erant. An hæc parua petitio? an non maxima Dei misericordia ista? ire non potes inficias, quid mirum quòd à te exigatur ad rem tantam feruens oratio fides magna, vt dici possit tibi: *Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Vt è corpore filix Chananeæ dæmonem pellat, dissimulat Christus & probat donec fides fiat magna, & vt dæmonem ex cordibus integri regni pellat non exigetur hæc fides? Matt. 15.

Rectè ais hoc, sed quid ad propositum? vtique multum, quam tu putas magnam esse fidem dicam tibi, exemplum, vt intelligas: propono quod modò audisti, Chananeæ fidem, magna dicta est a Christo, sed qua ratione? quia petit, & non respondit ei verbum, nec auditur, imò repellitur, & repulsiā passā, adhuc perseuerat, discipulos sollicitat, illi repelluntur, eique id nuntiant, adhuc iterum Christum adit, iterum eam non audit, imò repellit, & conuitiatur dicens eam canem, humiliatur, iterum petit, tunc ad eam Christus. *O mulier magna est fides tua*, fides probata, exagitata, repulsa & adhuc perseuerans; hæc est fides magna, fides quæ in negotijs desperatis iam, & in quibus omne consilium humanū deficit adhuc Deo fidit, hæc fides est magna, & fidei magnæ nihil negatur.

Audi adhuc fidem grandem, considera negotium omnino desperatum, quale fuit Susannæ, dicunt contra eam testes, & hi senes iudices populi, damnatur ab

Cum nostri milites

omni populo, vt lapidibus obruatur eiicitur extra ciuitatem lapidanda, iam omnes compleuerant manus suas lapidibus, iam parati iacere in eam.

Annon negotiū hoc desperatū? audi fidem eius, erat cor eius confidens in Domino. *O mulier magna est fides tua. Liberanda es sine dubio, quæ sperasti in Deo cum alij iam desperassent, suscitatur Dominus spiritum pueri Danielis, qui eā innocentem ostendit & liberat, & eos perdit, qui maculauerant famam eius. Audi spem similem, si non fortē maiorem, Ionæ Prophetæ. Iactatus est in mare, deuoratus à pisce grandi, tribus diebus & tribus noctibus, ibi est conclusus, an non hoc desperatum negotium? audi eius orationem fide magna præditam, cum ibi fuisset tribus diebus & tribus noctibus orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis, & dixit: Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me. Iam se dicit exaudiatum, & in ventre est piscis. Et ego dixi, abiectus sum à conspectu oculorum tuorum, ueruntamen rursus uidebo templum sanctum tuum.*

Ionæ. 2.

Quomodo putas te euasurum? quod tibi remedium cum abyssus uallet te, cum ad extrema montiū descendere, & terræ uectes te concludant? Subleuabis de corruptione uitam meam Domine Deus meus, en fidem magnam. Vide spem magnam, quam comendat Paul in Abraham. *Rom. 4. & propter quam dicit factum patrem multarum gentium. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium: secundum quod dictum est ei, sic erit semen tuum sicut stelle cæli & arena maris, & non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam serē centum esset annorum & emortuam uulua Saræ, in re promissione etiam Dei non hesitauit diffidentia, sed confortatus est fide dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quæcunque promissit Deus potens est, & facere, idē reputatum est illi ad iustitiā, non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiā, sed & propter nos quibus reputabitur credētibus in eum qui suscitauit Iesum Christum. Comendatur ergo fides Abraham, quod diuinæ crediderit*

Rom. 4.

A diderit promissioni, contra spem naturalem, quia iam gignere non valebat, & quia si filium immolabat, quomodo ex eo posteritatem suscepturus erat? Et non est infirmatus in fide. **D. Thom.** sicut temperantia ostenditur firma quæ magnis concupiscibilibus non vincitur. Ita firma fides est, quæ magnis difficultatibus non superatur, & sic dedit gloriam Deo, est enim ei magna gloria ex nobis in eum confidentibus, quæ fides comendatur non solum propter Abraham sed propter nos, quibus simile continget, si similiter sperauimus ut ille.

His ergo propositis exemplis cuique nostrum videre licebit quid iam in nobis desideretur, quid nostræ orationi deficiat & spei, ut petita obtineamus, non causemur diuinam misericordiam, non orationis vim infirmam, sed nos circumspectantes videamus aliquid nobis deesse, quod si à nobis præstitum fuerit, obtinebimus spe orasti. Sed vide an magna spe, si parua fuit, dic Deo cum Apostolis: **Domine adauge nobis fidem.** Sed ais quod augmentum erit mihi curandum? Respondetur initio vitæ Christi operabatur miracula non petens fidem, donec se manifestaret, quis esset, sed postea ut mira operaretur, fidem exigebat. **Credis Matth. 8.** quia hoc possum facere, sicut credidisti fiat tibi, sicut magnus medicus ciuitatē intrans initio curat sine pretio, sed cum iam agnitus est medicus eximius, pretium exigit, & grande pretium, initio ergo Deus mira cum populo fecit suo Israël, & cum Ecclesia etiam sine tanta suscipientium fide, sed iam agnitus Deus, à nobis exigit fidem grandem, pretium non exiguum. Primum ut cum Chanaanæ perseueres in oratione etiam cum repulsam tibi videris factam, adhuc instas, molestus esto Deo, non dimittas eum, donec benedixerit tibi, ut Iacob, sine dubio benedict omni benedictione, non in terrestribus solum, sed & in cælestibus. Quod tibi consilium seruandum est, non in hoc negotio solum, sed in omni tua causa, orasti Deum, non audit, videtur tibi mutatus in crudelem, non est mutatus in talem, sed probat fidem tuam, perseuerantiam tuam, ut

cum Chanaan fecit, insta ut illa, discurrere, ora, tan- A
dem audies, quod illa. *Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.*
Si enim ab improbo iudice perseverantia obtinet (Chri-
stus loquitur) quid à sapientissimo Patre non obtinebit.
Secundum ut in re quæ desperata videretur humano con-
silio, & viribus scias in Deo sperare, hæc est fides magna
Abrahæ, Susannæ, & Ionæ. Videtur hoc negotium de-
speratum iam, si enim tanta adhibita diligentia nihil effe-
ctum est, quid iam possumus sperare? fide parva nihil,
magna verò maximum quid: imo hoc verè est tempus ma-
ximè sperandi, inter viros maxima spe præditos sine du-
bio numerandus est David, nec enim hanc toties incul-
casset virtutem in Psalmis, nisi eam præcipuam haberet
in corde. Audi ergo eum hac magna fide tunc spei antem B
maximè, cum videretur desperandum. Psal. 26. *Dom-
inus illuminatio mea. Et si conspiciant aduersum me castra non ti-
mebit cor meum, si exurgat aduersum me prælum in hoc ego spe-
rabo, ambigua hæc verba videntur: in hoc ego sperabo. Vtrum
in Deo, an in ipso eodem, de cuius meminit bello, spem
sue salutis constituat, sed hæc ambiguitas in oratione la-
tina est, nam in Græco & Hebraico sermone nulla est
ambiguitas, ostenditur enim quomodo bello inimicorum
confidat, in eorum armis, ac castris, id enim roboris ani-
mis iustorum est, ut in desperatis rebus non modò non
animo frangantur, imò intelligunt ea ipsa, quæ sibi ad-
uersa videtur pro ipsis stare. Duplici enim tempore Deus C
suis auxilium præstare solet & potest. Primum cum res
integra & salva est, faciliq; negotio perficienda, alte-
rum cum res omnino desperata est, & hoc tempore au-
xilium præbere præstabilius est multò, Dei quæ gloriæ
conuenientissimum, nam cum mala superari non pos-
sunt humanis consiliis, sed maximè exaggerata sunt, tunc
ea dispellere, & suis accurrere gloriosissimum est. De quo
Exod. 15. genere illa sunt, quæ Moyses Exod. 15. Deo cecinit. Di-
xit inimicus persequar, & comprehendam diuidam spolia, im-
plebitur anima mea. Plauit spiritus tuus, & operuit eos mare,
submersi*

Psal. 16.

Exod. 15.

- A** submersi sunt, quasi plumbum in aquis uehementibus, qui similis tui in fortibus Domini, quis similis tui & faciens mirabilia? Licet enim mala, antequam veniant, anteuertere, nobis proficuum sit, sed non ita in eo Dei manus apparet, & eius circa nos prouidentia, nec id nos à Deo recipere aduertimus sæpè. Ideò Deus gloriæ suæ cupidissimus, & nostræ salutis studiosissimus primùm tempus auxiliandi non sæpè arripit, sed secundum, quo eius gloria maximè illustratur, nosque magis perficimur, & ideò suorum aliquando videtur obliuisci, eosque deferere, sed non ut deserat in perpetuum, sed ut cum accurrerit magis illa & eius prouidentia conspiciatur, sic scriptum est Exod. 14. *Dicturus est Pharaos super filiis Israël. Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum. Et indurabo cor eius, & persequetur uos, & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius. Hoc autem videre licet in vniuersum in his quæ diuina Scriptura commemorat populo antiquo exhibita beneficia, quorum iter non tam stationibus distinctum, quod ipsorum periculis, rebus iam desperatis, & diuinis auxiliis eis præstitis. Primum enim egressi sunt de Ægypto, & loci iniquitate sic conclusi erant, ut Pharaonem effugere non possent, propter montes hinc inde circumstantes, & obiectum mare: & inuitabili constitutis in periculo ad fuit Deus mareque diuisit, & in columas in aduersum littus peruenerunt, Ægyptiis suffocatis. Vix mare transierunt & inopia ac fame laborant, cum nullum in deserto humanum erat præsidium, sed ad fuit Deus rorem caelestem eis mittens per quadraginta annos. Statim siti fatigantur in terra deserta, inuia & inaquosa, sed è rupe fontem Deus scaturire fecit. Similia multa sunt acta circa illum populum, quibus licet in tribulatione constitutus erat, sic tamen eripiebatur, ut Isai. 63. dicat: *Et in omni tribulatione sua non est tribulatus*, idque his misericordiis perficere potuit populus ille, ut oculis cerneret Dei erga se amorem ac prouidentiam, qui de tantis eòs periculis eruit, cum essent inuitabilibus malis. Cum ergo iusti agnoscant huac*

Exo. 14.

Isai. 63.

Cum nostri milites

hunc diem optatissimum , & hunc liberandi modum, **A**
 cum inuicibilibus sunt malis irretiti , cum sic se vi-
 dent, non solum animo non deficiunt , sed tunc maxi-
 me fidunt , quando humana præsidia deficiunt , tunc-
 que norunt maximè sibi Deum affuturum , & inimi-
 corum impugnationem suam propugnationem arbi-
 trantur , illorum vim atque exercitum suum esse du-
 cunt, & per se stare dicunt, scientes quod Paul. Roman.
 5. dicit. *Tribulatio patientiam operatur, patientia spem, spes*
autem non confundit. Dicuntque cum Psal. in prælio , in
 periculo , in inimicis sperabo. Hac in re tentat Chri-
 stus Philippum : *Vnde enim panes ut manducet hi? Tri-*
plex enim hominum est genus. Primum eorum qui sen-
su ducuntur, idè bestia merito dicuntur. Secundum eo-
rum qui ratione. **B**

Rom. 5.

Ioan. 6.

Psal. 118.

Tertium eorum qui fide ducuntur, qui dicunt: *Lu-*
cerna pedibus meis uerbum tuum Domine , & lumen semi-
tis meis , & consilium meum iustificationes tue. Hanc via n
 omnes sancti ingressi sunt, hac stella omnes ducti, hac
 exiit Abraham nesciens quò iret , hac Moyses non est
 veritus regis animositatem , hac mare aperuit, ex rupe
 aquam eduxit , hac omnis Christianus duci debet præfe-
 rens Dei promissionem humano iudicio & rationibus,
 magis Deo fidens quàm omni humano præsidio , & cum
 Christus sit fidei author & consummator hanc sapientis-
 sime à nobis exigit & suos in ea probat. Et hac in repro-
 bare Dominus voluit Saulem tentans eum, utrùm in se **C**
 fideret omni destitutus humano præsidio , congregatis
 enim Philisthæis contra eum , populus qui erat cum
 Saule dilabebatur, quia Samuel non veniebat iuxta con-
 stitutos dies, ut offerre holocaustum ante pugnam, vidit
 1. Reg. 13. se destitui humano præsidio Saul, & timens offert ho-
 locaustum , quid si non egisset ait Samuel, Dominus præ-
 parasset regnū eius in æternum, quia verò non confidit in
 Deo, etiam omni populo dilabente, regnum ei ablatū est,
 hæc enim est Dei probatio, qua tentat suos, an in eū fidant,
 vel

A vel non finire eos omnino destitui, vt videant, ac adhuc fidem in eum homo retinent, quod si viderit retinere, fideles eos dicit, ac de se benemeritos, vt eis maxima largiatur, sin minus in tentatione inuenti sunt minus fideles. Ergo fratres, quid nobis cum Dominus facit? tētat vos Deus an fidem in eum habeatis, videte vt in tentatione hac fitis ei fideles, nec credatis nō audire eum orationes vestras, sed velle maximam vestrā esse fidem, vt ei fidatis cum res desperata videtur, tunc enim aderit Deus suis magnam in eum fidem habentibus, quam ipse elargiatur cui nomen fidelis & verax, &c.

CONCIO.

Cum nostri milites ab Anglia redirent re infecta, cum tamen præcesserit longa omnium oratio, & de orationum nostrarū defectibus, quibus huc vsque impedita exauditio est.

THEMA.

Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis. Iacob. 4.

B

C

I R V M In modum nostri amantes sumus, imò amantissimi, in omnibus nos ipsos quærentes, non quæ Iesu Christi, adeo vt etiam in spiritualibus exercitiis sapissime nos quæramus, nec in hoc alij simus à se quærentibus in terrenis & caducis rebus, ad nos enim aquam ducimus.

cimus semper, sed cum caducis inhiamus per canales ter- **A**
 reos decurrit, cum nos spiritualibus tradimus exercitiis,
 aureis canalibus, sed tandem ad nos omnia conuertimus,
 maxima vis amoris proprii. Quæ eo vel maxime ma-
 nifesta est, quod cum alienis rebus curandis desides,
 obliuiosi, & inertes simus: in his tamen quæ ad nos spe-
 ctant omnes velimus intentissimos, in nullo deficientes,
 sed omnino pervigiles. Huius rei innumera sunt exem-
 pla, vide quantam curam ac sollicitudinem a seruo tuo
 exigis, dum tibi inseruit, quomodò vel in minimis eum
 deficere æquo animo non pateris: considera verò quanta
 tu inertia, quot defectibus Deo tuo inseruias, & hoc
 æquo animo Deum pati vis? Vide etiam quàm animo &
 memoria tua hareat, quid honoris ab alijs tibi dandum **B**
 sit, nec in hoc etiam amicissimi defectum vllum patieris,
 sed inexpressibile sit scelus, si vel in paruo, vel obliuione te-
 cum defuerit. Te verò sapius deficere nihil curas? Ingredi
 tur Aman Assueri palatium, stat ante ianuas Mardocheus,
 nec illi assurgit, tanta ira percitus est Aman, vt dicat se ni-
 hil habere donec illum coram oculis videat, machinatur
 propter tam leue crimen eius mortem, & vniuersorum Iu-
 daeorum interitum: summa profecto ira leui ex causa, quia
 apparet huius tyranni vis, amoris, scilicet, proprii. Vide
 similem iram in filiis Iacob, constuprata est eorum soror-
 Dina, sed iam refarcita satis videbatur iniuria, dum prin-
 ceptis eam vxorem duxerat, circūcisionem admiserat cum
 omni populo suo, sed bestia amoris proprii non conquies- **C**
 cit, donec in ultionem stupri sororis suæ omnem ciuita-
 tem iugulat. Quod leniter Moy ses dicat Iudæo, cur fa-
 cis iniuriam proximo, ferre non potest, sed ait, quis te con-
 stituit iudicem super nos? Nec Iacob pati potest vultum
 mutatum Labam, & verba aliqua leuia filiorum eius. Sic
 nostra curamus tanto affectu, tam acris feruore, vt nos no-
 stri amantissimos prodamus. Contra aliorum tam facile
 obliuiscimur, quàm ille Pincerna interpretis sui, nec cu-
 ramus si in multis deficimus, & offendimus, cum tantum
 curemus, ne offendamur.

- A** Sed, vt non aliunde exemplum petamus, ne longè abieris, obsecro quantus nos mœror inuasit, quantus animi defectus, quomodo conquerimur, quod auditi non sumus orantes: quod repulsam passi videmur, quod Deum parùm nos curasse videatur? Sed te interrogo, recordaris ne quot annos pulsauerit Deus ad ostium cordis tui? Ego sto ad ostium & pulso, & audire renuisti, sed cum sponsa dilataciones quærens Deum diu detinuisti, & tu in momento exaudiri vis? toties cum detinens, potasti absynthio, & tu continuo potari vis dulcedine exauditionis? Quoties ergo in oratione tua te videris à Deo despectum, nec tibi continuo ianuam aperientem, noli conqueri, noli dolere, sed dic, hoc meruere peccata mea,
- B** hoc excusationes meæ, quibus Deum detinui, hoc ostium quod super me clausi, nec aperire volui. Vis continuo audiri à Deo? audi tu continuo eum: vis in puncto aperta tibi domus Dei ostia? aperi tu ostium cordis tui, ne tibi dicatur, illud Prouerb. 13. *Qui obtuerat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse clamabit & non exaudietur*, & Prouerb. 28. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis*. Quasi dicat, par pari Deus referet, quemadmodum ipse non vult audire Deum loquentem per legem, ita nec Deus vicissim ipsum audiet sibi in oratione loquentem. Imò erit oratio execrabilis, vel vt Hebræis est execratio, iuxta illud Psalmi. 108. *Et oratio eius fiat in peccatum*. Grauis sanè punitio quando hoc ipso quo Dei gratiâ obtinere nitimur, Dei iram magis prouocat, & oratio magis prouocet iudicem, vt plus cum damnet, postquam in iudicio fuerit condemnatus. Et hoc est, cum iudicatur exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum, quia oratio non vt par est offertur. Qua in re antequam ultra progrediamur, nobis illud maxime considerandum, quando orationem adis, & clausam inuenis ianuam, & oratio tua videtur execrabilis, nec enim cogitare quispiam boni potest, nec cum Deo colloqui, sed cælum videtur æneum factum. Attende ait Bernard. in illud: *Nonne decem mūdati sunt & nouē ubi sunt*, aliquando nobis ingressum ad Deum pro-
- Apoc. 3.
Prou. 13.
Prou. 28.
Psal. 108.
Bernar.
Luc. 17.
- hiberi

- hiberi, quia vestem non habemus nuptialem, quia si in vili veste nemo intrat Assueri palatium, quomodo in Dei conspectum immundus intrabis? quare ergo nobis ianua est, qua nobis sit facilis, pateatque aditus, prodigus rediens domum patris benigne suscipitur, & si nos illum imitantes eadem ianua ingrederemur, susciperemur ut ille. Sed volumus continuo non deploratis peccatis, nec punitis, ad Deum intrare, & nos gerere quasi iam amicos & dilectos, & focore peccatorum nondum deleta ad Deum accedimus, non est hac ianua qua intres, ad quos loquitur Dominus per
- Isai. 58.** Me etenim de die in diem querunt & scire vias meas volunt, quasi gens que iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit, rogant me iudicia iustitiae, & appropinquare Deo, volunt. Vis ergo ianuam nosse qua ad Deum tutus accedas, quae
- Iudit. 9.** nunquam clausa est. Humilium & abiectionum semper tibi placuit deprecatio, nota verbum semper, patens est hac ianua, nec unquam clausa, deplora ergo peccata tua, ulciscere ea in te, & tunc securus accedes. Consumetur nequitia peccatorum & diriges iustum, cum peccata fuerint dolore & castigatione consumpta atque deleta, tunc adeo dirigeris & suscipieris. Sed modo tibi qui hoc non fecisti, illud contingit quod
- Psal. 7.** ait: Comprenderunt me iniquitates meae, & non potui, ut viderem. Tolle peccata & videbis, tu peccasti & nimis peccasti, & cito oblitus es peccatorum tuorum, parum fleuisti, ferè nihil te castigasti, iam te satis fecisse putas, oblitus es iam peccatorum, quasi ea non perpetrasses. Existimasti inquit quod
- Psal. 39.** ero tui similis, arguam te & statuam contra faciem tuam. Confundit nos Deus in oratione & statuit peccata nostra contra faciem nostram, exprobrat peccata, quia nos ea oblitus sumus, notat praeclare Ambrosius recte petit Psalter: Auerte faciem tuam a peccatis meis, quia prius dixerat: Peccatum meum contra me est semper. Sed si tu obliuisceris, Deus reminiscitur. Huius rei defectu multi orationi vacantes non proficiunt, nec eis ianua aperitur: cum ergo sic te videris in oratione adeo despectum, cum eum videris mutari tibi in crudelium, noli con-
- Psal. 50.** queri, non eum accuses, sed te accusa, & dic: Peccauit ego nimis, & non sum dignus videre altitudinem caeli, quia irritam tuam,

A & malum coram te feci: non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis, deplora tunc peccata, quibus Deum tibi infensum redidisti, vindica in te ea, & dic: iustus est Dominus. Et cū Iob 6. Quis det ut ueniat petitio mea, & quod exopto tribuat mihi Deus, & qui cœpit ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore nō parcat. Deum ergo iustifica, te condemna, deplora peccata, humiliare, & sic ministrabitur tibi abundāter introitus ad Deū, quia ianuam inuenisti nunquam clausam humilitatis & poenitentiae.

Psal. 118.
Iob, 6.

Iam ergo incipiamus quæstioni respōdere: Quid nobis de fuit orantibus, ne simus exauditi? Optima interrogatio, & cui **B** prædicatori incumbit respondere. Sic Paul. 1. Thessalon. 3. Nocte & die abundantius orantes, ut uideamus faciem uestram, & compleamus ea, quæ desunt fidei uestre. Ad hoc Paul. desiderat ad Thessalon. venire, ut compleat ea, quæ desunt fidei illorū.

1. Thes. 3.

Primò ergo dico. Non omnium fuit hæc oratio, plurimī non orarunt, imò orantibus fuere impedimento, & peccatis suis obstiterunt diuinæ misericordiæ, & iustorum orationibus. Multi sunt hodie in Ecclesia Christi, quibus in sua causa illud contingit, quod quidam memorię prodiderūt de latronibus magis, qui suis incantationibus ita dementabant viatores, ut omnia eorum bona coram eis raperent, nec vltimò commouerentur, & si sua omnia diripi viderent. An non sic dementatus peccator, à quo dæmon omnia bona tollit, cum diripit, vulnerat, nec tamen sentit? Sed dicit, vulnerauerūt me, & non dolui, traxerunt me, & non sensi, mira profectò hominū dementatio! Deum tibi eripiunt, & non doles: Eiulat ille, clamores in cælum tollit dicens: deos quos mihi feci tulistis, & omnia bona mea, & dicitis: Quid ploras? Quid tibi es? & tollitur à te Deus tuus qui fecit te, & omnia bona tua, quæ cū eo habebas, & nil dicis? dementatus es, extra te factus es.

Hi ad sua insensibiles facti, etiam ad Ecclesiæ damna insensibiles sunt, & dum illi comedant, bibant, & securi sint, de aliorum damno & periculis non curāt. Sed similes facti sunt Ionæ, qui in horribili illa tempestate ipse descendit ad inferiora nauis, & dormiebat soporem graui. An non grauissi-

Ionæ 1.

ma hodie Ecclesiæ tempestas, cum tot agitur procellis, tot versatur in periculis? Tu verò quasi nil ad te pertineat dormis: accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Surge inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus. Hæc diximus sæpè peccatoribus, sæpè hæc dedimus monita. Sed quid illi? Obturauerunt aures suas, nec audierunt, sed peccata peccatis cummulantes, non solum non orauerunt, sed orantibus impedimento fuere, etsi in templis visi sunt aliquando, sed non ut orarent, imò ut orantes impedirent, ut tibi maxime Deum offenderent. An putatis tales parum aliquid impedimenti præstitisse, ne orationes iustorum audirentur? Audi quid super hæc dixerit orationum exauditor Ecclesiast. 3. 4.

Ecc. 3. 4.

Vnus ædificans, & unus destruens, quid prodest illis, nisi labor: unus orans, & unus maledicens, cuius uocem exaudiet Deus? Non minori à Deo iudicantur fuisse impedimento, quàm est ædificanti, qui ædificata diruit: tremendum profectò iis referuatur iudicium, qui non solum Ecclesiam in necessitate graui non iuuerunt, sed iuuantibus impedimento fuerunt, dic obsecro, qua poena ille censeretur dignus, qui in nauis exagitata tempestate consistens, non solum opera sua nihil iuuat eius liberationi, sed nauem conatur euertere, impedimètoq; est gubernantibus eam, & anchoras præscindit, tabulas frangit, ut nauis aqua plena pereat, an non hic in mare præcipitandus? Parum hoc est supplicij, illudq; significat Christus Dominus iis loquens: Expedite, ut suspendatur mola a sinistria ad collum eius, & demergatur in profundum maris. Vt homini illi per quem scandalum uenit. Et qui dignus tanta poena est acerbum ei apparet, si ei vel leuiter hæc dicantur, ut ea caueat, tangendi non sunt, qui mille inferis digni sunt.

Matt. 18.

Respondetur secundò. Multi orauere, & precati sunt Deum, qui tamen peccata non reliquerunt, sed peccatores existentes orationes fuderunt. Sed ais peccator non auditur à Deo? Dico cum D. Thom. 2. 2. q. 8. 3. art. 1. 6. Si peccatores Deus non exaudiret (ait August.) frustra orasset Publicanus: Deus proptius est mihi peccatori & Chrys. super Matt. omnis qui petit, accipit, siue iustus, siue peccator. Vnde peccatores Deus audit: si per se petant, necessaria ad salutem, pie & perseveranter: non quod

D. Thom.
August.
Luc. 18.
Chrysost.

- A** quòd peccator de iustitia exaudiendus sit, qui nihil potest mereri, sed quòd ex pura misericordia Dei cui orans inititur ob-
tinet. Iustus verò obtinet etià ex iustitia propter Dei ad eum
factas promissiones, cū petit adhibitis dictis cōditionibus. In-
fallibilis ergo exauditio promittitur iusto, & cōceditur ex mi-
sericordia peccatori, quādo pro se orat: necessaria petit ad salu-
tē, pie & perseveratē. Primū requiritur, vt per se oret, vt insal-
libiliter obtineat. Vnde Aug. super Ioan. *Si quid petieritis Pa-
tre in nomine meo, dabit vobis*, ait exaudiūtur omnes pro se ip-
sis, nō autē pro omnibus, vnde nō simpliciter dictū est dabit,
sed dabit vobis: & ratio huius est, quia licet fiat oratio de per-
tinētibus ad salutem, pie & perseveratē, quādo pro alio fit, si
B ponit ille impedimentū, non obtinet orans, secundum illud
Hier. 15. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me non est anima
mea ad populū istū.* & Hier. 7. *Tu ergo noli orare pro populo
hoc, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Non tamen ideo
orandū non est pro aliis, licet nō sit infallibilis exauditio, sicut
pauper eleemosynā petit, licet nō necessario exaudiatur, ma-
ximē verò in domo, vbi ei regulariter cōceditur eleemosyna.
Vnde Iaco. 5. *Orate pro invicē, ut saluemini.* Imò verò orandū,
quia sepius, & multa obtinebim⁹ oratione. vnde 1. Ioā. 5.
*Qui seu fratrē suū peccare peccatū, & non ad mortē petat, & da-
bitur ei vita peccanti peccatū nō ad mortē.* Est peccatū ad mortē, nō
pro illo dico, ut roget quis. Peccatū nō ad mortē explicat Glos-
C sa esse veniale peccatū, si ergo videris in aliquo peccatū venia-
le, ora pro eo, & Dñs exaudiet te, & eū à peccato saluū faciet.
Sed D. Th. peccatum non ad mortē dicit esse materiale pec-
catū, quod tamē à malitia nō procedit, de quo loqui Iacobum
patet, quia in remissione eius dandā vitā pronūciat. Si ergo no-
ueris fratrē in peccato esse etiā mortali ora pro eo, licet enim
gratiā primā ei mereri nequaquam possis, sed tā bonus Deus
noster est, vt oratione tua commotus eum disponat, vt primā
suscipiat gratiam. Si verò fuerit peccatū ad mortem, idest ex
malitia procedens, pro eo non quivis orare debet, sed perfe-
ctus: ideo forsan non est ausus Noë orare pro mundo, ne dis-
perderetur, quia peccata erant ex malitia. Videns, ait Gen. 6.
quòd multa malitia hominum esset in terra. Similiter Apostoli

August. 1.
Ioan. 16.

Hier. 15.
Hier. 7.

Iaco. 5.
1. Ioan. 5.

D. Tho.

Cum nostri milites

non orant pro proditore, quia peccatum agnouere malitiæ. A

Addit D. Thom. Peccatum ad mortem est finalis impoenitētia, in qua cū quis decesserit nullus pro eo orationi locus, sed si tale non sit peccatum etiam si ex malitia procedat, ora Deū, qui tam benignus est, vt tua oratione faciat eum conuerti: sic

Exod. 32. exaudiuit Moysem pro vniuerso Israheli orantem: *Aut dele me de libro tuo, aut dimitte noxam populo huic.* Et Monica exauditur pro August.

August. Impossibile est ait Ambros. filium tantarum lachrimarum perdi. Nō promittitur infallibilis exauditiō pro aliis orātibz, sed promittitur exauditiō regulariter, & vt in plurimum: & ideo orandum semper est pro alijs, quōd si aliquando non exaudiaris, oratio tua in sinū tuum conuertetur.

Secundum requisitum orationis, vt sit certæ exauditionis, B

& infallibilis, est, vt sit de necessarijs ad salutem æternam, vel ad eam pertinentibus. Vnde August. in lib. sententiarū Prosper

per ait, fideliter supplicās Deo pro necessitatibus huius vitæ,

& misericorditer auditur, & misericorditer non auditur, quid

enim infirmo sit vtile magis nouit medicus, quā ægrotus,

& propter hoc etiā Paulus non fuit exauditus petens amino

ueri stimulū carnis, quia ei non expediebat: si verò id quod

petitur sit vtile ad beatitudinē hominis, quasi pertinēs ad eius

salutem indubitāter accipit quod petit, sed quando debet ac-

cipere? quædam enim non negantur. Sed vt congruō dentur

tempore differuntur. Ex quo sequitur simpliciter, & absque

cōditione vlla petēda esse spiritualia bona, de quibus certi su-

mus nobis esse pro futura: temporalia verò licet orare & pe-

tere à Deo, sicut & desiderare, non vt in eis sistamus, sed vt ad

minicula ad tendendum in beatitudinem, in quantum scilicet

eis vita sustentatur, & instrumenta nobis sunt virtutum. In

quibus tamen non est infallibilis exauditiō, quia sæpe nobis

non expediunt. Imò verò nocent, contingitq; petenti quod

3. Reg. 2. Adonix, de quo Salomon: *Viuit Dominus, quia contra animam suam petiuit Adonias Sunamitem.* Sicut ergo infirmus à medico

ab re petit salutem, sed pharmacum petens commutat vocē,

D. Thom. & sub conditione, si expedit, petit sic. Vnde refert D. Tho.

art. 5. ex Valerio Maximo. Socratem arbitratum nihil am-

plius à Deo petendum, quā vt bonum tribueret, ille enim

nouit

A nouit quid cuiq; sit conueniens, nos autem plerunq; id desideramus, quod nō impetrasse melius foret. Est tamen in his ex-
auditiō certa, quando ea nobis ad salutem conueniunt.

Tertia conditio, vt pie petas, id est intendens Dei gloriā & honorem in eo quod assequi desideras. Ad quod etiam per-
tinet, vt in Christi nomine & eius meritis innixi petamus, &
ad gloriā redēptionis eius. Vnde ait: *Quicquid petieritis Pa-*

trē in nomine meo dabit uobis. Sed ais, quomodo sic petā? Respō-
detur primo, in Christi nomine petē, quasi famulus tu Christi
fis, qui ad Patrem accedis, & Christi nomine petis dicens: Pa-
ter aterne Iesus Christus filius tuus petit à te per me, vt fa-
mulū & nuntium, vt hęc facias. Sicut enim mittit herus famu-

B lum suum ad amicum, & famulus nihil petit, sed nomine heri
vsus dicit, Dominus meus hoc à te petit pro me, quod si fece-
ris ei grātū facies, quod si neges ei negas non mihi. Si verō ille
diceret quid mihi, & tibi, vt hęc exposcas? Diceret famulus
nō ego nomine meo peto, sed nomine Dñi mei. Ita Christus
ait. *Vsq; modo nō petistis quicquam in nomine meo, petite & ac-*

Ioan. 16.

cipietis. Secundo in nomine Christi petit, qui ad gloriā Chri-
sti & redemptionis eius petit, petit Christus à Patre: *Clarifi-*
ca me tu Pater. Et respondet Pater: *Et clarificauit, & iterū clari-*

Ioan. 12.

ficabo. Sicut enim filius gloriā Patris in omnibus quæ fuit,
sic Pater gloriā filij, gaudetq; sibi occasiones offerri, quibus
ostendat quantum ei placuerint Christi infinita merita, quan-
tumq; eum diligit. In hunc ergo finem præclarum est ma-

C xima à Deo dona desiderare & petere, vt appareat copiosa
Christi redemptio, & quanta sint merita eius apud patrē. Sic
ergo ora, Pater optime nunc in me ostende quanta sint apud

te merita filij tui, & quo ego indignissimus sum, vt hęc obti-
neam, eò magis elucescet filij tui summum meritum. Dic mi-
hi obsecro, si pro Christi meritis nihil hucusq; Pater dedisset

cuiquam, quanta tu fiducia accederes, tãta per te hominis me-
rita, tãta modo potes accedere. Sicut enim mare nihilo immi-
nutum est, quod id eò fornicæ eo accesserint ad bibendū, tam

integrum, & redūdans modo est omni accedenti, sic infinita
sunt Christi merita, & si aliqui eis vsi participes facti sunt ami-
citæ Dei, tam integra modo perseverant, ac si nullas ei pro-

7. mo.

fecerit: id eo securus accede. Pia ergo petitio fuerit, cum quod pe- **A**
tis ad Dei, & Christi gloria petis: cum humiliter & reuerenter petis.

D. Tho.

Quarta conditio est, ut perseueranter petas. Refert D. Tho.
art. 15. ubi has conditiones posuit, Basilij dicens: id eo quandeq;
petis, & non accipis, quia infideliter, vel leuiter, vel non confe-
rentia tibi, vel desististi. Ideo Luc. 8. Oportet semper orare, &
1. Theff. 5. non deficere. Et Paul. 1. Theff. 5. sine intermissione orate. Quod
Christus ex professo probat ex eplo amici perseueranter pul-
santis & petentis panes, & vidua iudicem ex postulat. Ecce
ergo orationis conditiones, quibus orans infallibiliter obtinet,
iustus si fuerit ex iustitia, peccator ex misericordia.

Luc. 8.

1. Theff. 5.

Sed quia innumerae sunt orationes, in quibus haec non co-
currunt: id eo non semper, qui orat accipit. Sed etiam saepissi- **B**
me recipit orans, etiam si haec omnia non concurrant. Petiti-
uus victoriam contra Anglos iam deficit prima conditio, non
enim nobis petimus, deficit secunda non enim necessaria ad sa-
lutem: et si pie petitur sit non tamen perseueranter, res enim
tanta maiori digna est contentione, in hoc ergo non est infalli-
bilis ex auditio promissa.

Iacob. 5.

In his ergo minimi ponderis est oratio peccatoris, maximi
vero oratio iusti, quia ut Iacob ait. Multum ualet de precatio iusti
apud Deum. Cum peccator petit necessaria salutis, sibi pie & per-
seueranter, tam misericors est Deus, ut eum audiat, quia in ex-
trema constitutus est necessitate, cui continuo accurrendum
est. Cum vero alia petit, qui inimicus est, vilipenditur eius **C**

Isai. 1.

oratio & merito, quoniam deprecatio est inimici. Inde Isai.
saepè irridendas has orationes dixit in cap. 1. Cum extenderi-
tis manus uestras auertam oculos meos a uobis, & cum multiplica-
ueritis orationem non exaudiam, manus enim uestrae sanguine ple-
nae sunt. Latuimini, mundi estote, auferite malum cogitationum ue-
strarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, disceite benefacere,
querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite ui-
duam, & uenite, & arguite me, dicit Dominus. Mirabilem empha-
sim habet verbum illud: Venite, arguite me, quasi dicat, ex ius-
ticia petite, me in ius vocate, si vos non exaudiero, quia ue-
luntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Psal. 144.

Ioan. 15.

Vnde Christus: Si manseratis in me, & uerba mea in uobis
manser-

- A** manserint, quodcumque petieritis fiet vobis. Multa enim iusti obtinent sapientissime à Deo, sine omnibus illis conditionibus, quia iusti sunt. Sic ostendit Iacob. 7. Nam Elias homo erat similis vobis passibilis, & oravit oratione, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex: & rursum oravit, & celum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. & ratio D. Thom. 3. contra gent. capit. 97. est, nam de ratione amicitiae est, quod amans velit impleri desiderium amati; ideo dicitur amicorum esse idem velle, est autem inter Deum & iustum arctissima, coniunctissimaq; amicitia, ex parte Dei amore infinito copulata, ex parte iusti amore super omnia, si ergo iustus divinam curat implere voluntatem in quantum potest, quomodo Deus amici voluntatem non faciet? Unde ab amicitia Dei declinans indignus est exauditione. Ex quibus omnibus patet, licet peccator audiat cum orat conditionibus, quibus infallibilis est orationis exauditio, tamen cum extra eas orat, eius oratio est minimi poderis: tale vero negotium, & causa super quam oratum est, in quo peccatoris oratio non profuit: cum vero ex his qui oraverunt, tot extiterint peccatores, iusti vero pauci, ne credas plures orasse, sed paucos. Et ut modo propria nos curemus, attēde, sepe ora sti, multa à Deo petis, nec accipis, & de hoc doles ac conquereris, interrogo te, amicus ne Dei es, an inimicus? Eius impleas voluntates, an tuas? Quod à te petit Deus obtinet, an non? Si dicis, non, quomodo ergo tu petis à Deo exauditionem & bona, cum opera tua comereantur infinita mala? An non audisti illud Psal. Cū sancto sanctus eris, cū perverso pervertetur, quod Deo tribuendum esse cōtinuò ostendit subiungens: Quoniam tu populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. Sed dubitas, quomodo cū perversis pervertitur Deus? An Deus perverti potest? Pervertitur est mutare rem in alteram (Bolneria del rebes). Deus ergo pervertitur cum perverso, quia qualem te Deo exhibes, talē Deū tibi inuenies, & qui natura sua misericors, & miserator omniumq; exauditor est, peccatis tuis eum facis durum atq; crudelem, ut mutatus Deus videatur, hoc est illum esse perversum, vis Deum amicum, illo ei amicus, vis tuam faciat voluntatem, imple tu eius voluntatem, vis tuis ac-

Iacob. 7.

D. Tho.

D. Tho.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

Psal. 17.

currat necessitatibus, esto ei fidelis, homo sensatus credit legi
 1. Tim. 2. & lex illi fidelis. 1. Tim. 2. *Leuantes puras manus.* Ecce nō san-
 guine plenas leuandas, sed puras: si enim ostendas Deo ma-
 nus sanguine filij sui, quē occidisti, madidas: quid te putas ob-
 tenturum? Subditur ergo esto Domino, & ora cum, delectare in Do-
 mino, & dabit tibi petitiones cordis tui.

Psal. 36. Sed obiciis. Multi iusti orauerunt, & à Deo victoriā petie-
 re, nec obtinuerunt: quid fuit in causa? Respōdetur, multi etiā
 defectus in iustorum oratione esse solent, propter quos non
 obtinent, qui à nobis considerandi sunt, vt sciamus quid desit
 nobis. Primus non toto corde clamasse, multæ sunt tepidæ
 orationes oscitanter factæ, quæ ideò parū à Deo obtinēt, aliæ
 feruidæ, maximo conatu, toto corde, quæ obtinent ea quæ pe-
 tunt. Vide Christi orationē. Hebr. 5. *Qui in diebus carnis suæ*
preces supplicationesq; ad eum, qui eum saluū possit facere à morte
cum lacrimis, & clamore ualido offerens, exauditus est pro sua re-
uerentia. Ideò Psa. *Clamauī in toto corde meo, exaudi me Domine.*

Heb. 5. In qua re Spiritus sanctus adiuuat infirmitatē nostram dū in
 hac vita sumus faciēs nos à Deo postulare toto corde: de qua-
 re ad litteram Rom. 8. (vt ibi D. Tho. explicat) *Similiter autē,*
 & spiritus adiuuat infirmitatem nostram, nam quid oremus sicut
 oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus in-
 enarrabilibus, qui autē scrutatur corda, scit quid desideret spiritus,
 quia secundum Deum postulat pro sanctis. Spiritus (inquit) adiuuat
 infirmitatem nostram. Magna plane infirmitas nostra, mi-
 seria q; multæ: quarum cum vniuersale remedium sit ora-
 tio, cum ad hanc rectē faciendam spiritus nos adiuuet, omnē
 nostram infirmitatem iuuat. Nā quid oremus sicut oportet nes-
 cimus. Non enim nouimus in particulari, quæ nobis maximē
 expediāt, vt ea petamus, nec & nouimus ea petere sicut opor-
 tet, scilicet ex toto corde: & ideò Spiritus sanctus in nobis ha-
 bitans hanc nostram inuat infirmitatem faciens nos postula-
 re gemitibus inenarrabilibus, nō Spiritus sanctus postulat in
 se, sed in nobis nos postulare faciens, sed quia oportet magno
 gemitu postulare hoc in nobis Spiritus sanctus efficit: &
 Deus qui nouit hominum corda videns postulationē illam à
 Spiritu sancto procedere, approbat eā, & concedit nobis quæ
 petimus.

Psal. 118. Rom. 8. C

A petimus. Oratio ergo inspirata à Spiritu sancto exauditur & approbatur à Deo, hæc autem gemitibus inenarrabilibus fit. Modo ingredi cor tuum, & vide quot inenarrabiles gemitus in tua oratione effuderis, & inueniemus innumeros etiam iustos orasse, sed oratione tepida, aliquid recitantes, & parum attendentes, an non iocosa hæc oratio est: iocosa verò oratio seria non obtinet: sed seria oratio & magna oratio est, quæ obtinet. Multæ orationes in diuina Scriptura nobis sunt propositæ, quæ obtinuerunt quicquid petiere, exaudite à Deo sunt. Sed omnes Scriptura notat maximo factas feruore, magna animi contentione, multis cum lachrimis. Orat regina Esther pro populo c. 14. Esther quoque; regina confugit ad Dominum pauens periculum quod imminabat, cumque; deposuisset uestes regias, fletibus, & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliavit ieiuniis, omniaque; loca, in quibus ante lætari consueuerat crinium laceratione compleuit, & deprecabatur Dominum Deum Israël dicens, &c. Orat Iudith 9. Iudith ingressa est oratorium suum, & induens se cilicio posuit cinerem super caput suum, & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, exauditur Iudith sic clamans. Orat Tobias & Sara filia Raguelis Tobie 3. Sed quomodo: audi primum Tobie orationem, exprobratus ab uxore. Tobias ingemuit, & cepit orare cum lachrimis dicens, præcipe in pace recipi spiritum meum, expedit enim mihi mori magis quam uiuere. Orat Sara. Perrexit, ait Scriptura, in superius cubiculum domus sue, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, sed in oratione persistens cum lachrimis deprecabatur Dominum, ut ab isto improprio liberaret eam: & completa oratione certa de exauditione gratias agit. Cum compleret orationem benedicens Dominum dixit: Benedictum est nomen tuum Deus, qui cum iratus fueris misericordiam facis. Et sequitur in fine capitis. In illo tempore, exaudite sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei, & missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitate. Sic Daniel orat c. 10. In diebus illis, ego Daniel lugebam triunt hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro, & uinum non introierunt in os meum. Apparet ei Angelus hac oratione perfecta, & ait.

Esther. 14

Iudith. 9.

Tobie 3.

Daniel. 10

Ex die

Ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendam, ut te affligeres in conspectu Dei tui exaudita sunt uerba tua, & ego ueni propter sermones tuos. Sic orat Ezechias cum lachrimis versus ad parietem & exauditur, sic Susanna, sic Ionas, & demum omnis oratio, quam exaudita in Scriptura nouimus, magna semper animi contentione, magno affectu legitur Deo oblata, sicut enim paruulo uerba, vel quidpiam petenti negare mater solet, sed cum eiulatibus & singultibus postulat, ei conceditur ita Deus noster, qui pater & mater nostra est non nouit negare, quæ clamantes & eiulantes petimus, sic clamabat corde non loquens Moyses cui Deus. *Quid clamas ad me?* Sic idem obtinet populo ueniam, quam tanta animi contentione petit, ut si non ei concederetur de libro Dei delendum se diceret: *Clamauit ad me, & ego exaudiam eum.* Sic orauit Salomō pro Sapiētia Sap. 8. *Adij Dñm, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis precordiis meis.* Confer ergo orationes tuas cum his quæ audisti, & uide an ex toto corde clamaueris, an gemitibus inenarrabilibus à Spiritu sancto motus, uana enim est oratio, quam non præcedit inspiratio: etsi sic non huc usque clamasti, in posterum sic clamare & orare discere potius corde quam ore, ut exaudiat deprecatio tua: quod ut facere noueris cum in hoc negotio, tum in tuis aliqua tibi opus est consideratione & meditatione, in qua exardescit diuinus ignis. Unde clamor cordis procedit, in hoc ergo negotio propone ob oculos mentis tuæ Ecclesias prophanatas & dirutas, Deum blasphemari, sanctos irrideri, Ecclesiam & eius vicarium contemni, sanguinem sanctorum fundi, fideles ibi commorantes sacris carere, in summo discrimine versari, & omnibus his pensatis elama, & dic cum Esther 14. *Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, ne tradas Domine sceptrum tuum iis qui non sunt, ne claudas ora laudantium te.*

Secundò etiam iustis valde est considerandum, an eorum orationibus, ut in cælum euolauerint, defuerint duo illa præclara adiumenta, quæ à sanctis dicta sunt alas orationis, scilicet ieiunium, & eleemosyna, quibus illa in Deum facile uolat, de quibus Raphael ad Tobiam c. 12. *Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna magis quam thesauros auri recondere.* Oratione sancti sagittæ dixerunt, quæ in Deum, ut in scopum tendit, sed sicut sagitta

Exod. 14.

Psal. 90.

Sap. 8.

Esther. 14.

Tob. 12:

- A** sagitta indiget duabus illis alulis, ita oratio, eleemosyna & ieiunio: sagitta Ionata nunquam est reuerfa retrorsum, vis oratio tua retrorsum non eat, comitata sit eleemosyna, & ieiunio, audi quid super hac re in simili causa Dominus oratibus responderit. Isa. 58. conqueruntur ibi filij Israël: *Quare ieiunauimus, & nō aspexisti, humiliauimus animas nostras, & nescisti?* Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra, & omnes debitorum uestros repetitis, ut audiat in excelsis clamor uester, nolite ieiunare, sicut usque in hanc diem, dissolue colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam, cum uideris nudum operi eum, tūc in uocabis, & Dominus exaudiet, clamabis & dicit: Ecce adsum. Similem querimoniam, ac illi nos habemus, videamus an simile nobis Dominus respondere possit, multa orasti, sed num afflictus es ieiunio, & similibus? Nūc eleemosynas dedisti? Quid Deo in nutris dedisti? Nihil: caruit alis sagitta tua. Sic Iud. 4. *Iudith. 4.* Clamauit omnis populus ad Dominum in tanta magna, & humilia uere animas suas ieiunio. Et Dan. 9. Posui faciem meam ad Dñm, rogare & deprecari in ieiunio sacco & cinere. Et hanc crede esse dispositionem orationis, quā Spiritus sanctus petit Eccl. 18. *Eccl. 18.* Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. Præparatur enim homo eleemosyna, & ieiunio, ut à Deo obtineat quæ petit, notat Chrysost. & Cypri. ideò *Chrysost. Cypria.* pauperes solitos ante Ecclesiæ ianuas stare, ut qui eam intrat oraturus, prius disponatur eleemosyna, ut dicere possit Deo, dedi in nomine tuo petēti, da tu mihi. Matth. 17. *Matth. 9.* dicitur de dæmoniaco lunatico, quem curare non potuerunt Apostoli, ad quos Christus, hoc genus dæmoniorum pessimorum, scilicet non sola oratione eiicitur, sed & ieiunio opus est, de eleemosyna non dixit, quia omnia reliquerant, cū ergo peteremus à Deo dæmonium pessimum ab Anglia pelli, non hic dæmon, imò innumeri dæmones pelluntur oratione sola, sed oratione, ieiunio, & eleemosyna.

(.2.)

A

CONCIO II.

Habita cum nostri redirent a bello contra
hæreticos Anglos, re omnino infe-
ctâ post multas orationes.

T H E M A.

Nunc autem repulisti, & confudisti nos, & non egre-
dieris Deus in virtutibus nostris. Psal. 43.

B

2. Par. 25

PROPHETA Quidam ait ad Amasiâ

Regem Iuda, 2. Paral. 25. Quod si putas in
robore exercitus bella consistere, superari te fa-
ciet Dominus ab hostibus, Dei quippe est adiuua-
re, & in fugam conuertere. Deum optimū ma-
ximum humanarum rerum curam, & providentiam habere

Iob. 5.

non diuina fides solum, sed & humana ratio recte instituta
docet. Iob. 5. Nihil in terra sine causa fit, & de humo non egredi-
tur dolor, id est non à terra, sed à cælo mundi moderatio pen-
det. Isa. 45. Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras, fa-
ciens pacem, & creans malum, ego Dominus faciens omnia hæc.

Isai. 45.

Dan. 4.

Vnde Dan. 4. Nabuchodonosor, qui imperij sui gloriam nō
Deo, sed sibi tribuebat, eiicitur ex regno vt bestia, donec ag-
nouit Dei esse regnum, quod dat cui ille voluerit. Sicut ergo
omnia terrena à cælis, & eorum influentiis gubernantur, sic
omnia humana à Deo, sic Lucæ 12. Non est vnus paser in obli-
uione coram Deo, & capilli capitis uestri numerati sunt omnes.

Luc. 12.

Si paser non cadit, nec folium mouetur sine Deo, quæ res hu-
mana ab eo non pendet? Qui ergo res suas agit obliuis
Dei, suaq; innixus diligentia iustissimo Dei damnatur iu-
dicio, & à Deo derelinquitur, ne quid vnquam eius respon-
deat optatis. Ideo Sapiens: Qui confidit in diuitiis suis corruet,
& Psal.

Prouer. 11

C

A Et Psal. Non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non salua-
bitur in multitudine uirtutis sue. Et ecce oculi Domini super metue-
tes eum, & in his quisperant super misericordia eius. Si ergo à
Deo ut à primo fonte nobis expectanda sunt omnia, illum
in omnibus te primùm adire oportet, illum precari, ab eo pe-
tere, ut uias tuas dirigat, Psal. Reuela Domino uiam tuam, & spe-
ra in eo, & ipse faciet. Plus proficit, cui diuinum est adiutoriũ
etiamsi dormiat, quàm qui ante lucem surgit: ideò uanum est
uobis ante lucem surgere. **B.** Gregor. in Dialog. narrat de San-
ctulo sæpè in omni periculo hæc uerba usurpante, ego Deum
habeo, quo liberabatur ab omni periculo.

Psal. 33.

Gregor.

B Sed res maximas humanas, & maximè bellorũ uictorias,
regnorum mutationes à Deo gubernari, nec Gẽtilium qui-
dem ignorantissimè negauere. Plutarchus referens Euripidis
sententiam dicentis, Deum magna curare, & parua relinque-
re, ille ait, ego uerò fortunæ nihil arbitror permittendum, &
addit, uitari inuidiam posse, si benefacta referas in Deum nõ
in fortunam, quod consilium Sitho Atheniensem dux se-
quutus est, qui cum laudantibus Atheniẽsibus, quod Cotim
Regem interemisset, & alia præclara gessisset. Respondit: Diis
habenda est gratia, quibus autoribus hoc præclare gestũ est,
nam ipse nihil aliud, quàm manum & operam commodauit.
Ex quo sequitur, ut quamuis in omnibus rebus ad Deum no-
bis confugiendum sit, dicendumq;: Leuaui oculos meos in mon-

Plutare.

C tes, unde ueniet auxilium mihi. Et oculi mei semper ad Dominum,
quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Maximè tamen in
maximis, in bellorum discriminibus, regnorum mutationi-
bus, & similibus, quia hæc à Deo sunt expectanda, quod etiã
gentes agnouerunt: & ideò ante bella tot sacrificia, & uicti-
mas immolabant. Sed hoc præclara legatione ostendit Deus
populo suo. Exod. 19. Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis
filii Israel, uos uidistis quæ fecerim Egyptiis, quomodo portau-
erim uos super alas aquilarum, & assumpserim mihi, si ergo audie-
ritis uocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in pe-
culum de cunctis populis, & uos eritis mihi in regnum sacerdota-
le, & gens sancta. Sed quid est regnum sacerdotale? Osten-
dit differentiam regni sui ab aliis regnis, alia enim regna, quæ
uerum.

Psal. 120.

Psal. 24.

Exod. 19.

Cōc. II. Cū nostri redirent ab Angliā.

verum Deum non habent, ad quem adiutorem accedant cū **A**
 rant se suis viribus conseruare, & augere, sed vos qui verum
 Deum colitis, & agnoscitis ab eo cuncta pendere, eritis regnū
 sacerdotale, cum munus sacerdotis sit orare, significat Domi-
 nus eorum remedium in omnibus esse orationem, ostendens
 ea fusa regnum eorum cōsistere securum ab hostibus, & etiā
 augendum: ideo notat Origenes dictum esse, populus hic,
 quasi bos depascet populos: quia sicut bos ore, ita illi oratione
 depasturi erant nationes omnes, & quæ sine oratione fiunt,
 non proficient, sic Iosue 9. dicitur: Permissi Dominus Iosue, &
 Iosue 9. populum omnem decipi, quia os Domini non interrogauerunt. qui-
 bus Isa. 30. V. e filij desertores, ut faceretis consilium, & non ex-
 me, & ordiremini terram, & non per spiritū meū, ut adderetis pec-
 catum super peccatum, qui ambulatis, ut descendatis in Ægyptum,
 & os meum non interrogastis sperantes auxilium in fortitudine
 Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti, & erit vobis
 fortitudo Pharaonis in confussionem, & fiducia umbræ Ægypti in
 ignominiam. Hanc in eum fiduciam sapissimè & seuerissimè
 Deus petit, à populo suo, qui per omnes Prophetas eos
 accusat, qui eius ope neglecta totos se ad humana auxilia con-
 tulerunt: ideo quod tā acriter tulit eum regē petiuit à Samue-
 le, vt signis cælestibus se iratum ostenderet, & diceret, non
 te sed me abiecerunt ne regnem super eos: quid hoc Domi-
 ne, an non sub tutela tua erunt cum per reges administrantur,
 ac erant cum per iudices? Ita planè, sed multo magis sub diui-
 næ prouidentie arbitrio sub ducibus, quos Deus eligebat, quā
 sub regibus, qui non diuina electione, sed propagatione crea- **C**
 bantur, erant, ideo se repulsum dicit, quia more gentium non
 fide & spe, sed armis, & humana prudentia rēpublicam tutio-
 rem putabant futuram, vt ipsi dixere Samueli, nequaquā rex
 enim erit super nos, & erimus nos, quā sicut omnes gentes, &
 iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit
 bella nostra: ecce similes esse volunt gētibus, & humanis cōsi-
 liis magis, quā Dei nutu rēpublicam seruare. Ideo & terra
 quā eis tradit non est sicut terra Ægypti, in qua in hortorum
 morem aquæ ducuntur irriguæ, vt dicitur in Dent. sed de cæ-
 lo expectat pluias, vt à terra ipsi discerent à Deo expectare
 bona

Origen.

Nume. 22.

Iosue 9.

Isa. 30.

Dent. 11.

A bona omnia. Qui ergo omnia sua voluerit prosperè euenire, & in bello victoriâ reportare, dicat quod Moyſes Dño: *Situ Exod. 33.*
nō præcedas nos, non educas nos de loco isto. Consule ergo diuinâ voluntatē, accede ad Deum per orationē, pete à Deo, vt præcedat te, & ipse faciet: quò præcedente, cū sit Deus magnus & terribilis, ipse consumet coram te omnes nationes.

Sed in his omnibus obiicies, ecce bellū, in quo ineundo primū consultus est Deus, & eius voluntas, causa ipsius, & seruatorū eius, causa vniuersalis Ecclesię, & fidelīū, qui in Anglia versantur. Secundū ad Deū omnes accessimus tanta, & tā ardētī oratione, qualis non legitur in historiis vnquā missa, vbi ergo infallibilis orationis exauditio? Vbi eius omnipotentia: *Cum Rom. 8.*

B *spiritus postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Et ipse spiritus ideo dicitur paraclitus, idest aduocatus, quia pro nobis in omnibus orat, & ipse etiam Christus dicitur aduocatus noster, quia etiā interpellat pro nobis, est ille hominū procurator, & quemadmodum petitionem clientis is qui partes eius agit dat iudici, ita orationem nostram Christus præsentat Patri, quod ante faciebant Angeli solum, vt dicit Raphael ad Tobiam: *Cum orabas, ego obtuli orationem tuam Domino: modò Tob. 12.*
faciūt Angeli offerētes incensum illud, quod dicitur Apo. 8. *Apo. 8.*
Orationes sanctorum sunt. Et ipse Christus aduocatus noster, quid ergo tanto aduocato negari poterit, de quo Paul. *Exauditus est pro sua reuerentia. Vbi illud: si duo ex vobis consenserint Heb. 5.*
super terram de omni re, quam petierint, fiet illis à Patre meo. Ecce Matth. 18.

C duo, & millia millīū in hac oratione consensere: cur non sicut orauimus factum est? Videntur confusi pedes euangelizantium pacē, annuntiantium bona, diximus pax, & ecce nō est pax, promissimus bona, & ecce turbatio. Respondimus superiore concione dilata est victoria non negata. Sed inquiris propter quid dilata? Aliqua dicta sunt, vt huic satisfiat quæstioni, sed adiciamus alia. Quorū primū sit, vt cum data fuerit victoria Deo adscribatur non potētiæ nostræ: vidimus nos in omnibus superiores inimicis, rē confectam putauimus fidētes viribus nostris, si victoria parta esset, quid diceret humana, & maximè Hispana superbia. *Manus nostra excelsa, Deut. 32.*
non Dominus fecit hec omnia: Quomodo poterant resistere Angli

Cõc. II. Cũ nostri redirẽt ab Anglico

- Angli tantæ potentia, hæc diceremus saltem corde, & forsan **A**
 ore, hoc autem non expedit nobis, inò expediens est, dica-
 mus: Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorũ
 non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio
 uultus tui, quoniam cõplacuiſti in eis: tu es rex meus & Deus meus,
 qui mandas salutes Iacob, in te inimicos nostros uetilabimus cornu,
 vt hoc dicamus, vt parta victoria hæc confiteamur ne in robo-
 re nostra bella consistere putemus, quod magis nobis expe-
 diebat quàm victoria, quid præstitit Deus? Distulit victoriã,
 quæ nobis non esset proficua, donec hoc agnosceremus, dabit
 hoc agnito: ostendit nobis hoc factò, nos nõ sufficere, ne cum
 factum sit nobis adscribatur victoria. Gloriæ suæ amantissi-
 mus Deus, sic bellorum ipsius victorias concessit, vt ipsi glo- **B**
 ria tribuatur non nobis. Hac ratione potentissimam illam
 Tyrum subuertit, de qua sub nauis typo loquitur Ezech. 27.
 ei; accidisse ait, quod classi accidit nostræ. Ventus, ait, Auster
 contriuit te, & in corde maris duritiæ tuæ, & thesauri tui, & mul-
 tiplex instrumentum tuum, nauis tui, & gubernatores tui, qui tene-
 bant supellestem tuam, & populo tuo præerant, uiri quoq; bellato-
 res tui, qui erant in te cum uniuersa multitudine tua, quæ in medio
 tui, cadent in corde maris, in die ruinæ tuæ. Ideò ad Gedeonem
 ait: Multus est populus (Iud. 7.) tecum, nec tradetur Madian in
 manus eius, ne gloriatur contra me Israel, & dicat meis uiribus libe-
 ratus sum, & unica admonitione reuersi sunt uiginti duo millia, &
 tantum decem millia remanserunt: dixitq; Dominus ad Gedeon, ad- **C**
 huc multus est populus, in trecentis uiris, qui lamberint aquas, libe-
 rabo uos, & tradam Madian, & hos trecentos dicit Iosephus ma-
 ximè timidos, qui ausi nõ fuerũt flexis poplitibus bibere. Vt
 quid hæc vt nomini Dei adscribatur victoria. Holophernẽ
 per militis manum potuit trucidare, sed in manu foeminæ id
 factum est. Erit enim hoc memoriale nominis tui, ait Iudith, cũ
 manus foeminæ deiecerit eum. Et hac usus est Paul. ratione, vt
 ostenderet, quàm rectè Dominus per ignobilia, contempti-
 bilia, & ea quæ non sunt deiecerit mudi altitudinem, & idola
 destruxerit. Vt non gloriatur (inquit) omnis caro. Et ideò Isai.
 Iugum enim oneris eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut
 in die Madian, idest, sicut per Gedeonem in paucis, vt alius nõ
 glorie-

A non gloriatur de victoria quàm tu. Expedit hoc maximè nobis Deo gloriam dare, sic Ioab ad Dauid, Cumq; iam tradenda esset urbs: (2. Reg. 12. uocat Dauid regem, ut nomine eius 2. Reg. 12 ad scribatur uictoria, non mihi.

B Qua in re mirum nobis proponitur exēplum Iudi. 20. Iud. 20: cum enim in Beniamin grande commissum esset piaculū, ut illud de medio tollerent, conuenit multitudo filiorum Israël in Masphat ad Dominum. 400000. pugnatorum, & cōsulerunt Dominum, quis erit dux noster, respondit Dominus Iudas, accepto à Deo duce pugnant, & vincuntur, & 22000. pereunt. Iterum filij Israël numero, & fortitudine confidentes aciem direxerunt, ita tamen ut prius ascenderent, & flerent coram Domino usq; ad noctē, cōsuleruntq; eum & dixerunt, debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Beniamin? quibus ille ait, ascendi te ad eos, & inite certamen, & adhuc vincuntur occisis 18000. postea fleuerunt corā Domino, & humiliati sunt, & tunc in eorum manus traditus est Bēiamin omninò delendus. Res quidem miranda, multò magis quam nostra, vincuntur qui causam Dei agunt, cum adeò essent numero superiores, & Dei iussu pugnarent, quia numero & virtute sua confidunt, impletumque est in eis quod initio cōcionis diximus: Si putas in robore exercitus bella cōsistere, &c. An nostri ad pugnam processere numero, & virtute confidentes? forsan sic fuit, vinctique meruerunt, nisi orationes obitassent. Sed demus non sic eos processisse, voluit Dominus victoriam non dare, donec illi & nos confiteamur, non Psal. 93.

C in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. Donec dicamus tua est Domine potentia, tuum est regnum, & quod Iudas Machabæus. 1. Machab. 3. Quoniam non in multitudine exercitus uictoria belli, sed de cælo fortitudo est. Interea verò quæ maximè Deus ita vult facere, ut ipsi tribuatur, illa sunt, quæ post longam concedit orationem, & meritò, ut ab eo videamus accepta, à quo petimus, sic victoriam Holofernis, quam longa oratio præcessit sibi volens adscribi per foraminem illam perfecit: sic victoriā Senacherib post orationem longam per Angelum. Hinc etiam singuli nostra con-

Cōc. II. Cū nostri redirent ab Anglia.

Istra considerātes aduertamus, multa nobis parata esse cer- A
 tamina contra inimicos nostros, cuius praelij corona, si le-
 gitimè pugnamus, non est corruptibilis sed aeterna. Et illi
 quidem ut corruptibilem coronam accipiant nos autem incorru-
 ptam, vt ait Paulus: quòd si incertaminibus, in quibus ca-
 ro pugnat contra carnem, in quibus vires ac industria ho-
 minum tantam iuuant, sui confidentia omnia destruit, dic
 obsecro qui ille vincet qui in spiritali certamine sibi fi-
 dit: si victoria belli temporalis Deo adscribenda est, illi
 quæ eius referuāda gloria, quomodo non multo magis spi-
 ritualis? Memoria prodidit Greg. in dialog. de Isaac mo-
 nacho, cui dona maxima Deus concesserat, sed defectu
 non carebat immoderati risus, & Gregor. ait. solet Deus
 electis suis victoriam dare potentiorum inimicorum, & B
 peccatorum grauium, non tamen defectus leuis, vt maxi-
 ma quæ in eis bona posuit per humilitatem custodiat, vi-
 dentes enim se minima vincere non posse, agnoscunt vi-
 ctorias maiores à Dei gratia esse, non à suis viribus. Sic cū
 filij Israël Chanaanos & maiores inimicos superasset Ie-
 busaum vilem non superauit, vt in eo quem non vicerat
 videret, quem vicerat non in se ipso viciisse sed in Deo, su-
 perasti tu vitia magna, vis nosse quod Deo debes habere
 gratias, qui dedit tibi victoriam per Iesum Christum,
 attende, non potes vincere minima quæque, murmurati-
 onem leuem, vanas cogitationes, iram & impatientiam
 in minimis: qui minima non potes, quomodo maxima
 potuisses, nisi Deo vincente per te? Ad omne ergo impe- C
 tum inimici primum humilia te, custodiens paruulos, dicens:
 Humiliatus sum & liberauit me, agnosce ex te nihil esse, vi-
 ctoriam à Deo tibi per Christum prouenturam & per
 eius gratiam, quo agnito Deus pugnabit pro te: alioqui
 si ignoras te, egredere & abi, si non nosti infirmitatem
 tuam non aderit tibi medicus de cælo. Humiliamini igitur
 sub potenti manu Dei, dic ei: Absconde me in abscondito
 faciei tue, apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium
 meum.

Secundum hodie dicendum vt obiectioni propositæ
 fatis

Gregor.

Psal. 114.

Cant. 1.

1. Pet. 5.

Psal. 34.

A satis fiat est illud Psal. Iudicia Domini uera, iustificata in se-
metipsa, at iudicium hoc abissus multa, vt videar mihi non
im merito pronunciare beatum, qui non fuerit scandaliza- Bernard. ad
tus in eo. Recordemur supernorum iudiciorum quæ à se- Eugenium.
culo sunt, si fortè sit consolatio, nam Psal. ait. Memor fui Psal. 118.
iudiciorum tuorum à seculo Domine & consolatus sum. Rem
dicam ignotam nemini, nunc nemini notam, nempe sic
se habent mortalium corda, quod scimus cum necesse
non est, in necessitate nescimus. Eductus Moyses Israël de
Ægypto meliorem eis pollicitus est terram, num quan-
do ipso aliter sequeretur populus solam sapiens terram
eduxit, sed non induxit in promissa, & Deo iubente hæc
B præstitit, & sermonem eius confirmante. Sequentibus
signis, promiseramus victoriam, sicut promissit Moy-
ses terram, ille Dei iusu, nos eiusdem imperio; aliquid
defuit illis, vt promissa non assequerentur, aliquid defuit
nobis, ne obtineremus: quæ sint hæc, nouit Dominus,
satisque nobis esse debet, hanc diuinam esse voluntatem,
cui omnino subiici debemus, sicut enim diuinæ præde-
stinationis non est alia causa quam diuina voluntas. Quia
sic placitum fuit ante te, ita multa sunt diuinæ prouidentiae
opera adeò occulta, vt alia eorum ratio reddi non possit,
quam diuinum beneplacitum.

C In iudicio verò vniuersali omnium horum rationem
reddet, vt dicit Gregor. 29. moral. capit. tertio, & Augu- Greg.
stinus. 20. de ciuitate capit. secundo, & tunc implebitur Aug.
illud Psal. Laetentur celi, & exultet terra, quoniam iudi- Psal. 66.
cas populos in æquitate, & gentes in terra dirigit. Tunc osten-
det quare legem dedit Hæbræis, derelictis gentibus,
Euangelium gentibus, derelictis Hæbræis: cur elegit Da-
uid, & non fratres: dereliquit Iudam, & assumpsit latro-
nem, incolumes seruat hæreticos, affligit pios, nec in il-
lum vsque diem plenè hæc intelligentur à nobis, inde Psal.
tes. Quam bonus Israël, &c. mei autem pene moti sunt pedes. Exi- Psal. 72.
stimabam, ut cognoscerem hoc, labor est ante me, id est, vidi
me non posse hæc penetrare, donec intrem in sanctuarium
Dei, & intelligam in nouissimis eorum, in iudicio, scilicet, quo

Conc. II. Cū nostri redirent ab Anglia

Pro. 16.

hæc assequemur, interim verò vir prudens diuinam magni faciat providentiam, & dicat: *iustus es Domine & rectum iudicium tuum, & pondus & statera iudicia Domini.* Et quemadmodum infirmus qui curatur à peritissimo medico, licet dubitet, an rectè curetur, sed euentus conueniens & valetudo sequens ostendit medici peritiam, sic in fine mundi nobis innotescet, qua arte à Deo nobis remedium adhibitum sit, & omnis res nostra comparebit interim satis nobis sit nosse Deum medicum providentissimum hæc ordinare in bonum nostrum. Sunt enim multa diuina arcana quæ humana ratio pertingere nō potest, de quibus scriptum est: *Purima super sensum hominum ostensa sunt tibi.*

Eccles. 3.

4. Esdr. 4.

quitur Angelus ad Esdras lib. 4. cap. 4. qui hæc diuina in scrutabilia scrutari conabatur, mons cogitauit bellum indicere mari, eiusq; locum sibi vsurpare, vt esset alius mōs, vbi modo est mare, similiter mare dixit volo montis locū occupare, & neutrum factum est, quia mare ab arena detentum est, & mons se mouere non potuit, quis amplius errauit?

Respondit Esdras vterque, vtrique enim à Deo signatus est locus, quem præterire non poterunt, bene, inquit Angelus, tu iudicasti, quare non iudicasti tibi metipsum? quemadmodum enim terra siluæ data est & mare fluctibus, sic qui super terram habitant, quæ sunt super terram solummodo intelligere possunt, & qui sunt super calos, quæ sunt super altitudinem calorum. Cū enim in diuina providentia quædam sint omnino arcana, quæ solus Deus nouit, ea nos licet conemur pertingere nō valemus. Et cum ea viderimus humiliemus animas nostras, & in multis operibus eius non simus curiosi, sed quæ præcipit nobis Deus illa cogitemus semper. Huiusmodi est quod præ manibus habemus negotium, cuius ratio apud Deum abscondita est, qui nouit quare diu patiatur hæreticos, & peruersam mulierem regnare, hoc autem certum sit, quia cito veniet iudicium eius sicut Babylonice meretricis, & proicietur in profundum. Nec vero hoc factum aduersus promissā Dei est, quibus orationum exauditionem promisit,

A misit, sed propter quid modo distulerit, ipse nouit, & manifestabit nobis suo tempore.

Ex quo tibi colligendum est, multa tibi in vita futura, quorum ordinem ac rationem ignorabis omnino, & quæ non in bonum ordinata tuum videantur, sed in malum, cû tamen tibi Deus promiserit optima, nec de tãti patris manu alia speranda fore credas, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonû. Satis hoc tibi sit è manu diuina ad te venire, vt nihil credas tibi obfuturum, licet modo rationem ignores, & hoc est cor filiorum, quod à nobis Deus tenere exigit & meritò, cum non possimus uocare patrem super terram,

Rom. 8.

Matth. 23.

unus est enim pater uester qui in cælis est, hoc cor filij ostendit naturalis Dei filius Petro dicens: Calicem quem dedit mihi Pater non uis, ut bibam illum? Sicut enim si infirmanti filio pa-

Ioan. 18.

Similis.

B ter medicus potionem daret, quam ille sumere recusaret, ne forte eã pater veneno miscuisset, cõquereretur pater, filiumque ingratissimum diceret, cum qui de amantissimo patre tale quid suspicatus sit, multò iustius indignabitur nobis Deus, quibus plusquàm paterna ostendit viscera, si calicem, quem nobis dat, veneno putemus infectum, & illum bibere recusamus, satis sit tibi, hoc à Deo præscribi, si ergo infirmitate grauaris cuius causam non nosti, si penuria, si infamia, vel quopiam alio, cuius ignoras causam, & tibi videtur aliter tecum agendum, vel si tentatione, ariditate & similibus, dic, fiat voluntas tua, sicut Domino placuit sic factum est: sit nomẽ Domini benedictum, calix in manu Domini est, ille me potat eo, mihi erit præclarus, calix meus incubrians quàm præclarus est.

Matth. 6.

Iob. 6.

Psal. 115.

Gene. 15.

C Tertium in hac re adhuc adiiciendum est illud Genes. 15. Ego Dominus, qui eduxi te de Hur Chaldeorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam, & postea ait de filiis eius, generatione quarta reuertetur huc, necdũ enim complete sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. Promittitur terra illa Abraham & semini eius, sed quia tollenda prius Amorrhæis, differtur promissio, donec eorum compleantur iniquitates, quibus id mereantur. Sic etiam. 1. Reg. 15. 1. Reg. 15 dicit Dominus ad Saul: recensui quæcunque fecit Amalech

Gene. 4:

1. Reg. 15

Conc. II. Cū nostri redirent ab Anglia

israēli, quomodo restitit ei in uia, quando ascendebat de Aegypto, **A**
nunc ergo uade, & percutite Amalech, & demolire annuersa eius. Sic
tollenda ab impiis hæreticis Anglia est, sed necdum com-
pletæ erant iniquitates eorum, nunc recensuit Deus pecca-
torum numerum, sed ipsum non uidit completum, oratio
exaudita est & cum numerus peccatorum completus fue-
rit, vota nostra complebantur.

Sciendum ergo est tum bonis, tum malis hoc esse cōmu-
ne, ut fiat Deus eos crescere, & ad maturū peruenire prius
quàm mittat, & falce metat. Sicut enim in naturalibus, nō
colligis continuo ortum pomum, aut triticum, sed cresce-
re sinis usq; ad debitum rei statum, & tunc ea colligis. Ita
Deus ab æterno decreuit, neminem, siue malum, siue bo-
num, ampliùs expectare quàm ut ad talem tandem statu **B**
perueniat, & quousq; illuc peruentum sit, neutrum colligit,

Matt. 13. sic ait Matth. 13. de tritico & zizania, *Sinite utraq; crescere usque ad messem, & tūc dicā messoribus meis, colligite ea.* Et ideo dixit nondum cōpletæ sunt iniquitates Amorrhæorum, &

simile. in his omnibus apud Deum certus est numerus, de quo di-
xit: *recensui quæcunq; fecit Amalech.* Sicut ergo super aquam
aliquando ponitur vrceus vacuus, qui natat super aquam,
sed hac & illac se vertens aquam bibit, & cum aqua plenus
fuerit, descendit in profundum quasi lapis, ita impio conti-
git, modò impletus non est aqua peccatorum, sed abomi-
nabilis & inutilis homo, qui bibit iniquitatem quasi aquā,
Iob. 20. implebitur citò, & in puncto ad inferna descendet, de qua

Matt. 23. impletionem loquitur Christus Matth. 23. *Et uos implete men-
suram patrum uestrorum.* Et **Iob. 20.** *Utina impleatur uenter eius,
ut immittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellū suū.*

Amos. 1. & Amos. 1. *Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor
non conuertam illum, ternarius est numerus in scriptura signi-
ficans multitudinem, ut dicit Chrysost. hom. 47. in Matt.*

Chrysost. super illud tria sata farinae, quia ternarius est primus nu-
merus multitudinis quo aliqui multi dicuntur, unde cum
super tres addit quatuor, significat peccata Damasci su-
per multa esse, ut iam non sit locus vindictæ diffe-
rendæ.

- A** Ex quo collige, cauendum tibi, ne sis in peccatis nimius, vt super tria scelera dicaris addidisse, tunc enim vindicta nõ differetur, ideo monet Ecclesiast. 3. *Non adicias peccatum su* Eccles. per peccatum, subito enim ueniet ira Dei, & in tẽpore vindictæ disperdetee, nec verò in omnibus tantam Deus expectat peccatorum plenitudinem, vt contra eos proferat sententiam, vnde Psa. 57. *Priusquã intelligerent spinæ nostræ rhamnum,* Psal. 57. sicut utuentes sic in ira absorbet eos, idest, priusquã spinæ pertingerent ad hoc vt essent rhamnum absorbentur, hoc differt spina à rhamno, quod spina est tenerior, rhamn⁹, verò spinosa arbor iam durissimus referta spinis, quæ dicitur: (Cambron) multi ergò peccatores antequam proueniant ad rhamnũ, ante maximam plenitudinem peccatorum, ante quã opere expleant cogitationes suas, antequã iustis fiant intolerabiles succidantur. Alios verò peccatores expectat Deus, donec perueniant ad rhamnum, vt maximis & innumeris sint pleni peccatis. Quod maxime Deus expectare solet in regnorũ euerfionem, vt patet cũ ad mundi interitum prouocatus est. Videns quod multa malitia hominũ Genes. 5. esset in terra, & cuncta cogitatio cordis humani intenta esset ad malum omni tempore. Patet etiam in eò quod de Damasco dicitur Amos. 1. Cum iam super tria exercuisset peccata, patec in euerfione Hierosolymorum, & in omnibus euerfis regnis de quibus Prophetæ vaticinantur post innumera peccata fuisse destructa, quod idem historiis multis comprobatur. Cum ergo modo regni euerfio tractetur, expectat Deus
- C** vt spinæ rhamnũ sint, vt ad summum fastigium peccata perueniant, quod cum fuerit impletum, regni euerfio erit sine dubio, secundum illud Tobia: ult. scio enim quod iniquitas finem dabit ei, scilicet Ninive civitati, tale est enim peccati venenum vt finem det bibenti sine dubio licet aliquando differatur.

Sed dices vellem ego cõtinuò videre vltionẽ peccatorũ, nec ad momentum differri, biliosi sumus & angusti naribus, Deus verò dicitur misericors, & latarum narium & longarum, non tam citò irascitur ac homo: pronus Deus natura sua ad miserendum citò miseretur, cumque pronus

Conc. II. Cū nostri redirēt ab Anglia

non sit ad iram, nec hoc ei proueniat, illam differt in longum. Nec mirum, videt enim atrocitatem penarum inferni, & meritò nō continuo in illum locū homines detrudit, quod pulchrè Psal. ostendit, dicens: *Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras, ut tradas eos in manus tuas, id est, antequam tradas in tuas manus homines, quod est extremo supplicio perdere, vides laborem & dolorem, qui eos manet, ideo manus contines, ne irascaris, sicut qui nouit, si irascitur, nimium castigare filium, se continet, ne nimium castiget eum. Si ergo ut in Ecclesia, ut quis excommunicetur cras absolendus, tot prius monitiones fiunt, quid mirum sēpe Deum monere & expectare peccatores ante aeternam excommunicationem? Sic cum Deus iratus aliquando castigare vellet, inducitur in scriptura se ipsum continens, quia videt atrocitatem poenae, sic Osee.* *11. Quomodo dabo te Ephraim? protegam te Israel? Quomodo dabo te? sicut Adama ponam te, ut Seboim? (id est,) ut Sodomam & Gomorrhā, quae sitae erant in campis Adamae & Seboim) conuersum est in me cor meum, pariter conturbata est poenitudo mea, non faciam fauorem irae meae, verba sunt omnia volentis punire, ac se detinentis propter poenae atrocitatem. Nunc ergo monuit Deus Anglos, iam visso tanto armorum apparatu, si forte resipiscerent, quod si non fecerint, ultio aderit diuina continuo. Hinc etiam disce iras tuas temperare, quibus velles aliquos peccatores continuo perire, nec à Deo eis concedi inducias tantas. Huic rei aptum est exemplum quod refert Beatus Dionysius, in epistola ad Demophilum de Episcopo petente damnationem peccatoris, cui Christus apparet dicens, iterum paratus sum pro eo crucifigi: qui ignoras inferni poenas, cito sententia tua eo detruderis homines, at Deus non sic. Vide Dei misericordiam propositam in exemplum nostrum dicentem ad Ionam, cap. ultimo. Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quae sub una nocte nata est, & sub una nocte perit, & ego non parcā Ninive ciuitati magnae, in qua sunt plus quam centum viginti milia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram*

Psal. 10.

Osee. 11.

Dionys.

Ionae. 4.

A dexteram & sinistram suam, & iumenta multa? Iratus erat Ionas quod Deus Niniæ non funditus deleuisset, sed exemplo hedera, de qua ipse doluerat vehementer, docet, quam Deo doleat perire regnum, velle nos obrui continuo Angliam, sed Deo dolet, quoniam ipse fecit eos, illique cordi non esse non possunt. Cito verò venit Niniæ subuersio, quoniam iterum peccata commisit, cito & Angliæ nisi poenitentiam egerit, sed hæc expectatione causam suam Deus iustissimam ostendet, vt omnino iniquitas operis pileos suum, nihilque habeat quo Deum causari possit.

Quartum adhuc adiiciendum, omnis oratio similis ei, quæ facta est, exauditur, eique concedendum est quod petit, sed aliquando melius exauditur quam petat, qui orat, oranti vt decet semper Deus annuit, sed aliquando nõ cõcedit quod petitum est, concedit verò aliud multo melius, quod non est, non exaudiri orationem, sed bis exaudiri, petis numum argenteum in eleemosynam, conceditur tibi numus aureus, non potes dicere, auditus non sum, imò bis auditus es, ter Dominum rogat Paul. vt auferretur ab eo stimulus carnis, non auditur, imò plusquam auditur, quia ei conceditur gratia & profectus spiritualis, quæ multo meliora sunt, ideo audit. Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur. Petimus aliquando quæ verè non conueniunt nobis, exaudit Deus conuenientia præstans, multa interdum optamus, quæ si darentur essent in nostram perniciem, ideo monet Ecclesiastes. 5. Eccles. 5.

C Ne temere quid loquaris coram Deo, & sanè turpe esset Christianis ab Ethnicis in hoc superari, nam de Lacedæmoniis memoriæ prodidit Plato, solere eos orantes petere, pulchra & bona sibi dari, nec plura illos precari, quenquam audiuisse, petit puer gladium aut ignem, dat mater panem, an non audit? audit planè melius dās ei. Oramus, sine dubio, nobis dabitur, quod petiimus, vel aliud melius, quid sit hoc nouit ille, qui scit, quæ nobis conueniunt, nos enim quid oremus sicut oportet nescimus, quia quæ maxime nobis expediunt ignoramus, verè cogitationes mortalium timendæ, & incertæ prouidentia no-

2. Cor. 12

2. Tim. 3.2

Plato.

Rom. 8.

Sap. 9.

de bello infœliciter gesto.

Gregor.

stra, ideo pete à Deo quæ optima tibi futura sunt: infirma
 ti sumus peccato, hoc vero infirmatium proprium est, vt
 ea respuant, quæ sibi profutura sunt, illa petant, quæ illatu
 ra damnum. sic Gregor. Expetit homo fœlicitatem tem-
 poralem, quæ sibi venenum est, respuit tribulationē quasi
 pharmacum. Sicut ergo est via, quæ videtur homini re-
 cta, & nouissima eius ducunt ad interitum, ita sunt multa
 quæ optamus tanquàm nobis conuenientissima, quæ ta-
 men non sunt, sed nobis exitum allatura, contra licet est
 via quæ videtur homini praua, & nouissima eius ducunt
 ad vitam, sic multa nobis apparent contraria, viæ quæ ob-
 stacula, quæ verè vita sunt nobis, quis autem nouit quæ ho-
 mini conueniant, nisi ille quem latet nihil, ab eo ergo pete
 vt vias tuas dirigat, vt tibi pulchra & optima donet, dona-
 bit vero si gratiam & gloriam dederit, &c.

B

Saluianus.

Quintum à nobis in hac re à nobis attendendū est. Pec-
 cata plura in nobis esse, in quæ Deus vlciſcitur bello infœ-
 liciter gesto. Quando Gothi Vandali, & alij Barbari Im-
 perium Romanum infestauerunt, & Hispanias, Gallias,
 ac Italiam occupauerunt, & Africam etiam, miratus or-
 bis est de tanto supplicio. Et sanctus Saluianus episcopus
 Masiliensis de hac re libros edidit octo, in quibus rationes
 reddit. Sed libro tertio ait, in causa fuisse peccata fidelium.
 Inter quæ peccata numerat, obliuionem Dei magnam,
 tepidam Ecclesiasticorum vitam, rapinas, ac iniustas op-
 pressiones potentium in minores, iniustos mercatorum
 contractus, auaritiam diuitum, violenta, ac tyrannica iu-
 dicia iudicum, crudelitatem militum. Et in libro quarto alia
 peccata enumerat eiusdem mali causas, inter quæ dicit es-
 se effrenatam libidinem nobilium, plura grauamina, ac
 tributa onerosa pauperibus imposita, à diuitibus ablata,
 plurima iuramenta, iniustitiam, ac violentiam exigen-
 tium tributa, qui pauperes excoriant nullo resistente
 prædicatoribus veritatem dicere audentibus, dissolu-
 tio in comœdijs plurima, de qua toto libro sexto agit.
 Videamus ergo, an hæc peccata in nobis sint, quod si
 fuerint,

C

In Natiuitate Principis maximi. 110

A fuerint, nullam Dei vltionem admiremur, sed ea corrigamus, & Deus propitius nobis erit, &c.

CONCIO.

In Natiuitate Principis maximi, cum pro eius ortu desiderato Deo gratiæ referuntur.

THEMA.

Fleuitq; Ezechias fletu magno. Ifai. 38.

B **I**CET Diuina prouidentia vniuersa curet, quæ in mundo sunt, sed singulari prouidentia hominem curat, potiori; quàm cætera animantia, adeò vt Paulus dixerit: Num de bobus cura est Deo? Est certè, sed quia homines potius respicit, ideò quasi incuriam dicit, quàm de bobus habet. Simili ratione inter homines singulari prouidentia reges, ac princeps gubernat, & hac ratione sapiens ait. Sicut diuisiones aquarum, sic cor regis in manu Domini, quocunque uoluerit avertet illud: C In manu esse dicitur Domini, quia sicut id, quod manu portas, & præ oculis semper habes, magis curas, ita singulari ratione cor regis Deus gubernat.

1. Cor. 9.

Prouc. 21.

Id verò, quòd de Deo diximus, de Maria accipiendum etià est, omnes homines curat vt mater. Sed præcipuè regem quem tanquàm primogenitum habet, & qui filij sui vices gerit in terris, sic enim sapientia ait. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Vade si vniuersa bona ad nos veniunt oratione Mariæ. Maxime credendum est

Prou. 8.

est

In Natiuitate

est ipſius interuentu donatum nobis principem natum, ei **A**
ergo gratias referamus, & ſimul gratiã, vt nobis obtineat,
F. clef. 22. oremus, vt hodie aliquid vtile dicamus.

*Si muſica in luctu importuna narratio, an non importuna la-
chryma erũt Ezechia in maximo gaudio noſtro propter
principẽ natũ: Sed ſi bene cõſiderẽtur lachrymę Ezechia
multũ propoſito noſtro cõueniũt, quia ſicut extrema gaudiij*

Prouc. 24. luctus occupat. Ita extrema huius fletus Ezechia gaudium
occupauit, vita ſcilicet ei à Deo cõceſſa, & filius princeps,
quo carebat, qui ei in regnum ſuccederet: ſed quomodo
rex iuſtus, & perfectus mortis nuntio audito fleuit fletu

Hierony. magno? Reſpondet Hieronymus in ea Eſaia verba. Fle-
uit autem fletu magno propter promiſſionem Domini ad
Dauid, quam videbat in ſua morte periturã. Eo enim tem- **B**
pore Ezechias filios non habebat, nam poſt mortem eius
Manaſſes, cum duodecim eſſet annorum regnare cõpẽt in
Iudæa. Ex quo perſpicuum eſt, poſt tertium annũ conceſ-
ſa vitæ Manaſſem eſſe generatum. Ergo iſte omnis eſt
fletus, quod deſperabat Chriſtum de ſuo ſemine naſcitu-

2. Reg. 7. rum. Promiſſerat Deus Dauidi, ædificaturum ſe ei domũ
fidelem, nec deſuturum de ſemine eius filium, qui ſederet
ſuper thronũ Iſraël uſq; ad Chriſtum. De hac verò re gra-

2. Reg. 7. tias multas Deo egerat Dauid. Audi promiſſa Dei per Na-
than. Cum cõpleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis,
ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, & firmabo regnum eius. Et fidelis erit
domus tua, & regnum tuum uſq; in æternũ ante faciẽ meã, & thro-
nuſ tuus erit firmus in giter. Audi nunc gratiarum actionem. **C**

Ingreſſus eſt autem rex Dauid, & ſedit coram Dño, & di-
xit. Quis ego ſum Dñe Deus, & quæ domus mea, quia adduxiſti
me huc uſq; Sed hoc parum uſum eſt in conſpectu tuo Dñe Deus
niſi loqueris etiã de domo ſeruĩ tui in longinquũ, iſta eſt enim lex
Adam I omine Deus. Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, ut
loquatur ad te? Sed iſſe coram Domino Dauid dicitur, vt
gratias agerat, quoniam longa oratione orauit, qui ſum-
mum tibi concedi beneficium vidit, dum ei poſteritas pro-
miſſa fuit, & inter poſteros Chriſtus naſciturus. Ait
verò, iſta eſt lex Adam, id eſt, hæc natura hominis,

hoc

A hoc ei innatum desiderium vt domus eius, ac posteritas in æternum duret, sic enim fit, vt licet homo moriatur, quasi non moriatur filio relicto. Vnde Sapiens ait. *Mortuus est Pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se.* Summo ergo gaudio perfusus Dauid fuit, cum ei posteritas promittitur. Summa verò tristitia Ezechias, quia videbat sine filiis se decedere, & ideo promissionem Dauid factam perire in se se. Ex quibus colligitur, dolendum maximè, si posteritas regibus non sit, gaudendum verò præcipuo gaudio, cum soboles regia suscipitur.

In hoc ergo communi totiùs regni gaudio aliqua nobis tractanda sunt, quæ ad illud pertinent. Primum de hominis desiderio, quo regem vehementer desiderat. Secundum, cur Deus iratus est, cum ab eo primus Rex postulatus est. Tertium, quomodo tandem Deus illum concesserit, volueritq; successione, ac propagatione regnum conseruari, vt filij regum reges essent, non verò electione. Quartum, quo pacto fieri poterit, vt Princeps natus optimus Rex sit, regnoq; perutilis: & demùm de gratiis Deo referendis propter principem nobis natum.

De primo. Innatum hominibus desiderium habèdi regem ostendunt vniuersæ ferè mundi nationes, quibus omnibus placuit reges habere, à quibus gubernarentur. Sed in hac re expendendum est summum regis desiderium, quo filij Israël exarserunt, cum Samuèli dixerunt: *Constitue nobis regem, ut iudicet nos, sicut & uniuersæ habent nationes.* Consultauit super hac re Samuel Dominum, & displicuit sermo sic in oculis eius, dixitq; se abiectum esse ab eis, dixit dein de leges regni durissimas, ac tyrannidem, quæ reges exercere debebant, auferentes ab eis prædia, filios, & filias. Et licet Samuel hæc omnia populo proposuerit, tãta regis cupiditate tenebantur, vt arceri non potuerint, sed dixerint. *Nequaquam, Rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & indicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.* Nec à proposito discesserunt, etiã cum vidissent tonitrua, pluuiam, & cæli commotionem, qua se morituros putauerunt, cum scirent ea omnia euenire

Eccles. 30.

1. Reg. 8.

1. Reg. 8.

In Natiuitate

euenire propter peccatum, quod admiserunt rege petito. A
 Mirum profecto hominum desiderium, à quo arceri non
 potuerunt Samuëlis verbis, Domini increpatione, duris
 regni legibus, & Dei manifesta in eos ira. Sed quæ tanti de
 fiderij causa est? Certè hæc vnā nunc dicam ex D. Tho-
 ma. 1. p. q. 103. art. 3. Qui probat regimen per vnum esse
 excellentius ex Aristot. qui 12. lib. Metaphysicæ ait. En-
 tia nolunt disponi malè, nec bonum pluralitatis principa-
 tum, vnus ergo princeps, & ratione cõfirmat, quia finis gu-
 bernationis est pax, & vnitas: vnitatis verò causa per se
 est vnū, plures enim multa vnire nequeunt, nisi ipsi vnian-
 tur. Illud autem, quod est per se vnum, potest esse conue-
 nientius causa vnitatis, quā multi vniti, vnde multitudo B
 melius gubernatur per vnū, quā per plures. Hoc verò ho-
 minū cordibus innatū dicimus, quia cū vnus sit Deus, na-
 tura nos ducit, vt ab vno regamur rege, sicut ab vno Deo.

Sed cum hæc ita se habeant, mirum illud est, quod secun-
 do loco diximus exponendum, quod iratus Dominus sit,
 & se repulsum dicit, quia regem petit Israël, ait enim. Non
 te, sed me abiecerunt, ne regnem super eos. Et postea Samuel ait.
 Videbitis, quia grande malum feceritis in conspectu Domini peten-
 tes super nos regem. C
 Gregor. Gregorius in primum Regum lib. 4. ca.
 1. ait, Valde difficile respondetur, si quæritur, cur omnipo-
 tens Deus & abiectum se in regis petitione conqueratur,
 & tamen id, quod petebatur, fieri decernat. Rursumque si
 dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei
 maiestate fuërit permissa. Iam solū appareat ratio, quia Do-
 minus se abiectum dicat à petentibus regem, quod ea sin-
 gulari prouidentia eò vsq; vsus fuerat Deus cum Israël, vt
 ipse eis elegerit iudices, misit ad hoc Angelis de cælo, qui
 eos ab inimicis tuebantur, atq; adeò à Deo in gubernatio-
 ne pendebant. Ipsi verò noluerunt ita à Dei prouiden-
 tia pendere, sed regem habere, cuius filij, & successores re-
 gum obtinerent, nec illis expectandus esset dux de cæ-
 lo allatus, qui eos iudicaret, & pro eis pugnaret. Propter
 hæc ergo infirmam spem Dñs abiectum se dicit ab eis. Sed
 num Domine, cum sub rege fuerit Israël, nonne sub tua tu-
 tela,

A tela, & prouidentia erit? Ita planè, sed multò magis sub diuina prouidentia arbitrio erant, cum eo humano subsidio carebant, & à Deo iudicè expectabant, quàm cū illud habebant, ei; initebantur, quia more gentiū, nō fide, & spe, sed armis, & humana prouidentia rē publicam tutiorē putabant futuram. Quo facto admonemur, potius fidei inniti, quā rationi humanæ. Homo quidē animal rationale est, & ratione, ac experientia sola duci vellet, & hinc fit, vt spei in Deū parū innitatur, & fidei, quæ supra rationem est. Cū tamē fidelis legi Dei, & spe in Deum inniti debet, etiā si ratio nō inueniat viā, qua ei remediū venire possit. Quia vt Sapiens ait. *Homo sensatis credit legi, & lex illi fidelis.* Audis *Eccles. 3 3.*

B futiā eius, & hæc omnia adiicientur vobis, nō potes ratione tua assequi, qua via tibi Deus necessaria præstabit, crede tamen legi, & lex tibi erit fidelis, & pascet te De^o. Ait tibi lex. *Inuoca me in die tribulationis eruam te, & honorificabis me, nescis, qua via id De^o facere possit, & ideo ad peccata accedis, vt libereris: crede legi Dei, & illa fideliter, pmissis stabit. Vis fidei hui⁹, quæ supra rationē est, exēpla videre? Audi. Abraham patriā reliquit, nesciens, quo iret, vt Paul. ait. Moy ses non veretur animositatē regis, rudis pastor cū esset, & impeditæ linguæ, populū Dei liberare non dubitauit, & aquā de petra produxit. Sic ergo cum tibi dicitur, ne sollicitus sis in crastinū, quoniā Deo est cura dete; exigitur à te, vt etiā reclamante ratione speres, certior factus Dei verbo, quā si numismata in techa haberes, hæc virtus propria fidelium est, in aliis enim virtutibus multum commune nobiscum habēt philosophi. In hoc verò ab eis differimus, q̄ illi nudā rationē sequuntur, nos verò potissimū fidei ductū. Hæc fiduciā in ipso seuerissimè, & sapissimè Deus petebat, qui per Prophetas eos accusat, qui eius ope neglecta totos se ad humana præsidia cōferebant. Eam verò præcipuè à nobis exigit Christus Dominus, quem Paulus vocat: *authorē fidei, & consummatorem.* Quia ergo Dei populus infirmus in hac fide more gentium regibus voluit inharere, se derelictum ab eis Dominus dicit. *Matth. 6.**

C numismata in techa haberes, hæc virtus propria fidelium est, in aliis enim virtutibus multum commune nobiscum habēt philosophi. In hoc verò ab eis differimus, q̄ illi nudā rationē sequuntur, nos verò potissimū fidei ductū. Hæc fiduciā in ipso seuerissimè, & sapissimè Deus petebat, qui per Prophetas eos accusat, qui eius ope neglecta totos se ad humana præsidia cōferebant. Eam verò præcipuè à nobis exigit Christus Dominus, quem Paulus vocat: *authorē fidei, & consummatorem.* Quia ergo Dei populus infirmus in hac fide more gentium regibus voluit inharere, se derelictum ab eis Dominus dicit. *Heb. 1 1.*

Deinde

In Natiuitate

Glossa.

Exod. 19.

Deinde peccauerunt regem postulantes, ait Glossa in A
eum locum, quia Deus voluit solus haberi, ac dici rex Is-
raël, & Dominus, ideo Exod. 19. ait, *mea est omnis terra, &*
uos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Vnde iudices
mittebat, qui solum proreges eius erant, ipse vero im-
mediatè eorum Dominus, ac rex esse voluit, & tanquam
rex leges dedit etiam forenses, nec id iudicibus permisit,
sicut nec rex proregibus suis. Nunc ergo regem petentes,
me abiecerunt, ait Dominus, *ne regnem super eos.* Quia vo-
lebant regem Dominum absolutum, qui eos iudicaret, le-
ges ferret, & praelia ageret, quæ ei liberent, & tributa exi-
geret. Hæc verò vniuersa Deus efficiebat prius, eo enim
consulto praelia committebantur, ipse leges ferebat, iudices
eligebat, tributa exigebat. Qua in re hi monentur, qui B
singularem curam, & beneficia in se experti sunt, ad Deū
in omnibus accedere, singularis enim Dei in eos prouiden-
tia monet, vt singulari fide ipsi inhæreant. Peccauerunt
etiam, ingrati enim Samueli erant, à quo plurima benefi-
cia receperant, quorum obliti eum penitus reliciebant. In-
gratitudo verò Deo odibilis est, & hominibus, si enim Sa-
muele defuncto regem postulassent, nulli irrogarent iniuri-
am, at eo viuente ipsi erant ingrati. Peccauerunt etiam,
quia postquam audierunt à Samuele loquente Dei nomi-
ne, non ipsis expedire, quod petebant, Deoq; non place-
re, nihilominus aiunt. *Nequaquam, sed rex erit super nos.* His
de causis peccauerunt Israëlitarum regem postulantes. Sed
quia regimen regale absolute melius est, ipse Dominus C
secundum regem elegit, priusquam à populo peteretur, &
eum vnxit in regem, Dauid scilicet, cui vt diximus pro-
misit, filios eius in æternum regnatos, voluitque Deus,
vt successionem filiorum regia potestas cōseruaretur. Cuius
rei duplex est ratio. Prior, quia si electione res agenda es-
set, innumeræ essent dissensiones in republica. Altera ve-
rò, quia filij regum ingenitam habent nobilitatem, animi
magnitudinem, & cætera, quæ reges decent. Filios enim
nobiliam nobiles ducimus, & filios regum reges, nec eos
credimus à patribus degeneraturos. Hoc verò quia ter-
tium

A tū est ex his, quæ initio proposuimus, latius à nobis explicandum est.

Nobilitas magno in pretio ab omnibus habetur, & multa præcipua in republica nobilibus seruata sunt. Hos verò nobiles dicimus, qui ab illustribus parentibus nati sunt. Sed absq; vlla ratione hic honos eis deferri videtur, quid enim filio prodest parentis fortitudo, si ipse minus fortis sit? Sicut si ego cecus essem, aut literarum inscius, nihil mihi prodesset, quod pater meus magna fuit scientia præditus, vel optimis oculis, ita omnino in nobilitate videtur philosophandum, quid enim infirmo, ac timido filio præstet auorum fortitudo? Nihilominus tamen nobilitatem in magno pretio mundus habet, quid ergo nos dicemus? Certè id mihi videtur dicendum, quod nobilitas, & illius pretium in præsumptione, ac coniectura fundamentum habet. Quia enim parentes filios educare solent, ac imbuere suis moribus, & fortis curat, vt filius fortis sit, & sic in reliquis. Ideò cum nouimus aliquem à fortibus parētibus progenitum, speramus, ac coniectamur, eum fortiter facturū. Huc etiam accedit naturalis inclinatio, qua parentes imitari filij curant. Atq; adeò cum filium videmus à fortibus, & illustribus viris genitum, credimus eum curaturum fortia aggredi, & in fortibus actibus à parentibus credimus eum educatum: vis hanc de nobilibus coniecturam bonam inspicere? attende illud 1. Machab. 7. cum Alchimus dolo capere vellet Israël, Scribæ dixerunt: *Homosacerdos de semine Aaron uenit, non decipiet nos.* Nobilitas ergo in coniectura, & præsumptione fundatur.

1. Mach. 7.

C Hinc sequitur, in nullo habendum pretio, nec nobilem censendum eum, quem manifestè videmus turpiter agere, ac vile esse moribus, licet illustrissimos habeat progenitores, quia omnis coniectura, & præsumptio cessat, cum rei euidentia ad est, si ergo hæc ostendit, hunc timidum, & pusillum animo esse, coniectura omnis cessat: & ideò hic nobilis dicendus non est. Si nunc duos homines videas, quorum alter filius sit fortissimi viri, alter verò filius hominis infimi, priusquam vtriusque virtus oculis conspiciatur, putabimus, filium fortis fortius acturum, at si re ipsa oppositum apparet, ille nobilis censendus

P

scandus

In Natiuitate

A
 sendus est, qui fortiter agit, & ille ignobilis putandus, qui vilia
 gerit. Hinc fit, vt coram Deo, & in eius iudicio nulla nobilita-
 tis ratio habeatur, quia Deus non coniecturis iudicat, sed re
 ipsa conspecta: & ideo coniectura omnis coram eo cessat, &
 nobilitas, quæ in ea fundatur. Hinc etiam fit, vt vana sit eorū
 gloria, ac gloriatio, qui nihil agentes, solum de parentum ma-
 gualib⁹ gloriatur. De quibus Propheta ait. *Ephraim quasi auis*
auolauit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu. Ephraim
 abūdans interpretatur, & à Ioseph descendebat, qui etiam à
 Iacob ante Manasse constitutus fuit quasi primogenitus, re-
 ctè nobiles mundi huius significat: de quibus Psal. *Ecce ipsi*
potētes, & abūdantes in seculo obtinuerūt diuitias. Hic verò qua
B
 si auis auolasse dicitur, licet enim omnis peccator à Deo rece-
 dat, sed hic quasi auis recedit, quia in alta volat, se magnū du-
 cit, alios verò despicit, & absolute de se pronūtiat nobilis, ego
 melior sum illo: & ita vulgus hominū loqui solet, ille melior
 est illo, sed hoc vulgi est, nec enim absolute meliorem dicere
 deberent, sed meliorem genere, ac origine, simpliciter enim
 ille melior est dicendus, qui virtute præstat: quia ergo nobiles
 superbe sapere solēt, rectè dicūtur quasi aues auolasse. Addit
 Propheta: *Omnis gloria eorū à partu, & quia de hac re nobiles*
gloriatur, quod ab optimis parētibus sint geniti. Cū verò hæc
 est omnis eorū gloria, vana profectò gloriatio est, si enim ni-
 hil habeant propriū, vnde gloriari possint, nulla redditur eo-
 rū gloriatio. Sic gloriabātur Iudæi patrē se habere Abraham,
C
 ad quos Christus ait: *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.*
 Et de se ipso, cū dixisset se filiū Dei, ait: *Si nō facio opera Patris*
mei, nolite mihi credere. Si credendus Dei filius non est, nisi
 faciat Dei opera, nec credendus filius nobilis est, nisi opera
 præstet optima. Ideò nobiles audiant Isaiā dicentē: *Attendite*
ad petrā, unde excisi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis.
Attendite ad Abraham patrē vestrum, & ad Sarā, quæ peperit vos.
 Si ergo patres pios, nobiles, fortes, & reipublicæ amatores, ac
 pauperū defensores habuistis: similis illis vos præstare, quod
 si id nō feceritis, nulla vobis gloria relinquitur. Quod si inde
 omni viro nobili ea coniectura, ac iuris præsumptio est, quod
 paternas, ac auitas virtutes hereditabit, præcipue in filiis regū
 id cre-

Ose. 9.

Psal. 72.

Ioan. 8.

Ioan. 10.

Isai. 50.

A id credendū est, tum quia maiora habent in parētibz virtutū
exēpla, quæ imitentur, tū etiam, quia maiori cura educantur,
vt regiū animum à pueritia imbuant. De se Salomō testatur:
In inuolumentis nutritus sum, & curis magnis, & licet illæ curæ
aliō referri possint, nostro tamē proposito accommodari va-
lēt, maxima enim cura filij regiū educantur, vt omni ornetur
virtute, præcipuē in Hispania: in qua de hac re leges statutæ
sunt, quæ habētur initio legū, quæ partitarū dicuntur. Et ideo
si de viris nobilibus, & eorū filiis bona credimus, ac speramus:
multò magis de principe nato nobis speranda sunt, qui tātō
habens progenitores, quorum virtutes imitetur, credendus
est non futurus degener ab eis, & qui maxima cura enutrien-
dus cum sit, virtutis viam ingressurum speramus.

Sap. 7.

B Sed quia nihil in hac re nobis certi esse potest, sed coniectu-
ris, vt diximus: Sæpē enim filij nobiliū degenerare solēt: ideo
vt principis nostri natale fœlix, faustumq; sit, vt de illo bona
maxima nobis sperare possimus, & coniectura certiori id af-
sequi, quæ potior sit his, quas diximus, curanda nobis, & vni-
uerso regno est morū correctio, & virtutis studium. Si enim
hæc in nobis fuerint, optimus princeps noster erit, si verò de-
perditis moribus regnum maculetur, principem errare, ac per-
uertere facillē erit, & illud Deus in regni supplicium patietur.

C Tunc philosophis esse solet prouerbiū, causæ sunt sibi in-
uicem causæ: & ita in hac re agi solet, optimus enim rex op-
timos ciues facit, & optimi ciues optimum regem. De qua re
multa ex diuina Scriptura petere possumus, sed aliqua feli-
gamus. Ex quibus illud primum sit, quod 2. Regum 24. 2. Reg. 24
habetur. Et addidit furor Domini israel contra israel, commo-
uitq; Dauid in eis dicentem ad Ioab: *Vade numera israel & iudā.*
Vbi Glossa sic ait. Ex hoc autem ostenditur, quod propter
malitiam populi permittit aliquando Dominus bonum prin-
cipem errare. Vnde dicit Gregor. exponens locū istum. Se-
cundū merita subditorū disponuntur acta regentiū. Vnde sæ-
pē fit, vt pro culpa gregis delinquatur boni vitæ pastoris. Da-
uid enim Deo teste laudatus, secretorum Dei cōscius, timore
repētinge elationis elatus, populū numerādo peccauit, & popu-
lus poenā suscepit, quia secundum merita plebiū disponuntur

Gloss.

Gregor.

In Natiuitate

A
 corda rectorum. Iustus verò iudex peccantis vitium ex ipso-
 rum animaduersione corripuit, quorum causa peccauit. Sed
 quia propria voluntate superbiens, à culpa alienus non fuit,
 vindictam etiam ipse suscepit, ira enim, quæ corporaliter po-
 pulum perculit, ipsum quoq; dolore prostrauit. Ita enim vin-
 cta sunt merita rectorum, & plebium, vt sæpè ex culpa pasto-
 rum deterior fiat vita plebium, & ex merito plebium mute-
 tur vita pastorum. Hæc Gregorius. Peccauerat Israël, sed quo
 peccato non manifestè Scriptura ostēdit. Nicolaus de Lyra
 ait. Peccatum illud fuisse seditionis, ac rebellionis contra Da-
 uid, sequendo Seba, qui seditionem mouerat, vt dicitur capi-
 te 20. Et Seba solus fuerat hac causa punitus, nunc verò po-
 pulus fuit puniendus pestilentia in eum immissa. Et ideò fu-
 ror Domini iratus est in Israël, & commouit Dauid, vt popu-
 lum numeraret. Si verò dicas, quomodo Deus commouit
 Dauid, vt populum numeraret, quod peccatum fuit. Respon-
 detur. Si Deo id tribuatur, permissuè accipiendum. Diabolo
 verò tribuitur etiam, quem per fratrem Domini intelligen-
 dum quidam volunt, vt Abulensis in eum locum. Sicut etiam
 Asur dicitur ab Isaia. *Virga furoris Dei.* Et ideò cum hæc eadē
 historia in libro Paralipomenon narratur, ait: *Consurrexerit au-*
tem Satan contra Israël. Permissus verò à Deo est Dauid eade
 re, vt populus puniretur, quia ille sua sanetitate Dei supplicium
 tenebat. Sicut verò propter populi peccatum permissus est
 Dauid peccare: ita etiam propter Israël's peccatum permis-
 sus est Moyses, & Aaron peccare ad aquas contradictionis.
B
 Vnde Moyses populo dixit: *Iratusq; est Dominus mihi propter*
uos, nec exaudivit me, quia vt Gregorius dixit. Secundum me-
 rita plebium disponuntur corda rectorum. Hæc Abulensis
 vbi suprā.
C
 Hinc etiam fit, vt non solum vnum peccatum regis Deus
 permittat propter populi peccata, sed plura, ita vt dicat Iob:
Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
 Et populo peccanti per Oseam Dominus dicit: *Vbi est rex*
tuus? maxime nunc saluet te in omnibus urbibus tuis, & iudices tui,
de quibus dixisti, da mihi regem, & principes. Dabo tibi regem in
furore meo, & auferam in indignatione mea, quasi dicat. Postula-
 tis.

Lyran.

2. Reg. 20

Abulensis.

Isa. 10.

1. Par. 21.

Deut. 3.

Iob 34.

Ose. 13.

A stis à me regē, cum petere non debuistis: & ego dedi eum in furore meo, vel dabo, idest, dixi me daturum, sed regē talem, qui te non liberet, quem concessi indignatus tibi, saluet ergo te nūc rex tuus: si ego rex essem, saluare te, sed nūc saluet te rex, quē voluisti tibi. Hinc Gregor. 2. 5. Moral. c. 20. ait. Nullus, qui talē rectorem patitur, eum, quem patitur, accuset, quia mirum sui fuit meriti, peruersi rectoris subiacere ditioni. Cul- pam ergo proprij magis accuset operis, quā iniustitiam gu- bernantis, scriptum namq; est. *Dabo tibi reges in furore meo.* In furore etenim rex datur, quando malis peior p̄esse decer- nitur. Talis quippe pastor tunc datur, cum talis populus re- gendus suscipitur, qui pariter æterna p̄œna damnentur.

B Contra verò iustitia populi optimum à Deo regem impe- trat, quia enim populus diligitur à Deo, plurima ei bona De- concedit, inter quæ non minimū censendum est, sed præci- puum rex optimus. Hinc Regina Sabba Salomonem admi- rata ait: *Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiisti, & po- suit te super thronum Israël, & quod dilexerit Dominus Israël in sempiternū, & cōstituit te regem, ut faceres iudicium, & iustitiam.* Rectē Regina Sabea ait, quia Dñs dilexit Israël, idē regem sapientem, ac iustum ei dedit. Sic etiam cū filij Israël oppressi clamabant ad Dñm, & ad eum conuertebantur, suscitabat eis Deus saluatorem, qui iustus, & fortis erat, vt Iudicum tradit historia. Suscitauit nobis Dñs nunc principem, qui regnet su-

C per nos, si prauifuerimus, dabit nobis regē in furore suo, qui nos perdat. Si verò ad Deum conuersi fuerimus, dabit regem in benignitate sua, qui Saluator noster dicatur. En quomodo causæ sibi inuicem causæ sunt: nos enim iusti regē iustum faci- mus, & ille iustus optima gubernatione bonos nos efficiet: hic enim finis gubernationis est, bonos facere gubernatos. Bo- na innumera sunt, quæ ex optimis principibus, ac gubernato- ribus reipublicæ veniunt: & idē pro eis, ac eorum foelici sta- tu orandus Primū Deus est. Idē Paulus ait. *Obsecro igitur*

primū omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gra- tiarū actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam uitam agamus in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum, & acceptū

Gregor.

3. Reg. 10

1. Tim. 2.

In Natiuitate Principis maximi.

- D. Tho.** est coram Salvatore nostro Deo. In quæ verba D. Tho. ait, obsecratio est assignatio causæ, quæ à Deo contendimus beneficium assequi, scilicet, miseratio diuina, merita Christi, & Sanctorum. Sic Daniel obsecrabat, dicens: Non in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Et sic obsecratio est attestatio per sacra.
- Dani. 9.** Oratio verò est meditatio, qua ascendimus in Deum. Postulatio verò est petitio eorum, quæ desideramus: vltimò omnium ponitur gratiarum actio pro beneficiis acceptis, sicut etiam ad
- Theff. ult.** Thessalò. ait. In omnibus gratias agite. Et ad Philippes. In omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestre innotescant apud Deum. Dicit verò Paulus primum pro omnibus hominibus orandum, quia charitas omnibus vult bonum. **B**
- Philip. 4.** Sed singulariter pro regibus. Ideò Baruc ait. Orate pro uita Nabuchodonosor Regis Babylonie, & pro uita Balthasar filii eius. Et Paulus ait. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.
- Baruc. 1.** Et Petrus: Subiecti estote omni humane creature propter Deum, siue Regi, quasi præcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo missis. Subiecti verò oportet, quòd impendant dominis de suis officiis.
- Rom. 13.** Et nostram hinc utilitatem pendere ostendit Paulus dicens: Vi quietam, & tranquillam uitam agamus. Hinc Hiero. Quare pacem ciuitatis, ad quam transmigrare uos feci. Ex pace enim regum pax nostra pendet. Orauimus ergo, & postulauimus Principem. Datus à Deo nobis est. Nunc gratias ei referamus pro munere tanto, licet enim temporale hoc donum videatur, sed multa spiritualia secum adfert. Princeps enim legitimus regni successor pacifice suscipitur ab vniuersis regnis; & Princeps, qui naturalis est Dominus, multa bona regnis curat; & Princeps denique Christianus fidei defensor est, & Ecclesiæ firmamentum: tanquam ergo
- 1. Pet. 2.** de magno bono gratias Deo referamus, &c.
- Hiero. 29.** **C**
- CON**

A

CONCIO.

In supplicatione publica pro salute
Regis impetranda.

THEMA.

Domine saluum fac Regem, & exaudi nos in die, qua
inuocauerimus te. Psal. 19.

B

RGVMENTVM Huius Psalmi est
precatio, seu votum pro pio Principe in graui
aliquo discrimine constituto, vt Deum ha-
beat propitium. Et ideo vniuersus hic Psal-
mus presenti necessitati conueniens est.

C

Infirmatur nunc grauius Rex noster, nec regni dignitas,
nec principatus amplitudo eum immunem reddere potest
à dolore, ac infirmitate. Omnis creatura deficere potest,
solus Deus nulli est defectui obnoxius, id enim est intrin-
secum perfectioni infinitæ, vt deficere non possit, aut mu-
tari. Et hinc fit, vt omnis creatura infirmari possit, infirma-
ri enim deficere est, & infirmitas defectus quidam est. In cor-
poralibus tunc homo infirmari dicitur, cum à naturali, &
conuenienti dispositione distrahitur. Et hinc fit, vt licet crea-
tura spiritualis in esse naturali sit incorruptibilis, atque adeo
infirmari non possit, tamen in esse moris infirma esse po-
test. Et huius ratio manifesta est, quia cum habeat extrinse-
cam regulam, cui conformari debet, diuinam, scilicet, volun-
tatem, cum ei non inhaeret, infirmatur. Et ideo omnis pecca-
tor infirmus dicitur à Christo Domino, cum ait. Non est
opus ualentibus medicus, sed male habentibus, qui autem sint
hi male habentes exponit, cum ait. Non ueni uocare iustos,
sed peccatores ad penitentiam. Et regius Psaltes, cum se

In supplicatione publica

Psal. 6. peccatorem vidit, infirmum se dicit: *Sana me Domine, quoniam infirmus sum.* Et hos infirmos securaturum promissit Deus A.
Ezech. 34. per Ezechielem, cum ait. *Quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue, & forte custodiam.* Nec verò mirum, quòd peccatorem infirmum dicamus, in quo vniuersa deordinata sunt, humores passionum supra modum excedunt, calor contra naturam mirum in modum excreuit, concupiscentia dominante ratio iacet deorsum, & appetitus eleuatus supra modum est. Deniq; homo vniuersus male se habet, & ideo infirmatur. Hinc Sapiens: *Est & alia infirmitas pessima, quam uidi sub sole, diuiti. e. conseruatae in malum Domini sui, pereunt enim in afflictione pessima.* Et statim subiungit: *Miserabilis prorsus infirmitas.* Sicut verò auaritia infirmitas est miserabilis, & B.
 pessima, ita de reliquis vitiis philosophandum est, quibus male se habet anima.

In hac autem re illud nobis considerandum occurrit, quòd salus corporis minimum bonum est, sicut & cætera temporalia, ac caduca bona. Et ideo infirmitas corporis paruum malum est. Salus autem animæ summum est bonum, & illius infirmitas summum est malum, imò infinitum, quia infinito priuat bono. Deo scilicet. Temporalia sanè bona vniuersa adeò parua sunt, vt nihil habeat, qui ea possidet, & ita se gerere debet, qui eis abundat, ac si nihil haberet. Sic C.
monet Paulus. Hoc itaq; dico fratres, tempus breue est, reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur, preterit enim figura huius mundi.
Simile. Quemadmodum enim infans puer ex tegulis, ac lapidibus conficit sibi per unias, & in theca seruat, putatq; se diuitem, cum plurimam huiusmodi pecuniam congregat, sed vir falsas illas diuitias contemnit, quæ nullius sunt pretij, & quibus vitæ necessaria emere non potest. Ita sanè, qui bona huius mundi congregat, non veras diuitias, sed fallaces habet, quæ nihil illi proderunt in tempus necessitatis. Hinc *Sapiens: Non proderunt diuitie in die ultionis, iustitia autem liberabit à morte.* En veras diuitias, quæ à morte liberant virtutes.

- A** tates. Hinc fit, vt defectus temporalium omnium, etiam salutis, paruum sit malum, & nullius ferè momenti. Hinc, cum omni nodam vastitatem Iob inferri dæmon postulat, ait ad Dominum. *Exende paululam manum tuam super eum, & tange cuncta, quæ possidet.* Paululum, ait, idest, in re parua, quasi in nihilo. Si nunc cerneret principem virum à sede sua deiectum, bonis omnibus expoliatum, à capite vsque ad pedes graui vlcere percusum, & in sterquilinio constitutum, ab omnibus deniq; irrisum, diceres sanè illum miserrimum, & grauissimè à Deo percusum, sed sic percussus fuit Iob: & nihilo minus paululum percussus, scriptura dicit. Et ad vniuersos iustos Dominus per Isaiam ait. *Ad punctum,* & *Isa. 54.*
- B** in modico dereliqui te. Et Petrus ad vniuersos martyres ait. *Deus autè omnis gratiæ, qui uocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos, ipse perficiet in modico derelictos.* Isaias dicit iustos, & Petrus dicit: modicum passos. Licet innumera sustinuerint tormenta, licet vitæ profuderint, nullum ergo magnum malum, si corporale est, nulla magna miseria, si temporalis sit.

Quod ergo summum est malum, quæ infirmitas pessima: certè peccatum, quo anima malè habet. Priuatio enim à bono, quo priuat, magnitudinem sumit. Ideo mala temporalia parua diximus, quia bona, quibus priuant, parua sunt: & ideo peccatum infinitum dicimus malum, quia animam expoliat diuinis bonis, gratia, æterna vita, & deniq; Deo ipso, quod infinitum est bonum. Cum gratia ornatus eras, Deum possidebas, quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Merito de eo Psaltes ait. *Beatus populus cuius Dominus Deus eius,* 1. Ioan. 4. *quasi dicat, noli beatum dicere populum, qui temporalibus abundat, sed eum, qui Deum possidet, qui infinitum bonum est.* Psal. 143.

C Per peccatum verò lethale homo Deum amittit, quia vt Sapiens ait. *Longè ab impiis Dominus.* Et Isaias: *Iniquitates uestræ diuiderunt inter uos & Deum uestrum, reliquisti Deum, reliquit ille te, recessisti ab eo, recessit ille à te,* Prou. 15. *qui tibi pater erat, iam inimicus est, qui tua hereditas erat, nunc tua non est, sed hereditas tua versa est ad extraneos, hoc ergo summum est malum, infinito bono carere.* Isa. 59.

De hac re plura alibi diximus, vide ea, quæ

In supplicatione publica

qua in Dominica XV. post Pentecostem in 2. tomo no- A
 strarum concionū habes, vbi ostēdimus adeo esse magnum
 malum peccatū, vt simile malum nullum aliud sit, nec omne
 illud, quod diuina potentia efficere pōtēst. Ex quibus sequi-
 tur, quā sollicitudine curandum est, vt à peccato liberemur. Si
 enim gratissimā corporis infirmitatē, aut lethale vulnus sic
 curas, vt statim medicū consulas, & medicamina suscipias li-
 cēt aspera, an non insanus es, si infinitam animæ infirmitatē
 negligas? si medicinas faciles non admittas? si medicum non
 consulas?

Sed iam ad nostra redeamus. Nunc de salute corporis an-
 xij sumus, dolemus regē corpore infirmari, & supplicatio pu- B
 blica instituta est, vt oremus: *Dñe saluum fac regem*. Si autē sa-
 lus corporis minimum quid est boni, si infirmitas parum ma-
 li, vt quid tanta cura ad orationem accedimus? Sanē plura
 sunt in se minima, quæ aliqua ratione, aut circumstantia ma-
 xima meritō censentur, & huiusmodi est salus, ac vita Prin-
 cipis Christianissimi, Ecclesiæ protectoris, Fidei defensoris.
 Vita enim illius, in se considerata parum est bonum, at si attē-
 damus reipublicæ vtilitates quā plurimas, quæ ex illa pen-
 dent, maximū momenti est. Innumera enim commoda sunt,
 quæ à Principe optimo procedunt, cuius modi sunt fidei pro-
 pagatio, illiusq; defensio, iustitiæ, ac pacis conseruatio, & ideo
 dolendum maximē de illius ægra valetudine, timendum de
 morte, orandumq; ad Deum ardentissima oratione. Audi C
 quid persimile, quod Ionæ Prophetæ accidit. *Preparauit Do-*
minus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, ut esset umbra-
cula super caput eius, & protegeret eum. Et letatus est Ionas su-
per hederam letitia magna. Et parauit Dominus uermem in crasti-
num, & percussit hederam, & exaruit. Et ait Dominus ad Ionam,
putas ne benè irasceris tu super hederam? Et dixit, benè irascor ego
usque ad mortem. Quid obsecro, Princeps iustus, ac fidelis
 est, nisi hederam nos protegens, & sub cuius viuimus vmbra?
 Thren. 4. Cui dicimus: *In umbra tua uiuimus inter gentes. Sub vmbra*
iuniperi securus dormit Elias, nec timet Iezabelem eum
insequentem, & sub vmbra regis sine timore inimicorum
 3. Reg. 19 *quiescimus. Si ergo Ionas rectè se iratum vsque ad mortem*
dicit,

- A** dicit, quia vermis corrofit hederam eum protegentem: cur nos dolore non conficiemur, videntes infirmitatem, quasi vermē hederam nostram corrodentem? Cur ad Deum non clamemus: Domine saluum fac Regem? Quid præclarus Princeps est reipublice, nisi lucerna illius? Nonne ergo solliciti de lucerna nostra erimus, ne extinguatur? Audi, quid hac in re dicant serui optimi Principis. Periclitatus fuit David in prælio. Tunc irauerunt viri David dicentes: iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israël. Lucerna quidem populi fidelis Christus est, qui super Crucis candelabrum illuxit nobis. Sed & Princeps optimus lucerna est, qui iustitia, & virtute lucet toti populo, cum Regis ad exemplar totus componitur orbis. 2. Reg. 21
- B** Hinc Sapiens. *Vae tibi terra cuius Rex puer est, & cuius Principes mane comedunt. Beata terra, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes uescuntur in tempore suo ad reficiendam, & non ad luxuriam.* Et idem Sapiens, cum multa documenta regibus præbisset, deum ait. *Multiitudo autem sapientum sanitas est orbis terrarum, & Rex sapiens stabilimentum populi est.* Eccles. 10.
- Hinc fit, ut cum Deus diligit regnum aliquod, ei concedat optimum Regem, cum vero irascitur in populum ei tribuat Regem peruersum. Vtriusque rei manifesta testimonia habemus in diuina Scriptura. Et primum quidem Regina Sabba manifestis verbis dixit, cum ait. *Sit Dñs Deus tuus benedictus,* 3. Reg. 10.
- C** cui complacuit, & posuit te super thronum Israël, eo quod dilexerit Dñs Israël in sempiternum, & constituit te Regem, ut faceres iudicium, & iustitiam. Ecce propter dilectionē Dei ad Israël constitutus est Rex sapiens. Et secundum manifestis verbis dixit Eliu apud Iob, cum ait. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Supplicium Dei maximum est in populo, quod Rex iniquus sit, sicut contra beneficium eximium, quod bonus.* Hinc ante peccatum Davidis in populi numeratione præmittit Scriptura verba ista: *addidit iuro Domini irasci contra Israël, commouitque David dicentem ad ioab, etc.* 106. 34.
- Ira enim Dei contra Israël fuit, quod eorum rex delinqueret, quia ut Sapiens ait, *Rex insipiens perdet populum suum.* Quot bona in republicam veniant propter bonum Regem, & quot 2. Reg. 24
- Eccles. 10.
- quot

quot mala propter iniquum principem, adeo manifestum est, ut probatione non egeat. Est ergo optimus princeps lucerna regni, & ideo vniuersum regnum curare debet, ne lucerna hæc extingatur, quod ea animi contentione ferui Dauidis curauerunt, ut iurauerint nunquam amplius in bellum egressurum, ne extingueretur lucerna Israël. Nunc autem propè extincta est lucerna nostra, curandum nobis enixè, & oratione à Deo postulandum, ne extingatur. Dicamus ergo: Domine saluum fac regem. Salus ergo, ac vita regis nostri magni habenda, non qua parte temporalis est. Sed quia nobis vmbraculum est, ac lucerna nos dirigens, iustitiam conseruat, & in pace rempublicam tenet. Ideo Paulus monet, ut primùm pro regibus oremus, vnde ait. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam uitam agamus in omni pietate, & castitate, hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo. Rationem huius singularis orationis Paulus reddit, ut pax, iustitia, & castitas conseruetur. Ex his Pauli verbis vsurpauit Ecclesia, ut in Missæ diuinissimo sacrificio orationem fundat, & sacrificium offerat primùm pro summo Pontifice, Antistite, & Rege, & deinde pro omnibus fidelibus.

Est autem aliud, quod in hac regis nostri infirmitate attendamus, illud verò est, quam sit tenuis, ac exigua, & impotens humana celsitudo, ac felicitas, quæ hominè liberare non potest ab infirmitate, & aliis miseriis corporis. Magna planè apparet dignitas regia, sed quod nihil sit, ostendit corporis infirmitas, & ideo regibus, ac principib⁹ viris alia curanda sunt, quæ verè sint magna. Audiamus inclytū regem de hac re philosophantē, Salomonem inquit, qui ait. Sum quidem, & ego mortalis homo similis omnibus, & ex genere terreno illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro. Et ego natus accipi communem aërem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. Vnus ergo introitus est omnibus ad uitam, & similis exitus. Propter hoc optati, & datus est

mibi

- A** nibi sensus, inuocauit, & uenit in me spiritus sapientie, & prae-
 posui illam regnis, & sedibus, quasi dicat, licet rex videar alterius
 generis esse, quam reliqui homines: sed ex eodē terreo Ada-
 mo descendo, non ex Adamo aureo. Simili modo in hunc
 mundum ingressus sum ac alij homines, easdem subeo infir-
 mitates, simili modo decedam. Et hac ratione curauit, ut exce-
 derem reliquos sapientia, natura enim similis sum omnibus.
 Dicebant Alexandro Magno adulatores, cum filium esse Io-
 uis Amonij, sed vulnere in bello suscepto, dixit ipse, vulnus
 hoc ostendit, me hominem esse similem reliquis, non Dei fi-
 lium. Id verò in illa mirabili statua ostendit Deus Nabuch-
 donosori, in qua ipsius regnum, & monarchiam, & imperia Dani. 2.
- B** reliqua futura in mundo descripsit, quam ut attigit paruus la-
 pis abscessus è monte vertit in cinerem, nec id factum est gra-
 uialiquo ictu, cum à valida manu lapis iactaretur, quia sine
 manibus, sine impetu venit lapis ille. In figura expressa nobis
 est infirmitas temporalis foelicitatis, quam perdit exiguus la-
 pis: imò & aliquando aër, aut paruus cibus. Quid nequius,
 quam quod excogitauit caro, & sanguis? Quid imbecillius,
 quam quod deiecit paruus lapis, exiguus uic aër. Rectè Psaltes Psal. 32.
 ait. Non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur
 in multitudine uirtutis suae. Rectè etiam Baruc: Vbi sunt princi- Baruc. 3.
 pes gentium, & qui dominantur super bestias, quae sunt super terrā,
 qui in aubus celi ludunt, qui argentum thesaurizant, & aurum. Ex
- C** terminati sunt, & ad inferos descenderunt. Qui ergo regia digni-
 tate, aut simili fulget, non ideò se magni ducat, quia fallax glo-
 ria illa est, curet verò veram gloriam, quam ex diuina sapien-
 tia colliget, propter quam stabilimentum populi erit, umbra-
 culum, & lucerna eius, propter quae merito magni erit ducen-
 dus, sicut nunc rex noster, cuius ideò salus expetenda, & vita
 à Deo poscenda supplici oratione, Domine saluum fac
 Regem.
- Sed iam ad secundam Thematis partem deueniamus, qua
 nobis ostenditur, qua ratione, ac via obtinere possimus regis
 salutem, ac vitam, ait enim. Et exaudi nos in die, qua inuocaueri-
 mus te, id est, ut hoc nobis concedas, oramus ad te, & orationē
 fundimus publicam, in qua vniuersi orant, & plurimum oratio
 caelos;

In supplicatione publica

caelos penetrat. Qua in re illud primò aduertendum est, fa- A
 lutem præcipuè regis, & vniuersa bona à Deo vero peten-
 da esse, ad quem accedere primum debemus. Ne si id non
 fiat, accidat regi, quod Ochozia accidisse sacra Regum histo-
 ria memoriæ prodidit. Agrotauit ille, & ait: *ite, consulite Bel-*
zebub Deum Accaron, utrum uiuere queam de infirmitate hac. An-
 gelus autem Domini loquutus est ad Eliam Thesbiten dicens: *Sur-*
ge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad
eos, nunquid non est Deus in Israël, ut eatis ad consulendum Belze-
bub Deum Accaron? Quam ob rem, hæc dicit Dominus, de lectulo,
super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Sed B
 nunc forsàn ais, quis nunc ad Belzebub accedat? Certè hi,
 qui in necessitate constituti, vt ab ea liberentur, peccata ad-
 mittunt. Sed in hac regis salute curanda nullus id peragit,
 ita sanè est, sed nihilominus nosse oportet. Primum om-
 nium ad Deum accedendum, & in eo fidendum nobis es-
 se, potius quàm in arte medicorum, quòd si non prastite-
 rimus, medicinæ omnes nihil proficiunt: sed accidet, quod
 2. Par. 16 Regi Asa: de quo sic scriptum est. *Agrotauit Asa dolore*
pedum uehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit cui-
num, sed magis in medicorum arte confisus est, dormiuitq; cum
patribus suis. Artem quidem medicorum, & eorum cu-
 ram quærendam esse, manifestè ex Scriptura diuina colli-
 gitur. Medicos enim habuit Ioseph, vt ex Genesi patet.
 Et Sapiens ait: *Honora medicum propter necessitatem etenim* C
illum creauit Altissimus: à Deo est enim omnis medela, & à re-
ge accipiet donationem. Ab omnibus ergo honorandus me-
 dicus est, & præcipuè à regibus, à quibus donationem ac-
 cipiet, sed aliud est medicum accersere, & medicamenta
 suscipere, & aliud in eis spem collocare, & non in Deo, pri-
 mum fieri debet, non secundum. Quia ergo Asa rex in me-
 dicorum arte confisus est, nec ad Deum accessit: ideo obiit
 ex illa infirmitate. Cum ergo etiam lumine naturali con-
 stet, Deum primam esse causam, à qua vniuersa bona pro-
 cedunt, manifestum est: ad eum primo loco accedendū pia
 oratione, & operibus bonis, vt ab eo obtineamus bona cūcta:
 Quia omne donū perfectū desursum est, descendens à patre luminū.
 Hac

A Hac humili oratione Ezechias à Deo impetrauit salutem, & quindecim vitæ annos, cū mortis sententiā ab Isaia audisset. Est enim oratio vniuersale remedium, quod nobis Deus reliquit ad vniuersa bona impetranda. De qua re plura diximus in 2. tomo nostrarum Concionum, in Dominica V. post Pascha, & in Rogationib⁹. Et in hoc tomo in cōcionibus illis, cum nostri redirent ab Anglia re infecta, ex quibus multa petere licet ad hunc locum.

Vt verò oratio nostra efficacior sit, primū multi cōuenimus in hac oratione, ac supplicatione publica, pluriū enim oratio plurimum obtinere solet. Ideò celestis magister ait. *si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quancūq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis est, ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Quibus verbis singularem vim impetrandi tribuit orationi multorum fidelium, licet enim quisq; fidelium orans obtineat, sed præcipuè cum plures orant simul. Cuius rei multiplex est ratio, prior fit, quoniam cum plura requirantur, vt oratio exaudiat, & ea omnia in vno orante aliquando non sunt, in pluribus facile reperiuntur, vno supplente alterius defectum. Altera autem ratio est, quā Christus ostendit, dicens: Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, id est, mei causa, ibi sum in medio eorum, id est, adsum ego orantibus, & cum illis oro, & adsum orantibus vt Deus, vt eorum orationes exaudiam. Nunc ergo in Christi nomine conuenimus plures ad orandum, in medio nostri Christus Dominus est, simul nobiscum orans, & ideò exaudietur pro sua reuerentia. Et iterum in medio nostri est, & ideò: *Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, inuocantibus eum in veritate, voluntatem tuam se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Merito ergo dicemus: Exaudi nos in die, qua inuocauerimus te, ad hoc enim nunc conuenimus. Memoriae proditum est in literis ex Orientali India scriptis à patribus Societatis Iesu, in quodam oppido relictum à quodam ex patribus hominem fuisse, qui licet recens ad fidem conuersus esset, ardebat præcipua charitate, relictus verò est in reliquorum fidelium doctrinam, ac consolationem, vt ad eum accederent dum pater

Matth. 18.

Psal. 144.

In supplicat. publica pro salute Regis.

pater aberat. Accidit verò vt homo illa infirmitate grauius animam iam ageret: conuenerunt vero in eius domum fideles, qui de illius dolebant discesu, quia illis nimium utilis erat, cumq; sic contristati lugerent, quidam ex illis dixit: Inter alia, quæ nobis prædicata sunt, vnum est, vt cum aliqua re indigerimus, eam à Deo postulemus, qui nobis illam præstabit, eamus ergo in Ecclesiam, & huius vitæ à Deo postulemus, quæ nobis necessaria est. Hoc audito omnes in Ecclesiâ conuenerunt, & fussa ad Deum oratione infirmus in integram restitutus est sanitatem: ita vt in Ecclesiam veniret, & orantes offenderet, cum quibus orauit, ac gratias egit pro salute suscepta. Nunc similis nobis imminet causa, & maior, ac grauior, per necessaria enim regis vita nobis est, oremus Dominum plena fide, & exaudiet nos. A

Illud verò vltimo loco dicendum restat, vt nō solum oremus, sed vitam in melius mutemus, & si quis in peccato iacet, contritione nunc surgat, & confessione peccatum omnino deleat, sic enim facile fiet, vt optata consequamur. Hoc verò duplici de causa, prior est, quòd licet peccatores aliquando Deus exaudiat, sã p̃e tamen non exaudiat. Vnde Sapiens ait. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Voluntatem autem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Altera ratio est, quòd sã p̃e propter populi peccata Deus regem optimum de medio tollit in populi supplicium. Si autẽ peccata deleantur, Dei ira quiescet, regemq; nostrum incolumen nobis reddet. Sicut enim cum populum Deus puniebat propter peccatum Dauid regis, eo ad Deum conuerso, & poenitentiam agente vltio diuina quieuit, ita cum regem percussit propter peccata populi, conuerso populo, & poenitentiam agente, rex incolumis seruabitur. Audiamus ergo monentem: B

Nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Ne ergo pereamus, ne rex noster culpa nostra intreat, poenitentiam agamus, & fuis lachrimis Dei misericordiam imploremus, &c. C

Prov. 28.

2. Reg. 24

Luc. 13.

C O N

CONCIO.

In Exequiis.

T H E M A.

Hoc itaque dico fratres, tempus breue est, reliquū est,
 vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint,
 & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent,
 tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam
 non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tan-
 quam non vtātur, præterit enim figura huius mun-
 di. 1. Corinth. 7.

NVLVS Hominum ita inscius, & igna-
 rus est, vt in omnibus erret, sicut nul-
 lus ita sapiens, qui aliquando à recto non
 deuiet. Vnde in primis principiis, quæ lu-
 mine naturali sine discursu cognoscimus, vel experientia
 tenemus, non potest esse error. Et si aliquis proteruius ea
 ore neget, corde tamen negare non potest, vt ait Aristote-
 les. Iustus sapiens dicitur, peccator vero stultus, non quia
 in principiis hic erret, ille verò rectum sentiat, vterque
 enim in principiis conuenit. Omnes dicunt, bonum sectan-
 dum, malum fugiendum, beatitudinem esse quærendam,
 & similia. In deductione ergo cōclusionum diuersitas est,
 quia iusti rectè colligunt, ac argumentantur, tanquam sa-
 pientes, peccatores verò male, & ideo stulti appellantur.
 Huius rei exemplum non longe petamus, sed in eo, quod
 præ manibus nobis est, Attēde principium, in quo iustus,
 & peccator conueniunt, tempus breue est. Nec mirum, id
 omnes concedere, quia oculis cernitur, & manifesta agno-
 scitur experientia. Quia omnes morimur, & sicut aqua dilabimur. 2. Reg. 14.

Q

vt.

In Exequiis.

ut Thecuitis Dauidi dixit. Iusti illud dicunt. An non iustus Paulus, qui ait, hoc itaque dico fratres tempus breue est. Id
Iacob. 4. ipsum Iacobus confitetur, cum ait. Quæ est enim vita vestra, vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Peccatores etiam, & ethnici id fatentur. Plato dixit simile vitæ nostræ scintillæ, quæ in ictu oculi perit. Aristoteles dixit simile animali, quod iuxta Nilū oritur, quod vnica die viuunt, mane oritur, vespere senescit, nocte moritur, & tandē omnes impij fatentur apud Sapientem: Nati continuò desinuimus esse. Hoc ergo principium, tempus vitæ breue est, ab omnibus conceditur. Sed peccator ex hoc principio conclusionem malè colligit, & malam, & ideo stultus est. Iustus contra benè multa inde colligit, & ideo Sapiens dicitur:

Sed quid peccatores ex eò principio colligunt? Audi eos philosophantes Sapientia. 2. Dixerunt impij, cogitantes apud se non rectè. Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & transibit uita nostra tanquam uestigiū nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tāquam in iuuentute celeriter, uino pretioso, & unguentis nos impleamus, & nō prætereant nos flos temporis, coronemus nos rosis, antequām marcescant, nullum pratum sit, quod non pertransseat luxuria nostra. Idem principium assumunt, idem antecedens, quod Paulus, exiguum est tempus vitæ nostræ. Sed rectè Sapiens ait, cogitare eos apud se non rectè, id est, male colligere, & argumētari. Manifestè illi colligunt, cum dicunt, venite ergo, particula enim ergo argumentantis, & conclusionem inferentis est. Quid ergo ex breuitate vitæ colligunt? certè frui voluptate, delitiis se tradere, poenitentiam nō agere, sed vel illā omnino relinquere, vel mortē indifferre. Male profecto argumentantur, ut ipsi met fatētur apud Sapientē. Ergo errauimus, his enim accidit, quod fontib⁹, ex quib⁹ dulcis emanat aqua, & cū hæc aqua ex illo, & alia ex alio, pmanet, simul collectæ fluminē efficiunt quod in amarū veniens mare, amarū omnino redditur. Sic hi dulci vita fruuntur, coglobantur in malū, tenēt tympanum, & gaudēt ad sonitū organi, & in puncto ad inferna descendent. Hos
Sap. 5.
Simile:
Iob. 2. 1. repente

- A** repente mors arripit, cū minùs sperabatur. Sicut diluuiū, quod primo vere venit, quādo minùs timebatur. Acciditq; illis, quod paseri, qui in viridi arbore cōsistēs delectatur, ac dulciter canit, & cū nihil minùs speraret, auceps sagittā in eū dirigit, qua interimit. An nō ita diuiti illi accidit, q̄ dulci ter sibi canēs aiebat animę suę. *Habes anima mea in annos plures, gaude, comede, epulare, sed attēde aucupē dicentē. Stulte hac nocte repetēt animā à te, & quę parasti, cuius erūit.* Et licet hi dicant, in morte pœnitentiā agā, reprobantur à Deo. Sicut reprobatur in lege Cygnus, quia dulciore cantum in mortē differt, ita hi bona opera in horā mortis. Sed quia nunc de mortuo agendū est, qui non sic collegit, sed omnino diuersē, videamus, quid iusti ex illo eodē principio colligāt.
- B** Iustus ratiocinatur, arguit & colligit, tanquā sapiens. Cū Philosophus moneret nobilem virum, vt filium ad scholās mitteret, vt Philosophiæ operā daret, interrogauit nobilis philosophum, quam filius meus allequetur vtilitatem ex studiis Philosophiæ? cui Philosophus respondit: Cum suerit in theatro, non de eo dici poterit, lapis est, qui super lapidem sedet, sed homo ratione vtens, peccator habet solūm bestiarum oculos, & ideò insipiens est in spiritualibus, aut nihil, aut malē colligit. Sicut illi, ad quos Moyses ait. Vos vidistis vniuersa magnalia, & portenta, quę fecit Dominus in Ægypto, (ecce bestiarum oculos) sed non dedit vobis Dominus oculos videntes, & cor intelligens vsque in præsentiē diē. Hoc vero dixit, quia ex diuinis misericordiis, & vltionibus nescierunt colligere Dei amorem, & timorē.
- C** Sapiens verò vltra hos oculos bestiarum oculos habet in corde, quibus ex vniuersis deducit doctrinā, veritates, discursus, monita salutis. Ideò mystica illa animalia Ezechielis plena erant oculis antē, & retrō: quia iustus plenus est discursibus, reflexionibus, & doctrinis. Hos oculos dixit ille Philosophus à Philosophia tradidi. Sed præcipuē eos gratia donat. Videamus ergo quid his oculis iustus videat, ac colligat ex eo principio. Tempus breue est.
- Primum ex eo iustus colligit sui cognitionē, & quod verē nihil sit, quod enim adeò citō trāsit, quasi nō sit reputā-

Simile:

Luc. 12.

Deut. 29.

Ezech. 1.

In Exequiis.

dum est. Similis est homo oculo, qui omnia respiciens se non respicit, nisi reflexione in speculo, ita homo cum omnia facile nouerit, se non agnoscit, nisi speculum obiciat, in quo reflecti possit. Sed quod nam erit conueniens speculū? Planē defunctus homo, in eo videre poteris, quid tu sis, & qualis futurus sis. Mirantur Baby Ionici statuam auream, quæ maxima videbatur, septuaginta enim cubitos altitudinis habebat, & ideo eam adorant, sed non Daniel, cui Deus ostenderat, quid illa statua esset, cum lapis parus eam comminuit, & in cinerem redegit, ita profecto qui exteriora solum considerat, magnus sibi apparere solet, sed iustus, qui nouit fecitō in cinerem vertendum, se agnoscit, & despicit. Quantumlibet flos pulcherrimus sit, si continuo exiccandus est, & vento flante cassurus, quid superbit? Sicut cum Hedera pulchra Ionæ vermis oritur, qui cito eam perdit, ita cum homine calor innascitur, qui eum cito interimit. Quidam (nescio verò an incerta historia, sed proposito nostro congruit satis) in Alexandri vita memoriæ prodiderunt, sapientem virum ad eum misisse lapidem pretiosum, & simul consiliū, ne superbiret in numeris a se partis victoriis, quoniam ille similis erat illi lapidi, qui ad eum mittebatur. Cum verò Alexander inquireret, quæ in re similis lapidi esset, inuentum est, eam esse illius lapidis naturam, vt positus in vna statera plus ponderaret, quàm quidquid in alia lance ponebatur. Sed cum parū pulueris immittebatur super lapidē, nullius ponderis reddebatur. Intellexit ergo Alexander à sapiente sibi nūtiari, tunc quidem, dum vivebat, plus posse, ac valere, quàm vniversi principes terræ, sed cito futurum, vt morte interemptus, & terra opertus nihil omnino esset. Id ipsum omni homini considerandum est, si appares tibi magnus, si plus esse quàm reliqui sint, cogita tamē, proximam tibi mortem esse, in qua sepulchro operiendus, & nihili ducendus. An non tibi accidet, quod principibus illis, de quibus Baruch ait. Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram? qui argentum thesaurizant, & aurum? Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt.

Ita

A Ita exterminandus tu es, nihil ergo te esse cognosce. Non *Leuit. 17.*
 sine causa auis sacrificāda pennæ in loco cineris poneban-
 tur Dei præcepto, vt, scilicet, nobis innuat, si Deo offeren-
 di sumus, id nos efficere oportere, vt in morte ea omnia
 ponamus, quæ nos in altum eleuant sicut pennæ, si enim
 eo in loco ea posuerimus, intelligemus nihil esse. Quid
 te eleuat ô homo, quid te facit ambulare in magnis, & mi-
 rabilibus super te? Nobilitas, ingeniū, diuitiæ, honores, di-
 gnitates? pone ista in loco cineris, & videbis nihil esse. Non *Proue. 20.*
 enim proderunt diuitiæ in die ultionis, & cum interierit, non sum- *Psalm. 48.*
 met omnia, nec descendet cū eo gloria eius. Nec nobilitas te sal-
 uabit, non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non salua-
 bitur in multitudine uirtutis sue. Hoc ergo est primum, quod

B iustus colligit ex uitæ breuitate.

Secundo ex hac uitæ breuitate iustus colligit id, quod
 Paulus subinfert. Reliquum est, ut qui habent uxores, tan-
 quā non habentes sint, &c. Præterit enim figura mundi hu-
 ius. Quibus verbis duo ostendit mala eorum, quæ nunc
 bona videntur. Primum quod prætereunt, vnde licet ma-
 gna bona essent, bona censenda non sunt, cū tam citò trā-
 seant. Secundum, quod figura sunt, non verò rei veritas.

Quomodo pertranseant audi à sanctissimo Iob. *Dies mei Iob. 9.*

uolociores fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum. Per-
 transierunt quasi naues poma portantes, sicut Aquila uolans ad es-
 cam. Summam his verbis expresseit velocitatem uitæ, & bo-
 norum ipsius.

C An non sic pertransiit pueritia, adoleſcētia,
 ac virilis ætas? An non sic ludi, comestationes, & delitiæ?
 Sed non hoc solum mali in eis est, sed quod figure sunt, nō
 vera bona, sed picta, non corpus, sed umbra. Infcius puer
 putat umbram aliquid esse, & manu eam tenere vult, sed
 apprehendit nihil. Depictas vuas videt, & putat veras ef-
 fe, cum eas capere vult, nihil inuenit. Ita stulto continge-
 re Sapiens ait. Sicut qui apprehendit uentum, & sequitur umbrā, *Eccle. 34.*
 sic qui attendit ad uisum mendacia. Putasti ô homo ad veras diui-
 tias extendere manum tuam, sed fallaces diuitiæ sunt, non
 veræ, pictæ non naturales, & ideo eis faciatuſ nō es. Puta-
 sti veram te obtinuisse dignitatem, verum honorem, sed

In Exequiis.

umbræ transitus hæc omnia fuere, nihil utilitatis ex his per-
cepisti. Quid ergo reliquū est? Certè, ut qui habent uxores, tan-
quam non habentes sint, qui utantur hoc mundo tanquam non utan-
tur. Omnia temporalia nihili ducenda sunt, quia vera bo-
na non sunt, & citò transeunt.

Tertio ex vitæ breuitate, & mortis citò venientis me-
moriam colligit iustus, valde expediens esse, mortem præoc-
cupare, ac præuenire, ut onus, quod simul, & semel subla-
tum importabile est, diuisum in plures partes suaue sit tol-
lere, hac enim arte faciliè tolluntur grauissima onera. Vis o-
homo faciliè mori? præueni mortē, prout te vita paulatim.
Sed ais. Quomodo id faciam? Certè, si mortificaueris mem-
bra tua quæ sunt super terram. Effice ut moriantur oculi,

Iob. 3. 1.

auertens eos, ne videant vanitatem, dic cum Iob: *Pepigi sce-*
dus cum oculis meis, ut nec cogitarem quidem de uirgine. Simili ra-
tione aures occlude iis, quæ de mundo sunt, ut sis sicut sur-
dus non audiens. Linguam tene, ne verba inutilia loqua-
tur. Cor, ne in ea, quæ mundi sunt, diffluat, illud à terrenis
euellere cura, sic enim partem mortis sustulisti, & faciliè ti-
bi erit, quod reliquū est portare. Cum enim mors vniuer-
sa sit à te ablatura, si tu plura abstuleris, partem mortis su-
scipisti, mortem præuenisti, ut tibi facilis reddatur. Finge
nunc arborem sensu vigere, quæ per quinquaginta annos
altas radices misit, si vno temporis momento euellenda fo-
ret, summo afficeretur dolore, & gemitib⁹ se discruciet. Si
verò radiculari se non permisisset, faciliè eradicaretur, & abs-
que dolore. Cōsidera nunc hominem, qui per multos an-
nos in terrenis fixit cor suum, & vniuersum affectum in ter-
ra collocavit, dilexit uxorem, liberos, substantiam, hono-
rem, & ea omnia, quæ in mundo sunt, cum mors adest, euel-
lendus in puncto est ab omnibus his, an non discrucia-
bitur doloribus? Rectè Sapiens: *O mors quam amara est memo-*
ria tua homini pacem habenti in substantia sua, id est, homini, qui
altas radices iecit in substantia. An nō hic dicet cum Agag
1. Reg. 15. *pinguissimo, siccine separat amara mors?* Radicare o homo in
terra, dilige nimium, quæ in mundo sunt, aliquando eradi-
candus eris, & clamabis, & præ contritione spiritus vlu-
labis.

Simile.

1. Reg. 15

labis.

- A** labis. *Fœlices hi, qui in cœlo posuerunt radices suas, qui cor à terrenis abstraxerunt, facile enim hi mortem suscipient. Cum molaris dens ab ore tuo euellendus est, si carni nimium adhaeret, sine magno dolore non euellitur, si verò carni nihil adhaeret, sine dolore tenui filo, vel manu extrahitur. Ita omnino anima si carni, & mûdo nō adhæsit. Fœlices profectò hi, qui omnia propter Deum reliquerunt, quibus dulcis mors est, nihil enim illa inuenit, quod ab eis auferat, omnia enim illi prius reliquerant. Qui etiā ex hoc mûdo in aliud migrant chyrographo Dei manu subscripto, quo dicitur: qui reliquerit patrē, uel matrem, aut domū, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam eternam possidebit. An non securus hinc migrat, qui omnia propter Deum reliquit, cū chyrographum Dei habeat, quo vita a terna ei promittitur?*

Matth. 19.

- Recte ergo philosophantur iusti ex vitæ breuitate colligentes, omnia relinquenda propter Deum. Vt verò omnem à temporalibus affectum tollant, memoria mortis facile assequuntur. Sicut enim absynthium, vel aliquid amarū ad motum vberibus matricis efficit, ut puer nimium vberibus affectus ab eis se auertat, & sic ablactatur infans, ita mortis memoria nos auocat à mœdanorum affectu. Amara mors est, & eius memoria, absynthium est. *O mors quam amara est memoria tua!* Hac ergo amaritudine abducendi sumus ab amore omnium temporalium. Si nimis affectus diuitiis es, vis ab eis ablactari? mortis memoria id fiet, si attendas, sindonem duntaxat hinc à te ferendam, quia cum interieris nō sumes omnia. Si luxuriæ delectatio te tener, considera vermes illos, qui carnem tuam deuorabunt cras, si honores te extollunt, memor esto, citò sub puluere te constituendum, ubi ab omnibus es conculcandus: sic sic ablactandus es ab his, quæ mundi sunt, ut solum cibum cælestem percipias. Cumque sic ablactatus fueris festum diem Deus aget, quia te ablactauit, sicut olim gratæ de conuiuium Abraham fecit, non quando ei natus Isaac est, sed quando eum ablactauit, quia non delectatur Deus in multitudine filiorum infidelium, sed in his quos abla-

Simile.

Genes. 21.

In Exequiis.

Esaï. 28. ablaetavit hos enim magnificat, hos docet scientiam cælestem, sicut Isaï. ait. *Quæ docebit Dominus scientiā, & quæ intelligere faciet auditū: ablaetatos à lacte, aulsos ab uberibus. Quia omnis, qui lactis est particeps, expertus est sermonis iustitiæ, ut Paulus ait. Puer est, qui terrenis delectatur, hic cælestia nō capis, qui terrena despexit, ablaetatus est, hunc docet Dominus cælestem scientiam, hunc intelligere facit auditū. Hoc vero, ut diximus, mors, & eius memoria præstat, ex qua illud iusti colligunt, ablaetari se oportere, & sic, ait Gregorius, spiritualiter homo facit quod Iob, qui sedēs in sterqui linio testa saniem radebat, quia sedens homo in mortis memoria, & propriæ miseriæ consideratione saniem malarū concupiscentiarum à carne prodeuntem tollit, & curat.*

Quarto ex vitæ breuitate iusti colligūt, multa bona opera instanter operari, quib⁹ digni fiāt regno cælesti, & mansionē optima, & quib⁹ etiā cū mors aduenerit sperēt, nec desperatione deficiāt. Tēpus breue nobis à Deo cōcessum est, ut sedem regni consequamur præcipuam, laborandum ergo nobis est instanter, quia post mortē laborandi tēpus nō est. venit nox, quādo nemo poterit operari. Ait Christus Dñs.

Ioan. 9. Ergo dū tēpus habemus, operemur bonū ad omnes. Hinc Sapiēs: *Quodcumq; potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio est apud inferos, quōd tu properas. Dicit ad inferos omnes properare, quia ante Christi aduentū omnes descendebāt ad inferos, licet ad loca diuersa iusti, quā impij. Quōd vero de inferis dicit, etiā de celis nūc verū habet, in quib⁹ operandi opera meritoria tēpus non est. Pro sua enim voluntate cōstituit Deus tēpus meriti, & hoc esse voluit tēpus vitæ huius. Si ergo merendi tēpus breue est, instanter in eo laborare oportet. Si longū esset, otiosi aliquādo liberius possemus, at verō cū breue sit operi instanter incumbendū est.*

Eccles. 3. Quia cū omnia tempus habeat, ut Sapiens ait, est tempus seminandi, & tempus metendi, nunc vero tempus est seminandi, & qui seminat in benedictionibus, ac benedictionibus & metet, id est, qui largi seminat, multū colliget. Quid ergo reliquū est, nisi ut de illis simus, de quibus Psal. ait. *Euntes ibant & flebant, mittētes semina sua, uenientes autē uenient cum exultatione portantes*

tes

Ates manipulos suos. Repetitio illa, euntes ibant, phrasi scripturæ significat, veloci cursu, ac magno conatu, & sollicitudine aliquid agere. Ita ergo nos seminare oportet. Et hæc ratio-
ne Paul. nos monet, vt qui vtuntur hoc mūdo sint quasi nō
vtantur, quia, ait. Volo vos sine sollicitudine esse circa tēporalia,
scilicet, vt solliciti sitis in cælestibus: Hoc nos Petrus mo- 2. Petr. 1.

net. Fratres magis satagite, ut per bona operā certam vestrā uo-
cationem, & electionem faciatis. Hæc enim facientes non peccabi-
tis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in
eternū regnū Dñi nostri, & Saluatoris Iesu Christi, quasi dicat,
tria colligitis ex operibus bonis, quæ seminaueritis. Pri-
mū, sic faciatis electionē, & salutē æternā certiorē, sicut qui
in causa sua plures adhibet testes, certius sententiā pro se fe-

Brendā sperat. Secundū, quod hæc bona opera tenebūt vos,
ne in peccata plabamini, quod maxime homini expeten-
dū est, quia hic est omnis fructus, vt auferatur peccatū, vt
Propheta ait, & quando aliū fructū ex sacramentorū fre- Esai. 27.

quentia, & piis operibus non colligeres, hic satis erat, vt ea
præstares. Tertiū deniq; quia sic abundantior gloria per-
frueris, quæ pro meritis datur, & quod maiora, ac plura sunt
merita, eo maior dabitur pro eis gloria. Simul etiā in mor-
te ex piis operib; aliū colligit fructū iustus, & hic est mors
dulcis, facilis, & spe in Deum plena. De aue Phenice, quæ Simile.

vnica dicitur esse in Arabia, tradūt, qui de rerū naturis scri-
psere, plures in annos viuere, & ad summā vetustatē perue-
nire. Cū verō mortis appropinquat tempus in igne cōbu-

Critur, & vermis parvus ex illis cineribus oritur, qui paula-
tim crescens avis fit similis ei, quæ periit. Quia vero mor-
tis tempore nimia senectute grauat, & fæcore corporis
iam iā moribundi premitur, vt ab hoc fæcore liberetur, &
vires resumat, quibus igne alis accendat, plura ligna aroma-
tica colligit, quorū præclaro odore laetatur, ac fæcore suū
procul fugat, & vires resumit in mortē obeundā. Quasi in
imagine depicta nobis in hoc est iusti mors. Cum suprema
illa hora homini adest, multa sunt, quæ illum tunc grauat,
& quæ anī nū illius ac vires deiiciūt. Multas faciamus infir-
mitatis anxietates, & dolores, & quod præcipuū est attea-

In Exequiis.

damus. Tūc enim malus odor vitæ ante ætæ, & vniuersa **A**
 peccata cōmissa homini in mentē veniūt, & de mō illi pro
 ponit, vt eū desperare faciat. Audi Antiochū id manifestē
 2. Mach. 6. asserētē. Et uocauit omnes amicos suos, & dixit illis, Recessit som
 nus ab oculis meis, & cōcidi, & corruī præsolicitudine, & dixi in
 corde meo: in quantā tribulationē deueni, & in quos fluct⁹ tristitiæ,
 in qua nūc sum, qui iucūdus erā, & dilectus in potestate mea. Nunc
 uerō reminiscor malorū, quæ feci in Hierusalē, unde & abstuli om
 nia spolia aurea, & argētea, quæ erāt in ea, & misi auferre habitātes
 Iudæā sine causa. Cognoui ergo, quia propterea inuenerūt me mala
 ista: ecce pereō tristitia magna in terra aliena. Quid tūc homo
 faciat, cū innumera videt peccata? videt tūc homo euagina
 tū iustitię Dei gladiū, quē iā bibrat, in se vero multā patri- **B**
 dā carnē, quę scindatur. Videt ignē diuinę indignationis, in
 se verō multā collectā stipulā, & paleas, quæ ardeāt. Hinc
 Psal. 99. Pl. Posuisti iniquitates nostras in cōspectu tuo, & sæculū nostrū in
 illuminatione uultus tui. Quasi dicat, rationes omnīū peccato
 rū quasi in vngue, vt vulgo dicitur, & ignē diuinæ ultionis
 paratū. Quid obsecro, tunc peccator faciat? Quid facietis in
 1sa. 10. die uisitationis, ad cuius cōsuetis auxiliū? quia nec ab Oriente, nec
 Psal. 74. ab Occidente, nec à desertis montibus, auxiliū vobis prouenire
 poterit, quoniam Deus index est. Vnico peccato maculatus fuit
 Adā, & audiēs vocē Dei rationem exigētis fugit, & absco
 dit se, quid obsecro facies, cum omni bono te nudū perspe
 xeris, & multis peccatis onustū? **C**
 1ob. 31: um quesierit, quid respōde
 bo illi? aiebat, qui simul dixit: nō reprehendit me cor meū in tota
 uita mea. Si sursum conspicias, videbis cælū clausum, & iu
 dicem iratū. Si deorsum, videbis sepulchrū patens, & infer
 nū apertū. Si eos, qui te circumstant, inspexeris, nullus tibi
 auxilio esse poterit. Si intra te conspicias, videbis cōscien
 tiā de multis te accusantē. Si quę præcesserunt, cōsideres, vi
 debis prauā vitā, quam duxisti. Si quæ sequuntur, videbis
 sæcula innumera, & infinita, quæ sibi inuicē connectuntur
 regionemq; nouā, & incognitā, in quā ingressurus es. Verē
 Psal. 17. tunc dices: Circūdederūt me dolores mortis, torrentes iniquita
 Prouer. 5. tis cōturbauerunt me. Meritō Sapiens monet. Nunc ergo fili mi
 audi me, & ne recedas à uerbis oris mei, ne gemas in nouissimis,
 quando

- A** quādo cōsumpseris carnes tuas, & corpus tuū, & dicas: cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus nō acquieuit cor meū, nec audiui vocē docentū me, & magistris non inclinaui aurē meā? En peccatoris angustias in morte. En extrema gaudij luctus occupat. En fontes dulces in amaritudinē versos, en flores in spinas mutatos. Quid ergo iustus facit, vt hæc effugiat? Certē quod Fenix. Congregauit iustus ligna odorifera, quorū odore fœtor malorū operū tollatur, quibus spe lenetur, vt desperatione nō ruat. Sed quæ nā hæc ligna sunt aromatica? Certē virtutū opera, quæ eū tūc mirē leuant, & eius animam cōfirmant: fœtorē peccatorū tollit cōfessio vera, & reliqua sacramenta debite suscepta, eleemosynæ, corporis afflictiones, quibus pro peccatis satisfecit Deo, his tūc iustis consolationē percipit, hæc enim opera illū comitantur, eū cingunt, vt inimicis nō pateat. Hinc Ioan. vocē cæli audiuit dicentē: Beati mortui, qui in Dño moriūtur, amodō iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, opera enim illorū sequūtur illos. Et de his lignis odoriferis loqui videtur spōsus ad spōsam cū ait. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorū punicorum cum pomorū fructibus. Cypri cū nardo, nardus, & crocus, fistula, & cinnamomū, cū uniuersis lignis Libani, myrrha, & aloë cū omnibus primis unguētis. Surge Aquilo, & ueni Auster, & persila hortum meū, & fluent aromata illius. Ligna odorifera, & aromatica innumerat spōsus plura, per quæ virtutum diuersarū exercitia intelliguntur, quæ mirū odorem sponse tribuit, quibus speret in morte. Hinc Sapiēs. In morte sua repelletur impius, sperat autem iustus in morte sua. Sicut enim aqua subtus terram decurrens, si per optimam terram decurrat, optima tandē procedit, si verō per sulphuream terram veniat, impotabilis est, ita vita, quæ per virtutes vel vitia trāsiuit ad mortē venit, & procedit vel pretiosa, vel pessima, quia pretiosa in cōspectu Dñi mors sanctorū eius. Psal. 105. cōtra mors peccatorū pessima. Sicut verō vita iusti omni virtute redolet, ita & mors. Vnde de anima iusti spōsus ait. Quæ est ista, quæ ascendit per desertū, sicut uirgula sumi ex aromatib⁹ myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij. Ois enim virtutū simile: ornatus

Apo. 14.

Canti. 4.

Prou. 14.

Psal. 105.

Canti. 3.

In morte

ornatus illa die magis splendet, quibus quasi sponsa ornatur viro suo, & quas virtutes in habitu habuerat, nunc in actū producit, vt ornetur viro tanto. Sicut monilia in theca reclusa producere solet sponsa, eisq; se ornare in die desponsationis, vt sponso pulcherrima appareat, &c.

CONCIO.

In morte magni Principis.

THEMA

Spolians me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me vndiq; & pereco, & quasi arbori euulsæ abstulit spem meam. Iob. 19.

CYTHARVM, ac Persarū mos fuit, vt Regū suorum defuncta corpora per vniuersas ciuitates ducerent, vt vniuersi lugerent cōmune omniū damnum. Hispanorū verò mos est, vt vbiq; exequiæ defunctis celebrētur, vt omnes pro eis Deū orent, sicut ipsi omnibus vtilis extitere. Simul verò dolore tangamur, ac cum Hieremia dicamus: *Abstulit omnes magnificos meos Dñs de medio mei, uocauit aduersum me tēpus, ut cōtereret electos meos, idcirco ego plorans.* Si enim totiūs reipublicæ damnum est, cum vir vtilis ab ea tollitur, quale obsecro erit, cum caput abscinditur, & qui omnium protectio erat de medio tollitur. Hac de causa Dauid ait. *Filiæ Hierusalem super Saul flete, qui uestiebat uos coccino in delitiis, qui præparabat ornamenta aurea cultui uestro. Præparauit Dominus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset umbracula super caput eius, & protegeret eum, & latatus est Ionas super hederam lætitia magna: Et parauit Deus vermem, & percussit hederam, & exaruit. Et adeo doluit Ionas, vt petierit animæ suæ, vt moretetur. Simile quid nobis nunc accidit. Præparauerat nobis*

Thren. 1.

1. Reg. 1.

Ionæ. 4.

Anobis Dominus principem, qui nos protegeret, cui dicere possemus, in umbra tua viuimus inter gentes. Latati sumus tanto protecti principe. Sed nunc accessit mors, vermis vniuersa corrodens, & percussit hederam nostram, & exaruit, an non iure dolendum? sed vt ex tanto spectaculo fructum nobis colligamus, exoremus Mariam, &c.

Duo supplicia homini peccanti à Deo inflicta sunt. Primum fuit rebellio carnis, & pugna in spiritum, illa discordia, quam nulla pax in hac vita poterit conciliare, quam significauit lucta Iacob, & Esau in vtero matris, vbi collidebantur paruuli, quæ sic matrem afflixit, vt diceret, si sic futuram erat, quid necesse fuit, me concipere? Quoniam

Genes. 25.

Bea causa maximi doloris est, quod hoc bellum intra se homo habeat, quod nulla alia creatura patitur. Angeli namq; & bruta simplici, ac vnico appetitu ducuntur, aut omnino volunt, aut nolunt, nihilq; intra ipsos contrarium illis est. At vero homo duplici appetitu constat, & alter alteri contrarius est, dum vnus cælum, alter terram, vnus spiritualia, alter corporalia quærit. Ante peccatum quidem, licet duo hi appetitus essent in homine, tamen iustitia originalis perfectè subdebat carnis appetitum rationi, & ideo bellum non erat, sed summa pax. At per peccatum inobediens, & deordinatus homo à Deo est, & ideo appetitus in eum rebel-

Clud se dicat Paulus infelicem. Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius. Et propterea se collaphizari dicit, cum ait: Datus est mihi stimulus carnis mee, angelus Satanæ, qui me collaphizet. Quod si homo honoris veri cupidus esset, & ea, quæ hominem decent, in pretio haberet, hoc supplicium magnopere erubesceret, atque doleret. Et hac ratione statim post peccatum Adam erubuit, qui sensuali expertus est motum. Quod ergo tu alapam sentis, & doleres, si tibi infligatur, hoc iste motus sensualitatis sentiendus.

Rom. 7.

2. Cor. 12.

Genes. 3.

Sed quoniam homo, cum in honore esset, non intellexit, sed comparatus est iumentis insipientibus, hoc supplicium non sentit imò eo gaudet, ac delectatur. Ita infideles homines agunt, & plures fideles, qui licet nouerint hoc venenum esse, sed quia

Psal. 48.

quia eis dulce est, delectantur motibus appetitus, estque **A**
illis veluti balsamentum, gaudentque cum appetitus pravi insurgunt, & aliquando etiam illos ipsi excitant cogitationibus turpibus, & aliis rebus. De quibus Psal. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Iusti dumtaxat sunt, qui hoc supplicium dolentes tolerant, ac dicunt cum Paulo:*
Psal. 80. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuam me in lege peccati. Recte captiuum se dicit, quia hominem a ratione, & natura sua alienum facit. Impij vero delicias putant. Quod miris verbis exprimit Esdras dicens: Vi-*
Rom. 7. *debam Apemen mirifici concubinam regis sedentem iuxta regem ad dexteram, & auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi & palmis cadebat regem. Et super hac aperto ore intuebatur eam, & si arripserit ei, rideret. En quid rex ille delicias putabat. Hac* **B**
3. Esdr. 4. *uniuersa caro cum peccatore agit, percutit eum alapis, auferit gratiam de capite eius. Et tamen aperto ore spiritus intendit in carnem, & delicias illas appellat, cum vere sint ignominia plena ea omnia.*

Quia ergo multi hominum in bestias degeneraturi erant, nec honorem ducturi, decreuit Deus aliud supplicium hominibus inferre propter peccatum, quod omnium supplicium esset, ex quo balsamentum, & delicias nemo agere valeret, quod bestiarum proprium est, & hoc fuit mors, & mala poenae uniuersa, quae omnes tangunt, & ab omnibus sentiuntur. Mirum hoc in morte profecto est, quod omnibus sit horribilis, & semper horrorem incutiat, licet praemanibus, & in conspectu semper versetur. Reliqua namque horribilia assidue **C**
tate facilia fieri solent, sic enim & ipsi demones horribiles non sunt illis, qui familiariter, & saepe cum eis conuersantur. Et peccata ipsa assiduitate vilueunt. Mors vero licet assidue sit, & quotidie millies cernatur, adhuc semper terret, omnium ergo terribilius terribior est mors. Sed attendenda in hac re est diuina, miraque dispositio. Quia enim iusti primum sensu a litatis supplicium maxime dolent, ac sentiunt, voluit Deus, ut secundum mortis supplicium minus sentirent, imo eis facilis **Sapient. 3.** *esset. Vnde Sapiens: Iustorum animae in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Imo vero sapius cum morte*
ludunt,

A ludūt, vt cum Sampſone Philisthæi, terrori namq; fuerat vniuerſis Philisthæis Sāpſon. Sed captus illis, & pueris eorum ludo, ac ludibrio fuit. Ita, ait Chryſoſtomus, mors, quæ ante Chriſtum terror fuit omnium gentium, ablata ab ea fortitudine per Chriſtum, ludo, ac ludibrio iuſtis fit. Quia, vt Paulus ait, Regnauit mors ab Adam uſque ad Moysen. Iam verò à Chriſto non regnat, ideoq; non eſt, cur timeatur, ſed quòd cum ea ludamus dicentes: *Vbi eſt mors uictoria tua? ubi eſt mors ſtimulus tuus?*

Rom. 5.

1. Cor. 15.

Licet verò mors cuiuſcunq; terribilis ſit, ſed Principis mors terret magis, docetq; nos, quam nihil vniuerſa humana ſint, quamq; Deus potens, qui Principē, quē vniuerſus mūdus non capiebat, paruo includit ſepulchro. Vnde eū Principis honores fieri vulgo dicūtur, recti⁹ loqueremur, ſi diceremus, agi quidē Dei honores, & hominū ignomiā. Hinc Iob: *Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat, quaſi deuulſa procedens? Circundedi illud terminis meis, & poſui ueſtē, & oſtia, & dixi: Vſq; huc uenies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Quid ſimilius mari quā rex, qui vniuerſum orbē ſibi ſubiicere parabat? Sed oſtia huic mari Deus ponit, & dicit: vſq; ad talem diem regnabis, eo verò die confringes fluctus tuos, & deficient ſuperbæ cogitationes tuæ. Hoc ſe didiciſſe ex maris cōſpectu aſſerit Nazianzenus in oratione, cum reuerteretur ex agro. Vidi, ait tumentes maris fluctus, ſibi inuicem ſuccedētes, & vnus deficiebat, nec veſtigium relinquebat, alter aderat, cui perſimile accidebat. Sic enim principes mundi ſunt, imperat nūc vnus, qui vnda apparet, & fluctus cælum pertingens, ſed in parua arena mortis deficit, & iam non apparet, ſuccedit alius ei ſimilis, & ſimili ratione deficit. Hinc mundi principes confert Iudas in ſua canonica fluctibus maris, cum eos dicit: *Fluctus feri maris deſpumantes ſuas confuſiones.* Sed quid eſt, deſpumare confuſiones ſuas? Certē ſicut fluctus magni maris nullum ſui veſtigium relinquerent ſolent, niſi fortē paruam aliquam, & inutilem ſpumam, ac paleas, ita quid princeps maximus relinquit niſi puluerem, & vermes? Hinc apparet, nihil eſſe omnia

Iob. 38.

Nazian.

Iud.

ſimili2

- Baruch. 3. omnia, quæ mundus suspicit. Hinc etiam Baruch ait. Vbi **A**
sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt
super terram, qui in aubus celi ludunt, qui argētum thesaurizant,
& aurum? Exterminati sunt. Quid ergo dicendum? Certè
Deum magnum, & terribilem hoc in opere ostendi, homi-
nem vero, licet magnus videatur, nihilominus nihil esse.
- Psal. 75. Hinc Psaltes. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & re-
liquæ cogitationū diem festum agentibi. Vouete, & reddite Dño
Deo uestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera, terribili,
& ei, qui aufert spiritū principū, terribili apud reges terræ. Que
verba difficilia sunt, sed eorū literalis sensus hic est. Osten-
derat diuinam potentiam, & iram Psaltes. Nunc verò ad-
dit. Cogitatio hominis confitebitur tibi. Metonymia est, quasi **B**
dicat, cogitans homo, & contemplans tuam potentiam, &
iram, laudabit te. Et extrema cogitationis eius eò ferentur,
idest, eò desinet ipsoꝝ cogitatio, vt diem festum agant
tibi, teque celebrent, ac solenniter colant, & ad te conuer-
tantur. Addit deinde Psal. Vouete, & reddite, &c. periphra-
sis est piorum, quasi dicat. Si omnis homo hæc consideras
Deum laudat, vos præcipuè, qui proximi Deo estis eum
laudate, & munera ei deferre. Terribili, & ei, qui aufert spiri-
tum principum. Hebræa habent, qui vindemiat. Metaph.
qui tanquàm præscindit racemos, spiritum, idest, animam
principū, vel iuxta Rabbi David, fastū, arrogantia, animo-
sitate, sicut Latine dicimus, gerit magnos spiritus. Hanc
verò similitudinem vsurpauit Ioannes in Apocalypsi, cū **C**
Apoc. 14. ait. Mitte falcem tuam acutā, & vindemia botros vineæ terræ, quo-
niam maturæ sunt vineæ eius, idest, excide, aufer de vita, vt de vi-
te botros. In hoc enim Dei potentia ostenditur, quòd non
solum reges occidit, sed eos præscindit quasi botros, om-
nes enim æquales mors facit. A quo pede pulsant regum
turres, pauper amque tabernas. Quemadmodum pastor
vineæ suas oues in caulam ingredi facit per eādem portam
angustam. Iisdem enim angustiis, & infirmitatibus rex
moritur, ac pauper. Sicut etiam calculis accidit, quibus in
ludo laticulorum uti solent homines, vulgò dicitur,
simile. Axedrez. Cum enim in tabula collocantur, suis honor, ac
locus

A locus cuiq; datur, dignior Regi, secundus Reginae, & sic cæteris: at ludo finito, cum in burlesco mittendi sunt, omnes redduntur æquales. Ludus profecto vita humana est, comædia, quæ nunc agitur: & ideo Principi primus datur locus, supremus exhibetur honos: sed in morte persona illa deponitur, & amplius non est Rex, quàm infimus de plebe, quia ut Psaltes ait. *Cum interierit non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius.* Deo enim Omnis caro fœnum est, & omnis gloria eius, *quasi flos agri:* & quemadmodum falce secatur omne fœnum, ita morte omnis homo. Nobis quidem Principes non fœnum apparent, sed cedri sed palmæ, & arbores elatæ, at Deo omnis caro fœnum est: & ideo omnem hominem metit quasi fœnum, etiam si Princeps fuerit.

Psal. 48.

Isa. 40.

B Licet ergo cuiuscunq; hominis mors nos admoneat, ut Dei potentiam timeamus, ut omnia temporalia nihili pēdamus: sed præcipuè mors Principis, in qua hæc maximè apparent. Sicut enim dormienti apponi solet horologium excitatoriū, quod ipsum tali tempore excitet, quod maximo factō strepitu etiam profundè dormientem excitat. Ita mors Principis excitare nos debet, quæ maximum facit strepitum, ut à somno surgamus. Fratres hora est iam nos de somno surgere, excitemur ergo hac visa morte. Nunc enim illud impletur, quod Psaltes ait. *Dedisti metuentibus te significationem, ut figiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.* Arcum quidem tetendit Deus, & parauit illum, & in eo parauit omnibus uasa mortis. Fugere quidem mortem poteris, sed non effugere. Nihilominus iustus fugit à facie huius arcus, cum ita sua disponit, ut non tangat illum tormentum mortis, nec damnum ex morte ei proueniat, imò lucrum, quia ei mori lucrū est, sicut Paulo. Ut verò hac fugā se recipiat iustus, ut liberetur dilecti, dat Deus significationē, id est, signū aliquod, strepitum q̃s.

Psal. 57.

C Sicut auceps, qui aues capere non vult, strepitu factō eas terret, & auolare facit. Non quidem uult Deus mortem peccatoris, sed magis, ut conuertatur & uiuat. Et quare moriemini domus Israël? ut ergo arcu, & sagittis non pereamus, fecit nunc strepitum magnum in Principis morte, ut astutus videns malum abscondat se, & fugiat à facie arcus in eum distenti.

R

Mors

Mors ergo Principum ipsos Principes monet, ac docet, **A**
 quid sint, & vniuersos alios homines simul docet, nihil omnia
 humana esse, quantumuis alta appareant. Vita quidem re-
 gum laboriosa est, misera, ac curis plena. Quod etiam ipsi
 ethnici dixerunt: Pertinax enim Romanorum Imperator,
 & Antigonus Rex dixisse memoriae traditum est, cum coro-
 nas manu tenerent. O corona pulchra quidem, sed infelix,
 qui te rectè agnosceret, & curas videret, quæ in te latent, etiam
 si te in via publica inueniret, non acciperet, imò fugeret. Nihil
 hominis tamen, cum homini insitum sit quasi à natura ea so-
 lum contemplari, quæ exterius fulgent, nec interiora pene-
 trare, hinc fit, vt Principes superbire soleant, sibi ipsis fidere,
 se magnos ducere, ac voluntatem suam plus æquo diligere. **B**
 Et qui eos intuentur, nec interiora penetrant, nec cruces vi-
 dent, sed consolationes, putant diuinum aliquid Princi-
 pem esse, ac principatum, quasi diuinitatem reputant. Quis
 ergo deceptos homines ad mentem reducet? Quis vanita-
 tem principatum ostendet? Certè mors, illa magistra est
 veritatis omnibus, illa flagellum Principum. Quis enim Na-
 buchdonosorem docuit Deum non esse, vt ille putabat
 quis statuam illam auream ostendit puluerem esse? Certè
 lapis abscissus, de monte, qui eam in puluerem redegit. Quis
 arborem illam grandem oculis hominum paruum arbutum
 fecit? Vigil sanctus, qui ait: *Succidite arborem, præcudit eam*
mors. Et superbus Alexander, qui se deorum filium iacta-
 bat, cum vulnere inflicto ægrotaret, dixit, vulnus hoc me
 hominem, & hominis filium declarat, non Dei. Ceitè vt
 Sapiens ait. *Sic rex hodie est, & cras morietur.* Cui ergo, si
 sapiamus, similem dicemus hominum vitam, nisi figuræ, &
 comedie, in qua hic rex est vna die, sed altera nihil est, quia
 personam sumpsit, quam statim deposuit, hæc ergo nos
 mors Principis docet, illud facit, quod Iob dixit: *spolia-*
uit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Sed cum
 mortem dixerimus poenā esse peccati, dubium est, quo mo-
 do remisso peccato mors non tollitur. Respondet Augusti-
 nus in libro de peccatorum meritis, & remissione. Mortem rā
 Deo relictam, vt homines peccatum horreant, & illud ex-
 creantur,

Dan. 2.

Dan. 4.

Eccl. 10.

Iob 19.

August.

A crentur, per quod mors intrauit in orbem terrarum. Sicut etiam patibulum relinquitur, in quo suspensus malefactor est, & funis ex eo pendens, vt homines timeant, ac delicta non perpetrent. Ita etiam licet per poenitentiam Dauid deleuerit peccatum suum, nihilominus filius moritur, & Absalon in eū surgit, ac regno priuat, & vxores illius dehonestat, vt omnes homines in eo supplicio discant, quantū malum sit in Deum peccare, & illud caueāt. Audi prauorū ingenū, quod Sapiēs explicat, cū ait. *Quasi per risum stultus operatur seculi, quasi nihil mali ageret, sic homo peccat, quasi Deum lignē offendere* sic eum despicit, quomodo ergo homo edoceri debet de summo peccati malo? quis illud explicabit? Nū ad hoc verba

B satis erunt? Certē sapienti satis esse debuerunt. Sed insipientē quis docebit? Certē mors, & vniuersa corporis mala, quae propter peccatū veniunt. Sicut enim sapientem ministrum, cū errat, satis est, si verbo corripias, ac occasat insipiens indiget tortura, & flagellis, sic hominis tanta stulticia est, vt necesse fuerit, edoceri eum de peccati malo per mortē, & innumera eius mala. Vis nosse o homo, qui per risum operaris seculi, quantū malum opereris? Attende. Pomum vnum surripuit Adam peccato admissio, & ipse morti addictus est, & innumeris laboribus, nec ille solū, sed vniuersa eius posteritas, attende innumeras mundi miseras ab initio mundi, dolores, & angustias, paupertates, ignominias, mortes, & omnia denique mala, haec omnia supplicium sunt illius transgressionis

C Adā, nec tot, tantāq; poenae satis fuerunt, vt ultio diuina cessauerit, quia in finem vsq; mundi haec mala durabunt. Tātum malum peccatum est, vt vnum peccatum haec omnia mala in mundum induxerit, quia vt Paulus ait. *Per vnum hominē peccatum, & per peccatum mors.* Sūmē ergo nobis cauendum peccatum est, sicut enim innumera mala in mundum induxit: ita infinita mala tibi parat in aeternum in inferno subeunda.

Prov. 10.

Rom. 5.

Secundō relictā mors est, & passiones, etiā ablato peccato, in hominum meritum, & gloriam. Si mors non esset, vbi fuisset gloria martyrum, meritum confessorum? Si passiones sustinendae non essent relictae, vbi essent praecipua sanctorum

merita, quæ potius ab his, quæ sustinuerunt, quam ab his, quæ A
 egerunt, collecta sunt. Præcipuè verò hæc relinqui oportuit
 cum Christus passionibus, ac mortem sustinuerit pro nobis, vt
 ea nos compescere pro modulo nostro possimus, cum eadem
 patimur eius causa, ac eum imitari in morte, & passionibus su-
 stinendis. Fœdum enim militi esset, si videret Regem, ac du-
 cem suum in bellum procedere, & primum se obuium hosti-
 bus præberet in primo certantium agmine, ipse verò in tento-
 rio manere vellet ludo, & commensationibus vacans. Cū ergo
 decretum Dei fuerit conuenientissimum, per Christi mortem
 nos redimere, & ille ad hostes primus prodierit, fortiter pu-
 gnauerit, ac sanguinem fuderit, iure nos in eandem procede- B
 re debemus pugnam. Sicut nos monet Paulus. *Deponētes om-
 ne pondus, & circumstantes nos peccatū, per patientiam curramus ad
 propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei, & con-
 summatorem iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem, &c.*
 Licet ergo nobis relicta mors, & labor sit, cum tanto tamen
 fœnore meritum relinquitur, vt dolendum nobis non sit,
 sed potius gaudendum.

Cum deniq; vita misera nobis relicta sit, ærumnis plena,
 optanda, & expetenda nobis mors est, quæ finis est laborū,
 & hominis requies. Mirum hoc in morte est, quod supplicium
 fuit, quod homini Deus comminatus est, & simul medicina
 est omnium malorum, quæ incurrimus per peccatum. Sicut
 etiam comminari soles amicum dicēs, caue, ne ista comedas: C
 si enim comederis, flebotomias, & purgationes sustinebis,
 illi enim minaris, propositis medicinis, quæ malum depellēt.
 Ita tanquam supplicium comminatus est Deus Adē. *in qua-
 cunq; hora comederis, morte morieris.* Sed eandem mortem
 medicinam malorum ostēdit, cum ait. *In sudore vultus tui uesti-
 ceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia
 pulvis es, & in puluerem reuerteris.* Quibus verbis mortem con-
 stituit malorum terminum, ac remedium. Hinc fit, vt mors sit
 liberatio hominis à carcere. carcer enim animæ corpus est. Et
 ideo Simeon è carne discessurus ait. *Nunc dimittis seruum tuum
 Domine, secundum uerbum tuum in pace.* Qui se dimitti dicit, car-
 ceri mancipatum ostendit. Vt vero id explicemus. Attende
 triplex

Heb. 12.

Gen. 2.

Gen. 3.

Luc. 2.

- A** triplex esse genus habitaculi, vel domus. Est enim domus, *Simile.*
 quæ regia dicitur, vel palatiū: est etiā domus, in qua conueniē
 ter habitas, & est domus, quæ carcer est, in qua habitas quidē,
 sed multis in cōmodis perpeffis. Audi ergo triplicem corpo
 ris humani statū, ex quo disces triplex huius habitationis ge
 nus. In statu innocētiæ corpus animæ erat domiciliū aptum:
 non quidē ita vile, vt carcer dici posset, nec ita pulchrū, ac ma
 gnificū, vt regia posset appellari, aut palatiū, sed ita dispositū,
 vt conueniens domus esset. Si in eo statu homo perseveraret,
 opus non esset, vt domus destrueretur, vt regia ædificaretur:
 sed sicut domū tuam ita aliquando ornas, & perficis, vt pala
 tiū conficias, ita gloria ornaretur suo tempore corpus, & regia
B efficeretur, sine vlla sui destructione. Peccauit homo, data est
 ei domus propria in carcerē, & corpus, quod prius domus
 apta, ac conueniens animæ erat, vbi sine vllō labore versaba
 tur, nunc carcer est grumnosa, ac vilis, & multis incommodis
 affecta: attende corpus tuū, & omni ex parte carcerem animę
 comperies. Carcer habitatio est vilis, obscura, fœda, ac fœti
 da, incōmodisq; plena, hæc omnia corpus habet. Vnde Sa
 piēs: *Corpus quod corrūpitur, aggrauat animā.* Sicut in carcerem
 intras nō voluntate tua, & exis similiter iussu prætoris, ita in
 corpus anima intrat, ac exit, cū Deo placet. Sicut in carcere est
 cancellū ferreum, per quod negotia tractas, recipis, ac das, ita
 anima per foramina sensus recipit omnia, quia nihil est in in
 tellectu, quin prius fuerit in sensu: & ideo spiritalia nō per
 cipit directē: voluntas etiā in carcere est, ait enim, *Nō quod uolo*
bonū, hoc ago, sed quod odi malū illud facio. En voluntatē vincu
 lis huius carceris impeditā. Memoria etiā impedita est, fragi
 lis, ac ita brevis, vt similis sit breui pallio, quod te totū operire
 nō potest, sed si hac te tegis, illac nudus relinqueris: ita memo
 ria se habet, si hæc retinet, illa obliuiscitur. Corpus ergo carcer
 est animę. Vt verò ex carcere regia fiat, opus est, carcerē euer
 tere, ac omnino destruere, & ideo anima exire à corpore iu
 betur in morte, vt carcer destruat, & in resurrectione pala
 tium, & aula regia fiat, non ergo omninò corpus destrui di
 citur, quia ideo destruitur, vt melius surgat, nō ergo in destru
 ctione sistē dum, sed in reædificatione, & ideo bonū est iusto,

Sap. 9.

Rom. 7.

In morte magni Principis.

Thren. 2.

Hierc. 47.

ut cadat, sic enim melius resurget. Sed nobis, quidem dolendum tanto amisso Principe, qui nos protegebat, ut cum Hieremia clamare possimus. *Vide Dñe, quid acciderit nobis, pupilli facti sumus absq; patre. An non pater patriæ rex erat, pupilli ergo relictæ sumus: & deinde his annis abstulit omnes magnificos, & electos nostros, ut ex Hieremia initio diximus. Multi enim Principes viri his annis decesserunt, quorū sicut vita utilis reipublicæ fuit, ita mors est maximi causa doloris.* *Vt cum Hieremia clamare possimus. O mucro Dñi usquequò non quiesces! Ingredere in uaginam tuam, refrigerare, & sile. Quo modo quiescet cū Dñs præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersus maritimas eius regiones, ibiq; condixerit illi! Propter peccata nostra mucro Dñi nō quiescit, sed liberè debachatur in magnificos nostros, cessent ergo peccata, & cessabit gladius. Defuncto verò Principi tanto gratulemur, quoniam de carcere exiit, & opera eius pia, ac iusta sequuntur illum, quorum numerū multis verbis exprimere nō possumus: vnde licet mors spoliauerit eū corona, & regno corruptibili, sed percepit immarcescibilem coronam, & incorruptā. Quia verò aliqua purganda solent in hac vita relinqui, quæ igne purgatorij mundantur, & orationibus, & oblationibus nostris, eū nos iuuenimus, ut par est, &c.*

Simul verò nos ex hac morte discamus, morituros nos esse sine vilo dubio: licet enim in omni morte id discere possimus, sed præcipuè in Principū morte. Cū enim pauper moritur, posses cogitare, vel fame, miseria, aut mala curatione, aut medicinarū defectu mortuū esse, at cū is moritur, cui omnia suppetunt, manifestius relinquitur, nullū à mortis imperio liberū esse. Et cum Princeps moritur, vniuersus mundus mori videtur, quia moritur, ac deficit quidquid est in mundo, quia concupiscentia oculorū, concupiscentia carnis, & superbia vitæ, omnis deniq; diuitiæ, fastus, delitiæ, celsitudoq; deficit. Ideò fratres, nolite diligere mundum, nec ea, quæ in mundo sunt, quæ citò pereunt, &c.

C O N-

A

CONCIO.

In exequiis præcipue Religiosi, &
& perfecti viri.

T H E M A.

*Melior est dies mortis, quam dies natiuitatis. Melius
est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij,
in illa enim finis cunctorum admonetur. Ecclesiast. 7.*

B

DICTVM Hoc paradoxa videtur, & certè
mirabile est, cum morti tituli dentur, ac cogno-
mina diuersa valde. Dicitur enim pallida, horri-
bilis, tetra, crudelis. Sed consuetum est, veritates
altissimas differre à vulgi sententia. Nihilomi-
nus mirabile dictum hoc est, melior est mors vita. Quòd si id
dixisset homo pauper, æger, qui multa pateretur, non adeò
mirandū esset, ei enim mors optabilior uidetur, quā vita. Vn-
de Sapiens: *O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, &
qui minoratur uiribus, &c.* Sed hoc dixit Salomō, qui omnibus
diuitiis & delitiis abundauit, qui vitā duxit foelicissimam, in cu-
ius diebus non fuit occurfus malus, neq; Satan.

Ecclef. 41.

C

Certè si ea, quæ exteriùs in morte apparent, attendas, ti-
menda, & fugienda videtur mors, non vitæ præponenda: est
enim mors vniuersale malum: & ideò dicitur omnium ter-
ribilium terribilissimum. Si enim oculis, auribus, aut pedibus
priuari, malū est, quomodo non pessima mors erit, quæ omni-
bus bonis priuat: nec enim relinquit homini oculos, manus,
pedes, filios, substantiā, omnia aufert, maximū ergo malū est.
Cōfirmat verò hanc rationē timor mortis, qui fuit in Christo
Dño, qui cum in pugnā descenderet cū hominū amore, tam
aere fuit bellū, vt cœperit pauere, & tædere: & licet perfecta
charitas foràs miserit timorem, & eum superauerit, sed cum

In exequiis præcipuè Religiosi,

exiit timor, multum sanguinem secum tulit, vt factus sit su- A
dor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Campus
quidem relictus est amori, ostensum tamen est, quantum
malum mors sit, quando eam sic Christus timuit. Si etiam
ab omni homine inquiras, quid illi melius sit, dicet: Vita me-
lior est morte. Sed hoc certè homo dicet, quia carnem consu-
lit, & carnem non plenè edoctam de ea re, quæ illi magis cõ-
ueniens est, sed quæ tantum præsentia considerat, nunc verò
caro videt, per mortem se amittere sensus, & ea, quæ in mun-
do sunt, & idè eam dicit horridam, tetram, amarā. At si spi-
ritum consuleres, alia ei nomina daret. Vnus filius natus est,

Gen. 35.

& Rachel eum dicit filium doloris. Iacob verò filium dexte- B
ræ. Diuerfa omnino nomina, secumq; pugnantiā. Ita caro
mortem appellat tristem, & inimicam, spiritus verò exulta-
tionem, & gaudium, ac maximum lucrum. Nec in hac re so-
lùm diuerfa nomina caro tribuit, quàm spiritus, sed & in plu-
ribus aliis, nam miseriam mundi diuitias appellat, & spinas
dicit voluptates, virtutē dicit amaram, ac tristem, curā salutis
serupulū, pœnitentiā dicit rigorem nimium: ita mortem dicit
supremā miseriam. Sed consulenda, & audienda caro nō est.
sed ille, qui ait. Ego veritatē dico vobis. Hic verò ait mortem
sommū esse, & quietem, Dñi aduentum, despōsationis & nu-
ptiarū diem, finem laborū, initium quietis. Huic ergo creden-
dū est, ac dicendū: Melior est dies mortis, quā dies natiuitatis.

Sed cū omnis res per causas cognōsci debeat, melior profe- C
tò videtur vita esse morte. Vitā enim Deus fecit, sic enim in
Genesi dicitur: *Inspirauit in faciem eius spiraculū vitæ, & factus*
est homo in animam uiuentē. Et Psal. ait. *Quoniam apud te est fons*
vitæ. Mortē verò Deus nō fecit, sed peccatum illius causa est.
Hinc Sapiēs. *Deus mortē non fecit.* Impij autē vocibus, & ma-
nibus accersierunt illā. Et Paul. *Per unū hominem peccatū intra-*
uit in mundū, & per peccatū mors. Ergo melior erit vita morte,
sin autē melius esset opus peccati quā Dei. Respondetur. Si
vita esset talis, qualis à Dei manibus processit, & mors qualis
à peccato, & homine processit, sine dubio argumentum con-
uinceret, & melior esset vita quā mors. At nunc vita non est
qualis à Deo processit, nec mors qualis ab homine, & pecca-
to.

Gen. 2.

Psal. 35.

Sap. 1.

Rom. 5.

A to, sed potiùs vita est talis, qualis à peccato pròdiit, & mors qualis à Christi manibus prodiuit, & ideo nunc melior est mors quàm vita. Sed expositione ea, quæ dicta sunt, indigent.

Si vita esset, qualis eā Deus fecit, melior esset morte. Quia Deus vitam fecit puram ab omni labe, sine vlllo peccato, innocentem, rectam, absq; vlllo dolore, ac miseria. Hæc vita potior est morte. At vita nunc non est huiusmodi, sed qualis reddita est ab Adamo, & peccato. Vnde est plena peccatis, ærūnis, atque miseriis. Et certè in ea nihil dulce est, sed omnia amara. Quod si quid dulce apparet, non eò est, quòd dulce sit, sed quia inordinatus appetitus efficit, vt dulce appareat. Sicut in Psalmo dicitur: *Vt suggeret mel de petra*. Aquam enim de petra scaturisse, scriptura testatur, sed mel dicitur, quia sitienti populo mel apparuit, sitis enim effecit, vt aqua mel videretur: cum verò sitis sedata fuit, & aquam bibebant, videbant, aquam

B esse non mel. Ita profectò nobis miseris accidit, in vita hac misera nihil dulce nobis reliquit peccatum, omnia in amaritudinem conuertit, omnia sunt velut aqua maris salsa, insulsa, & misera cuncta. Sed vnde aliqua dulcia videntur? Certè non quia talia sint, sed quia inordinate aliqua appetis, & sitis, dulcissima apparent. Vis manifesta experiētia nosse, hæc dulcia non esse: vsque ad satietatem hæc fume, & tunc ea confidera, & nihil inuenies dulcedinis, si ea sumere volueris. Ita Salomoni accidisse, ipse testatur, cum ait: *In his omnibus hoc* Eccles. 12.

unum reperi, uanitas uanitatum, & afflictio spiritus. Dulce tibi apparet regnum, & potestas imperij, consule reges, & mundi dominos, qui satiati ea aqua sunt, & dicent tibi illud Iob. Iob. 26.

C *Gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant eam eis.* Videbis eorum amaritudine, & felle plenum, fel draconum vinum eorum: & vba eorum vba fellis, & botri amarissimi. Calix eorum Babylonicus calix est, exterius aureus, intus verò plenum veneno, & abominatione. Sed quid ab aliis experiētiā quærimus, qui quotidie id experimur? Putasti aliquam rem mundi tibi dulcissimam fore, sumpisti illam, satiatus es illa, fastidium tibi statim ingenerat. Ergo non illa dulcis est, sed sitis tua eam dulcē fecerat, quia quādiu durat inordinatus appetitus, dulcis apparet, cū verò ordinatur appetitus, dulcis nō

Apoc. 17.

In exequiis præcipuè Religiosi,

est. Si ergo in vita nihil bonum, dulce nihil, & plura mala, & A
incommoda sunt, & temporalia, & spiritualia, quid mirum si
appetenda non sit. Ecce qualis vita peccato relicta sit.

Nec verò mors est, qualē eam reliquit peccatum, sed qualē
Christus, cū eam suscepit. Mors quidē, vt à peccato processit,
mala est, quia est amissio omnium bonorum, principium in-
feri, & æternæ mortis. At verò suscepit mortē Christus, & fe-
cit eā laborum requiem, initium æternæ vitæ. Et ideo mortuū
Apoc. 14. beati dicuntur: *Beati mortui, qui in Dño moriuntur, amodo iam dī-
cit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Amisit mors Christū
Similz. impetens vires, & arma. Et ei accidit, quod Plinius ait api ac-
cidere, quæ si in mortuam carnem aculeum infigat, viuā ma-
net, & carnem aculeo transfixam putrescere facit. At verò si B
in carnem viuam aculeum immittat, ipsa protinus moritur,
& aculeum amittit. Prius mors arma sua acuerat, & in corpo-
ra per peccatum mortua sæuierat, & sic fiebat, vt mors viuā
maneret, ac potens, corpora verò hominum putrescerent. At
verò cum Christum percussit, qui vita est per essentiā, amisit
Osee. 13: aculeum suum, & mortua est. Hinc ad eam per Prophe-
1. Cor. 15. tam ait: *Ero mors tua, o mors.* Et Paulus. *Absorpta est mors
in uictoria, ubi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus
tuus? stimulus autem mortis peccatum est.* Victoria mortis in hoc
erat, quod nos in æternam mortē ducebat: id verò efficiebat
peccato tāquam stimulo. Quid Christus fecit? Abstulit pec-
catum, quod erat stimulus mortis, & reliquit illi solum mel C
absq; stimulo, abstulit victoriam, dum fecit, vt quæ nos duce-
bat in æternam mortem, nos duceret in æternam vitam: iam
ergo mors sine armis, & stimulo est: iam nobis proficua, &
æternæ salutis causa, quid mirum si melior sit quā vita mi-
sera? Cura ergo o homo peccatum tollere, & mors tibi nocere
non poterit, sicut nec apis sine stimulo. Imò erit tibi, quod
fuit leo Sampsoni, in cuius ore mel inuenit, quia in morte vi-
tam inuenies. Iam ergo mortis regnum ablatum est. Vnde
Paulus ait. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen.* Iam ergo
Rom. 5. non regnat. Dicitur Thomas in ea verba Pauli ait. Dupliciter
D. Tho. ista posse accipi. Primò, vt ea intelligit D. Ambrosius, vsque
Ambros. ad Moysen exclusivè. Quia in lege naturæ non intelligebat
homines

- A** homines, Deum esse peccatorum ultorem: & ideo liberè peccabant, & ferè omnes in infernum descendebant: ideo mors dicitur super eos regnasse. Lege verò data, intelligētes homines Deū peccatorum ultorē, multi peccata vitabant, & cœpit minui mortis regnū sublati plurimis peccatis. Et ideo ab eo tempore mors somnus dictus est. Sic sæpè Scriptura ait: *Dormiuit cum patribus suis.* Sic etiā Paul. ait. *Nolo vos ignorare fratres de dormiētibus.* Quomodo ergo nūc dicenda mors est? Si cum in limbū homines ducebat, somnus dicitur, quomodo appellāda est, cū in cælum ducit? Secūdo ait D. Tho. ea verba vsque ad Moysem accipi posse inclusiue, vt sit sensus, regnauit mors toto tempore legis naturæ, & Moyſis, quia homines prohibuit ab introitu cæli: iam verò ianua cæli aperta non regnat, quia peccato sublato patet introitus in regnum cælorum. Cura ergo o homo à peccato liber esse, & mors tui non dominabitur: imò desiderabilis erit, quoniam via in vitam est.
- B**

1. Theſſ. 4.

Sed vt veritas illius, quod diximus, melior est dies mortis, quàm dies natiuitatis, planior fiat, probandum est, qua ratione corpori, animæ, & composito sit conueniens, si enim id ostenderimus, manifestè veritas illius dicti apparebit.

- Primum corpori conueniens est, licet enim perdi videatur morte, sed non perit, sed seminatur, vt multiplicetur. Nec verò malum est grano, si seminatur, sic enim multiplicandum est: ita verò corpori accidit, & hoc exemplo probat Paulus mortuorum resurrectionem. *Inſipiens, tu quod feminas, non uiuificatur, nisi prius moriatur.* Vis videre corporis seminati multiplicationem? *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in uirtute, seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Sicut ergo grano sinapis malum non est feminari, quia cum minimum sit, seminatum crescit in arborem grandem. Ita corpus hominis vile, corruptibile, ignobile surget omni ornatum gloria: bonum ergo ei est, si seminetur. Sed forsan ais, non videtur conueniens, quòd corpus mortuum semen dicatur. In semine enim, quædam vis naturalis abscondita est, qua surgit multiplicatum, at verò corpus fœtidum, quā habet uirtutem, vt surgere possit?
- C**

1. Cor. 15.

In exequiis præcipue Religiosi,

D. Tho.

possit? Respondet D. Thomas. In corpore quidem licet sit A
 potentia, & appetitus ad animam, sed vis nulla, vt resurgat,
 attamen merito semen dicitur, quia corpus illud cum respec-
 tu ad bona, vel mala, quæ gessit in vita, secundum diuinam ordi-
 nationem ordinatum est ad resurgendum in tali, vel tali sta-
 tu gloriæ, vel poenæ. Non ergo considerandum est solū cor-
 pus emortuum, sed attendendum, illud fuisse animæ instru-
 mentum ad virtutis opera, vel etiam peccati, & hic respectus
 semper in corpore illo manet, & propterea surget iuxta me-
 ritum suum, & hac ratione merito semen appellatur. Corpo-
 ri ergo expediens mors est, vt melius surgat, sicut etiam som-
 nus ei expediens est, vt fortius surgat in opera. Et hac ratio-
 ne, ait Eucherius tanta cura Deus custodiri voluit lignum vi-
 tæ, dicens: Ne ergo sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum, B
 eiiciatur de paradiso, & Cherub igneo gladio viam eius custo-
 diat, non quidem inuidit Deus hominum vitæ, sed misericor-
 diter eis prouidit, vt misera vita finem acciperet, vt meliorem
 reciperent. Summa ergo custodia lignum vitæ seruatum est,
 quia adeo vitam desideramus, vt nihil possibile intentatū re-
 linqueremus, vt mortem vitaremus: id verò nobis expediens
 non erat, nec ipsi corpori, cui seruata vita potior est, quàm ea,
 quam nunc tantopere cupit.

Eucher.

Animæ verò, quā sit mors conueniens, facile ostendemus.
 Quid enim corpus est, nisi animæ carcer? Ideo Sapiēs ait. Cor-
 pus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & de primit sensum mul-
 ta cogitantem terrena inhabitatio. Vnde ab ergastulo corporis C
 eruta anima liberius exercet opera rationis, etiam secundū na-
 turā. Vt probat D. Tho. 1. p. q. 90. artic. 2. Verè corpus car-
 cer est. Et ideo Psal. ait. Educ de custodia animam meam ad confi-
 tendū nomini tuo. Nec enim sua vincula ferrea hic desideratur.

Sap. 9.

D. Tho.

Iob. 13.

Psal. 115.

Gen. 40.

Audi Iob dicentē: Posuisti in neruo pedē meum. Sed ex his, qui
 carcere detinentur, quidā omnino liberi procedunt, quidā ve-
 rò in aliquam poenam, quidam verò in mortē. Ita omnino à
 corporis carcere quædā animæ procedunt in cælū, & horum
 mors pretiosa dicitur in cōspectu Dñi. Ita è carcere processit
 Pincerna Pharaonis. Quædā verò animæ alicui poenæ obno-
 xie procedūt, quæ. s. in purgatoriū veniunt. Quædā verò in
 necem,

A necem, vt Pistor Pharaonis, & in mortem æternam. Quo obsecro dolore tangitur homo, cum procedens à carcere videt iumentum, quo ducendus est in furcam, præconem, cymbalum, & iudicem ac carnificem? Sed quo dolore peccatoris anima dolebit, cum procedens à corpore videat inferni carnifices sibi paratos, ignem æternum, in quo ardebit in sæcula?

Secundo optimum est animæ à tali exire corpore, propter tentationes, & discrimina, quæ à corpore patitur, à quibus in morte eripitur. Vidit Sara Ismaelem ludentem cum Isaac, & ait ad virum suum. *Eiice ancillam, & filium eius.* Quibus verbis spiritualiter petitur, vt caro, & eius appetitus foras mittatur. Sed quid nam mali erat ludus ille? Certè docebat Ismael

Gen. 21.

B Isaac idola colere, & coram eis saltare, hic ludus erat, vt etiam colligitur ex illo. *Sedit populus meus manducare, & uiuere, & surrexerunt ludere,* id est, idola colere. Ludus hic ferendus non est. Quid, obsecro, aliud docet, & suadet corpus animam, nisi idola colere, quæ mundi sunt sapere, ventrem deum habere? Ferendus ne ludus iste est, & non dicendum: *Eiice ancillam, & filium eius?* An non sic Paulus ait. *Quis me liberauit de corpore mortis huius?* & hac de causa se vocat infœlicem. *Infœlix ego homo.* Ideo caro nobis odienda est. *Et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam.* Sed non satis erit eius appetitui non consentire? Non satis id est, ait Chrysostomus in eum locum, sed quemadmodum cum tibi aliquis

Rom. 7.

Ioan. 12.

Chrysost.

C inimicissimus est, vultum eius ferre non potes, nec vocem audire, ita tibi cum carne agendum est. Indignatur Eliseus in Ioas, quia tres sagittas duntaxat contra Syriam misit, vellet quidem, vt vniuersas misisset sagittas, sic enim eam penitus deleteret: ita indignatur Deus in eum, qui contra carnem paucas mittit sagittas, omnes enim mittendæ sunt, vt penitus prauus eius appetitus deleatur. Sumè oderis carnem tuam, & nulla maneat sagitta, quam aduersus eam non iacias. Bonum ergo animæ est à tali corpore liberari. Interroga ab anima à corpore exuta, an velit iterum corpori iungi. Et dicet, opto quidem socium corpus, tanquam pars, sed non corpori huiusmodi, sed longè diuerso, si non natura, saltem conditione. Vis id nosse experientia? Audi Samuelem suscitatum à Pythonisa dicen-

4. Reg. 13.

tem

In exequiis præcipue Religiosi,

tem Sauli. Quare me inquietasti, vt suscitarer? Reditum ad A
 corpus dicit inquietem, cum nondum in caelo anima esset
 Samuelis id dicit: Sicut ergo puer plorat, cum egreditur ab
 vtero matris, sed cum semel exierit, in vterum nulla ratione
 reuerti vellet. Ita nos ploramus, dum morimur, sed si semel
 exuta à corpore vili anima, ad illud reuerti oportet, et, nullo
 modo id pateretur, quia esset quasi in vterum regredi. Hie-
 ronymus, Strabo, & alij referunt, apud Indos Philosophos
 fuisse Brachmanos dicentes: Vitam esse tanquam fectus in
 vtero concepti vigorem quendam maturefcentem ad par-
 tum: mortem vero esse diem natalem ad illam veram foeli-
 citatem, non omnibus tamen, sed iis, qui hic recte fuissent B
 philosophati. Et vt ad mortem se pararent, habebant sepul-
 chra aperta pro foribus domorum, vt mortis memoria bene
 philosopharentur, & vitam probe dirigerent. Et recte, quo-
 niam in his, quæ ordinantur ad finem, regula sumitur ab ipso
 fine, cum ergo mors finis sit, vt recte viuas, viue tanquam mo-
 riturus. Ideo Sapiens ait, in illa finis cunctorum admonetur,
 & viuens cogitat, quid futurum sit. In hoc sensu Plato ait, vi-
 tam sapiētis esse meditationem mortis, id est, meditatio mor-
 tis efficit vitam sapientem. Sicut ergo nauclerus in puppi na-
 uis sedet, vt eam gubernet, & dirigat, puppis verò extremum
 est nauigij, sic ex mortis cōsideratione recte tua gubernabis.
 Composito verò mors conueniens est, licet enim dissoluatur, C
 sed eò corrumpitur, vt in perpetuū postea consolidetur. Ma-
 lum quidem videtur illi vasi, apud Hieremiam, quòd frange-
 retur, sed verè bonum illi fuit, quoniam melius resectum est,
 quàm fuerit antè. Sicut ergo dissoluis, & frangis vas vetus, vt
 illud multò melius, & pulchrius efficias: ita corrumpitur ve-
 tus homo, vt nouus, & gloriosus resurgat.

Licet verò vniuersis iustis bona sit mors, illis tamen præci-
 pue optima est, qui perfecti sunt, & Deum totis viribus dile-
 xerunt. Audi perfectum Paulum, quid sibi melius arbitretur.
 Mibi enim uiuere Christus est, & mori lucrum. Quod si uiuere in
 carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam, ignoro. Coarctor
 autem è duobus, desiderium habens dissolui, & esse cū Christo, mul-
 tò magis melius: permanere autè in carne necessariū propter vos.

Miram

simile.

*Hiero.
Strabo.*

Eccles. 7.

Hiere. 18.

Philip. 1.

- A** Miram in his verbis charitatem Paulus exprimit. Ait enim. *Mihi uiuere Christus est.* Dicitur Thomas in hæc verba ait. Vita importat motionem quandam, illa enim uiuere dicuntur, quæ ex se mouentur. Et inde est, quod illud videtur esse radicaliter vita hominis, quod est principium motus in eo, hoc autem est illud cui vnitur affectus vt fini, quia ex hoc mouetur homo ad omnia, vnde solent homines illud appellare vitam suâ, quod præcipue diligunt. Cum ergo ait. *Mihi uiuere Christus est.* Significat Christum à se summè dilectum, qui principium erat omnium operationum ipsius. Addit verò, *& mori lucrū,* quia sicut infirmus lucrum dicit, quando salutem assequitur, quia vitam perficit: ita vita gratiæ in gloria perficitur, ideo mori lucrū est: ei verò mors est lucrū, cui uiuere Christus est. Statim Paulus dubitationem ponit, quidnā eligat sibi. Quia uiuere in carne Christo, fructus est ipsi, quia sic Christum clarificabat in mundo, esse verò cum Christo multo melius, quid ergo eliget? Certe si se attenderet, mortem eligeret, quia ipsi lucrum est, & multo melius. Hinc iusti, ac perfecti illud arbitrantur optimum, si dissoluantur, & aiunt cum Paulo. *Cupio dissolui, & esse cum Christo,* & gaudent, cum ad sepulchrum veniunt, sicut gaudet quærens thesauros, cum sepulchrum reperit, in quo solet thesaurus esse. Hinc Iob. *Qui expectant mortem, & non uenit, quasi effodientes thesaurum, gaudentq; uehementer, cum inuenerint sepulchrum.* In quæ verba Gregorius ait. Olim cum defunctis in sepulchris thesauri recondebantur: ideo thesaurum inquirens gaudet viso sepulchro, quia certo nouit ibi esse thesaurum. Sic ergo perfectus vir gaudet in morte, nouit enim in ea inueniendum sibi thesaurum infinitum, Deum scilicet. Addit Gregorius. Qui fodiendo thesaurum querit, cum fodere altius coepit, ad laborem instantius inardescit, quia quo se thesauro abscondito iam iamq; propinquare existimat, eo in fodiendo enitius laborat. Sic vir perfectus, quò vicinior fini, eo est in opere ardentior. Hinc Paul. *Non deferentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes: & tanto magis, quanto uideritis appropinquantem diem.* Collectionem appellat Paulus vniōē, ac charitatis officia, quia studiosius
- peragen-

D. Tho.

Iob. 3.

Gregor.

Heb. 10.

In exequiis præcipuè Religiosi,

peragenda, quò magis morti propinquamus, sicut motus naturalis, quò termino propinquior, eo est velocior, quasi dicat Paulus. *Thesaurum quæritis, confodere ardentius debetis, quò viciniore illi estis.* Quoddam certè sepulchrū in vita hac perfectus inuenerat, diuinam, scilicet, contemplationem, vt Gregorius ait in ea verba Iob: Sicut enim sepulchro absconditur corpus, ita anima absconditur in cōtemplatione. Quasi enim huic mundo viuimus, cum mente in eo foris vagamur, sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto internę contemplationis celamur. Vnde Psaltes ait. *Abscondes eos in abscondito faciei tue à conturbatione hominum, &c.* quia interna gustata dulcedine ab omnibus exterioribus anima recedit. Sed quia absconsio ista perfectè in morte comparatur à iusto in cælo, ideò mortem optat: & cū Iob ait, *Suspendium elegit anima mea, & mortem ossa mea.* Desperavi, nequaquam ultra iam uiuam. In quæ verba Gregorius ait. Omne, quod suspenditur, ab imis eleuatur. Anima ergo suspendiū eligit, cum in superioribus fixa, ab imis eleuatur. Sācti viri suspendium eligant, quia desideria terrena deferentes, ad alta animum tollunt. Vis suspensum videre? Attende Paulū dicentem: *Viuo ego, iam non ego, uiuit uerò in me Christus.* Et iterum. *Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo.* Et ideò electo suspendio, continuo sequitur: *Et mortem ossa mea.* Quia ab omnibus terrenis eleuatus, dum cælestia non assequitur, suspensus est, ideò mortem optat, qua cælestia assequatur. Ait præterea: *Desperavi, nequaquam ultra iam uiuam.* Sunt enim iusti, qui sic cælestia appetunt, vt tamen à terrenorum spe minime frangantur, nec vniuersa terrena relinquunt. Alij vero, vt perfectionē assequantur, omnia terrena omnino relinquunt, hi desperare dicuntur, id est, omnino separari à terra. Sic ille fecerat, qui ait. *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* Qui cælestia appetit, & terrena non deferit, concupiscit atria Domini, sed non deficit. Qui omnia peritura relinquit etiam deficit huic mundo scilicet. Vnde nihil mundi ei dulce sapit, quia omnino ad cælestia suspirat. Sicut si cui Rex daret anulū suum in signum, vt ei traderentur Regna omnia Italiæ, cum viam ageret, vt regna caperet, si in via detineretur, licet multis delitijs

A delitiis ei datis, non quiesceret, nec in eis delectaretur, donec regna ipsi promissa adipisceretur. Ita perfecti vident intra se pignus spiritus & æternæ hæreditatis, quod illis Deus dedit, de quo Paulus: *In quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pign⁹ hæreditatis nostræ.* Et ideo quã libet dulcia eis mundus offerat, non illis dulce sapiunt, omnia amara eis sunt, donec gloriam assequantur, &c. Ephes. 1.

CONCIO.

In exequiis viri illustris, ac fortis.

T H E M A.

Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanger illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum, & ab itinere iusto abierunt in exterminium, & quod a nobis est iter exterminij, illi autem sunt in pace. Sap. 3.

B **E R B A** Hæc difficilia sunt, Græca clariùs sententiam exprimunt, sic enim habent: *Iustorum animæ in manu Dei sunt, &c. & iter eorum à nobis contritio, supple æstimata est, cum tamē illi sint in pace. Quæ verba licet de omni iusto sint, qui in morte viam afflictionis, & exterminij capere videtur illistamen singulari ratione cõuenit, qui bellum cū*

C *hæstibus gerentes fortiter occubuerant, qui bello confecto merito in pace esse dicuntur, ad quam post bellum deueniunt. Vt ista rectè inspiciamus, & inspectis proficiamus, gratia nobis opus est, quam exoremus per Mariam.*

Tractatio mortis i a hominis propria est, vt cū eo duntaxat de morte tractandū sit. Quoniam ea, quæ supra hominem

In Exequiis.

nem sunt, immortalia sunt, & ad ea mors non pertinet: **A**
 Quæ verò infra hominem sunt, in morte omnino pereunt,
 nesciuntque, quid mors sit. Sermo ergo de morte proprius
 est hominis, qui est animal rationale mortale. Inter omnia
 verò, quæ de morte dicere possumus, in viri iusti, ac fortis
 morte id conuenientius esse videtur, quod gratiæ myste-
 rium magnū est, in quo illa singulariter elucet, quod cum
 sit naturæ adeo inimica mors, adeo odibilis, & horrida, &
 terribilium terribilissima, gratia tamen illam dulcem red-
 dit, ac desiderabilem, vt iustus dicat: *Mihi uiuere Christus est,*

Phili. 1. *Et mori lucrum.* Et iterum, *Audemus, & bonam uoluntatem ha-*
2. Cor. 5. *bemus, magis peregrinari à corpore, & praesentes esse ad Deum.* Et
 viro sancto Ignatio de Loyola, id fuit familiare, vt quoties
 de morte cogitaret, se à lachrymis temperare non posset. **B**

Greg. præ gaudio, quia eos fructus fecit iustus, qui in morte per-
 ficiuntur. Vnde Gregorius homilia 27. tales fructus ope-
 remur, qui maneat, tales fructus, qui cum mors cuncta
 interimat, ipsi exordium à morte sumant. Nam quod
Psal. 126. à morte incipiat fructus iusti, testatur Psalter, cum ait. *Cum*
dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. Om-
 nis, qui dormit in morte, perdit hæreditatem, sed cum
 dederit dilectus mortem, ecce hæreditas Domini, quia
 electi Dei, cum peruenerint ad mortem, inueniunt hære-
 ditatem.

Sed inquiris. Quomodo tanta mortis terribilitas ablata
 est? Certè illud fecit Christus seruator noster morte sua.

Osee. 13. De qua re loquitur Oseas Christi nomine dicens: *De manu*
mortis liberabo eos, de morte redimam eos, ero mors tua o mors,
morsus tuus ero inferne. Consolatio abscondita est ab oculis meis,
 quia ipse inter fratres diuidet. Adducet urentem uentum Domi-
 nus de deserto ascendente, & siccabit uenas eius, & desolabit fon-
 tem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis uasis desiderabilis. Quibus
 verbis expressit Propheta mirabilem Christi de mor-
 te uictoriam, nec de alia re audemus exponere hæc uerba,
Hierony. ait Hieronymus, cum de ea exposuerit Paulus. Ait ergo,
1. Cor. 15. Ego liberabo meos de manu mortis, & ero mors mortis,
 eam enim superabo, ero morsus inferni, vel quia eum mor-
 debo,

A debo, cum partem eius abstulero, sanctos videlicet patres, vel me mordebit infernus, ut Rupertus explicat, & sic ha- Rupert.
 mum trajiciet, quo vincatur. Nunc quidem cōstristor, quia
 video mortem, ac infernū diuidere fratres à fratribus, sed
 veniet ventus vrens Christus, qui mortis, & inferni fon-
 tem siccat, peccatum, scilicet, & sic etiam venas arefa-
 ciet malorū, quæ à peccato procedebant, & ipse Christus
 diripiet thesaurum vasis desiderabilis, id est, sanctos, qui
 in limbo detinentur, liberabit. Sine vlla ergo fortitudine,
 ac viribus relictæ est mors à Christo, arefecit venas eius, &
 ideo similis reddita est corpori, quod omnino cōsumptum
 est, solamq; retinet membrorum effigiem, iam carcerem
 limbi non habet, ut prius.

B Sed felicitas hæc iustis seruata est, de quibus Sapiens
 ait. *Iustorum anime in manu Dei sunt.* Iustus appellatur is, qui
 probus est, quia se commensurat diuinæ legi, & ideo se ela-
 borat, ac elaborari permittit tanquā lapis, ut ædificio con-
 gruat, & ideo regula regulatur. Quia ut Petrus ait, *In quo ex* 1. Pet. 2.
ipsi tanquam lapides vivi cōedificamini. Deinde iustus dicitur,
 quia sic elaboratus ex iustitia dignus est æterna mercede.
 Hi ergo iusti in manu Dei sunt, id est, sunt Dei, & à Deo
 se regi patiuntur, de eis Deus agit, quæ ei placent, sicut tu
 de ea re, quam manu tenes. Et hac ratione etiam in
 iusto sunt dona Spiritus sancti, quibus anima redditur
 facile mobilis à Spiritu sancto ad opera maiora. Pec-
 cator verò Dei manum fugit, ab eo regi non vult. Imò
C ait. *Quis noscer Dominus est?*

Secundo: Iusti in Dei manu esse dicuntur, quia sicut illi
 Deo se tradiderunt, ita Deus singulari providentia eos re-
 git, ac tutatur. Vnde ait. *Nemo rapiet eas de manu mea.* Et Ioan. 10.
 ideo non tanget illos tormentum mortis. Peccatores quidem
 tangit tormentum mortis, quia inopinata eis mors ad-
 uenit, nec illam tunc expectabant, & ideo semper repen-
 tinus superueniet interitus, & *viri sanctorum non dimi-*
diabunt dies suos, ut Psalter ait, quia licet pluribus vi- Psal. 54.
 uant annis, putabant se plus victuros, & ordiuntur lon-
 gas telas, nec putant vitam citò finiendam, & ideo

In Exequiis.

P 3 8.

eis illud accidit. Dum adhuc ordiret, succidit me. Atque A
adeo tangit eos tormentum mortis, quia multo plus viuere vellent, vt cupitis fuerentur, & telas suas perficerent. Contra verò iusti quotidie expectant mortem, nec illis inopinata aduenit, & ideo non illos tangit illius tormentum.

Isa. 38.

Hoc significat Pfalter, cum ait. *Notum fac mihi Domine finem meum.* Non petit Dauid reuelari sibi diem mortis, sed tantum à Deo petit, vt mortem præ oculis semper habeat,

quasi semper moriens, qui enim hoc agit, non intercipitur à morte, quia illam semper paratus expectat. Audi ergo nunc diuersitatem iusti, & peccatoris, & quomodo illum non tangat tormentum mortis, hunc verò tangat. Interrogo à peccatore, vt quid vitam longam vis? Dicit, vt vniuersas congregarem diuitias, vt ad supremum ascenderem honorem, vt omnibus fuerer delitijs. Dum hæc agis miser

B

homo, dum his intendis, ad mortem non disponeris, imò verò quotidie minus aptus ad illam redderis, & ideo cum aduenerit, tanget te illius tormentum, discruciaris, quoniã è manibus tibi aufert concupita, & ducit, quo tu non vis, nec ad eam suscipiendam aptus eras. Sed audi iustum, vt simul videas, qua ratione illum non tangat tormentum mortis. Vt quid viuere vis o homo? Dicit, vt Deo inseruiam, vt plura merita acquiram. Certus ergo esto, concessurum tibi Deum eos omnes annos vitæ, qui tibi expediunt. Et licet non plures annos vixisse videaris plures vixisti. Primò, quia in libris suis scripsit Deus tot annis te Deo obsecutum, quot illi obsequi optasti. Et deinde longiturnitas vitæ promissa iusto est, quia licet consumetur in breui, expleuit tamen tempora multa, & ætas senectutis vita immaculata. Omne ergo, quod iustus vult, viuit, quia explet tempora multa, & eo vsque viuit, donec mereatur gloriam, ad quam à Deo prædestinatus fuit, ultra quam, cum quo progrediatur, non habeat, non tangit illum tormentum mortis, dispositus enim inuentus est.

Sap. 4.

Deinde iustus attendit maximè, ac dolet discrimina plurima in quibus in hac vita versatur, ea que pauet, ac ideo cum se liberari ab his per mortem considerat, gaudet. Videt

se in

A se in hac vita esse tãquam in mari procellis agitato, in quo innumerae tentationes, ac pericula sunt, in morte verò tranquillũ inuenit portum, quo ab his omnibus liber sit, videt esse spiritũ in carne tanquam in quo indomito, & effreni, qui nos ducit in præcipitia, à quo liberatur in morte, & ideo gaudet. Hinc Andreas cum à cruce populus deponere vellet, Dominum orauit. Tantũ in hoc exaudi me vt à corpore liberer, satis mihi fuerit, quòd tot annis illud portauerim. Quid corpus est nisi animę cathena? inde vero ad regnum procedit iustus, sic Sapiens ait. Quòd & carere cathenisq; interdũ quis egrediatur ad regnũ. An non cathenis tenetur anima iusti, cum ait. Non quod uolo bonum, hoc facio? nam corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Vis erare & teneris cathena pigritiæ, vis eleemosynam dare, & teneris auaritia. En ergo mortis utilitatem, liberat te à peccatis, à tentationibus, à difficultate bene operandi.

Eccles. 4.

Rom. 7.

Deinde iustus angitur maximè seruitute corruptionis corporis, & illius miseriis, à quibus morte liber sit. Hoc interest inter iustũ, & peccatorẽ, quod inter duos captiuos, qui à barbaris capti sunt, quorum alter filius est regis, alter verò infimus de plebe. Filius regis vilibus mancipatus officiis deplorat maximè seruitutis damna, labores, famem, subiectionem, & reliqua, quę patitur, quoniã in dignitatem suam nouit, qua deberet omnibus illis imperare, cui subiici cogitur. At verò infimus homo, qui in patria sua similibus obsequiis incumbibat, damna seruitutis nō deplorat, quia nihil in seruitute nouum experitur. Ita omnino peccator, cum in corporis necessitatibus inseruit, cum creaturis inferioribus subiicitur, nihil dolet, quia in pecudem degenerauit, nihil altius sibi esse arbitratur, & ideo terrenis delectatur, & ait, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors nostra. At verò iustus, qui se Dei filium agnoscit, cum se videt vanitati subiectum, & à creaturis inferioribus inedicantem, & mala hic subeuntem, quid agat, nisi illud, quod Paul. ait.

Simile.

Omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc, vanitati enim subiecta est non nolens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quo d. Tho. niam ipsa creatura liberabitur aliquando à seruitute corruptionis

Rom. 8.

D. Tho.

In Exequiis.

A
 In spe gloriæ filiorum Dei. In quæ verba Diuus Thom. nōmi-
 ne creaturæ iustos intelligit, qui ingemiscunt expectantes
 gloriam filiorum Dei, cum se vident mutationibus obno-
 xios, & temporalibus inferuientes. Fugiens Elias Iezabe-
 lem ait. Tolle Domine animam meam, melius est mihi mori. Et
 3. Reg. 19
 Tob. 3. Tobias. Et nunc Domine fac mecū secundū uoluntatē tuā, & præ-
 cipe in pace recipi spiritum meum, expedit enim mihi mori, magis
 Iona. 4.
 Iob. 3. quā uiuere. Et Ionas. Tolle animam meam, melius est mihi mo-
 ri, quā uiuere. Et Iob: Aperuit os suū, & maledixit diei suæ, pe-
 reat dies, in qua natus sum. Hinc Psaltes personam suscipiens
 Psal. 114. iusti morientis ait. Conuertere anima mea in requiem tuam, quia
 Dominus benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte. (Id-
 est à peccato) oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu, place-
 bo Domino in regione uiuorum. Hæc uerò præcipue locū ha-
 bent in lege gratiæ, cæli ianua referata, quando mors non
 solum malorum terminus est, sed gloriæ initiū, quod sum-
 ma consolatio fidelibus est. August. libro de morte Chri-
 stiana ait. Mors est pons, per quem transimus in uitā æter-
 nam. In veteri enim lege non sic iusti gaudere poterant la-
 borantes, ac morientes. Hinc Iob: Si sustinuerō, infernus do-
 mus mea est, quasi dicat. Si post tātos labores cæli ianua mī-
 hi pateret, consolatione leuaret, at uerò nunc etiam si plu-
 ra sustineam, & usq; ad mortem sperem in Deo, in infernū
 descensurus sum, nec enim cæli ianua patet. Sed iam per
 Christum ablatum est uelamen illud, quod ante Sactā san-
 ctorum erat expansum, vnde Paulus: Significante Spiritu
 sancto nondum esse propalatam sanctorum uiam, sed iam æterni-
 tatis aditum deuicta morte nobis reuerauit. Ideo ab Isaia
 dicitur pater futuri sæculi, nam scripturā phrasi pater vo-
 catur inuentor alieuius rei, ut Tubal dicitur: Pater canen-
 tium cythara. Et ideo à Christo coceptum est mortem san-
 ctorum celebri die recolere, & natale appellatur. Et som-
 nus ille quietus est, de quo Sapiens ait. Custodi legem meam,
 eritque uita animæ tuæ, si dormieris, non timebis, quiesces, & sua-
 vis erit somnus tuus, nec paucis repentinō terrore, Dominus enim
 erit in latere tuo.
 Deinde iustus induit viscera misericordiæ, tanquam ele-
 ctus.

- A**ctus Dei, & cum videat innumera mala, quæ sub sole fiunt, tum peccatorum, tum afflictionum, angitur animo, & mortem optat, ne illa videat. Hinc Sapiens. *Verti me ad alia, & audi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos.* Et laudavi magis mortuos quam uiuentes, & feliciorum utroque iudicaui, qui nec dum natus est, nec uidit mala, quæ sub sole fiunt. Hinc promittit Deus Iosæ tanquam ingens beneficium mortem, ne videat mala, quæ super Ierusalem ventura erant. Ait enim scriptura. *Fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: ideo colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non uideant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum.* Summi dolores causa iusto est, cum videt innumera mundi peccata, tum quia in Deum perpetrantur, cuius offensa sunt, tum quia mala hominis maxima. Hinc Psalt. *Vidi prauaricantes, & tabescebam, quia mandata tua non custodierunt.* Augēt verò dolorē istum mala pœnæ innumera. Refert Hieronym. Xerxem illum antiquum regem, qui millia millium militū in exercitu habuit, qui terror erat gētium, ex edito loco contemplatum vniuersos milites suos, fleuisse, ac dixisse, post centum annos nullus horum virorū fortium reliquus erit, qui morte non sit consumptus. Sed ex alta mente, ait Hieronymus, consideremus nos vniuersos mortales, eorum labores, ac dolores, & mortem deniq; magisq; flebimus, si qua viscera misericordiæ in nobis sunt, & ne ista conspiciamus, mors oporanda nobis est.
- C**

Addit verò Sapiens: *Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace.* Duplex oculus in homine fidelis est, alter naturalis, qui oculos corporis, & animæ complectitur, alter supernaturalis, qui fides est & hic oculus est, quo omnia intueri debet, ne decipiatur, reliqui enim oculi facile decipiuntur, sicut cum videtur baculus, cuius medietas est in aqua, qui fractus apparet, & stellæ, quæ parvæ videntur, cum magnæ sint. Ex omnibus verò rebus, quæ magis fidei oculis indigent tractari, mors est, nec tamen sic tractari, ac inspicere solet. Et ideo iusti mors, mors apparet,

In Exequiis.

ac dicitur, cum tamē nō sit mors, sed quies. V. iſi ſunt oculis A.
inſipientium mori. Inſipientes inimici ſunt mortis, & ideo
mortuos de domo, ac memoria cito citius eiiciunt, dicūtq;
mors in domo nequaquam futura eſt, eiiciatur foras. Nec
mirū, quoniam qui diligunt mundum, & ea, quæ in mun-
do ſunt, videntes hæc morte finiri, eam mortem, & acerbā

Pſal. 111. appellant: Peccator uidebit, & irasceſtur, dentibus ſuis fremet, &
tabeſcet, deſiderium peccatorum peribit. Homini ergo terreno
mors eſt, quia eſt terminus bonorum ipſius, & ideo etiam
putant iuſtos mori in morte. At verō fides quid dicit? Non

Pſal. 14. mori iuſtos, ſed viuere poſt mortem in pace, ſic etiam Ioā-
nes audit vocem de cælo dicentem. Beati mortui, qui in Do-
mino moriuntur. Vox de cælo, non de terra vox. fidei, nō hu-
manæ ſapientie illa eſt, quæ mortuum beatum dicit: Om- B.

Eccleſ. 38. niſi iuſti labor, & mors non labor, & mors, ſed quaſi labor,
quaſi mors dici debet. Hinc Sapiens: Fili mi, in mortuum pro-
duc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare. Non ait, dira

2: Cor. 6: paſſus, ſed quaſi dira paſſus, quia labor iuſti, non labor, ſed
quaſi labor eſt. Hinc Paul. Quaſi moriētes, & ecce uiuimus, ut

Auguſt. caſtigati, & nō mortificati, quaſi triſtes, ſemper autē gaudentes. Cu-
ius rei rationem reddit Auguſtinus in *Pſal. 48.* Quia ſicut
bona peccatorum non vera, ſed inſomnia ſunt, ita mala iu-
ſtorum inſomnia ſunt, non vera mala, ideo quaſi dicenda
ſunt. Cum enim ſomniū narras, non ais, uidebā hoc acci-
diſſe, vel me egiſſe, ſed ais, ſomniabam, quaſi hoc, vel illud
agerem. Sicut ergo peccatori vera videntur ſua bona, cum
Pſal. 75. inſomnia ſunt, quia dormierunt ſomnum ſuū, & nihil inueni- C.
erunt omnes uiri diuitiarum in manibus ſuis. Ita etiam mors, ac
labor iuſti ei apparet uera mors, cum non ſit.

Sed interrogas, ſi hæc mors uera non eſt, quæ igitur illa
eſt? Reſpondet. Gregorius. Peccatum, quod animam oc-

Greg. Sapien. 16 cidit, auferens ſpiritualem vitam, quia homo per malitiam

Apoc. 20. occidit animam ſuam. De qua re Ioannes ait. Beatus, & ſan-
ctus, qui habet partē in reſurrectione prima, in his ſecunda mors nō

Auguſt. habet poteſtatem, ſed erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti. Auguſti-
nus 20. lib. de Ciuitate Dei, cap. 6. & 7. ait. Primam re-
ſurrectionem eſſe eorum, qui à peccatis reſurgunt, & con-
firmat.

A firmat ex verbis Domini Ioannes. 5. *Venit hora, & nunc est, Ioan. 5.*
quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent. In
resurrectione ergo prima partē habet, qui à peccato in iu-
sticiam surgit, & in hos potestatem non habet mors secun-
da, infernus, scilicet, ut ipse Ioannes explicat: Mors ergo
peccati mors prima est, quæ quàm sit mala, alibi explicui-
mus, lege ea, quæ diximus in secundo tomo nostrarū con-
cionum, Dominica decimaquinta post Pentecosten.

Diximus priuilegia mortis iustorum. Ex quibus quisq;
sibi colligit illud, quod Balan ait. Moriatur anima mea morte Num. 23.
iustorum. Sed quæ nam ista mors est? Audi cuiusdam mor-
tem quam Dauid magnificat, cum ait. Nequaquam ut mori so- 2. Reg. 37.
lent ignaui, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes
B *tui non sunt compedibus aggrauati, sed sicut solent cadere coram fi-*
liis iniquitatis, sic corruisti. Sed quæ nam est mors ignaui-
orum? Illi profecto ignaui sunt, qui ad bellum venire nolunt
sed domi manere, ac otiosi, fortia verò, & egregia facta aliis
relinquunt. Quibus exprobat Prophetis Debora dicens:
Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum. Ca- Iud. 5.
laad trans Iordanem quiescebat, & Dan uacabat nauibus. En igna-
uos, qui ad prælium non ierant, sed re familiari occupati
sunt, hi verò eos significant, qui ad pugnam spirituale non
veniunt, sed his, quæ sæculi huius sunt, occupantur. Et hi
ut ignaui moriuntur, de quorum morte Iob ait. Moriu- Iob. 4.
tur, & non in sapientia, præmiserat verò, & quia nullus intel-
ligit, in æternum peribunt. Manifestum est peccatores non
C *intelligere, & ideo in æternum perire, quia stultus pecca-*
tor est, & ideo damnatur. Et ideo Moyses ait. Utinam sape- Deuter. 32
rent, & intelligerent, ac nonissima prouiderent. Sed quid est in
sapientia mori, & in sapientia non mori? Certè is sapienter
moritur, qui præmeditata morte, & ad illā paratus moritur
ille verò insipienter moritur, qui secus se habet. Sapienter
opus aliquod facit, qui sapius, & consideratione adhibita
fecit illud, qui ergo mortē considerauit, qui sapius cogita-
tionē suā mortuus est, qui Deū sibi deuinciuit obsequiis, ut
tunc ei præsidio sit, ille sapienter moritur, & non sicut
mori solent ignaui. Addit Dauid. Manus eius non sunt circum-
ligatæ,

In Exequiis.

ligata, & quibus verbis fortem virum describit, qui ab hosti **A**
bus captus non est, nec in vincula coiectus. Nobis vero sig-
nificat iusti libertatem, in quā vocati sumus. Peccator ser-
uus est & cathenis vinctus tenetur sicut Sampson, cum in
2. Tim. 2. *manus incidit inimicorū. Hinc Paul. Nequando Deus det il-*
lis poenitentiam, ad cognoscendam veritatem, & respiscant à diabo-
li laqueis: à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Hinc etiā
Isai. 52. *ad Sion Isai. ait. Solue uincula colli tui captiua filia Sion. Dia-*
boli mancipium peccator est, misera omnino seruitus, qua
opprimitur homo à crudelissimo hoste: vincula vero, qui-
bus eum ligat, peccata sunt, praua consuetudo, appetitus in-
ordinatio. His ita homo ligari solet, vt quasi iumentum du-
catur ad diaboli uoluntatem, & vt dicat. non posse sese à
peccato exui. Merito verò, qui sic in vita ligatus fuit ad **B**
Matt. 22. *bona agenda, in morte etiā ligatur, & ligatis manibus ac*
Galat. 5. *pedibus prolicitur in tenebras exteriores. Iustus verò li-*
ber est. Vos fratres in libertatem uocati estis. Manus iusti, qui-
bus operatur, pedes, idest, affectus non circunligatur, nec
compedibus aggrauantur, facili enim virtutis opera præ-
stat, & cælestibus afficitur, ac terrena contemnit, & ideo in
Psal. 123. *morte non ligatur, imò cum Psalte dicit: Anima nostra si-*
cut passer crepta est de laqueo uenantium, laqueus contritus est, &
nos liberati sumus. Attende miseram seruitutem peccatoris,
& iusti fortem foelicem. Peccator à dæmone tenetur pec-
cato, & dum in peccato est eius tentationibus resistere nō
valet, & ideo noua peccata perpetrat, & demum in infer-
num truditur. Iustus verò, à peccato liber, seruus iustitiæ, **C**
peccata facili vitat, & demum gloriam consequitur per
mortem. Cuius rei vestigium etiā Ethnici assequuti
Xenocr. *sunt, nam Xenocrates Platonis insignis discipulus in li-*
bro de morte ad amicum iam animam agentem ait, vitæ
huius amissio à malo in bonum est transitus. Non in mor-
tem, sed in ipsam immortalitatem migras. Illuc profici-
scis ab hoc carcere liber, ubi quæta omnia, & à tristi-
tia senectuteque se mota, ubi mendacis tutari se nemo
poteat.
Quia tamen Balan mortem iustorū optauit, vitam verò
iusto-

- A** iustorum imitari noluit, quia mercede effusus est. Sciendū nobis est, generalem esse regulam, qualis vita talis mors. Cum enim mors terminus sit vitæ, non mirum si ei respondeat, sicut calor calcificationi, ut ergo pretiosa iustorum morte consumeris, vitam iustorum tene, nugacem enim cum dices, qui viam in Romam se agere diceret, cum versus occidentem iter faceret, si moribus, & vita in infernum properas, quomodo in mortem iustorum, & gloriā venies? Viæ inhonesti viæ sunt inferi, ut ait Sapiens, *per-
des veloces ad malum quo pacto in calum venient? Vis
viam tuam corrigere? Mortis memorare iugiter.* Hæc est aqua, quæ ignem concupiscentiæ extinguit, horologium quod nostra ordinat, speculum, in quo fœda nostra videmus, & mundi vanitatem, & mendacia cognoscimus, sicut cinere ostendit regi Daniel fallacias sacerdotum. Sic enim Sapiens ait. *Si multis annis uixerit homo, & in his omnibus latatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum, qui cum uenerint, uanitatis arguentur præterita.* Ideo sicut Moyses serpentis caudam, & Iacob Esau plantam tenet, ita Sapiens nouissima rerum omnium considerare debet, videbit verò omnium mundanorum finem lutum esse, & cinerem, & ideo nihil magnum putandum esse. An non sic Danielis statua erat, cuius licet initium aurum esset, sed finis, pedesque fictiles, & lutei? & hinc factum est, ut paruo lapide omnia comminuerentur, & in cinerem verterentur. Contemplare nunc hominem, qui maximus sit in mundo, & eum orna his omnibus, quæ maxima videtur, ære, argento, auro, & omni lapide pretioso. Erexisti statuam Danielis, sed licet eam omnibus ornaueris divitiis, non potuisti pedes non luteos facere, quia vniuersa hæc fundamentum habent luteum, hominem, scilicet, ex vili factum limo. Hinc verò procedit, ut vniuersa facile pereant, & in cinerem vertatur, & leuis lapis, vel etiam ær cum interimat. *Quid ergo superbis terra, & cinis?* An nō vir hic nobilis, ac fortis similis fuit statuæ? Sed quid eum in puluerem vertit? Certe parvus calor. Nihil ergo putanda sunt omnia, quæ in mundo sunt, non enim fundata

Prov. 5.

Dan. 14.
Eccles. 11.

Dani. 2.

Eccles. 10.

In Exequiis.

fundata sunt super firmam petram, sed super arenam, super fœnumq;. Et ideo impij in circuitu ambulare dicuntur à Psalte, cum ait. *Impij in circuitu ambulant*, quia sicut rota, quæ in circuitu fertur, in eodem loco semper est, nihil ambulando proficit, sed vbi mane fuit, ibi eam noctu reperies. Ita peccator temporalia quærens nihil proficit, nihil acquirit, sed qualis mane in mundum intrauit, talis nocte mortis egredietur, nihil tulit, nihil auferet, sed cum Iob dicet: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuetar illuc*. Et Paulus: *Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid possimus*. Iustus verò dicere poterit, omnia bona mea mecum porto, quia opera iustorum sequuntur illos. Hæc ergo acquiramus, quæ nobiscū portare possimus, non quæ nobis relinquenda necessario sunt, &c.

CONCIO.

In Exequiis (quas Hispanè Honras nuncupamus) defunctorum.

THEMA.

Melior est dies mortis, quam dies natiuitatis. Eccls. 7.

Luc. 16.

Eccl. 43.

Aliquo die orare liceret, quod diues epulo orauit Abrahamum, vt mitteret Lazarum in domū patris, vt fratribus annūtiaret, ac testaretur illis, ne venirent in locū tormentorum, nūc id nobis orandū foret, ac petendus à Deo aliquis mortuorū, qui hodie concionatorem ageret. Solus enim, is qui mortē gustauit, de ea re ac agere potest. Reliqui non vt testes occulati, sed vt illi, qui solo auditu res perciperūt de morte loqui possūt. Vnde Sap. *Qui nauigāt mare, narrēt pericula ei⁹*. Orem⁹ ergo, vt supleat gratia, quod experientia docere poterat, eā verò nobis cōcedi, postulem⁹ oratione Marię.

Tria

A Tria nobis in his funeralibus officiis occurrant confideranda, & simul agenda. Primum, sacrificia, ac orationes pro anima offerenda. Secundum, honor, qui corpori exhibetur, dum ad illud honorandum conueniunt præcipui ciues, luctuosis induti vestibus, & locus corporis ornatur tumulo, ac lucernis. Tertium denique fructus, quem ex propo-
Aug.

posita nobis morte colligere debemus. Primum ergo hac conuenimus, vt sacrificia, & orationes Deo offeramus pro defuncti animæ, & hoc est præcipuum, quod hic agitur, quæ in utilitatem animæ cedunt, & ideo, licet officium hoc honor dicatur à vulgo, melius diceretur utilitas defuncti. Sancti vero, & salubris est hæc cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Si-

B cut author libri Machabæorum colligit ex facto pio Iudæ Machabæi, qui sacrificia, & eleemosynas militi Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum. Hæc verò præcipua sunt, ac potiora, quàm cætus nobiliū, luctuosa vestes, stemata, & que insignia, quæ hic videmus. Vulgo iactari solet, honor, & utilitas in vnum non conueniunt. Quia non omnis defunctus capax est vtriusque, multi enim defuncti honorantur, quibus utilitas nulla provenit, aliis verò utilitas, & honor provenit simul. De qua re Augustinus in Enchiridion cap. 110. ait. Ne dubitandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cū pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ fiunt. Sed non omnibus ista profunt, sed eis, qui cum hic viue-

2. Mac. 12

August.

C rent, sibi vt postea prodesse, meruerunt. Triplex enim hominum genus est, ait August. Primum eorum, qui non indigent viuorum suffragijs, quia in cælum statim euolauerunt. Ex quibus fuit Lazarus, qui in Abraham sinum ab Angelis statim portatus fuit. Cum verò pro his pia opera offeruntur in terra, gaudiū accidentale eis cumulatur in cælo, vident enim bona opera, quæ pro eis præstantur, & grati sunt eis, qui illa præstant pro eis orant, & ideo sine magna utilitate ista opera pia nunquam fiunt. Secundum verò eorum, quibus nulla bona opera prodesse possunt, quia in infernum descenderunt, vt diues epulo, quibus honor præstati

Luc. 16.

In Exequiis.

præstari potest in terra, sed nulla ad eum peruenit utilitas. A
 Et licet eis præstetur honor, sed non nimius, de solis enim
 Psal. 138. iustis scriptum est: *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Verè
 nimis honoratur, hic in terris, & cælis, ab hominib⁹ & Deo
 honoratur, & qui cum honore simul utilitatem capit. Pec-
 cator verò non honoratur nimium, quia in terra solum ho-
 nori habetur, & sine utilitate, qua tamen non caret, qui pro
 copia opera præstat. Tertium eorum est, qui nec adeo bo-
 ni, nec adeo mali fuerunt, sed cum peccassent, pœniten-
 tiam egerunt, non tamè plenam, & ideò in purgatorio te-
 nentur, donec eam pefoluant. Pefoluitur verò sacrificiis,
 & piis operibus viuorum, quæ ideò suffragia dicuntur. De
 rationibus verò, quibus ostenditur, iuuandas à nobis defun-
 ctorū animas, plura diximus in tertio tomo concionum, in B
 cōcione de cōmemoratione omniū fidelium defunctorū.

Secundum nobis hodie considerandum est honor, qui
 corpori defuncto nunc exhibetur conuentu nobilium vi-
 rorum ad hoc coactō, tumulo ornato, & luctuosis vestibus.
 Et hinc actus hic vulgo dicitur honor, vel honores defun-
 cti. Sed quorsum ista, cum ex eis anima utilitatem non ca-
 piat? Certè corpus honoratur defuncti, & hic honos ei de-
 betur, ac merito deferendus est: vt ostendit latè Augusti-
 nus in libro de cura pro mortuis agenda. Nec vlla natio
 ita defunctorum corpora honorat, ac Christiana. Olim
 corpora vel proijciebantur, vel cremabantur, sed Christi
 Ecclesia ea honorat, sepelit, & multis modis cohonestat, &
 merito ait Augustinus. Quoniam corpus instrumentum C
 fuit animæ ad virtutis opera, & ideò sicut honor, & glo-
 ria in omnem animam hominis operantis bonum, vt Pau-
 lus ait, ita honor, & gloria corpori tribuenda est tanquam
 instrumento. Eo enim homo plura passus fuit, eo ieiunia,
 & opera pietatis exercuit. Corpus ergo, quod animam ad-
 iuuat, vt cælum expugnaret, gloria, ac honore dignum est.
 Deinde corpus, quod aqua baptismi lotum est, & diuino
 chrismate inunctū, & corpore Christi Domini præsentia
 honoratū, ac consecratum, & demū in resurrectione glori-
 ficandū, & super cælos exaltandū, merito dū viuat honori
 habendum

- A** habendum est, & in morte similiter. Quod, cum viuū est, sic honorandum, ostendit Paulus, cum ait. *Vt sciat unusquisque* 1. Thes. 4. *que uas suum possidere in sanctificatione, & honore, nō in passione desiderij, sicut gentes.* Vbi nomine uasis corpus intelligitur, quod ergo in honore in vita est habitum, & merito in morte honoratur. Deinde ait Augustinus loco superius citato. Solet filius, & amicus in pretio habere vestem, aut enssem, vel arma parentis, vel amici, rationi ergo consentaneum est, ut amicorum, & parentum corpora honoremus, quæ indumenta fuere animarum pretiosa; & quæ animæ super induere semper desiderant, quamque in aeternum induent. Quod si enssem quo prædecessor tuus plures prostrauit inimicos, & victorias obtinuit magnificas, & in maioricatu etiam ut rem pretiosam ponis, & ideo Hispaniæ reges tamquam pretiosa inter thesauros suos reponunt enses Roderici de Biuar, & similia, quāto potius corpora iustorum seruanda sunt, & in honore habenda, quibus demones superauerunt, & fortes facti in bello castra uerterunt exterorum. Simul etiam ait Aug. hoc honore corporibus exhibito Deū honoramus, & mortuorum resurrectionē profiteamur, & honorem exhibemus corporibus, tamquam resurrectionis, & summo tunc honore afficiēdis. Simul etiam uiui cōsolantur, qui in hoc dilectionē in mortuos testantur. Hinc Sapiēs nos admonet. *Fi* Eccles. 38. *li in mortuū pduc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundū iudiciū cōtege corp⁹ illius, & nō despicias sepulturā illius.* Propter delaturā autē amarē ser luctū illius uno die, & consolare propter tristitiā, & sic luctū secundū meritū eius uno die, uel duobus propter detractionē. Primò ait deplorandā mortē esse nostrorū, & ex corde, ac animo dolendū. Secūdo sepulturā corporis cōmendat, quā dicit faciendā secundū iudiciū, id est, secundū patrie morē, & ius, ac honorem, qui corpori debetur, ideo sepultura honorandū est. Illud verò secundum iudiciū, alij vertūt, iuxta morē funebre, id est, ritū, & exequiis funebribus. Addit deinde legendū mortuū magis vel minus secundū meritum, id est, prout dignus est deseri à te, uel propter amicitia, uel beneficia. Sed tandē deslendū, ne detrahatur tibi, quod de morte amici nō doles. Sed demū cōsolationē dicit

In Exequiis.

dicit recipiendam, ne contristemur de dormientibus sicut Agentes, quæ spem non habent.

Augst.

Tertium d. niq; nobis considerandum est, profectus, quâ nos hinc colligere oportet. De qua re Augustinus ait loco citato. Ideo sepulchra monumenta dicuntur, quia monent mentem, quid verò aliud nos monent, nisi morituros nos esse? Aiunt certè. Iste fuit tibi similis, tu ei similis eris. Iste iam cognouit se mortalem, quia mortem expertus est, tu ergo in hoc discas, mortalem te esse, nec te perpetuum credas. Iste ex sepulchro ad te clamat: Memor

Eccles. 38.

esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie. Nullus licet viuus maximè sanus, ac robustus sibi appareat, credat, se non moriturum, nulli priuilegium concessum est non moriendi, nullus ab hoc tributo immunis, ac liber est. Statutum est hominibus semel mori, rectè ait semel, quoniam est mors secunda, quam vitare possumus. Semel verò mori necessarium omnino est, ipse enim Deus, qui vita per essentiâ est, homo factus mortuus est, quis ergo erit homo, qui viuet, & non videbit mortem? Hinc

3. Reg. 2.

Dauid Salomoni ait. Ecce ego ingredior uiam uniuersæ terræ. licet enim sim rex, declinare ab hac via non possum, nec verò tu declinabis, in morte mea tuam agnosce. Sed forsitan ais. Durum profectò mortis iudiciam apparet. Imò

Psal. 118.

verò ut Psaltes ait. Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Sed qua ratione iustum? Certè quoniam qui occidit iustè

occiditur, præcipuè si regem quis occidisset. At verò peccator Deum occidit, cur ergo occidendus non est. Deus quidem in se immortalis est, peccator verò quantum in se est Deum occidit, si enim Deus mori posset, peccatum eum interimeret, & cum mori potuit in natura assumpta, peccatum ei vitam abstulit, & qui nunc peccat, iterum Christum

Heb. 6.

crucifigere dicitur a Paulo: Et deinde licet Deus in se mori non possit, moritur tamè per peccatum in homine, vivebat enim in illo per gratiam. Hinc Bernardus in sermone de Resurrectione ait. Nouimus Christum habitare per fidem in cordibus nostris, & ideo quandiu uiuit fides, uiuit Christus in te, illa mortua moritur in te Christus. Ideo

Bernard.

Paulus

A Paulus dixit: *Iterum crucifigentes Iesum Christum in semetipsis.* Iustus ergo damnatus ad mortem est, qui peccauit.

Sed illud mirandum maximè est, quod ex morte, quæ poena peccati est, tanta bona iustus sibi colligat, vt dicat Sapiens: *Melior est dies mortis, quam dies natiuitatis.* Hæc verò verba prima fronte difficultatem continent. Quoniam mors bona non est, quomodo ergo potest esse melior? *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed Deus mortem non fecit, vt Sapiens ait, ergo non est bona, quia omne bonum per ipsum factum est. Deinde inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & peccati opus mors est, quia per peccatum mors, quomodo ergo bona erit? Præterea cum sit priuatio omnis

Gen. 2.

Sap. 1.

Rom. 5.

Matth. 26.

B boni, quomodo bona esse poterit? Quid quod ab omnibus odio habetur, omnes eam fugiunt, & horrent, & ipse Christus orauit, si possibile esset, vt eam non incurreret, quo pacto ergo bona erit?

Respondeo. Quædam bona esse, quæ tamen mala sunt propter eorum malum vsum. Diuitiæ bonæ sunt, sed sunt diuitiæ congregatæ in malum Domini sui. Et ipsa lex optima dicitur à Paulo ministratio mortis, quia occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.

Rom. 7.

Ita quædam natura sua non sunt bona, sed diuina gratia, & virtus hominis efficit, vt in bonum conuertatur, quia ex illis maxima bona colligit. Eximium hoc virtutis priuilegiū est, vt vniuersa mala in bonum mutet, & nihil mali secum patiatur, sed citò illud in bonum vertat. Fingunt quidam lapidem esse philosophalem, qui est aurum ita purum, vt omnia metalla in aurum mutet, fabula hæc est, licet plures id asserant fieri posse, at veritati hæc fabula redditur in virtute, quæ adeò bona est, vt vniuersa mala in bonum mutet. Aegritudo malū quoddā est, sed ex illa plura bona colligit iustus. Mors malū est: sed tot ex ea bona colligit iustus, vt non solum bona, sed melior natiuitate, & pretiosa sit in conspectu Domini. Quia diligenter Deum omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, vt Augustinus ait, quid mirum, si in morte fauim mellis inueniat, vt Sampson in ore leonis.

Rom. 8:

Sed attendamus bona, quæ ex morte colligit iustus. Pri-

T

mum

In exequiis

Apoc. 3.

Damas.

Simile.

Seneca.

Simile.
 mum sui cognitionem, ac despectum. Sunt specula, quæ **A**
 optimè faciem hominis referunt, alia verò, quæ malè.
 Optimum speculum mors est, in qua quid homo sit osten-
 ditur. Dicis forsàn, quia diues es, nobilis, nullius egens,
 potensq; & ideo putas te aliquid esse, cum nihil sis, quis te
 in meliorem mentem reducere. Mors illa ostendit, quòd si-
 cut nudus ingressus es in hunc mundum, ita nudus ex eo
 procedes: & quòd omnis gloria tua flos est sceni, quæ citò
 corruet, in qua tibi immorandum non est, vel fidendum, quia
 non subsistit, & ideo in maximo versaris discrimine. Vt ve-
 rò illud explicet Damascenus, fingit hominè, quem in sequi-
 tur leo, vt illum deuoret, ille verò fugiens ad præcipitiū venit:
 ex quo cadere iam cœpit, in inferiori parte lacus est ignis im- **B**
 mēsi. Ne verò in ignē decidat, manu tenet paruum arbuslū,
 pedē verò figit in fragili terræ parte. Duo verò vermes perpe-
 tuò corrodent radicē arbusi illius, quo detinetur, ex quibus
 vnus albus est, niger alter. Cū verò corroserint arbusi radicē,
 statim homo cadit in lacum ignis. Quid agat homo iste in tã-
 to constitutus discrimine? An non citò inde exire curabit? An
 nō auxilia petet? Si verò ille discriminis sui oblitus solū cura-
 ret, quomodo dulces roris guttas, quæ in arbusso illo sunt gu-
 stat et. An nō insanum diceret? Au di quid persimile, quod ti-
 bi accidit. Cū primū nascers, mors te insequitur, vt deuor-
 ret. Putāt aliqui mortē non insequi hominē à vitæ initio, sed
 dūtātaxat in fine, sed non ita est, ait Seneca, sed quemadmodū **C**
 in horologio aquæ, vel arene non vltima gutta, qua hora fini-
 tur, eā consumat, sed vniuersę, quæ præcedunt guttæ, vel are-
 nę cōsumunt paulatim horā. Ita homo moritur, non solū vlti-
 ma vitæ hora, sed à natiuitate incipit mors hominē depasce-
 re, ac paulatim deuorat. Sed vt homo vitam tueatur, venit ad
 præcipitiū mūdi huius, ex quo ad inferos præcipitiū est. Ar-
 bussum paruum, quod manu tenēs detineris, vita fragilis est,
 quā perpetuò corrodunt vermes duo, alter niger, albus alter,
 qui sunt dies & nox. Inmitteris verò in fragili terra, corpore,
 scilicet, quo nihil infirmius, & imbecillius. Et cū in tãto disci-
 mine verseris, nō curas, quomodo illud euadere possis, sed fu-
 tiles, ac vanas delectatiūculas vitę huius colligis, & diuitiis, ho-
 noribus,

Anoribus, ac ludo delectatus eternam salutem nō queris. Hinc fit, vt innumeri in infernum descendant, vbi incuria, ac negligentia tāta tantis etiā tormentis puniantur. Id verò prouenit ex mortis obliuione, eius verò memoria nos facit nostra curare. Sicut enim ait Ambrosius, in Psal. 118. Quidā asserunt de regulo, vt Gainerius, quod si primū ille hominē inspiciat, eū occidit, si verò homo illū prauideat regulum interficit. Ita si mortē non consideras, sed illa primū te videt, perdet te: si verò tu illā primū conspexeris, ab ea non lāderis, sed eam superabis: ideo considera te moriturum, & ad eam prępara animam tuam, & à terrenis animum auoca. En fructū, quem ex prauisa morte iustus colligit.

Ambros.
Gainerius.

BSecundo, ex morte iustus sibi capit vtilitatem, dum alterius morte inspecta monetur de sua. Fœlix, quē aliena faciūt pericula cautū. Mors alterius p̄eco est, qui nos monet, vt caueamus, & nos in tuto ponamus. Grex columbarum pascitur in p̄edio, auceps verò tormēto bellico vsus vnā occidit, auolāt statim reliquæ cibo relicto, & se in tutiori loco ponere curāt, canebant dulciter in arbore plures passerēs, arcu verò dislato auceps vnum occidit, vel accipiter, vt pascatur, reliqui cātū dimisso auolāt, & se ipsos curāt: sumus nūc plures in vno oppido, domo, vel etiā mēsa raptus à morte vaus est, an nō ab auibus discemus, vt esca, ac cātū dimisso, nos in tuto ponam? Cypria.

Simile.

Cypria.

Cait. Est magna incredulitas, magna demētia, vt non solū audiēdo, sed etiā vidēdo, mors nō credatur. Quotidie vides moriētes, & non credis te moriturū, magna incredulitas est. Ideo melius est ire ad domū luctus, quā ad domū conuiuii, quia in illa finis admonetur omnium. Ecce mortis admonitiōē, quā diximus. Nec solū viuīs, sed & defunctis melior est dies mortis, quā dies natiuitatis. Primo, licet fœlix sit natiuitas, & propitiē sint nato cęli stelle, tamē in peccato nascitur, & in peccato nutritur, nec adeo iusta vita esse potest, vt ab omni peccato sit libera, quia si dixerimus, quod peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus. Misera profecto vita, quæ peccatis inquinatur. Infœlicia multa Iob de homine dixit, cum ait: Homo natus de muliere, breui uiuens tempore repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit uelut umbra. Multa mala

1. Ioan. 1.

Iob. 14.

In Exequiis

his verbis sunt comprehensa, ait enim, hominem de muliere **A**
 natum, vilia, ac abiecta nomine mulieris scriptura exprimere
 solet. Vnde cum multa mala Aegypto fuisset comminatus.
 Deus per Isaiam, tandem ait. *In illa die erit Aegyptus quasi mu-*
lieres, & stupebunt. Si ergo homo ex muliere nascitur, vilis, &
 abiectus erit, nec enim colligunt de spinis vbas, aut de tribulis
 ficus, nec ex musca, aut aranea leo nascetur, causa enim agni-
 ta, facile erit effectum nosse. Et ideo oportuit, vt homo renas-
 ceretur alia natiuitate, ex aqua & Spiritu sancto, vt vtilitas pri-
 mæ natiuitatis tolleretur. Addit deinde Iob: *Breui uiuens tem-*
pore, quia vt illi dicunt, nati continuo defiuimus esse, sed bre-
 uis vita non breues, aut paucas miseras continet, sed multas **B**
 ac graues. De qua re mira Plato dixit in *Axioco.* Qui asserit,
 ideo omnes homines lachrimari cum nascuntur, quia quasi
 prophetant, ac præuident mala, quæ illos expectant, quæ in-
 numera sunt, & quasi horret cumulum maximum malorum,
 quia innumeræ eum miseriæ manent, fames, sitis, infirmitas,
 dolor, pauperies, lassitudo, & similia. Et Salomon, qui foeli-
 cissimè ortus videbatur, quem innumera expectabant in hac
 vita bona, similem, ait, vocem omnibus emisit plorans, quia
 licet foelicissimus videatur fuisse, sed repletus fuit multis mise-
 riis, cum in omnibus solum repererit vanitatem, & afflictionem
 spiritus, quia nec status regius ditissimus, ac opulentissimus,
 nec sapientia ei infusa, nec innumeræ delitiæ Salomoni para-
 tæ eum à miseriis leuare potuerunt. Has hominis miseras de **C**
 plorat omnis creatura, quæ *ingemiscit, & parturit usq; adhuc,* vt
 Paulus ait. Vbi creaturæ nomine iusti intelliguntur, quia iu-
 sti has agnoscunt miseras, ac deplorant. Sed præcipuè sancti,
 & maxime Apostoli, de quibus Paulus subiungit. *Sed & nos*
ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, reuelationem
filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri.
 Hi enim, qui superna considerauerunt, maxime Paulus, qui
 raptus in tertium cælum est, magis miseriam humanam ag-
 noscunt, & deplorant, quod subiecto exemplo facile perspi-
 cies. Finxit Plato rempublicam hominum, qui in tenebris, &
 caligine versarentur, nec ea, quæ mundi sunt vidissent: misera
 profectò, ac miseranda hominū conditio. Si verò ex eis vnus
 inde

A inde procedens, mundi huius pulchritudinem intueretur, & his fruereetur, quæ hic optima sunt, cū ad suos rediret, diceret. O miseri, qui in vmbra mortis, ac tenebris sedetis, & hic consolationem aliquantulam percipitis, si nossetis regionem aliā lucis, quam ego vidi, in qua immensa pulchritudo, & innumera sunt bona, certè hæc vilia relinqueretis, deploraret certè eorum miseram sortem ille, qui meliora vidisset.

Ita omninò nos in tenebris versamur, in regione vmbrae mortis habitamus, in qua minimis bonis fruentes, beatos nos credimus, pauculas pecunias habentes, diuites nos credimus, nullius valoris dignitatem obtinentes, magnos nos putamus, minimis voluptatibus fruentes, dulcissimos nos capere cibos credimus, & miseras nostras non agnoscimus. At verò Paulus, qui cælestia vidit deplorat miseriam nostram, nosq; monet, vt hac relicta regione ad cælestē properemus, quid enim in hoc mundo est, quod miserum non sit? Cōsidera te ipsum, & omnia, quæ tua sunt, & congeriem miserationum videbis, in capite dolores tibi sunt, hebetudo mētis, memoria labilis, oculi non rectè videntes, lingua impeditior, quid narrem aliorū membrorū mala, dolores, infirmitates, atque miseras? si exteriora conspicias, videbis domum non commodam, substantiā non sufficientem, propinquos, & amicos parum tui amantes. Mirum profectò in breui vita, ac corpore innumera contineri mala, atque miseras. Sed miserationū miseria, & quæ omnes lōgè superat, illa est, quā diximus, quòd vita nostra peccatis plena est, quia non est homo, qui non peccet. Si quanta miseria peccatum sit, agnosceremus, vitam hanc odio prosequeremur: & ideo mortem optaremus, quia mors sicut reliquarum miserationum corporis terminus est, ita etiam peccatorum est finis. Post hanc vitam anima iusti non peccat, nec venialiter quidem, secuta iam à peccati labe est, etiam dum in purgatorio detinetur. Expetenda profectò mors est, quia finis est laborum corporis, sed præcipuè, quia finis peccatorum. Audit Ioānes vocem de cælo dicentē sibi: *Scribe, beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodò enim iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Primū audit: *Scribe.* Peccatum necessitatem scribendi in mundum inuexit, in paradiso opus scriptura non fuisset,

Apoc. 14.

In Exequiis

fuisset, quoniam scriptura in memoriæ supplementum inueni- **A**
 ta est, & in veritatis defectum, quia enim homo promissis nō
 stabat, & veritatem negabat, opus fuit, vt scriptura veritatem
 contineret. Audi Psalterium. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo*
mendax. Sed si omnis homo mendax est, forsan tu mendax
 eris o Dauid: ego in hoc dicto mēdax esse non possum, quia
 illud dico in excessu meo, nunc excedo me ipsum, nunc à me
 ipso non loquor, sed à Deo: ideo mentiri non possum, quan-
 do verò homo à se loquitur mendax est: ideo scriptura opus
 est, qua veritas ostendatur promissorum. Et legem suam tabu-
 lis lapideis scripsit Deus digito suo, quia difficilius in corde
 hominis veritas scribitur, quàm in lapide: & ideo fulgura, ac
 tonitrua in mōte facta sunt, cum lex daretur, vt sic hominum **B**
 cordibus inscriberetur, quid scribendum est: Certè illud. *Be. ti*
mortui, qui in Dño moriuntur. Sed quid est in Dño mori? Illud
 in Hebræis est idē quod pro, vel propter, vt Gen. 18. vbi le-
 gimus: *Delebis propter quinque, uniuersam urbem.* In Hebræo est
 in quinque, & alibi sæpè: & sic etiam interpret noster vsurpare
 solet in, pro propter, vt Mich. 3. *Principe seius in muneribus tu*
dicabant, id est, propter munera. Ita nūc. *Beati mortui, qui in Do*
mino moriuntur, id est, propter Dñm: loquutus enim Ioannes
 fuerat de martyribus, qui tempore Antechristi moriētur. Sed
 communis expositio, quam Andræas Cæsariensis, & Beda
 sequitur, est, vt loquatur de omnibus iustis, cui Ecclesia fauet,
 qui in officio omnium defunctorum hæc verba proponit. **C**
 Omnes enim iusti in Christo sunt, tanquam viva membra,
 & sic de eis Paulus ait. *Salutate eos, qui sunt ex Narcisi domo, qui*
sunt in Dño. Idem est esse in Dño, & manere in Domino, sic
 Christus ait. *Manete in me, & ego in uobis.* Et qui manet in me, *&*
ego in eo, hic fert fructum multum. Ita ergo in Dño moriuntur,
 qui vsque ad mortem in eo manent, & cum moriuntur, viua
 Christi membra sunt. Sicut cū quis in curiam addit, vt litē ge-
 rat, sibi moritur, ais, in lite ille mortuus est, quia illud agebat,
 ita in superbia, & luxuria moritur, qui eis intendebat, in Dño
 uerò, qui ei intendebat, cui viuere Christus erat, quia ei soli
 vacabat, id enim est vita eius. Qui enim in Christo manet per
 charitatē beatus est, cum moritur, quia nihil damnationis est
 his,

- A** his, qui in Christo sunt. Securè mortem videt, qui Dominū prius vidit, vt Simeon, qui ait. *Nunc dimittis, &c. in pace, quia uiderunt oculi mei salutare tuum.* Tu ergo Christum agnosce fide uiua, in eo mane, & in eo morere, & beatus eris. Sed cur hic beatus erit? quia amodò dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Vsq; ad mortem labores iustorum perdurabunt, & ibi finem accipient, ideò beati dicuntur. Potior tamen corū est beatitudo, quia amodò dicit spiritus, vt à peccato omni cessent, hoc enim præcipuus hominis labor est, à quo mors liberat. Nec verò solū à peccatis sequentibus hominem seruat, sed & à superioribus liberū reddit, dum eorum poenā delet, poena mors est peccati, & medicina, qua deletur, damnatus ob peccatum es ad miseras, & mortē, his peccatum deles, ea suscipiens patienter, debitum peccando contraxisti, datur tibi pecunia, qua soluas. Et cum Adam ad mortem damnatur, misericordia ei exhibetur, dum pecunia ei datur, qua debitum peccati soluat: & quoniam simul cum eo Christus ad mortem dāatur, in cuius morte plena peccati satisfactio fuit. Summa ergo misericordia Dei homo ad mortem damnatus est. Iam enim tentationes non erunt, iam carnis concupiscentia transiit, iam deniq; omnis miseria abiit. Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorū, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt, quia opera illorum sequuntur illos. In retributionem, scilicet, quia propter illa æterna gloria donabuntur: ubi veri honores defuncto fient, ibi enim honorificabit eum Pater meus, qui in cælis est. *Apoc. 21.*
- C** Ibi cætus virorum illustrium illum cinget, & corona regum, non quidem luctuosis vestibus, sed candidis, ac gloriosis, ibi non tumultus, sed solium regni ei præparatur, quod non luminaribus hæcæ, sed pretiosissimis lapidibus splendet, tanquam solium regni Afueri, qui lapides opera sunt virtutum, quibus in hac vita se ornauit, & in æternum ornabitur in futura, &c. *Ioan. 12.*

CONCIO.

Habita ad Patres Societatis Iesu in obitu
 Patris Ignatij, fundatoris Societatis.
 De eius vita, & religionis suæ
 instituto, ac regula.

T H E M A.

Quintus Angelus tuba cecinit, & vidi stellam de celo B
 cecidisse in terram, & data est illi clavis putei abyssi,
 & aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei,
 sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est
 Sol, & aer de fumo putei Apoc. 9.

Erantiquum in Ecclesia est, conciones haberi in laudē virorū perfectorū, qui decesserunt, prius etiā quā in sanctorū cathalogum ab Ecclesia numerētur. Hūc antiquissimū Ecclesie morē refert Dionys. Areopag. de Eccles.

Dionys.

hierar. c. 7. quo loco ait. Eū, qui sanctē, purēq; vixisset, ac deinde obdormiaisset, ab amicis prædicari, quod ad optatū finē
 victoriæ perueniret: ideoq; authori victoriæ laudes cū gratiarū actione pro illo persolvī. Sāctosq; iā defunctos in Ecclesia publicē cōcelebrari, hortāte omnes sacerdotē, vt sibi ipsis idē
 tidē postulēt beatā in Christo cōsolationem. Hanc doctrinā sequutus Gregor Nissen in epist. ad Olympiū mortē
 fororis suæ Marinx laudibus celebravit. Et Gregor Nazianz. orat. 2. in Iulianū obitum Constantij Caesaris, & Casarij fratris sui cōcelebravit cōcomiis. Id ipsam in Paulę obitu factū,
 Hieronymus asserit in epitaphio Paulę ad Eustochiū. Tantorū patrum exēplo ad omnes fideles concionē habere poterā de sancti Patris Ignatij laudibus, sed vt plurimū modestē
 demus, solū ad Societatis Iesu patres hanc habemus concionem,

C

Nissen.

Nazian.

Hierony.

A cionem, qui eius filij sunt, ac imitatores esse tenentur, sicut ille Christi fuit imitator. Aderit beata Maria, à qua ille singularia suscepit beneficia, & de qua ille multis nominibus bene meritus fuit, huic enim se toto corde deuouit, & illa ei apparés mirificè recreauit, ac confirmauit, ad eam ergo accedamus, &c.

Superfluum nunc erit, à viris religiosiſ Societatis Iesu attentionem peti, aut captari, cum de laudibus parentis dicendum fit. Hoc enim nobis à natura inſitum eſt, vt maiorū noſtrorum egregia facta, non ſolū libenter audiamus, ſed multo ſtudio prædicemus, & eorum inſignia ſeruemus, & ſtemata cuſtodiamus. Primò, quia vt Salomon ait. *Gloria filiorum patrum eorum: & ideo parentum magnalia quaſi propria ducimus.* Secundo, quia illis nobis propoſitiſ, accendimur ad eorum imitationē, & propter illorum meritum multa nobis bona proueniunt. Hinc Sapiens ait. *Laudemus uiros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua, multam gloriam fecit Dominus in eis, magnificentia ſua à ſeculo, cum ſemine eorum permanent bona, hereditas ſancta nepotes eorum, & in teſtamentiſ ſtetit ſemen eorum, & filij eorum propter illos in æternum manent.* Vt ergo de Ignatio aliquid dicamus, illud primò occurrat, quo tempore eum Deus optimus maximus in mundum miſerit. Conſueuit enim Deus, cum permittit malum aliquod, aut perſequutionem in Eccleſiam inſurgere, auxilium cæleſte ſingulare deſtinare, miſiſ ad hoc viros ſanctiſſimiſ, quorum doctrina, & exemplo iuſti teneantur, ne decidunt, & ſi qui ceciderint, alij eorum loco ſurgant. Cum enim ſine poenitentia ſint dona Dei, quam ſemel confert gratiam, non omnino auferret, ſed ſi ab hoc eam tollit, quia indignus eſt, alium parat, cui eam tribuat. Vnde ipſe ad quorſdam dixit: *Auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructuſ eiꝯ.* Et iterum. *Nuptie quidem paratæ ſunt, Et qui inuitati ſunt, non fuerunt digni, tunc ergo ad exituſ nuptiarum, & quos inueneritis adducite.* Sic ablato ſacerdotio ab Heli, prouidit ſibi Deus Samuelem, ad quē etiam de regno auferendo à Saule ait. *Prouide mihi regem de filiis Iſai.* Si indignuſ tu fueris Dei miſericordia, prouidebit ſibi alium, cui eam tribuat. Hinc Iob: *Qui conuertit multoſ, & innumerabileſ, & ſtare facit alioſ pro eiſ.* Si auferetur

Prou. 17.

Eccleſ. 44.

Rom. 12.

Matth. 21.

Matth. 22.

1. Reg. 16

Iob. 34.

T. 5

gratia.

Luc. 18. gratia à Pharifæo datur Publicano: & ideo ait ipse. **Habenti**
 Matth. 15. dabitur, & abundabit, ei autem, qui non habet, & id, quod habet, au-
 Apoc. 3. feretur ab eo. Merito nos admonet Ioannes: Tene, quod ha-
 bes, ut nemo accipiat coronam tuam. Vt ergo vasa sibi præparet

Deus, in quæ misericordia sua effundat, cum vasa iræ dissipat, figulos, vel potius argentarios in mūdum mittit, qui vasa ista præparent, ac conficiant.

Hoc præclare ostendit Ioannes, qui enumerans Ecclesiæ persecutiones grauissimas, simul ostendit auxilium, quod Deus Ecclesiæ tribuit ad eas sustinendas, dicens: Angelum missum, qui tuba caneret, vt homines moneret. Et cum descripsisset quatuor persecutiones, enumerauit Angelos quatuor, qui tuba cecinerant, qui merito dici possunt quatuor ordines mendicantium, quæ Ecclesiæ adfuerunt in discrimine versanti. Describit deinde quintam persecutionem, quæ proxima est Antichristo, dicens: Vidi stellam de caelo cecidisse in terram, quæ stella, vel Lucifer est, de quo Isaias ait. *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer? Vel Luther? heresiarcha, qui stella*

Isa. 14. dicitur, & de caelo cecidisse, quia doctor stella dicitur à Daniele, & à religione, & statu perfectionis defecit. Decidit verò in terram, quia ad terrena, & carnis voluptates homines duxit, & libertatem Christianam in carnis licentiam vertit, quod singulare est in hac hæresi, cum reliquæ potissimum circa intellectualia, & speculatiua versarentur. Aperuit abyssum, qui est vel infernus, vel peccatoris cor, quod apertum dicitur, quia quod latebat in impiorum cordibus, palam erupit: optat enim iniquus libertatem peccandi, & quasi filium onagri esse liberum, nullaq; lege adstrictum, id verò Lutherus concessit. Exiit continuo fumus, qui solem, & aërem obscurauit, id est, doctrina hæretica, quæ obscurat scripturam sacram praua interpretatione. Prodierunt deinde locustæ lædentes homines qui non habent signum Dei viui in frontibus suis, id est, qui fidē operibus non produnt, fides enim signum Dei est, & tunc est in fronte, cum operibus manifesta sit. Iuxta illud Iacobi. *Ostēde mihi fidem tuam ex operibus.* Hæc, quæ diximus in explicationem huius loci Apocalypsis, accepimus ex Celio Pānonio in collectanea, quā fecit in Apocalypsim ex omnibus

Dani. 12. dicitur, & de caelo cecidisse, quia doctor stella dicitur à Daniele, & à religione, & statu perfectionis defecit. Decidit verò in terram, quia ad terrena, & carnis voluptates homines duxit, & libertatem Christianam in carnis licentiam vertit, quod singulare est in hac hæresi, cum reliquæ potissimum circa intellectualia, & speculatiua versarentur. Aperuit abyssum, qui est vel infernus, vel peccatoris cor, quod apertum dicitur, quia quod latebat in impiorum cordibus, palam erupit: optat enim iniquus libertatem peccandi, & quasi filium onagri esse liberum, nullaq; lege adstrictum, id verò Lutherus concessit. Exiit continuo fumus, qui solem, & aërem obscurauit, id est, doctrina hæretica, quæ obscurat scripturam sacram praua interpretatione. Prodierunt deinde locustæ lædentes homines qui non habent signum Dei viui in frontibus suis, id est, qui fidē operibus non produnt, fides enim signum Dei est, & tunc est in fronte, cum operibus manifesta sit. Iuxta illud Iacobi. *Ostēde mihi fidem tuam ex operibus.* Hæc, quæ diximus in explicationem huius loci Apocalypsis, accepimus ex Celio Pānonio in collectanea, quā fecit in Apocalypsim ex omnibus

Iaco. 5. Celius. dicitur, & de caelo cecidisse, quia doctor stella dicitur à Daniele, & à religione, & statu perfectionis defecit. Decidit verò in terram, quia ad terrena, & carnis voluptates homines duxit, & libertatem Christianam in carnis licentiam vertit, quod singulare est in hac hæresi, cum reliquæ potissimum circa intellectualia, & speculatiua versarentur. Aperuit abyssum, qui est vel infernus, vel peccatoris cor, quod apertum dicitur, quia quod latebat in impiorum cordibus, palam erupit: optat enim iniquus libertatem peccandi, & quasi filium onagri esse liberum, nullaq; lege adstrictum, id verò Lutherus concessit. Exiit continuo fumus, qui solem, & aërem obscurauit, id est, doctrina hæretica, quæ obscurat scripturam sacram praua interpretatione. Prodierunt deinde locustæ lædentes homines qui non habent signum Dei viui in frontibus suis, id est, qui fidē operibus non produnt, fides enim signum Dei est, & tunc est in fronte, cum operibus manifesta sit. Iuxta illud Iacobi. *Ostēde mihi fidem tuam ex operibus.* Hæc, quæ diximus in explicationem huius loci Apocalypsis, accepimus ex Celio Pānonio in collectanea, quā fecit in Apocalypsim ex omnibus

bus

A bus sanctis, & doctoribus. Oculis cernimus grauissimam istā Ecclesiæ persecutionem, quæ nostra hac tempestate miserè in Ecclesia grassatur, quod ergo fuit Dei auxiliū, quis Angelus destinatus, vt tãto malo mederetur? Sanè quintus Angelus tuba cecinit. Per quatuor præcedentes Angelos intelligit D. Tho. in Apocalypsim, quatuor ordines prædicatorū, per quintum vero alterum ordinem Prædicatorum, quem Deus missurus erat in mundū, cum alia hæresis exorta fuisset. En id impletū in Ignatio, & eius Societate, quæ quintus ordo mēdicantium prædicatorū à Pio V. est declarata, & miris priuilegiis aucta. Hunc ordinem misit Deus eo tempore, quo Lutherus Ecclesiam labefactare conatus est, vt in regione Septentrionali Catholicos foueat, quod ita strenuè Societas præstat, vt Catholici omnes Iesuite dicantur, eò quòd Iesuitæ eorū omniū duces, ac magistri sint. Et alia parte hic ordo remotissimas mundi prouincias penetravit, & ad Sinas, & Iaponios peruenit, vbi innumeros Christi filios genuerūt. Et nostra hac tempestate summa totius Ecclesiæ, & pontificum admiratione, ac gratulatione principes tres adduxerunt, vt Romano Pontifici obedientiam præstarent nomine regnorum illorum. Ex quo manifestè impletum videmus, quod mox diximus, refarciri scilicet alia in parte, quod in hac deperditur. Multo enim plures infideles ad Ecclesiam conuersi nunc sunt, quàm hæretici defecerint à fide. En ergo quintum Angelum in tanti mali remedium missum. De qua re ad litteram videtur vaticinatus Isaias, cum ait. Et ponam in eis signum, & mittam ex eis, qui saluati fuerint, ad gentes, in mare, in Africam, & Lydiam tenentes sagittam, in Italiam, & Græciam, ad insulas longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non uiderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres uestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & mulis, & in carrucis ad montem sanctum meum Hierusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filij Israel munus in uasculo mundo in domum Domini. Hæc sanè Illar. verba prinū de Apostolis dicta sunt, qui vniuerso mundo prædicauerūt, & plurimos ad Christum adduxerunt. Sed non de illis solis dicta sunt, sed & de illorum successoribus in prædi-

D. Tho.

Isa. 66.

prædi-

In obitu Patris Ignatii

Gregor.

Ioan. 13.

Isai. 61.

prædicationis officio, & sic verba ista interpretatur Grego- **A**
rius de his, quos ipse misit in Angliam. Et ideo ad literam
de Societate Iesu accipi possunt, quæ vniuersum mundum
peragrauit, & in remotissimis regionibus Christi vexillū ere-
xit. Singula ergo Isaïæ verba expēdamus, & Societati Iesu ac
commodemus. Primum ait. *Ponam in eis signum.* Sed quod
nam hoc signum est? Planè charitas mutua, quæ maximè in
Societate viget, quæ signū est discipulorū Christi, eo dicente:
In hoc cognoscent, uos meos esse discipulos, si dilectionem inuicem
habueritis. De quo signo illud meritò accipi potest, quod Isa.
ait. *Et sciatur in gentibus semen eorum, & germeneorum in medio*
populorum, omnes, qui uiderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt
semen, cui benedixit Dominus. In hac enim mutua charitate **B**
filij Societatis agnoscuntur. Vel forsā signum in Societa-
te positum nomen Iesus est, quod meritò nuncupare signum
possumus, & signum, cui contradicetur, & signum posi-
tum ad sagittam, quia propter Dei nomen nulla fuit in mun-
do persecutio, at propter nomen Iesu vniuersæ mundi per-
sequutiones exorta sunt. Et cum nomen esset dulcissimum,
ac suauissimum, nihilominus aduersus illud vniuersus mūdus
conspirauit, & signum, ac scopus fuit, contra quem omnis est
emissa sagitta. Vnde Christus ait. *Hæc omnia faciēt uobis pro-*
pter nomen meū. Hinc fit, ut mirari nō debeat vir Societatis, si
à mundo persecutiones toleret, quia dum nomine Iesu in-
signitus fuit, signū habet, & scopum, quo sagittæ omnes diri- **C**
guntur, & ideo ei dicitur: *Hæc omnia facient uobis propter no-*
men meum. Sicut enim res illa, in qua scopus ponitur, sagittis
configitur, quia scopum habet, in quem illæ diriguntur, ita
Societas Iesu persecutiones tolerat, & sustinebit, quia
scopum in se collocauit, nomen, scilicet, Iesus. Hoc er-
go in eis signo posito, subiungit Isaïas, missos fuisse in vniuer-
sum mundum, mare, ac remotissimas insulas, quæ de Christo
nihil audierant: ex quibus plurimos ad Ecclesiam adduxerūt
donum Domino in Hierusalem, idest, Ecclesiam. Hoc au-
tem mirè Societas præstitit, & manifestè ostendit in Iapo-
norum, quem diximus, aduentu. Quod verò Isaïas ait, ad-
ductos in equis, quadrigis, lecticis, alijsq; vehiculis significat,
diuersis

A diuersis viis, ac rationibus fideles ad Christum duci, quidam enim molliter tractantur, & vehiculo dulciori trahuntur, alij aliter, atque aliter, sicut diuersa, ait, munera Deo offeruntur à filiis Israël cum lætitia in templo.

Ignatius ergo quintus est Angelus, qui proximus iam fini mundi est, & Lutherus Antechristi est præcursor, vt meritò nos dicamus: *In quos fines sæculorum deueniunt.* Etenim post quintum Angelum sextus Angelus tuba cecinit, vt ad Antichristi persequutionem homines præparet, vt Ioannes subiūgit, tunc enim ait soluta dæmonia quatuor, & bellum supremum futurum. Septimus autem Angelus ad iudicium vocat, iurans per viuentem in sæcula sæculorum, quia iam tempus non erit.

B Lutheri ergo persequutio proxima est Antichristo. In cuius rei confirmationem grauissimi doctores nostri temporis aiunt, nomen Lutheri Hebraicè scriptum efficere numerum illum sexcenti sexaginta sex, quod nomen Antichristi efficere debet, vt Ioannes in Apocalypsi ait. De qua re Genebrardus in Chronologia, anno Christi 1513. & Belarminius libro. 3. de Romano Pontifice, cap. 10. Et doctor Henricus de fine hominis. ca. 23. licet enim Lutherus Antichristus non fuerit: fuit tamē illi proximus, eiusq; præcursor.

Apoc. 13.
Genebr.
Belarmun.

Cum verò Ignatium, & eius religionem Angelum dixerimus, ostendendum nobis est, quo pacto Angelus fuerit, & quomodo tuba cecinerit. Similiter ostendi oportet, quo pacto filij eius, & Angeli erunt, & tuba canent. Duo quidem mihi præstitit Ignatius, & suos præstare voluit, & eum in finem regiam direxit suam, impensè suæ, & proximorum salutem intendit, ac suos intendere voluit, & hæc summa est regulæ ipsius. Quia sibi intendit, Angelus fuit, quia salutem aliorum tuba cecinisse dicitur. Hæc illa summa est, quam paucis verbis Paulus discipulo tradidit, dicens: *Attende tibi, & doctrinæ, in qua stas in illis, hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos, qui te audiunt.*

1. Tim. 4.

Primum, quod Ignatius præstitit, fuit, Angelum esse sibi ipsi. Nec verò mireris, tantum nomen homini tribui, illud enim sacerdotibus præstat diuina Scriptura. Vnde Malachi ait. *Labi a sacerdotis custodiunt scientiam, & legem de ore eius requirent,*

Malac. 2.

In obitu patris Ignatii

A requirent, Angelus enim Domini exercituum est. Societas Iesu
 religio clericorum dicitur à Concilio Tridentino : & ideò
 sacerdos iure dicitur, qui de Societate est : & ideò Angelus
 teste Malachia. Sicut enim Angelus custodit, regit, guber-
 natq; homines, & vniuersa corporea, inferiora enim à supe-
 rioribus regi debent: ita is, qui alios saluos facere debet, Ange-
 lus sit, oportet. Est enim proprium viuentium generare, sed
 viuentium perfectorum. Vnde Dionysius ait, illuminati illu-
 minantes, purgati purgantes, perfecti perficientes. Ideò Apo-
 stoli ad hoc opus exire prohibentur, donec induantur virtu-
 tute ex alto. Et qui imperfectus cum sit, alios perficere vult,
 similis est, ait Gregorius, auicula, quæ volare vult, priusquam
 plumis ornatur, decidit enim in terram, & puerorum oppro-
 brium est. Similis etiam ei, qui multum oneris imponit de-
 bilicolumne, aut tenero parieti, vniuersa enim corrunt. Rectè
 Origenes expendit à Salomone nominari sapientiam iam
 sponsam, iam sororem, primò namq; sponsa esse debet, quā
 sibi homo seruet: deinde autem soror, quam aliis communi-
 care oportet. Vt in plurimum sic se res habet, vt qui non ar-
 det, non incendat, & qui sine virtute alios perficere vult, pau-
 rum, aut nihil proficiat. Qui enim perfectione caret, simi-
 lis est homini illi, qui cum ligna cederet, ferrum amisit, quod
 in aquam cecidit, clamauitq; ad Eliseum, heu, heu, heu Do-
 mine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam, ferrum autem na-
 tauit misso ab Eliseo ligno, & restitutum est cedenti ligno,
 quo accepto cedere deinceps potuit. Quid enim aliud est
 præclarum ingenium, scientia multa, si diuina virtus absit?
 planè lignum sine ferro, quo cedi ligna nō possunt, vis enim
 diuina est, quæ confringit cedros Libani, quæ homines de-
 licit, & à vitis separat. Et hoc ipsum mutuo acceperam, ait
 ille, quia diuina hæc vis non nostra, sed Dei est, quam nobis
 mutuat. Qui ergo sine hac virtute se videt, ne cedat ligna, sed
 potius ad Deum clamet, vt ei restituatur, & tunc in opere cō-
 uersionis laboret. Mirè hoc Ignatius præstitit per multos
 annos sibi vacans, seq; primum perficiens, vt alios perfice-
 re posset, curauit cum primum Angelus fieri, vt tuba
 caveret.

Sed

- A** Sed Angelicas aliquas eius virtutes intueamur, quas imitari debemus. Et primum, vt aliarum radicem explicemus, donum orationis maximum habuit, & cum Deo ita familiariter agebat, ac amicus cum amico. Et demum vt ipse patri Laynez confessus est, eo peruenit, vt esset diuina patiens, quod de Hierotheo beatus Dionysius magnificat, dicēs: Erat diuina patiens. Hinc ea exarsit in Deum charitate, vt in omnibus maiorem Dei gloriam semper spectaret. Vnde illius titulus, & encomium est, Ignatius ad maiorem Dei gloriam. Nec enim contentus gloriam Dei in omnibus quærere, maiorem semper quæsiuit. Ex hoc verò ardentissima in Deum charitate processit, vt insigni arderet amore in proximos. Quem in pluribus ostendit, in vniuersa regula religionis sue, quam in proximorum profectum ordinauit. In eo egregio facto, cum se immisit in lacum frigidissimum hyberno tempore, vt transeuntem illac moneret peccatorem, vt à peccato abstineret, dicens, se illic frigiditate aquæ cruciandum, dum ille illicitæ voluptati se daret. Et in eo vel maxime, quod cum læsto decumberet oppressus ægritudine, si graue aliquod animarum negotium intercederet, continuo è læsto surgebat, & quasi sanus negotio incumberebat, vincente charitate ægritudinem, & corporis infirmitatem. Hinc innumeros subiit labores gaudens, vicit semper in bono malum, reddens bonum pro malis. En hominem Angelicum.

Dionys.

- C** Sed illud silentio præterire non possum, quo Ignatium Angeli nomen meruisse omnino asserendū est: quod ea fuit præditus animi magnitudine, sic in eo excelluit magnanimitas, vt nulla re temporali commoueretur, nec verò tangi videretur. Sicut enim cælestia corpora nullas suscipiunt peregrinas impressiones, cum reliqua inferiora innumeras recipiant: ita inter spiritus hominum illi supremi censendi sunt, & Angelis persimiles, qui inferioribus non tanguntur. Sicut enim in spiritum corpus non agit, ita in hominem spirituale inferiora nihil possunt, altissimum enim ille posuit refugium suum, non accedet ad eum malum. Et sicut in cacumine Olympi montis nulla pertur-

Simile.

batio

271 . In obitu patris Ignatii

A
 batio est aëris, vt historici memorie prodiderunt: ita perfectus vir sublatuſ à Deo est super altitudines terræ: & idēo terrenis non commiſuetur. Hinc Gregorius. Libet mentis oculos attollere, & electos Dei exterius oppressos, quantā intrinsecus arci præfideant, intueri, nam cuncta, quæ exterius fulgent, coram eis nihil sunt, nam super se interius rapti, animum in altissimis figunt, & quæ in hac vita patiuntur, quasi longē à se posita, & aliena conspiciunt, & dum mente extra carnem fieri decertāt, penē ipsa, quæ tolerant, ignorāt. Hinc Paulus: *Apportamur, sed non destituimur, persecutionem patimur, sed non derelinquimur, deiicimur, sed non perimus.* Hæc animi magnitudo ita in Ignatio splenduit, vt admirabilis factus sit, cū enim vniuersa illius vita tot persecutionibus, infirmitatibus, ac doloribus plena fuerit, vt continua, ac vna persecutione dici potuerit, ac infirmitas, nunquam tamen afflictī animi signum, vel leuissimum visum fuerit, sed vultus in omnibus æqualis, ac hilaris, planē vultus eius non sunt in diuersa mutati, vt de Ana Scriptura ait. Et cum graui ægritudine opprimeretur, audiretq; à medico, vtile ipsi futurum, si tristitia nulla premeretur, nec angori se daret, cogitare ipse cœpit, an aliquid ita graue euenire posset, quod illum contristaret, & nihil tale inuenit. Cumq; ei vnum occurreret, quod magis cor eius tangere posset, si scilicet societas dissolueretur, dixit, etiam si id fuerit, paruo temporis spatio in oratione posito ea animi pace, ac tranquillitate faturum, ac si nihil accidisset triste. Tantū miraculum est hæc animi magnitudo in aduersis, vt summum miraculum sanctorum hoc sit, & miraculum miraculorum, quod reliquis omnibus miraculis meritō præponitur. Et idēo Paulus volens se Corinthiis commendare, ait. *Ego enim à vobis debui commendari, nihil enim minus feci ab his, qui sunt supra modum Apostoli, tamen si nihil sum. Signa autem Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.* Vocat Paulus supra modum Apostolos Petrum, Iacobum, & Ioannem, vt ait D. Tho. Cum autem signa Apostolatus enumerat, primò loco patientiā enumerat, qua magno, ac excello animo aduersa tolerauerat, de inde numerat signa, & prodigia, quæ miracula sunt, ait diuus Thomas

Gregor.

2. Cor. 4.

1. Reg. 2.

2. Cor. 12.

D. Tho.

B

C

Thomas

A Thomas maiora, & minora. Et hac de causa in titulo de reliquiis, & veneratione sanctorum præcipitur, ad sancti canonizationem fieri præcipuam informationem de laborum tolerantiâ, ac patientiâ, potius quàm de miraculis. Hoc est enim signum grande, & visio illa magna, de qua Moyses ait. *Vadam, & uidebo uisionem hanc magnam, quæ sanè erat* Exod. 3. rubus igne plenus integer tamen perseverans. Magna planè visio, maximum miraculum homo igne tribulationis ardens, nec tamen pusillanimitate consumptus. Et hoc fuit maximum miraculum, quòd, dum pateretur, Christus exhibuit, cum reliqua omisit, quòd animo forti, ac maximo passus fuit, nihil dicens, aut faciens, quo animum deictum ostenderet.

B Ostendimus Ignatium Angelum fuisse, nunc videndum est, quo pacto tuba cecinerit. Hoc certè mirè præstitit seipso, ac religione sua, quam in hoc munus instituit, ut animarum saluti impense intenderet. Hoc autem esset tuba canere ex scriptura constat sapissimè Isaias ait. *Quasi tuba* Esai. 58. *exalta uocem tuam.* Et Oseas. *In gutture tuo sit tuba.* Et Ioel. *Ca-* Osee. 8. *nite tuba in Sion.* Et Amos. *Si clanget tuba in ciuitate, & populus* Ioel. 2. *non expauescet.* Sicut enim clangor tubæ exhortatio est militum Amos. 3. ad pugnam, ita prædicatio exhortatio est ad pugnam incundam aduersus dæmonem. Hoc autem Ignatius præstitit, implens illud Isaiæ. *Super montem excelsum ascende tu,* Isai. 40. *qui Euangelizas Sion, exalta in fortitudine uocem tuam tu, qui Euangelizas Hierusalem.* An non mirabilis fortitudo vocis Ignatij, quæ obstinatorum corda in meliorem mentem commutauit? Cui denique nobiles, principes, & inimici acerrimi subdebantur? An non mirabilis fortitudo illa verborum, cum dixit Isaac, maneto nobiscum, quibus mutauit animum perfidi, & obstinati Iudæi, qui Cathecumenus cū esset, agitatus supra modum à dæmone Christianam religionem omnino deferere statuerat? Tantum hoc miraculum est, subito animum induratum commutare, ut Grego Greg.

C rorius censeat, maius esse quàm mortuum suscitare. Hanc uocis Ignatij miram vim dæmones experti clamabant, summum eorum hostem, qui in terris versaretur, esse Ignatium.

In obitu P. Ignatii

Tuba etiam in fortitudine cecinit per religionem suam, A
 quæ cum fructum animorum fecit, tum in fidelibus per
 mouendis, tum in hæreticis confutandis, ac conuerten-
 dis, tum in gētium conuersione, vt multis libris explica-
 ri non possit. Et ideo meritò Societati verba Ioannis tri-
 buere possumus, *quintus Angelus tuba cecinit.*

- Nissen.* Filij verò eius eū imitari debent, sicque illius laudes pre-
 cipuè celebrabunt. Gregorius Nissenus de laudibus Basi-
 lij ait. Sicut nullus ita verbis exprimere poterit quæ in si-
 gillo aliquo sunt, ac is, qui illud imprimit in cera, & lineas
 ceræ impressas ostendit, ita nullus ita laudibus efferre vi-
 rum sanctum poterit, ac is, qui seipsum ceram efficit, & in
 se exprimit sancti illius virtutes. Sic ergo à nobis laudan-
 dus Ignatius est, sic enim filij eius efficiamur imitatione, B
- Eccles. 30.* tunc meritò dicetur: Mortuus est pater eius, & quasi non est
 mortuus, similem enim reliquit sibi post se. Omnes quidem san-
 cti nobis proponuntur imitandi, vniuersi enim fuere vir-
- Genes. 29.* gæ illæ, quas Iacob in canalib⁹ posuit, vt eas intuētes oues,
 varios, & maculosos fœtus conciperent. Singulari verò
 ratione eos imitari debem⁹, quos patres appellamus. Hinc
- Heb. 13.* Paulus: Mementote præpositorum uestrorum, qui vobis loquuti
 sunt uerbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imita-
- Isai. 51.* mini fidem. Hinc Isaias: Attendite ad petram, unde excissi estis,
 & ad cauernam laci, de qua præcisi estis, attendite ad Abraham
 patrem uestrum, & ad Saram, quæ peperit uos. Hinc ad filios
- 1. Cor. 11.* suos Paul. ait. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Tene-
 tur enim filius nobilis viri, nobilia præstare. Tanti ergo C
 patris filij cum simus, eum imitemur. Singulari autem ra-
 tione hi, qui in initio religionis eam ingressi sunt, ad hoc
 tenentur, quia omnium successorum exemplar esse de-
 bent, & in initio religionis cum sint, reputare se debent
 quasi novos Dei ministros, nouus verò minister omninò
 curare debet, in omnibus sollicitè in seruire. Ministri qui-
 dem antiqui, & qui multis annis tum ipsi, tum eorum pro-
 genitores in domo aliqua ministrarunt, licet in multis ne-
 gligentes sint, tolerari solent, & multa, quæ petunt, obti-
 nent, etiam vt à suo munere aliquando vacent, & otien-
 tur.
- Simile.*

- A tur, at minister, qui nunc in domum ingreditur, multò aliter se habet, nec enim vacare permittitur, nec defectus illius tolerantur. Certè multæ sunt in Dei Ecclesia religiones, sanctæ, & spiritu feruētes, sed licet earū aliqua aliquādo licentiose ageret, licet vacaret, licet multa obsequia Dei Ecclesiæ non præstaret, toleranda esset, quoniā veteranus miles est, antiquus Dei minister, & propter priora obsequia tolerari aliquandiu posset, sed qui nouus miles, qui nunc ministrare incipit, sollicitè se gerere debet. Qui à patribus multa hæreditauit bona, licet ea ipse non acquirat, parentum bonis vitam ducit, non sicis, qui labore suo ea acquirere debet, laboremus ergo strenuè, qui postrema hora in vineam vocati sumus, vt similem
- B denarium cum primis recipiamus.

V 2

SEC VN.

SECUNDA
PARS CONCIO-
NIS, VEL ALTERA CON-

cio; qua exponitur Ignatij præclara mi-
 litia; qua Deo militauit, postquam
 sæculo militauerat:

T H E M A.

Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam eter-
nam, in quam vocatus es, confessus bonam confessio-
nem coram multis testibus. 1. Timoth. 6.

IGNATIVS Ex Loyolæ illustri fami- A
 lia in Guipuzcoa natus, adolescens sæ-
 culo huic militauit, & Gallis inuadenti-
 bus Nauarram, à Duce Nájara positus B
 fuit Pampelonæ custodiæ causa cū pau-
 cis alis. Sed magno Gallorum exercitu
 reliqui exterriti, urbem relinquere omnino decreuerunt.
 Ignatius verò multis verbis homines ab eo consilio reuo-
 care conatus, ubi se nihil proficere hortando perspexit, ar- C
 dentibus oculis detestatus ignauiam, perfidiamque, spe-
 ctantibus omnibus in arcem solus introiuit, quam cum pau-
 cis in ea commorantibus tueri decreuit. Cum verò arcis
 iusto-

A custodes deditiōem tractarent, quod in tanta propugna-
torum paucitate contra tantas hostiū copias negarent ple-
rique locum obtineri posse diutius Ignatius, quo erat ani-
mi, & corporis robore quam acerrimè se se rursus oppo-
suit, remq; disiecit. Cum verò Galli tormentis arcem qua-
tere, atque diruere capissent, Hispani, eos hortante Igna-
tio, verbis, exemplisq; arcem tuebantur. Tunc verò lapis è
muro excussus vi globi laeuam Ignatii tibiā grauiter læ-
sit, & globus ipse dexteram adeo labefactauit, vt è vesti-
gio seminaniis corruerit. Quo deiecto deditio facta est.
Silentio nunc prætereo plura alia, quibus animi magnitu-
dinem miles mundi ostendit, vt ad ea, veniamus, quæ Dei
miles effectus præstitit. Sicut enim piscatores Christus vo-

B cauit dicens: *Faciam uos fieri pisces hominum*, ita militem Matth. 4.

Ignatium ad militiam vocauit. Et vitæ spiritualis initia in-
structio militaris fuit. Cum enim nosset, in more positum
esse, vt nobiles equites antequam in ordines referantur, in
sacris ædibus noctem vnā armati excubent (quod in
Hispania per vigilum armorum appellant) militarem il-
lum ritum ad rudimenta Christianæ perfectionis in se-
metipso transferre constituit. Et ideo sacco indatus, fuscæ
præcinctus, relictis prioribus vestibus, nouis armis circum-
datus ante aram beatæ Mariæ montis Serratit tota nocte
in oratione fuit. Atque in hunc modum Christianæ mili-
tiæ nomen ex animo dedit Ignatius. Et Paulo ante à Deo

C vocatus fuit ad militiæ normam. Cum enim liberos legis-
set inanes, lectoque decumbens vt tempus falleret, librum
similem posceret, nullus huius modi inuentus est, sed sal-
ter quo sanctorum flores, ac egregia facta continebantur,
quorum quibusdam perlectis, varijs cogitationibus cor
eius vrgebatur, cum enim excelsus esset corde, semper ma-
gnacogitabat. Iam ergo occurrebant eius animo, vt in
mundi obsequium magna opera præstaret, quibus insig-
nis esset, iam verò recolens sanctorum miranda opera,
quæ, vt Deo obsequerentur, præstiterant, ea imitari in-
ducebat in animum. Hac vicissitudine, & quasi confli-
ctu dies aliquot exaggitatus est, cum in eius pectore vir-

In obitu P. Ignatij

flus, ac mundus penè ex æquo certarent, anxiusque erat, **A**
quam viam teneret. Sed diuina luce perfusus animaduertit à mundi cogitationibus, vt erant inanes ipsæ, sic se ieiunum, & aridum, ab his autem, quæ sanctæ erant, velut à pabulo salutari lectum vegetumq; discedere: liquidòq; perspexit, succata & insidiosa bona quantum à veris distarent. Tunc firmo animo decreuit, viam Dei tenere, in militiam eius adscribi, & ingentia facta in illa præstare, cuius, vt diximus, arma postea suscepit, & sic militiæ huic nomen dedit, & laborauit tanquam bonus miles Christi Iesu, certans bonum certamen fidei, vt Paulus ait in verbis initio propositis.

Ex his verò, quæ nunc diximus, illud omninò accidisse Ignatio apparet, quod Amalechitæ illi, de quo sic habet **B**
1. Reg. 30
1. Reg. 30. Imenerunt uirum Ægyptium in agro, & ad duxerunt eum ad Dauid, dederuntq; ei panem, ut comederet, & biberet aquam, qui cum comedisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est. Dixit itaque ei Dauid, cuius es tu? unde, & quo pergis? Qui ait, puer Ægyptius ego sum seruus uiri Amalechitæ, dereliquit autem me Dominus meus, quia egrotare cepi nudiustertius. Hoc autem dum Dauid ad hostes ductus eos superauit, & prædā vniuersam tulit, quæ à Siceleg ablata fuerat. Ægyptius fuerat Ignatius, dum vanitati deditus erat, sic enim magnus Antonius viros sæculi huius compellabat, cum enim ei dicebatur, aliquem aduentasse, vt eum quæreret, interrogabat, Ægyptius ne esses, an Hierosolymita? quibus verbis interrogabatur, an Deo **G**
adhaerendi studio, vel temporali cupiditate ad eum quærendum ille venisset? Is ergo Ægyptius est, qui caduca, & terrena querit. Relictus verò à mundo Ignatius fuit, cum egrotare grauius cepit vulnere in tibia accepto, tunc substitit, nec sequi potuit Dominum suum, nec bellum peragere. Sed cum lasum, ac infirmum Dauid assumpsit, qui præliabatur prælia Domini, vt certaret bonum certamen fidei, cum enim ducem exercitus sui Christus constituit, vt hostes superaret, & ablata iam prædā caperet. Et sicut tunc clamauerunt milites, hæc est præda Dauid. Ita nunc Societas vniuersa, quæ à mundi tyrannide liberata est, non præda Ignatij, sed Davidis dicitur, non Societas.

- A** Societas Ignatij, sed Societas Iesu nuncupatur. Simili etiā ratione præda animarum, quam à dæmonis potestate viri Societatis eripiunt, dicenda est Christi præda, non nostra quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Nemo ergo dicat: Ego sum Pauli, ego sum Apollo, sed ego sum Christi. Et nos socios dicamus non Ignatij, sed Christi, quod summa contentione Ignatius curavit, ex quo ei mirabilis visio apparuit. Cum enim Romanam properaret cum sociis, res ei contigit ad memoriam posteritatis insignis, & ad societatis consolationem mirabilis. Etenim orandi causa non longè ab urbe in templum ingresso Ignatio, statimq; ut sæpè solebat, abstracto à sensibus, atq; alta quadam animi contemplatione defixo, clarissima in luce per speciem illi sese Deus pater ostendit, Iesu filio baiulanti crucem, & crudelissimis affecto suppliciis præsentem Ignatium, sociosq; commendans, quos ille cum in fidem ac patrocinium libentissimè recepit, ad Ignatium placido & sereno vultu conuersus, hæc ipsa effari verba dignatus est: *Ego vobis Romæ propitius ero.* Quo tanto tanquam diuino solatio mirum in modum erectus & confirmatus Ignatius est. Et hoc ipsum vel in primis fuit causa, cur Ignatius confirmata post modum societati salutare potissimum Iesu nomen indiderit, quia eos in socios Christus admiserat. A sæculari ergo militia vocatus Ignatius est ad Christi militiam, ut præliaretur cū David prælia Domini, ut certaret bonum certamen fidei, & ad hoc societatem instituit, & quasi militum copiam collegit, quasi strenuus dux.
- B**
- C**

Sed ut hoc ipsum magis pateat, attendendū est, ea de causa potissimū in mundū Christū venisse, ut illū expugnaret, dæmonē superaret, & mūdū ab ei⁹ potestate eriperet. Hoc ipse expressit parabola illa, qua ait. *Cum fortis armatus custodit atrium suū, in pace sunt omnia, quæ possidet, si autē sortior illo superueniens uicerit eum, omnia spolia eius auferet.* Et alibi ait. *Nunc princeps huius mundi eicietur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* Et in Apocalypsi Ioannes ait. *Eccē equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur*

2. Cor. 3.

Luc. 11.

Ioan. 12.

Apoc. 19.

271 In obitu P. Ignatii

fidelis, & iterum, & cum in iudicia indicat, & pugnat, & uocabatur no- A
 men eius uerbum Dei. Et exercitus, qui sunt in celo, sequebantur
 cum in equis albis uestiti hyssino albo & mundo. Et uidi bestiam,
 & reges terre, & exercitus eorum congregatos ad faciendum præ-
 lium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu eius. Præ-
 lium hoc à Christo inceptum durabit usque in mundi fi-
 nem, cum supremum bellum cum Antichristo geretur. Cū
 uero Christus in caelum ascendit, suis præcepit, ut hoc Dei
 prælium præliarentur, & eentes in uniuersum mundū, il-
 lum Deo subicerēt, & à demonis potestate liberaret. Hoc
 fuit Apostolorū munus, & eorum, qui eos imitati sunt. Si-
 cut autem rex, qui in curia sua est, & misso exercitu suo ad
 prælium magni momenti, curat præcipue ea, quæ ad exer-
 citū pertinent, & numos, ac cibaria mittit indies, & nouos B
 milites, qui prioribus auxilio sint. Ita militanti suæ Eccle-
 siæ sapius Christus auxiliares mittit copias fortes, ac no-
 uos milites, qui uita, ac doctrina fidelibus sint præsidio, &
 parta tueantur, & noua regna Deo acquirāt, ut Christi reg-
 num crescat. Si enim Nabuchodonosor habuit mysterium
 consilij sui cum ducibus suis, dixitq; cogitationem suā es-
 se, ut omnem terram suo subiugaret imperio, cur non eadē
 Christus cogitet, qui est hæres uniuersorū, cui à patre da-
 ta est potestas in celo & in terra: Cur non id ipsum Chri-
 sti milites cogitent, & curent? Cur non huius rei causa cir-
 cumeant mare, & aridam, ut faciāt plures profelytos? Cur
 non relinquant ad hoc opus peragendum uniuersa alia, &
 militarem uitam ducant, & laboribus militiae se dedant? C
 Hinc factū est, ut postquam Christus hoc in bello victor
 occubuit, Apostoli hoc bellum strenue gesserint, & in eo
 feliciter occubuerint, & deinde plurimi eorum filij, & imi-
 tatores, & fidem tutati sunt, ac propagauerūt. Ad hoc au-
 tem opus religiones destinauit Deus in Ecclesiam, quæ
 acies militum sunt, chori castrorū, quos in humanitate vi-
 dere licet, qui omnia mundi reliquerunt, ut huic bello om-
 nino intenderēt. His religionibus mirum in modū Deus
 exercitum suum auxit, ac corroborauit. Et quemadmodū
 exercitus conflat ex diuersis militibus, diuersis etiā ve-
 xillis,

Indit, 1:

simile.

A xillis, ac etiam nationibus, sed vnus exercitus est sub vno duce, idem omnes intendunt, vnum omnes sunt, mutuoq; se iuuāt, ita licet diuersa sint in Ecclesia religiones, sed vni esse debent corde, charitate, sineq; , mutuoq; se iuuare debent. Et quemadmodū ciues in ciuitatibus securi degūt, milites verō induti armis pericula subeunt, vt ciues seruentur, & in laboribus illi versantur, vt ciues quiescant. Ita praelatorum, doctorum, ac religiosorum est, excubias agere, cum hostibus decertare, vitia extirpare, virtutes augere, in hoc enim constituti sunt. Hinc ad Ieremiam dicitur: *Ecce constituite hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & edifies, & plantes.* Iere. 1.

B Hoc cōsilio hisce diebus misit Deus Societatem Iesu in mundū, & illius ducem Ignatium, tanquā nouam acie, quę pręsidio sit, ac leuamini antiquis militibus, ac veteranis. Solet latari exercitus, cum noua acies aduenit, quę illum iuuet, & noui, qui veniunt milites, exemplo antiquorum militum ad eximia patranda facta accenduntur, ita ergo Dei Ecclesia, & illius milites antiqui latari debet Societate hac noua, & illa egregia priorum facta attendens. Sirenuē se gerere debet. Sed vt Ignatij vitam, ac filiorum eius describamus, explicandum nobis est, quomodo fidei certamen ob-eundum est, quo pacto Deo militandum.

Chrysostomus. 5. in homilia de militia spirituali ait. Miles durioribus legibus adstrictus est quā ciuis, illi namq; Chrys. relinquenda ciuitas, ac domus propria est, & illius delicta dies noctesq; laboriosas ducere debet, armis indui onerosi, victus illi parcus est, solū necessaria ei ministrantur, & hac quidē aspera, & ab omni voluptate aliena. Hoc ipsum miles Christi præstare debet, vt ostendit Paulus: *Labo- 2. Tim. 2. rasicut bonus miles Christi Iesu, nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, qui se probauit.* Hinc in lege præceptum fuit, vt pugnam non iniret, qui sponsam nuper duxerat, qui vineam denuo plantasset, aut domum ædificasset. *Deut. 20.* Ad hoc bellū oportet exui vniuersa impedimenta. Nā qui in Agone cōtēdit, ab omnib; se abstinēt, nudus cū do luctari debet, ne si vestitus sit, habeat, vnde teneatur, & succum-

In obitu P. Ignatii

A succumbat, vt Gregor. ait. Quia ergo delitiæ, ac diuitiæ im-
 pedimento esse solent, spinæq; sunt verbū suffocantes, vo-
 to paupertatis, ac castitatis hæc tolluntur. Perditus Anni-
 bal, & eius exercitus fuit delitijs Capuæ, quibus debilitati
 milites infirmi redditi sunt, & à Scipione superati. Hæc
 mirè præstitit Ignatius tanquam bonus miles. De Ange-
 lica illius castitate quid dicam? Initio cōuerfionis de casti-
 tate seruāda sollicitus, ratus nullū continētię præfidiū pos-
 se firmitus inueniri quā Dei matris patrociniū, in eius maxi-
 mē clientelam, fidēq; confugit, ac studio virtutis incensus
 illico fecit, vt eidē virginī sacratissimæ sese irreuocabili vo-
 to castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequiū,
 & sacrificiū pro sua infinita bonitate ratum, & gratū Deus
 ipse videtur habuisse, quando quidem beatissima virgine B
 deprecante, videlicet ex eo tempore, ad extremum vique
 diē Ignatius planē omni sensu libidinis caruit. Deinde vi-
 tæ instituit rationem asperissimā in victu, atq; vestitu, &
 ea fuit in Deum fiducia, atq; extrema paupertas, vt nauig-
 aturus in Ierusalem, nec numos, nec victum deferret, ne
 quid de summa paupertate, & magna in Deū fiducia vn-
 quam minueret. An non ista mutatio dexteræ excelsi fuit?
 quis enim hominem in Angelum, quis carnem in spiritum
 mutare potuit nisi Deus? Certē sicut planetarum influxus
 ac beneuolus respectus in hanc terræ partem veniens eam
 mutat in lapillum pretiosissimū, cum reliqua, quę adiacēt,
 quasi terra vilis relinquātur, ita planē Dei respectus in ele-
 ctos illius: illius oculi respicientes singulari gratia Ignatiū, C
 ē terra in cælum mutauerunt, ē vili pretiosissimum reddi-
 derunt.

Simile.

Sed hic forsā herebis, & dices, cum Ignatius asperissimā
 vitam duxerit, quā de causa noluit eandem fociis indicere,
 & certa regula eam taxare, ac suis subeundā omnino pro-
 ponere? Planē religiosa vita aspera esse debet, & à delitijs
 aliena, & pœnitentię laboribus plena, & huius modi vitā
 suos ducere Ignatius voluit, vt ex illius constitutionibus
 liquido constat. Voluit tamen, vt hæc aspera vita primū
 queratur in interiori affectuum mortificatione, in iugi Dei
 memoria,

- A** memoria, ac compositione interioris hominis, quę omnium asperitatum summa est. Deinde voluit suos impenſe proximorum ſaluti impendere, & hac in re omnes vires corporis conſumere, cui rei ita intendere nequaquam poſſent, ſi nimium vires debilitarent alijs externis laboribus. Et ideo iudicio ſuperiorum reliquit aſperitates taxandas, qui cauſe proſpicerent, quid cuique virium ſuper eſſet poſt labores plurimos in proximis impenſos, vt corpus affligere poſſet, & ea adhibita conſideratione, cuique poenitentię rationem taxaret. Ac tandem, ſicut Deus humanitatem induit factus homo, ita voluit virtutem, quę planę diuinum quid eſt, quaſi humanam reddere, vita quadam inſtituta, quę exterius facilis eſt, interius verò maxima, ac diuina. Ioannes quidẽ Baptiſta venit non manducans, neque bibens, & vt Bernardus ait, neque veſtiens, ſicut enim is fuit cibus & potus, vt non cibus neque potus dicatur, ita eius fuit veſtis, vt veſtis dicenda non ſit, ſed cilicium aſperriſſimum, mirabilis profeſſio vita & Deo, & hominibus. Chriſtus verò venit manducans, bibens, veſtitusque, & ſuperior fuit Ioanne. Nunc ait Chryſoſtomus, plebi ſanctior apparuit Ioannes *Chryſoſt.* Chriſto, ideo ad Ioannem non ad Chriſtum legatos miſos nouimus, vt ſuſciperetur in Meſſiam, ſanctior ergo apparuit Baptiſta, quã eſſet, quia reputatus eſt Meſſias, cū is non eſſet. Chriſtus minus ſanctus apparuit quam fuit, ita vita exterius aſpera placet nimium plebi, ſanctiorẽ illam reputat, quam ſit: vita interius charitate plena minus ſancta habetur, cum ſanctior ſit. Licet ergo plura exterius aſpera adhibenda ſint cuique viro religioſo, tamen ſocietati plura curanda ſunt ex his, quę intentiora ſunt. Voluit Chriſtus non adeo aſperam vitam ducere, vt qui omnium exemplar futurus erat, omnibus facilem virtutem redderet, voluit id ipſum ſocietatem preſtare Ignatius.

Sed quia fatis non eſt militi impedimenta abiicere, niſi armis ſe accingat in prelium, videamus, quibus armis ſe induerit Ignatius. De Iuda Machabeo dicitur: *Induit ſe lorica ſcutis, & gignis, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in preliis, & protegebat caſtra gladio ſuo, ſimilis factus eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus.* *1. Mach. 3.*

In obitu P. Ignatii

- catulus leonis ruziens in uenatione. Ad hunc modum armis se accinxit Ignatius. Sed quoniā arma cōuenire debēt gerendo praelio, diuersis armis indui oportet militem Christi & mundi. Hinc Paul. Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitio num, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Sed quæ nam illa sunt arma? Induit lorica iustitiæ, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei. En arma militis Christi, lorica iustitiæ est, omnis virtus, qua homo ornatur à capite ad pedes vsq; vulgo (armes traçant) vniuersum hominē induens, scutum fidei, quo omnis ictus inimici frangitur, & tentatio omnis abscedit, gladium verò spiritus uerbum Dei est, quod in ore, & in manu esse debet, dum opere impletur, quod ore docetur.
- 2. Cor. 10.** Inde in Canticis dicitur: En lectulam Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël omnes tenentes gladios. Quæ uerba expendit Gregor: 10. Moraliū cap. 28. & 29. & ait benè ait, tenentes gladios, quia qui manu non tenet uerbū Dei, qui illud non opere implet, parum fructus colliget, ei-que accidet illud Psalmi. Auribus adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello, cum enim Deus adiutorium auerit, quo pacto hostes expugnari poterunt? Hic est gladius, quē ab Ezechiele sumi Deus præcipit, ut superflua resceat. Sume tibi gladium acutum radicem pilos. Hic gladius paucori esse debet peccatoribus, quo eis uita praua interdicitur, hoc enim gladio Asina Bala terretur, ut uia prauā deferat.
- Cant. 3.** In his, quæ dicta sunt, Ignatium propriis lineis depinximus, fuit enim in eo lorica iustitiæ uita irreprehensibilis, qua uniuersa sic egit, ac si circino in omnibus uteretur, & ideo circino depingi aliquādo solet, quo efficitur, ut lineæ ducantur omnino secundum artem. De idolorum fabris ac cultoribus Isaias ait. Artifex lignarius extendit normam, formauit illud in runcina, fecit illud in angularibus, & in circino toruauit illud. Hoc autē præstant non tantum idolorum cultores, sed & hi, qui uitā moresq; cōponunt ad dæmonis uoluntatē, qui circino diaboli utuntur, ut eius opera perficiant, ac uolunta-
- Greg.**
- Psa. 88.**
- Exch. 5.**
- Nume. 22.**
- Isai. 44.**

- A** voluntatem impleant. Contra viri sancti in circino Deum in seip[s]is efforant, dum opera sua perficiunt, vt Dei operibus si millima sint. In circino formare societatem voluit Ignatius, dum eam sic instituit, vt similis Christi vitæ esset interioris quidem oratione ornata, ac charitate, exterius communi, ac facili viuendi ratione, vt sibi proximisque attenderet. Scutum etiam fidei arripuit, inuisibilem præ oculis semper habens, & sic ad maiorem Dei gloriam attendens. Hac verò fides ita in eo perfecta fuit diuinis illustrationibus, vt si quod impossibile est, scriptura diuina non esset, fidem tamen in corde inscriptam viderit, & in anima sculptam. Galeam verò salutis, quæ in spem vocat Paulus, 1. Thes. 5. ea perfectione retinuit, vt innumeras creaturarum opes rebellauerit sæpius, in Deo solo fidens, & in maiori cõstitutus necessitate magis sperabat, & fame oborta plures in societate recipiebat, & eius sp[iritu]s Deus miraculis aderat, quia beatus vir, qui sperat in eo. Vis autem verborum eius tanta fuit, vt non possent homines resistere spiritui, qui in eo loquebatur, non Socij ipsius, non principes, non ipsi obdurati peccatores, non inimici acerrimi, qui ip[s]e cedebant. Et mirandis morum mutationes efficit, præcipuè exercitijs spiritualibus exhibitis, quorum librum edidit à summo Pontifice approbatum.
- Cum verò filiis suis in sua regula præceperit, vt salutem propere, & proximorum impense intendant, orandum eis est cum Beato D[omin]o, *usque in me duplex spiritus tuus, duplici* 4. Reg. 2. *certè spiritu indiget, qui sibi, ac alijs attendere debet, vt impleat illud Christi: Ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet, ingredietur ad se, egredietur ad proximos, & vtrobique inueniet profectum, de qua res ait Paulus: Siue mēte excutimus Deo, siue subrisimus uobis, charitas Christi urget nos.* Ioan. 10. 2. Cor. 5.
- In quæ verba Diuus Thomas ait. Apostoli sunt medij inter Deum & populum, Deuteronomij. 5. Ego sequeſter medij fui. Oportet ergo hauriat à Deo, quæ effundant, in populum, & ideo aliquando eleuandierant per contemplationem in Deum ad percipiendam celestia, quandoque verò populo se debebant conformare, ad tradendum ei diuina,
- D. Tho.

In obitu P. Ignatii

- ei diuina, ideo ait, siue mente excedimus, & eleuamur in Deū, ego dixi in excessu meo, siue sobrii sumus, id est, com-
 mensuramur vobis, sobrietas enim idem est, quod cōmen-
 suratio, bria enim Græcè est mensura. Hæc sobrietas non
 opponitur ebrietati vini, sed ebrietati spiritus, quæ rapit
 hominem ad diuina, de qua in Canticis: *Bibite amici, & ine-*
briamini charissimi, siue ergo ascēdimus ad Deum, siue des-
 cendimus ad vos, omnia propter Christum. Sicut & in
 Genes. 28: scala Iacob ascendunt, & descendunt Angeli, ita vir So-
 cietatis ascendere debet ad Deum, & descendere ad pro-
 ximos. Similisque erit Dauid, de quo scriptum est: *Quis*
 1. Reg. 22 sicut Dauid fidelis, ingrediens, & egrediens ad imperium regis?
 Exod. 32. Et Moysi. *Qui ascendit in montem ad Deum, & descendit, cum*
 populus peccat. Primò ergo ascendere montem oportet, pro-
 priam perfectionem curando. Ascende in montē tu, qui Euan-
 gelizas Sion, si verò interroges, quis ascendet in montem Do-
 mini? dicam tibi: innocens manibus, & mundo corde, quia hæc
 est generatio querentium Dominum, querentium faciem Dei Iac-
 ob, faciem, id est, perfectam Dei cognitionem. Sic Do-
 minus ait Abraham. Esto perfectus, & ambula coram me, & fa-
 ciam te crescere uehementer. Vt hoc opus perficias serio ei
 attendere debes. Vnde Propheta: Si reuerteris Israël, ad me
 ait Dominus, *Ame conuertere*, quasi dicat, non iocose, & of-
 citanter id negotij peragendum est, sed summa diligen-
 tia. Nulla certè ars, aut negotium est, cui si negligenter at-
 tendas, proficias, omnia curam, ac diligentiam exigunt,
 quid obsecro erit ars artium, negotium negotiorum?
 Cum ergo iustorum semita sit quasi lux splendens, &
 crescens vsque ad perfectam diem, ut Sapiens ait, crescen-
 dum nobis est, non standum. Si dicas, volo stare, ait Ber-
 nardus in epistola, vis quod non potest fieri. Sicut qui
 vento contrario ducitur, si remiglis non utitur, ut vl-
 tra progrediatur, in diuersum à vento fertur. Ea autem in-
 tentione sibi attendebat Ignatius, ut ex toto conatu opera-
 retur, & aliquando infirmatus sit, quia aliqua sacra fecerit
 magna intentione.
 Qua etiam intentione proximis iuuantis adfuerit, dici
 pro

A pro dignitate non potest, Iudæis enim, meretricibus, hæreticis, gētibz adfuit per se, ac suos mirabili charitate, perfectis, & imperfectis normam viuendi tradidit, vt similis fuerit Beseleeli, de quo in Exodo Dominus ait. *Exod. 31.* Ecce uocaui ex nomine Beseleel, & impleui eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabre fieri potest ex auro, & argento, & ære, marmore, & gemmis, & diuersitate lignorum. Iusti certè omnes superædificant super Christū, vt Paul. ait, sed perfecti superædificant aurū, argētum, & lapides pretiosos, quia spiritualia exercent opera, quæ prætiosa sunt. Imperfecti verò superædificant ligna, quia opera minus perfecta præstant, vt D. Thom. in Paul. *D. Tho.* lū explicat. Sed vt omnibus adesset Ignatius perfectis, & imperfectis, impletus est spiritu sapientiæ & consilij, qui sapientibus & insipientibus debitor fuit, & exercitia spiritualia omnibus proficua inuenit, quæ omni statui deferuissent. Regulas etiam tradidit omnibus Societatis officiis ac ministeriis. Verè Beseleel dici à nobis potest. Demū religionē instituit quæ paucis diebus vniuersum mundū peragravit, & ad fines orbis peruenit, & ubiq; crescit, & fructū refert. De qua illud solum dicam, quod Augustinus de Ecclesia dixit. Aut miraculis creuit, aut sine miraculis, si miraculis à Deo factis, opus Dei esse comprobatur, sancta ergo est, si sine miraculis, hoc maximū miraculorū est, quod tēpore misero, imò miserrimo, cū charitas friguit, cū iniquitas abundat, Societas mirū in modū creuerit. An hoc opus militis est, an verò Dei? Potuit ne miles sine Dei digito opus tantum consummare, & ad finē vsq; perducere? potuit humanis viribus tot inimicis, & impugnatoribus resistere? Rectè Ignatius vsurpare potest verba illa Dauidis: *2. Reg. 7.* Quis ego sum Dñe Deus, & quæ domus mea, quia adluxisti me hucusq; sed & hoc parum uisum est in conspectu tuo Domine, nisi loqueris de domo serui tui in lōginquum. Quis obsecro Ignatius erat, vt vsq; huc progredieretur, vt domus ei, & religio pararetur perpetua? Certè opus manuum mearum est uisus Israel plantatio Domini ad glorificandum.

Sed vt religiosi Societatis Iesu intelligant, qua vita san-
ctitate

In obitu P. Ignatii

titate esse debeant, vt muneri suo faciant satis, opere pre- **A**
tium erit, eis ostēdere, quæ de ipsis aliqui authores vel ma-
nifestē dixerunt, vel plures non sine magna ratione de eis

104. Feder.

Isai. 18.

dicta putant. Ioannes Federicus Lumnius de extremo iu-
dicio, & Indorum vocatione lib. 2. cap. 6. explicans verba
illa Isaia: *Ute Angeli ueloces ad gentem conuulsam, & dilaceratā,*
ad populum terribilem, post quem non est alius, ad gentem expectan-
tem, & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terrā eius, ad mon-
tem nominis Domini exercituum montem Sion, omnes habitato-
res orbis, qui moramini in terra, cum eleuatū fuerit signum in mon-
tibus uidebitis, & clangorem audietis. Ait ergo Ioannes Fede-

ricus in stare iam finem mundi, quia omni nationi prædi-
catum est Euangelium. Dicit etiam hos veloces Angelos, **B**
quos Deus mittit, esse patres Societatis Iesu qui ad extre-
ma Africæ penetrauerunt, & vsque ad orbis fines perue-
nerunt. Dicuntur (ait) Angeli, id est, nuntij, eo quod maxi-

Isai. 6.

marum rerum legatione tanguntur, veloces autem sunt,
quia & deuotione & spiritu alacres per ualissimi maris
pericula in alium amplissimum orbem conuolarunt. De
quibus etiam explicat illud Isaia: *Qui sunt isti, qui ut nubes*
uolant, & quasi columbæ ad fenestras suas! Nubes vocat pro-
pter celerem obedientiam, & propter affluentiam uerbi
Dei in prædicatione, & propter contemplationem, qua in
alta eleuatur, colūbas uero quia fellis acerbitate caret hæc
pacifica Societas Iesu, quo nihil mirabilius. Hæc ille. De

B. Vincen.

Societate etiam plurimi intelligunt, loquutum fuisse D.
Vincen- **C**
tium in tractatu de uita spiritali in fine, ubi admo-
net, considerandum statum futurum in fine mundi quorum
dam uirorum Ecclesiasticorum, pauperum, & mansuetorum
charitate ardentissima sibi coniunctorum, nihil cogitan-
tium, aut loquentium nisi solum Iesum, supernam Dei, &
beatorum gloriam contemplantium, & ob Dei amorē sem-
per mortem expectantium. Est & alia prophetia mirabi-
lis magni illius Abbatis Ioachin, qui floruit anno Domini
1200. Qui spiritu prophetico afflatus multa prædixisse
uidetur: inter quæ in lib. 20. expositionis super Apocaly-
folio. 83. sic ait. Erit quidam ordo designatus in Iesu, qui
clarebit

Ioachin.

- A** clarebit sexto tempore Ecclesiæ, id est, in fine mundi, qui erit præ cæteris spiritualis, præclarus, & Deo amabilis. Et in folio 98. ait. Deus diligit istum vltimū ordinem, quemadmodum Iacob Patriarcha Benjaminum filium suum, eò quod in senectute genuerit eum. Et in folio 175. exponens illa verba Ioannis. *Et uidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis*, sic ait. Arbitramur tamen in eo, quod visus est sedere super nubem candidam, signari quendam ordinem iustorum, cui datum sit perfectè imitari vitam filij hominis, & habere linguam eruditam ad Euangelizandum, & colligendum in aream Domini vltimam messionē. Qui dicuntur sedere super nubem propter cōtemplationem,
- B** & hic erit ordo perfectorum virorum seruantium vitā Christi, & Apostolorū. Et idem Abbas Ioachin super Hieremiæ 1. cap. sic ait. Reuelandi sunt in Ecclesiā doctores, prædicatoresq; fideles, qui terrena, ac carnalia corda omniplaga percuntiant, ac erectis, & tumidis magisteriis silentium studiis suis imponant. Et benè filius Melchiæ Hieremias describitur, quia ordo ille futurus ad obedientiam summi Pontificis dirigitur. Planè si me interroges, an hæc omnia de Societate Iesu ego dicta putem? dicam, multa esse verba, quæ illam respicere videntur, & quasi proprio nomine designare, vt quod hic ordo sit designatus in Iesu, cuiusmodi similem designationem in alio non vidimus, quod ad obedientiā summi Pontificis dirigitur, cuius rei quartum solenne votum in Societate emittitur, & similia alia. Mihi planè hoc certum est, Societatem Iesu minimam ab Ignatio eius fundatore vocatā, quæ ad eò omnibus religionibus honorem deferre debet, tãquam fratribus natu maioribus, ac planè patribus. Ad q; ad eò vaticinia prophetarum de aliis etiam religionibus accipi oportet, quæ in gentium conuersione præclaram operam nauarunt. De Societate verò Iesu etiam accipi possunt, quæ plurimum in hac re Ecclesiæ Christi adfuit, & innumeras gentes ad Ecclesiam adduxit. Reliqua verò, quæ spiritu prophetico dicta de Societate Iesu videntur, si illius regulam, ac institutum spectes, planè de illa accipi posse iudicabis, est enim hoc institutum virorum planè perfectorum, qui solum Christi gloriam
- X
quarant,

querant, qui quotidie moriantur, qui in discrimine sedent, vt A
Christi gloriam augeant, & eius vexillum in vniuerso mūdo
eleuent. Si religiosos consideres, multi planē fuerunt, & nunc
sunt, quibus illa vniuersa conueniūt, qui animas suas pro Chri-
sto tradiderunt, qui summa alacritate, ac animi contentione in
remotissimas mundi partes vexillum Christi deduxere, qui
magna charitate, puritate, ac contemplatione floruerunt. Si
qui verò inter hos imperfecti inueniantur, curare omnino de-
bent, vt tantæ vocationi respondeant, vt tanto corpori, & ipsi
tanquam membra coaptentur, simileſq; fratribus suis sint,
quibus conuiuant, & quorum vtuntur.

Operepretium nūc erit, gratumq; me facturum omnibus
credo, si aliquid nunc dixero de Apostolo illo Indorū Orien B
taliū Patre Francisco Xabier, qui ex decem Ignatij sociis
vnus fuit, & inter omnes illos primo loco numerandus, &
qui opera sua innumeras gentes & regna ad Christum addu-
xit: & idē superius memoratæ prophetiæ, ea parte, qua de
Societate Iesu loquantur, potissimum respiciunt Franciscum
Xabier, qui etiam viris Societatis sigulare fuit exemplar: &
idē sicut primum vidimus in Ignatio, ita secundum videre
nos oportet in Francisco Xabier. Huc accedit, quod gloria
Patris Filius est sapiens: & idē in Filio sapientissimo non mi-
nimum glorificatur Ignatius. De quo proinde pauca dicen-
da sunt. Certē ei accommodari iure optimo verba illa pos-
sunt, quæ ad Timotheum Paulus dixit: Tu autem assequer- C
tuses meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, lon-
ganimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passio-
nes. Simillimus namq; Paulo Apostolo Pater Franciscus
fuit, vt mox ostendemus. Si prius expendimus, quan-
ta Deus beneuolentia, ac largitate in homines vsus fuit,
dum illos sibi voluit coadiutores esse in opere salutis anima-
rum, vt dicere posset Paulus: Dei enim sumus adiutores.
Ad opus creationis nulla creatura vti voluit, vt instu-
mento ad rerum productionem, licet Auitena in sua Me-
taphysica diuersum putet, quod si vt ille putauit, aliqua
creatura Deum iuuisset, vt vniuersa conderet, eximia di-
gnitate illa decorata fuisset, posset enim illa creatura gloriari,
quali

2. Tim. 3.

1. Cor. 3.

A quasi in immensum, ad eum modum, quo diuina sapientia gloriatur, licet non æque, diceretq; cum illa: *Quando præparabat celos aderam, quando certa lege, & gyro uallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum: quando appendebat fundamenta terræ, cum eo erant cuncta componens.* Si magna ista gloria est diuinæ sapientiæ, qualis obsecro gloria esset creaturæ, si vniuersis rebus dicere posset mihi debetis, quidquid in vobis est boni. Sed cum id Deus creaturæ non concesserit, aliud maius dedit, & ampliori dignitate decorauit, cum homine uti voluit, ut instrumento ad animarum sanctificationem, quod excedit in immensum creationem. Potest enim Paulus dicere: *In Christo Iesu per Euangelium ego uos genui*, mihi fidem debetis, & salutem animarum. Quo bona spiritalia excedunt naturalia, eo excedit hæc dignitas eam, quā haberet, qui naturalia cōferret.

B Maxima ergo eorum dignitas est, qui animarum salutem incūbunt. Ad hoc opus primum electi Apostoli sunt, qui parentes Ecclesiæ sunt, quos ideo primos in Ecclesia cōstituit Deus. Sed quoniam Apostoli non semper mundo adesse debebāt, alios secundos Apostolos Deus destinauit ad hoc opus, qui primis similes essent in fide, patientia, charitate, doctrina, miraculisq; , ex quibus vnus fuit Timotheus, cui Paulus dicit: *Tu autem assequutus es meam doctrinam, &c.* Inter hos secundos Apostolos, nostro hoc sæculo fuit Franciscus Xabier, cuius si opera consideres, si miracula, si persecutiones, si vias longissimas, si gentium conuersionem, secundum eum Paulum dicere poteris affirmareq; , quod homo Dei sit, quod assequutus doctrinam, fidem, charitatē & passionem Pauli.

C Hinc est, ut in Portugaliæ regno Apostolus dictus sit, & hoc nomē vniuersæ Societati reliquerit eo in regno. Extat nūc epistola, quā ego vidi in domo Xabier in Nauarræ regno, quā scribit sanctissima fœmina omnibus venerationi habita soror Franciscus Xabier (quæ Abbatiſſa fuit monialium discalciatarum Gandiæ) ad vtriusq; parentes, quæ ait, necessaria omnia abundē ministrari oportere Francisco Xabier, qui operam literis Paryſiis dabat, quod etiam si ad hoc domus Xabier distrahenda esset, quoniam ille futurus erat noui

mūdi Apostolus. Hoc autem sororis vaticinium ille veritati A
omnino reddidit vir factus.

Sed attende, quæ sint Apostolici muneris propria, quæ
Paulus enumerat. Primum doctrina, & institutio, doctrina
fidei, & institutio, quæ est eruditio, vt nouerit, quomodo se
gerere debeat in prædicatione, vt omnes lucrificat. Secundū
D. Tho. est propositum, quod explicat D. Tho. esse finem, quē respi-
cit Apostolus, gloriam Dei, scilicet, & animarum salutem.
Tertium Fides maxima, & Spes, quā dicit Paulus Longa-
nimitatem, quia in longum expectat, & charitatem. Quartū
Patientia, quia bene patientes erunt, ut annuntient, vt Psaltes ait.
Psal. 91. Ecce spiritum Apostolicum descriptum à Paulo. Primò lux
doctrinæ magna necessaria est, luce enim hoc bellum peragē B
dum est: Luce deiecit Christus Paulum. Vnde Isaias. *Le-
buntur coram te, sicut qui letantur in messe, sicut exultant uictores
capta præda, quando diuidūt spolia, ingum enim oneris eius, & uir-
gam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die
Madian.* Ostendit Christi victoriam similem futuram ei, quā
de Madianitis Gedeon reportauit, illa autem parta est lage-
nis fractis, & luce interiūs inclusa apparente, lux ergo vincit.
Hinc canit Debora. *Stellæ posite in ordine suo contra Sisaram
pugnauerunt.* Hinc Psaltes. *Ortus est sol, & congregati sunt: be-
stia enim lucem fugiunt. Quæ obsecro potiora arma contra
mundi tenebras, quā in Christi lux? Ideo Apostoli dicti sunt
Lux mundi.* Hac doctrina enituit præcipuè Xabier, nec doctri- C
na solum, sed & spiritu prophetiæ (quod ad excellentiam do-
ctrinæ pertinet) vt sapissimè ostendit. Institutio verò tanta
in eo fuit, vt omnibus admirationi esset, quia omnibus omnia
fiebat, & sic omnes Christo lucrabatur.

De eius proposito ac intentione diuinæ gloriæ quid dicā?
Vocatus ab Ignatio, vt in Indiam proficisceretur, etiam non-
dum confirmata Societate à summo Pontifice, nec Ignatio
electo in generalem præpositum, summa alacritate, ac breui-
tate viam arripuit. Et cum propè patriam suam transiret,
adduci non potuit, vt suos inuideret. Verè sicut Paulus, non
quieuit carni, & sanguini, adeo Dei gloriam intendebat.

Deinde Fides, Spes, ac Charitas præcipua ratione in Apo-
stolo

A stolo necessaria sunt, qui enim eximia opera, fortissimaq; gesta intēdit, quo pacto ea perficiet, nisi magna fide, spe, ac charitate. Ideo Apostolos Christus carpit, quod modicae sint fidei, & illi orant. *Domine adauge nobis fidem.* Et egregia sanctorum facta tribuit Paulus fidei. Et Ioannes: *Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra.* Armatur in Apostolum vniuersus mundus, quo pacto non turbetur, ac formidet? hoc magna fides præstabit. *Creditis in Deum, & in me credite.* Fides ac spes animum confirmant, vt non terreatur, etiam si cum vniuerso inferno contendendum sit. Hac fide, ac spe mirè præditus fuit Pater Franciscus Xabier, qui ad longissimas peragendas vias, nec vnum numum accepit, soli Deo innixus: & cum in insulam Mori proficisceretur, vt belluas illas ad Christum adduceret, nulla remedia contra venenum accepit (quo illi homines sæpè plurimos occidunt) ne quid de excellenti sua in Deum fiducia minueret. Et in quadam epistola ait, optimum contra omnes tentationes remedium esse, ostendere dæmoni animum fortem, ac vinlem, nihil timentem. Hac fide aggressus est vniuersam Orientis Indiam, & in Sinas vsque, & Iaponios peruenit. Et hac magna fide innumera patrauit miracula, dæmones eiecit, a gros sanitati restituit, cæcos illuminauit, mortuos suscitauit. Charitas in eo enituit exponens vitam periculo sapissimè pro fratrum salute spiritali, & suadentibus ne in Insulam Mori iret propter discrimen maximum, dixit, verba illa Christi. *Qui amat animam suam perdet eam.* Legentibus manifestum esse, experientibus verò difficilem. Et insulam Mori asseruit dici debere insulam spei, quod rectè pronunciauit, cum tanta ipse spe ad eam iuerit. De necessitate patientiæ patet in Apostolo, qua mirè ornatus fuit Xabier sustinens innumerans persecutiones, ac labores, in quibus omnibus nobis proponitur imitandus, &c.

Matth. 8.

Luc. 17.

Heb. 11.

1. Ioan. 5.

Ioan. 14.

Ioan. 12.

CONCIO.

In electione Prælati, vel Abbatissæ.

T H E M A.

Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire, & intrare ante eos, & adducere eos, vel introducere, ne sit populus Domini, sicut oves absq; B
pastore. Num. 27.

IDEIVM Congregatio diuifa est in duo munera, & ideo fideles sunt bipartiti, quidam enim pastores sunt, prælati, principes, iudices, rectores, patresq; alij vero oves, subditi, ac obediētes. Vnde reipublice Christianę ordo, ac optima consistentia in eo sita est, si quisq; muneri suo satisficiat, si prælatus, ac superior rectè gubernet, ac dirigat sibi subditos, & inferior bene regatur, ac obediat. Cum id sit, beatus populus nuncupari potest, quia ordinem suum seruat, cum C autem aliter res se habet, omnia perditæ sunt, & absq; vilo ordine. Vt hæc ambo nos doceret verbo, & exemplo, orabat Isaias, vt mitteretur Messias, cum ait. *Emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deserti ad montem filie Sion.* Non solum venit Christus ad nos redimendos, sed & instruendos exemplo, ac doctrina: & ideo vt subditis esset obedientię exemplum, venit agnus mitis, humilis corde, factus obediens vsque ad mortem, quo nos docuit subdi maioribus. *Qui erat subditus illis, sed quibus? non solum Ioseph, & Mariæ, sed & infidelibus principibus obediens in tributi redditione, in passionē ab eo suscepta. Simul etiam prælatis exemplum fuit, factus pastor bonus: & ideo Isaias non solum agnum petit:* sed

Isa. 16.

Luc. 2.

A sed & dominatorem terræ, qui doceat principes, quo pacto dominantur: pastores, quo pacto pascant gregem. Quia verò nunc pastor nobis eligendus est, nosse oportet, à quo eligendus primum sit, à Deo scilicet, à quo orationibus obtineri debet. Secundò qualis prælatus esse debeat, & quæ munera præstare, vt ea solum attendamus in eo, qui eligendus est. Tertiò, quo pacto quisq; timere debeat onus Angelicis humeris formidandum. Et deniq; grauissimum illius scelus, qui alium attendens quàm Deum, prælatum eligit. Hæc omnia in propositis verbis manifestè ostenduntur.

Et primum expendit Origenes, quem Glossa refert, quàm **B** alienus à carnis affectibus Moyses erat, qui audiens à Deo mortem sibi imminere, curans populi bonum prælatum eis petit, & cum duos haberet ipse filios, & alios Aaronis filios, non eos ipse eligit, nec à Deo eligi postulat, sed Deum orat, vt ipse prælatum eligat, quia solius Dei est prælatum lumen concedere, quo subditos regere possit. Innumera occurrunt in gubernatione fidelium, etiam temporali, quid in spirituali ad quæ satis non est omnis humana prudentia, ac scientia. Aliquando enim dissimulare delicta oportet, aliquando grauissimè punire, aliquando mitius, & deniq; innumeræ sunt circumstantiæ, quæ sub arte esse nequeunt, in quibus diuersa ratio gubernationis exigitur, nec lumen naturale, nec humana prudentia satis est, vt rectè in omnibus gubernet, nisi diuinum adsit lumen, quod defectus humanæ prudentiæ suppleat. Hanc veritatem asequutus est Plato, qui in libro de re publica, & sæpè ait. Reipublicam nequaquam probè gubernari posse, nisi eius gubernator supremam animi vi Deo iungatur, & ab eo cognitionem hauriat, quia ipse viuat, & alios gubernet, quam ab eo accipiat, qui se ipso est veritas, ac bonitas, non participatione. Et hunc gubernatorem dicit Plato hominè diuinum, quia plus est quàm homo, & excedere subditos debet, sicut vir puerum. Et quædam dum ad brutorum animantium cussio diu non deputatur brutum, sed homo, qui bruta excedit, ita qui homines regere debet, plus quàm homo sit, & hic homo dicitur diuinus. Hæc Plato. Sed vt veritas ista nobis omnino certa sit, ea docetur in diuinis literis, cū enim Moyses cōquereret,

Orig.

Plato.

aut

X 4

quod

Num. 11. quod pondus tanti populi sustinere non posset, ait Dominus A
ad eum. Elige septuaginta viros, & duces eos ad ostium tabernacu-
li fœderis, faciesq; ibi stare tecum, ut descendam. & loquar tibi, &
auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, ut sustineant tecum onus popu-
li, & non tu solus graueris. Impleuitq; eos Dominus spiritu, &
prophetauerunt, & hi rectores populi fuere in temporalibus,
& iudices sæculares. Tanta verò hominis infirmitas est, vt hi
homines diuini facillè decipiantur, si aliquando coniecturis
Iosue. 9. iudicantes, ad Dominū non accedant, vt ab eo dirigantur. Et
ideo Iosue, & Israël deceptus est Gabœonitarum simulatio-
ne, quia coniecturis fidentes os Domini non interrogaue-
runt. Sap. 9. Et ideo Salomon orat. Homo infirmus sum, & exigui
temporis, minor ad intellectum iudicij, & legum, & si quis fuerit B
consummatus inter filios hominum, si ab illo absuerit sapientia
tua, in nihilum computabitur. Non solum vidit Salomon se
insufficientem muneri gubernationis, sed & omnem ho-
minem etiam consummatum, si ab eo absuerit diuina sa-
pientia. Si ergo solius Dei est, gubernatorem dare, ac fa-
cere conuenientem, ab ipso petendus est humili oratione.
Merito ergo orat Moyses. Prouideat Dominus Deus spi-
rituum omnis carnis, hominem, &c. Cū ait spirituum
significat, ad Deum pertinere singulari ratione spiritus ho-
minum dirigere, qui ab ipso solo conditi sunt. Alij legunt,
spiritum omnis carnis, quasi dicat, prouideat Deus superio-
rem, qui est spiritus subditorum, qui eos dirigit, ac gubernat, C
sicut Spiritus gubernat corpus, quia prælatus ea munera exe-
quitur in congregatione sibi commissa, quæ spiritus in cor-
pore, quod viuificat. Sed Græca, ac Hebræa priorem lectio-
nem habent.

Ex dictis verò colligitur, qualis sit eligendus prælatus, &
quæ re præcipuè ornari oportet eum, qui aliis præest, virtu-
te scilicet, sanctitate, ac familiaritate cum Deo, & orationis
dono, quo à Deo hauriat, quæ in subditos effundat. Hinc
factum est, vt post seditionem Dathan, & Abiron volen-
tiam populo principari, dixerit Dominus ad Moysen: Acci-
pe virgas à principibus tribuum, quem ex his elegero, germina-
bit virgaeus. Germinauit autem virga Aaron, & turgentibus
bus.

A bus gemmis erumpebant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt. Certè illi principari debet, qui germina omnis virtutis profert, qui floret, qui fructificat. Virga vigilans pastor est, sed virga arida apta non est principatui, sed quæ omni ornatur virtute. Id ergo primum præstare prælatus debet, & id tu attende, vt prælatum eligas.

Sed vt huius virtutis eximiæ, ac perfectæ necessitatem in prælato clarius inspiciamus, illud attendendum est, finem humanæ gubernationis, etiam politicæ esse virtutem eorum, qui gubernantur, quia cum gubernatio sit directio gubernatorum in finem, qui est Deus, hæc autem directio fiat per virtutem: ad prælatum spectat, virtutibus imbuere subditos, ad quod rectè præstandum, opus est, vt in virtute sit ille perfectus. Bernardus sermone 76. in Cantica ait. Ecclesia sæpè appellatur in scriptura Sponsa. Vnde Angelus ad Ioannem ait. *Veni, ostendam tibi sponsam agni.* Prælatorum verò est, hanc ornare sponsam, eam inquirere, ac perducere ad sponsam. Similisq; esse debet Eliezer procuratori Abrahamæ, qui maxima sponsam Isaac quæsiuit, ornavit, atq; ad Dominum perduxit. Cum rogaretur, vt panem manducaret, ait. *Non comedam, donec loquar sermones meos.* Ea namq; prælati cura esse debet lucrandi animas Deo, vt hanc curam præponat cibo, ac omnibus aliis, & hic esse debet cibus eius, vt perficiat opus Dñi, vt subditum ad Deum ducat. Sicut autem Eliezer ornat Rebecca in auribus, armillis, vasis argenteis, ac vestibus: ita prælatus ornare debet animas sibi subditas fide, quæ ex auditu est, vt ait Paulus fides in auris est aurea, cū charitate viuat, duplex verò in auris refertur ad duo. quæ fides docet de Christi diuinitate, ac humanitate. Armillis etiam ornanda sponsa Christi est, armillæ verò ornamenta sunt manuum, quia duplici charitate ornari oportet animam, charitate Dei, ac proximi, quæ vna est, quia vnus habitus, & duplex, qui Deum, & proximum respicit. Armillæ istæ pondo fictorum decem erant, quia charitas implet decem legis præcepta. Deinde vasa & vestes ornamenta reliquiarum virtutum significant, quibus omnibus Christi sponsa fulgere de-

Bernard.

Apoc. 21.

Gen. 24.

Rom. 10.

In electione

bet, vt digna Dei conspectu fiat. Hoc autem praelati munus **A**
est, vt sic ornet sibi subiectos, vt eos ad Dominum ducat, vt
eis dicat: Audi filia, & uide, obliuiscere populum tuum, & do-
mum patris tui, quia concupiuit rex speciem tuam. Si id prae-
latus praestet, ministerium impleuit suum.

Sed quisnam est, qui ad hanc idoneum se putet? quis vesti-
menta habet sibi, & aliis? Audi, quid Isaïas hac de re dicat:
Isa. 3. *Apprehendet enim uir fratrem suum domesticum patris sui, & di-
cet, uestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem haec sub
manu tua. Respondebitq; in die illa dicens, non sum medicus, & in
domo mea non est panis, neque uestimentum, nolite constituere me
principem populi. Certè si in aliquo videris ornamenta vir-
tutum, qui custodiuit uestimenta sua, ne nudus anibulet, **B**
qui ueste nuptiali indutus sit, qui uestem byssinam habet,
quæ iustificationes sanctorum sunt, dicere ei potes, tu esto
princeps noster, quis enim melius ad virtutem diriget, quàm
studiosus? Quis in aliis diligit virtutem, & odio habebit ini-
quitatem, nisi qui in se ipso id praestat? Sed nullus de se prae-
sumat, quòd huiusmodi sit, nullus honorem ambiat, si enim
Heb. 5. *Christus non semetipsum clarificauit, vt pontifex fieret, quis
assumet sibi honorem? ille certè, qui vocatur à Deo tanquam
Aaron, & ideo quisq; dicat: Ego non sum medicus, mihi non
est panis, & uestimentum, vt alios pascere possim, nolite me
constituere principem, nec enim mihi sufficio, quomodo aliis
adesse potero, qui enim domui propriae non prouidet, quo- **C**
modo Ecclesiae Dei diligentiam habebit?**

Deinde vt nouerint praelati munus suum, ac eorum electo-
res, quis tanto muneri sit aptus, nomen aliud Ecclesiae expen-
dendum est, & nomen aliud praelati. Dicitur enim Ecclesia
ciuitas, & praelatus vigil speculator, custodiens ciuitatem. Ec-
clesia quidem ciuitas est, iuxta illud Apocalypsis. *Vidi ciui-
tatem sanctam Hierusalem descendentem de caelo. Et illud Mat-
thaei. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, quia sicut
in ciuitate collectio est ciuium, ita in Ecclesia collectio fide-
lium. Est verò haec ciuitas è regione inimicorum posita, &
ideo in liget custodibus, vigilibus, speculatoribus, qui noctu
circumdant ciuitatem, videntq; , qui nam discurrant per vias
publicas,*

Psal. 44.

Isa. 3.

Heb. 5.

Cant. 3.

Apoc. 21.

Matth. 5.

A publicas, an hostes veniant: & ideo hi vigilare debent super gregem suum, ac dicere cum Iacobi: *Fugiebat somnus ab oculis meis, & sint, custodientes uigilias super gregem suum, ut pastores faciebant, quibus Christi natiuitas nuntiata est.* Hinc est, quod dormientibus reliquis discipulis, solus Petrus carpitur. *Simon dormis, non potuisti una hora uigilare mecum?* Quia Petrus Pastor erat, & vigilare præ cæteris tenebatur: & quia id non præstabat, nomen Petrus, quod honorificum erat, ei non tribuitur à Christo, sed Simon dicitur. Sicut ergo quilibet fidelis vigilare tenetur super seipsum: & ideo omnibus dicitur vigilate, ita prælatus vigilare tenetur super alios, & eorum salutem, ut propriam curare. Hinc Paulus ait. *Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo posuit uos spiritus sanctus Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quem acquisiuit sanguine suo.* Tanquam fideles attendite uobis, tanquam Episcopi uniuerso gregi. Hinc Dominus ad Ezechielem: *Fili hominis speculatorem domui Israël dedi te, cura ergo eorum salutem.* Vigil sanctus descendens de cælo prælatus esse debet, sanctus sibi, vigil aliis. Hinc Paulus. *Obedite præpositis uestris, & subiaccite eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem reddituri pro animabus uestris.* Si hos vigiles non haberemus, quasi Sodoma fuissimus, & quasi Gomorrha similes essemus. Ex dictis uero duo colliguntur, primum, quàm sit timenda prælatura, ac fugienda, cum prælatus non solum de se rationem sit redditurus, sed & de animabus subditorum. Hinc intelligitur illud Sapientis: *Iudicium durissimum in his, qui præsumunt.* Tremendum profecto uerbum iudicium durissimum, si enim omne Dei iudicium timendum est, ac orandum cum Psalte: *Non intres in iudicium cum seruo tuo, quis non paueat, ac contremiscat, audiens iudicium durissimum? quis non illud declinare curabit?* Sed quod nam istud durissimum iudicium est? qua in re durities tanta sita est? In multis sanè, sed hoc duntaxat nunc expendamus, quod postquam pro se rationem dederit prælatus, & liber ab eo iudicio prodierit, quia super se recte uigilauit, non continuo causa illius finita est, sed toties ad iudicium vocatur, quoties subditus illius iudicatur, ut iterum prælatus iudicetur de cura,

Gen. 31.

Luc. 2.

Mar. 14.

Matth. 25.

Acto. 20.

Ezec. 3.

Dani. 4.

Heb. 13.

Sap. 6.

Psal. 142.

In electione

cura, ac sollicitudine adhibita circa subditum, an illius negligentia perierit. Prælato etenim dicitur illud, quod scriptura ait. *Custodi uirum istum, qui lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius.* Quot ergo subditos recipis, toties tibi dictum puta, custodi quemq; eorum, ne pereat, erit enim anima tua pro anima illius, si negligentia tua lapsus fuerit. Quoties ergo in iudicium subditus vocatur, prælatus etiam vocatur simul, & toties iudicatur, quoties subditus. Si ergo unicuique Dei iudicium pettimescendum est, quis non paueat tot iudicia, tot rationes? En iudicium durissimum prælatorum, quis ergo prælatus esse ambiat? Planè *nescitis quid petatis*, cum prælaturam petitis, quia vos honorem, & locum celsum cogitatis, cum re vera immensos labores, maximam sollicitudinem, ac deniq; iudicium durissimum inquiratis. Secundum ex his colligendum illud planè est, quis in prælatum deligendus, ille planè, qui sollicitus maximè sit in gregis custodia, quia ut Paulus ait. *Qui præest in sollicitudine*, qui dicet cum Iacob. *Nec captum à bestia ostendi tibi.* Solet enim pastor negligens captum à bestia ostendere Domino suo arietem, aut hircum: sed sollicitus pastor, qui etiam de ore leonis arietem liberat ut Dauid, non ostendit captum à bestia, qui vigilans est, ac sollicitus, qui huiusmodi est, deligendus est in prælatum, atque pastorem. De his prælatis ait Isaias. *Super muros tuos Hierusalem constitui custodes.* Muri certè Ecclesiæ principes sunt sæculares, qui rem publicam tuentur, ac protegent, sed custodes prælati super hos muros constituuntur, quia potestas Ecclesiastica superior est ciuili, quia super animas, & Episcopi superiores sunt Regibus, qui proinde illud præstare debent, quod in Canticis dicitur: *Si murus est, edificemus super eum propugnacula argentea*: quoniã in principibus sæcularibus superædificandæ sunt argenteæ turres virtutum perfectus enim princeps esse debet, & omni ornatus virtute. In prælatis verò Ecclesiasticis propugnacula aurea charitatis esse debent. Princeps sæcularis propugnacula habet argentea, cum plebem gladio tuetur, prælatus propugnacula habet aurea, cum verbo Dei, & Ecclesiastica potestate gregem defendit.

Aliud

- A** Aliud Ecclesiæ nomen est ouile, in quo fideles sunt oues, prælati verò pastores : & ideo tenentur fideles pascere doctrina, exemplo, & temporali victu : doctrina fidei, & exemplo virtutum, vt propriis herbis, & pascuis non alienis, sed quæ pastoris sint, oues pascantur. Rectè ait Augustinus libro de pastoribus, non satis est, si patientiâ prædices, & eius exemplum proponas Iob, nisi tu ipse exemplum patientiæ sis. Nec satis est castitatem docere, & eius exemplum proponere Ioseph, timorem, ac reuerentiam, & illius exemplum proponere Isaac, rigorem, ac zelum, & eius exemplum proponere Eliam, & sic in reliquis : qui enim aliorum exemplum duntaxat proponit, in alienis pratis oues pascit, August.
- B** qui verò ait. *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi*, hic in propriis pascuis oues pascit. Sit ergo pastor totius virtutis exemplum ouibus, sicut fuit pastor ille bonus, qui ait. *Exemplum meum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita et vos faciatis.* Ioan. 13. Ideo pastoribus loquens Petrus ait. *Forma facti gregis*, idest, Petr. exemplum eorum. Deinde ad pastorem pertinet lupis resistere, feras abigere, ne grex dispergatur. Hinc Christus Ioan. 10. ait, mercenarij esse fugere visulupo : & in laudem curæ suæ pastoralis Dauid ait, persequuntur se leones & vrsos, vt gregem tueretur. Sicut in gregem ouium lupi irruere solent, & aliquibus in locis plures, ita in gregem Christi, qui electus est, innumeri lupi sauiuerunt, nullus fuit in mundo grex, qui similem lutorum persecutionem sit passus, ac Christi grex. 1. Reg. 17. Ex quo enim gregem pusillum ille congregare coepit, innumeri in eum lupi insurrexere. Primum eum inuasit ille, de quo scriptum est : *Aduersarius uester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* 1. Pet. 5. Deinde innumeri tyranni, hæretici, schismatici. En lupos : sed omnibus occurrere pastor debet, & ideo canis dicitur, qui lupis ferociter occurrere solet, latrareq; debet audaciter, implens illud Pauli. *Argue, obsecra, increpa in omni patientiâ, et doctrina.* Generosè enim occurrere debet omnibus hostibus, vt gregem tutetur. Id verò perficiet potestate Ecclesiastica, præcepto, censuris, verbo, ac exemplo. Audi, quo pacto Moyses occurrit Amaléc pugnanti contra Israël. Ascendit Moyses in montem, ac leuabat manus, & vincebat

Exo. 17.

vincebat Israël. Sed quid manus leuare? Certè cum prælatus A
dono orationis excellit, oras pro grege exauditur, & Dei ma-
nus ligat, ne in gregem desequiat, vt dicat Deus, quod Moyfi
dixit: *Dimitte me, ut irascatur furor meus in eos.* Orans verò ait:

Augustinus

Nō dimittam te, sed dimitte noxam populo huic. Vt prælatis, qui
hoc dono carēt. Sic enim olim cōquerebatur Deus de pasto-
ribus Israël per Prophetā. *Quasi tu de eis virum, qui interpone-*

Ezech. 22.

ret sepe, & staret oppositus contra me pro terra, ne disperderē eam,
& non inueni: quāto potius nunc conqueretur, quod nō sit pa-

stor, qui ei occurrat, qui eius manus teneat, ne insubditos eius
ira perueniat? Vis ō homo prælaturam? Attēde prius, an hoc
orationis dono polleas, an Dei manus tenere possis, an eas B
cum Moyse leuare, vt vincat Israël. Deinde pastor manus le-
uat, cum operatur, quæ agenda præcipit, nec est de eis, qui

Greg. 1. libro

alligant aliis onera graua, quæ ipsi digito suo tangere no-
lunt. Vt quibus cum pastoris manus lassantur, & decidunt,

Gregorius

quia vt Gregorius in Pastoralis ait. Si pastores, qui nobis
prædicant, manibus lassis non operantur, fit, vt cum pastor

Greg. 1. libro

per abrupta gradiatur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc
adorante Israël Beelphegor, ait Dominus ad Moysem: *Tol-*

Num. 25.

le sanctos principes populi, & suspende eos contra solem in pati-
bulis, ut auertatur furor meus ab Israël. Principes populi sus-
penduntur populo peccante, quia illi duces facere: & ideo

Exod. 4.

causa criminis. Baculus cum in manu Moyfi est, ipsum su-
stentat, & in eo miracula perficit, quibus gregem Israël tue-
l

Greg. 1. libro

tur, & ex Aegypto educit, & mare transire facit, ac lupum
Pharaonem terret, ac percutit. Sed idem baculus in ter-

ram proiectus vertitur in colubrum, quo ipse terretur Moy-
ses. Baculus pastoralis significat potestatem, ac iurisdic-
tione[m] pastori concessam, dignitatem, ac excellentiam ipsius,
si hunc prælatus manu tenet, si digna ea potestate operatur,
si in vtilitatem ouium conuertat, virga est, qua mirabilia per-
ficiet. Si verò ad terram deducat, si ad terrena conuertat,
si digna dignitate non operetur, coluber erit, scandalumq[ue]
fidelium.

Tandem pastoris manus est redacere in caulē oues erran-
tes, sicut ille fecit pastor, qui relictis nonaginta nouem ouibus

in de-

in de-

A in deserto, quæ fuit eam, quæ perierat. Vnde Ioannes ait. *Iesus moriturus erat pro gente, & non solum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum.* Proprium est dæmonis, oves dispergere, ac separare, vel doctrina, vel schismate, vel odiis, ac dissidiis, pastoris verò est congregare, ac in vnum colligere, quia gubernationis finis est pax, ac vnitas gubernatorum. Et quia id pastores Israël non præstabant, ait Dominus per Ezechielem: *Dispersæ sunt oves meæ, eò quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuotione.* Prælati ergo, qui alias virtutes in subditis curare debet, præcipuè mutuam charitatē ac vnitatem curet. Ioan. 11.
Ezec. 34.

Diximus prælati munera, ex quib⁹ plurima colligere oportet. Primum, vt caueat ab hoc munere, qui tanto oneri impares vires habet. Scientia scientiarum est regimen animarum, onus Angelicis humeris formidandum, qui humeros infirmos habet, caueat ab onere tanto. Sacerdoti, ac Principi armus dabatur in lege, qui humeri pars est, vt sciat, onus ipsi sustinendum maximum, qui ergo Athlantis humeros, ac vires habet, vt orbem sustineat, hic prælatus sit, qui oves portare valet in humeris, qui earum sustinere miseras, sed ad hæc quis se idoneum iudicabit? Secundum ex his colligendum est, vt qui prælatus electus fuerit, sibi prospiciat, ad Deū humili oratione accedat, & onus maximum sibi impositum putet, sollicitusq; sit in his omnibus præstandis, quæ diximus. Tertium denique, quantum interfit, vt dignior, ac dignissimus eligatur. Si enim prælatus ea præstare debet, quæ diximus, homo diuinus esse debet, ab eo pendet bonum subditorum. Ex quo fit, vt sicut iudicio durissimo exigenda ab eo ratio est inferiorum: ita eodem durissimo iudicio ab electoribus ratio exigetur, qualem elegerint prælatum, & sicut peccata subditorum sunt peccata prælati negligentis: ita peccata prælati, ac subditorum erunt peccata malæ eligentis, eiq; tanquam causæ imputantur. Audi Pharaonem ad Ioseph dicentem, quòd si nostri in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum. Non eligit Pharaon pastores, quia fratres sunt dilecti Ioseph, sed quia industi sunt, non ergo eligendus est pastor humana aliqua ratione,

Gen. 47.

In electione Prælati.

ratione, aut affectu, sed sola dignitate considerata. Quod si ad A
pecorum gubernationem eligit Pharaon, & quiuis vir pru-
dens hominem industrium, qualis obsecro eligendus ad ani-
marum gubernationem? Ea omnia, quæ diximus, ex verbis
Nume, 27. initio propositis colligi facile possunt. Ait enim Moyses. Pro-
uideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, &c. Ad
Deum ergo spectat electio ista, Dei est dignum facere præla-
tum, hominem diuinum efficere, & Dei est, eundem eligere,
ne forte faciat hypocritam regnare propter peccata populi.
Deinde hominem dicit Moyses eum, qui præficiendus est,
quia non brutum, sed rationalis, & prudens esse debet præla-
tus, & cum super multitudinem constituendus dicitur, osten-
ditur, non satis esse, si homo sit, nisi & diuinus sit, qui enim po B
testate super homines est, etiam virtute, ac luce celesti supe-
rior esse debet. De eodem ait Moyses, qui possit intrare, &
exire ante eos. Intrare enim prælatus ad Deum debet, & exire
ad gubernationem, intrare & exire ad omnia virtutis opera
ante sibi subiectos. Quis sicut Dauid fidelis, ingrediens, &
1. Reg. 22. egrediens ad imperium regis? Qui huiusmodi est præfici de-
bet, ne sit populus Domini sicut oues absque pastore, &c.

CONCIO.

Habita ad negotiatores, quo pacto ne- C
gotiatio exercenda sit.

T H E M A.

*Habentes autem alimenta, & quibus regamur, his con-
tenti simus, nam qui volunt diuites fieri, incidunt in
tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria
multa, & inutilia, & nocua, quæ mergunt homines
in interitum, & perditionem. 1. Timoth. 6.*

MA X I M E Attendendum est Christiano viro, quo
pacto se gerere debeat in munere suo, & in temporaliū
admi-

- A** administratione, vt æterna non amittat bona, & temporalia ei ex voto succedant. Multis enim accidit, vt eo modo caducas, ac perituras opes acquirere studeant, vt nec eas consequantur, nec verò æternam vitam. Id verò pluribus accidisse testatur Aggæus Propheta, cum ait. *Ponite corda uestra super vias uestras, seminastis multum, & intulistis parum. Et inferius, respexistis ad amplius, & ecce factum est minus, & intulistis domum, & exussit illud.* Hoc ipsum nunc pluribus accidere, quis non videat? ponat ergo homo cor suum super vias suas, & huius rei causas inquirat, ne simile detrimentum deinceps patiatur. Sed ais. Consilium ad hanc rem non ab Euangelio inquirendum est, in quo solum diuina tractatur, sed ab alijs mercatoribus diuitibus, illi enim dicent mihi, quibus in negotiis ditati sunt, & qua via, atq; ratione. Non ita sibi faciendum arbitrabatur rex Sapiens, qui aiebat. *Consilium meum iustificationes tue.* Cum ergo consilium suscipere volebat Dauid, ac legem Dei accedebat. Sic etiam præcepit Deus regibus Israël in Deuteronomio cum ait. *Postquam sederit rex in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in uolumine, accipiens exemplar a sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetq; illud omnibus diebus uitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, ut longo tempore regnet ipse, & filius eius super Israël.* En quo pacto à lege Dei discendum sit, non solum Deum timere, sed & quo pacto regnet longo tempore, & foelicem vitam ducat etiam in hoc sæculo. Ab Euangelio ergo omnis homo discere debet, quo pacto se habere debeat in statu suo, inde regula sumenda est omnibus. Ideo enim sal nuncupatur, quia sicut sal cuiq; cibo saporem dat, sed diuersum pro cibi diuersitate: ita doctrina Euangelica regulam tradit omni hominum generi, vnumquemque in suo statu sanctificans. Non solum negotiis caelestibus modum ponit, sed & sanctificat terrena negotia, ac ea dirigit in bonum. Vnde ait Lucas de Ioanne. *interrogabant eum turbæ dicentes, quid facimus? Respondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det unam non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem & publicani, & dixerunt, magister quid facimus? At ille.*
- Y dixit,

Aggæi. 1.

Psalm. 118.

Deute. 17.

Luc. 3.

dixit, nihil amplius, quàm quod constitutum est uobis, faciat. Interrogabant autem eum milites dicentes, quid faciemus & nos? Et ait illis, neminem conculcatis, neque calumniam faciat, & contenti estote stipendiis uestris. Omnes accedunt ad Ioannem, ut eum interrogent, accede & tu interrogans, quo pacto in tuo statu te geres. Turbis ait Ioannes, facite elemosinam. Mercatoribus & exigentibus tributa, concedit lucra, sed quæ constituta sunt à lege, ac ratione, non plura. Quo contra ille agebat, de quo Isaias: Madaui ei, ut auferat spolia, & diuidat prædā, ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita aestimabit, sed ad conterendum erit cor eius, & ad interuersionem gentium non paucarum. Tu ergo interroga, quo pacto in tuis negotiis te habebis, non enim ideo minorē viam conficit homo, quia aliquibus passibus à via declinat, ut interroget, an viam rectam teneat, quia statim ad viam reuertens ardentibus eam arripit, sciens rectā illam esse. Non ergo dū natur negotiatio ab Euangelio, sed modus ei præscribitur cōueniens, iuxta illud Pauli: Sermo uester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat uos unicuique respondere. Omnibus enim via cæli aperienda est, nemini verò claudenda.

Sed dices: Interrogo nūc ego, quo pacto negotiabor ea adhibita ratione, ut & bona æterna simul acquiram, ac temporalia augeam? Ut tibi respondeam, primum sciendum est, quod post peccatum parentum necessaria fuit diuisio rerum, ut mundus consisteret, quia amor proprius summè viguit, & ideo Aristoteles ait, summa affici hominem voluptate, cum propriis rebus assistit, parua verò cum communibus. & ideo si vniuersa essent communia, nullus plene intenderet agris colendis, & aliis ad vitam necessariis. Ut ergo omnibus viribus, ac diligentia adhibitis his intenderetur, oportuit diuisionem rerum esse. Rerum etiam facta diuisione statim emptio ac venditio necessariò introducta est, quia nullus habere poterat omnia sibi necessaria, & ideo ut ab aliis ea acciperet, emptio introducta est. Hæc autem initio facta est commutatione vnius pro altero, quod in multis prouinciis durauit usque:

Isai. 10.

Coloss. 4.

Arist.

- A vsque ad Aristotelem, vt ipse refert primo Polytorum. *Arist.*
 Commutabitur enim vinum pro pane, panis pro cibis
 aliis, & sic in reliquis. Sed commutatio ista difficilis admo-
 dum erat, saepe enim ego non indigebam his, quæ tu ha-
 bebas, vt cōmutatione tibi darem necessaria. Et hac ratio-
 ne ad facilitatem commutationis inuenta pecunia est, qua
 emptio & venditio commodissimè efficitur, quia cum sit
 pretium omnium rerum, in ea omnia habentur, & ideò dā-
 citur esse omnia, atque adeò nullus dicat, ea se nō indigere,
 quia in ea habet vniuersa. Ad materiam verò pecuniæ, vt
 ait Plinius libro 33. naturalis historiæ, acceptum est au- *Plin.*
 rum & argentum tanquam nobiliora metalla, & maioris
 durationis. Et vt Plutarchus ait, viri clarissimi, ac illustres *Plutarch.*
 B negotiationem exercebant, vt regna noua viderent, ac plu-
 ra discerent, & vt regibus chari haberentur, qui in nos præ-
 cipuam dilectionem ostendebant, qui pretiosa deserebāt
 ad eorum prouincias, id etiam Isaias ait. *Quis cogitauit hæc* *Isai. 23.*
super Tyrum quondam coronatam, cuius negotiatores principes,
ex inuitores eius iachiti terre. Sic Solon, & Thales duo præ-
 cipui sapientes Græciæ in iuuentute sua mercatura se de-
 derunt. Et Hesiodus ait, olim nullum exercitij genus fuisse *Hesiod.*
 honorabilius negotiatione propter vtilitatem prouincia-
 rum, negotiatione enim omnia necessaria, ac vtilia in pro-
 uincia abundabant.

- Licet verò negandum non sit, periculis plenā esse nego-
 tiationem, tamē si recte exerceatur, & vtilissima rei publi-
 cæ est, & Deo grata. Ex quo corū ignoratio manifesta ef-
 ficitur, qui à sacramentis, ac oratione abstinere, quia ne-
 gotiis implicantur, putantes ea religiosis, ac sacerdotibus
 posita esse. Fallacia dæmonis hæc est, immittere te peri-
 culis, & inter hostes te constituere, & arma tibi spiri-
 tus auferre, vt pereas miserè. Sicut cauerant olim Phi-
 listhim, ne esset Faber ferrarius in Israël, ne arma ha- *1. Reg. 13.*
 berent Israëlita, quibus se ab hostibus protegerent.
 Quis obsecro magis indiget armis spiritualibus, quàm
 is, qui inter occasiones peccati versatur? Quis magis
 indiget medicamentis præseruatiuis, quàm is, qui in-
 ter in-

ter insecutos peste versatur? Quis maiori cura ac sollicitudine quam is, qui in tempestate inter undas maris est? Hæc ipiitualia exercitia duo habent præcipua, gratiam ac dona cælestia augere, & à peccato præseruare, si propter primum magis pertineât hæc ad religiosos, propter secundum tibi magis necessaria sunt, quia in maiori discrimine versaris. Sicut, qui nouit plures esse in hac ciuitate, qui ei necem curant, multis se induit armis, & si ei dicas, vt quid tot arma paras, cum miles non sis? Respondebit, plus mihi necessaria arma sunt, quam militi, mihi enim maius imminet discrimen, ea ergo paret miles propter munus suum, ego propter necessitatem. Sic ergo religiosi propter officium attendunt orationi, sacramentis, ac mortificationi, tu his attende propter necessitatem. O si nunc Deus aperiret oculos vestros ò negotiatores, vt videritis, quot nunc inimici venerunt in has nundinas, vt vos perdant, quot dæmones aduentarunt, quot prauis homines, vt vos inducant ad contractus illicitos peragendos, quot qui ad ludos, commestationes, inhonestas ac turpia sollicitent, videretis certè in maximo vos esse discrimine. Et nescit stultus (ait Sapiens) quòd de periculo animæ eius agitur, sapiens verò id attendens sibi cauet, quia astutus videns malum absconditus est. Cum ergo ad mandinas, aut emporium accedis, primum confitere peccata, Eucharistiam percipe. Deum ora, vt vias tuas dirigat, vt negotia perficiat, eleemosynas tribue, sic enim omnia tibi prospera erunt. O verissima sententia veritatis: *Quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur?* C. Quid obsecro lucri habebis ò homo, si Deo amisso mundum uniuersum lucreis? An non irrideres negotiatorem, qui latus esset, cum in negotiatione amisset mille aureos numos, lucratus verò fuisset argentum? Audi stultos plures huiuscemodi dicentes apud Prophetam: *Benedictus Dominus, quoniam diuites facti sumus.* Deum illi amiserant, & temporalia lucrati fuerant, & se foelices putabant. Quibus per similes nunc illi sunt, qui illicito contractu lucrum temporale reportantes, amittunt gratiam, merita, & Deum ipsum.

Simile.

Pro. 7.

Luc. 9.

Zach. 11.

A ipsum. Ne ergo negotia temporalia æternis sint impedimēto, primū animæ tuæ cōsule. sic enim rectē reliqua perficies.

De fine verò, quo exercenda sit negotiatio, vt sancta sit, & *Isai. 23.*
vt dici de ea possit illud Isa. Et erunt negotiationes eius, & mercede
eius sanctificat e Dominio, quærenda est utilitas reipublice, de
inde ut habeat homo, unde tribuat necessitatem patienti, vt Paul. cō *Ephes. 4.*
fulit omni laboranti, deinde vt cōmode alat familiam suam.

Hec vniuersa Plutarchus assecutus est, ac memoriæ prodidit, *Plutarch.*
adiiciēs, inter pauperes primū alendos consanguineos stu-
diosos. Quibus omnibus fidelis adiciat, vt vniuersa hæc in
Dei gloriam ac obsequium referat. Cū enim homo per gra-
tiā eleuatus sit indignitate filij Dei, altissimas habere debet
cogitationes, nō intimas, ac similes brutis, quales peccator ha-

B bere solet, cuius figuram expressit Nabuchodonosor, de quo *Daniel. 4.*
Daniel ait. Cor feræ detur ei, & fœnū quasi bos comedat. Cor enim
feræ habet, qui solū tēporalia lucra, ac delectationes quærit,
qui degenerauit à dignitate, ac celsitudine diuina. Magna
profecto Deus de nobis cogitauit, nos verò infima cogita-
m⁹. Curat Deus thesauros tibi cælestes thesaurizare, tu his di-

missis, terrenas coaceruas. An non nimīū pater doleret, qui fi- *simile.*
lio thesaurizat argentum & aurum, ille verò adeo est demēs,
vt thecas auro plenas aperiat, & aurū proiciat, & lutū, & ster-

cus congreget? Quid obsecro tu agis, cum peritura cōgregas, *Philip. 3.*
& spiritualia perdis? An non tēporalia stercus Paulus dicit?

Quæ sunt cogitationes tuæ o homo? si diuitias cogitas, ergo
nihil ampliū cogitas quā turca, imò quā bestia, cū enim arti-

C ficiales diuitiæ propter naturales sint, propter cibū, potum,
ac vestitū pecunia est, cū pecuniā cogitasti nihil ampliū *Psa. 48.*
quā bestia intēdis. Ecce illud Psa. Homo cū in honore esset, nō in *Eccles. 16.*
cellexit, cōparatus est iumentis insipientibus. Ideo Sapiēs ait. Qui mi-
noratur corde, cogitat inania, & uir imprudēs, & c. cōgitat stulta.

In omnibus ergo Dei gloriam intende, & salutē animæ tuæ.

Recte ergo Paulus nos monet verbis initio propositis, ha-
bentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus, nam qui uolūt
diuites fieri, incidunt in tentationem. Sūmum discrimen illius est,
qui negotiatione intendit diues esse. De quo Sapiēs: Ignis *Pro. 30.*
nunquam dicit sufficit. Similis est Crasso antiquo, qui vti diues
esset, multa penetrauit regia, & misere perit. Simili de causa

perire homo solet, vt multas cōgreget pecunias, qui deo in-
numera negotia suscipit agenda, etiā illicita, in quibus perit. **A**
Signū hic præbet, quod pecunia finis ipsius est, dū illā dili-
git sine mensura, sic enim finis diligitur, medium verò in
mensura diligitur, vt scilicet deferuit fini. Quod rectè sig-
nificauit Paulus dicēs: qui uolūt diuites fieri, voluntas enim fi-
nis est, sicut electio mediōrū. Hinc in scriptura reprobantur,
qui diuitias sibi coacernāt. Vnde Isai. *V. & qui coniungitis domū
ad domū, & agrū agro copulatis usq; ad terminū loci. Nunquid habita-
bitis uos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dñs exer-
cituū, Et Sap. Qui congregat thesauros in lingua mēdaci, uanus est,
& excors, & impingetur ad laqueos mortis.* Hinc etiā prouenire so-
let, non animæ mors dūtaxat, sed & tēporaliū amissio, quia
qui multa cōgregare vult, solet omnia amittere. Vt Isai. sub-
iicit. Nisi domus multæ desertæ fuerint, grādes, & pulchræ, & absq;
habitatore. Hinc plures cedere bonis solēt, ac perire. Ideo mo-
net Sapiens; Minimū pro magno placeat tibi, & improperiū pere-
grinationis non audies, id est, esto cōtentus paucis, & non erit ti-
bi opus, in peregrina abire loca, vel lucrificatio, vel vt fugias
creditores te insequētes. Quid quod Hesiodus id assequutus
est, qui ait, stultus est, qui nescit, plus esse partē quā totū, qui
enim totū rapere vult, totū amittit. Rectè Psal. Melius est mo-
dicum iusto super diuitias peccatorū multas, quoniā brachia peccatorū
conterentur, confirmat autē iustos Dñs. Paucis ergo cōtentus esto,
mediocriq; lucro, paucis negotiis, sic enim omnia tua me-
lius dirigentur. ¶ Ex dictis etiā id colligitur, vt non ita nego-
tiis impliceris, & multa negotia agenda suscipias, vt ad nego-
tiū animæ peragendū tēpus nō suppetat. In scriptura diuina
manifestè reprobantur hi, qui multa gerūt negotia, quoniā a
solicitudinibus, & curis sæculi huius semen Dei suffocatur. **C**
Luc. 8. Hinc Nabū. Plures fecisti negotiationes tuas, quam stellæ sunt cæli,
Nabum. 3. bruchus expensus est, & auolauit, quasi dicat, innumeras congre-
gandi pecuniā artes inuenisti, & omnia negotiationū genera
exercuisti, vt ditesceres. Sed istæ diuitiæ omnes erunt vt bru-
chus, qui terrā operit multitudine maxima, citò tamen auo-
lat, ita vt nō videatur, ita diuitias tuas multas ego auferā. Cū
ergo ait. Bruchus expansus est, & c. idem est, ac si diceret. erūt si-
cut bruchus, qui expansus est, & auolauit. Et Ezech. similiter
ait.

- A** ait. In multitudinē negotiationis tuę repleta sunt interiora tua iniquitate. Non ergo mala est negotiatio, sed multitudo negotiationis dānatur. Vnde Sap. Fili ne in multis, sint actus tui, & si suē *Eccles. 11.*
 ris diues, non eris immunis à dilecto. In multis actus illius sunt, qui pluribus negotiis attendit. ¶ Sed licet multis negotiis homo non implicetur, periculū magnū inueniet & in negotiatione, à quo illi cauendū est maximē. Vnde Sap. ait Difficile *Eccles. 26.*
 exiit negotiās à negligentia, & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum. Negligentiā pro peccato accipitur, caupo verò est, qui esclēta diuēdit, de vtroq; verò ait, difficile posse peccata vitare, ideoq; illis opus est magna cautela. Idipsum discerimē ostendit Psal. cum ait. Quoniā nō cognoui literaturā, introibo in potentias Dñi, Dñe memorabor iustitię tuę solius. Quę verba variē exponūt à doctoribus, quia loco illius nominis literaturā Hebręis est nomē Sephorot, quod scripturā, literas, ac numeros significat. Vnde verba illa sic accipi possūt, quia non noui scripturā, nec instructus sum scientiis, vt cū Ethnicis disputare quędā de mysteriis religionis, recurrā ad Dei potentia, quem noui omnia posse, licet ego nō assequar, quo pacto aliqua perfici possint. Et hoc mihi sufficiet aduersus omnē inanē Philosophiā, quę fidei aduersatur. Ad hanc potētiā cōfugit ille cecus, qui disputatibus secū Phariseis ait. Hoc mihi *Ioan. 9.*
 scio, q. cū ante cecus essem, nūc uideo, & ita tibi respōdendū est de moni suggerēti, quomodo De^o homo fieri potuit, quomodo in parua hostia Chri corp^o cōtinetur veni ad potētiās Dñi, & dic, Nō est impossibile apud Deum omne uerbū. Altera verò eius loci *Luc. 11.*
 explicatio est, quia non cognoui scripturas, numerosq; , ac negotiationem, quę libris & numerationibus exercetur, potero me tradere diuinis negotiis, cōtemplationi scilicet Dei. Ita legit Breuiarum Romanū, Chrysostomus, Arnobius & *Chrysost. August.*
 Augustinus, & alij quoniam non cognoui negotiationem, memorabor tui solius, ac iustitię tuę. Multa de impedimento negotiationis Augustinus tradit in ea verba. Ex quibus aliqua colligenda nobis sunt. Primū, vt qui negotiationes relinquere potuerit, eas deferat, & ex terrę negotiatore efficiatur cælestis ille negotiator, cui simile dicitur regnum cælorum. Sicut curabat Pharao in Egypto detinere Israēlem, Deus cōtra illum educere, ita dāmo curat, hominem impli-

Math. 13

care secularibus negotiis, Deus eū ab eis abducere, & ad cæ- **A**
 lestia transferre. Si ergo commoda tibi substantia est, qua vi-
 tā agere possis, præclare feceris, si negotiationē deferas. Sed
 ais, relinquere negotiationē non possum, vel non placet quo
 pacto me gerā in ea? Certē illud tibi præ oculis habendū est,
 quod Saluator ait. *Querite primum regnū Dei, & iustitiā eius, &*
hæc omnia adiiciētur vobis. Attēde ergo duo tibi negotia esse,
 alterū animæ tuę, alterū diuitiarū, attēde ergo primū animę
 tuę negotio, & in hoc sollicitus esto. Si videris hominem, cui
 duobus negotia sunt, in quorum altero posuit argēteos centum,
 ex quo, cum ex voto succedat minimū expectat lucrū, in al-
 tero verò posuit decē millia talenta, ex quo maximū sperat
 emolumentū. Si ergo videres hunc negotiatorē maximē in-
 tendere priori negotio, & in eo sollicitū esse, secundū verò ne- **B**
 gligere, an nō eū dementem diceres? Duo tibi negotia sunt o-
 homo, alterū in quo diuitias posuisti tuas, minimūq; hoc
 negotiū est, licet enim vniuersum mundū lucreris punctū lu-
 cratus eris, vmbra, & insomnia acquires. Alterū est negotiū
 animæ tuæ, quod tantū est, vt in eo positus sit diuinus Chri-
 sti sanguis, & ipsius merita: lucrū huius vitæ æterna est, Deus
 deniq; est. Quis ergo adeo stultus erit, qui hoc obliuiscatur
 negotiū, vt priori attendat? Quid prodest tibi si vniuersum
 mundū lucreris, si animā amittas. Huic ergo negotio tota in-
 tentione attēde. Cum in aliam vitā deueneris, oculis cernes
 negotij huius lucra maxima. Exposuit homo cuidā negotio
 aliquas pecunias, nec quippiā lucratus fuit, exposuit verò al- **C**
 teri negotio pecunias aliquas, & vni expósito aureo numo,
 mille responderunt in lucro, an nō doleat, quod huic negotia-
 tioni vniuersam substantiā non exposuerit? Cum ad mortis
 horā, & in aliud sæculū deueneris, conspicias, nulla tibi lucra
 succedere ex mundi negotiatione, nihilq; acquisisse, sed vide-
 bis labores tuos, in quo frustra insudaueris, cōspicies verò im-
 mensa reportata lucra ex his, quę in Dei obsequiū cōsumpsi-
 sisti, an dolebis in morte, quod vniuersa tu huic negotiatio-
 ni non exposueris? quod si in cælo dolor esse posset, de hac re
 planē magnus esset, q̄ videns homo infinita piorū operū lu-
 cra, non in hoc negotio exposuerit omnia suā, q̄ vniuersam
 substantiā non vēdiderit, vt thesauros hos acquireret. Quid
 hinc.

Matth. 6.

Simile.

Simile.

A hinc relinquitur, nisi vt illud Pauli consiliū suscipiamus. Ro. 1. Thes. 4. gamus uos fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis & ut uestm negotiū agatis. Quid est, uestm negotiū agatis? Certe ostendit Paulus, vnum esse Christiani negotiū, cui totis viribus incumbere debet, non plura negotia, sed vnum, quod duntaxat est necessariū, & illud est, vt salutem animæ curret. Hoc est negotium tuum, o homo, hoc munus, hoc officium. Deum time, & mandata eius obserua, & hoc est omnis homo, ait Sapient. ult. piens quid est: hoc est omnis homo? Planē, hoc est hominis negotium vniuersum, hæc vita hæc operatio.

Quod si id præstes, simul negotia tua tēporalia rectē dirigētur, & aderit negotiationi tuæ Deus, & proficies in omnibus. Huius autē rei ratio est, quia bona vniuersa etiā tēporalia hominibus dātur à Deo. Deus verò cū hominib⁹ pactū iniit, ac fœdus, quo se deuinxit, vt bona hominibus tribuerit, si ipsi ei adhererēt, & eius seruarent mādāta. Hinc Dei lex dicitur pactū & fœdus, quo inter duos mutua cōstituitur obligatio. Deus ergo p̄mittit hominib⁹ bona æterna, ac tēporalia, homo Deo obediētiā, cū peccatore ergo nullū est Dei pactū, nihil illi promittitur, nisi duntaxat auxiliū, vt in Deū conuertatur. Cū iustis verò pactū Deus iniit, quod & iuramento cōfirmavit, vt Paul ait, sicut etiā iusti dicūt cū Psal. Iurauit, & statuit cū stodire iudicia iustitiæ tuæ. Audi pactū Dei cū iustis de tēporalibus, Isai. ait. si audieritis me, bona terræ comedetis, quod si nolueritis, & me ad iracundiam promoueritis, gladius Dñi deuorabit uos. Et in Leuiti. ac Deutero innumera bona tēporalia iustis promissa sunt, & mala iniquis. In lege etiā gratiæ idē stabilitū est pactū, cū Dñs ait. Querite ergo primū regnū Dei, & iustitiā eius, & hæc omnia adiciētur uobis. Sicut ergo cū tu inis pactum cū alio homine, si tu promissis non stas, alter etiā potest non implere promissa, ita cū Deo promiseris obediētiā, si eam non præstes, Deus bona tibi cōcedere nō tenetur, quæ promissit, & si aliquādo largiatur, id benignitate, nō obligatione præstat, & ideo nō adeo certū est, ea præstanda peccatori, sicut iusto. Hinc Ierem. Repente loquar aduersus gentē, & aduersus regnum, ut eradicē, & destruiam, & disperdam illud. Si poenitentiā egerit gēs illa à malo suo, azam & ego poenitentiā super malo, quod cogitauit, ut facerē ei, & subito loquar de gēte, & de regno, ut ædificē, & plantē illud.

De quattuor nouissimis.

Psal. 1.

Si ergo tibi Deum deuinctum vis, si certò tibi accurrentem, si tua curantē, pactū imple, ei adhære, & tunc poteris ab eo exigere, vt ipse promissa cōpleat, vt bona præstet. Hoc est illud mirabile, quod per Isaiam ait. Venite, & arguite me, dicit Dominus, quasi dicat, cum mihi promissa impleueritis, potestis me arguere, à me quasi per vim, ac iudiciū petere, vt promissa præstem, vt omnibus bonis vos dñtem, &c.

CONCIO.

De quattuor nouissimis.

De primo nouissimo, Morte, scilicet.

T H E M A.

Meliùs est ire ad domum luctus, quàm ad domum cōuinij, in illa enim finis cunctorum admonetur. Eccles. 7.

D. Vitam Christianam peragendam confert maxime mortis memoria, quasi practica, qua quis considerat se moriturum, & longa meditatione mortis circumstantias attendit. Sicut enim vidisti amicum, qui ægritudine in lectum decidit, & in-

firmitate grauatus periclitatur: & deinde sacramenta ei ministrantur, & tandem oculi clauduntur, pectus intumescit, & tandem animam exalauit, ita considerandū tibi est, simile quid te passurum. Hinc mortuus apud sapientē viuo loquens ait. Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie. Hæc qui attēta meditatione attēdit, facillē terrena despicit, à quibus citò se relinquendū nouit. Sic etiā Ethniscus Alexandr fecit, de quo

1. Mach. 1.

in principio Machabeorū sic scriptū est. Et factū est, postquā percussit Alexander Philippi Macedo, qui prim⁹ regnauit in Grecia, egressus de terra Cethim, Dariū regē Persarū, & Medorū, cōstituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertransiit usq; ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentiū, & seculiuit terrā in cōspēctū eius. Et post hæc decidit in lectū, & cognouit, quā moreretur. Et uocauit pueros suos nobiles, qui secū erant nutriti à iuuetute sua, & diuisit illis regnū suū, cū adhuc uiueret. In quibus verbis multa expēdenda sunt. Primū his verbis plura de Alexandro scriptura diuina dicit, quā oēs illi⁹ conographi. Secūdo,

expenden-

A expēdendū est verbū illud post hæc, nobisq; applicandū. Innumera bona cōgregauit Alexāder, sed post hæc quid tandē factū est, post victorias, post diuitias, triūphos, delitias, decidit in lectū, & cognouit, quia moreretur. Ita profectō tibi accidet. Nobilis es, diues, potēs, viribus præpotens, sed post hæc quid tibi succedet? certe ægritudo, & mors. Tertiū expēdendū est verbū illud, cognouit, quia moreretur, & diuisit regnū suū, cū ad huc uiueret. Mortis memoria efficit, vt quæ regna tātō studio, ac labore cōgregauerat, faciliē relinqueret, etiā dū uiueret, quia mors ob oculos posita omnia tēporalia contemni facit. Quid enim magnū, si tā breui finiendū? licet magna sit arbor, licet caelos pertingat, licet fructus eius nimius, nō tamē magni ducenda, quia statim vox de cælo ruit, dicēs: Succidite arborē, præcindite ramos, dispergite fructus eius. Hinc Iob: Vidi impiū firmā radice, & maledixi pulchritudini eius statim, quia propinquus illi interit⁹ est. ¶ Quia verò mortis memoria adeo nobis, p̄ficua est, sēp̄e Deus eā nobis obicit, de mō verò eius obliuionē curat. Hinc Deus, ne Adā peccaret, ait. In quacūq; hora comederis ex eo, morte morieris. De mō vero dicit: Nequaquā moriemini. Sed forsā ais. Primis parētibus, qui mortē nō viderāt, suadere de mō potuit illud, nequaquā moriemini. At verò nouis, qui quotidiana experientia mortē nouimus, & eā in aliis videmus, & nos ipsos ad illā appropinquare cernimus, deficiētib⁹ corporis viribus, ac robore, quo pacto suadere de mō poterit, nequaquā moriemini? Certe nunc etiā idē suadet, & quomodo primos decepit parētes, filios etiā decipit. Sed aliter illis suavit, aliter nobis, illis quidē, qui experientiā mortis nō habebāt, omninō suavit, nequaquā moriemini, nobis verò, quib⁹ p̄pter rei euidētiā id suadere nō potest, id aliter suadet, suadet enim, q̄ hodie nō morieris, q̄ hoc anno viues, & altero, & sic in posterū & quod semel, & simul deuorare nō potuim⁹, in partes diuisū deuoram⁹. Sicut cū Pharmacopola ad te desert pulpā cafiā, quā sumas, nec integrā illā deglutire potes, in ptes minutiores eā diuidit, & sic totā sumis, sed non simul, & semel, sed aliquibus vicib⁹. Ita omninō parētes nostri simul illud percerūt, nequaquā moriemini: nos verò illud omne deglutim⁹ sicut illi, sed multis vicib⁹, & in plures ptes diuisū, dicis, enim hoc anno nō moriar, hoc mēse nō moriar, hoc die nō moriar,

Daniel. 4.
Iob. 5,

Genes. 2.

Simile.

& sic

De quatuor nouissimis.

& sic in posterū, dicis ergo, nunquā te moriturū, deuoras ergo **A**
illud nequaquā moriemini, & sic uiuis, ac nūquā moriturus.

Hierony. Ne ergo mortis obliuio nos teneat, ait nūc Sap. *Melius est,*
ire ad domū luctus, quā ad domū conuiuij. In quē locum Hierony.
ait, Sensus est, Melius est ire ad domū, vbi cadauer præsens
exponitur, quā ad domū, vbi cōiuiua celebrātur. Et ideo **4.**

4. Reg. 23 Reg. 23. Iosias destruxit idola, quę colebātur, & eorū loco su
per arā collocauit ossa mortuorū, vt videlicet mortē quotidie
celebrarent, & cernerēt, eiūsq; præsentia ad meliora opera se

August. se cōuerterēt. Vnde Aug. lib. de cura pro mortuis agēda. c. 4.
ait, monumēta esse propē Ecclesias, vt ingrediētes mortis ad

Ambros. moneātur, & sic ad Deū conuertātur. Sed altera expositio il

Hierony. lorū verborū est. Diui Ambr. & Hierony. in Psa. 37. ad finē:

Melius est, luctus memoriā habere, & mortē cogitare, quam **B**
mundi oblectamēta sectari, & delicias cogitare. Hierony. re-

Plato. censet sententiā illam Platonis. Memoratū virū, sapiētemq;

1. Cor. 15. decere perpetuā mortis meditationē habere. Sed melius Pau

lus agebat, dicēs: *Quotidie morior propter nostrā gloriā.* Melius,
inquit, hic loquitur, quod auctu moritur, quā ille Plato, qui di-

xit, decet, &c. Et Ambr. ait, qui sic moritur, idest, mortē cogi
tat quotidie, glorię, & salutis ppinquior est, quā qui uiuit mo

Eccles. 14. riturus. Et sic exponit illud Ecclesiastes: *Ante mortē nō laudabe*
ris hominē in uita sua, idest, quoad vsq; perueniat ad hunc sta

Genes. 25. tū, vt operetur quasi mortē ante se respiciēs. Ad hoc pertinet

illud Genesis, cū Iacob egrediebatur ex utero matris plantā

fratris manu tenēs, quia planta finē significat. Ideo Ægyptiis **C**

mos fuit vt refert Herodot. in conuiuiis mortui hominis effi

giē circūferre in loculo apprime ex ligno factam, & singulis

ostendens aiebat portās, in hūc intus pota, & delectare, ta

lis post mortē futurus. Sic Chrīs in trāsfiguratione de passio

ne sua agit. Et eiūsmodi memoriā habētes, qua salutē conse

Ezech. 9. cuturi, iubētur signari Tau, quę est litera finalis alphabeti He

brei, apud Ezechielē, quo significatur oēs, qui mortis memo

riā habēt, seruādos, qui secus interficiēdos. Vnde in Ezechī,

subditur. *Percutite senes & iuuenes, eos uerō, qui super frōtes habēt*

signū Tau, ne interficiatis. Eos uero, qui mortis memoriam non

Iero. Th. 1. habēt, increpat Ieremias. *Sordes eius in pedibus eius, & nō est re-*

Isai. 47. cordata simisui. Et Isa. Baby lonē carpit, quod nō sit recordata

nouissimi

A nouissimi sui. Et ideo Moyſes ait. *utinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.* Refert Baſilius, ſuo tempore viros pios ſolitos dicere, vt Chriſtianè vita inſtitueretur, oportere cogitare, diem ſemper imminere ſupremū. Sed ille ait, hoc ſibi parū videri. Sed oportere cogitare in quo cunq; opere, illud vltimum futurum, & ſic illud opus exhibere, ac ſi ſtatim ſis animam acturus. Attende quantam mortis memoriam Baſilius exigit. Quia ergo adeo vtilis mortis memoria eſt, *Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij, quia in illa ſinis cunctorum admonetur.*

*Deute. 32.
Baſilius.*

Quia verò plura ſunt, quæ nobis de morte occurrūt conſideranda, ea ſigillatim expendamus, ſic enim fiet, vt cum illa aduenerit hora, faciliùs eam trāſigamus. Sic enim cum in ſtadio equus currere debet, priùs in eum ducitur, & eum perambulat ſæpè, vt cum poſtea currendum ſit, nihil trepidet, ſed quaſi notam viam facile percurrat. Via hæc mortis percurrenda nobis eſt, & breui, ac veloci curſu: oportet ergo priùs eam perambulemus conſideratione, vt trita poſtea appareat, nec quaſi nouā horreamus, ſic Palladius refert, ſanctiſimum eremitam morti proximum trāquillo, ac hilari animo cum eſſet, & diſcipuli trepidi, ac lugentes dixerunt ei, tu pateris, & nihil ſentis, nos compatimur, & ploramus, quibus ille reſpondit, tranquilluſ nunc ſum, quoniam ſæpè conſideratione hanc viam perambulauī, ſæpè mortuus ſum, & ideo nihil noui nunc video. Percurramus ergo nos ea vniuerſa, quæ in morte ſunt, conſideratione noſtra. Et primam illud occurrit in morte conſiderandum. Quod omnes nos damnati in mortem ſumus. Sicut à iudice dānatur malefactor in mortem, ita omnis homo per peccatum mortis damnationem incurrit. Ille ab homine damnatus eſt, tu à Deo, in illum lata ſententia reuocari poteſt. Sed in te lata omnino non reuocabitur, quia ſtatutum eſt hominibus ſemel mori. Mors quidē homini naturalis erat, quia ex contrariis compoſitus, ſed ſi originalem iuſticiam conſeruaret, non moreretur, Dei ſingulari priuilegio Adæ conceſſo, & in eo vniuerſa eius poſteritati. Peccauit ille. Damnatus ad mortem eſt. Peccatum enim ca-

Simile.

Palladius.

Hebr. 9.

pitali

De quatuor nouissimis.

pitale sententia dignum est, nec alia poena: iustitiæ fieret satis, sed ais, quantum fuit, quod pomum paruum comederit, ut propterea morte plecteretur? Certe non parua fuit Adæ iniquitas, licet materia parua videatur. Qui enim innumeris beneficiis susceptis à Deo, in re adeo parua, ac facili non obtèperauit, ingratisissimus inuētus est. Sicut enim secundi Adami eò obedientia laudabilior, quia in re difficillima obediuit, vsque ad mortem scilicet crucis: ita primi Adami inobedientia scelestior, quia in re adeo facili Deo non obtemperauit. Et præterea in peccato, ut graue piaculum sit, attenditur diuina maiestas districtè præcipiens, quam peccator cōtemnit. Si enim mihi dixeris, quæ ratione igne æterno cruciabitur homo propter decem furatos argenteos, propter mulieris impudicum contactum, tanta ne illa sunt, ut æterna morte puniantur? sunt certè, non ex se solum, sed quia diuinæ maiestatis offensa, illiusque contemptus. Iure ergo per peccatum mors, quia peccatum piaculum est morte dignum. Dammati ergo ad mortem omnes sumus, nec sententia vnquam reuocabitur. Ut ergo scias, quomodo te debeas, in vita gerere, attende quomodo se habeat ille, qui carceri mancipatus sententiam capitalem in se latam audiuit, quomodo ille trepidat, se parat ad mortem, omnia temporalia cōtemnit, delicias auersatur, ei similem te præsta, quoniam à Deo in mortem damnatus es.

Secundo attēde mortis summā certitudinem cum summa incertitudine coniunctam. Certissimum est, te moriturum, at incertū, & incognitum est, quādo sis ex hac vita migraturus, vnus annus vitæ tibi certus nō est, nec vnus dies, sed nec hora, scis certò venturum furem, nescis tamen quādo, ideo semper vigilandum, ne veniat hora, qua non speras. Tanta vitæ incertitudo est, ut non liceat homini dicere cras hoc, vel illud faciā, sed dicendum est, si vixero, si Deus voluerit. Ita Iacobus ait. Ecce nunc qui dicitis, hodie, aut cras inibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quiddā amum, & morcabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis, quid erit in crastino. Quæ est enim uita uestra? uapor est ad modicū parens, & deinceps

exter-

- A** exterminabitur, pro eo ut dicatis, si Dñs uoluerit, & si uixerimus, faciemus hoc, aut illud. Nunc autem exultatis in superbiis uestris, omnis exultatio talis maligna est: Incertitudo uero humanæ uitæ ex multis de causis prouenit. Prima, diuina dispositio qua aliquando breuiantur, aliquando elongantur dies hominis, sic Psal. ait. *Viri sanguinū, & doles si non dimidiabunt dies suos.* Sic etiam immisericordibus auferre Deus uitā solet, ut diuiti illi, de quo Lucas meminit. Secūda, casus fortuiti plures, quibus inopinato homines decedere solent. Tertia, infirmitas corporis, ac debilitas, & aegritudineq; superuenientes, & quibus omnibus illud sæpe nūc accidit, quod saluator ait. *Qua hora nō putatis, filius hominis ueniet.* Et hinc sæpe Christus colligit, & multis similitudinibus comprobabat, semper nobis esse vigilandum. Tunc Christiane uiuis, cum ita paratus es, ut tibi dicatur, nunc ex hac migrandū uita est, respondeas, sit statim, nihil aliud mihi restat peragendum, quia tanquam fidelis seruus Dominū expecto præcinctus, & lucernam in manu tenens. Dic mihi o homo, si tibi nūc diceretur, statim moriendum est, quid sentiret? peteres ne inducias usque manē? postulares tempus, ut tu curares: si sic res se habet, Christiane non uiuis. Hinc denique illorū stultitia manifesta fit, qui bona opera, poenitentiam, restitutionem, in tempora differunt. Dic o stulte, unde nosli in tempora te uisurum? quis in potestate tua tempus, ac uitam posuit? Augustinus. *Poenitentia tua ueniam* Aug.
- C** Deus promisit, sed dilationi tuæ diem crastinam non promisit. Breues dies hominis sunt, & eorum finem ignoramus, efficiamus ergo illud, quod nos Paulus monet. *Redimētes tempus, quoniam dies mali sunt, quasi dicat, Dies nostri pauci, & mali sunt, ut Iacob dixit, parui numero, mali, quia miseriis pleni, & occupationib⁹ uitæ præpediti, ideo ne prodigi simus temporis, ne illud in vanum prætereire sinamus. An non ille stultus esset, qui nescit se argentum habere, & conuiuia regia parare uult? Breues dies nostri sunt, nescimusque horam unicam nobis relinqui certam, & tempus amittimus, & in casum iactamus, quasi multum haberemus. Diuitias congregamus, honores, & reliqua* Genes. 47.

De quatuor notissimis.

& reliqua, tempus verò, quod pretiosissimum est, prodigi- A
 mus, nihil ita facile amittimus ac tempus, & in futuram
 bona referuamus, cum nesciamus nobis horam esse certā.
 Qui tempore uti nouit, licet breue sit, longum efficit. Sic
 de iusto scriptum est: *Consummatus in breui, expleuit tempore*
Genes. 38. multa. Et de Abraham dicitur, obiit plenus dierum, cum id
 non dicatur de his, qui nongentis annis vixerunt, sicut
 enim qui longa tempestate iactatus est, non dicitur multū
 nauigasse, sed multa eum passum, ita qui longam vitam du-
 xit, sed amisso rationis clauo, disruptis velis, non multum
 vixisse dicendus est, sed multum in mari iactatus. Ille ve-
 ro multum vixisse dicendus est, qui plurimum cursum in
 virtute confecit, ille enim plurimum nauigauit.

Tertio demum consideratione nostra ad mortem acce- B
 damus. Nec verò dicamus de his, qui subito, & inſoliter
 moriuntur, sed de his, qui felicius mori videntur. Et hu-
 iusmodi mortem tibi obuenturam concedamus. Tandem
 agridine corripendus es, quæ dum grauata fuerit,
 mortem annuntiabit. Audies tandem, quod Ezechias au-
 diuit. *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non uiues.* Fortis
 robore erat Saul, & cum a Samuele audiuit. *Cras autem tu,*
1. Reg. 28 & filii tui mecum eritis, id est, moriemini, Saul cecidit porre-
 ctus in terram, extimuerat enim verba Samuelis, & robur
 non erat in eo, conturbatus enim erat valde. An non tibi
 simile continget, cum simile audieris nuntium. Innumera
 sunt, quæ tunc hominī sese offerunt, ut eius cor dilanient.
 Primo occurrunt ea omnia, quæ in mundo dilexit, quæ illi C
 iam iam relinquenda sunt, vxor, filij, substantia, amici, &
 omnia tandem. Et ea, quæ homo inordinatè dilexit, eum
 tunc præcipuè torquebunt, & cordis carnifices erunt. Sed
 quod maximè hominem conturbat, cura est eius, quod
 in æternam erit. Videt enim se inter duas versari fortes in-
 æquales æternæ vitæ, & æternæ mortis, nescit vero quò
 lanx inclinabit. Dixit sapiens quidam. Si posset homo
 vno pede in terra relicto, alterum in alio sæculo ponere, &
 videre, quæ ibi geruntur, & quæ ad eum pertinent, quo-
 modo sint disposita, & si rectè ea videret disposita, alterum
 pedem

- A** pedem illuc mittere, sin minus, pedem retrovertere, & in hac vitam redire, donec melius sua componeret, optimè cū homine actum, nec mors adeo esset formidanda. Nunc verò nō ita cum homine agitur, sed vtrunq; pedem in altero saculo ponere cogitur, cum nesciat, quo inclinabit lignum, aut quo cadet. Tunc verò ille timor hominem corripit, quo correptus Balthasar est. *Ut apparuerunt digiti quasi hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aule regie, & rex aspicebat articulos manus scribentis. Tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se innicem collidebantur.* Sed quæ nam erat Scriptura, quæ eum conturbabat? Certè, *Mane, Thecel, Phares.* Cuius interpretationem Daniel exposuit. *Mane, numerauit Dominus regnum tuum, & compleuit illud, Thecel, appensus es in statera, & inuentus es minus habens, Phares, diuisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.* En exterius nobis expressum, quod in diuino iudicio interius nobiscum agendum est. Proximus enim cum morti fueris, mentis oculis cernes sententiã mortis in te latã, conturbaberis tunc, ac tremes. Sed quid mirum, cū viri sanctissimi aliquando tremant. Sic enim de magno Arsenio nouimus, proximum morti extimuisse valdè. Cumq; eius discipuli ei dicerēt, tu o pater times? Respondit ille. Non nouus in me timor iste est, sed antiquus, semper enim Deū, quasi tumentes super me fluctus timui. Quid ergo tunc peccator faciat? Sed quæ nam ea sunt, quæ ei timorem incutiunt? Primum, quia se videt homo morti proximū. Si qualis sis futurus, nosse cupis, memor esto Isaac ligati super ligna, propè ignē, & gladium euaginatū patris, vt eū immolaret, quoquo se vertat, auxilium non reperit, deorsum ignis est, sursum gladius, serui non ad sunt, qui eum liberent. In hac angustia futurus es, cum sursum aspexeris, Deum tibi iratum videbis: si deorsum, sepulchrum patens, sic circum circa. Non est, qui consoletur eam, ex omnibus charis eius. Cū Ezechie *Thren. 1.* mors nuntiata fuit, fleuit fletu magno versus ad parietem, & ait. Memento queso, quomodo ambulauerim coram te in ueritate, *3. Reg. 20* & in corde perfectio, & quod placium est coram te fecerim. Sed in tanta virtute, ac sanctitate, quis vnquam dolorem tantum cre-

De quatuor nouissimis.

dere posset? Quid ergo tu facies, cum vita tua non fuerit perfecta, sed peruersa? Audies tunc, quod Balthasar. Numerauit Dominus regnum tuum, & compleuit illud. Iam in mundo non amplius regnabis, non poteris amplius villicare, non frueris concupitis, sed quod magis terret, id est, quod sequitur. Appensus in statera inuentus es minus habens. Videbis tunc, quàm uerè minus habeas, quàm habere deberes, quomodo diuinis misericordiis non responderis, uocibus non obedieris, mandata non compleueris, & merito rationes timebis, cum scias decem millia talenta te debere. An non iuste timeat, ne sicut diuisum est regnum Balthasaris, & traditum Persis & Medis: ita diuidatur ipse morte, & corpus tradatur terræ, & anima demoniis. Morti proximus Magnus Hilario, qui à pueritia B Deo seruierat incredibili cōtinentia, ac humilitate, egredi timebat anima à corpore, & ipse aiebat, quid times o anima, septuaginta annis Christi seruisto, & nunc egredi formidas: hæc uero dicens, animam Deo reddidit, ut Hieronymus author est in eius uita. Quid nō timeat anima eius, qui septuaginta annis mūdo, & uanitati inseruauit? Timendū profecto iudiciū illud particulare homini est, in quo ratio ab eo exigēda est, usq; ad nouissimū quadrantē, usq; ad otiosum uerbum, de quo reddenda ratio est, usq; ad minimū temporis instās uanè deperditū. Quomodo ergo non timeat, qui annos plurimos perdidit, & innumera peccata commisit. Omnia uerò, quæ de iudicij timore dicuntur, ad hoc singulare iudiciū pertinent, quod enim in hoc iudicio iudicatum fuerit, in uniuersali cōfirmatum est. Et ideo hæc potius timenda, quàm illa. Aliquorū sententia doctorum est, ut Iansen ait, quod sicut in uniuersali iudicio Christus in maiestate apparebit uniuerso mundo. Ita in morte apparet hominibus, & apertis libris, in quibus uita hominis continetur, sententiā profert. Hoc uerò inde colligunt, quod sæpè in parabolis, quibus de mortis die Christus disseruit, ait se uenturū ad nos. Siue uerò appareat, siue nō, certū est homini manifestari, & ob oculos poni uniuersa uite eius acta, & sententiā, quæ dignus est. Impleturq; illud Psal. Possisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculū nostrum in illuminatione uultus tui, in ira tua defecimus, quasi dicat. Uniuersas iniquitates nostras uides,

Hieron.

Iansen.

Psal. 89.

- A** vides, vt iudices, & lumine miro vultus tui vniuersam vitam nostram manifestam nobis facis, & eam in nos iram ostēdis, vt deficiamus. Hoc est illud Psalmi. Existimasti iniquē, quod Psal. 49: ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Durior ipso inferno erit vultus Christi iratus in iudicio aduersus iniustos, adeo vt infernum protectionem appellet Iob, si conferratur cum horribili Christi ira, quā in malos ostendet. Vnde ait: Vt in inferno protegas me, donec perir anseat furor tuus, & Iob. 14: constituas mihi tempus, in quo recorderis mei. Sic etiam inferno intolerabilius erit peccatori Christum vindicem in morte videre, & illius increpationes audire. Arguam, ait, te, & statuam contra faciem tuam. Quid respondebis o peccator arguenti Christo? Cum dixerit, antis beneficiis ingratus extitisti: tot in me peccata sine causa admisisti? Certē si uoluerit contendere cum eo, non respondebit ei unum pro mille. Vt Iob ait. Et omnis Iob. 9: iniquitas opprobabit os suum. Timet hæc iustus, & peccator non Psal. 106: timet. Sed quare? Certē sicut timet alina Balan, & ipse non Num. 23: timet, quia illa videt Angelum districto gladio ei aduersantē, quem Balan non videt. Ita Dei districtum iudicium timet iustus, qui piū illud iumentū est, de quo Psaltes ait. Vt iumentum factus sum apud te, quia Dei iudicium considerat: in seius vero peccator non timet, quia nihil considerat. Sed quod nunc peccator non pauet, cum hora mortis venerit pauebit, quia Deum venientem ad se videbit, & peccatum in conscientia retinet. Similisq; erit mulieri adulteræ, quæ confusa adulterij sui aduentum timet viri, & quem absentem non timuit, vt peccaret, venientem timebit, quia fautor viri non parceret, nec suscipiet pro redemptione plurima. Contra iustus timuit virum in vita, & eo timore declinavit à malo: & ideo læta anima eius Christum suscipiet in nuptias venientem.
- Ex quibus demum illu i relinquitur, vt sic viuamus, sicut in morte vixisse vellemus. Finge nūc, tibi statim mortē imminere, & cogita, quā velles tunc vitam instituisse, & eam nunc instituē. Vt vero id agas, semper memoria mortē tene, ac verba illa, nunquam obliuioni manda. Memor esto iudicii mei, sic Eccl. 38: enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie. Noli ergo cogitare mortem

De quatuor nouissimis.

mortem longè esse, hodie tibi mors imminet, quotidie more- **A**
 re cogitatione tua. Suadet tibi dæmon, longè mortem esse,
 sed Deus ait, tibi hodie. Et quoniam res ista plurimi momēti
 nobis futura erat, vocat Isaiam Dominus, ac præcipit, vt cla-
 met. *Clama, inquit. Et Isaias. Quid clamabo? Omnis caro fœnum,*
et omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, et ceci-
dit flos, quia spiritus Domini insusflauit in eo. Non solum caro
 fœnum fœnum est, sed omnis caro, siue iuuenum, siue virgi-
 nis pulcherimæ, & omnis eius gloria, & ornatus flos est fœ-
 ni, qui paruo aëre tollitur. An non vidisti floridum iuuenem,
 & virginem, qui paruo aëre interempti sunt, ergo gloria eorū
 flos est fœni, quis nūc per vniuersas vagaretur domos, & no-
 biles, diuites, iuuenes, principesq; moneret, dicens: Mihi heri, **B**
 tibi hodie mors imminet, omnis gloria vestra quasi flos fœ-
 ni, qui vno die perit. *Stulte, hac nocte repetent animam à te, et*
quæ parasti, cuius erunt? Thesaurus quidem anima nostra est,
sed in vasis fictilibus desertur à nobis, quæ facillè franguntur.
 Hinc Paulus. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, non in*
ereis. Summæ necessitatis admonitio ista est, cum Spiritus
 sanctus reproducat mortuos, qui hæc ad nos dicant. Petebat
 epulo diues, vt mitteretur Lazarus ad monendos fratres, nec
 ei conceditur, sed vt moneamur de morte nobis imminente,
 non solum Isaias mittitur, sed mortui reproducantur, qui di-
 cant: *Memor esto iudicij mei, sic enim erit et tuum, mihi heri, tibi*
hodie. Ad hoc suscitatus Samuel venit ad Saul, vt diceret: **C**
 Crastu, et filij tui mecum eritis. Non satis Deo fuit nos mo-
 nere de hac re per legem, & Prophetas, nisi & mor-
 tuos mitteret, qui hæc dicerent, summè
 ergo nostri interest, summè
 refert, &c.
 C O N-
 N

A

CONCIO II.

De secundo nouissimo.
De iudicio vniuersali.

T H E M A.

Dies Domini magnus, & terribilis valde, & quis sustinebit eum. Ioel. 2.

B

IC V T Militans intendit victoriam & triūphum, sic militantis Ecclesiæ intentio est victoria parta triumphare: & sicut Rebecca curat, vt luctator Iacob (ideo dictus Israël, quia post luctam vidit Deum) primogenituram obtineat, & ad hoc illum induit, omnis Ecclesiæ adinuentio eo tendit, vt nos qui in eius manemus domo benedictionem consequamur: hodie mittit baculū sicut Heliseus, vt puer suscitetur, ponit virgam ferream, de qua Psal. Reges eos in virga ferrea, & tā
quam uas figuli confringens eos. Sed Quis credidit auditui nostro, Isai. 53.

C

Ctiā, vt disperdat superbos, & exaltat humiles, hoc est hodiernum nuntium, antiquitus legati eis veniebant vestibus, quæ legationi responderent, si lata latis, si tristis tristibus. 1. Reg. 4.
gū 4. Scissis vestibus ingreditur nūtiāns filiorū mortē, & arcā captam. Tam est terribile hodiernum nuntium, vt timore & tremore, ac pallore operiendi simus, qui nuntiamus, tremefactus est Felix disputante Paulo de iudicio, & Apoc. 14. dicit Apoc. 14.
Angelus voce magna. Timete Dominum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicii eius, & omnes creaturæ iudiciū nuntiantes veste lugubri hoc nuntiant. Apoc. 6. Sol factus est niger sicut laccus cilicinus, & Luna facta est sicut sanguis, & stelle de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum à uento magno mouetur, & cælum recessit, sicut liber inuolutus: & omnis
mons,

De iudicio vniuersali.

mōs, & insulae de locis suis motae sunt, quoniam uenit dies magnus irae A
agni, & quis poterit stare, ut eū utilitate loquamur grā opus est.

Ioel. 2.

Ioel. 2. Dies Domini magnus & terribilis ualde, & quis susti-
nebit eum, similis ei nō fuit à principio, & post eum nō erit in annos
generationis & generationis. Ille dies meus est, in quo mea uolūtas
fit, eo die omnis Dei voluntas fiet: modo dies noster, quia fa-
ciuntur quaelibet, & quidē in hac die tua, & tā nostra hęc dies
est, ut videatur Deus recessisse lōge, sicut ille, qui peregrē pro-
fectus est Mat. 25. & hinc impij ausam libere peccandi arri-
piūt dicētes: Morā facit Dñs meus uenire, putāt se sine Deo esse

Matth. 25.

Matth. 24.

Eccel. 7.

Isai. 57.

Eccel. 8.

īā, quibus Eccel. 7. Nō te reputes in multitudine, in disciplinatorū,
memēto irae, quoniam non tardabit, dissimulat modo Deus. Ego ta-
cēs, & quasi nō uidens, & mei es oblita. Eccel. 8. Etenim, quia nō pro-
fertur eius cōtra malos sentētia, absq; timore ullo filii hominū per-
petrāt mala, & sic thesaurizāt, sibi irā in diē irae. Iob 35. Etiam
cū dixeris nō cōsiderat, iudicare corā illo, & expecta eū, nūc enim
non, infert furorē suū, nec ulciscitur scelus ualde. Sed tunc perdu-
cet irē suē thesauros cū deseris thesaurizare peccata. Deū. 32.

Iob. 35.

Deut. 32.

Nōne hęc cōlita sunt apud me, & signata in thesauris meis, mea est
ultio, & ego retribuā eis in tēpore. Si quando peccata māducas,
imō ut plura cōmittas, uotās ea integra, nōlles, quia irā Dei re-
cipis, & thesaurizas tibi, non uides modo, quia signata sunt in
thesauris meis, sed cum apertum fuerit Dei pectus, & uideris
quā iram thesaurizasti, & tibi, quando tibi dicat Deus tali
die & hora hęc, & hęc cōmisisti, &c. quando omnia peccata, C
& eorū grauitatem in publicum duxerit, quis sustinebit hunc
diem? quando mare illud immensum turbatū erit, quis nō pa-
neat? & tu qui nosti tantā iram reconditam contra te non ti-
mes? filij ne dicas peccaui, & quid mihi accidet triste? altissi-
mus enim est patiens redditor, & omnis eius expectatio est, ut
maius sit supplicium. Tacui semper filij patiens fui, ut paruus
loquar, dissipabo, & absorbebo simul, desertos faciā mōies, & cola-
les, & omne germen eorum exiccabo. Isa. 42. B. Damasc. narrat
regem tristem incedentē huius diei cogitatione reprehensum
à fratre de hac tristitia, cui ut rex ostēderet stultitia fecit, ut tu-
ba ante eius domum caneretur, quod erat signum mortis ea-
in regione, quā audiens frater regis turbatus ad regem pro-
perat,

Isai. 42.

Dam. sc.

- A** perat, cui rex, times tu tubā fratris cum nihil admiseris morte dignum, & non timeam ego tubā Dei mei, quem me offendisse noui. Facies Balthasar mutatur vidēs scribi in pariete iudicium, quomodo facies tua mutanda, cum audias nō est spes vitę. *Despoue domui tuę, quia morieris.* O formidādū Dei iudiciū, in quo etiā de omni cogitatione reddēda est ratio, tu quidē gressus meos dinumerasti, non solū corporis, sed & cordis, ait Greg. Sed ais ne hęc audiamus, sed num effugies periculū hoc, illud nō considerans: abscondit perdix caput, & nō considerat venatorē & occiditur, cōsidera periculū, cōsidera tremēdum iudiciū, caue ab omni verbo otioso & cogitatione, & vt
- B** vnicā solā cogitationē otiosam vitares omnia agere deberes etiā religionē ingredi. O ne me sic, constringas, dicis, sed quid ego faciā: cū Christus omnes cōstrinxerit dicēs, de omni verbo otioso reddēt homines rationē in illa die. Scripsit Greg. *Matth. 12.* moralia spū diuino, in quorū fine ait, igitur quę so, vt quisquis hęc legerit apud districtū iudicē solatiū mihi suę orationis impēdat, & omne, quod in me sordidū deprehēdit, sletib⁹ diluat, sic sancti bona sua timere, quomodo non tu mala timebis? Sed dubitas: ad quid sit necessariū vniuersale iudiciū, quo omnis homo & Angelus cōueniat? Respōdetur homo dupliciter cōsideratur: primō, vt singularis persona: secundō, vt pars maxime reipublicę, & vt particularis persona cōsideratur, aut in se, aut secundū quod eius effectus trāseunt ad alios. Ex quib⁹
- C** cōsiderationibus colliguntur rationes iudicij vniuersalis. Prima licet homo, vt singularis persona sit iudicatus in morte, sed idē, vt pars est vniuersi debet iudicari cū vniuerso, sicut enim lapis elaborat⁹ oportet cōferatur cū ceteris lapidib⁹, vt suo in loco reponatur, sic homo cōferendus est, vt lapis viuus cū omni lapide celestis Hierusalē, vt appareat, quo sit loco inter ceteros habēdus: & sicut minister in domo principis nō solū cōsideratur secundū merita propria, sed respectu aliorū famulorū, vt non solū cōmutatiua iustitia seruetur respiciēs hui⁹ merita, sed & distributiua, quę respicit oēs, sic iudicio adstabit bonus & mal⁹ omnis, vt nō solū detur cuiq; p merito, pprio locus, sed etiā respectu omniū aliorū appareat, quo loco sit habēdus. Secūda ratio D. Th. 3. p. q. 9. ar. 5. cū homo moritur,

Dan. 5.

Isai. 38.

Matth. 12.

De iudicio vniuersali.

Eccles. 30. nō omnino perit, durat enim adhuc in mūdo in suis effectis: A
Eccles. 30. primò in filiis. *Eccles. 30.* Mortuus est pater eius, & quasi non est
mortuus, similē enim reliquit sibi post se. Secūdo in familia, quā
bene vel male instituit, & sic fuit causa bonorū, vel malorum,
quæ post eius mortem facta sunt: similiter permanet in exem-
plis & doctrina: sic sanctorū doctrina & exēpla manēt cōtra
hæreticorū & prauorum, ex quibus innumera, vel bona, vel
mala deinde sequuntur, quorum illi causa extitere, vt ergo in
eegrum sit hominis iudicium, vel in bonum, vel in malum ex-
pectandus finis mundi, in quo omnis creatura, simul sit vt vi-
deatur omne bonum, quod à bonis peruenit, & malū, quod
à malis, ex quibus multū gloriæ, vel pœnæ accidentalī cres-
cet piis, & impiis, tibi ergo maximē cōsiderandum est, quod B
relinquas semen post te.

Tertia ratio legitimū operum pretium ab interiori pen-
sandum corde, ideò modo sepē in iudiciis interuenit error,
dū multos iudicamus oues propter ouinā pellem, qui intrin-
secus sunt lupi, & contra, & multa bona ac mala modo sunt
oculta, & ideò nō quisq; eo pretio habetur, quo haberi debet,
vt ergo omne falsum iudicium corrigatur, & cuiq; debitus ho-
nor tribuatur, in generali illo cōuentu omnia cordis arcana pa-
tescent, vt iustum de omnibus sit apud omnes iudiciū, vbi ho-
nos iustis restituendus, malis verò opprobrium dandū sem-
piternū: ideò *1. Cor. 4.* Nolite ante iudicare, quoad usq; ueniat
Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta C
bit consilia cordium, & tunc laus erit unicuiq; à Deo. An non ma-
gnus dies Dñi omnia continens in se, quæ in vniuerso mun-
do acta sunt, & in quo omnia discutientur, vsq; ad minimam
cogitationem? quisquā Dñs à seruo talem exegit rationem?
Soph. 1. imo & de bonis iudicandum est. *Scrutabor Hierusalem in lu-*
Iob. 31. cernis, quomodo ea operatus es, qua intentione, qua attētio-
ne, &c. tremendum iudicium. *Quid faciam cum surrexit ad iu-*
Iob. 27. *dicandum Deus?* Mirum hoc est in nobis, quò quis meliorē ra-
tionē habet in diē iudicij, eò magis illā timet, quò peiorē, eò
magis securus est. *Iob.* Qui ait non reprehendit me cor meum in
tota uita mea, qui fuit pater orphanorum, oculus cæco, pes clau-
do, hic dicit, quid faciam cum surrexerit ad iudicandū Do-
minus?

A minus? & cum interrogauerit, quid respondebo illi? & nos quos reprehendit cor in multis securi sumus, an non hæc stultitia? Reprehendit Amos, quosdam in se fidentes, nec timen- *Amos. 5.*
 tes iudicium. *V. e desiderantibus diem Domini.* Vbi Hierony.
 licet iustus sis, time diem illam, nam Paul. ait. Nihil mihi con- *1. Cor. 4.*
 sciis sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me Do-
 minus est. Licet nihil in te inuenias reprehensione dignū, for-
 san inueniet diuina sapientia, quo te iudicet & damnet. Sic
 Psal. *Cur timebo in die malæ iniquitas calcanei mei circumdabit* *Psal. 48.*
me. Quid iniquitas calcanei, nisi iniquitas quam non vides.

Sed in plenissimo hoc iudicio, & omnium summo viden-
 dus iudex, assessores, accusatores, rei, modus, & locus iudicij,

B sententia, & eius executio.

Primò omnium Christus iudex est. *Qui constitutus est à Acto. 10.*
 Deo iudex uiuorum, & mortuorum. *2. Corinth. 5.* Omnes nos *2. Cor. 5.*
 manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; pro
 pria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Nihil habet
 quod cum impediatur rectissime iudicare, & omnia quæ opti-
 mum iudicem decent plenissime habet. Solet iudicem ti-
 mor impedire, idèo magnates difficile iudicantur etiam à con-
 fessariis, sed Christum non impedit, *Iob. 22.* Nuncquid ti- *Iob. 22.*
 mens arguet te, & ueniet tecum ad iudicium? pusillum & ma-
 gnum ipse fecit, ei omnes æquales sunt, & sic potentes potenter *Sap. 6.*
 tormenta patientur. Idèo Psal. *Ego autem constitutus sum rex* *Psal. 2.*
ab eo. Et nunc reges intelligite, apprehendite disciplinam, ne quan-
 do irascatur Dominus apprehendat, ait, quasi homo in aqua pe-
 riclitatus, ad quem demittitur funis, ut eam apprehēdat, & li-
 beretur, sic tu peccatis obuolutus apprehende disciplinam.

Secundò impedit iudicem vnius partis odium, sed hoc in
 in Christo non est, qui taliter est filius patris, ut sit etiam filius
 hominis. Non acquiescet cuiusquam precibus, nec recipiet pro re- *Prou. 6.*
 demptione dona plurima. Sed quomodo habeat omnia, quæ re-
 ctum iudicem decent, patet primò, in iudice requiritur zelus
 iustitiæ, vide Christi zelum. *Zelus domus tuæ comedit me.* *Iniquitatē in odio habui, & abominatus sum, & tanto exarsit zelo,* *Psal. 68.*
ut cum in seipso ultionem exercere debuit se summis tradi- *Psal. 118.*
derit tormentis pro iniquitate, non tanto ardebat zelo Ro-

manus dux, qui alterum filij, alterum sibi oculū eduxit in pœ-
nam, ex quo iudicij rigor apparet, qui enim contra se tam di-
strictus & vindex: quid contra impios cū honorem patris ze-
lat? Secundò in iudice requiritur scientia iuris & facti, hæc in

Christo cōsummatissima, quia est sapiētia patris, ille est legis-
lator, & omnis lex ab eo deducta est, facta ei omnia cōstant.

Quo nām omnia nuda sunt, & aperta oculis eius: & in quantū ho-
mo habet infusam plenissimā omnium scientiā, qua cognouit

omnē cogitationē, verba, & opera hominū pręterita, pręsen-
tia, & futura etiam in ęternitate, vnde cognouit Christi anima

Psal. 138. infinita, vt dicit D. Th. in *Psal.* Ecce tu cognouisti omnia nouissima
& antiqua. Tertiò in iudice necessaria est potētia, vt sententia
executioni mādetur, *Iob* 9. Si fortitudo queritur, robustissimus

Iob 9. est, si equitas iudicij, nemo audeat pro me testimoniū dicere, ille lo-
quitur: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra, uolūtati ei⁹

Matth. 28 quis resistit omnipotēs nomē eius. Omnes Angeli, & omnis crea-
tura eius minister est, vt exequatur iussa. Reges, ait, eos in uirga

Rom. 9. ferrea, & tanquā uas figuli cōfringes eos, omni ex parte optimū

Exod. 15 iudicē Christus aget: ideo orat *Psal.* Deus iudiciū tuum regi da.

Psal. Ex quo nobis colligēdum, quantū eum debeamus reuereri,

ex cuius iudicio ęterna nostra bona, vel mala pendent: tu qui

Christū offendis, nosti in eius te manus deuenturū aliquādo?

negotiū habes iudicandū, ex quo vita honos, & substātia tua

pēdet, nosti huius tāti negotij iudicē supremū esse Petrū, quā

tum caues, ne eū offendas, quantum ei placere desideras? vide

iudicē Christū, in cuius iudicio iudicandus es super ęternis bo-

nis, vel malis, quomodo eū offendisti hinc *Psal.* 74. Dixi iniquis,

nolite iniquē agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu, quia nec

ab Oriente, nec ab Occidente, nec a desertis mōtib⁹. Sermo est trū-

cus, supple venire potest impiis auxiliū: quoniam De⁹ iudex est, su-

per omnes iudices, a cuius sentētia appellandū nō est. Hūc hu-

milat, & hūc exultat, quia calix in manu Dñi, uini meri plenus mi-

sto. Calix hic terribilis est dānatio: de quo *Psal.* Ignis, grādo, nix,

glacies spiritus procellarū pars calicis eorū, vel uini meri, signifi-

cat vinū optimū, quod iustis datur sine admixtione cōtrarij,

sed est adhuc foex in hoc calice malis referuata, & sic inclina-

uit ex hoc, in hoc, scilicet prius vinū optimū dāns iustis, dein-

de malis

Psal. 138.

Iob 9.

Matth. 28

Rom. 9.

Exod. 15

Psal.

Psal. 74.

Psal. 148.

- A** de malis fœces, quibus omnes implebuntur. *Bibent omnes peccatores terræ.* Sed tantum nobis ab agno timendum est: iam aries est, & ille aries, ait Greg. 27. Moral. de quo Dan. 8. *Vidi arietem uentilantem cornibus contra Orientem, contra Occidentem, contra Aquilonem, contra Meridiem, & omnes bestie terræ non poterant resistere ei, nec liberari de manibus eius.* Aries dimidio anno super unum dormit latus, dimidio super aliud, modo Christus in latere est misericordia, tunc in iustitia latere quiescet, nec est qui ab eo te liberare possit, & quemadmodum Sapphon videns duo lumina eruta, seque despectum à Philistinis maximo furore domum euertit, eosque interimit, sic Christus videns doctrinam & exemplum tantum in mundo despectum, & seipsum ludibrio habitum in furore suo mundum super impios deuoluet, Osee. 11. *Quasi leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris, id est huius sæculi, quia quasi fremitus leonis, ita & regis ira, & licet hanc iram in omnes ostendet peccatores, sed maxime in Christianum, si enim metit, ubi non seminat, quid non metere velit, ubi tot seminauit beneficia: tibi ad te dicet, elegi te ex multis, posui te in Ecclesia, me tibi tradidi: &c. quibus oculis dic poteris intueri, quem sic despexisti, quomodo videbis manus, pedes, & latus pro te vulneribus confixa? & à te despecta, quando videas bonorum gloriam, quam tanta facilitate assequi posses? Tunc peccator uidebit, & irascetur dentibus suis fremet, & tabesceat, desiderium peccatorum peribit.* Ideo Sopho. 2. *Conuenite, & congregamini* Psal. 111.
- C** gens non amabilis, priusquam pariat iussio quasi puluerem transeuntem diem, antequam ueniat super uos ira furoris Domini, antequam ueniat super uos dies indignationis Domini, querite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati, querite iustum, querite mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris Domini. Simul conuenite ad orandum gens amore indigna, priusquam Dei iussu veniat dies qui erit, ut puluis transiens vento agitato, quo etiam ostenditur poenitentiam in morte raro fieri conuenientem, quia dies illa est pulvis obsecans doloribus, & anxietatibus.
- Habemus iam iudicem, sed qui erunt cōiudices & assessores? Isa. 3. *Dominus ad iudicandum ueniet cum senioribus populi sui,* Isai. 3. quos seniores ipse declarat Matt. 19. *Vos qui reliquistis omnia in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis* Jma.

De iudicio vniuersali.

sua, sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israël. Aliquando **A**
iudicare dicitur hic alium cum facta comparatione huius ad
Matth. 12 illum apparet culpa illius, de quo Matth. 12. Viri Ninuite
Matth. 11 surgent in iudicio, Regina Austri surget, &c. quomodo etiā pec-
catores iudicabunt. Matth. 11. Vae tibi Corozaim, &c. quia si
in Tyro, &c. Aliquando iudicare dicuntur, qui consentiunt iu-
dicanti applaudentes sententiā, quo pacto omnes iusti iudica-
bunt. Sap. 3. Iudicabunt sancti nationes, sed maius aliquid per-
mittit Christus relinquentibus omnia & Iob. 36. Non saluat
impios, & iudicium pauperibus tribuit. Quod quid sit Magister
sentent. dicit sciri non posse, donec videatur in iudicio. Quidā
dicunt solum esse assidere Christo superiores reliquis sedētes **B**
propē iudicantem, sicut magnates regi assidentes, sed hoc nō
Richard. est iudicare. Richar. de S. Victore, ait viri eximia sanctitatis,
ea, quæ Deum contemplantes in ipso legunt, in suis cordibus
scribūt, & sic eorū corda diuinitus in omnē veritatem edocta,
sunt canonū decreta, per quæ iudicantur omnes in iudicio.
D. Tho. D. Th. addit iudicare est sententiā in aliū proferre, quod Chri-
stus sua faciet autoritate: Apostoli verō, ut eius ministri sentē-
tiā etiam proferent, ut in iudicandorū notitiā veniat, omnesq;
docebunt quid cuiq; diuina iustitia pro suis meritis tribuat. Iu-
dicabūt ergo Apostoli, & omnes pauperes volūtarij propter
Christū, ut Aug. Bed. S. Tho. & cōmunis est sententia. Ideo
August. dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniā ipso est regnum celorum,
Bed. eorū enim est non solū, ut reliquorū, sed ut illud iudicādo aliis **C**
D. Tho. tribuere possint, & ideo dicitur: Facite uobis amicos de mōna
Luc. 16 iniquitatis, ut, cū defeceritis, recipiāt uos in sua tabernacula. Vnde
Matth. 5. eleemosyna facta pauperi voluntario est dignior, & sic intelli-
gitur illud. Qui soluerit unum de mandatis istis minimis, id est cō-
siliis, erit quidem in celo, sed minor, quia iudicandus, qui fece-
rit & docuerit, erit maior, quia iudex. Sicut ergo merito verō
his tribuitur iudicandi facultas: primum, quia omnium ab-
iectio signū est humilitatis, quam sequitur exaltatio, quia ma-
ior nulla, quā iudicare, cum ergo voluntarij paupe- res se hu-
milient propter Christū, & omni- bus sint contēptui, merito
iudices omniū erunt, ut exaltētur. Secundū, nā ideo aliqui san-
cti iudicant, quia cor habēt sic per diuinā veritatem edoctū, ut
illam

A illam valeant aliis enuntiare, prima verò dispositio ad perfectionem & contemplationem paupertas est, & ideo prima beatitudo ponitur, quàm habēs paratus est, vt Deus in cōvittutes diuinas sic scribat, vt aliis valeat enuntiare.

Sicut ergo infidelis non iudicatur iudicio discussionis, sed condemnationis, quia qui non credit, iam iudicatus est. Sic per aliud extremum, qui omnia reliquit vno actu expleuit omnia opera misericordiz, de quibus iudicandi sunt alij, ideo illi non iudicabuntur, sed alios iudicabunt, qui sibi seruauerunt temporalia, etiam sanctiores se, & qui eos excedāt gloria essentiali, hac tamen accidentali iudicandi soli pauperes spiritu donabuntur. Abulen. super cap. 15. Matth. q. 324. ad

B dit sanctos omnes cathalogo sanctorum adscriptos non iudicandos, sed iudicatos cum Apostolis, quia iam ipsi Ecclesie iudicio iudicati sunt.

Ex quo patet optima conditio eorum, qui voluntariā paupertatem sunt sequuti, omnia pro Christo relinquentes: hæc enim temporalia tandem relinquenda sunt, quod si voluntariē relinquis ea, maximo donaberis præmio, si nō audi quando relinquis. Isa. 2. Oculi sublimis hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum, & eleuabitur Dominus solus in die illa, & idola penitus conterentur, quia dies Domini exercituum super omnem carnem. Tunc solus Christus erit Dominus, nunc enim sunt dii multi, & domini multi, an non mulier Deus

C tuus? numus, &c. tunc hæc idola penitus conterentur non solum à Deo, sed & tu ea manifestabis & maledices, nec abscedes, vt Rachel. Isa. 2. In illa die proiciet homo idola aurei, & argenti, & dicet omnibus egredere, & quemadmodum, qui naufragium patitur proicit merces in mare: ita tunc proicies, maledices, contemnes temporalia omnia, sed fera tunc ducereis poenitentia, sicut poenitentia ductus Iudas retulit triginta argenteos, & laqueo se suspendit similis huic erit illa poenitentia. Vide idola cordis tui quæ sunt, cadent illa sine dubio, si enim coram aca cadit Dagon multo magis coram iudicante Christo omnia mundi alia, nec verò solum cadent Christo impetrante, sed & te proiciente, contemnente, & maledicente ea, sed cum tunc reliqueris nihil prodest, si modo relinquis, si ab omnibus

De iudicio vniuersali.

omnibus te abdicaueris iudex erit in iudicio illo. Holcot Sapiens. 4. Iest. 5. 6. videns sumia venatore duos habens iuxta se foetus, dilectorē inter brachia sumēs fugit, alter vidēs se despici matrē, vel inuitam conscendens eā committatur, fugit sumia onerata duobus foetibus, lassatur relinquit dilectū, sed alter eā sic opprimit, vt cum eo in manus deueniat venatoris, fugis o homo mortē & iudiciū sed non effugies, capis tecū peccati delectationē, sed culpā nō tollis tamen illa collo tuo affixa te sequitur, tandem in morte & iudicio perdes omnē peccati delectationem culpa te committante in aeternum.

Tertio erunt in iudicio accusatores, qui multi erūt, primò Angeli boni, qui nos custodierūt & viderunt diuinas in nos misericordias. Iob. 20. Reuelabūt celi iniquitatē eius. Secūdo B demones. Apoc. 12. Proiectus est accusator fratrum nostrorum, quorū accusationem Aug. dicit. Equissimē iudex iudica eum meū esse per culpā, qui tuus esse noluit per gratiam, tuus per passionē, meus per suasionem, tibi inobediens mihi obediēs, nūquam ego pro eo sanguinem fudi, vt tu fudisti, & me plus dilexit, quā me te, vide innumera peccata eius, qui modo tan facile tibi ostendit peccata, quomodo postea difficile monstrabit? quis malum perpetrat eo suadentē, qui hoc solum intendit, vt continuō accuset?

Tertio accusat ipsa consciencia, in qua omnia peccata exarata sunt. Hierem. Peccatum iuda scriptum est stillo ferreo, ungueq; adamantino, in cornibus ararum uestrarum in tabuliscordis uestri, sibi vt in tabulis omnia quæ gessisti aperebunt. C

Quarto homines socios accusabūt, ipse Moyses accusat vos, qui scandalizati sunt accusabūt scandalizantē, filij parentes, & tandē omnis creatura, quia malē es vsus, lapis de pariete clama-bit. Iaco. 5. Diuitiē uestre putrefacta sunt vestimenta à tineis comesta sunt, aurum & argentū uestrum seruginauit, & erugo eorū vobis in testimōtium erit. Et tandē omnia secreta Deus pādet, sicut dicit Dominus ad Dauid. Tu fecisti hoc secreto, & ego faciam in conspectu solis huius, in conspectu omnium.

Testes necessarij non erunt in re omnibus notissima. Nichil opertum quod nō reueletur, nec absconditum, quod nō sciat. Deus testis omnium. Malac. 3. Testis velox omnibus maleficis.

Iob. 20.

Apoc. 12.

Augst.

Hier. 17.

Iacob. 5.

7. 8. 9.

2. Reg. 12

Matth. 10.

Malac. 3.

- A** leſicis, adulteris, & periuris. Iob. 16. Ecce teſtis meus in celo, & conſcius meus in excelsis. Hierem. 39. Ego ero teſtis & index. Iob. 16.
Hier. 39.
Matth. 25.
Rom. 14.
- Quartò erunt ibi iudicandi omnes mortales. Matth. 25. Congregabuntur ante eum omnes gentes. Rom. 14. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, ſcriptum eſt enim, nūc ego dicit Dominus, quoniam mihi ſteſctetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo, quia cum omnium fue rit redēptor, & humiliatus patris obedientia, ibi exaltandus, & ab omnibus adorandus, & omne genu ei ſteſctendū velint nolint, cæleſtium, terreſtrium, & infernō. Coram illo procident Æthiopes & inimici eius terram lingēt. Primò ergo omnis homo iudicāduſ iudicio approbationis, vel reprobationis, ſed iudicio diſcuſſionis nō iudicātur pauperes ſpiritu, ſed iudicāt, quia ſunt qui ſuperēdificant aurū, argentū, lapides pretioſos, qui verò tēporalibus addicti ædificant ſcēnū lignū, &c. iudicabuntur iudicio diſcuſſionis, vt videatur qualiter eleemoſyna peccata redemerunt. Similiter omnes impij iudicabūtur iudicio reprobationis, ſed diſcuſſionis ſoli fideles, nā infideles iā iudicati ſunt, ſicut inimici rei publicę antequā audiantur, necātur, ſed ciues, priuſquā interinātur, diſcutiēdi & audiēdi in iudicio ſunt. Vnde Greg. 16. Moral. c. 24. duę future ſunt tūc partes electorum, & reproborū, ſed bini in quolibet ordine continētur, alij enim iudicātur, & pereūt, vt mali Chriſtiani, alij nō iudicantur & pereūt, vt infideles, alij iudicātur, & regnant, vt boni fideles, alij nō iudicātur & regnant, vt viui Apoſtolici. Angeli verò ibi aderunt nō vt iudicandi, ſed in Chriſti miniſteriū, qui eorum eſt caput & rex: Data eſt mihi omnis poteſtas in celo & in terra. Iudicabūtur verò Angeli quoad prēmū accidentale, vel pœnā eis peruenientem ex ſalute, vel perditione hominum, quā inuerunt, & in hoc verū habet illud Pau. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Pueri etiā ſine baptiſmo decedentes ibi aderunt. Ex quo patet hoc iudiciū eſſe conuentū generaliffimū cęli & terrę.
- De loco iudicij. Ioel. 3. Cōgregabo omnes gentes, & deducam eas in ualle Joſaphat, & diſceptabo ibi cum eis, quę vallis eſt ad radicē montis Oliueti, vnde Chriſtus aſcendit in cælū & alia miſteria perfecit. Veniet verò Chriſtus in forma glorioſa, vt Aug. dicit tanta cū maieltate, vt ab omnib⁹ cognofcatur Deus ſedens.
- Pſal. 71.
Gregor. 16.
Matth. 28.
1. Cor. 6.
Ioel. 3.
Auguſt.

De iudicio vniuersali.

Matth. 26. sedēs ad dexterā Patris. sic **Mat. 26.** A modo (id est post modū) **A**
uidebitis filium hominis ueniētem in nubibus celi, sedētem a dex-
tris iurātis Dei, id est, uidebitis in tanta maiestate uenientem,
ut in filio hominis agnoscatis filium Dei ad eius dexteram se-
Daniel. 7. dentem, de quo **Daniel.** Aspiciebam donec throni positi sunt, et
antiquus dierum sedet, aspiciebam ego in uisione noctis, et ecce cum
nubibus celi, quasi filius hominis ueniebat, et usque ad antiquum
dierum peruenit, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum, et
omnes populi tribus, et lingue illi seruiēnt, et potestas eius pote-
stas eterna, quæ non auferetur.

Tunc libri aperti sunt, quia in omni conscientia scripta om-
nia peccata manifestabuntur, tum ei qui ea fecit, tum vniuer- **B**
so mundo virtute diuina, idē dicitur dies ista reuelationis.
1. Cor. 4. Illuminabit abscondita tenebrarū, et manifestabit consilia cordiū:
quando uideris abominationes tuas coram te, & omnes hæc
videant, o inaudita confusio, cum enim illud iudicium sit pu-
August. blicum, omnibus omnia patere debent, ait **August.** Similiter
omnia merita iustorum ipsis, & omnibus manifestabuntur in
eorum gloriam, quod non solum misericordia, sed meritō ad
Ioan. 12. tantam gloriam deuenere, ibi implebitur illud **Ioan.** Si quis
mibi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus, qui in celis est.
Luc. 12. Et **Luc.** Qui me confessus fuerit coram hominibus, et filius ho-
minis confitebitur illum coram Angelis Dei. Peccata iustorum

(Magister sent. dicit,) non reuelāda, quia de eis dicitur, quo- **C**
rum tecta sunt peccata. Sed certum est reuelanda fore, sed nō
in confussionem, quia non reuelantur puniēda, sed ut mate-
ria poenitentia, cuius vis ibi aperitur. vnde non erunt pudori,
sed laudi, sicut enim Deus facta poenitentia omnium deli-
ctorum non recordatur amplius, nec cum eo erit pudor, ita
hoc diuinū iudicium ipse in omnibus constituet, tanta est vis
poenitentia & diuinæ gratia.

Modus iudiciy est, omnis accusatio, & discussio mentaliter
peragenda est, sed Christi sententia ore Christi proferetur vo-
Gregor. ce grādī, ait **Greg.** priusq; ad bonos loquetur filios dextere in
Matth. 25 dextera collocatos. Venite benedicti. Videbit ibi multos, qui nū
quā peccauere mortaliter, o quā foelices, qui nunquā extitere
proditores, alios qui pauca peccantes multa poenitentia fece-
re opera

- A** re opera: alios quitandem peccata vicerunt, seminauerunt lachrymas, & opera fructusq; poenitentia dignos, aspiciet eos Christus dulcissimis oculis, tanquā fideles seruos, imò amantissimos filios, vt eo solum possint obliuisci omnium laborū suorum, quis nosset, qui hi sunt, vt eorum de oscula retur pedes: venite benedicti, iam non erit luctus nec vllus dolor, quoniam priora transierunt, est merces operi tuo, percipite ergo regnū, quia omnes vos reges estis, nudus fui & operuistis me, tunc videbis plus tibi profecisse numum in eleemosynam datum, quam millia milliū quæ insump-
Psal. 40.
 sisti vane. Ecce in die mala liberabit eum Dominus, qui intelligit super egenum & pauperē, nec satis dictum putat: quandiu uni ex his minimis meis fecistis, pro me fecistis, sed ingentissime em-
B phasis gratia, mihi fecistis, stupenda Dei dignatio cum se-
 deat in sede maiestatis suæ, vt eleemosynarum merita sum-
 me extollat, nihil cunctabitur confiteri, & pauperem, & egenum fuisse, qui in personis pauperum ad ianuās esurie-
 rit nostras, si ergo non sufficit tibi Christus pauper, vt vis-
 cera aperias, sufficiat vel saltem ille inenarrabilis honor,
 quando coram omni mundo confitebitur se pauperem à
 te alitum.

- Itē maledicti, omne mel effudit in bonos, & omnem mise-
 ricordiaē thesaurū, versus ad sinistram incredibili ira (ab
 ira tua libera nos Domine) dicet itē. Isa. 30. labia eius repleta
 sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans. Apocalyp. 1. 1.*
C 1. Videt eum oculis flammis, & in ore eius gladius ex utraq; par-
 te acutus. Ignei oculi ostendunt Christi furorem, quia illu-
 minabit abscondita tenebrarum: gladius verò vt dicit Ru-
 pertus & Aretas super Apocalyp. modo est in vagina, Aretas.
 secundum illud Psal. Accingere gladio tuo super foemur tuum
Psal. 44.
 potentissime, quia nunc hortatur ad poenitentia, cō filia prae-
 bet: sed tunc silebunt monita salutis & euaginatū gladiū
 bis acutum ore portat, vt intelligas gladium esse pro lin-
 gua, vtraque parte acutum, quia corpus & animam trans-
 verberauit, Ierem. 7. Duplici contritione conterere eos. Duplex Ierem. 7.
 peccati malum, auersio à Deo, conuersio ad creaturam, de
 quibus Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus, quibus duo sup Ierem. 2.

De tertio nouissimo.

Chrysof. plicia respondent duæ poenæ damni & sensus. Prima dā-
ni, noluit Deū in æternum recedet à vobis, ite, discedite, A
non me in æternum videatis, quanta hæc sit poena dici nō
potest, quia est amissio infiniti boni, & sicut eum videre
omne bonū, illo carere omne malum. Chrys. decem mil-
le gehennæ non est tantum malum, ac ab illa beata vita
excidere, talem amittere thesaurum, qualis Deus est, &
hoc in perpetuas æternitates indicibile malum, exulare in
æternum à beata Ierusalē infelicitas summa: infinito bo-
no priuari infinitum est malum, & sicut ex Dei visione re-
sultat summus amor & gaudiū, ita ex hac priuatione sum-
mum odium, & summus dolor. Secunda sensus, in ignem
æternum: respondet hæc conuersioni, per ignem vero nō
solum ignem accipe, sed omne quod in illa misera regione B
torquet, de quò innumera sancti, quanta vero illa sint ma-
la ostendit, quòd ibi potentiam suam ostendit Deus in ini-
micis torquendis, sapientiam in tormentis inueniendis,
bonitatem in suppliciis eorum, qui eam offenderunt, sicut
ergo vt suos beatificet in cælo innumera adinuenit bona,
ita vt satisfiat eius indignationi innumera in inferno adin-
Deut. 32. uenit mala. *Sagittas meas complebo in eis,* o gens misera, &
miseranda posita in signum ad omnes Dei sagittas, inimi-
ca omnipotentis.

CONCLO.

J De tertio nouissimo.

Inferno, scilicet.

T H E M A.

*Preparata est ab heri Thopheth, a rege preparata, pro-
funda, & dilatata. Nutrimentum eius ignis, & li-
gna multa: flarus Domini sicut torrens sulphuris suc-
cendens eam. Isai. 30.*

CVM Omnia propter semetipsum operatus sit Domi-
nus, infernum etiam in sui gloriam fecit. Sicut enim
glorifi-

- A** glorificatur Deus in præmiis bonorum, ita glorificatur in suppliciis damnatorum. Hinc Moyses ait. Sicut ante lætatur est Dominus super uos, bene uobis faciens, uosque multiplicans, sic lætabitur disperdens uos, atque subuertens. Sicut in regis gloriam cedit, fidelem muneribus afficere, & proditorem supplicijs. Quia in altero Dei misericordia, in altero iustitia manifesta sit. Quædã enim misericordiæ vasa sunt, quædam vasa iræ apta in interitum, illa replebit misericordia, ut effluat, & supereffluat, hæc verò ira. In Dei etiam gloriam cedit inferni ultio, quia tanta erit, ut ex ea colligi possit immensa Dei bonitas, cum sic eius offensores puniatur. Et hoc est maximum, quod de inferni tormentis dicere possumus, quod tanta erunt, ut respondeant diuinæ bonitati, in quam damnati peccauerunt.

B De hoc supplicio loquitur Isaias capite. 30. Ecce nomen Domini uenit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans, spiritus eius uelut torrens mandans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum. Quibus uerbis uenientem in iudicium Christum describit, ut æternas poenas improbis imponat.

Isai. 30.

Tunc verò lætabuntur iusti de damnatione impiorum, quia, lætabitur iustus, cum uiderit uindictam, ut Psaltes ait. Et ideo addit Isaias. Canticum erit uobis sicut uox sanctificatæ solennitatis, quæ uerba Hieronymus explicat de canticis iustorum, cum uiderint malorum interitum, sicut cantauerunt egrediens ex Ægypto, cum uiderunt Ægyptios suffocatos, cum dixerunt: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare. Et ideo Ioannes in Apocalypsi uidit eos, qui uicerunt be-

Psal. 57.

Hierony.

- C** stiam stantes super mare uitæ eum. Habentes scythas Dei, & cantantes canticum Moysi serui Dei. Quia sicut Moyses suffocatis Ægyptiis cantauit, & dixit: Cantemus Domino gloriose, &c. Ita sancti cantabunt Christo in iudicio uidentes ultionem de impijs sumptam. Quomodo uero Deus gloriam suam ostendat in hac punitione, ut ei decantari possit, ostendit Isaias eodem capite subiungens.

Exod. 15.

Apoc. 15.

De tertio nouissimo.

Et auditam faciet Dominus gloriam uocis eius, & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis. Et tandem infernum describens ait. *Preparata est ab heri Thopheth, &c.* & cetera, quæ in Themate dicta sunt. A

Sed primum inquires, quid sit Thopheth. Multa de hoc loco refert Iansenius in concordia Euang. ca. 40. Fuit iuxta Hierusalem ad radicem môtis Moria vallis irrigua fontibus Siloë amænissima, quæ dicebatur Gehinnon, idest, vallis Hinnon, vt habetur Iosue. 15. & 18. Vbi Iudæi erexerunt idolum Moloch, cui filios combustos immolabāt. Quem locum dixerant etiam Thopheth, quod significat tympanum, quia ibi tympana pulsabantur, dum filij cremabantur, ne eorum eiulatibus auditis patres commouerentur. Hunc locum Iosias contaminauit proiectis in eū ossibus mortuorum, vt dicitur 4. Reg. 23. Contaminauit quæ Thopheth, quod est in conualle filij Enon. Et per Hierem. cōminatur Deus, non vocandum eum locum Thopheth, nō nec Gehinnon, sed vallem occisionis. Ideo nomine loci illius infernus iam intelligitur, tum quia ibi pueri cremabantur, tum propter loci contaminationem postea factam. Et ideo in Euangelio infernus dicitur Gehenna, à Gehinnon. Nunc ergo Isaias ait. *Preparata est ab heri*, idest à præterito tempore, Thopheth, idest infernus, à rege, Deo scilicet, profunda, quia in terræ centro, dilatata, vt omnes damnatos capiat. Vnde Isaias ait. *Propterea dilatauit infernus os suum absque termino.* Et in eo ignis, & ligna multa, damnati, scilicet, qui sunt ligna vitis à vite præcisa, & arbores sine fructu, quæ exciduntur, & in ignem mittuntur. Flatus verò Domini eam succendit, quia æternus est ignis ille. Deo sic disponente, in quo in æternum impij ardebunt. B

Sed obiicis, quomodo Deus infinite bonus, & misericors prædicatur, si æterno igne punit? Chrysostomus homil. 50. ad populum Antiochenum, hanc quæstionē proponit, & soluit dicens: vis Deum videre bonum? Propter se mundum non creauit, sed propter nos. Quoniam si ipse mundo indiguisset, prius illum creasset, bonitate ergo sola ductus eum condidit. Bonus ergo Deus est. Deinde, C

qui

- A** quis solem suū oriri facit super bonos & malos, an non bonus est? *Matth. 5.*
 & qui sanguinem pro inimicis fudit, an non optimus? Sed ait Marcionista quidam, si peccatorum rationem non exigeret, bonitatis eilet, si tam seueram rationem exigit, non adeo bonus est. Ita quidem peccator vellet Deum sibi effingere conuenientem, qui eum non puniret. Sed dico: si peccatorum rationem exigit, bonus est, si non exigeret, bonus non esset. Dic enim mihi. Nisi rationem exigeret, staret vita humana? nonne in feras erupissemus? Nam si timoribus, & poenis imminuentibus pisces superamus, alter alterum comedentes, leones, & lupos vincimus, aliena rapientes, si timor, & poena non esset, qualis vita foret? quid iam foret, qui fabulis celebratur, labyrinthus ad mundi
- B** confusionem? quis patrem reuereretur? quis voluptati pepercisset? In domo tua id tibi manifestum faciam, habes plures seruos, sciant hi, nullum esse supplicium, quicquid agant, licet domum euertant, licet uxorem, & liberos perdant, qualis obsecro domus tua esset? An hoc bonitatis esset, si uxorem, liberos, & domum tuam perdi permitteres, ut seruis licentiam dares? non hoc bonitatis, sed stultitiae, & crudelitatis esset. Nec hoc dico in seruis solum, sed & in filiis, si scirent, nullum esse supplicium, quales euerderent? Hominibus bonum est punire, cur non Deo? Quia ergo Deus bonus est, ideo infernum parauit. Est & alia in hac re Dei bonitas, quod gehenna posita non permittit bonos fieri malos, nam si deberent eadem assequi, omnes essent mali. Nunc vero configit timore carnes nostras, à iudicijs enim tuis timui. Hinc *Psalmes: Letabitur iustus, cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatorum, non insultans, sed timens, ne eadem patiatur, puriorem suam efficit vitam, & manus lauat.* Sed ais, satis ad hoc esset minari, nec necesse erat punire. Punit, & tu dicis, minae sunt, si tantum minae essent, quid diceres? quid faceres? Si Niniuitae cognoscerent, minas tantum esse, poeni entiam non egissent. Vis id tantum esse minas? Ipse Dominus es facti, melior efficere, & minae tantum erunt, si verò ruinas contempseris, venies ad experientiam. Qui in diluuiopercierunt,

7. *dm* rierunt, si minas timuissent, non periculum sustinuissent. **A**
 sic & tu. Hæc Chrysostomus.

Sed quoniam inferni pœnas multas, ac graues audiui-
 mus, eas sigillatim expēdamus. Prima, ac potētissima pœ-
 na est damni, respōdens auersioni peccati. Quia enim pec-
 cator auertit se à Deo, in æternum eo, & illius gloria priua-
 bitur. Quantum hoc sit malum, nulla humana ratio asse-
 qui potest, quia tantum hoc sit malum, nulla humana ra-
 tio assequi potest, quia tantum malum est boni alicuius pri-
 uatio, quantum bonum illud est, quo priuat, cum ergo bo-
 num, quo damnatus priuatur, sit infinitum, & omnem su-
 peret cogitatum, similiter & pœna ista. Aliis quidem par-
 ticularibus bonis carere, malum est, vt priuari visu, hono-
 re, diuitiis, vxore, ac similibus, quid ergo erit priuatio sum-
 mi, & infiniti boni? Finge nūc principem magni regni hæ-
 redem, qui cum regnum hereditare debuit, ab eo priua-
 tur, & à diuitiis gloria, ac honore, quæ sperabat cum reg-
 no, & cum feris eicitur vt Nabuchodonosor, quo dolore
 tangeretur? Quid ergo erit hominem priuari regno à ter-
 no, ac infinito? Chrysostomus homilia 47. ad populum
 Antiochenum ait. Multi inferni ignem timent. Sed ego
 maximè dico amaram gloriæ amissionem. Sic enim intel-
 ligitur illud Psal. 10. Pluit super peccatores laqueos ignis, & sul-
 phur, & spiritus procellarum pars calicis eorum, quasi dicat,
 hæc omnia minima pars erit, & quasi gutta calicis a ma-
 ri, quem epotabunt, quia præcipua pars calicis eorum,
 & maximum malum pœna est damni. Addit Chrysosto-
 mus. Qui non nouimus magnitudinem celestium bono-
 rum, non possumus intelligere, quantum sit malum illis
 priuari. Paulus, qui illa vidit, melius id nosset. Hæc pœ-
 na notatur à Christo Domino illis verbis: *Discedite a me,*
Deute. 32. *& nescio uos,* & illis etiam, *abscendam faciem meam ab eis,* &
similibus. **B**

Simile.

Chrysost.

Psal. 10.

Matth. 27.

Deute. 32.

Ad hanc etiam dāni pœnā pertinet inimicitia Dei æter-
 na, qua se vident damnati odio à Deo habitos in æternū:
 summa, ait Chrysostomus, pœna erit, cum audierint. *Nes-
 cio uos. Discedite a me,* o verbum asperum, audire accusantē
 nos, **C**

A nos, ac dicentem: *Esuriui, & non dedistis mihi manducare.* Videre vultum eius auersantē nos, terribile omnino erit. Quae confusione audies dicentem, dedi sanguinem meū tibi, nec dare voluisti mihi parum panis hāc verò audiet peccator corā vniuerso mūdo. Sicut poena dāni intellectus est, care re diuina visione, ita poena dāni volūtatis erit, videre Deū sibi in aeternum inimicum, simulq; videre, nunquā ab eius manibus euasurum, sed perpetuò sub eius futurum pedibus cōculandū, id enim in mūdo summo dolore nos afficere solet. Hinc perpetua, iugisq; rabies oritur, odium Dei, & summa afflictio, quia vniuersa ista in damnati poenam conuertuntur.

B Secūda inferni poena ignis est, quo in perpetuū dānatus ardebit, nec tamē cōsumetur. Hāc verò respōdet inordinata cōuersioni ad creaturā. De qua dicitur: *ite maledicti in ignem aeternum.* Et iterum, *Excidetur, & ignem mittetur, & ardet.* Et iterum, *Quantū glorificauit se, & in delictis fuit, tantū date ei tormentū, & lucrum.* Nec verò ignis ille similis nostro, licet enim eiusdem sit speciei cum nostro, tamen ille multo est actiuior, adeo, vt quasi pictus noster ignis sit, si cum illo cōferatur. Inter ignes verò etiā in hoc saeculo videmus distantiam plurimā, ignis enim fulminis multo actiuior est quam ignis vulgaris. Interrogo ergo nunc vos cū Isaiā. *Auāte, qui longē estis, quae fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.* Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. *Quis poterit habitare de nobis cū igne deuorante? quis habitabit ex nobis cum ardoribus sempiternis?* Si in igne manū tenere ad parū tēpus nō sustines, quomodo sustinebis, igne ardere inferni in aeternam à pedibus ad caput vsq;?

C Tertium inferni supplicium est omnium sensuū poena, nec enim tāctus, in quo homo excedit cuncta animātia, vt Aristoteles ait, solum torquebitur, sed etiā omnes alij sensus, visus enim torquebitur horribilibus tenebris, & tremēdis figuris, quae ea excedent, quae olim Aegyptij passi sunt. Auditus terrebitur strepitibus maximis, gemitibus, & vultibus inenarrabilibus. Olfactus torquebitur intolerabili foetore, quia in mūdi purgatione, & renouatione vniuersa

Matth. 25.

Matth. 3.

Apoc. 18.

Isai. 33.

Aristot.

mundi peripsemata in sententiam illam descendet, illuc A
congregabitur mundi foex vniuersa. Gustus torquebitur
misera fame, & siti, & prauo aliquo humore ita inficietur,
vt iugiter gustent fel, ac absynthium. Quibus omnibus
Matth. 25. add e societatem malignorum spirituum, de quibus Sal-
uator ait: *ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabo-
lo, & Angelis eius.* Omnibus sensibus nunc delectaris, aut
delectari quæris, tunc omnis sensus torquebitur.

Quarta inferni pœna est congregatio omnium dolo-
rum, vniuersi enim in damnatum irruent, dolor capi-
tis acerrimus, dolor dentium grauissimus, dolor stoma-
chi durissimus, podagræ dolor intolerabilis, & sic de
Iob. 20. omni alio dolore dicendum. Hinc Iob ait. *Cum satiatus fue-
rit, ardebitur, aestuabit, & omnis dolor irruet super eum.* Vtinam B.
impleatur venter eius, ut immitat in eum iram furoris sui, & pluat
super illum bellum suum. Pensandum est verbum illud, om-
nis dolor irruet in eum: nullus enim dolor est, qui dam-
natum non cruciet, & illud pluat super eum bellum suum,
quia sicut in bello solent innumera tela in hostes iaci, quæ
ita multa sunt, vt pluuiæ gattis assimilentur, ita pluet Deus
bellum in hostes suos, innumeros immittens dolores. Ca-
uè ergò o peccator, ne impleatur venter tuus peccatis, bi-
bis verò iniquitatem quasi aquam ea copia, vt citò implen-
tus sis, cum verò impletus fueris, omnis dolor irruet in
Deute. 32. te. Id ipsum significat Dominus illis verbis: *Congregabo su-
per eos mala, & sagittas meas complebo in eis,* quasi dicat. Spar-
seram ego mala multa in multos, sed in damnatos vniuer- C
sa congregabo, nulla in pharetra mea sagitta manebit,
quam in eos non dirigam, omne malum, quod fieri po-
test, illis faciam. Miserandum omnino spectaculum, ho-
minem videre scopum factum diuinarum sagittarum. Si
media hora dolorem vehementissimum toleras, extra te
fis, qua obsecro rabie vexaberis, cum omnis dolor si-
mul, & sine intermissione cruciabit te? Nunc summus dolor
aliquando sensum hebetat, ne sentiat, at in inferno acuet
potius.

Quinta inferni pœna, erunt supplicia quædam parti-
cularia,

- A** cularia, vt ita dicam, quæ diuerſitati criminum reſpondēt. Ibi enim ſuperbus mirè deprimetur, & inhonorabitur ab omnibus, ibi auarus in mira egeſtate erit, ibi epulo mira affligetur fame, & ſiti, vt nec gutta aquæ ei concedatur. ibi inhoneſtus miris, & exquisitis doloribus cruciabitur. Et tandem vt *Pſaltes ait, ſicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* Sed quomodo oues ſunt, nonne hic fuerunt lupi, tygrides, leones: fuerūt certè: ſed diuina ultio eos red didit oues ac ita manuſecit, vt nulli mallo reſiſtere valeant, ſed mors depaſcat eos. Depaſcere vero dicitur, ait *Gregorius*, quia ſicut ouis depaſcens herbam, non eam rādicitus euellit, ſed ita paſcit, vt manente radice, iterum herba creſcat, vt iterum de paſcatur, ita ſemper mors depaſcit
- B** miſeros, quia ſemper illis relinquitur vita, vt tormenta valeant ſuſtinere. Vnde nec illa dicenda vita eſt, nec mors. Mors enim terminū dicit, vita verò bonum: ibi verò mors eſt ſine termino, & vita ſine bono, & requie. Merito ergo dictum eſt: *Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſe homo ille, quia pa-* *Matth. 26.*
bulum erit morti perpetuæ. Addit *Pſaltes*. Et dominabuntur iuſti eorum in matutino, & auxilium eorum ueteraſcet in inferno à gloria eorum. Matutinum dicit reſurrectionē, in qua à ſomno mortis ſurgent iuſti, & tunc ſtabunt in magna conſtantia ad uerſus eos, qui ſe anguſtiauerant. Tunc verò auxiliū impiorū ueteraſcet, ideſt, putreſcet, & deficiet, abolebitur, peribit, inutilis prorsus erit eorum potentia. A gloria eorum, ait id eſt, poſt ipſorum gloriā, ſicut latine dicitur, à cœna, ideſt, poſt cœnam. Hebræa habent. Petra eorum (id eſt, fortitudo, potentia, præſidium) ad inueteraſcendū (ſupple erit) in inferno, ab habitaculo ſuo, ideſt, poſt ſuū glorioſum domiciliū. ¶ Sexta inferni pœna eſt vermis perpetuus, quo eorū cor contabeſcet, & mordebitur. De quo ſcriptum eſt: *Vermis eorum non morietur.* Hic verò eſt pœnitēcia perpetua ſi *Matth. 103.*
ne vllō fruētū, quā damnati in inferno ſemper habent. Sicut enim vermis exit à putredine ligni, & ſemper lignum corrodit, ſic ex animæ peccatis proceedit etiam nunc morſus conſcientiæ, & diſplicentia, qua homo ſibi dicit, male feci, perperā operatus ſum. At verò nunc inſpiciamus pec-

De tertio nouissimo.

cata sub velamento delectationis, & ideo non ita foeda ap-
parent, in inferno uero uidebuntur cum uniuersa foeditate,
quam Deus dñato ostendet, & daemon, & tormenta, quæ
peccatorum causa patiuntur. Et sic erit damnato iugis, &
perpetuus dolor, cum sibi dicet, ergo erraui, malum perpe-
traui, facile potuisssem hæc uniuersa mala vitare, & bonã
a terna consequi. Erit ergo perpetuum vix damnato, cum
hæc videat, cum recordetur, fuisse se in Ecclesia, diu expe-
ctatum ad pœnitentiam, ac vocatum à Deo, & memorabi-
tur bonorum, quæ bona reputauit, dum uiueret, cum bona
non essent, & cum videat sub illis latuisse infinita illa mala,
quæ patitur, dicet illud Sapientis: *Quid profuit nobis super-
bia diuitiarum iactantia quid contulit nobis?*

Sapient. 5.

Septima pœna, quæ superiores grauat nimium, & singula B
laris etiam est pœna, est æternitas uniuersorum horum ma-
lorum, sine ulla spe illa vnquam euadendi. De qua Domi-
nus ait. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et ibidem, in supplicium
æternum. De qua æternitate Isaias ait: *A uoce enim Domini pa-
uebit Assur, uirga percussus, & erit transitus uirgæ fundatus, quam
requiescere faciet Dominus super eum. Quasi dicat, ait ibi Hie-
ronymus. Nequaquam eum uirga percutiet, & eam rur-
sus leuabit, ac more cædentium finem faciet verberandi,
sed quasi fundatam, & alta radice defixam in poenis eius
faciet permanere. De eadem æternitate idem Esaias ait.*

Matth. 25.

Isai. 30.

Hierony.

Isai. 24.

Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & grauabit eam iniquitas
sua, & corruet, & non adiciet, ut resurgat. Et erit in die illa, uisita-
bit Dominus super militiã cæli in excelsis, & super reges terræ, qui C
sunt super terram, & congregabuntur in congregationem unius fascis
in locum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies uisita-
buntur. Quidam hæc uerba accipiant de extremo iudicio, in
quo iterum uisitabuntur, ac damnabuntur impij. Sed in
Hebræo loco illius dictionis post, est in, quasi dicat in mul-
tis diebus uisitabuntur, id est, in æternam punientur dæ-
mones, & homines, ex quibus vnus fascis colligitur. Hæc
pœnarum æternitas est fides certissima. Et hæc est sum-
mum malũ, ac tãtum, vt uniuersum humanum iudiciũ ab-
sorbeat. Si enim finis aliquis illarum pœnarum esset, licet
longis.

- A** longissimus, & poenæ acerbissimæ, aliquo modo tolerari posset. Sed tanta mala, ac sine termino, horrendum prorsus ac formidandū est. Si dānato Deus diceret post millia annorum tenuissimum terræ puluerem accipiam, & in nihilum redigam, & cū consummauero, ac anihila uero uniuersam terram hac via, & ordine tunc liberaberis, aliquā susciperet consolationem damnatus. At dicere, in æternū liberādus nō es, omnimodā inducit desperationē, & summum supplicium. Et ita certē erit. Vnde Psal. ait: *Laborabit in æternum, & uiuet adhuc in finem.* Diximus verō hanc æternitatem nō solum esse aliarum poenarum modum, sed & poenam singularem, quia ex illa prouenit, ut dānatus non solum patiatur poenam præsentem, sed sciens certō illam futuram æternam, quasi pondus totius æternitatis super se sustinens, modō patitur, quod in æternum patietur. Cerrē tanta res hæc æternitas est, ut alius quā Deus talem poenam infligere non posset, nullum enim esset creatum cor adeo magnum, ac constans, ut æternā poenam infligeret. *Sed triumphator in Israël non parces, & poenitudine non flebitur.* 1. Reg. 1.
- B** Sed obiciēs, credulitatis esse videtur imponere poenam tātam, ac æternam homini, præsertim multis, qui vno, aut duobus peccatis mortalibus admissis decesserunt. Nec id cōsonare videtur Dei ingenio, de quo Psal. ait. *Aut obliuiscetur misereri Deus, aut cōtinebit in ira sua misericordias suas?* Respondet August. lib. 21. de Ciu. Vbi latissime de hac poenarū æternitate disserit, etiam cū damnatis misericordiā Dei non contineri, quia punit citra condignū. Deinde crudelitas ista non est, sed æquissima iustitia. Primò, quia ut Gregor. ait, iustū est, ut qui in suo æterno peccauit in Deū, in æterno Dei puniatur. Non quòd homo tota vita peccauerit, sed quia ex hoc ipso, quòd in finē in peccato stetit uoluntatē habuit in æternū peccādi, iniqui enim uoluissēt sine fine viuere, ut sine fine potuissent in iniquitatib⁹ permanere. Deinde peccatū quatenus Dei offensa est, infinitū est malū, quia cōtra infinitū bonū, & quo dignior is est, cui fit iniuria, eò culpa, & pena ei debita maior est. Cū ergo De⁹ infinit⁹ peccato offēdatur, infinit⁹ offēsa illa est, & infinita poena

De tertio nouissimo.

pœna digna, quæ cum non infligatur intensiōe, infligitur A
 duratione. Vim verò huius rationis colligi facile est, si at-
 tendas, necessariam fuisse Christi passionem ad satisfactio-
 nem Deo reddendam de iustitia pro hominis peccato, erat
 enim infinita offensa, & ideò persona infinita ei debuit sa-
 tisfacere, vt infinitum infinito compensaretur. Et qui par-
 ticipat Christi satisfactionem, infinitam Deo offert satis-
 factionem, qui verò eā non participat, vt damnatus infi-
 nitam pœnam iuste patitur.

Ex his, quæ hucusq; tradidimus, aliqua colligere licet.
 Primum timorem Dei, qui est terribilis in cōsiliis super fi-
 lios hominū, & eterno igne punit momētaneum peccatū.

Matth. 10. Oſtendam autem vobis, quem timere debetis, timete eum, qui postquā
 occiderit corpus, potest animam mittere in gehennam ignis. Cum
 aliquod malum maximum est, & pluribus congregatis di B
 citur, vnus vestrum hoc malum incurret, omnes pauent, &
 quo malū maius est, licet inter plures vni contingere de-
 beat, omnes timent. Cum ergo damnatio eterna infinitum
 sit malum, etiam si infiniti homines essent, & eis congrega-
 tis diceretur, vnus vestrum damnabitur, omnes pauere de-
 berent. Quanto ergo magis timendū est, cum audierimus.

Eccles. 1. Stultorū inſinitus est numer⁹. Et dilatauit infernus os suū absq; ter-
Isai. 5. mino, & lata est porta, & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem,
Matth. 7. & multi intrant per eam. An non timendum, & tremendum?

Secundò, ex dictis collige, quàm sit malum peccatum.
 Vides hominem in suspendium duci, & in via igneis forci-
 pibus corpus illius dilaniatur, colliges ex graui supplicio
 grauissimum hominis scelus, quantum ergo illud erit pia- C
 culum, quod tanta ac æterna, pœna punit? Hoc verò ex-
 plicatur amplius exemplo matris dulcissime, quæ vniciū,
 & vnice dilectum filium in fornacem mitteret ignis arden-
 tis, in quo ea inspectante per plures arderet annos, de quo
 diximus in tomo secundo noſtrarum concionum Domi-
 nica septima post Pentecostē.

Demū nobis colligendum est, si demētes non sumus,
 hic agere pœnitentiā, ne pœnas experiamur æternas. Ne
Psal. 77. tibi accadat illud Psalmi. Et excitatus est tanquam dormiens

A Dominus, tanquam potens crapulatus à uino, & percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis. Quasi dormit nūc Dominus, cum dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam, factus sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones, excitabitur tamē ali quando, & ira tanta, vt appareat crapulatus, ac furibū dus. vnde Psaltes. Domine ne in furore tuo arguas me. Licet enim Psal. 6.

iusta Dei sentētia in peccatōrem sit, dum cum æterna pœna punit, tamen humano iudicio furor apparet, ac ebrietas. Ergo ô homo, quid tibi restat? Iam securis ad radicem arboris posita est, omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonū, exci detur, & in ignē mittetur. Terra fructū non proferens maledi cta est, tu ergo proximus maledicto, & inferno cū sis, nō ti Matth. 3.

B mebis? Retribuet Deus abiūdāter faciētibus superbiā. Hinc factū Hebr. 6.

est, vt sancti se dānarent ad asperrimā vitę rationē, vt æter Psa. 30.

nā fugerent damnationem, hinc quidā in vepres, ignes, ni Abacuch. 3.

ues, aquas frigidissimas se darent, deserta peterent, ne pec Heb. 10.

carent. Hinc Abacuch ait. Ingredietur putredo in ossibus meis, Abacuch. 3.

& subter me seateat, ut requiescam in die tribulationis: Tu ergo Heb. 10.

tecum cogita, & dic. Horrendum est, incidere in manus Dei ui Isai. 34.

uentis. Caue ergo infernum tanquā omnium malorū con Isai. 34.

gregationem. Sicut enim beatitudo est status omniū bo Isai. 34.

norum aggregatione perfectus, ita infernus est omniū ma Isai. 34.

lorum aggregatio, & æterni ignis cruciatus. Audi demū Isai. 34.

Isaiam. Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in Isai. 34.

sulphur, & erit terra eius in picem ardentem, nocte, & die non ex Isai. 34.

tinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius. Caue ô homo Isai. 34.

hoc sempiternum, hanc æternitatem, hanc perpetui Isai. 34.

tatem, & ad Deum conuertere, licet dolore id Isai. 34.

agendum sit, vt æternos euadas Isai. 34.

dolores, &c. Isai. 34.

CONCIO.

CONCIO.

J De quarto nouissimo.

Gloria scilicet cælesti.

T H E M A.

*Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt il-
lum; nobis autem reuelauit Deus per spiritum suū.
Isa. 64. & I. Corint. 2.*

IS, quæ Paulus de cælesti gloria loquens **A**
dicit, animo deficere possumus, ut ea loqua-
mur, quis enim enarrabit, quæ nec oculus
uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
ascenderunt; nobis uero ait Paulus, reuela-
uit Deus per spiritum suum, spiritus enim scrutatur etiam
profunda Dei, solus ergo hic spiritus ea reuelare potest,
sunt enim illa profunda Dei, hic spiritus bonus qui dedu-
cit in terram rectam, quo flante nauigationem conficimus **B**
& portum salutis consequimur, hic idem est, qui bona im-
mensa illic parata reuelare nobis potest, eam ergo nunc
petamus per Mariam.

Cognitio gloriæ celestis nobis promissæ, regniq; nobis
parati ab origine mundi, non utilis solummodo sed omnino
necessaria est fidei, pioq; viro in illud tendenti, simul uerò
est iocundissima, omniq; suauitate plena. Quod necessaria
sit, manifestum est, cū ea beatitudo finis sit omnium homi- **C**
num, finis uerò cognitio ita est necessaria, ut sine illa nullū
agens libere operari possit, omnia enim quæ agūt, propter
finē agunt, ait Arist. Quod adeo uerū est, ut non homo so-
lum libere operās, sed & brutū, quod natura ducitur, prop-
ter finē agat, imo & ea quæ sensu carēt, interno quodā &
tacito impulsu in ipsum ferūtur finē, atq; adeo propter fi-
nem

Aristot.

A nē agere dicuntur, Cū ergo beata illa ac foelix vita finis no-
ster sit, eaq; permouēdus animus noster est, vt operari nō
cesset, semper ante mentis nostræ oculos versari oportet,
vt nunquā eam ē conspectu amittamus nostro. Quantum
verò præmij maximi cognitio animū nostrum permoueat,
vt operi assisat, familiari hoc exēplo facile cognosces, si *Simile.*
ge tibi aliquē hominē, cui suadere velis, vt quam citissimo
cursu aliquot millia passuū cōficiat, & in Regis curiam ve-
niat, cū primum hoc audierit, videbis hominē pigrum, tar-
dum, ha sitantē, ac cunctabundū. Sed si statim subiicias, si-
mul atq; hoc confeceris iter, & in curiā veneris, fies procul
dubio Hispaniarum rex, tunc nō tardus, nō morosus, non
ha sitās esse, nec solū currere, sed euolare vellet, si posset,

B quid aliud hunc hominē tam subito excitauit, nisi propo-
situm ob oculos præmium? An non id cōtigisse Dauidi di-
ces, cum eum audis dicentē: Propter verba laborum tuorū ego *Psal. 118.*
custodiui vias duras, & iterum inclinavi cor meū ad faciendas iusti-
ficationes tuas propter retributionē? Quæ nam viæ duræ erāt?
nisi viæ mandatorum Dei, sed propter verba laborū Dei,
diuina promissa, has vias non ambulauit solum, verum &
cucurrit, & eisdem promissis inclinauit cor, quod alio ver-
sum erat. Hinc etiam Gene. 13. cum ad maximas grauissi-
masq; res aggrediendas vellet Dominus excitare Abra- *Genes. 13.*
hamum, sic ad eum loquutus est. Leua oculos tuos in directum,
à loco in quo nunc es, ad Aquilonē, & Meridiem, ad Orientem, &
Occidentem, omnem terram, quam cōspicis, tibi dabo, & semini tuo.

C Terra vero illa, quam Deus Abrahæ promisit, terrā viuen-
tium, in qua portio iustorum est, præsignificat, cælestem
scilicet patriam. Eiusdem rei exemplum præclarum est in
Dauid. 1. Reg. 17. interroganti Quid dabitur viro, qui per- *1. Reg. 17.*
cussit Philisthæum hunc? cui responsum est, virum qui per-
cussit eū, dabit rex diuitijs magnis, & filiā suā dabit ei,
& domum patris eius faciet absq; tributo in Israël, his au-
ditis, ita eius animus accensus est ad incundum certamen
cum Philisthæo, vt nullam interposuerit morā, quin statim
ad pugnam descenderit, licet Goliath ille turris carnea ap-
pareret omnibus formidanda: tantum allicit animum
præmium.

De quarto nouissimo.

Hebr. 11.

præmium eximium homini propositum, hinc Paulus enū-
meratis præclaris Moyse gestis adiecit *aspiciebat enim in re-
munerationem.* A nobis ergo cum multa exigantur præcla-
ra facinora, cum fortiter nobis cum dæmone sit conten-
dendum, cum via arcta atque difficilis percurrenda, omni
non necessarium nobis est, ne deficiamus animo, ob oculos
proponi finis tantus, beatitudo maxima, regnum cæleste,
quod nos manet, nobisq; finis laborem omnium est.

Simile.

Sed quoniam initio diximus hanc gloriæ tractationem
non solum necessariam, verum etiam iucundissimam no-
bis fore, id restat exemplo aliquo manifestandum, quod
erit huiusmodi. Si rex Hispaniarum vnicum filium suum
& omnium bonorum hæredem, simul ac natus esset, lon-
ge & in vltimas regiones mitteret educandum, ne delitiis
aulicis & blanditiis corruptus, (vt fieri solet) in prima illa
ætate pro virtutibus vitia vna cum lacte animo imbibe-
ret, cuius quidem infantuli curam studio proboque homi-
ni committeret, vt ab ineunte ætate ita princeps ille in-
strueretur, vt optimis moribus & disciplinis imbueretur,
virtutibusque ornaretur, tanquā pulcherrimis animi orna-
mentis, atque his artibus & disciplinis operam daret, quæ
maximè principe viro dignæ sunt. Vt cum sic fuerit edu-
catus, omnique virtute præditus, tandem ad patrem reddu-
catur & princeps omni regno declaretur, toto verò illo tē-
pore, quo sic educatur incius ille est, cuius nā filius sit, atq;
illum regna expectant. Si ergo tunc aliquis consilii secre-
tiq; concius ad eum accederet, quæreretq; num nouerit,
cuius filius sit, quo respondente, & plane ignoro quis mihi
sit pater, solum enim in pædagogi domo me esse noui, alter
adiceret, principis magni sine dubio vllo filius es, exopta-
ret ille nosse cuius nam, si tandem ei diceret, potentissimi
Hispaniarum Regis filius & hæres es, quid ille suauius ac
iucundius hoc nuntio accidere posset? Quid gratius, quam
de amplitudine tantorum regnorum, quæ expectat hære-
ditario iure, sermonem vsurpare? Quod si hic regius puer
quæreret, quid nam fuerit in causa, quod cum ipse sit tanti
viri filius, & tanti imperij hæres futurus, nunc tanta rerum
inopia

- A** nopia prematur? Ita alter respōdebit, sic Hispani Reges filios suos educare consueuerunt, ne in luxu & delitiis enutriti in vitia, morbosq; animi incidant. Sed bono animo esto, breui namq; sublata omni simulatione regis insignibus ornandus es, & regali apparatu in regiam ducendus, princeps omnibus declarandus, quando rerum omnium abundantia & gloria perfrueris. In simili nos statu versari testatur Ioannes his 1. Ioan. 2. verbis. *Charissimi nunc filij Dei sumus, sed non dum apparuit, quid erimus, cum autem apparuerit, similes ei erimus, quia uidebimus eū sicuti est.* Si tantam ille prior voluptatem cepit audiens filium se regis esse, quanta lētitia affici oportet eum, qui audit filium se Dei esse? Audi ergo latissimum nuntium. *Charissimi, nunc filij Dei sumus, quod si filij ei heredes, ait Paulus. At dices, quomodo cum sim filius tanti patris, nunc tam miser, & arum-* Rom. 8. *nosus sum? Huic quæstioni respondit Ioannes, quod illi principi in exemplo proposito responsum diximus: Nondum, inquit Ioannes, aparuit quid erimus, cum enim cœpisset Deus hominem in sua regia in delitiis, & rerum omnium affluentia educare, elatus superbia, & insolentia est: ideoq; decreuit foris eum educare, procul à paradiso expellere, ac pace illi necessaria suppeditare, vt ignoret cuius filius, & sublati tumultus, & superbie causis, humili animo sit & modesto, sed cito transferendus est in paternam domum, cum primum omni virtute imbutus sit, & tunc. Similes ei erimus, quia uidebimus eū sicuti est.*
- C** Tunc regnabimus cum illo in æternum, tunc principatus noster apparebit: tunc regis ornamentis induemur. Quæ ergo nunc nobis gratissima oratio? Illa sine dubio, quæ magnitudinem & sublimitatem regni, quod propediē possesuri sumus, declarabit. *Spe gaudentes, ait Paulus, in tribulatione* Rom. 12. *patientes. Hac re exultat, & delectatur fidelis animus, cū Da-* Dan. 6. *niele, qui cum Babylone captiuus teneretur, in superiore in ædium suarum partem conscendens illic apertis tribus fenestris versus Hierusalem expectatibus orabat quotidie. Sicq; mirifice se reficiebat: nec solebat aperire fenestras, quæ ad Babylonem pertinebant, sed quæ ad Hierusalem, nihil enim est in mundo, quod oculos conicere debeamus, habemus fratres charissimi domū intra nosmetipsos, cuius pars inferior cor-*
- oil
Bb
pus est,

De quarto nouissimo

pus est, superior verò animus, in hac superiori parte tres sunt **A**
 fenestraz, tres potentia spirituales, quæ versus Hierusalẽ ex-
 pectant, gloriam diuinam contemplantes, intellectus namq;
 omne ens contemplatur, voluntas verò in vniuersum bonum
 natura sua fertur, quorum vtrumq; in solo Deo plenè, & per-
 fectè inuenitur, quàm ob rem nulla alia re, nisi ipso Deo mēs
 hominis satiari potest. Quòd si per hasce fenestras prospexe-
 ris cælestem patriam, mirum in modum letaberis in hoc exi-
 lio, sicut qui dicebat: *Spe gaudemus.* Et Psal. *Si non proposuero*
Hierusalem in principio letitiæ meæ.

Psal. 136.

Isa. 25.

Vt ergo de re admodum necessaria, iocundissimaq; , qua
 animus oblectetur, nunc dicamus, audi Isaiã, sic de hac re dis- **B**
 ferentem. In nouissimis diebus faciet Dominus in hoc monte con-
 uiuium pinguium, conuiuium uindemiæ, pinguium medullatorum,
 uindemiæ defecatae, & præcipitabit Dominus in monte isto faciem
 uinculi colligati super omnes populos, & præcipitabit mortem in
 sempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie,
 & opprobrium populi sui auferet de uniuersa terra, quia Dominus
 loquutus est. Quo loco manifestè Propheta exprimit cælestē
 gloriam: ostendit verò diuinum illud conuiuium, quod su-
 per Domini mēsam nobis paratur, quàm sit diuersum ab his,
 quæ mundus ac caro parare tibi possunt: non enim dare
 queunt animalia pingua & exossata: ideoq; omnia dant ma-
 cie confecta, ossibus & spinis plena, & libidinosi & auari vsu
 quotidiano expertuntur. Cæleste verò conuiuium omni de- **C**
 liciarum genere affluit, mirabili suauitate omnia sunt condi-
 ta, quæ in eo apponuntur, nullum macilentum animal, nullū
 deniq; os, quòd Hispanè dicitur (*esbocado sin huesso*) ubi non
 solum bona optatis respondent, sed etiam multis partibus
 superant omne humanum desiderium: illic veri honores, di-
 uitia solidæ, voluptates perpetuæ nulla amaritudine, aut
 acerbitate conspersæ, illic est omnium bonorum cumulus,
 dolorum, ac molestiarum fuga, hinc ad cælestem illam Hie-
 rusalem regius vates ait. *Lauda Hierusalem Dominum, lauda*
Deum tuum Sion, &c. Et adipe frumenti satiat te, quasi di-
 cat, tibi optima & suauissima quæq; seruata sunt, frumenti
 adeps tibi datur, similia tibi relicta est; nobis verò in hoc exi-
 lio

Psal. 147.

- A** lio vilissima, & abiectissima quæq; ibi purissimum aurum hic vilis scoria, ibi panis ex simila, hic ex fursure. Vis hoc experientia comprobare? Audi, cum cælestes illos ciues omni gaudio, ac dulcedine Deus replere voluerit, missurus ignem est, qui omnia, quæ in terra pretiosa habentur, in cinerem vertat, metalla, gemmas, vniones, margaritas, serica, purpurea, viridaria vmbrosa, hortos amœnissimos, tecta magnifica, pulcherrima ædificia, omnia enim ista, quæ nunc homines magnificiunt, indigna beatorum conspectu censentur, etiam ad breuissimum temporis momentum, nec est quicquam in illis, vt semel duntaxat in ea beati coniciant oculos, nam si huic vni vsui inferuire possent, nunquam Deus ea deleri ea
- B** conflagratione pateretur. Sed quid mirum, cum Paulus semel, & per transenam viderit illius regionis diuitias, omnia quæ in hoc mundo dicuntur, apparentq; bona, stercora arbitratus est: hæc ergo vniuersa arbitantes stercora sancti, ea è conspectu tolli volunt illo igne, sicut tu stercus, quod è regione domus tuæ est, tollere curas.

Ex quo facile à nobis colligi potest, quanta sint bona illa cælestia, quæ expectamus, cum omnia, quæ hic desiderantur stercora sint, si illis conferantur. Et si in hac infima abiectaq; mundi parte bona multa posita sunt, quæ erunt illa, quæ in sua regia filiis & domesticis suis præparauit Deus? Huius rationis vim hoc propositio exemplo intelliges,

C audisti sapius domū esse regiam omnibus numeris absolutam, ornatissimam, & structura mira confectam, ad eam accedis, vt domus amplitudinem oculis videas, cumq; primum pedem in eius limen ponis, & vides ianuam parua in porticu domus, interrogas, quid illic sit? Audis, nihil hic est spectatu dignum, est enim hic lacus & carcer domus huius, hic custodia est, qua vincti tenentur regis inimici, & proditores, sursum verò sunt omnia magna præclara, & rege immenso digna. Sed adhuc curiositate ductus, cum solum, vt vniuersam contempleris, domum veneris, ais, adhuc hunc carcerem videre desidero, nihil enim quod ad hanc domum pertineat, præterire volo, carcer ergo tibi aperitur, & in eā ingressus, vides regias aulas, & cameras

Simile.

De quarto nouissimo.

ornatas argento & auro, sericisq; auro intextis, inde procedēs A
adhuc ditiora, & opulentiora vides, deinde hortos, fluuios,
fontes, mirabiles arbores artificio summo compositas, & ho-
mines per ista discurrentes latos ridentes, ludentes, mire or-
natos, ac compositos, an non dices te deceptum cum audisti
carcerem illum esse? Sed si adhuc à viro fide digno audires, ve-
rè carcer hic est, nihil regium hic, nihil opulentum, vallis la-
chrimarum hic dicitur, locus angustiq; in superioribus domus
huius sunt bona omnia pulchra & pretiosa, diceres tunc, quæ
nam esse possunt in superioribus domus istius bona: si hæc,
quæ in carcere sunt, bona non sunt? quæ ibi erunt pretiosa, si
hæc vilia censentur? audi ergo, dum non vides, quæ in supe-
riori parte domus sunt, qualia sunt, vel ex hoc disce, quia hæc B
omnia, quæ vides, sterces sunt, si illis cōferantur, fursures sunt,
nihil sunt: dum ergo, quæ in cælesti patria seruata nobis sunt,
non videmus, hac coniectura illud inuestigabimus in hac la-
chrimarum valle, in hoc carcere, in hoc exilio innumera bona
malis & improbis, Deus concessit, & inimicis suis, ac prodi-
toribus hæc abundanter largitus est, ingredi regias prin-
cipum, tum Christianorum, tum Turcarum, & reliquo-
rum omnium infidelium, & ea omnia in illis videbis, quæ
in illo carcere diximus, & illa omnia etiam inimicis Deus
parauit, ea in carcere posuit, ex quò colliges, quanta illa
erunt, quæ filiis in cælesti patria seruat. Hinc cum Psal. im-
piorum prosperitatem describere vellet, cœpit his verbis: C
Quam bonus Israël Deus his qui recti sunt corde. Sed vnde hoc
colligis? ex impiorum prosperitate, quā illis in carcere Deus
tribuit, colligo quanta sunt illa, quæ in regia seruata sunt re-
ctis corde.

Psal. 72.

Sed cum hæc Iſa. & Paul. explicare vellēt, dicunt, nec ocu-
lus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, vt
verò, quæ dicturus sum, animę tuæ sint salutaria, te nunc con-
uenio, ad te loquor, virtutē i incumbē, vitia derelinque, substan-
tiam alienam euome, delicias corporis sperne: quòd si dicas
difficilia hæc & ardua sunt, audi mercedem, vt hæc tibi leuia
apparent. Sed quæ ais mihi merces si hæc præstitero? verè
merces vestra magna est in cælo, sed audi qualis merces: pri-
mum

A m̃m tanta est vt oculus similem non viderit. Vidisti potentissimum regem, multis imperantem regnis, multa ornatum gloria, diuitiis affluentem & delitiis, magnatibus stipatum, & omni mundi gloria ornatum: hæc omnia oculus vidit, multo ergo maiora, ac præstantiora tibi in cælo seruata sunt, quia oculus similia nusquam vidit. Sed quia oculis pauca conspeximus auditu verò plura accepimus, subiungit Paulus, nec auris audiuit talia. Considera nunc omnia, quæ audisti, quæ multa sunt, & valde multa, audisti namq; monarchias præcipuas mundi quatuor, Assyriorum, Persarum, & Medorum, Græcorum, & Romanorum. Audisti earum amplitudinem, diuitias, imperia, bella, triumphos, audisti singula regna, Francos, Anglos, Germanos, Africanos. Nunc ergo omnia, quæ audisti simul in vnum collige, & hæc omnia nihil sunt, si cum his conferantur, quæ in cælesti patria tibi dabuntur, hæc enim omnia auris audiuit. Sed quia parum adhuc est, quod auris percipit, multa verò, quæ corde & imaginatione homo fingere valet, addit Paulus, nec in cor hominis ascenderunt: effigies, figuraq; expressa diuinæ omnipotentiae imaginatio est hominis: sicut enim Deus omnia, quæ vult potest, nunc ergo ait Paulus, finge, quæ tibi libuerint, finge tibi mille myriades mundorum, adde innumeros montes aureos, & hæc omnia tua puta, & demum quicquid maximum excogitare potes, & postea duplum, quadruplum excogita, & adhuc hæc omnia nihil sunt, si ea cõferas cum gloria beati, qui in infimo gradu est. O summe Deus verè magnus, faciensq; magna, verè merces vestra magna est in cælis. Quis ergo labor grandis, quod opus arduum, si cum tanta mercede conferatur?

C At verò licet, quæ à nobis hætenus dicta sunt, vix credibilia esse videantur, sed maiora multo restant, quæ obruent omnia ea, quæ dicta sunt: nam id quod Isaias, & Paulus dixerunt superare gloriam cælestem: omne quod vidimus, audiuius, & excogitare possumus, de gloria etiam corporis verū habet, quæ tanta futura est, cum corpus surget in gloria, vt omnem transcendat visum, auditum, ac cogitatum. Sed superare gloriam corporis, gloria est animæ, quæ illam in immensum superat, & excedit, quantum ipsa anima dignitate corpori est

De quarto nouissimo

anteponenda. Solent sacri doctores inter vtrāq; gloriā animæ & corporis huiusmodi discrimen ponere. Constituant regem inclutam prouincias, & ciuitates suæ ditionis lustrantem, quem publica lætitia ingēti gaudio, & regali apparatu ciues suscipiunt, cui amplissima munera offeruntur, cui cōuiuia maxima, geniales coenę, varia ciborū genera parātur: tunc seruulus quidam illū sequutus, qui reliquiarū, quę ex mēsa cadunt, fieret particeps, hic planē esset similis corpori, si cum rege cōparetur, ipse verō rex animę beatę. Sin minus pro seruo pone catellum, qui Dñm sequutus subter mensam latens ex micis, quę de mensa cadunt fortē saturatur, pari modo in celesti cōuiuio vsuueniet animę & corpori, animę namq; præcipuus paratur cibus, corpori micę solū, & reliquię seruātur, quōd si micę sic vsq; ad satietatem corpus explēt, quid ipse solidus cibus efficiet satietatis in anima?

August.

Hoc ipsum August. alio exēplo explicat, finge hominē, in quo vno omnium hominum sitis esset, huic tam sitibundo & arido, si aqua guttam dederis, eum aliquo modo reficies, sed si ei dantes fontem vberimum, vel flumini, quem ebiberet, tunc penitus refrigeraret ardentia viscera. Sitiens homo est, & valde sitiens, voluntatem habet non sitientem solū, sed quā dicere potes sitim esse boni. Qua ratione Philosophi cōstitunt in intellectu habitum distinctum, vt prima cognoscat principia, non tamen in voluntate ad amandam vltimum finem naturalem, quia ipsamet voluntas est propensio quādam in bonum, & sitis boni, nec ad hoc indiget habitu inclinante, cum ergo homini tam sitibundo boni gloriā corporis conceditur, nihil amplius datur, quā gutta boni, cum enim corpori Deus dari non possit, qui obiectum corporis nō est, omne quod corpus glorificat creatū esse oportet, atq; adeo gutta est. Cum verō animę gloriā sit Deum videre, eo frui, in eo delectari, verē animę conceditur indeficiens fons, fluuius inundans, mare ipsum, abyssus immensa, pelagusq; bonorum omnem explens sitim, omnes sinus animę replens.

Psal. 35.

Psal. 45.

Hoc est illud *Psal. Torrente uoluptatis tuę potabis eos, quoniam apud te est fons uitę, & in lumine tuo uidebimus lumen.* Hoc item illud *Psal. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.*

Et hunc

- A** Et hinc est illud Ezech. 48. postquam ciuitatis supra mon- Ezech. 48.
tem posita multa dixerat præclara, illud tandem addit. Et
nomen ciuitatis illius ex illa die Dominus ibidem, quasi dicat,
quod cælesti illi ciuitati nomen dat, quod eam illustrat, quod
præcipue eam ornat, hoc est, quod Dominus Deus in ea sit,
illeq; sit hæreditas ciuium illius. Ex quo manifestè colligitur à
nobis explicari nullo modo posse, quàm sint diuites & opu-
lenti, qui eam incolunt ciuitatem cum eorum hæreditas, præ-
dium, pars & substantia Deus sit: videns ingens prædium, hæ-
reditatem per maximam, de qua mira tibi dicuntur, ex eo col-
ligis, quàm sit diues Dominus, qui eam possidet, & qui illius
prædij amplitudinem, & pretium explicuerit, explicabit si-
mul, quàm sit diues eius Dominus, qui verò illud explicare
nequiuerit, nec hoc explicare poterit: vt ergo sciamus, quàm
diues beatus sit, inquiramus, quæ eorum est hæreditas: Deus
vtiq; Sic Psal. Dominus pars hæreditatis meæ. Et Dominus ad Psal. 15.
Abraham. Ego ero merces tua magna nimis. Et iterum Psal. Genes. 15.
Pars mea Deus in æternum. Et ideò: Funes ceciderunt mihi in præ- Psal. 72.
claris, etenim hæreditas mea præclara est mihi. O affatim diuitè
posseforem tantæ hæreditatis! Beatus populus cuius Dominus Psal. 143.
Deus eius, quod si omnes creaturæ summa diligentia adhibi-
ta vellent numerare huius hæreditatis diuitias, nec minimam
quidem partem poterunt pro dignitate complecti: nullus er-
go explicare poterit, quàm sit diues beatus, qui Deum possidet,
C quippe cui est hæreditas sexcētis, vt aiūt, modis infinita, Aug. August.
in epist. ad Cyrillū scribit, quod cum in animo haberet scribe-
re ad beatū Hieronymum, & ab eo quærere, quid sentiret de
gloriæ magnitudine, accidisse, vt iam ille mortuus esset, ibiq;
appareret dicens, vide si numerare potest stellas cæli, arenam
& guttas maris, id namq; facilius est, quàm gloriā dicendo ex-
plicare, est enim res tanta, quantā nisi ipse vidissem, nunquā
credidissem, & tam longè abest ab eo, quod ego viuens co-
gitabam, vt omnino sit quippiam in infinitum maius.
Nihil amplius de gloriæ magnitudine dici posse videtur,
sed multa adhuc restant, & potentissima, & Augustinus in
manuali c. 25. causa ait omnium affectionum animi, & mē-
sura earū amor est, ex eo namq; oritur tristitia, & gaudiū, &
Bb 4 ceteræ

Pfal. 138.
Genes. 15.
Apoc. 7.

Genes. i 5.

Апос. 7.

- A** pria ipsius esset. His quæ dicta sunt, nihil addi posse videtur: sed adhuc maiora restant, quæ vt intelligantur aduerte, cum dictum sit amorem causam & mensuram esse gaudij, inde fit consequens, vt si alius esset, quem beatus magis diligere, quàm se, & omnes beatos simul, qui quidem haberet tanta bona, vt faciliè vinceret omnes beatos, plùs sanè gauderet beatus de bono illius, quàm gaudet de bono suo, & omnium beatorum. Attende ergo immensum pelagus gaudij, quod est in beato, cum gauisus de bono suo est, cum iterum de beatitudine aliorum gaudet: videt deinde Deum, quem plus diligit quàm se, & omnes beatos longè omnes superantem beatitudine, de hac re plus gaudet, quàm de sua, & omnium beatitudine, & hoc est immensum beato gaudium, quod Deus in finita fit gloria ornatus, tum verè ei dicitur: *Intra in gaudium Domini tui.* Tantum hoc gaudium est, vt non dicatur gaudiū ab homine contineri, sed contra hominem gaudio. Hinc intelliges beatorum cantus, quos sæpè auditos à sanctis sacræ literæ dicunt, nunquam verò auditi sunt dicere: O quā beatus lætus, & gloriosus sum, sed potius, o quam sanctus, gloriosus, omnipotens, magnus Deus meus est, sui obliti Deum laudāt, de eius gloria præcipuè exultant.

Matth. 25.

- Multa de cælesti illa ciuitate diximus: *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, & cū verissima sint omnia, cum in illa fuerimus dicemus: Sicut audiuius, ita & uidimus in ciuitate Dei nostri.*
- C** Verum non solum dicemus ea ibi esse, quæ audieramus, sed nobis continget, quod reginæ Sabbathæorū, quæ viso Salomone ait. *Cum essem in terra mea non credebam narrantibus mihi de uirtutibus & magnitudine tua, donec ipsa ueni, & uidi oculis meis, & probaui, quod media pars mihi nuntiata non fuerit, &c.* Ad Ezech. c. 4. ait Dominus: *Sume tibi laterem, & scribe in eo ciuitatem Hierusalem, quia prædicatoris est in cordibus gloriam describere, sed quam longè distat Hierusalem depicta in latere, ab ipsa vera: quam longè distat depictus in charta orbis terrarum ab ipso verò, sic vera gloria differt ab ea, quæ modo à nobis depicta est, vt cunq; si ergo pictura tanta est, quanta erit ipsa gloria? Ex dictis verò plura colligere licet: primum, exigitur nē à te magnum aliquid pro re tanta? Quanta patitur*

Psal. 86.

3. Reg. 10

Ezech. 4.

De quarto nouissimo gloria celesti.

mercator, miles, agricola, & dignè se pati putat si fructum & A
diuitias aliquas referat, & tu indignum duces pro re tanta la-
borare? Secundum hoc fit tibi scutum ad omnem pellendam
tentationem, mihi amittenda non est gloria tanta, nonne
amentem diceres hominem, qui ad Regem Hispaniæ acce-
deret dicens, da mihi omnia regna tua pro argento vno? Sed
multò illo stultior rex esset, si pro eo illa daret, sed adhuc stul-
tior, & stultissimus, qui pro vili sibi oblata creatura tanto
regno se priuat, an non hoc dementius, quàm
pro lente primogenita vendere, vt
Esau, &c.

TRACTA-

A

TRACTATUS DE TRIBVS HOMINIS INIMICIS MVNDO, SCILI-

cet, Dæmone, atque Carne, in sex diuisus
conciones.

B

CONCIO I.

De tentatione, & his inimicis in genere.

THEMA.

Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & prepara animam tuā ad tentationē. Eccl. 1.

MACHARIUS Ægyptius magni Antonij discipulus in sermone habito ad fratres in eremo, ait, multū interest inter Dei promissionem, & eius impletionē, nec credendum nobis est, ea quæ promittuntur, continuo implenda

Macharius.

Cesse: promittit quidem ille, qui est fidelis in omnibus verbis suis, nec cadet verbū eius vllum in terrā, sed priusquam opere promissa cōpleat, variis probationibus, ac tentationibus suos probat, quibus hominis fidelitas in Deū ostendatur, & tūc de mū promissa implet. Promittit Israëlī terrā fluentem lac & mel, sed prius quadraginta annis tētatur in deserto. Promittit Iosapho per somniū futurū Dñm fratrū, sed prius veditus est, seruus effectus, in carcerem missus, & fidelis inuētus, à fratribus adoratur. Promittit Dauid regnū, cū illū vnxit Samuel in domo patris, sed priusquā illud obtineat, multis periculis & laborib⁹ agitatur. Hæc veritatē miris verbis explicat Iudit. 8. memores sint, quia tētati sunt patres nostri, vt probarentur, si verē colerēt Deū. Abrahā tētatus est, & per multas tribulationes probatus,

Exo. pluribus ca. Gen.

Iudith. 8.

De tentatione

probatus, Dei amicus effectus est, sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & A
oēs qui placuerunt Deo per multas tribulationes transferunt fideles.

Chrysof.

De qua re innumera cōgerit Chrysol. in libris de prouidētia. Hoc verò, quòd cum omnibus Dei amicis effectum est, te-
cum agendum crede, promissa tibi gloria cælestis est, quæ
terra uiuorum est, verè fluens lac & mel regnum est, & æter-
num, inunctus in regem cum gratiam accepisti: promissa in
super tibi sunt dona, quàm plurima gratiæ in hac vita, perfe-
ctio eximia. Noli ergo credere hæc tibi tribuēda esse cōtinuò:
prius probandus es, prius tentandus, & cū fidelis inuētus fue-
ris, & dignus Deo, tunc perficientur in te, quæ dicta sunt tibi
à Domino. Vt ergo tentemur, atque probemur relictī nobis
inimici sunt, quibus cū pugnemus, mundus, diabolus, & caro. B

Sed inquiris, qua ratione ductus Deus noster est, vt nobis
inimicos relinqueret, velletq; cū eis nos inire pugnā, vt nō co-
ronetur, nisi qui legitimè certauerit, an non melius foret, sine
certamine coronari? & in pace sine hostibus vitam agere?
Primum in hac re tibi respōdeo. Non posse hominē cōqueri,
quòd ei dūtaxat inimici proponātur: in omnibus enim, quæ
natura constant, contrarietas reperitur, bellūq; perpetuū, quo
machina hæc vniuersi cōseruatur, dū vnum in aliud agit, & è
cōtra, vt patet in elemētis, quæ perpetuò inter se agūt, & patiū-
tur, & in animalibus. Vnde illa antiquorum philosophorum
emanauit opinio dicentiū, litem principiū esse generationis
rerū omnium, pacē verò corruptionis, dū enim vniuersa in pa-
ce erant, athomi rerū omnium conueniebant, efficiebaturq;
chaos, & confusio rerū omnium, cū verò litigabāt athomi, ad
inuiçē diuidebantur, & res omnes generabantur, quòd licet
figmentū sit, tum aliquo modo verū illud esse Aristot. ait, di-
cens principia rerū naturalium debere esse contraria. Hinc ve-
rò etiā ortū habet, vt omnes ludi, qui in voluptatē hominum
adinuēti sunt, in lite & bello cōsistant, dū vnus in vnū, vel duo
in duos cōtendunt. Hinc Eccles. 3. 3. Contra bonū malum est, &
contra mortem uita, sic & contra uirum iustum peccator, & sic in-
tueri in omnia opera altissimi, quia duo, & unum contra unū, quòd
adeò verum est, vt & in cælestibus corporibus contrarij inue-
niantur motus.

Aristot.

Eccles. 3. 3.

Sicut

A Sicut ergo in naturalibus lis, cōtentio, bellum, quod perpetuum est, quo mundus hic mutua actione, ac passione conseruatur: sic in spiritualibus, & in Ecclesię spirituali vniuerso tē-

Iud. 3.

Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israël, & omnes, qui non nouerunt bella Chananeorum, & postea discerēt filii eorum certare cum hostibus, & haberent consuetudinem præ-

liandi. Hoc tibi relictum est bellum cum dæmone, mundo, ac carne, cum quibus tibi strenuè pugnandum, quia non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Sed cum sine bello nos in

2. Tim. 2.

B calum ducere potuerit Deus, qua ratione præliari nos voluit? Si Hispaniæ Rex nunc pararet conuiuium omnibus Principibus, ac nobilibus Regni sui viris, quod per multos duraret annos, vt in mensa eius comederent, sicut quondam Asuerus fecit in Susan, summum in eos beneficium conferret. Sed si aciem fortissimorum militum, simul instrueret, quam in medio itinere apponeret, quò inuitati venire debent, vt cum illi ad conuiuium properarent, ex insidiis milites procedentes cum eis manus conferrent, & multos trucidarent, crudele id appareret. In cælesti quidem regno conuiuium nobis paratum est, dicente Christo Domino. Ego dispono vobis regnū,

Simile.

Esther. 1.

sicut disposuit mihi pater, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Et ideò Psal. ait. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Et iterum. Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei. Sum-

Luc. 23.

Psal. 16.

Psal. 67.

C ma in hoc nobis confertur misericordia, dum eodem cibo regio nos alit, quo ipse pascitur, vt rex Babylonis pasci præcepit pueros principes, visione scilicet diuinitatis, ac eius fruitione. Sed qua ratione Domine insidias inimicorum in via constituisi, qui nos expugnent? Antiqua quæstio ista est, cui Dominus respondit loquens Iob sanctissimo. Non ut crudelis

Dan. 1.

Iob. 41.

suscitabo eum. Dæmonem, scilicet aduersarium nostrum, crudele tu illud putabas, sed Dominus ait, crudele non est, imò sicut summa fuit misericordia conuiuium præparare, ita & hostes in via abscondere, quibus cum contendamus. Pro cuius expositione aduertendum, Deum in diuina Scriptura iam hominum patrem dici, iam verò matrem, pater est & mater, quod pater sit ille testatur, nosq; præcipit sic orare. Pater no-

Matth. 6.

ster,

De tentatione

Matth. 23

Isa. 49.

ster, qui est in caelis. Et adiicit. Nolite uocare nobis patrem super A
terram, unus est enim pater uester, qui in caelis est. Aliquādo verò
mater dicitur Isa. 49. Dixit Sion, de reliquit me Dñs, & Dñs obli-
tus est mei, nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut nō mi-
seretur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuif-
car tui. Si ergo Deus noster, & pater & mater hominū est, in
eo reperies patris, ac matris dilectionē, ac affectus, sed qui nā
hi sunt: hoc distat dilectio patris erga filiū à dilectione matris, bo-
na filio vult, sed honorifica, magna & excelsa, matris verò di-
lectio tenerior, ac dulcior est, bona optat filio, sed dulcia, in-
dulgētias maternas, delicias, quietem. Deus ergo, qui pater &
mater est, vtraq; dilectione nos diligit, vt pater honorifica, ac B
magna nobis vult, vt mater verò dulcia, & omni melle sua-
uiora, cum ergo conuiuū caeleste nobis parauit, matrē se exhi-
buit dulcissimam, torrentē voluptatum nobis parans, & dele-
stationes, quę in dextera eius sunt, vsque ad finē. Recordatus
verò, quòd pater etiā esset, honorē nobis cumulare voluit: &
ideò inimicos in via constituit, cū quibus pugnemus, & quos
superemus, vt sic gloriā mereamur, & in caelestē ingrediamur
ciuitatē summo cū honore, ac triūpho, quia illam armorū vi,
& egregiis facinoribus acquisiuius. Sicut enim si nunc His-
paniæ Rex Turcas debellans Constantinopolim triūphans

simile.

2. Tim. 4.

2. Tim. 4.

simile.

ingrederetur, nō diuitias solū, regnūq; acquireret, sed præci-
piū honorem simul, quia Turcas debellauerit, sic qui caelestē C
ingreditur ciuitatē pluribus debellatis inimicis, summo hono-
re dignus est, nec solū modo gloriā acquirit caelestē, sed & ho-
norem maximū. An nō eximius honos Paulo cōceditur di-
cētī: Bonū certamen certauī, cursum cōsummaui, in reliquo reposita
est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi Dñs in illa die iustus in-
dex? Est hic doctōr, quē hoc cōpellas nomine, quia sic illū rex
cōpellauit, nō eo honore hūc censes habendū, vt illum, qui lau-
ream consequutus est doctōratus examine duro, & curriculis
omnibus studiorū confectis. Sic nō is nobis honor esset glo-
ria donari sine meritis, ac pugna, ac cū difficili superato bello
aeterna corona decoramur. Præstantius enim, ac honorificen-
tius est rem aliquā à se habere quā ab alio: ideò præstantiori
modo

- A** modo lux est in Sole, quā in Luna, & stellis, non solum, quia maior in eo lux est, sed etiā, quia Sol à se ipso lumē habet, Luna verò, & stellæ à Sole: optabilius, ac meli⁹ nobis esse debet, gloriā à nobis habere, quā ab alio, habere quidē gloriā à nobis, & natura n^{ra} impossibile est, id enim Dei est, propriū, vnde ait Christus Dñs: sicut pater habet uitā à semetipso sic dedit, & si *Ioan. 5.*
lio habere uitā à semetipso. Eo ergo modo, quo à seipso habere gloriā homo potest, illā habet, cū meritis illā acquirit, cū armorū vi expugnat: ideoq; Regnū celorū uim patit̃, & uiolētī rapiūt *Matth. 11.*
 illud. Vt ergo præcipuū nobis honorē cumulare in inimicos nobis dedit, tētari nos uoluit, impleturq; in nobis illud Sapiētici: *Sap. 10.*
Honestauit illū in laboribus, & cōpleuit labores illius. Honestauit inquit, id est honorauit, & sic honor, & utilitas nobis simul adfuit, si ut decet pugnemus. Sed ais, nouit Dñs plures tentatione vincēdos, hic ergo cōueniens nō fuit tētari. Respōdet Chysofost. lib. 1. de prouidentia, & victoribus, & victis summa *Chrysof.*
 fuit misericordia, quod tētarentur. Quod victoribus fuerit, iā ostēsum est, & ipsimet illud fatētur per Psa. *Psal. 89.*
Latati sumus pro diebus, quib⁹ nos humiliasti, annis, quib⁹ uidimus mala. Sicut enim miles, qui strenuē militauit, cū diues in patriā reuertitur, & diuitiis & honore affluit, singularisq; lætitia narrat omnib⁹ discrimina omnia, ac pericula, quę in bello passus fuit, quæ licet molesta illi fuerint, cū in eis versaretur, tamē postea perpetuò illi gaudia sunt: ita cū nunc tentaris, ac tribularis, molestē fers, *Simile.*
C in bello nūc est, in discrimine versaris, ac cum in cælesti patria fueris, hæc belli discrimina, has tētationes, ac tribulationes in genti cum gaudio narrabis, dicens: *Latati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti,* id est tunc memoraberis paupertatis, quā pateris, dolorum, quos toleras, tentationum, quas sustines, & in æternam tibi cedent lætitiā: interrogabunt te beati illi ciues, quæ discrimina, quas sustinueris passionēs, ac tentationes, & eas illis cum gaudio dices, sic cum Christo. Domino factum, Isaias asserit, quem interrogant Angeli: *Quare rubrum est indumentum tuum? & uestimentatua, quasi calcantium in torculari?* Et ille ait: *Conculcaui eos in ira mea, &c.* Sicut enim cum Israël uidit Agyptios submersos lætatus est, & decantat: *Cantemus Domino gloriose.* Sic cum hostes videris *Exo. 14.*
 superatos

superatos lætaberis, & exultabis, cantabisq; canticum illud **A**
 Moyfi, vt Ioannes dicit: *Vidi eos, qui uicerunt bestiam, & ima-*
ginem eius habentes cytharas Dei, & cantantes canticum Moyfi
serui Dei. Sicut ergo cecinit Moyses canticum videns Ægy-
 ptios submersos, sic & tu cantabis videns inimicos superatos:

Virgil. Sic etiam Virgilius memorat, describitq; Troades, qui conse-
 cto bello, Græcisq; vt putabant, fugatis, procedebant in cam-
 pum, dicebantq; hic contende bāt Achilles & Hector, hic ta-
 le commissum prælium, & similia. Quod victoribus conue-
 niens bellum fuerit, in dubium relinquitur, victis verò, ait
 Chrysost. etiam conueniens fuit, tentatio enim culpam eorū
 minuit, nouit Deus illos cassuros etiam si non tētarentur, qui
 à pomo victus est, etiam si pomum nullum esset, quod cum **B**
 tentaret, decideret, sicut Angelus in cælo sine tentatione pec-
 cauit, qui tam facile ab inimico deiicitur, caderet, etiam si non
 impeteretur, tentatio verò aliqua ratione culpam excusat. Et
 insuper de his dicendum est, vtī Deum misericordia, cum ten-
 tationes esse voluit, eos verò diuino hoc beneficio male fuisse
 vfos, sicut & aliis: magnum tibi confertur beneficium, cū ocu-
 lis donaris, sed si tu eis male vtaris, illicita videns, non hæc Dei
 culpa, sed tua. Os tibi, linguamq; cōcessit Deus, & ingens fuit
 donum, si verò tu sic iis vtaris, vt sint sepulchrum patens, cul-
 pa tua id est. Si pedes tibi cōcessit, quos tu veloces facis ad ef-
 fundendum sanguinem, tibi, non Deo id imputandum est.

Sunt præterea multe tentationum vtilitates, quas nunc cō **C**
 sequimur, quarum illa sit prior, quod tentatione ac lucta illa
simile. virtus in animo perficitur, ac figitur magis: quemadmodum
 cum aliquam tu nosti veritatem, cui ab alio contradicitur, tu
 verò illā defendis, cumq; super hac re cum illo longius contē-
 deris, videbis veritatē illam adhēsisse amplius intellectui tuo,
 quia vt illam defenderes, nouas excogitasti rationes, idem in
 virtute contingit, cum aduersarius eā expugnat, motiua enim
 noua quæris, vt eam serues, & nouis animi propositis eā ser-
 uare proponis, atq; adeo tētatio efficit, quod iētus in incude,
 illam enim magis iudurant, & quod gelu frumēto, illud enim
 magis radicari facit, & sic intelligitur illud Pauli, *Virtus in in-*
2. Cor. 1. 2. *firmitate perficitur.* Omnia naturalia fortius agunt, cum con-
 trariorum

A trariorū vi repellūtur, ignis compressus, & aqua, cum ei ob
staculum apponitur, sic virtus validius insurgit, dum con-
traria inuenit, equus à lupo morsus hieroglyphicum fuit Hierogli-
Ægyptiis, significans hominē, qui à tentatione fortior eua phicum.
dit, quia cum equus cum lupo contendit, & vulnus acce-
pit, fortior redditur, & animosior curat dæmon tentatio-
ne virtutem labefactare, & merita hominis perdere, & mi-
ro modo Deus in iustis oppositum perficit, virtus namq;
in illis radicitur, ac perficitur amplius, & maiora cumulan-
tur merita iusto, & lapides, quos in eum dæmō iacit, Deus
accipit, ex eisque coronam ei elaborat.

Est & alia tentationis vtilitas, quod animam humiliat,
efficitque, vt nouerit homo, quā sit nihil in se. Simulque
B efficit, vt Deum agnoscat, & in eo omnem suam spem col-
locet, quæ duo maxima & proficua homini sunt, ac per ne-
cessaria, quod Deum agnoscat, tentatio manifestē facit, vt
Psalmus ait. In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui, quoniam Psal. 55.
Deus meus es, inuocaui inquit te, cum in tentatione ac tribu-
latione fui, fuisti mihi auxilio, vnde cognoui, me Deum ha-
bere. Sic alio in loco Psal. ait. Dixit & stetit spiritus procelle Psal. 106.
& exaltati sunt fluctus eius, ascendunt usque ad celos, descendunt us-
que ad abyssos, &c. & clamauerunt ad Dominum, cum tribularen-
tur, & de necessitatibus eripuit eos, & statuit procellam eius in ac-
ram, & siluerunt fluctus eius, confiteantur Domino misericordie
eius, &c. Quemadmodum enim, qui in grauiissima maris
tempestate, cum ad Dominum clamaret, exauditur, & tē-
C pestas quiescit, inde agnoscit Deum, ita cum animus gra-
uissima vrgetur tētatione, & inuocatus Deus ei adest, ag-
noscit Deum sibi patrem ac auxiliariū, & à tentatione
procedit Deum laudans, quemadmodum Israhel suffocatis Exod. 14.
Ægyptiis, quod vero tentatione sui agnitionem assequa-
tur, facile apparet, videt enim, ac experitur homo se pro-
ximum peccato, & vno vt ita dicam gradu solum ab eo di-
stare, agnoscit infirmitatem suam, & sic humiliatur, hinc 2. Cor. 12
Paul. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi sti-
mulus carnis mee, Angelus Satanz, qui me colaphizet. Tentatio
ne humiliatur Paulus, sic etiam Iob ait, non est auxilium mihi Iob. 6,
in me.

De tentatione

- in me, despicit ergo se, & se odio prosequitur sancto, opti- **A**
 ma profectò homini tentatio est, ex qua tanta bona colli-
 git, hinc Ecclesiasticus, qui non est tentatus pauca nouit.
- Eccles. 24.* Innumera alia bona à tentatione colligit iustus, efficit
 enim ut sæpè ad Deum accedat, eum sepe oret, ab eo pen-
 deat, & dicat, *adhæsit anima post te*, quasi accidēs inhæret sub
 stantiæ. Efficit deinde, ut plures præstet actus virtutis, vi-
 tio de quo tentatur oppositos, efficit ut semper sit pavidus
 ac timoratus: *Beatus autem homo, qui semper est pavidus*, quia
 perpetuo inimici audit arma, quæ cū vigilare cōpellunt, so-
 lertè ergo & vigilantè reddit hominē tētatio, & arma spiri-
 tualia arripiētē, sicut enim lōga pax facit homines debiles,
 & inertes, bellū verò & armorū exercitatio hominis facit
 fortes ac robustos, sic tentatio homines fortissimos facit **B**
 hinc Magnus Arseni⁹, cū præcib⁹ suis à se tētationes depulsi-
 set, animaduertit segnè se lōga pace effectū, vnde dicebat,
 video me longa pace lāgentem, & minus p̄ficiētē, pug-
 na enim animā perficit, ideoq; postea, cū iterū tentationes
 ei adessent, nunquā earū depulsionē, sed victoriā postula-
 uit: ideoq; Paul. petens tentationē auferri, nō auditur: hinc
 Cato in Romano Senatu sententiā dixit, Carthaginē nō de-
 lēdam, ne Romani otio & torpore lāguerent, vā dixit Ro-
 mæ, si Carthago non steterit. Sed non omnes tentatione
 proficiunt, vnde Augustinus, tentatio ignis est, in quo au-
 rum rutilat, palea consumitur, iustus perficitur, peccator
 misere perit: tempestas est, ex qua hic emergit, ille suffoca-
 tur. Videntum nobis est, qua arte nos in tentatione guber- **C**
 nare debeamus. Primū omnium agnosce te tentandū esse,
 te inimicos habere, nec mireris, si tentaris, etiam grauissi-
 mē, non eo differt iustus à peccatore, quòd hic tentetur, il-
 le vero secus, sed in hoc quòd hic vincitur, ille vincit, ex no-
 bis ipsi tentatio procedit, etiam si dæmon tentans nullus
 foret. *Maledicta*, dicitur *Adæ, terra in opere tuo, spinas & tribu-*
los germinabit tibi. Licet terra, quam calcamus, maledicta sit
 & spinas germinet, sed potius maledicta est terra carnis
 nostræ, quæ audiuit, terra es, & in terrā ibis, hæc spinas ger-
 minat, tētationes scilicet, quib⁹ nos pūgit, & vltra eā, dæ-
 mon

*August.
Sunt hic.*

Genes. 3.

- A** mō est, cuius munus nullū est aliud nisi nos tētare, additur his mundus, absq; dubio aduersa ac cōtraria simul posita contendunt inter se, ac pugnabunt: sicut ergo vile ac abiectum non est, te inimicos habere, est vero ab eis superari & pesundari, ita ne te miserum dicas, quod tēteris, caue verō ne supereris, hinc monet Sapiens: *Si spiritus potestātē habens ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, curatio cessare faciet peccatū, quasi dicat, si inimicus ascenderit in pugna contrate, caue ne in locū certaminis egrediaris pauidus, sed fortiter contende, tu enim, vt vincas, multo superior es, vt continuo ostēdemus. Cōsolare ergo etiā si tēteris, sicut enim factis nō est, vt ignis producat, lapidē esse ignitū, & insuper ferrū, aut aes, quo percutiatur, si nō sit subtus materia facilis* *Eccles. 1. 1.*
- B** inflāmari, quā dicūt fomitē ita licet dāmō plures scintillas ex tua sensualitate prodire faciat, si volūtas nō accēdatur, ignis nō erit. Nec vero temere, q; grauissimas patiaris tentationes diuturnas, ac foedissimas, id enim argumentū est, te fortē & strenuū esse militē. Deus enim, vt Paul. ait, non patitur uos tentari supra id, quod potestis. Vnde pro viriū diuersitate diuersa certamina suis disponit, & infirmo minora, fortiori periculosiora concedit, hinc Chrs tētatus est per omnia, quasi fortissimus athleta: vt fragilis paries facile ruit, & qualibet machina euertitur, sed fortissimo muro plura adhibētur machinamēta, sic infirmis minime sunt tētationes, fortibus vero multę & graues, in illos tormēta bellica maiora, in vnū pfectū plures insurgūt dēmones, plurib; vero peccatoribus vnus sat est dēmon, vt eos superet, sicut vt in custodia publica cētū vinēti cōpedibus teneātur, satis est vnus carceris custos, vt verō vnus, q; carcere aufugit, capiat, & in eā redducatur, necessarij sunt cētū iudicis ministri, qui eū insequantur. Secundū tibi aduertēdū est, *Stā in iustitia & timore*, vt Sap. ait, id est, in spe & timore, hac pte sperādū. Sicut enim naus indiget velis, vt viā agat, & pondere quo prematur, ne huc illucq; facile iactet, sic anima spe & timore in Dei firmat, sed vnde timor vnde spes: timor qdē, quia inimici tibi sunt, & fortissimam nō timeres, si audires, cētū esse fortissimos viros in hac ciuitate, q; cōiuratione facta

Eccles. 1. 1.

Simile.

1. Cor. 10.

Simile.

Simile.

Eccles. 2.

Simile.

De tentatione

decreuerunt te occidere: an non plures animæ tuæ inimi- A
ci time ergo, sperandum verò tibi inde est, quòd Deus au-
xiliator tuus sit, & eius gratia atq; auxilium tibi adest, & li-
cèt gratia naturam nostram non omnino sanet vt origi-
nalis iustitia, nec dæmones omnino coërceat, tamen & car-
nem & dæmonem nobis ligat, ligatum vero & catenis
constrictum inimicum facile quispiā superare potest. Vis
videre carnem nostram gratia Christi ligatam? audi Pau-
lum. *Vetus homo noster simul crucifixus est cum eo*, si cruci affi-
xus est, ligatus ergo est, & hoc mirabile illud, quod Domi-
nus Iob. 39. se facturum dicit: *Nunquid alligabis Rhinocero-*
ta ad arandum. loro tuos? aut confringet glebas uallium post te? Ferus
erat Rhinoceros caro nostra ante Christi gratiam, sed illo
in mundum veniente gratia sua carnem domuit, ligauit lo- B
ro suo, vt spiritui subdita cum eo in Dei opere laboret, fue-
rat ante Christum Dominum caro nostra similis Agar in
obedienti dominæ suæ, sed Christus magni consilij Ange-
lus veniens, dicit ad carnem nostram, quod Angelus ad
Genes. 16. Agar Genes. 16. *Reuerte ad dominam tuam, & humiliare sub*
manu ipsius. Sicque impletum opere est, quod in figura præ-
cessit Daniel. 4. *Ecce uigil sanctus de cælo descendit, & clama-*
uit fortiter, succidite arborem, præcidite ramos eius, excutite folia
eius, & dispergite fructus eius, ueruntamen germen radicum eius
in terra finite, & alligetur uinculo ferreo, & æreo, & rore cæli tina-
gatur. Succisa per Christum est arbor veteris nostri homi-
nis, manet uero germen radicum eius, sed alligatum forti- C
ter diuina gratia, & rore cæli intinctum, redundante enim
gratia ab anima in corpus illud intingit, descenditque in
oram uestimenti Aaron. Sed si dæmonem quoque alliga-
tum per Christum cernere uelis, audi ipsum dicentem, ni-
Apoc. 20. si prius alligauerit fortem, & Apocalyp. 20. *Et uidi Angelū*
descendentem de quarto cælo habentem clauem abyssi & catenam
magna in manu sua, & apprehendit draconem serpētem antiquum,
qui est diabolus & Satanas, & ligauit eū per annos mille. Alliga-
tus ergo fortis armatus est, & adeò debilis redditus, vt di-
cat Iustinus Martyr, ideò in Ecclesia cōmissum esse exor-
cistis dæmones pellere, cum sit i. si. nus Ecclesiæ gradus

- A** exorcistarum, & pueris cōmittatur, vt per hoc significetur, tam debiles redditos esse dæmones à Christo Dño, vt pueris super illos cōcessa sit potestas, en hostes nostros ligatos, parū ne hoc si nunc duo exercitus pararentur in pugnā, & Deus alterum alligaret, victoriam partā putaret exercitus aduersus, ligauit Deus hostes nostros, sunt quasi non sint, sic promissum fuerat ab Isaia, qui postquā Christi in mundum venientis fortitudinē prædixisset, ad homines cōuersus ait. Ne timeas, quia ego tecum sum, ne declines, quia ego Deus tuus confortauit te, & auxiliatus sum tibi, & suscepi te dextera iusti mei, ecce confundentur, & erubescēt omnes, qui pugnāt aduersum te, erunt quasi non sint, & peribunt uiri, qui contradicūt tibi. Præcessit Christus dux noster, debellauit inimicos nostros, i' los
- B** semiuuos reliquit nobis, vt pueri illos facile vincant, quē admodū in prælio præcedunt fortes milites & inimicos in terram prosteruant semiuuos, deinde pueri eos facile interimunt.

Simile.

Isai. 41.

Simile.

Vt verò qualiter cum inimicis nobis pugnandū sit vide remus, illud nobis Deus expressit, sub equi figura ad Iob loquens. Nunquid præbebis equo fortitudinē? aut circundabis collo eius humilium? gloria narium eius terror. Terram ungula fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis, contemnit pauperem, nec cedit gladio. Vbi audierit buccinam, dicit uah, procul odoratur bellum. Vbi de hac re mire Greg. Equus Dei iustus est, iuxta illud, qui ascendis super equos tuos. Deus enim in iusto vt in equo pugnat, vnde Paul. (vt legit Chrysostomus) an experimentum queritis præliantis in me Christi? Deus namque iusto infidet, & fratre legis eū gubernat: insuper & consiliis, de quibus Propheta ait. Et erit quod super frenum equi est, sanctus Dominus, cum frenum lex Dei sit, quod supra frenum est, consilia sunt, qui ergo legem & consilia seruat sanctus est. Contra vero peccator dæmonis equus est, equum & ascensorum detecit in mare. Equo ergo suo, iusto viro, qui gratia utitur, mirā præbet Deus fortitudinē, vt cū hostibus deceret, hinc Psal. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit uirtutē & fortitudinē plebi suæ, mirabilia audimus sanctorum facinora, mirabilis in illis Deus noster est, omnia possum, ait eorum

Iob, 39.

Gregor.

Abac. 3.

Zach. 14.

Exod. 14.

Psal. 67.

De tentatione

- Philip. 4. quidam, in eo qui me cōfortat, & alter, fortitudo mea & laus mea A
 Psal. 17. Dominus, & factus est mihi in salutem. Sed ais infirmus ego &
 debilis sum, hanc fortitudinem non experior in me, ita sa-
 ne est, si gratiam non suscipis, si eius remediis non vteris, si
 Deum non oras, tibi relictus misereris, de te loquitur Psal.
- Psal. 13. Deum non innocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non erat ti-
 mor, at verò de iusto dicitur: Iustus quasi leo confidens, ad nul-
 lum pauebit aspectum. Pone me iuxta te, & cuiusvis manus pugnet
 Prou. 28. contra me, ait Iob. En dat Deus equo suo fortitudinem. Sed
 Iob. 17. quis est hinnitus, quem collo eius circumdat? certe iusti gau-
 diū, quo præliatur prælia Dñi in lætitia, de quo Psal. Exul-
 tationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eo-
 rum. Exultatio spiritualis fortitudinē præbet ad bellū ad-
 1. Reg. 4. uersus inimicos. 1. Reg. 4. Veniente arca Dei in castra læ- B
 Philip. 4. tati sunt Israëlītæ, dicūtq; Philisthæi: Vae nobis, non enim fuit
 1. Pet. 1. tanta exultatio heri, & nūdius tertius. Ideo: Gaudete in Dño sem-
 per, iterum dico, gaudete. & Petrus: Quem, cū non uideritis, diligi-
 tis, quem nunc quoq; non uidentes creditis, credētes autem exultatis.
 lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei uestre.
 salutem animarum uestrarum, de qua lætitia Psal. Beatus popu-
 lus, qui scit iubilationem. Mirum non est tantam esse iusti læ-
 titiam, qui regna cælestia sperat, licet hic possideat nihil,
 simile. sicut enim lætatur, qui centum aureos numos inuerit, sed
 gaudet alter, quod princeps Hispaniæ constituitur, mox
 rex futurus, licet hic speret, ille possideat, plus tamen tanti
 boni spes gaudere facit, quàm possessio illius: sic iusti læti-
 tia excedere debet mundanorum gaudium, licet enim illi
 possideant ea, de quibus lætātur. Iustus vero speret, sed spe-
 rat regnū æternū, hinc Sapiens: Expectatio iustorum lætitia.
 Prou. 10. Ut ergo cum inimicis contendas, cura lætitiā habere spi-
 ritualem, terroremq; sic enim strenue pugnabis, hæc verò
 in rerum cælestiū meditatione assidua quærēda tibi sunt,
 & circumdabis collo tuo hinnitum. Addit vero Dñs: Gloria
 Chrysost. narium eius terror. Terrorem dæmoni iustus incutit, Chry-
 sost. cum discedis ab altari, similis es leoni ignē spirāti, cum
 sit intra iustum Christus Dominus, qui ignis est infinitus,
 quid

- A** quid mirum ignem spiret? totus mons terribilis erat, quia Dominus in illum descenderat. Viriliter ergo agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino, ait Psal. Ne debilis sis & infirmus miles, qui inimicos pauet, eisque continuo terga dat. Subiungit Dominus, terram ungula fodit. Iustus enim omnia arbitratur vt stercora, huc illucque terrena iactat, distrahit substantiam, vt pauperibus tribuat, terram etiam fodit, vt inueniat puteos cum Isaac, dum consideratione aquarum caelestium venam inuestigat. Et præterea. In occursum pergit armatis, procedit obuiam inimicis sicut Christus Dominus, his qui ad eum comprehendendum venerant. Quidam miseri ac infirmi vident inimicos venire, & fugiunt, vel vincitis manibus, ac pedibus seip-
B sos illis tradunt, nec gladium euaginare nouerunt, vt quid obsecro fides tibi data est? gladium spiritus, quod est verbum Dei? nisi vt cum tentatio ingruerit, gladium exeras, & inimicis ac tentationibus occurras? mira huius gladii potentia, si liceret aspicere mille daemones iustum impetentes, ille verò hoc gladio omnes fugat, similis factus Saphoni, qui mandibula asini mille viros interfecit, & Semna, qui ab integro exercitu agrum lenticularum defendit. Quid? quòd, cum audierit buccinam, dicit uah, id est, in inimicos irruamus, buccina Euangelij prædicatio est. Quasi tuba uocem tuam, Propheta dicit, vbi ergo iustus audit Euangelium, continuo inimicū aggredi disponit, audit videtque defectum, vel leue peccatum animæ suæ, continuo ait, aggrediamur illud, vincamus, superemusque, nec enim quiescendum, donec id fiat, canis venatorius videns leporem non quiescit, donec capiat. & tandem in equo illud nobis Dominus proponit. Procul odoratur bellum. Vt se præparet, sicut Sapiens ait. Præpara animam tuam ad tentationem. Strenuus dux, qui castrum circumspicit, munit, præparat cibaria, procul odoratur bellum, antequam veniat, si enim hostes illum imparatum reperiant, facile superabunt. Alexander submo-
C uit ab exercitu militem, qui quo tempore ad certam procedendum

Exod. 15.

Psal. 26.

Genes. 26.

Matth. 26

Iud. 16.

2. Reg. 23

Isai. 58.

Eccles. 2.

Simile.

De Mundo

1. Cor. 9.
1. Reg. 17

deundum erat, gladiū & arma parabat, audi Paulum procul odorantem bellum. Castigo, ait, corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Dauid, priusquam cum Goliath pugnet, arma probat, vt videat, quæ illi aptiora sint, lapides se torrente colligit, sic ergo præpara animam tuam ad tentationem, muni castrū cordis tui sacramentorum frequentia, quæ cibaria tibi sunt, tempore consolationis collige tibi lapides in tempus pugnae, animam tuam sollicite custodi, adhibe ei custodiam, sensuum ianuas occlude, armis Dei accingere, ne imparatus inueniaris, vt sic facile inimicos superes, & aeterna corona doneris.

A

B

CONCIO. II.

De Mundo primo hominis inimico.

T H E M A.

Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia vero de mundo non estis, sed ego eleui uos de mundo, propterea odit uos mundus. Ioan. 15.

VLTA In diuina scriptura dicta sunt in mundum, & eos qui de mundo sunt, quæ nos sollicitos reddere debent, ne ab illo victi in eius factionem transeamus, terribile verbum illud Christi Domini Ioan. 17. Ego pro eis rogo, non pro mundo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Væ iis, pro quibus Christus non orat, & idem Dominus Ioan. 14. Dabit uobis spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere, quia non uidet eum, nec scit eum. Quid uero discipuli de mundo dicant, cum talia à magistro audierint, audi eum, quem

Ioan. 17.

Ioan. 14.

C

- A** quem diligebat Iesus. Totus mundus in maligno positus est. Et 1. Ioan. 5.
 rursum. Nolite diligere mundum, nec ea, quæ in mundo sunt, quia 1. Ioan. 2.
 si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Et tandem Gala. 1.
 Paulus ait. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet
 nos de præsentis sæculo nequam. Hæc sunt, quæ de mundo nobis
 diuinus spiritus nuntiat, à quo proinde maxime nobis
 cauendū est. Sed ut quis hic mūdus, nobis adeo cauendus, fieri
 intelligamus, notandum est. Triplex est mundus, primus
 qui in mente diuina est, qui dicitur mūdus archetypus, de
 quo Boëtius de consolatione ait. Mundum mente gerens Boëtius.
 pulchrū, pulcherrimus ipse, simulq; imaginem formis: se-
 cundus mundus est mundialis hæc machina constans ca-
 lis, elementis, & mixtis, de his mundis intelligi nequeunt
B ea, quæ superius dicta sunt, nam qui est in mente diuina,
 est ipse Deus, qui in mente sua rerum omnium ideas ha-
 bet, ad quarum similitudinem hunc mundum condidit, si-
 cut in mente artificis est idea eius opificij, quod exterius
 efficit, secundus etiam mundus ad illius primi imaginem
 cōditus est à Deo, & Dei perfecta sunt opera, ut Moyses ait. Deute. 32.
 Et uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Et Aristot. Genes. 2.
 primo de cælo multis rationibus ostendit, mundum hunc
 omnino perfectum esse. Arist.

- Est ergo tertius mundus, de quo illa omnia mala dicta
 sunt, quiq; inimicus animæ dicitur, congregatio peccato-
 rum omnium, qui rebus mūdi huius adhaerunt, & futuri
 non recordantur, qui oculos suos statuerūt declinare in ter-
C ram. Hæc est ciuitas Babylonis, de qua sepè Ioan. in Apo- Apocal.
 cal. meminit, & quā latissime describit Aug. in lib. de ciuit. August.
 ostendens aduersam, ac inimicā esse Hierusalē, dicitur ve-
 rò hic mūdus, quia per amorē in ea quæ mūdi sunt transfor-
 matur, in hoc vero mundo sunt cæli & elementa ad simili-
 tudinem prioris mūdi, terra auaritia est, aqua instabilitas,
 aër vanitas, ignis luxuria, sol prosperitas, princeps huius
 mundi diabolus est, hinc Christus Dominus. Nūc iudicium Ioan. 12.
 est mundi, nunc princeps huius mundi iicietur foras. Qualis mon-
 dus sit, at paret in principe, à quo gubernatur, nam qualis re-
 gis est ciuitatis, tales & habitantes in ea, ait Sapiens. Eccles. 10.

De Mundo

- Hic mundus inimicus animæ, inimicus virtutis, & om- A**
nium iustorum est, vt manifestè patet ex verbis, quæ initio
Eccles. 3. 3. concionis proposuimus, patet etiam ex illo Eccle. 3. 3. Con-
tra bonum malum est, contra mortem vita, sic & contra iustum
peccator. Sicut enim similitudo causa amoris est, ita
dissimilitudo causa est odij, atque discordiæ, est vero inter
iustum & peccatorem dissimilitudo maxima, hinc pecca-
tores loquuntur Sap. 2. Circumueniamus iustum, quomodo contra-
Exod. 1. rius est operibus nostris. Cuius præcessit figura Exo. 1. Ode-
derant filios Israël Aegyptij, & affligebant illudentes eis,
atque ad amaritudinem perducentes animam eorum, vbi
Glossa 4. Glossa, Aegyptij, id est mundani, quia vident iustos sacrifi-
care eorum abominationes, ea scilicet, quæ ipsi vt deos co-
lunt, & manifesta experientia ab initio mundi vsq; in finē B
cōstat, improbos homines odio ac persequutione insequu-
tos esse iustos. A Cain & Abel hoc bellū captū est, & vsq;
in mundi finē durabit, quēadmodum sunt cōtrarij motus,
forsum & deorsum, sic vita iustorum sursum tēdens aduer-
sa est impiorum vitæ, quæ deorsum est. Cum ergo hæc cō-
traria sint, & sibi inuicem proxima, necessariū inter ea bel-
Ioan. 1. 6. lū est. Sed confidite, Christus suis ait. Ego uici mundū. Et Ioan.
1. Ioan. 5. in sua Canonica. Omnis, qui ex Deo est, uincit mundum, & hæc
Psal. 124. est victoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Et Psal. Non relin-
quet Dominus uirgam peccatorum super sortem iustorum, ut nō ex-
tendant iusti ad iniquitatem manus suas.
Sed ais, quæ sunt mundi arma, atq; tētationes, à quibus
in hoc mundo nobis cauendū est? Prima mūdi tentatio est, Exēpla praua C
innumera, quæ oculis subiicit iusti, quibus eum in malū tra-
hit, de quibus Propheta loquitur: Non est ueritas, & non est
Osce 4. misericordia, & nō est scientia Dei in terra, maledictū, & mōdaciū,
homicidium, & furtum, & adulteriū inundauerunt, & sanguis
sanguinē tetigit. Et hoc hominum naturæ insitum est, vt faci-
Simile. le appareat factū, quod ab alijs fieri uiderit, quis enim as-
peros ac æditos mōtes uiam fecit omnibus, nisi prætereun-
Simile. tium multitudorū ipsum brutis contingit, quo enim illud
transit, facilē reliqua pertranseunt. Cum ergo iustus circun-
septus peccatoribus sit, similis illi est, qui inter peste vexa-
tos

A tos perambulat, infectus aër est malis exemplis, facile pe-
stem incurres, si nō caueas, eximia virtutis est inter malos
iustum consistere, nec eis similem fieri. Greg. in verba illa Greg.
Iob: Vir erat in terra Hus, ait, meritō in terra Hus esse dici- Iob. 1.
tur, vt quantæ fuerit virtutis appareat. Hus enim gentiliū
terra erat, inter Ethnicos vero probū ac studiosum fuisse,
maximū est, hinc ipse Iob gloriatur. Frater sui draconum, & Iob. 30.
socius struthionū. Hinc Petr. maximè Loth laudat, q̄ inter 2. Pet. 2.
malos probus fuerit, & iustū, ait, Loth oppressum à nefandorū
iniuria ac luxuriosa cōuersatione eripuit. Hinc Paul. iustos cō- Philip. 2.
mendat, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos
lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Apoc. 2. Pergami Ec. Apoc. 2.
clesiæ dicitur: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satana, & tenes no-
B men meum, & non negasti fidem meā. Et Cant. 2. Ecclesia lauda Cant. 2.
tur. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Arduum
ergo, ac difficile est, inter malos bonum esse, inter cōtraria
enim conseruari maxime virtutis est, & cum in actionibus
reactio esse dicatur à Philosophis, mirū valde est, quod in-
ter opposita virtus inuiolata cōsistat. Sed vt omnī oculis
subiiciam, cū tentationē hanc, tum eius vim, attendenda
verba illa sunt Ioannis, quæ superius memorauimus. To- 1. Ioan. 5.
tus mundus in maligno positus est. Attende nunc mūdanorum
vitam, quæ tibi scandalo esse potest, nisi illud vites. Alique
fuerunt, suntque mundi vanitati inferuientes fœminæ,
quæ vt mundo placeant, exterminant facies suas fūco &
coloribus, Dei opus curātes corrigere, ornāt se monilibus
C pretiosis, vestibus pulcherrimis, & magnā substantiæ par-
tem in his infumunt, vt simulachra videantur. Videt mul-
lier iusta hæc, quæ diximus, auditq; illas mūdo placere, ab
eoque laudari, ac digito mōstrari, & ait intra se, ille nō me
superant nobilitate, diuitiis, & amplitudine, cur ergo me
vanitate superabunt? non ego inferioris conditionis sum,
meus ergo status hæc & illa postulat, ornabo me sicut ille
se ornant, vt & mundo sim spectabilis, vt ille, en mundi tē-
tationem, qua prauo exemplo te vincere conatur, ac si re-
gula recti tibi essent vanæ mulieres, & non potius diuina
lex. Ecce vir, ait Ezechiel. & calamus mensuræ in manu eius. Ezech. 40.

Mensura

mensura tua Christi lex est, non proximi vanitas. Lex ve- **A**
 rò Dei non ista dicit, imò ornamentorum cultum, capillatu-
 ram, urum & gemmas à sanctis mulieribus vitanda dicit.
 Quis verò numerando censeat leuitatem hominū incredi-
 bilē & singularem amentia, qui inanis cuiusdā atq; effictæ
 gloriolæ ventis inflati, verā nominis gloriā & laudē, nō ex
 virtute, sed vel ex lauta suppellectili, vel ex pretioso vestium
 ornatu, vel ex famulorū comitatu atq; frequēcia, vel ex an-
 tiquitate generis, & vetustate familię metiuntur, quid de-
 mentius, quā idē se beatos existimare, quōd magnifiāt &
 habeātur ab hominibus? q̄ inani vulgi digito demonstren-
 tur? q̄ magnis famulorū stipentur gregibus? Sed hoc nō fa-
 cile attendunt iusti, cūq; videāt, eos qui nec dignitate, nec
 diuitiis eos præcedūt, multis stipatos famulis, ampla supel- **B**
 lectili vti, ciborūq; apparatu, atq; ob hanc causam magnos
 mundi iudicio haberi, volunt & ipsi vanitati huic inserui-
 re, dicuntq; nobilem virū hæc omnia decere, statuiq; nobi-
 liū ea deberi credunt, quæ vanitati, non statui deseruiunt:
 quam enim amplissimarū ædiū ornatus, strata pulcherri-
 ma textilibus stragulis, manicifque operibus pictis, dare
 possant veram laudem, ornamentum, splendoremq; nomi-
 nis? Quid vasa argentea & aurea magnifice, & pretiose ca-
 lata? quid ex auro & serico contexta peristrōmata, quibus
 ornantur parietes? & vermiculato embmate pauimenta
 distincta? Quid testa etiam illaqueata ex testiculis & lig-
 nō minutatim confectis, & concisis, quæ varias rerum
 formas & figuras ostendunt? quid rogo non leuitatis ha- **C**
 bent? o cecitatem hominum inauditam?

Aliqui etiam sacerdotij dignitatem susceperunt, non
 vt sancti sint, sed vt viuunt, & bibant, & epulentur, in qui-
 bus illud Prophetæ impletur. *Sicut populus, sic et sacer-*
dos, qui cum ea, quæ mundi sunt, diligant, per amplas
domos & familiam, vasa argentea & aurea, suppellecti-
lem pretiosa ad instar magnatum habent, ludō, conui-
uiis, & omni vanitati inseruiunt. Videt ista sacerdos ius-
tus, seque contemptui haberi cernit, illos verò magni-
fieri, & ait, an non ego similia præstare possum? illi
fideles

A fideles habentur, nec credendum est, in infernum prope-
rare, confessarij plurimi illos absolunt, possum & ego si-
milis agere, en mundi tentationem, vt bona Christi ac pau-
perum dilapidet. Aliqui etiam sunt mercatores, qui putat
viam hominum compositam ad lusum, & oportere vn-
decunque etiam ex malo acquirere, vt vero vniuersum mū-
dum lucrentur, non curant, si animæ iacturam faciant, &
ideo innumeros adinueniunt contractus, quorum ius nul-
lum, iustitia nulla est. & sic substantiam plurimam coacer-
uant, & non est finis acquisitionis eorum. Videt ista mer-
cator iustus, & ait, ille Christianus est, confitetur, sacram si-
naxim percipit, & hos contractus conficit, conficiam &
ego, nec enim diuersa mihi & illi lex est, aut conditio: en

B mundi tentationē, similia in omni hominū statu reperies,
Iudex videt iudices, qui munera accipiunt, qui nobilium
peccata non puniunt. Tabellio videt tabelliones, qui leges
suas ac statuta, quibus eis merces taxantur, non custodit,
iurisperitus videt iurisperitos, qui omnem causam defen-
dendam suscipiunt, siue iusta sit, siue secus. Minister iudi-
cis alios videt ministros, qui amicis obsequuntur, mune-
ra suscipiunt, & denique ciuis & infimus de plebe plures
sibi similes conspiciunt, hos ludo incumbentes, illos iurantes
& peierantes, hos otiosos, illos lasciuientes, hos detrahentes,
illos decipientes, putatque sibi licere, quod alij faciant,
& inde illud procedit, vt viuant homines ad exemplar eo-
rum, qui coram ipsis versantur, ecce mundi tentationem.

C Sed, vt hæc tentatio mihi non sit in ruinam, quæ mihi
medicina erit? duæ certè, quarum altera sit, è mundo hoc
exire, à Babylonis ciuitate fugere, hinc Ioannes, cum pec-
cata Babylonis dixisset, addit. Et audiunt aliā nocem de celo di-
centem, exite de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum
eius, & de plagis non accipiatis. Si domus ruinam minatur,
vel iam labefactari incipit, magnum in te confert benefi-
cium, qui tibi dicit, exi domo hac, ne te opprimat mun-
dus hic, Babylon perdenda est funditus euertenda, idè
monemur, ab ea exire. Sed ais, nū de hoc mūdo exire de-
beo, & deserta petere? non quidem præciperis ab oībe dis-
cedere,

Apoc. 18.

Simile.

De mundo

- cedere, sed à prauis te separare, eorum fugere consortiū, ne A
 eis amicitia coniugaris, hoc vero sapissimè nos scriptura
 2: Thes. 3. monet, audi Paulum: Denuntiamus uobis fratres in nomine Dñi
 1. Cor. 5. nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante in-
 ordinate, & non secundū traditionē, quā acceperunt à nobis, & idē
 Eccle. 13. Paulus: Si is qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut au-
 rus, &c. cum huiusmodi neque cibū sumere, quia ut Sapiens ait,
 Qui cōmunicauerit superbo, induet superbiam, & hac ratione in
 3. Reg. 11. lege præcipitur, ne cū alienigenis matrimonia inirēt, certis
 Leuit. 11. fime enim, ait scriptura. Auertent uos, ut sequamini deos earum.
 Et id significabat scriptura, præciens mortuum nō tan-
 gere. Cum iustus Iosaphat amicitiam inisset cum peruerso
 2. Para. 19. Achab, eiq; auxiliatus esset in bello reuertēti in Hierusalē
 Psal. 100. Propheta occurrit, dicēs: Impio præbes auxiliū, & his, qui ode-
 runt Dominū, amicitia contangeris, idcirco iram quidē Dñi mere- B
 baris, sed bona opera inuenta sunt in te: Hinc Psal. Superbo oculo
 & insatiabili corde cū hoc nō edebā, oculi mei ad fideles terræ, ne se
 deam mecum. Nulla est pestis, nulla infirmitas, quæ sic adhæ-
 reat ei, qui cum infirmo versatur, ac vitium, nupsertunt filij
 Seth iusti, qui ideò Dei filij dicuntur, cū filiab⁹ Cain, quæ
 Genes. 6. iniusta erant, & inde effectū est, ut iusti iniusti fierent, &
 omnis caro corrūperet uiam suam, & ideo diluuium innun-
 dauit, ideò Sap. Qui iungit se fornicariis erit nequam. Et iterū.
 Eccle. 19. Amicus stultorum efficietur similis eis. Si ergo adeò curas in-
 Prou. 13. festos peste fugere, plus tibi curandū est, ab eo declinare
 qui peccatis infectus est, hinc Sapiens: Attende tibi à pestife- C
 Eccle. 11. ro, fabricat enim mala, ne sorte inducat super te subannationem in
 perpetuum, admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, &
 abalienabit te à uitis tuis. Quibus illud non immerito adden-
 dum est, cum Deus uoluit singulare aliquod beneficium
 suis conferre, illos primum à malis & prauis hominibus se-
 Genes. 13. parauit, sic ad Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua,
 Genes. 19. &c. Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, sic & Loth de
 Sodomis eripuit quasi vi, & Israël ex Ægypto, diemq; fe-
 stum illis indixit, ut tantū recolerent beneficium, memento
 Exod. 13. diei in qua egressi estis ex Ægypto. Hoc ergo tibi sit consiliū,
 amici ac familiares aliqui tibi futuri sunt, cum hominibus
 tibi

- A** tibi cōuersandum est, illos tibi amicos elige, qui iusti sunt, quos sibi Deus amicos conciliauit, peccatorum vero confortia fuge, audi Spiritus sancti cōsiliū. *Cum uiro sancto as-* Eccles. 37.
fidus esto, quencūq; cognoueris obseruantem timorem Domini, cuius anima est secundum animā tuam. ¶ Sed quia dum in mūdo hoc nequā sumus impossibile est, cōfortia prauorū omnino deuitare, alias enim oporteret de hoc mūdo exire, quia mixti bonis mali sunt, vt triticum paleæ, ideo secundū remedium supra memoratæ tentationi sit, vt publicè ac manifeste te prodas in Dei factione esse, eam super omnia diligere, ac nihil illicitum te vnquā admissurum, & hoc omnes nouerint impij, ne te tentare audeant in malum, & si tētauerint, facile possis negare cōsensum, & honor tuus hic fit Deo inhærerere, ei obsequi, si hoc præstiteris, præsentaneū tibi remediū erit, ne ab impijs in eorū dilecta traharis, cū Simile.
B res aliqua in medio est sita, vnū quodq; extremū eā ad se ducere conatur, quādo vero in altero extremo est, reliquū eā nō insequitur, cum duæ in ciuitate factiones sunt, & nobilis quidam vir medius est, nec in alterā earum transit, quæque illū ad se ducere conatur, vt de Iulio Cæsare Suetonius scripsit: at cū in vnā factionē transit, altera desperat illū ad se adducere, sic omnino quidā vellēt, & Deo & mūdo placere, medij hi sunt, à mundo expugnātur acriter, vt in eius trāseat factiōnē, at si manifeste in Deū se cōferat, desperat mūdos eum ad se trahere, & ideo vel nihil, vel parū illū insequitur, hoc vero consiliū nobilibus, præcipuisq; viris per
C necessariū est. Illius verò illustrissimū exēplum præstitit Mathathias dicens: *Et si omnes gētes regi Antiocho obediunt,* 1. Mach. 2.
ego & filij mei obediemus legi patrum nostrorum, & exclamauit Mathathias uoce magna in ciuitate dicens, omnis qui zelum habet legis, statuens testamentum, exeat post me, & fugit ipse, & filij eius in montes. In multo Deus pretio habet, quod quispiā se manifeste dicat eius esse, quod confiteatur ipsum coram hominibus, ideo confitebitur corā angelis Dei eum, qui id præstiterit, contra vero: qui erubuerit me coram hominibus (ait ille) erubescam, & ego eum coram patre meo. Et ideo Luc. 9.
 maxima contulit Mathathæ, & filiis eius beneficia,
 & Israh-

De Mundo

Psal. 118.

simile.

& Israël salutem per eorum direxit manū, idipsum præ- A
stitit David dicens: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu re-
gum, & non confundebam, nec mirandum id à nobis fieri, solēt
enim principum filij ex infima & obscura matre nati, pa-
tris iactare genus, abscondere verò matris ignobilitatem,
quomodo ergo nos diuinam filiationem non iactabimus?
non notam faciemus, ac de ea gloriabimur? quid homini
diuinius aut maius contingere potuit, quàm Dei filiū esse?*
hoc ergo omnes sciant, notumque facito, & tibi remedium
erit contra mundi tentationem, ne te in suam transferat fa-
ctionem, &c. Sed silentio prætereundum non est, quā sit
graue piaculum illius, qui exemplo suo publico ac mani-
festo alios scādālizat, sicut enim eximiae virtutis est, in ma-
nifesto Dei feruum esse, ita summæ malitiæ coram omni- B

Psal. 54.

bus Deum contemnere, hinc Psal. Veniat mors super illos, &
descendant in infernum uiuentes, quoniam nequitie in tabernaculis
eorum, in medio eorum, quasi dicat, digni sunt morte, & qui ab
inferno non viuī absorbeantur, vt Datan & Abiron, quo-
niam eorum peccatum manifestum & publicū est, id enim
significat illud verbum; in medio eorum, in, quasi dicat in fo-
ro, in loco in quo ab omnibus videri poterāt, sic illud Psal.

Psal. 118.

Eccles. 15.

Isai. 3.

intelligitur: in medio multorum laudabo te, & illud, in medio Ec-
clesiæ aperuit os eius, publicè verò peccare grauissimum ma-
lum est, hinc Isaias: peccatum suum quasi Sodoma prædicau-
erunt, nec absconderunt, uæ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis
mala. E contra verò eximiae virtutis est, coram omnibus
virtutem colere, hinc cum Abraham peteret, vt propter
C
quinquaginta iustos parceret Dominus quinque ciuitati-
bus, respondit Dominus: Si inuenero in Sodomis quinquaginta
iustos in medio ciuitatis, dimittam omni bus loco propter eos. Ex-
pendendum verbum illud est, in medio ciuitatis, non enim
quinquaginta iustis quibuscunque contentus Dominus
erat, sed qui essent iusti in medio ciuitatis, id est in manife-
sto & coram omnibus, hoc enim Deo gratissimum est, ta-
lem te præbe, & vinctes facili ac superabis primam mundi
tentationem.

Secunda mundi tentatio, qua iustos vexat, est, pretia ac
astima-

- A estimationes rebus imponēs pro libito, virtutē despectui & opprobrio habet, vitium cōtra honori ac dignitati, hinc vin dictā de inimicis dicit sumendam, illud enim honorificum est, ait, & viris illustribus dignum, contra verò turpe, & abiectum dicit, inimicis parcere, tolerare iniurias, & sic in aliis, quæ mox dicemus: his vero animus iusti in malum mouetur, hinc Psal. *Ampata opprobrium meum quod suspicatus sum*, id est, quod timui, sicut cum verbum crucis pereunti. bus stultitia fuit, & opprobrio dabatur fidelibus, quòd Deum crucifixum adorarent, sed Paulus ait. *Mihi absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi*, ita nunc in Dei Ecclesia aliud simile opprobrium durat, ad crucem pertinet, à quo se liberari iustus petit, cū enim vita Christiana sit humilis, laboribus plena, omni modestia ornata, & gloriā huius mundi non quærens, apparet vita hæc iis, qui de mundo sunt, vilis & abiecta, & indigna illustribus animis, cum sit illa diuina & summæ celsitudinis, vt Christus Dominus opere & verbo docuit, hoc ergo opprobrium à iustis auferri Psal. petit. Sicut enim irridet Michol David saltantem ante arcam, dicens: *Quam gloriosus fuit hodie rex Israël dis cooperiens se, quasi unus de scurris*. Ita irrident mundani iustos, qui se humiliant, ac deiiciunt, hinc Psal. *Miserere nostri Domine, quia multum repleti sumus despectione, quia multum repleta est anima nostra opprobrium abundantibus & despectio superbis*. Eandem proponit quærelam Iob. *Stulti quoque despiciebant me, & cum ab eis recessissem, detrabebant mihi*. Et Pro uerb. 1. *Doctrinam, atque sapientiam stulti despiciunt*. Et ipsi im pij hoc fatentur Sap. 5. *Nos insensari vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore*. Psal. 118.
Galat. 6.
2. Reg. 6.
Psal. 122.
Iob. 19.
Prou. 1.
Sap. 5.

Ex hoc iniquo rerum iudicio ac estimatione procedunt innumera consilia amicorum secundum carnem, quibus amicis persuadent, vindictam de inimicis sumere, dignitates & altiora loca quærere, nō se humiliare, quod illi vile abiectum que dicunt, nec omnino virtuti se tradere, quod illi extrema vocant, & innumera consulunt vanitatem spectantia, alios contemptui habere, locum primum in omnibus vsurpare, amplam suppellectilem & pretiosas vestes

- Psal. 11. habere, à quibus cōsiliis se liberari petit Psal. Saluum me fac. A
 Deus, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt ueritates à fi-
 liis hominū, uana loquuti sunt unusquisq; ad proximū suū. Et Hie-
 Hier. 12. rem. ait. Nam & fratres tui, domus patris tui, etiam ipsi pugnaue-
 runt contra te, & clamauerūt post te plana uoce, ne credas, cū loqui
 ti fuerunt tibi bona. Hæc uero grauis animæ tentatio est, nam
 1. Cor. 15. vt Paulus ait. Corrumunt bonos mores colloquia praua.

In hac re duo nobis dicenda sunt, sicut in superiori: pri-
 mū quantū sit peccatū mundani, qui hæc cōsultat, hæc no-
 mina ac pretia rebus tribuit: secundū quod erit iusto reme-
 diū contra hanc tentationē. De primo aduertendū, aliud
 esse diuinā legē frangere, aliud uerō legē diuinæ oppositā
 statuere, primū licet malū sit, non tā ad eō malū est, ac secū-
 dū. Qualē nāq; censeret impudentiā eius, qui in Hispania B
 aliās uellet statuere leges aduersas iis, quæ à rege late sunt:
 magnū piaculū est, Dei legē transgredi, sed ingens & im-
 mēsum, Dei legibus contrarias statuere uelle. Vt, ait Pro-
 pheta. Qui dicitis bonū malū, & malū bonū, ponentes tenebras lu-
 cē, & lucē tenebras. Secundo, quāta obsecro in Deū blasphe-
 mia est, dedec⁹ dicere legē Dei seruare? Deo obsequi & obe-
 dire? Dei filiū fieri, dicis ingloriū: quid tibi restat, nisi alco-
 ranū prædicare: si enim quæ Deus præcipit uilia sunt, & ab-
 iecta, uilis & abiectus Deus est illa præcipiēs, stultus Deus
 est illa mandās, ex operibus enim persona dignoscitur, nō
 legitur vnquā, tā inuerecundū dēmonē ac proca cē extitisse,
 vt id diceret. Tertio quantū obsecro peccatū erit, moni-
 tis tuis animas à Dei obsequio tollere? Quale censeretur cri-
 mē illius, qui uirorū Hispanorū corda sollicitaret, vt à rege
 discessionē facerēt: quale illius, q reginā sollicitaret in adul-
 terium: audi, quā proferat sententiā Dauid aduersus, eū qui
 2. Reg. 12 ouē abstulit pauperi dilectā, Viuit Dñs, quia uir mortis est, qui
 fecit hanc rē, qui sic diligit animā, vt sanguinē ac uitā pro ea
 pfundat, quo tāgetur dolore, cū ei aufertur? Cū iustus uiuū
 mēbrū Chrī sit, illud tu refecas, eū à Chō separās, quas cō-
 tra te querelas Christus dicet: tu q isthęc admittis, Dei inī-
 micus es, dæmonis vsurpas officiū ac mun⁹, Satanas es: uin-
 2. Reg. 19 dictā suadentibus Dauidi, ait ille, Cur hodie efficiimini mihi in

Satan.

A Satan. Hoc nomē impone eis, qui cōsilia peccādi tibi præbent. Cū adeo modestus Paulus esset, ad eū tamē, qui hoc efficiebat, ait. O plene omni fallacia, & nequitia, fili diaboli, non desinis subuertere vias Domini bonas, & illum excæcauit. *Acto. 13.*

Iam vero secundū nobis videndum restat, quod nā erit iusto remedium cōtra hanc tentationem, & illud plane est, irrideat ille mundi iudicium, audi Paulum id præstantem. *1. Cor. 4.*

Mihi pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die, qui autem iudicat me, Dominus est. Quemadmodum enim egregius pictor non curat iudicium, quod rusticus profert de imagi- *Simile.*
ne ab eo depicta, sed illud poti⁹, quod peritissimi pictores proferunt, ita tibi peragendum est, & quemadmodum no-

B bilis vir dum in torneamentis, & aliis militaribus exercitiis sui specimen dat coram rege & vniuersa curia, nihil curat, quid infimi de plebe, sed quid rex & magnates ac principes regni dicant, ac iudicent, te rogo, si Deo & eius Angelis places quid tibi cura est, quòd mundo displiceas? an nō inficius nobilis esset, qui vt rustico placeret, regi displicere vellet? insuper hoc mūdānorum iudiciū mutandū est, & illi, vt Sapiens ait, dicēt in æternū. Ergo errauimus, quādo *Sapien. 7.*
ergo illorū iudiciū attenderes, potius tibi esset attēdendū, quid in æternum iudicaturi sunt, quā quod per momētum.

Nunc ergo ad te loquor, nosti multa animæ tuæ expedire, vt sacramentorū frequentia, orationē, ac meditationem, iniuriarū remissionē, & similia quā plurima, dic ergo mihi, *Simile.*
C qua ratione viā hanc nō ingrederis? dices, mūdū timeo, homines oblatrantes video, qui mihi detrahunt, en mūdi tentationē, sed caue ab ea vinci, obsecro te, si te rex vocaret, vt multa tibi cōferret beneficia, & diceres, ire nō possum, sed qua ratione, quia ais in via canis est mihi oblatrans, & quid mali tibi facere potest? solū latrare potest, mordere nequaquā, sed latrat⁹ mihi molest⁹ est, an hoc dicere auderēs? audi p̄ simile, vocat te Deus tu⁹, venite ad me omnes, accedite filij, magna vobis conferā beneficia, tu verò ais, oblatrat mihi ille, vel ille, ire non possum, an hoc dicere audebis?

Sed & mūdāni qui nūc te iudicant, tibi oblatrant, te irrident, quomodo iudicandi & irridendi erunt? in æternum

De Mundo

Psal. 108. iusti eos irridebunt, & illi confusione operientur, implebunturq; illud *Psal.* induantur, qui detrahunt mihi, pudore, & operiantur sicut diploide confusione sua. Et iterum: Opprobrium sempiternum dedit illis. Et iterum: Tunc uidebunt iusti, & super eum iridebunt, & dicent, ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.
Deute. 32. Si nunc à rege vocareris, vt filiam eius vxorem acciperes, & regni hæres instituereris, & dū viam in curiam agis, offenderes forte alios eo euntes, qui tibi dicunt, quo pergis? & tu, in curiam, inquis, & illi, qua de causa in curiam venis? & tu, negotia inquis ibi grauia mihi sunt, si illi te iriderent, quid diceres? procul dubio intra te sic loquereris, expectate paulisper intra triduum me videbitis generum regis, & regni hæredem, irideres tu illos, qui id expectas, audi quo iusti tandem iter perueniat, & illud ipsi impij dicant: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos hos illorum est, irride ergo iridentes te, & iter tuum perfice, eorum dicta nihil curans.

Sap. 5. In his vero mundi tentationibus illa præcipue attendenda est, quæ honorem ac vindictam spectat, multis hodie illud sæpè accidit, quod regibus Israël contigisse sæpè regum narrat historia dicens; Veruntamen excelsa non abstulit, multa perfecit rex ille, & ille bona, sed excelsa demolitus non est, sic hodie multi misericordes sunt, orationi & alijs operibus pijs dediti, sed excelsa superbiæ non abstulerunt, vindictæ proposita habent, dic mihi, si iniuria afficereris, quid faceres? sed ais noli interrogare, ne illi peccati occasio sit, sed te rogo, si peccati occasio sit, an non dæmon interrogauit? vt ergo dæmoni interroganti respondere non ueris, illud te interrogo. Respondendum tibi est, Dei spero mihi gratiam affuturam, vt quòd rectum Deoq; placitum perficiam, vt vindictam non sumam, &c.

(. ? .)

CON-

A

CONCIO. III.

De secundo inimico animæ, Dæmo-
ne, scilicet.

THEMA.

Fratres sobrii estote, & Vigilate, quia aduersarius ve-
ster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens
quem deuoret, cui resistite fortes in fide. 1. Petr. 5.

B

QUATVOR Nobis vidēda sunt. Primū,
dæmonem inimicum nostrum esse. Secundū
quibus rationib⁹ adducatur, vt perpetuas cū
homine inimicitias gerat. Tertium, de huius
inimici potestate, qua in nos vti potest, vt
nos expugnet. Quartū, de illis astutiis, & qua nos ratione
aduersus eū muniemur. Primū inimicū esse dæmonē ho-
minum, vniuersa clamat scriptura, ex verbis thematis id
manifestū est, & Ioan. Væ terræ, quia descendit ad uos diabolus, Apoc. 12.
habens iram magnā. Et illius opera in homines id manifeste
ostendunt, ille enim fuit serpēs, qui primos parētes dece- Genes. 3.
pit, & omne genus humanū in eis perdidit, vnde Sap. 2. di Sap. 2.
C citur: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū. Ipse qui
egressus à facie Dñi decepit Achab, vt iret in Ramot ga- 3. Reg. ul.
laad, & ibi caderet, ipse qui accusauit Iob coram Deo, & ei Iob. 1.
intulit vniuersa mala, ipse qui Anam Tobie iunioris vxor. Tob. 3.
rē vexauit occisis septē viris, ipse est qui energumēnos ve-
vexat in corpore, & illi tandē sunt, cū quib⁹ cōtinua nobis
pugna est, dicēte Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus Ephes. 6:
carnē, & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus mū-
di rectores, tenebrarū harū, cōtra spiritualia nequitie in celestib⁹.
Vnde nomen demonis est inimicus & tētor, hinc Chrs Matt. 13:
in parabola: Inimicus homo hoc fecit, quod explicat Chrs Do-

De Dæmone

Matth. 4. minus de diabolo, & **Matth. 4.** *Accedens tentator, idest, Dæ*
1. Thes. 3. mon, & **Paul. ait,** *Ne forte tentauerit nos is, qui tentat, vbi Glos*
Dionys. *sa, idest diabolus, cuius officium est tētare, & Dionys. 4. c. de*
diui. nom. ait, multitudo Dæmonū est causa omnium malorum
sibi & aliis. Sed merito dubitare, ac inquirere potes, qua ra
tione vel occasione Dæmon adducatur, vt perpetuas ad-
uersum nos gerat inimicitias, nec vnquā nos impugnare
cesset, cū à nobis nihil acceperit mali. Respondeo primā ac
potissimā huius inimicitiae causam esse, odiū Dæmonis in
Deū, quod maximū est, & durat, ac durabit in æternū, qā
perpetuo duriterq; à Deo punitur, ei; quasi denuo semp
vulnera infligit, cū videat se à Deo ita seuerè puniri æternis
cruciatib⁹, eo odio Deū, psequitur, vt vellet ipsum in nihi-
lū redigere, hinc Ps. Superbia corū, qui te oderūt, ascēdit semper.
Psal. 73. *Hoc vero odiū nō potest in Deū ipsum exercere, nec vltio*
nē de Deo sumere, id enim videt impossibile esse, videt ve
ro in homine Dei imaginē, q̄ si i⁹ Dei est, ab eo summe di
lectus, & in pretio habitus, visum Dæmoni est, oblatā ipsi
occasionē esse, qua in Deū furorē suū ostēdere posset, eūq;
lēdere. si homini multa mala inferat, cū enim dicat Deus p
Zach. 2. *Prophetā, qui uos tūgit, tangit pupillā oculi mei, Visum est Dæ*
Tob. 1. *moni, posse se Deo oculos eruere, si hominē nō tangeret so*
lū, sed & perderet, cuius rei & figura, & exēplū extat Tob.
1. Cum reuersus esset rex Senacherib, fugiens a Iudæa plagam,
quā circa eū fecerat Deus propter blasphemiam suā, & iratus multos
occideret ex filiis Israël, &c. In hoc enim putauit vindictā se
sumere de Deo ipso, si eius cultores & filios occideret, sic
Dæmon Deū ipsum perdere vellet, si posset, sed cum id ne
queat, in hominem iram contorquet, qui Dei imago & fi
lius est, sicut enim honor imagini exhibitus, ei exhibetur,
quem imago repræsentat, ita & dedecus & ignominia iniu
riaq; ei irrogata, ei infertur, cuius imago est, homo ergo
à Dæmone multa mala patitur Dei causa.
Hinc nobis tria colligenda sunt, primū odiū Dæmonis
in nos perpetuū maximūq; esse, quia cū illud in Dei odio
fundetur, & hoc summū & immortale sit, itidem erit, quod
in nos habet, vnde à nostri impugnatione nunquam desi
stet,

- A** flet, & in ipso inferno dirus carnifex in hominē est, quia in illo Dei imaginē cernit. Si ergo crudelissimus nobis inimicus est, cauē dū nobis maxime, vt nos admonet Petrus iis verbis, quę initio proposuimus: *Frates sobrii estote & uigilate*, quia aduersarius. Hinc Ioan. *Vt terrę & mari*, quia descendit diabolus ad uos, habēs iram magnā, sciēs quōd modicū tēpus habet. Si ergo nunc te amicus moneret, caue tibi, centum enim sunt tibi in hac ciuitate inimici, summo te odio prosequentes, qui te occidere, omnino decreuerunt, qua cura te obseruares, domum præcluderes, armis accingereris, maiori cura tibi nunc vigilandum est, sensum portę custodiendę, armis muniendus, quoniam innumerī te Dēmones circumdant, vt deuorent, hinc est, quod imparati & incuriosi innumera sustinent lethalia vulnera ab his inimicis.

1. Pet. 5.

Apoc. 12.

Simile.

- B** Secundū nobis ex supradictis colligēdum est (quod nobis maximo erit solatio) patere nobis diuinas fores, si ad Deū velimus accedere, vt nobis auxilio sit aduersus Dēmones, cum enim Dei causa nos illi impugnent, ad Deum spectat, nos protegere. Sicut enim Iosue Gabaonitas defendit, eorum expugnat hostes, quoniā ideō illi in Gabaō pugnabant, quod factus cum Iosue inissent, ita Dei causa hæc est, cū impugnemur propter ipsum, hinc orat Psa. Apprehēde arma, & surge in adiutoriū mihi, & rationē adiungēs ait. Quoniā propter te mortificamur tota die, estimatis sumus sicut oues occisionis, exurge Dñe adiuua nos & redime nos propter nomen tuū. Hac ratione nos sæpē monet Deus, ad ipsum accedere, ab eo auxilium petere, imoca, ait, me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me, & ex multis, quę Deū impulerunt, vt in mundū veniret, & homo factus hominibus auxilio esset, vñ hoc fuit, & hac ratione illud Isaias ab eo postulabat, dicēs: Attende de celo, & uide de habitaculo sancto tuo, & solio glorię tuę, ubi est Iesus tuus, & fortitudo tua, multitudo miscerū tuorū, & miserationū tuarū: quasi nihilū possederūt populū sanctū tuum, hostes nostri conculcauerunt sanctificationem tuā, ut inanis disrūperes celos, & descēderes, &c. Et Ioan. ait. In hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Sicut enim is princeps succurrere debet obsellę ciuitati, quę ipsi causa obsessa est, ita

Iosue. 10.

Psa. 34.

Psa. 49.

Isai. 43.

1. Ioan. 3.

De Dæmone

Deus in nostri venit auxilium, eius enim causa nos dæmo- A
 nes expugnant. Tertium demum nobis colligendum illud
 est, summa cura ac studio nobis fugiendas dæmonis tenta-
 tiones, nec illi vllomodo cōfentiendū, qui Dei odio nos tē-
 tat. Si nunc vxor summe à viro dilecta sollicitaretur ab ini-
 mico viri sui, vt cū eo adulteriū cōmittat, & illa probe nos-
 set, non sui amore illū duci, vt eā sollicitet, sed odio viri sui,
 vt illū summa afficiat iniuria, cum ea potitus fuerit, an nō
 hūc maxime illa fugeret, ac declinaret? Sollicitat animam
 tuā dēmon, vt adultera sit, sed num eius amore ducitur? nō
 certe, sed Dei odio, q̄ spōsus tuus est, an ei aures prēbebis?

simile.

Secunda causa inimicitie dēmonis cū homine est, super- B
 bia, & inuidia illius. Superbia illius adhuc durat, & Deus
 haberi vult, & vt Deus adorari & coli, & hominē posside-
 re. Sūma etiam in nos inuidia mouetur, nec ferre potest, vt
 homo, qui terra est, eas possideat sedes, quas ille vacuas re-
 liquit, & ideo hominē maximo p̄sequitur odio, quia illo tē-
 dere potest, & adeo iniquū hoc odiū est, vt oret Psal. *Respi-
 ce inimicos meos, quoniam odio iniquo oderunt me.* Sed quid est
 odiū iniquū? Respondetur odiū quo alteri malū volo, sed
 propter bonū meū, vel quia me ille la sit, licet malū sit, nō
 tamen adeo malū est, sed illud prorsus malū, & iniquum
 odiū est, quo alteri malū volo, etiā cū mihi inde nullū bonū
 proueniat, imò vero etiā malū, nec ego illū la si vnquā, &
 huiusmodi est odiū dēmonis inuidi, qui dānationē vult no- C
 strā, cū inde nullū sibi bonū proueniat, imo malū, dū pœ-
 na accidētalis ei augetur ex quolibet damnatorū, nec à no-
 bis quippiā mali accepit, adeo ergo iniquo odio nos prose-
 quitur, vt nobis malū inferre velit, etiam si sibi malum in-
 ferat, similis factus inuido illi, quē refert Glossa, petiisse vt
 sibi oculus erueretur, vt inimico ambo erueretur oculi. Pla-
 nē mirandū, quomodo in dæmonē non moueris maxima
 ira. Vides inimicū, & ira exardescis, sanguis ebullit, quomo-
 do in trūculētissimos hostes dēmones ira nō moueris? au-
 dit David Goliath ex pbratē agminib⁹ Israël, & iratus ait.
 1. Reg. 17 *Quis est iste incircūcisus, q̄ aus⁹ est ex pbrare exercitui Dei uiuētis?*
 dēmonis ira odiū & inuidia cōtra te, temoueāt, vt eū dete-
 steris, & fugias.

Psal. 24.

1. Reg. 17

Iam

A Tam tertiū nobis videndū est, quæ sit dæmonis potestas, aduersarij enim potētia & astutia eū facit formidabilē, dæmon vero cū sit natura superior homine, viribus & astutia hominē longē superat, vt Bern. dicat, quod corā te bestia, hoc tu corā dæmone es. De eius potentia mira Deus dicit Iob sub nomine vehemot. *Et tanquā nō est potestas super terrā,* Bernard. Iob. 40. quæ cōparetur ei. Et prætereā sciendū est, licet multa sit præditus potestate, ea tamē vti non posse, nisi secundū diuinā ordinationē, quæ ei modū imponit, vt nō patiatur nos tentari supra id quod possumus. Et hinc illud procedit, quod Chrysol. in opere imperfecto. to. 2. ho. 5. & D. Th. 1. p. q. 114. art. 5. aiūt, superatū dæmonē ab homine, arceri adeo per aliquod tēpus, ne hominē impugnet, vt homo quiescere, & vires resumere valeat, quod colligitur ex illo Luc. 4. *Cōsummata omni tētatione, diabolus recessit ab eo usque ad tēpus,* Chrysol. D. Tho. Luc. 4. quia vt dicit Chrysol. non tandiu diabolus homines tentat, quandiu vult, sed quandiu Deus permittit, qui & si permittat paulisper tentare, tamen repellit propter infirmam naturam, inde Iacobus ait. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis,* Iacob. 4. qui vero fugit, ab impugnatione cessat.

De dæmonis ergo potētia primo sciendū nobis est. Ad peccatū cogere nos nō potest, hoc manifestū est, cū enim nobis dicatur, ei resistendū, manifestè patet, illū non posse cogere nos, hinc Petr. *Cui resistite fortes in fide.* hinc Paul. vt 1. Petr. 5. *positis stare in die malo, & in omnibus perfecti stare.* Et idē Pau. Ephes. 6. *Nolite locū dare diabolo.* & huius rei ratio manifesta est, natura enim ac conditio volūtatis nostræ adeo est ingenua fortis ac generosa, vt null⁹ eā cogere valeat, cū enim natura sua libera sit, libere eam operari necesse est, & sicut naturalia naturaliter & necessario operantur, quia operatio naturæ sequitur, ita libera volūtas libere operetur necesse est, & si libere operatur, cogi nō potest. hinc Aug. lib. 50. homiliarū, ho. 12. ait, est à dextris præcipiēs Deus, à sinistris tētans Satanas. homo in medio cōstitutus, nō diabolus cogēdo, sed suadēdo nocet, Dei est auxiliari, nostrū vero eligere, vel re, pbare quod suggerit. Et si dæmō nos cogeret, peccatū non esset, quia vt Aug. in tribus libris de libero arbitrio Aug.

De Dæmone

Rom. 7.
Chrysoſt.

trio probat ex paulo, peccatum volūtarium eſſe debet. Si enim, ait Paul. *Quod odi malum illud facio, iam non ego operor illud, ex quo multa & optima colligit Chryſoſt. in homilia illa quinti tomi, nemo lædatur niſi à ſeipſo.*

Auguſt.

Sed ais, ſi cogere me non poteſt, nihil poteſt, dico primo cum Aug. debilis eſt hoſtis, qui non vincit niſi volentem. Præcipuè vero debilior per Chriſtum redditus eſt,

Athanaſ.

qui cum ligauit, vicit, & infirmum reddidit, vt ipſe Antonio confellus eſt, referente Athanaſio.

Adhuc verò multa Dæmō poteſt. Ex quibus illud primum eſt, quòd volūtati noſtrę multa proponere poteſt, qui bus eā alliciat in peccatū, ſic Chriſtū Dñm tentauit, ei proponens panem, inanē gloriā, & omnia regna mundi. Aiūt Philoſophi morales, duo ſunt, quæ voluntatē mouent, primum illa ab intrinſeco ſe mouet, vt velit, ſicut enim manū mouet, ita & ſeipſam, ſic vero illa ſolū ſe mouere poteſt, & Deus, ab extrinſeco vero mouetur ab obiecto, & ſic nō Dæmon ſolū voluntatē, ſed & homo qui ei obicit amabilia, hoc vero præcipuè & potiori modo Dæmō efficit, qui arte ſua nouit optime res depingere, ac exaggerare ſupra id, quod natura ſua ſunt, & ſic nobis pingit bona aliqua, delectationes, honores, diuitias, ac ſi diuina quædā eſſent, & multā in ſe cōtineant felicitàtem, vt nos decipiat, ſic ſuaſit Euæ, maxima in pomo vetito bona abſcondita eſſe, & Eſau, in lēticolis, quoties ergo in corde tuo perſenſeris, aliquid tēporale & caducū exaggerari, magni duci, mirabilē cōtinere ſuauitatē, opus illud Dæmonis eſt, te decipere volentis. ¶ Licet ergo ſic mouere voluntatē Dæmō poſſit, non tamē cogit, vna dūtaxat res eſt, quæ volūtati propoſita manifeſta viſione poteſt illā neceſſario mouere in ſui dilectionē, & hæc eſt, bonitas & pulchritudo diuina, quā ſi anima clare videat, non poteſt non diligere, quia ibi omnis ratio boni eſt, nec quid extra illā quærat, volūtas habet, & hinc ſapienter colligas, remediū videbis facile contra hanc primā Dæmonis poteſtatem: obiciat ille, & ſub oculis tuis teis proponat omnia, quæ voluerit, dicere ei poteris, quid omnia iſta ſunt, ſi cum diuina bonitate conferantur, quā

amitto

A amitto, si tibi assensum præbeā, sic ergo Dæmoni respōde, sit quale dicis, quod mihi proponis, sit duplo melius, sed in infinitum Deus melior est, quem si relinquam huius rei, quam proponis, causa, regnum relinquo, ut dipondiu habeam, primogenituram, ut paruas lenticulas habeam, dicunt insipientes quidam, ut Propheta ait. *Benedictus Dominus: diuites facti sumus*, & amiserant hi Deum, greges vero lucrati fuerant, lucratus es numos, & Deum amisisti, & dicis, diues factus sum? quid amiseris, & quid lucratus fueris, considera, & videbis, pauperem te effectum, non diuitem, quod enim lucrum esse potest Deo amisso?

Zacha. i. i.

Secundo potest Dæmon imagines & similitudines rerum etiam absentium intra imaginatiuam vim consilientes mōnere, ita de se fatetur Hieronymus, quod tū in Bethlehem esset, ei Dæmon proponebat choros virginum, quæ Romæ choros ducebant, & huius rei externa exempla nobis necessaria non sunt, cum experientia nobis notum sit, plura huiusmodi in nobis effici, dum enim orare volumus innumeras congerit Dæmon rerum similitudines, quas nobis proponit, ut impedimentum orationi sint, probat vero D. Tho potestatem Dæmonis ad hoc extendi, quia potest illa quicquid motu locali effici potest, hæc vero cogitationes sepius in nobis efficiuntur ex humorum motu ac reuolutione, ut probat Aristoteles libro de somno & vigilia, vide D. Thomam. i. p. quæst. 111. art. 3.

Hierony.

D. Tho.

Arist.

C Remedium contra hanc Dæmonis potestatem est, singularis deuotio, & accessus ad custodem Angelum. Contra Achitophel mittitur à Dauide Chusai, cum ergo molestissimas in te videris cogitationes, quæ te in peccatū trahāt, Angelū inuoca custodē, qui Dæmonē arceat, ac liget.

Tertio potest Dæmon humores mouere hominū, eosque vitæ loquar, alterare, ac spiritus vitales, & animales, potestque calorem, frigiditatem, humiditatem, ac siccitatem efficere, sanguinem mouere, cholera cōcitare, ex quibus prauæ ac fortes insurgunt cogitationes. Vnde Beda & Damascenus. quos citat D. Tho. i. p. q. 111. art. 2. dicunt, Dæmon est incēsor, & immisor malarū cogitationum, & Aug. ait, Dæmon se immiscet

Beda.

Damascen.

D. Tho.

August.

sanguini-

De Dæmone

sanguinibus hominū, ad excitandā concupiscentiā, in ali- **A**
 quibus sanctorum historiis legitur, misisse dæmon quasi
 inferni calorē in eorū corpora, vt eos in malū prouocaret,
 & de beato Benedicto refert Greg. 2. dialog. semel ita dæ
 monis arte incēsum, vt parū abfuerit, quin ad sæculum re-
 diret, & sic intelligit Aug. illud Pauli. *Datus est mihi stimulus*
 Aug. *2. Cor. 12* *carnis meæ, Angelus Satane, qui me colaphizet, incendebat*
enim in eo dæmō cōcitat humoribus vehemētē cōcupif
 cētię spiritū. Sic etiā somnū & grauedinē cōciliat, cū in ora
 tione es, sic timorē incutit, latificat nimiū, vel cōtristat, hęc
 enim omnia ex motu locali humorum effici possunt.

Hęc tētatio cū adest, vehemens nimiū est, & magna po
 stulat remedia, de sanctis legim⁹, spiritu fortudinis ductos
 res egisse admiratione potius, quā imitatione dignas, sic se **B**
 beatus Benedictus vepribus volutauit, donec tētatio abs-
 cessit, vt Greg. ait, alij in frigidissimos lacus, vel niues se im
 serūt, dū hęc vigent tētationes, ait Hierony. pręstat stoma
 chū dolere, quā animā, & corpus infirmū in lectū decidere,
 quā animā perire, & ideo tunc cum Iosaphat humiliter ad
 2. Par. 20. Deū accedendū est, & dicēdū: cū ignoremus, quid agere debea-
 mus, hoc solū habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Et
 vtendū est asperis & grauioribus corporis afflictionibus, li
 cēt in discriminē adducatur corporis integra valetudo, prę-
 cipue dū corporis vires vigent, & iuuat sensualitas dæmo
 nem. De Euagrio Palladius memorię prodidit, cum se ni
 miū affligeret, ac corpus maceraret asperimis laboribus,
 vt vehementibus passionibus occurreret, dixit ei vir Dei, **C**
 quiesce pater, & ille respōdit, quiescāt passiones, & quies-
 cam ego: si desides & infirmi fuerimus, cum hoc bellū im-
 minet, superandi omnino sumus, cū ergo inimicū nos ma-
 nifeste expugnantem intuemur, & vulnerantem nos, nos
 oportet strenue pugnare, remediisq; vti grauioribus, quo-
 niam grauius nobis imminet discriminē & bellum, reme-
 dia enim mitiora satis nobis sunt, cum faciliē tentamur, at
 cum grauius, cauendum maximē, pugnandum acriter.

Potentia dæmonis explicuimus, altitias nūc eius videā
 m⁹, possim⁹ vt cū Paul. dicere: Nō ignoramus cogitationes e⁹,
 nec

A nec enim minus timenda hostis astutia est, quàm potentia, nec minus debellauit Troadas astutia Vllissis, quàm fortitudo Achillis: hinc Cicero ad Plancum; itaque Homerus non Aiace, neque Achillem appellauit Ptoliporcon, id est, urbium expugnatorem, sed Vllissem, hinc Sapiens: *Melior est sapientia, quam uires, & uir prudens, quàm fortis.* Augu-
stinus tracta. 10. in Ioannem, diabolus dictus est draco & leo, leo propter apertam iram, draco propter occultas insidias. Has ergo explicare oportet, eisque attendere necesse est, quoniam occultæ sunt, hinc Iob: *Abcondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.* Et Psalt. *In uia hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.*

Cicero.

Sap. 6.

August.

Iob. 18.

Psal. 139.

Gregor.

B Prima dæmonis astutia illa est, de qua Gregor. 29. moral. c. 14. in illud per quam uiam spargitur lux, diuiditur æstus super terram, ait Greg. hostis namque callidus quos iustitiæ luce enitescere conspicit, eorum mētes illicitis desiderijs inflammare contendit, ut plerumque plus se uergit tentationibus sentiant, quam tunc cum lucis internæ radios non uidebāt. Vnde & Israëlites postquam uocati sunt, contra Moysen & Aaron de excrecente labore conquerruntur, dicentes: *Videat Dominus, & iudicet, quoniam scetere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbuitis ei gladium, ut occideret nos.* Volentibus quippe ex Ægypto discedere Pharaon paleas subtraxit, & tamen eiusdem mensuræ opera requirebat, post lucem ergo æstus sequitur, quia post illuminationem diuini muneris, tentationis certamen augetur. Nimum ergo dæmon curat incipientibus uiam Domini obstacula apponere, ne altas in uirtute radices ponant, & sic eos postea eradicare non possit, illud uero est cum Herode curare Christum infantem occidere. Incipies nunc uirtutis uiam arripere, uidebis continuo plures tibi peccandi occasiones offerri, & proponi tibi à dæmone innumeras uia huius difficultates, & cum aliquam ex eis uideris, terret te dicens, illam per uniuersam uitam duraturam, quæ longissima erit, sic patri Ignatio uiam salutis incipienti dixit, quomodo hæc & hæc sustinebis per sexaginta annos, quibus uicturus es? Contra hanc.

Exod. 5.

Matth. 27.

De Dæmone

- hanc dæmonis astutiam, duplex tibi remediū adhiben- A
Genes. 3. dum est, primū, astutus dæmon astutia sua te superare cu-
Prou. 14. rat, esto tu astutior eo, ipse serpens est callidior cunctis
Prou. 27. animantibus, quæ sunt super terram, esto tu ille de quo
Simile. Sapiens: *innocēs credit omni uerbo, astutus cōsiderat gressus suos,*
confidera ergo, ubi ponas pedes tuos, caue occasiones, ca-
ue laqueos, & idē Sapiens: Astutus uidens malum, abscondi-
tus est, paruuli pertransientes sustinuerunt dispendia, quid est, ab-
scondit se: seruauit se, muniuit se. Sicut enim arbores recēs
infitæ multa cura seruandæ sunt, multa in circuitu earum
ponuntur, quæ illas seruent, facilē enim tunc eradicari, aut
destrui possunt, ita cum in via Dei nunc ueneris, infirmū
te cogita, ac debilē, absconde te, uidens mala multa, quæ te
expugnare possunt, time, fuge, & declina pericula. Secun-
dum uerō sit, noli inimico credere suadenti semper hanc
Dei uiam difficilem tibi futuram & asperam, mentitur
enim tibi, non semper aspera erit, initio quidem aliquid
inuenies laboris, ac difficultatis, tū propter prauos habitus
iter tuum impediētes, tum propter minorem gratiæ vim,
sed cū paulatim in uia Dei processeris, uirtutis habitus ge-
nerabitur, qui faciat, ut latus facias, quæ nunc gemens ope-
raris, & maiori concessa tibi gratia, illud efficietur. Erunt
praua indirecta & aspera in uias plenas, sed quando, inquis, hæc
erunt? certē cum ingressus fueris iustitiæ uias, audi sapien-
tem, qui illud dicit manifestē. Viam sapientiæ monstrabo tibi,
& ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non
arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Nō
arctaberis in uia Domini, initio arcta est, sed postea lata, C
& dulcis, sicut cum nouam induis uestem, arctaris, & an-
geris, sed post diem unum uel duos, cum tibi atq; tata uestis
est, sine ulla difficultate eā gestas, ita induāmini Dominū no-
strum Iesum Christum, ut Paulus ait, & licet initio tanquā ue-
stis noua uos coarctet, sed cito coaptabitur uestis hæc, faci-
leq; ac suauiter portabitur, duo serpēs antiquus suadere ho-
minibus curat, uiam uitiorum facilem esse, contra uia uir-
tutis difficilem, ut ab hac deterreat, & in illam inducat, sed
in utroque mentitur, nam & ipsi impij fatentur. Ambulau-
mus

A mus vias difficiles, & iusti dicunt: in uia testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Solent domorum artifices opus aliquod facile factu dicere, & paruis impensis fabricari posse, illud vero dicunt, non quod ita se res habeat, sed vt fabrica domus incipias, postea verò plures sumptus facere cogaris ita dæmon facile peccatum esse tibi dicit, nec difficilem ab eo exitum, nec difficile obtinere, quæ velis suadet, sed facilem indicit viam ad honores obtinendos, ad virginis voluntatem tibi inclinandam, hoc vero ille dicit vt te decipiat, & opus inchoare faciat, in quo postea plures inuenisti labores, quā initio putaueras. Vt verò ab opere Dei cesses, omnino curat, ideò impossibile esse dicit, sed caue ab impostore tanto, Dei enim opus facilius perficies, & minorib⁹ sumptib⁹, diaboli vero pluribus,

Simile.

B Secūda dæmonis astutia, de qua Greg. loco superius citato in illud *Diuiditur æstus super terrā*, diuiditur ait, quia rima tur dæmō debiliora, vt illa pte hominē aggrediatur qua illū videt infirmum, ad eū modū, quo expugnaturus urbem illam circuit. & muros cōsiderat, vt ea parte aggrediatur, qua murus debilior est, ita dæmon circuit, quarens quem deuoret, illud circuit, est, ac si diceret, considerat vniuersa per circuitū, ingeniū tuū, ac statū, naturā, ac inclinationē circūspicit, & vnū quēq; tentat, ei obiciēs peccata, in quæ facili⁹ natura sua, aut statu incidere potest, sic eū esuriit Chrs

Greg.

Simile.

Dñs, ei panes proponit, sic sanguineis & latis proponit vitiū carnis, tristibus ac melancholicis amaritudines, serupulos, timidis multas proponit difficultates in Dei via, magnanimis dicit Deū minora nō curare, iracundis proponit rixas, odia, flegmaticis torporē & vecordiā. Senibus, quia pusillanimes longa reddit ætas, avaritiā proponit. Iuuenibus, qui nimiū confidentes sunt, prodigalitem. Sapientibus superbiam, rudibus ignorantias, diuitibus delicias, pauperibus inuidiā, rectoribus tyrannidem, inferioribus odia. Hac arte plures ille deiecit, nec tā facile peccatū vitiūq; cognoscitur, quoniā naturę tribuimus, quod vitiū est. Vt huic astutiæ dæmonis occurras, oportet, probē te circūspicere te ipsum, & infirmiora tua nosse, & attēdere, quæ vitia tibi

Matth. 4.

C pulos, timidis multas proponit difficultates in Dei via, magnanimis dicit Deū minora nō curare, iracundis proponit rixas, odia, flegmaticis torporē & vecordiā. Senibus, quia pusillanimes longa reddit ætas, avaritiā proponit. Iuuenibus, qui nimiū confidentes sunt, prodigalitem. Sapientibus superbiam, rudibus ignorantias, diuitibus delicias, pauperibus inuidiā, rectoribus tyrannidem, inferioribus odia. Hac arte plures ille deiecit, nec tā facile peccatū vitiūq; cognoscitur, quoniā naturę tribuimus, quod vitiū est. Vt huic astutiæ dæmonis occurras, oportet, probē te circūspicere te ipsum, & infirmiora tua nosse, & attēdere, quæ vitia tibi

proximi.

De Dæmone

Arist.

Simile.

Genes. 2.

proxima sunt, vel ratione naturæ & ingenij tui, vel mune- A
 ris, aut alterius rei causa, & ab illis maximè cauere, & in ex-
 tremum alterum declinare, hoc vero Aristoteles lumine so-
 lo naturali docuit, & est abnegatio illa, qua Christus Do-
 minus iterato repetiit, quæ vnica nobis in salutem æternā
 via est. Quemadmodum enim cum nauigium pericula-
 tur, quod nimium onus quod ex hac parte est, illud sub-
 mergit, curant nautæ, onus in aliam partem deducere, sic
 cum natura aut cōditione tua te videris in vitium aliquod
 procliuem, aut facilem, in alteram tibi inclinandū est par-
 tē, in hoc enim vis, vitaque animæ conspicitur, sicut enim
 viuus piscis in hoc dignoscitur, si contra ictum fluij conē-
 tur, & patet, mortuus vero ab aqua ducitur, quo illa præ-
 terfluit, ita vita agnoscitur animæ, si aduersus ingenij ac na-
 turæ inclinationes nouerit enatare. Tertia dæmonis astu- B
 tia est, hominibus suadere multa, quæ natura sua peccata
 non sunt, quibus tamen admissis innumera procedunt in
 animam peccata, & hæc suadet ille facile, quoniam ma-
 nifesta peccata non sunt. Diuitias querere malum nō est,
 nec enim illæ male sunt. Iudus malus non est, cum aliquan-
 do licitus sit, & honestus, nuptias desiderare virginem, ma-
 lum non est, ornare se, malum non est, semel duntaxat in
 anno confiteri malum non est. Scit dæmon, neminem re-
 pente fieri summum, & ideō non statim peccata grauiā
 proponit, sed ea, quæ natura sua indifferentia sunt, vt
 ea, quæ diximus, & si peccata proponit, primum leuia
 obicit, non grauiā, furta leuia, non grandia, non adulte-
 rium, sed affectum benevolentia nimium, non mortalia C
 peccata, sed venialia, ex quibus tamen ad grauiissima pec-
 cata hominem facile deducit. Quod fiant peccata, vt diui-
 tiæ acquirantur, quis dicendo enumeret? Quot in ludis per-
 petrentur crimina, quis numerando censeat? & ita in reli-
 quis. Contra hanc astutiam illud tibi remedium sit, non so-
 lum caue ab eo, quod manifestè peccatum est, sed & ab eo,
 quod prope peccatum est, non solum ab amne, & igne ca-
 uendum, sed nec proximè accedendum, nec in Sodoma
 consistas, nec in omni circum regione, sic Angeli dixere
 Loth:

A Loth. Quid enim mihi proficiet dicere, vinum natura sua malum non est, si mihi est, quia lateris dolore laboro: vides innu-mera te admittere peccata in ludo, in acquisitione substantiæ: quid prodest dicere, hoc malum natura sua non est? &c.

CONCIO. II.

De Dæmone animæ inimico, quæ est
quarta huius tractatus.

B

T H E M A.

Quis reuelabit faciem indumenti eius, & in medium oris eius quis intrabit? portas vultus eius quis aperiet? Tob. 41.

INTER Magnalia, de quibus ille loquens Iob gloriatur, illud vnum est. Nūquid illudes ei, Iob. 40. vehemot, scilicet, quasi aui, aut ligabis eū ancillis tuis? quasi dicat, hoc tu efficere non vales: effi-

Cris tradam in ludum, & ancillis meis, animabus, scilicet iustis ligatum eum tradā, vt ei insultent, & ei illudant, vt illud Psal. 102. impleatur. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Ligauit fortem armatum Christus Dominus, vt omnes ei illudere possimus, sed præcipuè traditus est ligatus ancillæ illi, quæ ait. Ecce ancilla Domini, quæ sibi vsurpare potest verba illa filij. Luc. 11. Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Nihil Luc. 1. enim in Maria dæmon habet, in nullo, vel in minimo ea lædere potuit, nulla potentia, aut arte eā nocere valuit, eius nūc opem imploremus, &c. Ioan. 14.

Gregor. 30. Moral. cap. 28. in verba, quæ initio vsurpauimus ait, Leviathan iste aliter religiosas hominum mentes, aliter verò huic mundo deditas tentat: nam prauis mala, quæ
Ec desiderant,

De Dæmone animæ inimico.

desiderant, aperte obicit: bonis autem latenter insidians sub specie sanctitatis illudit, illis velut familiaribus suis iniquum se manifestius insinuat, istis verò velut extraneis cuiusdā quasi honestatis prætextu se palliat, ut mala, quæ eis publicè non valet inferre, tecta bonæ actionis velamine subintromittat.

2. Cor. 11.

Iosue, 5.

Gen. 2.

Hinc Paul. ipse enim *Satanas transfiguratur se in Angelū lucis*, hanc transfigurationē Iosue timuit, quando vidēs Angelum, cuius esset partis inquisiuit dicens: *Noster es, an aduersarius iorū?* Diuina verò gratia iustis ostendit faciem huius Leuiathan, & indumentum, quo tegitur tollit, quo ille se occultare volebat. In mediū verò oris eius intrare est, calliditatis eius verba penetrare, ut ne quaquam pensetur, quid resonent, sed quò intendant. Nō intrauit Adā in mediū oris eius, quādo intentionē persuasio-
nis illius cautē p̄sare neglexit, diuinitatē se per illū accipere credidit, & immortalitatem amisit. Hæc Greg. *Portas*, addit Dñs, vultus eius, quis aperiet: velatū astutiis vultū portis obicit, sed Dñs illas electis aperit, ut agnito illius vultu, fugiant, ac declinēt: nūc ergo has aperiamus nos portas; indumentū faciei tollamus, & astutias illius manifestemus, diximus superiore concione tres earum, nunc reliquas dicamus.

Iob. 30.

Simile.

Quarta ergo de monis astutia est, hominem diuturna tē-
tatione vexare, & tēdio obruere, ut sic in desperationē, & diffidentiam eum ducat, suadetq; nō ipsum ad Deū pertinere: cū
tentationē ab eo nō tollat. Hinc Iob ait. *Clamo, & non exaudis me, scio, & nō respicis, mutatus es mihi in crudelē.* Hæc verò non
ita se habēt, nec enim nobis Deus crudelis est, sed aliquando
diuturnis egemus tētationibus, ut superbia cordis nostri penitus eradicetur, nosq; ipsos agnoscamus, & nō simus fidētes in
nobis in Deo verò tūc maximē sperandū, fidendūq; est. Nō
minima ducis fortitudo putatur, cū castellū ab inimicis circum-
datū, & cōtinuis machinis impetum per multa tēpora custo-
dit, ac defendit, & magna illū corona expectat: nō ergo mini-
ma fortitudo tua cēsenda est, si diuturna vexatus tentatione
cor tuū Deo seruasti: nec ideo te à Deo derelictū credere de-
bes, quòd diu tēteris, imò maximē protecdū, si enim ab eo de-
relictus esses, nec ad momentū stetisses, astitit tibi Deus præci-
può auxilio, cū diu steteris, nec inimico succubueris. Sed ais,
dura

A dura, & diuturna pugna ista est, quādo finienda: Corona æterna est, nō mirum diuturna sit pugna, longa tibi nunc apparet, cū brevis sit, cū in cælesti regno fueris, videbis nullā fuisse, & dices cū Paul. *Momentaneū, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pōdus operatur in nobis.* Finietur verò lucta atq; tētatio, quando, tibi cōueniens fuerit, tu noli tēpus præscribere Deo, vt Israël fecit, cū Holofernes circumdaret Bethuliā, dicens: *Si quinq; diebus auxiliū nobis nō uenerit, trademus ciuitatē, quibus Iudith ait. Qui estis uos, qui tētatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius, qui iram excitet, & furorem accendat, posuisti uos tēpus miserationis Dñi, & in arbitriū vestrū diē constituisi ei.* dicamus, vt secundū voluntatē suā, sic faciat nobis ū misericordiam suā. Sicut ergo terminū mari ponit, & nō prateribit, & dixit: *Vsq; huc uenies, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Ita terminū ponet tentationi, & dæmonū potentiæ. & dicet, satis est, tace, obmutesce, quiesce mare, & cessabit à feruore suo, & statuet procellam eius in auram, & silebunt fluctus eius.

Quinta dæmonis astutia est, abominabiles ingerere tentationes, turpissimasq; , vt iustus eò se magis derelictum putet, quò credit, alios talibus tentationibus non vexari, seq; omnino deperditū credat: hac ratione tētationes infidelitatis, blasphemie, & turpissimarum rerum obicit, quibus animā vexat putantem ea à se ipsa esse, cum à dæmone procedant. Solent aliquando hostes in hostiū castra mittere venenata quædā, & foetida, de quibus tamen illi nihil curant, sed à se proiciūt, ita dæmones in corda nostra mittunt huiusmodi tentationes, de quibus nobis aliud curandum non est, quā à nobis illas proicere, scientes, non coquinari nos, si nobis non dominantur, eisq; consensum præbeamus. Hinc *Psalmus. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.* Tentationes huiusmodi molestæ quidem sunt, non tamen in periculum & discrimen nos trahunt: ipse namq; moeror, & tristitia ex eis ingentis ostendit longè à consensu animum esse. Vides aliquando castam feminam epistolam accipere, qua in malum sollicitatur, si fortè epistolam legat, & relegat, eaq; delectetur in discrimen eius

De Dæmone animæ inimico.

castitas facillè deueniet, & dices id videns, non procul à con- A
sensu in malum illa est. Si verò epistola inspecta doleat, triste-
tur, lachrymetur, eam rumpat, & disrumpat, ais, casta mulier
hæc est, longè à luxuria cor illius: quid omnis cogitatio, quæ
nos in malum prouocat, nisi epistola dæmonis est, qua ani-
mæ castitas tentatur? cauendum maxime à tentationibus il-
lis, quibus animus delectatur, quibus sibi dulcescit, huiusmo-
di tentationes sunt vindictæ, luxuriæ, & similes: illæ verò, quæ
animo moestitiam & dolorem pariunt, periculo vacant, nec
in eis animæ castitas periclitatur. Ne ergo mireris, si huiusmo-
di tentationibus vexeris. Christo enim Domino tentationem
obiecit dæmon omnium pessimam, vt scilicet Deus cum ef- B
fret, dæmonem adoraret, nulla inter tentationes huic similis,
nulla magis abominanda, nec tamen vllò modo Christum in-
fecit, ne ergo te inficiendum credas, quòd tentationem susti-
neas abominabilem, cōsensu enim anima inficitur, non verò
tentatione.

Sexta dæmonis astutia est, scrupulos ingerere, quibus ani-
mi tranquillitas, paxq; turbetur, in qua Deus libenter habi-
tat, quia vt Psal. ait. *Factus est in pace locus eius.* Est verò scrupa-
losa conscientia dubia leui de causa, nimisq; anxia vexataq;
acquiescere non valens, scrupulus prineua sui significatione
est lapillus minutus intra calceum constitutus, qui sedens pe-
dem affligit ambulanti: per metaphoram verò transfer-
tur ad res agendas, estq; angor, & pavor conscientia, qui so- C
let occupare homines natura pusillanimes, ac pavidos: his ve-
rò scrupulis mens turbatur, & dulcedo spiritualis vitæ tolli-
tur, & pax illa Dei, quæ exuperat omnem sensum, & neniis
mens occupata à profectu impeditur spirituali, & quamuis
scrupuli à melancholia procedere soleant, dæmon tamen illos
vel auget, vel ingenerat, vt mentem turbet, & eius pacem ac
profectum impediat. Esse verò hunc animi motum à demone,
non à Deo ostendit animi turbatio, & anxietas, hoc dif-
fert naturalis motus à violento, quòd naturalis, cum ab intrin-
seco procedat, suauis est, insuauis violentus, quia ab extrinse-
co est: adhuc modum motus, qui à Deo procedūt, qui au-
thor naturæ est, & animæ illabitur, dulces sunt, quasi innati.
& summa

- A** & summa cum animi pace, ac trāquillitate, qui verò à dæmone insuaues, & animo aduersi, illum lædentes, ac pungentes, hoc verò significatum est, cum Dominus Eliæ se ostendere voluit, venit enim spiritus grandis cōterens petras, & deinde commotio, & demum ignis, & in his Dñs non erat. Venit deinde spiritus aurę tenuis, dulcis, pacatusq;., & ibi Dominus, quia Domini spiritus suauis in omnibus est, etiam cum contritione, ac dolore animum pulsatur, lachrymas efficit dulces. Quoties ergo senseris mentem turbari tuā, agitariq;., ac quasi ab extrinseco moueri, dæmonis crede impulsus eū esse, noli ei acquiescere, noli credere, pater mendacij est ab initio, mendacia tibi loquitur. In his verò regula illa certa est, quā Siluester verbo scrupulus refert tradidisse defunctum virum religiosum amico viuenti, consule, ait, virum doctum & pium, maximè confessarium, & ei pare, ac obtempera, & securus eris: ille enim rationem redditurus est eius, quod præceperit, à te verò ratio alia non exigetur, quā si paruisti, & obtemperasti, hinc cum quidam vir obediens defunctus esset, & cum interrogaret licet mortuum pater spiritualis, quomodo in Dei iudicio cum illo actum esset, respondit, ego iudicium non subiui, quoniam obediens fui: & obediens non iudicatur, quod sic accipiendum est, vt mitissimè iudicetur, & in his, in quibus obedit, ab eo ratio non exquiratur, quare ea præstiterit, solo enim hoc verbo respondere poterit, obediui: quemadmodum enim in principis domo, quando inferior minister aliquid fecit, & interrogatus à principe, cur ita fecerit, respondet, & conomus domus mihi id præcepit, hoc se responso tuetur, videat verò & conomus, quid præcipiat: ita cum in iudicio interrogatus fueris à Deo, cur hoc, vel illud feceris, satis superq; respondebis, cum dixeris, feci, quod mihi præceptum fuit ab eo, qui vices gerebat tuas: ille verò eius, quod præcepit, rationem reddet. Hinc Paulus. *Obedite præpositis uestris, & subiaceite eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus uestris reddituri.* Et multò gratior Deo eris, & coram iudicio eius securior dicens, hæc & illa præstiti, & hæc confessus non sum, quia credidi aliorum iudicio, quod longè potius erat, quā meum, obediui eis, sub-

3. Reg. 19

Siluester.

Simile.

Hebr. 13.

De Dæmone animę inimico.

didici me illis, quàm si dicas contra aliorum iudicium hoc, vel aliud præstiti, præponens iudiciam meum eorum iudicio, mihi magis credens quàm illis.

Simile.

Ecclef. 10.

Hebr. 10.

D. Tho.

And. c. 9.

Septima Astutia est, qua suadet hominem dæmō, vt mutet statum, vel exercitium, in quo bene se habet, & aliud assumat, quod nunc illi conuenientius apparet, re tamen vera nō est. Sic solent venatores ac piscatores perstrepere, vt pisces, & lepores egrediātur à cubilibus suis, in quibus securi sunt, vt cum inde prodierint, facile capiantur: magna ergo in his adhibenda nobis cautela est, nec facilè mutandus status præcipue si perfectionis est, nec reliquenda exercitia virtutis bona, in quibus proficimus, vt aliis vacemus, quæ forsan non ita nobis conuenient. Hinc Sapiens: *si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Et Paulus ne deferamus collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantò magis, quantò videritis appropinquantē diem, vbi D. Th. ait. Tripliciter collectū diseripit vel cū receditur à fide, vel cum prælatus deserit oues videns lupum, vel ex superbia, cum quis ab aliis se separat, hinc Iudas ait. *Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes, quasi sub specie maioris perfectionis: hoc verò non oportet à nobis præstari, sed potius cōsolantes alios, maxime cū dies appropinquat rationis, & mortis. Nec verò per ea quæ diximus, tollitur charissimata & mulari meliora, religionē ingredi, perfectiora aggredi. Sed faciles, vanęq; mutationes à dæmonis arte procedunt, tū in his, quæ diximus, tum in spiritibus exercitiis, in quibus, nisi magna ratione, & consultatione adhibita, nihil nobis immutandum est.*

Simile.

Octaua astutia est, incipientes nimis feruidos, & indiscretos facere, & asperitatibus debilitare corpus: ita vt & illi citò cessare cogantur à vitæ ratione aspera, & alios terreant exemplo suo, ne illam ingrediantur. Similes effecti iis, qui longum suscipientes iter primis diebus multam viam conficiunt, & iumentum, quo vehuntur, ita lassitudine conficiunt, vt procedere ulterius non possit. Decipiuntur aliquando hi lectione mirabilium gestorum, quæ à sanctis priscis patrata sunt, quæ potius admirationi nobis esse debent, quàm imitationi, pla-

ibid

c. 24

ta enim

- A**ra enim aliquibus singulari dono concessit Deus, quæ nobis non concedit, & hac in re simile quid his accidit, quod illis, de quibus 1. Machab. dicitur: *Iosephus & Azarias audientes magnalia Iudæ, & Ionathæ dixerunt, faciamus, & ipsi nobis nomē, & eamus pugnare aduersus gentes, quæ in circuitu nostro sunt, & fugati sunt cum magna plaga, existimantes fortiter se facturos, ipsi autem non erant de semine uirorum illorum, per quos salus facta est in Israël, quasi dicat, elegerat Deus Machabæos, ut illis præliatibus mirabilia ea efficeret, quæ per alios facere noluit: ita quosdam priscorum patrū elegit Deus, ut ferè non comederent, neq; biberent, alios, ut tanquam Seraphini incensi ciperet* 1. Mach. 5.
- B**petua oratione adstarent, alios ut asperissimam uitæ rationem inirent, & dono fortitudinis eos duxit in egregia facinora patranda. Hæc verò aliis nō concedit: idē in his prudentiæ regula seruanda est, quia ut Psal. ait. *Honor regis iudicium diligit,* id est discretionē & rationale obsequium uestrum. Psal. 95.
Rom. 12. Paulus ait, Et in his exterioribus corporis afflictionibus mensurā esse adhibendā, ratio manifesta docet, quia finis non sunt, sed media: sicut ergo salutē vis multū copiosā, sine vlla mensura, quia finis est, medicamina uero non ita, sed in mensura & pondere, quia media sunt: & idē ea in mensura sumēda sunt, ut saluti conueniant, non amplius, ita charitas, quæ spiritualis vitæ finis est, sine modo & mensura curanda est, sic spes, sic & fides in Deum, sed corporis afflictio, quæ mediū est, & non finis, medicina, non salus, in pondere & mensura sumenda est, ut charitati conueniat, ut corpus animo seruiat: in his omnibus superioris consiliū si fuerit, & si non, confessarij adhibendum est: & multa cura transferēda nobis est in interiorē mortificationem affectuum cordis, & interioris hominis reformationem, & humilitatis exercitium, quæ præcipua in hac re haberi semper debent.
- C** Nona Astutia est. Cessatio ab omni tentatione per aliquod tempus, quod optimum sibi esse, imperiti credunt. Sed Augustinus ait, periculis plenum statum esse, si enim anima se securam esse credit, in superbiam affertur, negligensq; efficitur, nec arma spiritualia parat, quia bellum nō timet, & inde est, quod cū dæmon sic securā animam videt,

De Dæmone animæ inimico.

Ind. 18.

1. Reg. 13

Iob. 39.

Simile.

Chrysof.
Gregor.

Tob. 2.

repente irrui super eam, & tentationibus eam impetens facit. A
le superat, quia inuenit domum vacantem, nec sollicitam &
vigilantem, & tunc in anima illud efficitur, quod Iudicū. 18.
dicitur: *Sexcenti uiri uenerunt in Laïs, ad populum quiescentem, atq;
securum, & percusserunt eos in ore gladij, urbemq; incendio tradi-*
derunt, nullo penitus ferente presidium. Sicut ergo quondam ca
uerant Philisthin, ne filij Israël arma haberent, & sic in die
prælij non est inuentus ensis, aut lancea in manu totius popu
li: ita curat dæmon, ne tibi arma sint, curat, ut negligenter te
geras, ut orationem relinquo, & corporis castigationem præ
termittas, cum verò tentationibus uirgeris, attendens discrimen,
& periculum tuum negligens nequaquam es, arma in
duis: ideo à tentatione dæmon cessat, ut & tu à bonis ope
ribus cesses, & cum securum te credideris, repente irruens te
deuastet. Hanc verò declinabis astutiam facile, si eam perf
pexeris, si procul odoratus fueris bellum, ut Iob de equo ait,
si hostes tibi semper imminere credideris, attendens, si rece
dunt, non eo recedere, ut te relinquant, sed ut redeunt te im
paratum inueniant: ita Græcos fecisse cum Troianis Virgilius
ait, caue ego semper dæmonem, paratus semper esto, & quæ
admodum ciuitas, quæ è regione inimicorum est, etiam si ho
stes non videat, se tamen ita tuetur, ita vigilias perficit, ita cu
stodiam adhibet, ac si expugnaretur, ita tibi peragendum est,
è regione tibi hostes sunt, eorum aduentum semper expecta
re, imò pertimescere debes. *Præpara ergo animam tuam ad ten* C
tationem.

Decima dæmonis astutia, quam notant Chrysof. & Gre
gorius est. Multas nobis ingerere tentationes medijs homi
nibus, qui nobis valde chari, ac familiares sunt: & ideo faci
lius animum nostrum pertrahunt, quò voluerint: ideo, ait
Gregor. Sanctissimo Iob vxorem reliquit, ut per eam illum
tentaret, ut Deo malediceret, cum dixit, benedic Deo, & mo
rere. Similiratione Tobiam tentauit per vxorem dicentem:
Manifestè uana facta spes tua, & elemosynæ tuæ modo appaue
rūt, atq; his & alijs huiusmodi verbis exprobrabat ei. Hos
etiam sanctissimos viros Iob & Tobiam, per amicos dæmonem
ut ille dicitur Tob. 2. sicut beato Iob insultabāt reges, ita illi
parentes

De Dæmone animæ inimico. 221

- A** parêtes & cognati eius irridebant vitam eius, dicentes, vbi est spes tua, pro qua eleemosynas, & sepulturas faciebas. O quoties te cū hominibus agere credis, nec tamen cum illis agis, sed cū dæmone, qui in illis loquitur? Sibila sunt antiqui serpentis vniuersa praua cōsilia, quæ tibi proponuntur, inhonesta verba, quæ tibi dicuntur, opus dæmonis iniuria inimici est, quæ te in vindictam præcipitare conatur: an non Petro ait Christus: *Vade post me Satana?* Et de Iuda ait: *Vnus uestrum diabolus est.* Sicut enim, qui tibi recta consulit, minister Dei est iuxta illud Pauli. *Pro Christo legatione fungimur.* Ita, qui praua consulit, minister est Satanæ, & quemadmodū diabolus loquutus est Euz in serpente: ita loquitur tibi in tibi propinquo, si-
B cut loquutus in idolis est, & nunc loquitur: ita tibi loquitur in amicis, qui peruersa nuntiant, caue ab eis, nam inimici hominis domestici eius.

Matth. 16.

2. Cor. 5.

Mich. 7.

- Vidimus aliqua de dæmonis astutiis & potentia. Videndum nunc restat, quibus ille armis in nos pugnet, quibus rebus nos expugnare conetur. Certè omnia, quæ sunt, curat in arma sibi assumere, ex omnibus nobis ruinā parat. Quod vel ex illo manifestum est, quod Dei misericordiam & bonitatē, sibi in arma cōtra nos sumere curat, suadens nos, vt perseuermus in peccato, in diuina bonitate, ac misericordia sperantes, quod si diuina misericordia & bonitate vtitur, vt nos expugnet, quæ re non vtetur? vniuersis sacramētis vtitur aliquando
C in perniciem nostrā, & quæ in medelam nobis cōcessa sunt, curat in perniciem conuertere nostram, dū eis malè vtimur: deinde vniuersa, quæ in cælo & in terra sunt, illis arma sunt, dies, nox, cibi, potus, flumina, fontes, horti, nemora, ex his omnibus curat nos lædere, & in peccatum trahere. Et tādē arma nostra ipse sumit, & illis in nos pugnat, si deuotione affectus es, curat vt ea superbias, & negligēs fias, si oras, curat, vt fructuosa videatur oratio tua, in idipsum, vt elatione pereas, si bona opera præstas, ex illis curat, vt vanè efferaris, & alios despectui habeas: omnia ergo, quæ sunt, arma illius sunt, merito Psal. orat. *Eripe me de inimicis meis fortissimis.*

Psal. 58.

Sed nosse cupies, quem ordinem dæmones seruent in nostri impugnatione, quo ordine exercitum suū collocent: ete-

Ec 5

nim

De Dæmone animæ inimico.

Ant. 6.

nim cōueniens ordo exercitus maximè cōducit ad eius fortitudinē: Ideò Ecclesia dicitur: *Terribilis ut castrorum acies ordinata*. Si enim in exercitu ordo non sit, fortis ac terribilis non erit. In inferno quidem nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, at in terra dæmonum exercitus optimum, ac conuenientissimum ordinē seruant, vt nos impugnet, seruant enim ipsummet ordinem, quē Deus in exercitu Angelorum suorum cōstituit, qui in auxilium nostrū missus est, nouit namq; dæmon illum ordinē optimum esse. Sicut ergo cū homo nascitur ei à Deo deputatur Angelus custos, qui vniuersa in vita eū seruet: ita Lucifer cuiq; hominū, dū nascitur, deputat chadæmonē, qui eum semper impugnet. Præterea, sicut cuiq; oppido præficit Deus Angelū superiorem, qui illud tuteatur, atq; defendat: ita à Lucifero deputatur superior quidā spiritus, qui illud impugnet. Præterea sicut regno & prouinciæ præficit Deus superiorē Angelū, qui in scriptura dicitur princeps regni huius, vel illius: ita Lucifer aliam designat, qui toti prouinciæ & regno perniciē curet. Præterea sicut vniuersis rebus corporeis præfecti à Deo Angeli sunt, qui eas regāt, & earū curā gerētes, homines per illas in Dei cognitionē, & amorē ducāt: ita omnibus his rebus præfecti dæmones sunt, qui eas perdere ac demoliri curēt & homines abducant à Deo illarū creaturarū vsu, sic angeli & dæmones sunt in mari, fluminib⁹, foratibus, hortis, nemoribus, segetibus, montibus, pratis, agris. Præterea ad profectū singularium virtutū Angeli à Deo destinati sunt, qui auxiliares milites dici possunt, vt angeli, qui castitatē, qui patientiā, qui charitatē accendāt: Ita dæmones destinati sunt, qui in vitia opposita homines ducāt, dæmones superbiæ, dæmones luxuriæ, & sic in aliis, qui dæmones de hoc, vel illo vitio tētantes sēpe sanctissimis viris ostēsi sunt: de quibus aiebat sanctus Elias eremita, referēte B. Antonino, quod qui perfectē de aliquo vitio triūphauit, habet à Deo potestatem expellendi omnes dæmones ab hominū corporibus, qui de illo vitio tentant, eò quod eos expulerit ab anima sua.

Eorū, quę in mundo spectatu digna sunt, illud vnū, & fortē præcipuū est, duas videre acies ad bellū instructas atq; paratas, si ergo nunc nobis videre licere Angelorū, & dæmonum exerci-

B. Antoni.

Simile.

exerci-

A exercitus instructos, & in bellū paratos, an nō res omniū, quę videri possunt, dignissima visu atq; contēplatione, in quibus millia milliū spirituum sunt, quorū quisq; naturę viribus superat vniuersos homines, vidit Eliseus Angelorū aliquā aciē in curribus igneis, numerus horū exercituum nullus est, non est numerus militū eius, Iob ait, vincūt numero athomos, qui in aëre versantur, arma eorū spiritualia sunt, ordo mirus, altitiae inexcogitabiles nobis. Sed interim, vel ex hoc agnosce ô homo, quanti tu ducaris, ac æstimeris, pro quo vno continuū perpetuumq; bellum hoc geritur à mundi initio, vsq; in finē: ne ergo te parui facias, ac ducas, maximo in pretio à Deo haberis, ne te vili pretio dæmoni tradas.

4. Reg. 6.

Iob. 25.

B Sed iā aliquas proponamus rationes: quibus incitemur, vt acriter cum dæmone pugnemus. Quisq; fidelis similis esse debet Iudę: de quo dicitur, induit se Iudas lorica, sicut gigas, & accinxit se arma sua bellica, & in præliis similis factus est leoni in operibus suis. Prior ratio, vt hoc nos præstemus, illa sit, quod in conspectu summi regis pugnamus, qui nos pugnantem intuetur, & vniuersa eius curia cęlestis: miles vero, qui attendit regem suum eū præliatē intueri, fortiter cum hostibus contendere solet. Ambrosius ait, Deus ipse omnium rector, ac Dñs cum omni Angelorū militia certamen tuum inspicit, ac finem præstolatur conflictus, tibiq; contra diabolum dimicanti æternitatis præparat coronā. Athanasius in vita Antonij refert, post grauem conflictum dixisse Antonium Christo, vbi eras bone Iesu vbi eras? cui Christus, Antoni hic erā, sed expectabam videre certamen tuum. Sed ais, non ego video Deum præsentem, meumq; certamen spectantem, quę si viderem, fortissimē pugnare. Respondet D. Bonauentura, non miles strenuē pugnāt coram rege, quia miles videat regem, sed quia scit se videri à rege, licet ipsa regem non videat, vnde si rex sit in abscondito, quando miles scit, regem eum ex abscondito videre, strenuē pugnāt, sic ergo licet tu Deum non videas scis tamen te ab eo videri, fortiter ergo tibi contendendum est, ô quā gloriosum est, in tali, ac tanta præsentia præualere.

2. Mach. 3.

Ambros.

Athanas.

Bonauent.

Secunda in eandem rem ratio sit, fidelitas, quā regi nostro debemus,

De Damone animæ inimico.

debemus, ac promissimus de eius honore tuendo : attende A
certaminis tui rationem ac causam, quæ hæc est, quis nā præ-
ferendus sit, & maioris faciendus Deus an cacodæmon : tu
verò Dei es miles, eius tueri partes iurasti, gloriosissima ea
causa est, pro qua certas. Iusta verò causa maximum adicit
animum pro ea certanti. An non indignum facinus iudica-
res. Si miles à Rege Hispaniæ accepisset equum, arma, larga
stipendia, & cum belli tempus immineret, ad Turcas trāsiret,
contra regem suū pugnaturus, & armis ab eo receptis in eum
pugnaret? An non tu miles Christi es? an non in baptismo no-
men ei dedisti? an non armis te tunc induit suis? an non stipen-
dia ab eo accepisti? quid habes, quod ab eo non acceperis? si
tentatio adest, belli ac prælij tempus imminet, num in dæmo B
num transibis factionem? num armis à Deo acceptis in eum
pugnabis? meritò nos Paulus monet. *Ne exhibeatis membra
vestra arma iniquitatis peccato, sed arma iustitiæ Deo.*

Tertia in idem ratio fit dæmonis aduerſarij noſtri ſuperbia, ira, ac odium in nos, id enim maximè animum tuum per mouere ſolet, vt cum hoſte acriter contēdas, quàm pauci nūc ſunt, qui dæmonibus irati ſint? ira exardeſcis, ſi inimicum vi des, ſanguis ebullit, vbi nunc ira in truculentiffimos dæmo nes hoſtes accerrimos? audit Dauid Goliath exprobrantem agminibus Iſraël, & iratus ait. *Quis eſt iſte incircunciſus, qui auſus eſt exprobrare exercitui Dei uiuentis?* Hac ira commo tus, deſcendit cum eo in prælium, & ſuperauit eum, & caput C abſcidit, moueat ergo, vrgeatq; te dæmonis ſumma ira, ac ſuperbia, vt in eum fortiter pugnes.

Quarta ratio sit, *suprema tibi parata corona victori, quo ani-*
mi ardore pugnaret pauper miles cum hoste: si regnū mundi
ei vincenti proponeretur in coronā? Sed quæ tibi certantico-
rona paretur, audi. Et illi quidem, *ut corruptibilem coronam ac-*
cipiant, nos autem incorruptam. Et idem Paulus ait. *id quod*
in presenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, su-
pra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in
nobis. Huic si conferas vniuersa regna mundi, nihil sunt.
Moueatur etiam te summa confusio, & acerbissima pec-
na, quæ victo ac superato danda est, qui enim à dæmone
superatur,

De Dæmone animæ inimico. 233

- A** superatur, seruus est peccati, & corruptionis, vt Petrus ait, vi- 2. Pet. 2.
 lior omni bruto, indignus terra, & pane, quo vescitur, demo-
 nis seruus, quia à quo quis superatus est, eius & seruus est, De
 inferni cruciatibus quis dicat? de opprobrio sempiterno ait.
 Opprobrium sempiternum dedit illis. Confunderis à Deo exē- Deut. 32.
 plo plurium sanctorum, etiam puerorum & virginum, qui
 fortiter dimicantes trophæa de hoste retulerunt. Ideo nos
 Paulus monet. Ideo, & nō tantam habentes impositam nobis te- Heb. 12.
 stium nubem, deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum
 per patientiam curremus ad propositum nobis certamen, aspicien-
 tes in authorem fidei, & consummatore Iesum. Quo loco D. Tho. D. Tho.
 ait. Sancti dicuntur testes Dei, quia verbo & facto glorifica-
B batur Deus per eos. Vnde Isaias. Vos testes mei dicit Dominus. Isa. 44.
 Dicuntur etiam sancti nubes: primo propter conuersationis
 sublimitatem, Isaiæ 60. Qui sunt isti, qui ut nubes uolant? Secun- Isa. 60.
 dō propter doctrinæ fecunditatem. Iob. 26. Qui ligat aquas Iob. 26.
 in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Tertio propter
 spiritalis consolationis vtilitatem, sicut enim nubes præstāt
 refrigerium, sic exempla sanctorum. Isa. 18. Et sicut nubes ro- Isa. 18.
 ris in die messis. Hanc ergo nubem testimonium habemus imposi-
 tam, quia ex vita sanctorum quodāmodo inducitur nobis ne-
 cessitas ad imitandum, hinc Iacobus: Exemplum accipite fra- Iacob. 5.
 tres exitus mali, & longanimitatis, laboris, & patientiæ, Prophe-
 tas. Sanctos ergo imitemur, viriliter cum dæmone conten-
C dentes, vt corona ornemur æterna.

CONCIO. I.

De tertio inimico, Carne scilicet.

T H E M A.

Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus
 carnem. Rom. 5.

PLVRIMA Sunt, quæ summam Mariæ miseri-
 cordiam ostendunt, inter quæ illud vnum est, quod cū
 à carne:

De tertio inimico, Carne scilicet.

à carne tentata nō fuerit, his qui à carne tentantur, auxilio est **A** maximo. Sicut peccato originali caruit, ita fomes nullus in ea fuit, quæ illam in malum inclinaret, vnde summa eius fuit tranquillitas, similis cælesti corpori, quod peregrinam impressionem non induit. Decebat verò, vt is, qui à cælis descendebat, in cælesti virgine quiesceret, in qua summa esset tranquillitas, quia vt Psalter ait. *Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.* Cum verò miserix alicuius experientia doceat hominem eius misereri, qui similem miseriam patitur: & ideò, qui tentatur tentati misereri solet: mirum hoc in Maria est, quòd à carne nunquam tentata, eorum præcipuè miseretur, qui à carne tentantur, eisq; adest, si eam inuocauerint. Huius verò rei causa est, quòd eximio amore casti- **B** tatem illa amauerit, & adeò eam magnificet, vt in dubiū vocauerit Dei mater fieri, si ei amittenda virginitas foret, vt Bernardus ait super Missus est. Ad eam ergo nunc humiliter accedamus, vt gratiam impetret, qua carnem superemus, & huius rei doctrinam percipiamus.

Condidit Deus spiritus puros, & corpora, & cuiq; dedit appetitum naturæ conuenientem, Angelis spiritualem, corporibus verò corporeum. Cum verò hominem condidit, in quo tanquam in medio coniunxit spiritum, & corpus, dedit ei appetitus duos, quorum alter respondet naturæ spirituali: alter verò animali, alter in anima est, alter corpori adhæret. Cum verò appetitus sit, qui in re principatur, miseria maxima homini erat, quia in eo duo erāt principes, Domini duo, sibi inuicem aduersi, vnde cunctis rebus homo erat inferior, & calamitosior, quia monstrum erat, cui simile non reperiēbatur. Angeli enim vno præditi appetitu, & bruta aut omnino volunt, aut omnino nolunt. Solus homo duobus dominis seruit, & alterum sustinere non potest, nisi alterum contemnat: propter quod infelicem se dicit Paulus, cum ait. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et Iob cum ait. *Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipsi grauis?* Finge nunc ignem alligatum lapidi, quorum alter cælum petit, alter terram, & Angelum alligatum bruto, quorum alter cælestia, **C**
alter

Psal. 75:

Bernard.

*Rom. 7.
Iob. 7.*

De tertio inimico, Carne scilicet. 234

A alter herbas terræ cupit, ea in homine miseria est. Quia secundum mentem cælestia appetit, secundum corpus caduca, ac terrena.

Huic malo remedium adhibuit supremus artifex, qui non est Deus dissensionis, sed pacis. Sed quod nā illud est? Certe duos hos appetitus miro modo in homine cōcilauit, & ideo rationale appetitum reddidit vsque adeo affectum circa sensitiuum, vt a natura habeat voluntas, sensibus, & exterioribus potentiis delectari, in quas physico, & naturali quodam amore rapitur, vt indulgeat, ac placeat animali appetitui. Illud vero experientia manifesta ostendit, cum homo indiget cibo, vel potu, voluntas enim summa cura illa affectat, & querit,

B quasi essent bonum proprium. Ne verò hoc affectu voluntas duceretur nimium in temporalia, & in procliuē vitiorum, dedit Deus homini originalem iustitiam, qua turpia facile vitaret, & honesta sequeretur, vt ei dulcesceret virtutis via. Ea enim efficiebatur, vt in diuinis voluntas sibi placeret, & Deo facile obsequeretur: & vt appetitus sui quasi oblitus voluntati in omnibus pareret. Sunt enim sensus, vt Aristoteles

Aristot.

C ait, participatiue rationales. Et iustitia originalis efficiebat, vt appetitus bono rationis attenderet plusquam in suo, & alienis commodis deferuiret plusquam in suis, quæ summa erat hominis nobilitas. Brutum enim sibi soli attendit, sibi prospicit, omnia sui amore facit, nihil est, quod ei gratias habeamus, nulli attendit præter se. Bruto verò persimilis est homo ignobilis, cuius est proprium in omnibus se, suaq; quærere utilitatem attendere. Deo verò similis homo ille est, qui nobilis, & ingenuus est, qui aliorum utilitatem, & comoda attendit: qua in re Deum imitatur, qui nec attendit, sed nec attendere potest utilitatem suā, sed nostram, ille enim bonorū nostrorū non eget, & ideo in vniuerso opere suo aliorū attendit utilitatem. Quia verò hic inordinatus sui amor ab originali peccato procedit, in infidelibus præcipue inuenitur, in quibus originale peccatum deletum non est.

Originali hac iustitia fecerat quidē Deus hominē rectū, sed ille immiscuit se mille quæstionibus, dū eam amisit sibi, & nobis: & ideo appetitus in inferiora effrenatè fertur, & volūtas

minus

De tertio inimico, Carne scilicet.

minus spiritualia diligit, appetitus rationi difficile obtemperat, ratio appetitui nimium prospicit. Ecce bellum imminens spiritui à carne, ecce acerrimum hostem. Inter spiritus verò hostes supremus caro dicitur, & meritò. Primum, quoniam armis delectationum in nos pugnat, quæ potentissimæ sunt. Et præterea in hac pugna hostis non externus est sed internus, difficile verò castellum custodiri solet, si interius inimici sunt, ab exterioribus verò facilius est illud seruare. Dæmon circuit querens, quem deuoret, sed exterius est, sicut & mundus, at caro intra nos est. Et deinde quod à nobis est plurimam habet vim, ac potiore, quam quod ab extrinseco est. Hinc in historia memoriæ prodit Damascenus, animum inuictum principis Iosaphat carnis tentatione oppugnatum, dum demoni consilio plures virgines speciosæ ei in obsequium tradite sunt, ut sic animus illius imbecillis fieret, quam tentationem omnium difficillimam expertus est, adeo ut rapi à Deo in ecstasim fuerit necessarium: postquam verò tentationem illam superauit, desperauit dæmon eum se posse superare.

Sed duplex est tentatio carnis nostræ. Prior est, qua nos inclinat, ut dulcia, mollia, & voluptuosa sumamus. Altera est, qua nos in turpia, & inhonesta ducere curat. Ex primo verò hoc secundum procedere solet: cum enim pugnam ineant spiritus & caro, ille proculdubio superabit, cui adiutoria plura adiunguntur. Si carnem delitiis iuueris, spiritum debellabit: si spiritum poenitentia, & afflictione, ille carnem deiiciet. Nec verò in carnis malum superabitur, sed potius in bonum, sic enim caro in æternum seruabitur, sed nunc ergo de priori hac tentatione nobis agendum est, qua caro concupiscit dulcia, & voluptuosa, cibos optimos, & gustui suauis, vestium cultum nimium, per amplam & ornatum domum, ludos, comestationes, ebrietates, hortos, & prata amœna, & similia, quæ carni placent. Hæc verò caro appetit, tanquam bonum sibi conueniens, & ut ea ei concedantur: ratione hac uti solet, quod necessaria ei sint, vel si non sunt, quod mortalis culpa in his nulla est, non enim legi Dei omnino contraria hæc apparent.

Sed de vita huiusmodi quid scriptura dicat, opere præfium erit

Damasc.

De tertio inimico Carne, scilicet. 225

- A** erit nosse, vt prudētia carnis, & illius ratio, quam diximus, stulta, ac mendax appareat manifestē. Audi primum cælestem magistrū, qui viam Dei in veritate docet, qui apud Lucam sic ait. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis consolationem uestram. Væ uobis, qui saturati estis, quia esurietis. Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Væ cum benedixerint uobis omnes homines. Primum ait. Væ uobis diuitibus. Sic etiam simile væ eis Propheta interminauerat, dicens: Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrū agro copulatis usque ad terminum loci. Et Væ qui opulenti estis in Sion, optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris, qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armenti, qui canitis ad uocem Psalterij. De eisdem diuitibus loquitur Abacuch, cum ait. Væ ei, qui multiplicat non sua. Quæ uerba sic exponit Diuus Bonauentura in caput Lucæ sextum, idest, bona temporalia, quæ non sunt nostra, quia nec nobiscum veniunt, nec eunt, quia non descendet cum eo gloria eius, vt Psaltes ait. Cupidi uero putant hæc sua esse, cum non sint. Simile est illud væ, quod diuitibus interminat Iacobus. Agite nunc diuites plorate ululantes, in miseriis uestris, quæ adueniēt uobis. Et Christus Dominus apud Ioannem. Plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Deinde uero adicit loco superiore cælestis magister. Væ qui saturati estis. Sic Sapiens dixerat: Cui uæ? cuius patris uæ? cui rixæ? cui foveæ? cui sine causa uulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his, qui commorantur in uino, & student calicibus epotandis? Sic etiam Isaias ait. Væ qui potentes estis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miscendam ebrietatem. Cui consonat Iob dicens: Cum satiatus fuerit, tristabitur, aestuabit, & omnis dolor irruet super eum. Addit uero Christus Dominus: Væ uobis, qui ridetis nunc. Quoniam vt Iob ait. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Et Sapiens: Risus dolore miscbitur, & extrema gaudij luctus occupat. Et in Ecclesiasti co dicitur: Fatuus in risu exaltat uocem suam, uir autem sapiens uix tacite ridebit. Ideo Sapiens ait. Cor sapientum ubi tristitia est, & cor stultorum ubi letitia. Cumq; idem sapiens tempora distribueret, ait. Tempus flendi, & tempus ridendi. Prius

Luc. 6.

Isai. 5.

Amos. 6.

Abac. 2.

Bonauent.

Psal. 48.

Iacob. 2.

Ioan. 16.

Prou. 23.

Isai. 5.

Iob. 20.

Iob. 20.

Prou. 4.

Eccles. 21.

Eccles. 7.

Eccles. 3.

De tertio inimico, Carne scilicet.

Ioan. 16.

Iob. 30.

Psal. 2.

Greg.

1. Cor. 4.

Heb. 11.

Ezech. 16.

Eccles. 10.

dixit fletu, quam ridendi, quia præsens vita fletui destinata est. Vnde Christus dixit: Plorabitis, & fletibitis uos, mandatis autem gaudebit. Ait tandem Iesus. Vae cum benedixerint uobis omnes homines. His enim accidet illud Iob. Eleuasti me quasi super uentum ponens, & elisisti ualde. Et Pfalter ait. Quoniam Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus spreuit eos. En o homines quid veritas prima, quid hominum præceptor docuerit de via dulci, ac delectabili, quam uos omnes tanto studio queritis. Sed & alia audiamus similia. Gregorius in primo libro Moral. Expensit præclare, de diuite illo Epulone, qui sepultus in inferno est, nihil aliud mali dici, quam quod epulabatur quotidie splendide, & induebatur purpura, & bysso. Et cum Abraham ei rationem redderet damnationis suæ, nihil aliud ei dicit, nisi recepisti bona multa tua. Contra vero de iustis Paulus ait. Usque in hanc oram & esurimus, & sitimus, & nudum sumus. Et iterum idem Paulus de sanctis ait. Egentes, angustia, afflicti, &c. Vita ergo aspera iustorum est, uita uero delectabilis reproborum. Quid desideras o homo, cum pretiosas vestes, & lautam mensam cupis, amplam domum, & diuitias plures? An non desideras similis esse diuiti epuloni? Quod si hic ei similis fueris, an non si milis tibi erit exitus ac illi? quomodo ergo ista non horres? Deinde expendendus est locus ille Ezechielis. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egenorum, & pauperum non porrigebant. Primam Sodomæ iniquitatem dicit esse superbiam, quia ut Sapiens ait. Initium omnis peccati superbia, qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis. Est enim illa ueluti centrum iniquitatum omnium, unde exeunt omnes lineæ uitiorum. Et sicut in area extollitur palea super granum, non quia dignior, sed quia leuior, ita homo uanus in superbiam erigitur, quia uilis cum sit, se magnum putat. Post superbiam secundam iniquitatem Propheta ait fuisse panis saturitatem, panis uero nomine in scriptura omnis cibus intelligitur, & sic illo uerbo Propheta significauit ciborum abundantiam, circa quos.

De tertio inimico, Carne scilicet. 226

- A** quos gula versatur. Sic etiam Eua post superbiam de gula tentata à Dæmone fuit. Sic etiam Moyses ait. *Sedit populus meus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere, id est, vitulos adorare.* Et iterum in Deuteronomio. *Cum comederint, & saturati sunt, & crastiq; fuerint, auerterunt ad Deos alienos.* Et Oseas ait. *Saturati sunt, & eleuauerunt cor suum, & oblitifunt mei.* Gula lignorum strues est, quibus inflammatur libido. Ideò Hieronimus in epistola ad Furiam ait. Non Ethnæ ignes, non Vulcania tellus, non Vesuius, & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapi-
bus inflammatae. Sicut ergo auceps escam proponit auibus, vt eas capiat. Sic Dæmon cibo decepit Euam: cibo Christum tentauit, & ciborum saturitate nunc plurimos
- B** superat. Tertio loco ponit Propheta abundantiam, diuitiarum, scilicet, quibus omnes delitiæ facillè parantur, sed cælum difficilè comparatur, ad bona sæculi huius obtinenda optima clauis abundantia diuitiarum est, ea enim omnia clausa referantur. Sed ad bona cælestia consequenda aptior paupertas est. *Beati pauperes, quoniam uestrum est regnum celorum.* Si plena esset theca auro, vel domus plena diuitiis, tibi que rex diceret, aperi domum hanc, & vniuersa, quæ in ea sunt. tibi cape. Diceret, quæ nam clauem aperiam? Duæ sunt claues, altera aurea ex serico pendens filo, altera ferrea ex fune vili pendens. Sed aurea vel nullo modo, vel difficilimè aperies, ferrea verò facillè: quam capies, vt aperias? nonne ferream? Ad eum modum se habent diuitiæ, & paupertas. Diuitiarum abundantia clauis est aurea, ea adhibita sæculum præfens facillè aperies, ad vniuersa enim, quæ volueris inuam aperiunt diuitiæ, ad honores, & gloriam temporalem assequendam, ad dignitates, & delicias, quia pecunie obediunt omnia. Sed cælum aut nullo modo, aut vix aperies. Audi dicentem *facilius est, camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum celorum.* Camelus funis est grossior, hæc intrare potest per foramen acis, sed difficile, si in fila diuidatur, sic diues si se, suæque diuidat in pauperes, & egenos, intrare potest

Exod 32

Deute. 31

Ose. 13

Hieron.

Luc. 8.

Simile.

Eccles. 10.

Matth. 19.

De tertio inimico, Carne, scilicet.

simile.

Eccle. 33.

Matt. 20.

in cælum, si vero vniuersa congreget, & sibi seruet, camelus est, per foramen acus non transibit. Sicut ergo musca accedens ad patinam mellis, si se totam non immittat in illud, sed ore tantum attingat, & prælibet, ac solum necessarium cibum sumat, citò abscedit. Sin autem se totam ingurgitat in mel, perit omninò, sic iis contingit, qui ex his, quæ mundi sunt, vel multum, vel parum sumunt, hi enim salui fiunt, illi pereunt miserè, sicut Sodomitæ, qui rerum abundantia periire. Otium etiam Propheta narrauit in ter Sodomæ iniquitates, & meritò, quia vt Sap. ait: *Multam malitiam docuit otiositas.* Vnde quibusdam dicitur: *Quid hic statis tota die otiosi?* Et postea ait. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Non otiosi, sed operantes præmio donantur. Et tandem vt supremam Sodomæ iniquitatem dicat, ait B Propheta, ipsos misericordia in pauperes vsos non esse. In hac verò Sodomæ iniquitate, per Ezechielem descripta, eorum vitam quasi in typo expressam videbis, qui nunc nobiles, & diuites mundi huius dicuntur, qui superbi, ac arrogantes sunt, aliosque despiciunt, cibis implentur vsq; ad fatientiam, abundantia rerum omnium fruuntur, otio vacat, & in nullo hominum labore sunt, sed ludo, & vanis colloquiis indulgent, & manum egeno non tribuunt, quia in vanitates vniuersa infumunt, & pauperibus nihil est reliquum: Hic certè qui Sodomam in iniquitate imitantur, in supplicio ei similes erunt. Audiuius Christum Dominum, audiuius etiam Prophetam de via voluptatis differentes: C
Philipp. 3. audiamus iam Paulum, qui de ea Philippensibus scribens ait. *Multi ambulant, quos sepe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus. quorum Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Multi ambulant,* ait Paulus, *multorum hæc via est. Via est lata, uia perditionis, & multi intrant per eam, qui ideo sanguinis lachrymis deplorandi sunt, & ideo ait. Flens dico. Sed qui nã hi? Certè qui inimici sunt crucis Christi, qui nihil cum Christo pati volunt. Sed vniuersa dulcia querunt, qui terrena sapere dicuntur, quia hæc solum querunt, in his delectantur, quorum Deus uenter est, quia ei vniuersa offerunt,*
quæ

Matt. 7.

De tertio inimico Carne, scilicet. 227

A quæ possident: quorum gl'oriam confusione terminatur. Sicut Oseas ait. *Gl'oriam eorum in ignominiam commutabo.* Ose. 4.
Tandem via voluptatis via perditorum dicitur in scriptura. Hinc Sapiens: *Latere ergo iuuentis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum, & ambula in uis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum, & scito, quod pro omnibus his adducet te Dominus in iudiciũ.* Et Hieremias ait. *Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam, sed abierunt in uoluptatibus, & in prauitate cordis sui mali, factique sunt retrorsum, & non in ante.* Sic etiã apud Lucam verbum Dei dicitur suffocatum à voluptatibus, & diuitijs. Eccles. 11.
Hier. 7.
Luc. 8.

Hæc sunt, quæ de via voluptatis, ac delectationis in scriptura diuina tibi tradidit. Attende nunc, an via hæc tibi placeat, & præligenda sit. Sed prudẽtia carnis, quæ hanc viam deserere nullo modo uellet, obicit. Quod nam mortale peccatum est in cibo lauto, in uelle pretiosa, in ludo, & uita denique delectabili? Respondetur, licet hoc ex obiecto non sint mortalia peccata, sapẽ tamen aliunde fit, ut lethaliter peccet, qui hæc admittit. Sicut his accidit per sepe, qui debita non soluunt, qui liberos conuenienter educare, & in statu debito collocare non possunt, nec ullã eleemosynam facere, etiam cum tenentur, quia plurimam substantiã in ludo, aut uanẽ consumunt. Sed licet hæc omnia cessent, & licet natura sua hæc don sint mortalia peccata, tamen eis adherent, & adeo uicina sunt lethalia peccata, ut uix ab eis separari queant, etiam à sanctissimis uiris.

C Vnde à vulgo hominum nunquam separantur, & ideo qui illam uitam agit, innumera peccata mortalia admittunt, ac damnantur. Ita tradit Gregorius ubi supra, cum de diuite epulone agit, & Basiliius, qui ait, nõ solum peccata manifesta homines perdere, sed etiam plura alia, quæ manifeste, & natura sua peccata non sunt, tamen peccatorum fontes, & origines, ac ueluti semina, & huiusmodi est uita delectabilis. Hanc uerò doctrinam manifestam facit experientia ac ratio. Experientia quidem, non aliena, sed tua. Dic mihi obsecro, si hanc uitam delectationis, ac blanditiarum aliquando tenuisti, uel nunc tenes, nãquid à peccatis

De tertio inimico, Carne, scilicet,

catīs pluribus immunis fuisti? Si ergo experiris in hac via **A**
sæpè te mala perpetrasse, ergo via hæc via inferi est, & om-
ninò ab ea tibi declinandum. Ratio etiam illud manifesta
ostendit. Quoniam ea est difficultas in bello spirituali, in
carne spiritui subiicienda, ut sanctissimi viri vix illud fue-
rint consequuti multis orationibus, ieiuniis, ac asperitati-
bus, quo ergo pacto tu infirmus, ac debilis id assequere vi-
ta dulci, & voluptatibus plena? De se ipsis memoriæ pro-
diderunt Augustinus & Hieronymus, iis carnis tentatio-
nibus impugnatos, ut vix remedium inuenirent, cum plu-
ra adhiberent, & ad Deum clamarent, præcipis castita-
tem, da quod iubes, & iube quod vis. Et quod magis mi-
randum est, Paulus orat, ut stimulus carnis ab eo auferat-
tur, & ipse ait. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne* **B**
forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Et Iob san-
ctissimus ait. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut nec cogitarem*
quidem de uirgine. Quid obsecro erit ei, qui nulla, aut mi-
nima gratia ornatus est, nulla sacramentorum frequen-
tia munitus, nullis orationibus, & cælestium considera-
tione ac afflictionibus armatus? Hostibus acerrimis val-
latus es, si imparatus es, quomodo stare poteris? Etiam
in carnalibus bellis animaduersum est à pluribus authori-
bus, milites debilitatos fuisse luxu, & delectatione, ac
eneruatos, ut faciliè ab hostibus, quos superauerunt, su-
perarentur. Sic in Capua, & illius delitiis eneruati sunt An-
nibalis milites. Sic Romani, postquam se delitiis tradide-
re, antiquum animi robur amiserunt, & superati sunt ab his, **C**
quos prius superauerant. Quid obsecro faciet luxus, & vi-
ta delectabilis in milite spirituali, in spirituali certamine?
Ideò ergo delectabilis vita abiicienda, quia non erit im-
munis à delicto, qui eam tenuerit. Hac ratione, ait Gre-
gorius, ad piscationem Petrus rediit, postquam à Chri-
sto vocatus est, sed Matthæus ad telonium non rediit,
quia hoc vix, aut nunquam sine peccato exerceri valet.
Ea ergo nobis fugienda sunt, quæ vix sine peccato tene-
re possumus. Huiusmodi vero est delitiosa vita, in
qua caro delicatè enutrita superat faciliè spiritum, in
vita

Aug.

Hierony.

2. Cor. 12

1. Cor. 9.

Iob. 31.

Greg.

- A** vita vero aspera non sic fit, sed spiritus facile carnem superat. Qua in re similis est caro piscei Tobia, qui dum erat *Tob. 6.* in aquis fortiter inuasit Tobiam, ut trepidaret, ac diceret, Domine inuadit me. Sed Angelo monente in terram extractus piscei palpitare coepit, & vires omnino amisit. Ita caro in delectabilibus enutrita spiritum deuorare praesumit. Si vero in aspera ducatur, vires deponit, facileque superatur. Solet aliquando equus sentire, quis sit *Simile.* equus, quem vehit, quem si robore praeditum agnoscat, & viribus potentem, ei paret, ac subiicitur, si vero videat exilem puerum esse, eum deicere tentat in terram. Ita omnino caro nostra si videat virilem, ac fortem esse spiritum, ei paret, nec renitur, si vero debilem agnoscat, eum in terram deiecit. Cave ergo, ne tibi vita delitiosa placeat, efficiarisque similis Achaz, de quo Regum tradit historia. Cum uidisset altare Damasci, misit *4. Reg. 16.* rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque Vrias sacerdos altare iuxta omnia, quae praeceperat rex Achaz. Porro altare aereum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi. Licet ergo idola non coluerit Achaz, sed Deo sacrificare voluit in altari Damasci. Hoc ipsum plurimi fidelium volunt. Deum quidem verum colunt, sed in altari gentium, in vita, scilicet, gentili, in vita delitiosa, ac turpi. Altare Deitollit, qui crucem horret, quae Dei altare est.
- C** Altare gentium erigit, qui voluptatibus plenam vitam sibi eligit sectandam.

Aduersus hanc carnis tentationem. Primum sit remedium consideratio naturae hominis, qui natus ad laborem, non ad delitias est, & ideo de humo factus, quia sicut terra, ut fructum proferat bonum, aranda, & fodienda, ac sulcanda est, quod nisi feceris, spinas, & tribulos germinabit. Ita omnino caro nostra nisi male, duriterque tractetur, mala proferet germina vitiorum.

Secundo in idipsum proficit mortis consideratio, & vilitatis corporis, ac animi dignitatis. Quid obsecro, *D. T. p.* nitium curandum corpus est, quod cras esca verum u

De tertio inimico, Carne, scilicet.

erit: quid nam corpus est, si spiritui conferatur, an non vile
figmentum? Cur ergo carnis multam curam facis in desi-
deriis, cur ei indulges, & spiritum non curas? hoc est indi-
gnum illud, quod Sapiens expressit, cum ait: *Vidi seruos*
inequis, & principes ambulantes super terram quasi seruos. An
non id passim vides, cum corpora ornata, & animas de-
perditas vides? Princeps quidem animus est, pro quo or-
nando sanguinem Deus fudit. Corpus quotidie labas, &
animum post annum? Corpus quotidie cibas, animū post
annum? Corpus ornas, & animum derelinquis nudum?
Id, quod tibi est commune cum brutis, adeo curas, & id
negligis, quod tibi est commune cum angelis? Confide-
ratio etiam peccatorum, pro quibus æternas pœnas mere-
mur, & consideratio passionis Christi, & dolorum ipsius
quos pro nobis pertulit, efficiet, vt eius causa aliquid pa-
tiamur, quo peccata hic delere valeamus. Ex his omnibus
considerationibus colligendum nobis est remedium ad-
uersus hanc tentationem. Illud verò est quod sibi quis-
que statuat aliquam asperitatem quotidie subeundam, qua
caro opprimatur, & Deo pro peccatis aliquid offeramus.
Et quo plures fuerint asperitates, ac dolores, eo vita no-
stra iustior ac Deo gratior erit. Vita nostra vita poeniten-
tia est, & ideo quotidie nobis agenda est. Sicut cum dux
strenuus obidet ciuitatem, quo die aliquid agere curat, vt
eam expugnet, & eum diem perditum dicit, quo nihil
egit aduersus hostes. Ita omnino expugnandum corpus
traditum nobis est, quotidie ergo aduersus illud aliquid
agendum. Hoc est consilium illud Christi Domini Luc.
C
Luc. 9. 9. Tollat crucem suam quotidie, quotidie enim crux tollitur,
cum quotidie corpus maceratur, vt dicere possis illud Pau-
li: *Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circum-*
feremes. *Semper*, idest, omni die. Sicut ergo Pharaon videns
multiplicari Israel, statutos in dies singulos labores eis im-
posuit, vt opprimeret, ita tu videns eleuari corpus, illud
opprime quotidianis afflictionibus. Sed ais, non pos-
sum tanto odio corpus prosequi. Respondet Diuus Tho-
mas: plus diligit corpus iustus, qui illud seruat in vitam æter-

Eccles. 10.

Simile.

Luc. 9.

1. Cor. 4.

Exod. 1.

D. Tho.

æter=

A æternam parum afflictum, quàm peccator, qui in æternū mittit ignem, licet nunc parum delectationis ei præstet. Si cut plus diligit corpus, qui aspera suscepta medicina illud incolume cōseruat, quam ille, qui illud interire permittit, ne paruum doloris subeat, &c.

CONCIO. II.

De tertio inimico, Carne, scilicet, & eius tentationibus.

THEMA.

Fugite fornicationem, omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. 1. Corint. 6.

B **F**ORMIDANDVS Nobis hostis caro nostra est, & eò formidabilior, quo audacius pugnat, quia inuicta Venit e celo dux Christus, qui cum Dæmone forti armato confligit, eum superauit, ac alligauit, arma abstulit, in quibus Luc. 11. confidebat, & ligatum nobis reliquit, ac victum, non ergo ille formidabilis inimicus? Simili ratione cū mūdo bellum iniit, eumque similiter superauit, vnde ad suos ait. Ioan. 16.

C *Confidite, ego vici mundum,* quasi dicat, nolite eum timere, deuietus à me inimicus est, sicut & Dæmon. Qui vero milites semel deuicti sunt, qui terga hostibus dederunt, non adeo sunt formidandi, imbecilles enim redditi sunt, cum semel fuerunt superati. At vero caro nostra inuictus dicitur inimicus, non quia eam Christus nō vicerit seruis suis, sed quia cum i la Christus non pugnavit, nulla enim in Christo rebellio fuit, quam ille vinceret, quia omnino

Iff 5. caro

De tertio inimico Carne, scilicet.

caro subdita spiritui fuit. Vnde licet ille gratiam nobis ob-
 tinuerit, vt carnem superemus, sed ipse eam non supera-
 uit in seipso, quia cum illa non confligit. Et ideo potiores
 aduersus nos obtinet vires, fortiusque pugnat, & magis
 aduersus spiritum praualeat. Præcipue verò tentatione lu-
 xuriæ, quæ potentissima est, & quodammodo spiritum
 cogere videtur, ac eum ligare quodammodo, qua ratione
 in hoc peccato summa erubescencia est, nec solum in illi-
 citis, verum & in licitis, & honestis, quia cum supremus
 hominis honos sit, quod liber sit arbitrio, & hæc illius
 maxima sit dignitas, erubescit carnis motum, qui li-
 cèt libertatem non omninò tollat, imminuit tamen maxi-
 mē. Ita Augustinus. 14. de Ciuitate Dei, cap. 18. Ideò
 indecorum est homini à carne superari, quia eam sibi sub-
 ditam fecit Deus. Mouetur quidem caro sine rationis im-
 perio, quia polyticè obedit rationi, estque similis caele-
 stibus corporibus, qui licèt motu raptus rapiantur à pri-
 mo mobili, tamen suos habent proprios motus, quibus
 mouentur, vincitamen à carne foedissimum est, sicut om-
 nino erubesceres, quod seruus emptitius vellet, domi-
 tue præesse, & tibi dominari. Et hoc est, quod Sara susti-
 nere non valuit, & ideo ait. *Elíce ancillam, & filium eius.* Et
 ideo Paulus aiebat, se à carne, & spiritu nequam colaphi-
 zari. *Datus est mihi stimulus carnis mee, Angelus Satanae, qui
 me colaphizat.* Quod si primum carnis motum dixit cola-
 phizationem, quo nomine compellaret fornicationem?
 Ideò ait Augustinus vbi supra, erubescimus opera car-
 nis etiam licita, nec erubescimus iram etiam illicitam, quia
 hæc audit rationem, caro vero mouetur etiam contra im-
 perium rationis motu illicito. Ideò statim seipso serubue-
 runt Adam, & Eva. Efficit enim caro cum spiritu illud,
 quod Esdras ait. *Videbam Apemen filiam Bezagis, murrifici con-
 cubinam regis sedentem iuxta regem ad dexteram, & auferentem
 diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cede-
 bat regi in dextera manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam.* Con-
 sidera nunc, & attende, quid caro cum carnali homine
 faciat, qui ei prauo adhæsit amore. Ad dexteram homi-
 nis

Anz.

Genes. 16.

2. Cor. 12

3. Esdr. 4.

- A**nis caro est, quia potiori loco sedet, quàm spiritus. Diadema tollit de capite eius, sibi que imponit, cum regnat peccatum in mortali corpore, & spiritus carni subditur. Sinistra eum alapis cædit, dum eum inhonorat, si Angelus Satanæ colaphizat Paulum propter inhonestum motum, an non potius colaphizatur homo, cum vile perpe-
trat peccatum & à carne pessundatur? Hinc Augustinus in illud Psalmi: *Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum*, per opprobrium peccatum intelligit, quia summum hominis opprobrium est peccatum, præcipue carnis. Vnde Hieronymus ad Rusticum ait. Nihil Christiano foelicius, cui promittitur regnum cælorum. Nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur. Nihil
- B**fortius, qui vincit diabolus. Nihil imbecillius, qui à carne superatur. Et ideò hoc summum hominis opprobrium est. Ideò Gregorius ait, carnis peccata esse minoris culpæ, sed maioris infamiæ. Maximum hominis opprobrium luxuria est. Hinc Xenophon in vita Cyri ait, summum dedecus, & opprobrium, quod à Persis homini dabatur, fuisse, cum imponebant ei in humeris mulierem nudam. Merito ergo orat Psalter: *Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum*, id est, quod timui, sic enim Hieronymus transfert. Timui incidere in opprobrium, si à carne superatus fuero. Oro ergo, vt hoc opprobrium à me auferas, & si me à carne tentari permiseris, non me permittas succumbere, quod mihi summum opprobrium
- C**erit, quod idem est cum illo Pauli: *Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis eius*. Insurgit quidem in homine peccatum, cum carnis tentatio procedit. Sed non regnat, nisi cor inficiat, & superet, ideò orandum cum Psalte, aufer à me Domine opprobrium istud, & effice, vt tentationi carnis non succumbam, vt mei non dominetur. Ex dictis colligitur, maximum inimicorum carnem esse, & difficile superari, quoniam libertatem hominis quasi vi quadam dulci tollere videtur, vnde erubescētia procedit. Hinc Iacob.

Aug.
Psal. 118.

Hieron.

Grego.

Xenoph.

Hierony.

Rom. 6.

Iacob. 1.

Verba

De tertio inimico, Carne, scilicet:

Verba illa abstractus, & illectus significant summam appetitus nostri vim, qua abstrahit nos post se, & illicit, ac in nequit. Merito ergo a tanto inimico pauendum, & eius op probrium nobis timendum, sicut Dauid timebat, inquiren dumque, qua arte illam vincere poterimus.

Et primum, quoniam peccatum carnis facile homini bus apparet, nec adeo graue, attendendum est sumum Dei odium in illud. Hoc verò facile colligemus ex supplicijs à Deo propter illud inflatis. Quorum primum dilu uium fuit, quod præcipue propter carnis peccata venit, & immensam illam aqua Deus effudit, vt ignem concupiscẽ tiæ extingueret. Et quoniam iusti pulchritudine mulierũ allekti, eis inhaferunt, iniusti facti sunt, & Deus dixit: *Pœni*

Genes. 6.

ter me fecisse hominem, & non permanebit spiritus meus in homi

Genes. 19.

ne, quia caro est. Et denique aqua vniuersum mundũ perdi dit relicto solo Noë, & domo ipsius. Secundum supplicium propter carnis vitium sumptum fuit, cum quinque ciuita tes igne celi absumpsit, vt ignis ignem concupiscentiæ tol leret. Inaudita profectò, ac miramini homines ultio. Sed pec cati grauitas tanta poena digna erat. Vnde scriptura ait: *Clamor Sodomorum uenit ad me.* Clamare dicuntur illa pec cata, ac vociferari in Deum, quia grauissima. Carnis etiam peccatum causa extitit interitus Sichem, & totius ciuitatis.

Genes. 34.

Simili peccato perit Ona filius Iudæ, quia Deo perem ptus est subito. Propter hoc etiam peccatum tribus Ben iamin perempta fere est. Hoc Salomonem perdit, &

Genes. 38.

Iud. 20.

3. Reg. 11

Tob. 8.

2. Reg. 12

Dani. 13.

idola colere fecit, & septem viri Saræ propterea occisi sunt, vt Raphael Tobia dixit. Propter illud diuina ultio defecit in Dauid, & regnum amisit, & vxores eius filius publicè dehonestaui. Hoc perdidit fenes, qui in Susannæ concupiscentiam exarserunt, propter hoc vitium viginti

Num. 25.

quatuor millia hominum vna die occisi à Deo sunt, vt in Numeris memoriæ proditum est. Et hoc dedit consi lium Balan, vt funditus deleteretur Israël, vt fornicari eum faceret Balaac, meretricibus ea de causa missis. Et adeo turpe hoc vitium est, vt dicat Paulus: *Fornicatio nec nominetur in uobis.* Solum enim nomen, & vox hominem

Ephes. 5.

inficere

A inficere videtur. Reliqua quidem vitia perpetranda non sunt, at si nominentur, parum refert. Hoc vero nec nominari debet.

Sed forsan inquires, quid sit in hoc peccato, cuius causa Deus sic illud execratur, & nos similiter execrari debemus. Certè plures sunt rationes, quas nobis proponit Paulus, & nobis expendendæ sunt, si primum dixerimus, Deum ipsammet puritatem esse, at vitium hoc ipsa impuritas, & cum seipsum erubescat inhonestus, quid mirum, si Deus eum auersetur? Sed iam Pauli rationes expendamus, quarum prior est. Nescitis, quoniam corpora uestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. Sicut cum vides arborem grandem plu-

1. Cor. 6.

B rimis ornatam ramis, eam miraris, laudas. Ita Christum cogitare debes arborem esse maximam, cuius nos rami sumus, & membra, non solum quo ad animum, sed etiam quo ad corpus. Cum ergo homo fornicatur, tollit Christi membrum, & efficit illud meretricis membrum, an non ingens hoc sacrilegium est? Hinc Malachias ait. Transgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israël, quia contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quia dilexit, & habuerunt filiam Dei alieni. Disperdet Dominus uirum, qui fecerit hoc. Diuus Thomas

Malach. 2.

in hunc locum Pauli ait. Dicit Aristoteles in libro de generatione animalium, quod in masculo est principium actuum generationis, in femina passuum. Et sicut planta,

D. Tho.
Arist.

C cuius vita principaliter ordinatur ad generationem, semper est vnum corpus, in quo vtrunque principium vnitur, ita in animalibus, quæ ordinantur ad altiores actus vitæ, non semper est vnum corpus habens hæc duo principia, sed in generatione fit vnum, iuxta illud. Erunt duo in carne una. Hæc Diuus Thomas. Ex quibus patet, fornicarium, cum prius esset vnum cum Christo, effici vnum cum meretrice, quod grauissimum est piaculum. Secundum rationem addidit Diuus Paulus in verbis, quæ in Themate proposuimus. Fugite fornicationem, omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. In quæ verba Diuus Thomas ait. Merito Paulus dicit, fugite

Genes. 2.

D. Thom.

De tertio inimico, Carne, scilicet,

cit, fugite fornicationem, quo innuit alia vitia superari re
fistendo, hoc vero fugiendo, nam in aliis quanto quis par-
ticularia considerat, & tractat, tanto minus in eis inuenit,
vnde delectetur, imo magis anxietur propter pœnalita-
tes, & afflictiones, quas habent, vel intrinsecus, vt inuidia
impatientia, amaritudo, &c. Vel annexas, vt superbia,
auaritia, in quibus dum impeditur quis ab aliis idem
quærentibus molestat. Sed in fornicatione, quo magis
particulare considerat, eo magis delectatur, & incendit-
tur, ideoque hic fugiendum omnino est à cogitatione, vi-
su, & omni occasione. Hinc Aristoteles. 3. Ethicorum

Aristo.

ait. Hoc quod sapientes plebis passi sunt ad Helenam, hoc
oportet nos pati ad delectationē libidinis, vt scilicet, studē
tes virtuti dicamus, fuge, fuge, sicut sapientes plebis dixe-
runt, fugiendam Helenam, ne sua pulchritudine cape-
rentur. Ora ergo Dominum cum Psalte: Auerte oculos

Psal. 118.

meos, ne uideant uanitatem, auerte cogitationem, ne eam at-
tendat, auerte denique omnem occasionem. In manus
tyrannorum sapē martyres se dederunt, & in leones, &
ignes se coniecerunt, at nunquam in occasiones libidinis,
imo, vt eas vitarent aliquando in flumina se dabant, & in
mortem. Ex dictis apparet quanta sit carnis potentia, cu-
ius præcipua victoria in fuga est, cum enim hostis fortis
est, cum eo decertamus, cum vero nobis tortior manife-
stē fugæ remedium quærimus. Fortissimus profectō ini-
micus caro est, cum præcipuum cōtra eam remedium fu-
ga sit, fugite fornicationem Paulus ait. Sed iam eius ra-
tionem attendamus, quæ secunda est. In reliquis pecca-
tis corpus nostrum non inquinamus, sed in fornicatione
inquinatur corpus nostrum, & illud graui iniuria af-
ficimus, quia illud inquinamus contra rationem. Hinc

Apoc. 3.

Apocalypsis. 3. dicitur: Habes pauca nomina in Sardis, qui non

Apoc. 14.

inquinauerunt uestimenta sua, id est, corpora, & iterum in ca-
pite. 14. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati uir-
gines enim sunt. Hinc etiam Paulus: Propter quod tradidit

Rom. 1.

illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, ut contume-
liis afficiant corpora sua. Et iterum: Propterea tradidit illos
Deus

- A** Deus in passionibus ignominie. Et ideo cum castitatem mone-
ret ait Theſſalonicenſibus. Vt ſciat unusquiſque uas ſuum poſi-
dere in ſanctificationem, & honorem, non in paſſionem deſiderij,
ſicut & gentes. Qui ergo caſtus eſt ſanctificat, & honorat cor-
pus ſuum, qui uero inhoneſtus illud deturpat, & inhono-
rat, ac ignominiaſ afficit. Commune quidem omni pecca-
to eſt, ut animam inquinat, & inhonoret, ſicut contra uir-
tutem eam ornat, & honorat. Hinc Sapiens monet. Filii mi, in
manſuetudine ſerua animam tuam, & da illi honorem ſecundum me-
ritum ſuum. Peccantem in animam ſuam quis iuſtificabit? & quis
honorificabit ex honorantem animam ſuam? Præcipua tamen ra-
tione luxuria inquinat, & exhonorat, ac deturpat animam.
An non turpe duceres, ſi à ſeruo conculcareris? An non
turpiſſimum ſi à beſtia in omnibus regereris, ac ducereris?
B Sed quid obſecro minus pateris, cum à carne ſupera-
ris? An non ſerua te conculcat, & deſpicit? An non beſtia
te ducit, ac reducit? An non te ut iumentum ligat, & in ſta-
bulum ducit? An non te colaphizat? ſolam carnis tenta-
tionem colaphizationem dicebat Paulus, ut ſuperius ad no-
tauiſus, quo obſecro nomine cōpellaret fornicationem?
Vilis profeſſo, ac viliffimus fornicator eſt. Hinc cum co-
ram Diogene Alexander eximie à quodam laudaretur.
Reſpondit Diogenes eum contemnens, Alexander ſer-
uus eſt ſerui mei, qui ſeruus eſt corporis, & appetitus, ſed
non animam ſolam inhonorat luxuria ſicut alia vitia, ſed &
corpus: reliqua peccata, ait Paulus, extra corpus ſunt, ſed
C qui fornicatur in corpus ſuum peccat, illud inſcit, ac detur-
pat, & hac ratione Dei iuſto iudicio ſæpè fit, ut corpus
luxurioſi exterius deformetur lepra, & aliis infirmitati-
bus, ut nouerit ille, quomodo animam prius inquinaue-
rit, & corpus ipſum peccato poſuerit, quod quia ſpiri-
tualibus oculis non uidet, videat vel corporalibus corpo-
ris maculas, & inquinamenta. Merito orat Pſaltes, ut
ſuperius diximus: Amputa opprobrium meum, quod ti-
mui, aufer à me opprobrium luxuriæ, quod ita timui,
ut fugerem quaſi à facie colubri. Præcipue uero fu-
gienda hæc dehonoration corporis noſtri eſt, poſt-
quam

1. Theſ. 4.

Eccleſ. 10.

Pſal. 118.

De tertio inimico, Carne, scilicet,

postquam à nobis susceptus Christus in Eucharistia est, A
ille enim ingressu suo corpus honorificauit nostrum, illud
efficiens templum suum, & gloria Domini impleuit cor-
pus nostrum eo intrante in illud. Caue ne de te dicatur illud
Thren. 4. Hieremix. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.*
An non id facit, qui sacramentis cælestibus nutritus ad vi-
lia vitia descendit?

1. Cor. 6. Tertiam rationem Paulus adiicit, dicens: *An nescitis, quo-
niam mēbra uestra templū sunt Spiritus sancti, qui in uobis est, quē
habetis à Deo, & nō estis uestri, empti enim estis pretio magno, glo-
rificate, & portare Deum in corpore uestro. Elegit quidē Deus
animam nostram in domum præcipuam, tamen etiam in
corpore nostro habitat, in quantum exequitur opera cha-
ritatis. Domum verò Dei decet sanctitudo, & omnis mū-
dities, cauendum ergo maximè ab immunditia fornicatio-
nis, ne si templum Dei violauerimus, disperdat nos Deus.* B

Sed iam de remediis, quibus huic vitio occurratur agen-
dum est. Aliquando tentationes luxuriæ non ita à carne
procedant, ut illa sit potior causa, sed Dæmonis vexatio,
vel hominis superbia, quam, ut deiiciat Deus, viles permit-
tit tentationes, & tunc præcipuum remediū est oratio hu-
milis, & humilitas orans, ac sui cognitio, & despectus. Om-
nibus vero notum esse debet, castitatem Dei donum esse:
Sapient. 8. & ab alio quàm à Deo haberi non posse. Vnde Sap. ait.

*Et sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det. Et
hoc ipsum erat summa sapientia, scire, cuius esset hoc donum, adij-
Simile. Dominum, & deprecatus sum illum. Et quemadmodum ille,
qui à rege suscepit castellum custodiendum, nec illud ab
inimicis tueri potest, illud regi tradit, ut ille, qui potēs est,
illud incolume ab hostibus seruet. Sic cum quidam iustus
valde impugnaretur sensualitē tentatione, prosternens se co-
ram crucifixo, dixit: Domine terram corporis mei, quam
à te teneo, amplius tueri non possum, ego reddo eā tibi, de-
fende tu eā, & hac humilitate superauit tentationē, quia cu-
stodiēs paruulos Dñs, humiliatus sum, & liberauit me. Ad omnē
pellendā tētatōnē oratio humilis iuuat maximè. Sed præ-
cipuè contra sensualem, ut de se affirmat Hieronymus.*

Sed

- A** Sed quia nunc de carnis tentatione agimus, quæ præcipuè à carne proficiscitur, de remediis aduersus eam agendum est, in quibus illud primo attendendum nobis est, quod Paulus monet. *Non regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obedientis concupiscentiis uestris.* Nomine verò peccati sapenumero in Scriptura appetitus significatur, quia est effectus, & causa peccati, sicut ibi: *Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, id est, appetitus inordinatus.* Nunc ergo nos Paulus monet. *Non regnet peccatum in uestro mortali corpore.* Non ait, non sit peccatum in vestro mortali corpore, id enim in nostra potestate non est, appetitus enim insurgit aduersus rationem, nec prohibere id nos valemus, & ideo illud nobis non imputatur ad peccatum. Sed ait, non regnet, quia actus voluntatis cū filij sint reginæ, reges sunt, & regnant in nobis. Actus verò sensualitatis cum sint filij seruæ, serui etiam sunt, tanquā partus, qui sequitur vterum, nec regnare valent, nisi voluntatem superent. Hoc verò nobis cauendū Paulus monet, quasi dicat. Et si oriantur in te appetitus prauus, sed non dominantur. Et ecce ancillam, & filium eius, non enim erit heres filius ancillæ cū filio liberæ. Hinc Psal. ait. *Si mei non fuerint dominati, tunc immanulatus ero, & emundabor à delicto maximo, id est à peccato mortali.* Noli ergo mœrere, quòd tentaris, noli de hac re discruciar, cura verò, ne tētatio te opprimat, ne te superet. Sed quibus remediis vtendum sit videamus.
- C** Primum quidem remedium est, & illud potissimū, quod superiore concione diximus, vitare, scilicet, corporis delicias, præcipuè in cibo, & potu. Hinc Paulus. *Nolite inebriari uino, in quo est luxuria.* Qua in re omnes sancti nobis mira exempla tradiderunt, qui corpus affligerunt, vt potius cibū cogitaret, quàm delicias. Sic enim Hilarion corpori suo dixisse Hieronymus in eius vita author est.
- Secundò omnis nobis fugienda huius vitij occasio est, vt superius dixi: Occasiones verò vitij huius sunt multe. Prima, conuictus, & familiaritas cū luxuriosis, de quo plura superius dicta sunt, cū de mundo egimus. Secunda lectio librorum turpium, qui serpentium veneno pleni sunt. Cogita, mētem tuā aridæ materiæ persimilem esse, quæ vulgo dicitur (*yescā*)
- Gg quām

Rom. 6.

Rom. 7.

Gen. 21.

Psal. 18.

Ephes. 5.

Hierony.

De tertio inimico, Carne scilicet,

quam facile ignis inflammat: & ideo ab omni scintilla ignis **A**
 tibi cauendū. Tertia, otium, quod superiori concione ostendi-
 mus ex Ezechiele iniquitatis Sodomæ causam extitisse.
 Quarta mulierū familiaritas, earumq; cōspectus, quē fugien-
 dum etiā Ethnici sapientes Græci dixerunt. Non solū libido
 nobis fugienda est, sed illa vniuersa, quæ propē libinem sunt.
 Sicut non solū ab igne declinas, sed propē etiā accedere, ne
 igniaris. Audi quid Angelus moneat Loth. *Salua animam tuā:
 noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in mon-
 te saluum te fac, ne & tu simul pereas.* Ignis quidem Dei descen-
 dit in inhonestos, ideo nō solū à Sodomā exeundū, sed in
 omni regione, quæ propē est, non est standum. Qui verò ait,
 inhonestus non ero, sed occasiones nō fugiam, propē Sodo- **B**
 mā manet, ipse peribit. *Qui enim amat periculum, peribit in illo,*
 vt Sapiens ait: & iterum Sapiens ait. *Astutus uidens malū absco-
 ditus est, parua pertranseuntes sustinuerunt dispendia.* Et iustus
 timet, & declinat à malo. *Stultus confidit, & trāsilit.* Sancti enim
 timuerunt occasiones, & ideo eas declinauerunt. Nos verò
 miseri confidimus, & occasionē non fugimus, & ideo in eam
 incidimus.

Tertiū remediū maximum est frequentia sacramentorū, si
 debite suscipiatur: & deuotio, ac affectus singularis ad Mariā
 Dei matrē, præcipue ad eius Annuntiationē, & Conceptionē.
 Et primū de sacramentorū frequentia ratio est manifesta.
 Infirmitas enim, ac imbecillitas naturæ nostræ facit, vt carni **C**
 succubamus: gratia verò Dei efficit, vt cor stabiliatur, ac forte
 sit ad omnē superandam tentationem. gratia verò in sacramē-
 tis percipitur, de quibus scriptum est: *Haurietis aquas in gaudio
 de fontibus Saluatoris.* Sicut ergo is, qui aqua indiget, ad fontē
 accedit: ita qui gratia eget, ad sacramenta accedat oportet, gra-
 tia verò nobis opus est, vt infirmam naturam sanemus, ne car-
 ni succubat, ergo vt id assequamur, sacramenta percipiamus.
 Sed singulari ratione diuinissimum Eucharistiæ sacramētum
 id præstat, quia in eo est fons puritatis, & gratiæ Christus Do-
 minus. Hinc de eo multis retro sæculis Zacharias prædixe-
 rat. *Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumē-
 tum electorum, & vinum germinans uirgines?* Multa fausta de
 Christiana

Gen. 19.

Eccles. 3.

Prov. 27.

Prov. 14.

Isa. 12.

Zachar. 9.

- A** Christiana Ecclesia vaticinatus, ea concludit his verbis, quibus Eucharistiam expressit, de qua ait, frumentum esse cælorum, quia tanquam cibus viuientium per gratiam est. Dicit etiam vinum esse germinans virgines, ex quo manifestè patet, quod sicut est vinū in quo est luxuria, vt ex Paulo diximus, ita est aliud vinū, quod virginitatē, & castitatē germinat. Hoc verò efficit sanguis, & corpus Christi, qui de purissima cōcipi Virgine voluit, & virginitatē, & castitatem mūdo attulit, vt qualis cælestis est, tales essemus cælestes, & hanc cælestē castitatis virtutē efficit singulari ratione in his, qui eū dignè suscipiunt. Sicut arbor illa paradisi erat ex vtraq; parte fluminis, & afferebat fructus duodecim, ita Christus arbor vite est, & ex vtraq; fluminis parte consistit, quia in cælo est ad patris dexteram, & in terra sub speciebus panis & vini. Duodecim verò fructus duodecim effectus mirabiles sunt huius sacramenti: inter quos puritas, ac castitas meritò numeratur. Sed diximus, & meritò dignè suscipientibus id concedi. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit.* Et non modo castitatis fructum non percipit, sed potius à Deo deseritur, vt impurior sit, & inhonestior. Sicut enim idem Sol fructificare arboris ramum facit, cum ramus viuus, & in arbore est, si verò præcissus, aut siccus sit, illum magis exiccat, & perdit. Ita Christus iustitiæ Sol palmitem viti inhaerentem fructificare facit, præcissum verò, & emortuum magis perdit, non sui natura, sed suscipientis vitio.
- B**
- C**

Apoc. 22.

1. Cor. 11.

De singulari etiam affectu ad virginem matrem, id manifesta docet experientia, iuuare maxime ad castitatem. En grande miraculum vir, & foemina, quibus id virtutis inest, vt quò magis foeminæ virum amant, ad eum accedunt, eò puriores, & castitatis amatores sunt amplius. Et quò viri plus foeminam dilexerint, eò castiores, ac puriores sunt. Hi verò Christus & Maria sunt, virgines, & virginū principes. Sicut ergo stellæ cæli influentias habent singulares, quibus terram foecundant, & licet vna stella plura bona influat, vnum tamen ita singulariter influit: vt inde dicatur illud influere; ita Christus, & Maria stellæ sunt, ille stella splendida,

De tertio inimico, Carne scilicet,

Apoc. 2. 2. & matutina, hæc stella maris. Vniuersa bona influunt, unde A
Ecclesia canit, *Sydus resulget iam nouum, ut tollat omne noxiam.*
Sed singulari ratione castitatem donant, ac puritatem. Quod
si id experientia comprobare vis, sacramenta frequenter sus-
cipe, Mariæ afficere, eius rosarium recita deuotè, & mirabi-
les effectus experieris Magister Abila memoriæ prodidit de
perditis hominibus, ac pene desperatis Mariam auxilio fuisse,
vt casti essent, quia aliquam quotidie orationem fundebat
in honorem Annuntiationis, & Conceptionis beatæ Mariæ.

Remedia diximus, quæ adhibenda sunt priusquam tenta-
tio in nos insurgat. Cum verò turpi cogitatione mens tua pul-
satur, statim remedium adhibe, dum hostis paruus est. Vt sis
Psal. 136. illi similis, de quo Psalter ait. *Beatus, qui tenebit, & allidet paru-* B
Cant. 2. *los Babylonis ad petram. Capite ergo uulpes paruulas, quæ de mo-*
liuntur uineas. Dum hostis paruus est, faciliè superatur, si creue-
rit difficilè. Paruus ignis faciliè extinguitur, maximus verò
non sic. Vnde accidit illud Osee. *Succensi sunt quasi clibanus à*
Osee. 7. *coquente.* Arbor recens plantata faciliè eradicatur, quæ altas
misit radices non sic. Cum turpis incipit cogitatio, paruâ dat
delectationem, ideò faciliè dimittitur, sed crescente delecta-
tione, cuius nimium cupidi sumus, difficilè relinquitur. Ideò

statim ei occurre signo crucis, cogitatione mortis, inferni,
& passionis Christi, vt clauus clauo trudatur, &
aliquo etiam dolore suscepto, quo caro
verberetur, quæ verbera- C
bat, &c.

CON-

A

CONCIONES DE RENOVATIONE

*veteris hominis, & reformatione peccato-
ris etiam deperditi. In quo traditur, qui-
bus remediis uti homo debeat post confes-
sionem ritè peractam, ut prauos habitus,
& passiones superare valeat, & per-
fectam peccatorum victoriam
consequi.*

CONCIO. I.

*De necessitate nouæ vitæ, quam homo
post pœnitentiam agere debet, & de
spe consequendi plenam sui
victoriam.*

THEMA.

*Fili peccasti? Ne adiicias iterum, sed & pristinis depre-
care. Ecclesiast. 21.*

ISERRIMVS. Profecto peccati sta-
tus est, quia infinitum malum peccatum est,
nec excogitabile est malum tantum, quod pec-
cato villo modo conferri possit: & ideo nullus
est, sed nec esse potest adeo miser, ac ille qui

Concio I.

peccati seruus est. Vt à tanto malo homo liberetur, poenitentia præstat. Hæc verò duobus constat, dolore præteritæ vitæ, & nouitate sequentis. Nec vnum sine altero satis est, vt de-
Cōcil. Trid. finiuit Concilium Tridentinum Sessione 14. capit. 14. Et
Hier. 18. colligitur manifestè ex illo Hieremię. Proicite à vobis iniquitates vestras, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum. Cui co-
 sonat Paulus dicens: Exuite ueterem hominem, & nouum induite, qui secundum Deum creatus est. Fuit hæc doctrina om-
 nium patrum, quorum sententias refert Gratianus de Poenitentia.

Circa dolorem de peccatis præteritis nihil nunc dicimus, agimus enim cum homine, qui ritè confessus est. Hoc tamen
 vnum ei dicimus, ne omnino obliuiscatur se peccasse. Quia
Eccli. 5. vt Sapiens ait. De propitiato peccato noli esse sine metu. Audierat
2. Reg. David. Dominus transulit peccatum tuum à te. Et tamen ait.
Psal. 50. Peccatum meum contra me est semper. Et Amplius: Laua me Domine ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Nouerant
 Petrus, & Magdalena peccata sua remissa, nihilominus per-
 petuis lachrimis ea deplorabant. Sicut ergo mulier adultera viro reconciliata, licèt veniam acceperit, verècundè tamen
 agit, & confunditur, quia deliquit. Ita licèt veniam sis conse-
 quutus, tamen memento te peccasse. Memento te deprehensam,
Gen. 20. ait Abimelech Saræ. Imò aliqua ratione plus dolendum no-
 bis esset de peccato propitiato, quàm de non propitiato, quia
 cum tibi Deus propitius fuit, amorem, & bonitatem magis
 ostendit, quapropter magis dolere debes, quia dilectissimū,
 & benignissimum patrem læsisti. Accidit aliquādo, vt nocte
 percurres vias publicas quispiam, patrem grauiter vulneret,
 quia eum non nouit. Cum verò patrem vulneratum videt,
 dolet, quòd eum vulnerauerit. Si verò statim pater ignoscat
 filio, magis dolet filius, cum patris amorem videt, qui tan citò
 indulsit. Ita omninò in tenebris ambulat, qui peccat in Deū,
 non eum agnoscit: ideo peccat, nam vt Ioannes ait. Si quis dicit,
1. Ioan. 2. se nosse Deum, & mandata eius non obseruat, mendax est. Cū
 fide viuā agnouisti Deum parentem à te vulneratū, doluisti,
 ignouit tibi Deus, & in eo bonitatē, ac amorē in te præcipuū
 ostendit,

De Renouatione veteris hominis. 236

A ostēdit, magis nunc tibi dolendū de propitiato peccato, quia eū laxasti, qui sic te diligit. Grauiissimi viri testimonio didici, *Simile?* Hispaniā accidisse, quod nūc dicam. Tenebatur in laculeo, custos verò eius, qui ei alimenta praebebat, liberè intrabat, & exhibat, nihilq; mali à leone patiebatur. Die verò festo nouā vestem induit leonis custos, & cum de more ad leonem ingrederetur, agnitus non fuit propter vestis mutationē, & in momento à leone discriptus, quem magis, ac magis leo intueris agnouit custodem suum, qui eum pascebat, quo agnito eos rugitus dedit, vt sustineri vix posset. Disce ergo o homo à bestia gratus benefactori esse, & de peccato dolere, quod in tantum commisisti benefactorem. Sic etiam Moyses postquam *Exod. 32* à Deo obtinuit peccati Israël veniam, vitulū in puluerem redactum eis potum dedit, vt nos doceret, de remisso peccato dolere, & poenitentiam agere.

Sed peccato deleta noua vita tibi necessaria est. Vnde Gregorius poenitentia est, praeterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Et idē Gregor. admonit. 3. 1. *Greg. hom. 34. in Euāgelium.* Flendo inaniter mundant, qui viuēdo se nequiter inquinant. Quid enim prodest, quod à luto te erigam, ac mundem, si statim in idem lutum te proicias? Hinc Sapiens, & Petrus aiunt. *Canis reuersus ad uomitum suum, & sus lota in volutabro luti.* Et Sapiens. *Quid prodest, si baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid prodest lauatō eius?* Hinc dicitur: *Ne iteres verbum in oratione tua, id est, ne iterum idem facias,* *Eccli. 7.* pro quo necesse sit iterum orare. Similes sunt hi illis, qui venientes coram facie regis magna submissione blanduntur, sed recedentes damna, quae valent, atrociter inferunt. Admonendi sunt hi, ait Gregorius, quod plerumq; mali ita inutiliter compunguntur ad iusticiam, sicut plerumq; boni innoxie tentantur ad culpam, quia vtrunque externum est, nec cor tangit. Sic Balan respiciens iustorum tabernacula, dixit: *Moriatur anima mea morte iustorum.* Sed citò consilium praebet contra eorum vitam, quorum morti similis esse voluit. Quo facto ostendit superiora non ex corde dixisse. Vnde multum dubitandum est de eius poenitentia,

Concio I.

2. Cor. 7. *tentia, quia statim ad peccatum reuertitur, an vera fuerit. A*
Nam vt Paulus ait. Tristitia, quæ secundum Deum est, poeniten-
tiam in salutem stabilem operatur. Quæ ergo salutem stabilem
non dedit, forsan à Deo non fuit. Quid obsecro diceres de
illius poenitentia, qui cum tibi alapam dedisset, veniam sup-
plex petit, & ea obtenta, statim aliam alapam impingit? An
non irrisoria illa poenitentia diceretur.

Duo ergo peccatori necessaria sunt, dolor de præterito,
& noua vita. Sed sciendum hoc secundum finem esse prio-
ris, in id enim dolor de præteritis ordinatur, vt noua vita
ducatur: & ideo hoc præcipuum est, & ei præcipue atten-
dendum. Ideò poenitentia Græcè dicitur: Metanoia, idest,
transmentatio, transitio mentis ab vno in aliud. Hinc Isa-
ias. Lauamini mundi estote, mundities finis est lotionis. Augu-
stinus. Quidam lauantur, & mundi non sunt, plangunt, &
non deferunt vitia. Quemadmodum ergo in natura corru-
ptio non intenditur, nisi tanquam medium ad generationē,
ita in gratia corruptio hominis veteris intenditur ad genera-
tionem hominis noui. Omnis ergo poenitentia in nouam vi-
tam ordinatur, vt in finem.

Ex dictis colligitur incuria, & negligentia multorum
confessariorum, & plurium etiam poenitentium. Confes-
sariorum quidem, dum putant, muneri suo satisfactum, si
poenitentem audiant, increpent, & iniuncta poenitentia
absoluant. Et perpauci sunt, qui iuuent, instituantq;
poenitentem, quomodo nouam agat vitam, & peccata
vitet, & bonis operibus incumbat. Et hinc fit, vt pluri-
mos videas, qui peccata confessi sunt, paucos verò, qui ea
reliquerint. Cum tamen vtrunque confessarius præstare
deberet. Ideò enim ad Prophetam Dominus ait. Ecce
constitui te hodie super gentes, & regna, ut euellas, & de-
struas, ædifices, & plantes. Non solum enim euellenda, &
destruenda peccata sunt, sed & ædificandæ virtutes, &
plantanda bona germina. Hinc etiam discipulis Christus
dixit: Soluite, & adducite mihi. Non solum enim soluendus,
& absoluendus peccator est, sed etiam ad Iesum adducen-
du

De Renouatione veteris hominis. 237

A dus per vitam nouam. Pœnitentium verò eadem est incuria, ex quibus plurimi confessiones suas diebus statis præstant, sed nullam morum correctionem curant: sed similes bestiis sunt, quæ aquam ex altis puteis hauriunt, & in circuitu semper ambulant, à confessione in peccatum, à peccato in confessionem. Et sic vt Psaltes ait. *In circuitu impij ambulant.* Ideò nos monet Hieremias. *Laua à malitia* Hiere. 4.
cor tuum Hierusalem, ut salua fias, usquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Et Augustinus. Inanis est pœnitentia, quā sequens coinquinat culpa, frequenter peccans & lugens, vix veniam meretur.

B Attendendū ergo est, quòd sicut peccator indiget ministro ad primam pœnitentiæ partem, vt scilicet à peccatis absoluator, indiget suo modo ministro, ac consiliario ad nouam vitam capeſſendam. Præcipuè verò eò indiget deperditus peccator, de quo nunc sermonem instituimus. Et ratio est manifesta, quoniam difficilius est nouā vitam agere, quàm peccata confiteri. Licet enim confessio fiat exactè, sed breui tempore examen, & contritio haberi potest. At vitæ, ac morum emendatio per multa tempora durat, & cum inueteratis prauis habitibus, & affectibus animi inordinatis pugnare diu difficile admodum est, præcipuè cum vitandæ sint occasiones, & hominum dicta despicienda, & cum plura adhibenda sint remedia, opus est homini opti-

C mo consiliario, difficile enim opus aggreditur, vt patet ex illo Hieremiæ. *Si potest Æthiops mutare pellem suam, aut Pardus uarietates suas, & uos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Ex dictis perspicuum relinquitur, quòd cum morum correctio sit adeò necessaria peccatori, adeoq; difficilis, necessarium est ei diuinum auxilium, & optimus consiliarius, qui eum adiuuet, ac manum porrigat. Hunc nos instruere nunc volumus. Et primum, quod eum monemus, hoc sit. Vt quod ad præceptum confessionis attinet, si confessarium doctum, & piū elegit, & is ei asserit, rectè eum fuisse confessum, debet illi acquiescere, & secura esse conscientia, siue tantum, vel tantum examen adhibuerit, siue aliquo-

Concio I.

Luc. 10.

rum peccatorum oblitus, non vnica confessione omnia euo- **A**
muerit, siue dolor ei non tantus videatur, deniq; in omni scru-
pulo credere debet pio, ac docto cōfessario, nec enim si id fece-
rit, propterea à Deo dānabitur. Ille enim dixit: *Qui uos audit,*
me audit. Quod si hoc satis non esset, vt secura, ac quieta con-
scientia essemus, non satis prouisum Ecclesiæ à Deo esset, vt
animæ tutæ redderentur. Hinc Paulus monet. *Iustificati ergo*
per fidem pacē habeamus ad Deum per Iesum Christum. Quid est,
pacem habeamus? Simus animo tranquillo, non timeamus
seruilitate damnationem. Cui verò hæc dicit Paulus, si ei non
dicit, qui sacramenta suscepit, & iudicio ministri Ecclesiæ re-
ctè suscepit? Si hic tranquillo animo non debet esse, quis
obsecro erit, cui Paulus loquitur. Non ergo securus esse om- **B**
nino debet, & omnino certus de gratia obtenta, sed pro-
babili coniectura, ac morali, quæ satis est, vt animo sit
paccato. Sed ais. Summæ consolationis sunt ista mihi. Sit ita,
spes enim gaudium, & consolationem præbet. Dixi tamen
pij, & docti confessarij iudicio securū reddi, quia plures sunt
confessarij, quorum iudicio securus non eris, de quibus tu pro-
bè nosti, non adeò idoneos esse ministros, vt te rectè curare
valeant.

Psal. 30.

Secundum verò, quod huic homini dicimus, qui rectè con-
fessus est, sed infirmus, ac debilis est, prauis habitibus irretitus,
& passionibus vehemētibus appetitus exagitatus, illud sit, vt
conciat spem maximam correctionis morum, quæ illi non **C**
possibilis tantum, sed & facilis erit, si velit remedijs vt, quæ illi
proponemus, quoniam diuina gratia ei præsto erit, qua om-
ne circumstans peccatam superet, & vniuersos inimicos pro-
sternat, speret ergo in Deo, & illud faciat, quod Psaltes ait:
Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, omnes, qui speratis in
Domino. Pusillanimitas enim, ac desperatio maximè ho-
minem impediunt ab omni bono peragendo. Proprius
peccati effectus pusillanimitas est, tristitia, & defectus spei.
Sicut contra gratiæ effectus est cor stabilire, ac confirmare,
Psal. 36. & sperantem facere. Hinc Psaltes ait, cum de iniquitatibus
loquitur: *Multiplicate sunt super capillos capitis mei, & cor*

De Renouatione veteris hominis. 238

A meum dereliquit me. Nec mirum, quoniam veneni proprium est, cor occupare, ac illud infirmum reddere, & imbecille. Et sicut virium amissio corpus infirmum reddit, ac debile, ita virtutum defectus, quæ vires sunt animæ, eam debilem, ac desperatam relinquunt: licet enim in peccatore spes maneat, sed languens, ac mortua. Hoc in Cain facile apparet, ad quem Deus ait. *Quare tristises, & cur concidit vultus tuus? Nonne si bene egeris, recipies?* quasi dicat: Cur desperas, & quasi sine viribus es? Resume vires, & spera, ac bona operare. Et ratio manifesta hoc ostendit, quoniam peccatum initium est inferni, & infernus superior, est enim infernus inferior, & superior: inferior est ille, in quo torquentur impij, superior verò culpa est. Sicut etiam gratia Dei est initium beatitudinis, & inferior beatitudo, quæ ad superiorem tendit. Sicut ergo in cælo est Dei possessio secunda, sine vilo metu eum amittendi, ita gratia, quæ illius est initium, spem maximam in generat in animo. Ita etiam sicut infernus est desperatio omnimoda, absq; vlla spe euadendi, sic peccatū initium quoddam habet illius desperationis. Et eo vsq; desperatio ista procedere solet, vt suadeat Dæmon peccatori, impossibile ei esse à peccatis recedere, ac mores in melius mutare, & cum impossibile non sit voluntas, efficit, vt id non tentet. Hoc de se asserit Augustinus in Confessionibus, quod absq; vlla spe fuerit, donec ei Christus, & eius gratia fulsit. Id ipsum de pluribus peccatoribus Hieremias ait. *Qui dixerunt, desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & unusquisque prauitatem cordis sui manifestauimus.* De quibus etiam Paulus ait. *Qui desperantes tradiderunt se impudicitie, & omni immunditie.* Dæmon verò maximè curat, hanc augere desperationem, sic enim animam in securam tenet, quæ tanquam impossibilem relinquit morum correctionem. Hinc Sapiens: *si desperaueris lapsus in die argustie, imminuetur fortitudo tua.* Etiam in corpore difficilius sanatur infirmus, qui de salute desperauit. Isid. de Sum. bono ait, peccare est, vitā animæ perdere, desperare est, in infernū descēdere, quia plura peccata multiplicat, qui desperat, Sed fallacias dæmonis manifestas attēdet: suadet

Genes. 4.

August.

Hier. 18.

Ephes. 4.

Prou. 24.

Isidor

morum

Concio I.

morum mutationem impossibilem, facilem verò salutis æternæ consequutionem, cum ad hanc illa necessaria sit. O verè pater mendacij, sine correctione morum salus æterna vlli cõtingit vnquam?

Hiere. 8.

Nunc ergo nos, qui Angeli lucis sumus, veritatem docemus, quæ tenebras dæmonis pellamus. Et ideò dicimus, morum mutationem non modo possibilem esse, sed & facilem, si quis voluerit Dei gratia vti, & remedia apponere. Audi etiam ante gratiæ legem dicentem Dominum. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? *Quare ergo non est obiecta cicitrix filiæ populi mei?* Quid obsecro in lege gratiæ dicemus? Nunc ergo ad nostra accedamus. Sicut peccatoris est desperatio, ita in eo qui recens ad Deum conuersus est, aliqua pusillanimitas, & desperationis reliquia manet, sicut manent etiam alij peccatorum effectus. Ad eum ergo loquimur, ac dicimus. O homo in gratia Dei iam es, peccata tibi dimissa sunt. Christus tibi aderit, in Ecclesia Christi versaris, quæ xenodochium peccatorum est, in quo virtus Dei est in salutem omni credenti, & sicut vniuersa, quæ in xenodochio sunt, in salutem, & curationem infirmorum ordinantur, ita vniuersus Ecclesiæ status, & omnia, quæ in illa sunt, in peccatorum medelam. Tibi ergo erit curatio, nulla plaga desperabilis est tanto medico, & talibus medicinis. Facile ergo peccata exues, & prauos habitus, ac affectus, facile indues Christum Dominum, qui licet initio vestis noua sit, quæ angit, & constringit aliquantulum hominem, sed cito corpori adaptabitur, & facilis reddetur. *Induite ergo Dominum Iesum Christum.*

Simile.

Rom. 13.

Sed si mihi non credis id asserenti, & hoc ipsum oculis tuis subiici vis, id etiam libenter faciam, ostendam tibi omnia remedia tibi adhibenda, vt ea sigillatim inspicias, quod si illa factu facilia fuerint, facilem etiam crede salutem animæ integram. Præclare Seneca ait. Multis viarum virtutis impossibilem apparet, quia eam à longè aspiciunt, & simul sumptum contemplantur, quod vulgo dicitur (*a bulto*) Qui tamen, si propius accederent, & sigillatim viderent,

Seneca.

De Renouatione veteris hominis. 237

- A** viderent, quæ illis agenda proponuntur, facilem eam iudicarent. Sicut qui à longè contemplantur ingentem montem, *Simile.* per quem viam acturi sunt, dicunt, fieri ne potest, vt illac nos transeamus. Sed cum prope montem accedunt, viam vident, quàm arripiant, & ascendere incipiunt, & licet aliqua loca difficilia inueniant, ea pertranseant, & post paruam moram temporis super montis cacumen se vident, ac intelligant, facile esse, quod impossibile prius apparebat. Ita omnino, si vniuersum virtutis statum à longè conspicias, mons est magnus, diceſq; *Num. 13.* *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius.* Sed si virtutis viam arripias, facile illuc peruenies. Sic etiam impij manus populi Israël dissoluerunt, eosq; *Deut. 31.* perterrefecerunt, dicentes, impossibile eis esse terram promissam obtinere, quia gigantes erant in ea maximi, & muricuitatum celos pertingebant, sed boni dixerunt: Ascendamus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam. Moyses quoq; ad eos ait, *Viriliter agite, & confortamini, nolite timere, nec pauere ad conspectum eorum, quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.* Id ipsum potiori ratione tibi nunc dicimus. Ratio verò manifesta est. Deus vult, precipitq; vt mores corrigas, ergo possibile id, ac facile est, possibile quidem, quoniam impossibilia Deus non præcipit: facile verò, quia *Matth. 11.* *iugum eius suauis est, & onus eius leue.* Et deinde alij peccatores vitam in melius mutauerunt, cur ergo tibi impossibile est, quod illis fuit facile? Hoc argumento conuictus est Augustinus, qui putabat admodum difficile, castitatem seruare, cui ostensi sunt pueri, & puellæ illam colentes, ac ei dictum est, tu non poteris, quod isti, & istæ: an isti in se possunt, & non in Deo suo? proice te in Deum, & suscipiet te.

Sed alia ratione hoc ipsum manifestius reddamus. Duo sunt principia necessaria ad morum mutationem, Deus & homo, gratia Dei, & hominis concursus, sicut Sol, & homo generant hominem. Si ergo ostenderimus ex parte diuinæ gratiæ, & ex parte hominis facile esse, mores mutare, perspicuū relinquetur, omni ex parte facile esse. Quod hoc sit opus gratiæ, manifestum est ex illo Pauli. *Abundantius illis omnibus laboraui,* *1. Cor. 15.*

Concio I.

Auguſt.

laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum. De qua re latè Auguſti-
nus libro de Natura & gratia, vbi ait. Sicut oculus corporis
licet ſanus, niſi luce adiutus videre nō poteſt: ſic homo etiam
iuſtificatus indiget diuino auxilio, vt bona operetur, & perfe-
ueret. Quod ergo ex parte gratiæ facile ſit mores corrigere,
manifeſtum eſt. Potentior enim gratia, quæ opus Dei eſt, ad
reſarciendum, quàm peccatura, quod opus hominis eſt, ad
perdendum. Tanta viſ gratiæ ex ſe eſt, vt minima gratia ſatis
ſit, ad deſcenda vniuerſa peccata, ad vincēdas vniuerſas tētatio-
nes, & totū infernū expugnandū. Gratia enim eſt instrumen-
tū Dei habitantis in anima, vnde agit in virtute Dei: & ideo
dicere Paulus iure potuit. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* **A**

Philip. 4.

Math. 3.

Hinc etiā Ioannes dixit: *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſci-
tare filios Abrahæ.* Quid ſimilius cordi maximi peccatoris quā
lapis? Durū eſt, frigidū, graue, ſterile. Ex his tamē Deus gratia
ſua efficit filios Abrahæ, qui eū imitentur in fide, obediētia, ac
ſacrificio riſus ſui, quod eſt Iſaac. Et præterea, qui potuit id,
quod amplius erat, poterit & id, quod minus eſt, gratia po-
tuit animā liberare ab innumeris culpis, & eā ab omni pecca-
to mūſare, poterit ergo in eo ſtatu cōſeruare, quod minus eſt,
plus enim eſt à peccati ſtatu ad gratiæ ſtatu hominem reuo-
care, quā in eo ſtatu ſtabilire. Hinc Paul. qui dedit velle, da-
bit & perficere pro bona volūate ſua: potes ergo o homo di-
cere cum Paulo. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat,* qui verò **B**

Philip. 2:

dicat omnia, nihil excluſit. poteris ergo omnem ſuperare tenta-
tionem, omnem habitum prauū, omne ma affectum cordis in
ordinatū, omnia mala exēpla, & deniq; omne Satanæ cate-
nā. Hinc Iſaias. *Qui ſperant in Domino, mutabunt ſortitudinem,
aſſument pennas, ut aquilæ uolabūt, & non deficient, current, & non
laborabunt.* Deinde quemadmodum propter naturalem
vniōem anima corpori aſſiſtit, & in eo operatur: ita etiam
gratia id operante Deus aſſiſtit animæ, & in ea operatur, ac
anima in corpore. Deus ergo in anima poſitus, & in ea ope-
rans, quid nō poterit? Qui dixerit, gratiā Dei aliquid nō poſ-
ſe, dicit, Deum non poſſe. Dic ergo o homo cū Pfalte. *In Deo
faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilū deducet inimicos noſtros. Deo
adiuuante vniuerſa ſuperabo.* **C**

Iſa. 40.

Iſa. 107.

ad iuuante vniuerſa ſuperabo.

Sed

De Renouatione veteris hominis. 240

- A** Sed animus pusillanimis rationes querit aduersus seipsum, vt non speret, & ideo ait. Certum est, gratiam Dei vniuersa posse, quam si Deus concedat, omnia facile superabo. Sed dubito, an gratiam mihi Deus donare velit, quoniam eam non mereor, iunò multis peccatis eam demeritus sum. Respōdeo, sicut dubium nullum est, quod gratia omnia possit, ita nullo modo dubitare licet, an eam Deus concedere velit, & re ipsa concedet, si ego obicem non posuero. An non ipse ait? *Eum, qui uenit ad me, non eiiciam foras. Et Hæc est autem uoluntas eius, qui misit me patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam, ex eo.* Ioan. 6. Et ratio manifesta id confirmat. Cum eras in peccato inimicusq; eius, nec quicquam mereri poteras obtulit tibi gratis gratiam suam, & auxilium dedit, vt peccata detestareris, ac cōfitereris. Multo ergo magis nunc cum amicus, & filius es, & mereri potes, gratiam conferet, qua peccati reliquias superes. Similis hæc ratio est illi, qua Paulus ait. *Si cū adhuc inimici essemus reconciliati sumus per mortē filij eius, multo magis nunc reconciliati salui erimus ab ira per ipsum, quæ uerba etiā proposito nostro congruunt.* Rom. 5. Consonat etiam huic illud, quod mater Sampsonis viro suo dixit: *Si Dominus nos occidere uoluisset, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non accepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia.* Iud. 13. Si ergo volueris Dei gratia uti, illa tibi præsto erit. Si sis, accede ad Christum, & bibe, tantam enim concedet tibi gratiæ copiam, vt flumina de vētre tuo fluant, sicut ipse promisit. Ioan. 7.
- C** Accedit præterea Augustini argumentū, quo nos petere si ducialiter monet. Quite exhortatur, & mouet, vt petas, quomodo petita negabit? vt quid enim te petere vult, nisi vt obtineas? si ergo intendit, vt obtineas, quomodo lo negabit, si petieris? Ita ergo nūc Deus tibi dedit propositū vitæ nouæ in eūdæ in hunc finem, vt vitam nouā agas, qui ergo coepit in te opus bonum, perficiet vsq; in finem, qui dedit velle, dabit & perficere, iuuabitq; te, vt perficias. Vt verò sperare discas, noli cogitare Deum durum, & inexorabilem. Sed potius benignū, magnificum. *Sentite de Domino in bonitate,* ait Sapiens. Sap. 1. *Patet misericordiarum est, & Deus totius consolationis.* Hinc per Ezechielem ait. *Nunquid uoluntatis meæ est mors impij,* Ezec. 18.
 dicit

Greg.

dicit Dominus, et non magis, ut conuertatur et uiuat. Pater est A
benignè suscipiens filium dissipatorem. Samaritanus miseri-
cors, qui appropians alligat vulnera, infundens vinum &
oleum. Mira de hac re dicit Gregorius libro 26. Moralium.
capit. 17. in illa verba Iob. Cum dixeris, non considerat, iu-
dicare coram illo, & expecta eum. Denique spe tenemur spe-
rare media ad salutem necessaria, cum verò morum emen-
datio necessaria ad salutem sit, tenemur præcepto spei illam à
Deo sperare.

Sed tandem dices, scio, quòd cum gratia Dei omnia pos-
sum, scio etiam, quòd gratiam Deus concedet. Sed dubito,
an ego industria mea concurram propter multa difficilia, B
quæ mihi obiciuntur. Hæc vniuersa sigillatim expendamus,
vt manifestum sit, illa omnia à nobis facillè superari pos-
se. Quæ ergo sunt, quæ te pusillanimum reddunt? Certè,
ais, primò, longa, ac praua consuetudo. Secundò, appetitus
inordinati affectus, & inclinationes malæ. Tertiò, frequen-
tes, ac graues tentationes. Quartò plures, quæ in mundo
sunt, occasiones, & scandala prauorum, qui suo exemplo nos
ad peccata ducunt. Quintò, experientia, qua comperio, sæ-
pè me proposuisse, mores mutare, & sæpius fuisse lapsum.
Sextò deniq; nullus vsus bonorum operum, frequentia sa-
cramentorum, & afflictionum corporis, quæ quasi noua hor-
reo. Ecce gigantes qui se mihi obuios in hac via offerunt, vt
desperem. Sed ostendam tibi, quòd omnes, sicut pa- C
nem, sic poteris deuorare: & ideò nihil timendum.

De hac re verò concione sequen-

ti agemus.

C O N-

CONCIO II.

De remediis aduersus impedimenta con-
uersionis, & mutationis vitæ
in melius.

T H E M A.

*Fili peccasti? ne adicias iterum, sed & de pristinis de-
precare. Eccles. 21.*

A

INTER ea, quæ difficilem reddunt mutatio-
nem vitæ in melius, illud potissimū est, quod
homo prauæ affectus, ac vt sic dicam, inclina-
tus, ac propensus sit in aliquod vitium. Ideo
enim mala consuetudo difficile tollitur, quia

transit in alteram naturam, vt Aristoteles ait. 7. Ethico-
rō. c. 10. Sed nō eò peruenit, vt omnino in naturā trāseat. *Arist.*

B

Sed in hac re illud primò sciendum est, quod praua in-
clinatio non reddit hominem malum, nec Deo odibilem,
quia, vt Aristoteles dixit, ab his, quæ natura nobis insunt,
nec laudamur, nec vituperamur. Sicut ergo non fuit in tua
potestate, vt homo esses, aut Angelus, ita nec hos effectus
eligere, vel illos, sicut enim naturam specificam accepisti,

C

ita & indiuiduam, & affectus, qui eam sequuntur. Et natu-
ra duce id assequutus est Aristoteles, qui 3. Ethicorum
disputans aduersus quosdam Philosophos dicentes, non
esse in hominis potestate, studiosum esse, vel non esse, quia
videmus à natura infitos varios affectus hominibus, qui-
bus hi in bonum, illi in malum propendunt. Respondet
Aristoteles, hominis virtutem, ac bonitatem non pende-
re ab affectibus, & inclinationibus, sed ab operibus, qui

H h bus non

Concio II.

bus non duci permittimus, vel eis resistimus, quia primum A
in hominis potestate non est, sed secundum. Vnde ait
ille, non est homo malus, quia malè inclinatur, sed quia
remissè viuít. Remissè vero viuít, qui à prauis affectibus
duci se patitur. Non ergo dicendus est inhonestus, impa-
tiens, iracundus, qui ad hæc inclinatur, sed qui ea operibus
præstat. Visa Socratis imagine affirmauit quidam, eum
prauis affectionibus esse præditum, quem cum irriderent
Socratis discipuli, ipse dixit, verum ab illo pronuntiatum
fuisse sed virtutis exercitio superatas à se affectiones pra-
uas. Paulus planè prauis affectibus fuit, qui enim maxi-

Rom. 6. & 7. mam suscepit gratiam, nihilominus ait. Infelix ego ho-
mo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et iterum. Caro
concupiscit aduersus spiritum, & uelle adiacet mihi, perficere
autem non inuenio, & non quod uolo bonum, hoc ago, sed quod odi B
malum, & illud facio. Qui ista dicit, summa ornatus gra-
tia, quæ affectus in ordinem redigit, planè prauis verge-
batur inclinationibus. Dauid id ipsum de se ostendit, cum

Psal. 37. ait. Miser factus sum, & curuatus sum, lumbi mei impleti
sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Multi etiam
sancti prauis affectibus præditi fuere, nec tamen ideò ma-
xima gratia donati non sunt. Gratia enim naturam sanat,
sed malos affectus non omninò tollit, qui in exercitium
fidelibus relictisunt, vires autem gratia præstat, ne no-
bis dominetur. Iustitia originalis fuit, quæ omninò con-
tinebat affectus intra rationis limites. Sed hæc iam non est
& ideò affectus exuberantes patimur.

Nec solùm peruersæ inclinationes malum non red- C
dunt hominem, verum & duo non parua bona ex eis no-
bis proueniunt. Primum, quod cūpas nostras cora Deo
leuiiores reddunt, vt facilius nobis Deus ignoscat. Hoc au-
tem solatio magno esse debet prauè affectis, cum vince-

Psal. 102. re curant seipsos. Hoc est illud Psalmi: Quomodo misere-
tur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se, quoniam
ipse cognouit sumentum nostrum, recordatus est, quoniam pul-
uis sumus. Et inter alia hoc est in causa, quod Angelus pec-
cans non est expectatus ad poenitentiam, homo verò,

cum

De Renouatione veteris hominis. 242

- A** cum sapè peccauerit, diu expectatur, & sapius ei poenitentia conceditur, licèt sapius proditor sit, & promissis non stet, quia attendit Deus infirmam nostram naturam, & quod unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeclus. Sicut ergo condens Deus arbores ait, Producat terra herbam uirentem, & facientem fructum iuxta genus suum, diuersum enim fructum pro arboris diuersitate voluit. Ita in creaturis intellectu præditis exigit fructum iuxta genus suum, in Angelis angelicum, in hominibus humanum, & inter homines ab vnoquoque exigit fructum iuxta mensuram naturæ, & gratiæ, nec enim eam fortitudinem à muliere vult, quàm à viro, nec eam scientiam in rustico, quam in doctore, nec eam puritatem cogitationum, ac tranquillitatem in prauè affecto, ac in eo, qui fortitus est animam bonam, quia nemo colligit de spinis vbas, de tribulis ficus. Ratio ergo eius, quod diximus, est, quia licèt prauus affectus absolute vim non inferat rationi, quæ libera, ac superior est, tamen aliqualem vim infert homini, quam explicuit Iacobus dicens: Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeclus. Et ideo culpa minor redditur. Quæ ratione illud sancti proponere Deo solent, vt Psaltes, qui ait. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. Et ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hinc autem collige simili ratione excusare defectus, qui erga te fiunt, & iniurias tibi illatas non extollere, sed attenuare, attendens eorum infirmam naturam, quibus cum versaris, nec ab eis plus exigas, quàm commodè possint præstare. Noli autem ex dictis colligere, vt à malis inclinationibus duci te permittas, ideo enim ratione polles, & gratia tibi confertur, vt vim tibi inferas.

Secundum bonum, quod ex prauis affectionibus colligimus, est, vt ampliora, ac maiora reddantur merita nostra, propter difficultatem, quam superamus, dum bona, agimus nos ipsos abnegantes, ac mortificantes. Et licèt aliqui doctores huic difficultati præmiū accidentale tribuant,

Genes. 1.

Iacob. 1.

Psal. 6.

Psal. 50.

1. Cor. 3. alij tamen etiam essentialia tribuendum censent. Paul. ait. A
 Chrysost. Reddet unicuique secundum suum laborem, labor verò maximus
 est homini, cū abnegat semetipsum, & eo maior, quo pra-
 ua inclinatio maior est. Vnde Chrysostomus homil. 35.
 in Ioannem ait. Quæ nam tibi gratia habenda, quod præ-
 mium acciperes, nisi laboriosum tibi opus iniungeretur?
 Multos enim possum in præsentia ostendere, qui suapte
 natura mulierum abhorrent consuetudinem, casq; vt abo-
 minabiles fugiunt, hos ne, dic quæso, continentes appella-
 bimus? hos laudibus prosequemur? minime. Continentia
 est voluptatū stimulos superare. Et in bellis maxima cer-
 tamina clarissimos triumphos pariunt, non quando nemo
 resistit. Sunt multi natura remissiores, hos ne mansuetu-
 tos dicemus? minime. Idcirco Dominus tribus castratio-
 nis modis propositis, duos tanquam nulla laude dignos
 omisit, vnum in cælum extulit. Et quam ob rem hoc bo-
 num non videatur, vt quis sine labore rectè faciat? Impe-
 ritè loqueris, nam quod non rectè sentis, responde quæso.
 Sit rex & dux, rex in lecto & voluptatibus vitā agat, dux
 verò assiduus laboribus belli fortiter hostes fuderit, cui vi-
 ctoriam adscribemus? vter rerū gestarum voluptate frue-
 tur? Vides quanto illa magis nobis placeant, quæ sudori-
 bus comparantur? Propterea Deus labores virtuti immis-
 cuit, vt nos illi familiares redderet, propterea & si non se-
 cundum virtutem viuimus, eam admiramur, vitium autē,
 licet suauissimum accusamus. Quod si dixeris, quid natu-
 ra bonos non potius admiramur, quam voluntate? Quo-
 niam æquum est laborantem non laboranti præponere. C
 Hæc Chrysostomus. Eadem est sententia Gregorij expli-
 cantis illud capillus de capite uestro non peribit, in homil. 35.
 Ait enim, scimus fratres, quia caro incisa dolet, capillus in-
 cisus non dolet, ait ergo martyribus suis, capillus de capite uestro
 non peribit, videlicet aperte dicēs, cur timetis, ne pereat,
 quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non
 potest, quod incisum non dolet. Maximum est, quod
 homo seipsum vincat, ac superet, quia vt Sapiens ait. Me-
 Prou. 16. lior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo expugna-
 tore

De Renouatione veteris hominis. 243

A *tore urbium.* Si ergo praua affectio me malum non red ait, imo & bona, quæ diximus, parit, non est, cur propter illam animo deficiam. Sed obiciis, superat me prauus affectus sæpè, & melius mihi foret, si inimicus mihi esset imbecillior licet corona victoriæ non adeo magna esset, quam vt coronam magnam assequar, dare mihi hostem, qui me interimat. Respondet Chrysostomus, Deus magis attendit meritum eorum, qui strenue pugnant, quam eos, qui ignaui sunt. Vide multa de hac re in collatione. 4. Danielis. cap. 15.

Chrysost.

Quo autem pacto pugnandum sit cum prauis affectionibus videamus. Primum oportet, vt ignoscas, sciasque te prauè affectum esse circa hanc, vel illam rem, sæpè enim **B** amore proprio decipimur, nec nos agnoscimus. Hoc optime tradit Gregorius 29. Moral. cap. 14. in illa verba per quam viam diuiditur æstus super terram. Et Serapion Abbas collatione. 5. cap. 5. Basilus in homilia attende tibi. Ambrosius sermone. 2. in Psalmum. 118. Bernardus libro 2. de consideratione ad Eugenium. Cuique enim inclinationi vitia quædam propriæ sunt, quæ homo explorata habere debet, vt sciat affectus suos, & peccata illis proxima. Recte Aristoteles. 7. Ethicorum. cap. 7. Et Gregorius, aiunt. Sicut in mundo magno quatuor sunt elementa, diuersis qualitatibus prædita, ex quibus alterationes, ac motus efficiunt, ita in homine, qui minor est mundus, quatuor sunt humores ex quibus pro temporum varietate, varij procedunt effectus. Sanguis aëri respondet, estque calidus, & humidus, & ideo complexionis sanguinæ adest inclinatio ad festa, ad delicias, ad gaudia, ac lætitiæ nimiam, ad amorem, ac affectum singularem, ad plures amicitias, ad vitia carnis. Bilis alterum est hominis elementum, & respondet igni, & ideo sicca est, actiua, ac velox, & ideo biliosæ inclinationi proxima vitia sunt, impatientia, ac ira, inconstantia, præcipitatio, presumptio spiritus, & altæ ac superbiæ cogitationes. Tertium elementum est flegma, & respondet aquæ, quæ humida, ac frigida est, huic proxima sunt somnus, pigritia, insensibilitas.

Greg.

Serap.

Basil.

Ambros.

Bernard.

Arist.

Concio II.

bilitas, dilationes, nimia tepiditas, ac diffidentia. Quare **A**
 tum melancholia, respondet terra, quæ frigida, & sicca
 est. Huic proxima sunt, amaritudines oblongæ, difficul-
 tates in rebus agendis, tristitia cuncta, scrupuli, iudicia teme-
 raria, quærimonia. Additur verò his, quæ diximus diuer-
 fitas ætatum, munerum, ac regionum, ex quibus diuersæ
 inclinationes procedere solent. Vnde Aristoteles. 2. Rhe-
 toricorum ait, senes auaros esse, iuuenes vero prodigos, se-
 nes incredulos, iuuenes credulos nimium, senes diffiden-
 tia laborare, iuuenes confidentia nimia esse. Idipsum phi-
 losophandum est in statibus, ac diuersitate nationum. Hæc
 autem, quæ diximus, sic accipienda sunt, vt intelligatur,
 vt in plurimum ita euenire. Sicut ergo vt rectè curetur hu-
 manum corpus, oportet nosse infirmitatem, & illius radi-
 cem, ac causam, ita vt animo tuo medearis, oportet nosse
 illius ægritudinem, & eius radices, ac causas. Hanc sui
 cognitionem petebat Psalter, cum diceret: *Proba me Deus*
et scito cor meum, interroga me, et cognosce semitas meas, idest,
 fac me scire cor meum, & cognoscere semitas meas. Sicut
 nulla in mundo vtilior philosophia est, quàm sui agnitio,
 ita nulla culpabilior ignoratio, quàm ignorantia sui. Cele-
 bre Apollinis dictum fuit, quod ea ratione literis aureis
 pro foribus templi eius scriptum erat. Nosce te ipsum. Si
 ergo nosse cupis affectiones equi, quo vehendus es, vt tibi
 consulas, cur cordis tui affectus ignorabis, à quibus tibi ca-
 uendum? **B**

Psa. 138. Postquàm ergo agnoueris præcipuos affectus tuos, vt **C**
 eis medium apponas, scito primum omnium, ac præcipuū
 gratiā Dei esse, vt ex innumeris scripture locis patet. Ideo
 Paul. ait. *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei*
per Iesum Christum. Et Sapiens: *Considera opera Dei, quod nemo*
possit corrigere, quem ille despexerit. Et Psalt. *Nisi Dominus cu-*
stodierit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam. Petenda er-
 go à Deo gratia & eius auxilium est oratione, & aliis piis
 operibus, quibus eam gratiam consequimur, præcipuè ve-
 rò sacramentorum frequentia, quæ fontes cum gratiæ
 sunt, eò properandum nobis est, vt gratiam consequamur.

Vide

Rom. 7.

Eccles. 7.

Psa. 126.

De Renouatione veteris hominis. 244

- A** Vide multa de hac re collatione quinta. Chrysost. homilia. 4. in Matthæum ait. Quo nam igitur modo ab hac tã noxia peste fugiemus: si illam vtique potionem bibamus, quæ omnes contra nos vermes, serpentesque mortificat. Quod nam, inquis, est istud poculum, quod eam vim habeat: Pretiosus Christi sanguis, si cum fiducia vtique sumatur, omnis enim hoc remedio morbus extinguitur. Præclara similitudine Chrysostomus explicat hoc remediũ. Sicut enim aduersus venenum, & vermes, si in corpore sint, potiones aliquæ conficiuntur, quibus haustis remediũ adest, ita cibus cælestis, & potus antidotum est, quo vermes prauitolluntur. Præclarum in hac re consilium Augustini habemus lib. de Ecclesiasticis dogmatibus. c. 3. & habetur de consecratione, distinct. 2. ca. Quotidiani. Omnibus diebus dominicis communicandum suadeo, & hortor. Si tamen mēs sine affectu peccati est, accedat ad Eucharistiã intrepidus, & securus. Et inferius. Eucharistiã omnibus diebus dominicis supplex. & submissus vsque ad mortem percipiat. Et Ambrosius. lib. 5. de sacramentis. ca. vlt. explicans illud: *Panem nostrum quotidianum*, ait: Si quotidianus est panis, cur post annũ illũ famis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proficit. Qui vulnus habet, medicinam requirit. Et ratio est manifesta, quia alia pia opera nõ conferunt gratiam ei, qui ea caret, sacramenta vero conferũt gratiam ei, qui eã non habet. Et hoc est, quod dici solet, quod faciũt ex attrito contritum. Sic baptismus, & confessio gratiã conferunt, & Eucharistia & reliqua sacramenta in pluribus casibus. Et licet contritio peccatum deleat ante sacramentũ, sed id efficit per ordinem ad illud. Deinde alia pia opera augent gratiam iniusto, sed iuxta operantis dispositionem, ac feruorem, at vero sacramenta augent gratiam non solum pro dispositione suscipientis, sed etiam ex vi sacramenti. Simileque accidit accedenti ad sacramenta, ei quod Ruth contigit, de qua Booz ait melloribus, *Pro iicite de industria spicas, ut absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat. Vltra spicas, quas industria propria colligere poterat, alias etiam de industria relictas colligebat.*

Chrys.

August.

Ambros.

Ruth. 3.

Concio II.

Ita & nos mendici Dei sumus, cum verò ad sacramenta **A**
accedimus, ad Dei pradium venimus, in quo non solum
colligimus, quod propria industria meremur, sed & illud,
quod Dei liberalitate nobis donatur, quæ ex opere ope-
rato dicitur. Ratio ergo ex dictis colligitur, gratia est, quæ
vitiatam naturam corrigit, & eo amplius gratia necessa-
ria est, quo natura corruptior, sed gratia in sacramētis præ-
cipue acquiritur, ad ea ergo accedendum ei est, qui vitia cor-
rigere curat. Gratia tibi quærenda est omnino, quia ne-
cessaria, si ad eam inueniendam aliud medium aptius est,
illud cape, si autem nullum sicut sacramenta, ad illa fre-
quenter accedere oportet. Secundum generale remedium
est examen, de quo plura diximus in concione de exami-
ne, quam in hoc tomo inuenies.

B

Hier. 12. Tertium remedium est consideratio diuinorum, ac me-
ditatio. Sæpè audiuius: *Quia desolatione desolata est uniuersa*
terra, eo quod non sit, qui recogitet in corde suo, nec tamen
hanc tollimus à nobis desolationem pia meditatione, cum
desolationem exaggerauerit Hieremias, illo hebraismo,
desolatione desolata est, id est. Omnino perdita, atque vastata.
Inter homines quidam perditum sunt, alij omnino deper-
diti, alij iusti, alij perfecti, sed illud certum est, quod de-
perditi propter considerationis defectum periire, & eo
gradu perditus est homo, quo ei deest consideratio, & eo
gradu homo profecit in virtute, quo in cōsiderationis usu.

C
Vnum hoc hac in re dicam, quod nihil aliud in concioni-
bus omnibus audieris, nihil in libris legeris, nihil Deo in-
spirante, ac te monente exceperis, præter considerationē.
Quid enim aliud audisti, nisi dicentem, ô homo si atten-
deres ad Dei beneficia, ad peccati mala, & his similia? Et
quid his verbis nobis dicitur, nisi considera hæc, & hæc.
Et tam n nulla huius rei praxis est, non est qui recogitet in cor-
de suo. Animalia Ezechielis plena erant oculis ante, & re-
tro. & animal non ruminans immundum est. Quæ omnia
necessitatem considerationis ostendunt, qua attendimus,
ac videmus, simulque raminamus ea, quæ in cibum animæ
proponuntur. Huius considerationis necessitatem osten-

dit Ba-

Ezech. 1.

Leui. 11.

De Renouatione veteris hominis. 245

- A**dit Basiliius magna regula quinta, vbi ait. Nullum munus *Basil.*
vel opus religionis Christianæ sine consideratione rectè
agi posse, nec vllum præceptū charitatis Dei, aut proximi
sine hac consideratione impleri. Id probat similitudine,
quia sicut omnia munera ac artes propria habēt instrumē
ta, sine quibus exerceri nequeunt, ita ars artium, quæ est
Deo obsequi, cuius opera sunt credere, sperare, diligere, &
alia virtutis officia habet sua instrumenta, sine quibus ope
ra sua non præstabit, illa verò sunt attentio, ac considera
tio, applicatio intellectus ad id, quod agit. Addit Basiliius,
Sicut cæcus ambulare non potest rectè, & sæpe offendit,
ita qui consideratione caret, quæ est oculus inuisibiliū, ni
hil rectè perficiet, siue religiosus, siue secularis sit. Et huius
2. Th. 1
- B** cōsiderationis defectu inefficacia nobis redduntur alia re
media. Hoc manifestè patet, si singularia consideres. Vtus
sacramentorum, vt diximus, est præcipuum salutis nostræ
medium, quomodo autem sine consideratione rectè susci
pi possunt? Quo pacto deuotè communicabit, qui nulla
adhibita consideratione accedit? quomodo hunc panem
ab alio diiudicabit? quomodo gratiasaget pro suscepto be
neficio. Quo pacto fructuosè missa audietur, nisi atten
das, Deum in ea offerri? Confessio quo pacto rectè fiet,
nisi adhibita cōsideratione? Quo enim pacto sine illa exa
men fiet, dolor, & propositum habebitur? Ideo de Prodi
go dicitur: *Luc. 15.* in se reuersus, intra se se recepit, attendit, ac con
siderauit. Huius defectu plures fiunt confessiones nullæ.
C Deinde, vt aliquo sensu percipiamus mysteria Christianæ
religionis, consideratio necessaria est. Nisi enim conside
res, quod Deus tui causa factus est homo, passus, & crucifi
xus, quo pacto horū sensus te tæget? Vnde Paul. *Recogitate*
eu, qui talē aduersus semetipsum a peccatoribus sustinuit contradi
ctionē. Non solū ait, cogitate sed & recogitate. Quomodo
do optabit diuitias Christi inuestigabiles, & thesaurum in eo
absconditum, qui illum non considerat? Vnde Paulus: 2. Cor. 3.
Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eam
dem imaginem transformamur. Demum, quomodo Deum
diliget, qui eum non considerat, quomodo in eum spera
bit,

Concio II.

bit, qui illius dilectionem, ac misericordiam non attenderit: Illud ergo certū est, quod sicut, vt in grauissimo aliquo temporali negotio recte te habeas, & illud conuenienter disponas, considerationem adhibes, sine qua nihil recte ages, ita ad salutis tuæ negotium peragendum, opus est aliquo considerationis vsu. Vt autem illum acquiras, quære magistrum optimum, qui te doceat, qui aliqua consideranda tibi proponat. In Societate Iesu exercitia spiritalia ad hoc dantur persapè, in quibus nimium proficere homines solent.

Quartum generale remedium est aliqua corporis afflictio cuique conueniens, quæ tamen iugiter ac certa regula ab homine seruetur. Vt impleat illud Lucæ: *si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Expendendum est verbum illud quotidie, ille enim quotidie crucem tollit, qui nullum prætermittit diem, in quo afflictionem corporis nonumat. Sicut ergo qui ciuitatem expugnat, quotidie curat aliquid aduersus illam agere, aliquam partem diruere muri, ita qui bellum aduersus carnem gerit, quotidie eam affligat. Nostra hæc pestifera fuit vir illustrissimus sanguine Dux Gandiæ Franciscus de Borgia, sed illustrior virtute, qui sæculi vanitatibus renuntians Societati Iesu nomen dedit, in qua sanctissimè vixit, & obiit, à quo ego aliquando audiui, non posse se lecto dare, nisi primum se dure verberaret quotidie. Præclarum huius rei exemplum omnes sancti dederunt, qui dure corpora sua tractauerunt, quæ in re plura præstiterunt, quæ admirationi, potiusquàm imitationi sunt. Sed Pauli exemplum memoria retinendum est, dicentis: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* Miranda profectò verba, raptus ad tertium cælum fuerat, ornatus Apostolica gratia maxima, & aliis donis cælestibus, nihilominus tamen, ne reprobus fiat, asserit se indigere castigatione corporis. quo ego pacto tu non reprobus efficiere, qui eam non adhibes, cum tanto plus ea indigeas ad carnis appetitus coercendos?

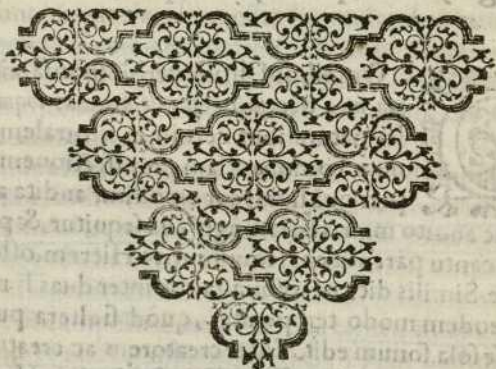
Quin-

De Renouatione veteris hominis. 246

- A** Quintum generale remedium est, sine quo superiora non proderunt. Occasiones vitare, ac fugere. Hoc tibi sit compertum, eadem cura tibi vitandas occasiones esse, qua ipsa peccata, quia occasio fons est, & origo peccatorum. Vnde Basilius in homilia attende tibi ait. Sicut bruti dedit Deus naturalem instinctum, quo declinarent à noxiis, vnde pulli fugiunt à miluo, & agni à lupo, quia in sui conseruationem author naturæ eis dedit hunc instinctum, ita Deus author gratiæ, qui in his, quæ gratiam spectant, non minus prouidit, quàm in his, quæ naturam, imò amplius, cum homini gratiam confert, instinctum dat quo ab occasionibus fugiat. Attende ergo, quæ sint tibi peccati occasiones, & ab eis declina, vt declines à malo.

(.2.)

CON-

CONCIONES
DE SEPTEM VERBIS

Domini Iesu, quæ in Cruce dixit.

CONCIO. I.

De primo ipsius verbo.

THEMA.

Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Luc. 23.

Cant. 5.

DE Omnibus Christi verbis sponsa ait. *Ani-
ma mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est.*
In naturalibus cernimus naturalem quan-
dam consonantiam, ac affectionem, pro-
pter quâ huius cor emollietur audita alterius
voce, sic audito matris balatu agn⁹ illâ sequitur, & passeris
audito cantu parentû eos sequuntur, vt Hierem. ostendit de
perdice. Similis dicitur colonâtia esse inter duas ly ras vni-
fonas eodem modo temperatas, quod si altera pulsetur,
altera se sola sonum edit. Inter creatorem ac creaturas ea
est consonantia, vt insensibilia Deo sentiant, vt Hierony-
mus ait, ex quo factam est, vt venti, & mare obedierint
Christi voci, & Baruc ait, qui vocauit bellas, & dicunt ei,
adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate. Quid ergo
mirum, sponsa dicat; *Anima mea liquefacta est, ut dilectus
loquutus est.*

Hieron. 17.

Hieron.
Baruc.

Sed

- A** Sed licet vniuersa Christi verba hanc vim in cordibus nostris habere debeant, præcipue tamen ea, quæ moriens dixit. Singulari attentione audita verba parentum, quæ in morte dicebantur, etiã scriptura testatur. Vnde Iacob ait. *Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israel patrem vestrum.* Eo enim tempore parentes præclara consilia filiis dant, clauēs thesaurorum eis præbent, & si quæ secreta sunt, eis manifestant, ita nunc Christus ostendit nobis secreta sapientiæ, ostendit thesauros scientiæ Dei, & ea nobis commendat, quæ potissima sunt. In fimbria, quæ vltimum est vestis, pretiosiora illius erant, ibi campanulæ mirum edentes sonum, ibi malogranata aurea. Nunc ingreditur summus noster sacerdos secundum ordinem Melchisedech in sancta per proprium sanguinem, audiamus mirū sonum, qui a deo patri placuit, vt magis ei placuerit, quàm displicuerint vniuersa mundi peccata. *Quando spiritus malus arripiebat Saul, Dauid tollebat cytharam, & percutiebat manus suas, & recedebat à Saul spiritus malus.* Ita vt fugaretur ab hominum genere dæmon, musicam aliam exhibuit Christus, corda extenta sunt in cruce, vt altior esset sonus, & ad cælum vsque pertingeret. Cecinit etiam tunc Christus tanquam cignus dulcissimè in vitæ fine, cum ergo in cælo auditus sit sonus eius, & exauditus pro sua reuerentia, meritò à nobis in terra audiendus est.

1. Reg. 16

- Deinde ascendit nunc Christus in cathedram suā præcipuam. 2. Esdr. 8. dicitur: *Sedit Esdras super gradum lignum, quem fecerat ad loquendum, & legit Dei legem populo,* ita licet plura suggesta habuerit Christus in mundo, ex quibus docuit Dei legem, iam in templo, iam in synagogis, iam in monte, & campestribus, præcipua tamen illius cathedra crux fuit vt ait Augustinus tractat. 117. in Ioannem. De qua cathedra illud accipiendum est quod 2. Reg. 23. dicitur: *Dauid autem sapientissimus omnium sedet in cathedra quasi tenerminis ligni uermiculus.* Quæ verba nescimus, quo pacto, vel quomodo in Dauid impleta sint, & ideo ait Augustinus, cum impleri scripturam necesse sit, in eo impleta sunt, cuius Dauid gessit figuram, qui in passione factus est

2. Esdr. 8.

Aug.

2. Reg. 23

Aug.

Concio I.

Psal. 2 1.

est tenerimus ligni vermiculus, cum illud Psalmi impletū A
est: *Vermis sum, & non homo, opprobrium hominū, & abiectio ple-*
bis. Tunc verò in ea cathedra sapiētissimus fuit, quia licet
vbique fuerit patris sapientia, sed in cruce magis hanc sapiē-
tiam manifestauit, & ideo, quæ in cruce dixit verba, maio-
ricura à nobis sunt obseruanda, & illa potentissima sunt,
quia mixta igne, sanguine, ac morte, vt nulla sit durities,
quæ eis resistat. Summa ergo attentioe verba ista audia-
mus. Sed quod nam primum eius verbum fuit?

Pater ignosce illis. Mirum, & inauditum in mundo ver-
bum. Crucifixi erant illi Christum, & cruce in altum elata,
vt in petra foramen illam mitterent impetu facto, & cru-
ce in foramen decidēte vniuersa Christi vulnera renouata
sunt, doloreq; aucti. Positusq; fuit Chrs nudus in oppro- B
briū hominū ac irrisiōe & magn^o omniū sublatu selt blas-
phemantiū clamor. Tunc plane timenda hominibus esset
impetratio ac maledictio dura. In simili enim causa, licet
in æquali, videns Noë irrisum sese à filio Chan ait. *Maledi-*

Genes. 9.

4. Reg. 1. crepat Ruben, Simon, & Leui. Elias audiens: *Serue Dei rex*

4. Reg. 2. *præcepit, ut descēdis, ait si seru⁹ Dei sum, descēdat ignis de celo, &*
deuoret te & quinquaginta tuos. Irrisus Eliseus fuit à pueris, &
dicebant ei, *ascende calue,* & ille maledixit eis in nomine Dñi, &
egressi duo ursi de saltu lacerauerunt ex eis quadraginta duos pue-

3. Reg. 1. ros. Dauid māfuetus in corde seruat maledictiones Semei,
præcepitq; Salomoni, vt vlcisceretur in eū. Iacobus, & Ioā-

Luc. 9.

nes aiūt: *Vis dicimus, ut descēdat ignis de celo & consummat il-*
los, videlicet Samaritas, quia Christū non suscipiūt. An nō
his per simile quid timendum mundo esset? Irridetur nunc
Chrs plusquā Noë, Simeon, & Leui facta sunt vasa iniqui-
tatis bellantia aduersus Christū. Irrisoriē Chro dicitur, vt
descēdat de cruce, si filius Dei est: maledicetur maledictio-
nibus pessimis plusquam Dauid, quis ergo, non dicat hos
maledicendos homines, ac perdēdos. Et re vera ita fieri in-
cipit, caput enim pater commouere calum & terrā ad per-
dendum inimicos Christi. Sed illius oratio obstitit ne per-
deretur. Audiamus ergo mirabilem Christi orationem, in C

qua

De septem verbis Domini. 248

A qua illud reperiemus, quod sponsa ait. Mel, & lac sub lingua tua. Sicut enim olim Sampson in ore occisi à leonis fauū reperit mellis, ita in ore Christi crucifixi, qui leo est de tribu Iuda, melliflua verba reperiemus, illa autem sunt.

Pater ignosce illis. Impleuit planè, quod de eo Isaias prædixerat. Pro transgressoribus orauit. Et quod Psal. ait. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autè orabam. Recte Hilar. ait, Inquirebat olim Dauid: Vbi sunt misericordie tue antiquae Dñe, nunc autè inquirere possumus, vbi sunt irae tuae Dñe: Vere tempus miserendi Deus, quia uenit tēpus, verè nunquā hucusq; sic loquutus est homo, verè ignitum eloquium tuū uehementer, & seruus tuus dilexit illud, verè rectè (Paul. ait) ad sanguinis asperisionem accessisti, melius loquentem quā Abel. Iuda i accesserunt ad sanguinis effusionem, nos ad sanguinis asperisionē, quia, ut illius fructum colligamus, accessimus. Melius autem clamat sanguis Christi quam Abel, quia Abelis sanguis vindictā petiit, at Christi misericordiā. Abyssus nunc abyssum inuocat, abyssus enim peccati fuit Christū occidere, sed adest alia maior abyssus diuinæ misericordiae, qua veniā postulat crucifixoribus. Cū lapid. retur Zacharias, ac moreretur, ait. Videat Dñs, & requirat. Iesus autem orat, ut non videat, nec requirat, ut auertat faciem suam à peccatis crucifigentium eum, & ut ignoscat illis.

B In hac autè Christi oratione multa sunt nobis attendenda, ut nobis fructū ex ea colligamus. Ex quib⁹ illud sit primū, quod sui ac suorū videtur nunc Christus oblitus, & inimicorū recordatur. Animā suā agit, & ut vulgo dicitur anima in ore eius est, & illam obliuiscitur, & in finē relinquit, ut primum pro inimicis oret. Mater ruci adstat, ac amici, & eos nūc non curat, sed inimicos. Possemus certè ei dicere, quod olim Ioab Dauidi dixit: Diligis odiētes te, & odio habes diligētes te, cū Absalonis recordaretur inimici. Planè quēadmodū vulnerib⁹ plurimis cōfossus, illud vulnus primū curari petit, quod maximū infligit dolorē: ita nunc Chrs facit, pl⁹ dolet de peccatis, quā de poenis sibi, ac suis inflētis, & ideo illa primū curat, ac pro illis orat, & ideo pro transgressoribus orauit. Nec solum orat pro his, qui tunc eum

C occide-

Cant. 4.
Iud. 14.

Isai. 53.
Psal. 88.
Hilar.
Psal. 101.
Psal. 118.
Ioan. 7.
Psal. 118.
Hebr. 12.

2. Par. 24

2. Reg. 19

Concio II.

- occidebant, sed pro vniuersis peccatoribus, qui crucifixio
 nis ipsius causa fuerunt suis peccatis, & de quibus Paulus
 affirmat, quod iterum Christum crucifigunt. Omnibus ve-
 niam petit, omnis peccator nescit, quid faciat, sicut enim
 1. Cor. 2. illi, si regem glorie cognouissent, non utique crucifixissent, ita qui
 2. Ioan. 2. dicit se nosse Deum, & mandata eius non obseruat, mendax est, vt
 Ioannes ait. Fides quidē in peccatore esse potest, sed mor-
 tua, ideo licet Deum agnoscat, non agnoscere dicitur, quia
 viuē non agnoscit, nec verò considerat. Exēplo ergo Chri-
 sti illud nobis primò curandum est, vt peccatis medelam
 adhibeamus, id curemus primum, hoc etenim summum
 est malum, hoc vulnus pessimum, & ideo ei primum adhi-
 benda curatio est, non corpori, aut alij cuius malo. Quan-
 do autem pro crucifixoribus orauit Christus, ostendit nul-
 lum esse irremissibile peccatum, quando illud, quod om-
 nium summum erat, remitti orat. Tanta enim vis es Chri-
 sti sanguinis, vt & illud peccatum delere possit, quo ipse
 effusus est, vt Augustinus ait.
- Aug. Secundo in his Christi verbis attende, impletum iā Dei
 Exec. 2. 2. desiderium esse, quod per Ezechielem expressit dicens:
*Quæsiui de eis uirum, qui interponeret se p̄m, & staret oppositus
 contra me pro terra, ne disperderem eam, & non inueni, & effudi
 super eos indignationem meam, & in igne ira mee consumpsi eos.*
 Huiuscemodi virum non inuenerat Deus in mundo, sed
 Greg. nec in cælo (ait Gregorius) inter Angelos inueniri potuit,
 qui murus hominum esse posset, qui diuinæ iustitiæ plenē
 satisfacere posset, qui dicere posset: Omnes fluctus tuos indu-
 xisti super me, vt iustis tempestas nulla relinquatur, & im-
 pleatur illud Psalmi: Non dabis in æternum fluctuationem iusto.
 Psa. 68. Sed Christus orans: Pater ignosce illis, murus hic est, qui om-
 Psa. 54. nem indignationem patris in se suscepit, vt homines liberi
 sint. Accidit nunc Christo Domino, quod olim Aaroni,
 Num. 16. orta enim seditione fugit Moyses, & Aaron ad tabernacu-
 lum Domini. Cumq; tacerent in terra dixit Moyses ad Aron, tol-
 le thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, per-
 gens cito ad populum, ut roges pro eis, iam enim egressa est ira à
 Domino, & plagæ desunt. Ita nunc exire cæperat diuina iu-
 stitia

Astitia videns summam iniustitiam, ac peccata in Christi nece, proceditq; ultio diuina aduersus homines, incipit à cælo vniuersa vastare, vidēs Christus irruere in homines tēpestatem, procedit oratione sua ad extinguendū ignem diuinæ indignationis, dicēs: *Pater ignosce illis. & sua morte placauit patrem, & tempestatem irruentem abstulit, veluti Ionas in mare mer-* sus. Inaudita profectò Dei misericordia: petierant Iudæi: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Christus orat, vt pro illis, non contra illos sit. Dixit olim Ioseph. *Vos cogitastis* Gen. 50. *de me malum, Deus autem uertit illud in bonum, ego pascam uos, & paruulos uestros.* Ita nunc cogitauerant Iudæi de Christo malum, sed ille tanquam Deus uertit illud in bonum. Hoc est ingenium filiorum Dei, ex malo bonum elicere, ex felle mel, ex persequutione patientiam. An non cogitauit mundus malum de martyribus: sed illud ipsi in bonum uerterunt, dum illis magis mundus profuit odio, quàm obsequio.

Sed antequam ad tertium veniamus, opere pretium erit nosse, an exaudita fuerit Christi oratio, & quis illius fructus extiterit. Certè de hac oratione Paulus ait. *Qui in diebus car-* Heb. 5. *nis sue preces, supplicationesq; ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore ualido, & lachrimis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Exauditus ergo Christus, & propter illius orationem dimissum est peccatum crucifixionis verè poenitentibus. Vnde Hieronymus in illa uerba Isaia 27. Hierony.

CIdcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob. Propter hoc (ait) idest, propter Christi orationem auferetur peccatum eius, si uoluerit agere poenitentiam, & merebitur benedictionem Dei, qui sibi maledictionem fuerat imprecatus, dicens: *Sanguis eius super nos & super filios nostros.* Ea ergo oratione obtinuit Christus omnibus auxilium sufficiens ad poenitendum, & prædestinatis auxilium efficax, & peccati remissionem, vt D. Thomas ait. 3. p. quæst. 21. Et Leo Pa- D. Tho. pa sermone 111. ait, de eius orationis potentia fuisse, vt præ- Leo. dicatio Petri Apostoli ex his, qui dixerant: *Sanguis eius super nos*, multorum ad poenitentiam corda conuerteret, & vno die baptizaretur tria ferè millia Iudæorum, fieretq; cor vnum, & anima vna paratorum iam pro eo mori, quem po-

Concio I.

Cypria.

poscerant crucifigi. Cyprianus sermone de passione Domini A
ad ascribit huic Christi orationi latronis conuersionem, ac
 Centurionis fidem, & eorum poenitentiam, qui reuerſi sunt:
 percutientes pectora sua, & dilationem euerſionis Hierusa-
 lem per quadraginta annos, quibus ad poenitentiam sunt ex-
 pectati. Sed aliud mirabile attende, ter in horto orat pro se,
 nec auditur, semel pro aliis orans exauditur. Sed in causa
 est, quod pro se conditionaliter orat. Pater, si uis, transfer ca-
 licem hunc a me, pro nobis absolute, & sine conditione orat.
 Ioh. 17. Pater ignosce illis. Sed si exauditus Christus est, quomodo
 ei non respondet pater, ut prius fecerat, cum dixit: Et clarifi-
 caui, & iterum clarificabo? Planè nunc opere ei responsum
 datur, conuerso Latrone, ac Centurione, & his, qui reuerſi B
 sunt percutientes pectora sua, & virtute huius orationis uni-
 uersus mundus postea conuersus est. Sed attende o Domi-
 ne, quod citissime veniam dones, recentia nunc vulnera tua
 sunt, & inimici rabie multa ardent in te. Optime Augustinus
 in Ioannem. Si indulgentiam offert nolentibus, non negabit
 petentibus, si ad eos procedit, ac excipit, qui ad eum capien-
 dum accedunt, non fugiet ab his, qui appropinquant, ut obse-
 quantur. In hoc ergo immensa Christi charitas fulget, quod
 veniam tribuit non petentibus, & quia tunc ab inimicis venia
 illa non suscipiebatur: voluit, ut in thesauris diuine pietatis, &
 Ecclesia seruaretur, ut quoties eam volueris, facile inuenias.
 Similis huic clementia inaudita mundo est, ut acerrimis ho- C
 stibus afferat rex veniam, & cum illi eam spernant, ac reiciant:
 nihilominus rex scripto eam tribuat, & nomine, ac sigillo suo
 confirmet, & in publica domo eam constituat, ut quoties ea
 voluerint uti proditores, utantur. Sed infinita Dei clementia
 hoc nobiscum agit. Cum ergo quasi in deposito seruata sit
 peccatorum omnium venia, accede o peccator, & ea utere in
 salutem.

Cypria.

Tertiò in eisdem verbis attendenda est Christi charitas, &
 mansuetudo. Rectè Cyprianus. Sicut dixisti o Domine,
 mandatum nouum do vobis, ita nunc dicere potes exem-
 plum nouum do vobis. Sed quale exemplum sit, attende,
 de vindicta iniuriarum suarum non agit, nec suas dicit iniu-
 rias,

- A**rias, sed patris potius, & ab eo veniam illarum petit. Non ait, vindica sanguinem meum, nec ait, multa iniuste sustineo: sed ego eis indulgeo: non ita loquitur, sed ait, tu o pater in quem precipue offensa respicit, potius quam in me, quatenus homo sum. En cor Christi bonitate plenum. Nunc ergo inspicimus corda nostra, an Christi cordi similia sint. Cum pergeret Hieu ad delendam domum Achab, & Prophetas idolorum: offendit in via Ionadab, & ait ad eum. *Est cor tuum rectum cum corde meo, sicut cor meum est rectum cum corde tuo?* Christi cor rectum est erga nos, cum tanta sit charitate plenum, sed cor nostrum rectum cum eo non est, si aliud eius membram odio prosequimur. Cum nos laedimur, parum curamus de Dei offensa, nostram inspicimus, ac exaggeramus, nec oramus Deum, ut ignoscat, offensoribus, sed nec remittere offensas volumus, qua parte nos tangunt. Inter serpentes de basilisco dicitur: Nullo modo incantari posse, ne noceat: tantum illius venenum est. Hoc innuit Hieronimus, cum ait: *Mittam vobis serpentes Regulos, quibus non est incantatio.* Similes Regulis illi sunt, qui tantum veneni in cordibus suis concipiunt ex iniuriis sibi illatis, ut nullo modo veniam offensoribus dent. Quos etiam similes dicit Psaltes aspidi surdæ, quæ non exaudiet vocem incantantium, quia aurem unam in terra ponit, & alteram cauda operit, ne incantantis sapienter verba audiat. Hi etenim homines aurem accomodant mundi, ac terræ legibus, Dei autem legem non audiunt. Audiamus ergo nunc magistrum nostrum è crucis cathedra nos docentem inimicorum dilectionem, eam prius verbis docuerat, sed nunc opere implet, diligit inimicos, ac pro eis orat: ne tu causari possis, ac dicere, facile esse docere, ac precipere, difficile autem opere implere, quæ doces. En Christum opere implentem, quæ verbis docuerat. In hoc enim ille passus est, ut ea, quæ docuerat verbis, exemplis ostenderet. Quia in re illud nobis præstat, quod præstare magister solet, qui rudem instruit discipulum, quem postquam verbis edocuit, exemplo docere solet, perficiens opere, quæ verbis dixerat. Multa dixerat Christus de charitate in Deum, in passione eam ostendit, cum

4. Reg. 16.

Hier. 8.

Psal. 57.

Simile.

Concio I.

Iulic. 17. dixit: *Vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio, surgite, eamus hinc, in passionem, scilicet.* Multa de patientia dixerat, deq; cruce ferenda, eorum nunc exemplum ostendit opere. Sic de humilitate, ac obedientia, & reliquis, & demum de inimicorum dilectione. **A**

Acto. 7. *Hæc fuit prima magistri nostri lectio, quàm in crucis cathedra legit, cui aures attentas præstitit Stephanus, qui cum lapidaretur positus genibus orauit. Ne statuas illis hoc peccatum.* Et beatus Iacobus frater Domini, qui referente D. Hieronymo in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, cum præcipitatus de pina templi, confraetis crucibus, adhuc semiuuius tendens ad cælum manus dicebat: *Domine ignosce illis, quod enim faciunt, nesciunt.* Hoc etiam exemplo plures alij id ipsum præstiterunt, ex quo colligitur fructus alter huius Christi orationis ultra eum, quem superius dixi: Mirabilis Christi charitas est, nullum ille reputat inimicum, quia mediator est, qui vtriusq; amicus esse solet: & ideo nullum ipse inimicū dixit, & ipsum Iudam amici nomine dignatus est decorare. Nunc ergo o homo, qui iniuriam passus es attende verba ista Christi, quæ non patri tantum, sed & tibi dicit: Ignosce illi, quia nescit quid facit. Tantæ virtutis, ac vt ita dicam, efficacie verba ista fuerunt apud patrem, vt quamuis illius infinita maiestas innumeris offensis fuerit impetita, & Dei iustitia exacerbata in peccatores, & furor ipsius accensus, satis tamen fuerunt hæc Christi verba, vt in mansuetudinem cuncta verterentur, & vt pater diceret, ego ignosco vniuerso mundo. Nunc ergo tu o homo, confer illas tibi iniurias cum his, quæ aduersus Deum sunt, & inuenies, nihil eas esse, & attende Christum ad te loquentem: Ignosce tu paruam iniuriam, an Christo id negare poteris? De hac inimicorū dilectione plura diximus in feria VI. post Cineres, tomo primo, & quinto nostrarum concionum. **B**

Beda. Quarto in his verbis attende, Christum excusare peccatores, non verò accusare, quia nesciunt, quid faciunt. Beda in 23. cap. Lucæ, libro sexto in Lucam capit. 94. ait Scribas, & Phariseos non ignorasse Christi diuinitatem, quia apud Matthæum dicunt: *Hic est heres, uenite occidamus eum.* Et sic **C**

pro

De septem verbis Domini. 251

A pro eis orat Christus, quia sola malitia, ac inuidia peccauerunt, plebs verò illud ignorauit. Sed D. Thomas 3. part. quæst. 47. artic. 5. putat vniuersos Iudæos ignorasse Christi diuinitatem, etiam principes, sed hi agnouerunt eum Messiam: & ideò dixerunt, hic est heres. Hoc magis est consonum scripturæ, quoniam Petrus dixit: Et nunc scio fratres, quòd per ignorantiam fecistis, sicut & principes uestri. Et Paulus ait. Prædicamus Dei sapientiam in mysterio, quam nullus principum huius sæculi cognouit, si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Ait ergo Christus. Nesciunt quid faciunt. Non erat ista ignoratio, quæ eos immunes à peccato redderet, quoniam ipse ait. Si non uenissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Quia de eis fuerunt, de quibus Psaltes ait. Noluit intelligere, ut bene ageret. Vnde illuminatus cæcus ait. In hoc mirabile est, quòd nescitis unde sit, & aperuit oculos cæci nri. Sed eo modo, quo potest, eos excusat Christus, plebem, quia nesciuit eum Messiam, licet & in hoc fuerit ignoratio culpabilis, principes, quia nescierant eum Deum, licet culpabili ignorantia.

Sed merito inquires, vnde tanta ignorantia potuit in eis esse, cum opera Christi viderent, & scripturas de eo testimonium perhibentes. Certè praua voluntas eos excæcauit, vt Beelzebub tribuerent diuina illius opera. Sicut enim frequenter accidit, vt noxius humor, qui stomachum vexat, facillè caput inundat propter horum membrorum vicinitatem, ac responsionem, ita arctissima coniunctio intellectus & voluntatis facit, vt sæpè intellectus approbet peruersa, quæ voluntas diligit. Et quæmadmodum contingit contrafactum apparere baculum, cuius medietas in aqua est, non quòd ille non sit rectus, sed quòd radij visuales non æqualiter veniant, ita rectissima quidem doctrina à Christo proposita fuerat, at illis cum non videbatur, quia radij, qui voluntatem penetrare debebant, detinebantur, quia illa aqua erat frigida, & malitia indurata. Quam cecitatem significauit Heli, qui apertis oculis nihil videbat. Nec videre poterat lucernam Dei, antequam extinguatur. Ita hi videre non potuerant Christum lucernam a mortem,

Ioan. 7. mortem, nec eum agnoscere, in morte eum magis agnouerunt, dicente ipso. Cum exaltaberitis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum. Eandem cecitatem significauit Balan, qui de se ait. Qui cadens apertos habet oculos. Natura namq; compellente, oculos claudimus, dum cadimus, sed qui oculis apertis cadit, malitia cadit. De qua cecitate Isaias ait. Excæca cor populi huius. Populus ergo ille id præstitit, quod Pfalter ait. Super dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Verè prolongauerunt iniquitatem, qui nō solum praua voluntate affecti erant, sed & prauitatem vsque ad intellectum duxerant.

71. 1. 1. Sed nunc diuina misericordia elucet, dum prolongat Christus misericordiam suam, orans pro his, eos excusans apud patrem. Quo nobis ostendit, vt peccata, ac defectus proximorum, in quantum possumus, excusemus. Præuorum ingenium est, delicta aliorum accusare, augere, ac dilatare. Hinc Sapiens. Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia, idest, stultus, si quid viderit alium delinquentem, mox quasi ipse esset ab omni delicto alienus, ridebit: & cum risu euulgabit delictum proximi sui, & in peiorem partem interpretabitur. Et hoc significant Hebræa (vt ibi Iansenius ait) quæ pleriq; vertunt, stultus loquetur, vel interpretabitur delictum, quia verbum Hebraicum, & deridere, & loqui, vel interpretari significat. Contra inter iustos gratia erit, quia iusti sua erga se beneuolentia errata, quæ incidunt, tegent, ac benigne interpretabuntur. Huius rei exemplum nobis hodie Christus exhibet, excusans, vt potest, aliena peccata. Hinc Sapiens ait. Ne accuses seruum ad Dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corrumpas, quibus verbis primum significatur, miseris, ac afflictis compatiendum, vt seruis, nec à nobis affligendos. Deinde tamen ostendit Deus ingenium suum, cui non placet, vt coram eo accusemus fratres nostros, sed excusemus potius. Sicut enim parenti amantissimo non placet accusatio, qua filij accusantur apud eum, placet verò excusatio, ita Deo gratus est, qui coram eo excusat hominum peccata, nō qui accusat. Vnde Daemon dicitur accusator fratrum, qui accusat eos die ac nocte, quo è carlo excuso, pax in eo fuit.

Et cum

A Et cum Elias accusare voluit filios Israël apud Deum, licet zelo urgente id fecerit, dicens: Zelo zelatus sum pro Domino 3. Reg. 19
Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israël, altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio, & relictus sum ego solus, & querunt animam meam. Deus eos excusavit ostendens, non omnia perdita esse, vt putabat Elias, & ideo ait. Relinquam tibi septem millia uirorum, quorum genera Rom. 8.
non sunt incuruata ante Baal. Tu ergo, vt poteris peccata proximorum excusa, & bonum, si quod est in opere fratris inspicere, ne similis cribro efficiaris, qui paleis retentis, grana à se proiicit.

Demum ex his verbis colligitur illud Psalmi. Quam bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde, qui enim adeo dulcis est crucifigentibus, qualis erit amicis, ac obsequentibus? qui pro hostibus orauit, qui eos excusauit, quo pacto imperfectiones suorum excusabit? Rectè Paulus. Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, qui resurrexit, qui sedet ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. In cruce advocati munus suscepit, quod nunc in celo etiam agit, ora ergo o Domine pro me, si enim oratio tua crucifixoribus veniam obtinuit, obtinebit mihi misericordiam poscenti: dic ergo o Domine, pater ignosce huic peccatori, si id dixeris, exaudieris. De nobis certe actum esset, nisi Christus semper oraret. Pater ignosce illis. Cum enim semper peccemus, aduocato iugiter indigemus, oratoreq; tanto, qui exauditur pro sua reuerentia, &c.

(.)

L 4

CON-

CONCIO. II.

De secundo verbo, quod Christus in
Cruce dixit.

T H E M A.

Hodie mecum eris in paradiso. Matthæi 27-

MO S Fuit à multis viris piis obseruatus, vt B
morte appropinquante, filius suis mota salu-
tis darent. Quæ autem ea hora à patribus fi-
lij suscipere, præcipua memoria retinebant,
tanquam testamento sibi relicta, illa namq;

præcipua eorum hæreditas est, & quæ omnibus diuitiis præ-
stat. Hoc Abraham absque dubio præstitit. *Sicut dixit Deus*
eum facturum, cum ait. Scio enim, quod præcepturus sis domui
sue, & filiis suis post se, ut custodiant uiam Domini, & faciant in-
dicium & iustitiam. Et Iacob congregauit filios suos mortis ho-
ra instante, quibus benedicens, aliorum vitia increpauit, vt
ab eis cauèrent, aliorum virtutem laudauit, vt virtus laudata
cresceret magis. Id ipsum Moyses, Dauid, & Tobias fecit, C
qui putans se mori, vocauit filium suum, & de obedientia ad
diuinæ præcepta, de misericordia, ac timore Dei multa disse-
ruit. Dauid verò Salomoni de fide erga Deum, & iustitia
seruanda multa dixit. Et Hinc Petrus mortem sibi instare
videns ait. *Iustum autem arbitror, quandiu sum in hoc taberna-*
culo suscitare uos in commonitione, certus, quod uelox est depositio
tabernaculi mei, secundum quod Dominus Iesus Christus significa-
uit mihi. Quanti verò referat, vt filius memoriam conser-
uet, quæ tunc à patre audiuit, ostendit Petrus subiungens.
Dabo autem operam, & frequenter habere uos post obitum meum,
ut horum memoriam faciatis. Hinc religionum parentes, &
creni præcipui patres cum animam agerent, discipulis præ-
clara

Gen. 18.

Gen. 49.

Tob. 4.

3. Reg. 2.

2. Pet. 2.

De septem verbis Domini. 253

A clara consilia dederunt. Christus ergo in lecto Cracis decumbens, morti proximus pauca nobis verba dixit, quæ veluti ex testamento, quod tunc confecit, nobis reliquit, quæ sunt totius Euangelij summa, ac fortissima arma, quæ in nos iaculatus est. Iaculatur quasi bonus sagittarius de pharetra sua sagittas, & de arcu illo, cuius ipse nervus erat, in cuius cornibus (vt Habacuc ait) tense erant ipsius manus, sagittas potentis acutas iacit, atque in corda inimicorum regis potenter infigit, ita vt in eis cadant vulnerati sub ipso populi, vt plurimi, qui ab ea concione audita redierunt, peccatus suum ferirent, ac liquefierent Nec mirum, cum ad eorum verborum vim terra mota sit, monumenta aperta, &

Haba. 3.
Psal. 44.

B petra scissæ. De his verbis Psaltes ait. *Audiant uerba mea, quoniam potuerunt*, id est, potentia, ac efficacissima fuerunt. Hi sunt illi carbones desolatorij, de quibus Psaltes, qui de foco calidissimo, corde, scilicet, Christi flammæ in terram delapsi mundum sufficiunt inflammare eo igne, de quo dixerat: *Ignem ueni mittere in terram*. Ipsi sunt carbones illi Iuniperorum. De quibus in Psalmo 119 secundum textum Hebraicum, vrentes fortissime, & ignem seruantes diutius, qui aduersus linguam dolosam præsentaneum sunt remedium. Hi sunt limpidissimi lapides, quibus deiicitur Goliath, collecti de torrente limpidissimi amoris, de quo in via bibit. Attendamus ergo verba ista, & singulari deuotione suscipiamus.

Psal. 140.

Psal. 119.

Luc. 12.

Psal. 119.

1. Reg. 17

C Audiuius primum verbum, quo pro peccatoribus multis orauit, quo singularem erga peccatores curam ostendit, & eorum præcipuam, ac extremam necessitatem, quibus primum attendebat. Audiamus secundum, quod vni peccatorum dixit, cuius conuersio fructus fuit primi verbi. Quo ostendit, quam verè dixerit: *Veni filius hominis querere, et saluum facere, quod perierat*. Et uenit Iesus peccatores saluos facere, vt Paulus ait, cum primum omnium peccatorum curam gerat, & eorum causas agat. Ait ergo. *Hodie mecum eris in paradiso*. Quo ostendit, quod quemadmodum pater absconditum habens thesaurum, illum hora mortis filio manifestat, ita vsque in hanc horam paradisi nomen non

Matth. 9.

Timot.

Concio II.

vsurpauerat, erat thesaurus hucusq; absconditus in agro, sed A
nunc illū manifestat. Apostolis dixit, prædicate, quia appropinquat regnū cēlorum, propē iā est. sed nūc amplius quid latroni dicitur, hodie ianua regni cēlestis aperitur, & in illud ingredieris. Præclarū, & vsq; huc in auditū nūtiū, quod adeo magnū est, vt nec Prophete, aut etiā Angelo commissum sit, sed ei, qui magni cōsiliij Angelus est, magnū autem consilium Dei fuit apertio ianuæ regni cēlestis per Christi mortē. Sed vt hoc verbum explicemus, latronis historia nobis primum proponenda est.

Thom.

ucebantur cū Iesu duo nequā ad crucifigendū. Th. 3. p. q. 46.

ait. Christus inter latrones crucifixus est, alia quidem ratione quantū ad intentionem Iudæorū, alia verò quantum ad Dei B
ordinationē. Quantū enim ad intentionē Iudæorum duos la

Chrysost.

trones vtrinq; crucifixerunt (sicut dicit Chrysost.) vt eorū suspitionis fieret particeps, & sic suppliciū in maiorem ignomi-

Isa. 53.

niā cederet, iuxta illud Isa. Et cū iniquis deputatus est. Sed Dei

Hierony.

ordinatio alias respexit causas, Hierony. ait, vt sicut maledi-

Leo.

ctū crucis sustinuit pro nobis, ita pro omnī salute inter no-

Leo.

xios, quasi noxius crucifigitur. Leo Papa ait in sermone de

Hilar.

Passione, vt in Cruce ostenderet eā, quæ in iudicio fiet homi-

August.

num discretio. & vt Hilarius addit, ostēditur, omnes homines

vocari ad Christi passionē, sed non omnibus prodesse. Addit

his August. sermo. 120. de tēpore, fuisse hoc mirabile diui-

næ prædestinationis consilium, vt latro eo modo mirabili

æternā salutem consequeretur. Inter diuina autem miracu-

la, quæ tunc facta sunt, non minimum censerī debet latronis

conuersio, maius enim fuit, quā petras scindi. Sicut ergo

homo descendens ab Hierusalem in Hierico incidit in latrones, qui

despoliauerunt eum: ita Christus exit ab Hierusalem, & in la-

trones incidit. Sed & in alios incidit deteriores latrones, in

omnium, scilicet, hominum peccata, quæ fures meritō dicun-

tur, quoniam Dei gloriā surripere conantur, & Christi vitā

abstulere.

Inter hos autem latrones alter non cōuertitur, significatq;

eos, qui passionis Christi fructū non suscipiunt. Id verò Chri-

sto maximi fuit causa doloris, magis quam flagella, clauī, spi-

næ, ac

A nã, ac ipsa mors. An non ille doleret vehementer, qui maximo parato conuiuio, vocaret inuitatos, & illi negligerent venire: Videt Christus, guttam sui sanguinis fatis esse, vt innumeros redimeret mundos, & cum riuos sanguinis fundat, attendit paucos futuros, qui eius fructum participant. Infumit pater vniuersas diuitias, vt filio ægrotanti poculum conficiat, quo salutem recuperet, si illo vtatur filius in salutē, gaudet pater, si verò illud effunderet, ac perderet, an non doleret? Ita in nostri medelam vniuersam sanguinem Christus dedit, quo si vtamur, gaudium est in cælo, si autem negligentia nostra pereat, Deum dolere, eo quo potest modo, dicitur.

Simile.

B Sed illud inquirendū est, an vterq; latro Christū blasphemauerit: nam Matthæus, & Marcus in plurali aiunt, latrones improperasse Christo. Lucas autem ait, vnum blasphemasse, alterum confessum esse Christo. Hieronymus, Chrysostomus, Theophylactus, Cyrill⁹ Hierosolymitanus in cate. 13. Et Origenes tractatu 35. in Matthæum dicunt, initio quidē ambos latrones Christo improperasse, deinde verò alterum conuersum. Quod si ita res se habuit, similem se Christus exhibuit homini conficienti theriacam, qui permittit viperam filium mordere, ac veneno plurimo infici, & ad mortem vsque accedere, non quidem, vt intreat, sed vt adhibita theriaca, saluti restituatur, & illius vis appareat, quæ desperatum hominem saluti restituit. Conficiebat tunc temporis Christus antidotum aduersus omnia peccata, cuius vt vis omnibus sit manifesta, permittit latronem ad extremum mali descendere, dum Christum blasphemabat, cum ad crucem duceretur, vel etiam dum in cruce esset, vt repente saluti restitutus ostenderet, quantam contineat vim Christi sanguis, & quòd nullum sit ei insanabile vulnus, si modo applicetur. Mirabilis profectò illius conuersio fuit, cum repente ex summo in summum mutatus est. Vnde Leo Papa sermone 2. de Passione ait, quæ istam fidem exhortatio persuasit, quæ doctrina imbuir, quis prædicator accendit? Non viderat prius acta miracula, cessauerat tunc languentium curatio, excoꝝum illuminatio, viuificatio mortuorum. Ea ipsa, quæ mox erant gerenda, non aderant, & tamen Domi-

Matth. 27.

Matth. 15.

Luc. 23.

Hierony.

Chrysost.

Theophyl.

Cyrillus.

Origen.

Simile.

Leo.

num confitetur, & regem, quē videt supplicij sui esse confor- **A**
tem. Inde ergo oriebatur hoc donum, vnde accepit fides ipsa
respōsum. Hæc ille. Nullus ergo de remedio desperet, si mo-
do eo vti velit. Patres verò alij asserunt, vnum latronē dunta-
xat blasphemasse, & Matthæū, ac Marcum figuratē loqui-
tos fuisse, vtentes plurali pro singulari, vt sæpè in scriptura fie-
ri solet. Hoc tenet Epiphanius heresi 66. & August. li. 3. de
consensu Euangelist. c. 16. & Anselmus in Matthæū, & alij.

Epiphan.
August.
Ansel.

Audiamus ergo latronem concionatorem agentem. Neq;
tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Et nos quidem digna
factis recipimus, hic autem quid mali fecit? Memento mei Domine,
dum ueneris in regnum tuum. De his verbis plura diximus in
priori tomo nostrarum cōcionum, sermone de latrone iusto **B**
in maiori hebdomada.

Nunc autem attendamus latronis huius mirabilem pœni-
tentiam, ac publicam delictorum confessionem, peccati dete-
stationem, etiam in socio. Voluit semper Deus, vt veniā pec-
cati cōcederet, interiorem illius confessionem, qua homo Deo
confiteretur, quam exhibuit hic latro; adiungens exteriorem,
quam in lege gratiæ sacerdoti facere tenemur. Sed ait, vt quid
Deus vult, ne illi peccata confiteri, quæ ille nouit? Planè hæc
cōfessione nō intēdit Deus nosse, quid egeris, illud enim opti-
mè nouit, sed vult, vt ipse dicas delicta corā eo, vt sic humilie-
ris, & ab eo veniam postules, dolens, quòd in eū peccaueris.
Sicut Ezechias fecit, cū ait. Recogitabo tibi omnes annos meos in **C**
amaritudine anime meæ. Et Iob. Tædet animam meam uita meæ,
dimittā aduersum me eloquiū meum, loquar in amaritudine anime
meæ, dicam Deo, noli me condemnare.

Isa. 38.
Iob. 10.

Ambros.

Secundo, ait Ambrosius libro 2. de poenitentia capit. 7.
exigit Deus à peccatore hanc confessionem; vt peccator sit
sui accusator, ac præueniat dæmonem, qui eum accusaturus
est. Dæmon accusator est omniū peccatorum, & in cathalo-
gum redigit vniuersos, qui Deo debent, vt eos accuset. Ideò
in Apocalypsi dicitur accusator fratrum. Sicut ergo is, qui
nouit accusandum se ab aliquo apud Inquisitores hære-
tiæ prauitatis, vt misericordiam obtineat, se ipsū prius
ille accusat, ita oportet præuenire accusatorem nostrum,
vt coram

Apoc. 12.

A vt coram Deo propitiationem inueniamus. Sicut enim Paulus ait. *Si nos metipfos iudicemus, non utiq; iudicemur.* Ita si nos ipsos accusamus, locus accusationi dæmonis non relinquetur. Aderat iam dæmon à dextris latronis, vt in mortem eum accusaret. Sicut Psaltes ait. *Diabolus stet à dextris eius.* Et Zacharias ait. *Et Satan stabat à dextris eius, ut aduersaretur ei,* eum certè accusans. Sed præuenit latro accusationem, accusauit se ipsum, & sic absolutus est.

1. Cor. 11.

Psal. 108.

Zach. 3.

Sed attende, quòd non solum seipsum accusauit, sed & Christum excusauit, dicens: *Hic autem quid mali fecit.* Diximus superius, voluisse Iudæos causam Christi confundere cum causa latronum, vt latro haberetur, qui inter latrones crucifigebatur, voluerunt ergo furripere Christi honorem, curantes, vt latrones furti huius cælatores, ac absconsores essent.

B Sed bonus latro, licèt prius multa furatus fuisset, nunc tamen morti proximus abscondere alienum furtum non vult, sed illud manifestum facit, dicens: *Hic autem, quid mali fecit?* quasi dicat, peccata mea non opperient, neque abscondent iniquitatem vestram ô Iudæi, satis sint furta, quæ ego feci, nunc aliena non occultabo. Vultis Deo surripere honorem, hominibus salutem, cuius initium agnitio Christi est. Sciant ergo vniuersi homines, quòd Christus nihil mali fecit. Vos putatis Christum latronem, quia filium Dei se fecit, & sic Deo honorem surripuisse arbitramini, sed non ita res habet: nulum in hoc furtum contempsit, quia non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit. Et vt Adami furta, & mea, ac omnium hominum solueret, tanquam latro comprehendi voluit, & tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere eum, & tanquam latro flagellis cæsus est, & nunc inter latrones crucifigitur. Sed latro ille non fuit, sed quæ non rapuit, nunc exoluit, sicut per Psaltem ait. *Quæ non rapui, tunc exolvebam.* Vnicum illius furtum non negabo, quòd corda hominum rapuit, sicut nunc cor meum. Cum exaltatus fuero omnia traham ad me, dixit ipse, hoc autem nunc opere complet. Non est Deus noster, vt dij gentium. De Mercurio tradit Horatius, & Prudentius, quòd expertus furandi homines hac imbuunt arte. At Christus, non

Philip. 2.

Psal. 66.

nostra

Concio II.

nostra ablaturus venit, sed sua daturus, & adhuc nunc inter
lationes poni voluit, quasi diceret, immanes cali thesauros **A**
mecum defero, & opto maxime, vt mihi surripiantur ab homi-
nibus. Depradari desiderat, qui thesaurum publice portat in
via. Sacus, in quo thesaurus vniuersus cali erat, humanitas
Christi est, quæ mille partibus concessum ostendit, vt thesaurus
videatur, ac surripiatur, sic illum rapuit latro, & diues in æter-
nū mansit. Id perspicies in Christi verbis. *Hodie mecum eris in*
paradiso. In his verbis aliqua nobis expendenda sunt. Pri-
mū, quā cito exaudierit Christus latronem. Cum in
molli lecto homo decumbit, profunde dormire solet, & ideo **B**
difficilius excitatur: si verò super lignū cubet, facilis somnus
esse solet, & facile excitari potest, & audit. Quasi in molli le-
cto erat olim Deus, & ideo non ita cito excitabatur, ac audie-
bat. Vnde ad eum Psalter ait. *Exurge, quare obdormis Domine.*
exurge, & ne repellas in finem, quare obliuisceris inopia nostra,
& tribulationis nostre. Sed nunc in duro lecto crucis cubans
citius exaudit, & in nauicula super lignum dormiens facile
excitatur. Quia expertus dolores nostros, didicit ex his, quæ
passus est, misericordiam miseris exhibere. Impletumq; iam
illud Isaia est. *Et erit, antequam clament, ego exaudiam, adhuc il-*
lis clamantibus ego audiam. Non ait Propheta id tunc esse, sed
erit, inquit, quia tanta misericordia, ac exauditio nobis serua-
batur.

Arnoldus. Secūdo his verbis, ait Arnoldus in tractatu de septē verbis **C**
Christi, confandit Iudā, Iudeos, ac Nouatianos. Iudā quidē,
qui desperauit de tāta misericordia. Nouatianos verò, qui ne-
gant poenitentia post baptismum. Iudæos etiā, quibus malū
apparebat, quod cū peccatoribus Christus ageret, cū autem
illi maximi peccatores essent, condēnantes misericordiā pec-
catoribus exhibitā subseribebant dānationibus propriis, nullū
locū misericordiæ reseruantes. Inimici erant Pharisei gratiæ,
sed iā mutata est per Christū lex in gratiam, terror in man-
suetudinem: nouus aduenit rex, nouam legem cōdidit, quā
dictat sola pietas, & charitas. Inscribitur cruci titulus regni à
Pilato, nec Iudæus tollere potuit inscriptionem. Sub hac in-
scriptione, & sub hoc regno latro erat. Fractæ sunt lapideæ
tabulæ

De septem verbis Domini. 256

A tabulę in Caluario mōte, lex lapidea abolita, & lex dulcedinis lata. Audi, quid Christus latroni dicat. Ne irascaris princeps Apostolorū, tibi dico Petre, cui clauēs regni cęlestis cōmissę sunt, & tibi negotiationis peccatū pepercit, & tamen te iuxta crucē nō video, territus lates, nec ibi Apostolica auctoritate vteris, modo clauū ministerium nō profers. Sed adest summus sacerdos, qui hoc praestet, ille aperit seras latroni, amouet Christus à paradiso vigilē custodem Cherubim, & cui tu forsan septies dubitasses ignoscere, ignoscit Christus septuagies septies, vt iā non numeres peccata ad remissionem: non habet metas diuina clementia, sit qui inuocet, nō deerit, qui exaudiat, & indulgeat. Attende, quis nunc exaudiat,

B pestifer erat, & extrema hora clamat, & exauditur, ò summam Dei bonitatem, ac clementiam! nondum dixerat Dauid: *Peccauit, & audit, Dominus quoque transiit peccatum tuum.* Mulieri adulterę ait: *Nec ego te condemnabo.* Quām facillē reuertentem filium dissipatorem pater recipit, nec increpat, sed omnia dulcia, ac lata inuenit. Quis, obsecro, de tanta misericordia desperet? Cū ergo sciamus, Deum multum esse ad miserendum, eum oremus: um latrone, qui optima in terra seminauit, dum seminauit, & mēsiuit simul, petiuit, & recepit continuō. Nec solum recepit, quod petiuit, sed amplius, ille peccati veniam orabat, & quod aliquando eius memoraretur, cum in regnum veniret. Christus autem non solum

2. Reg. 12
104. 8.

C ei indulget, sed & paradysum statim promissit. Non ei accidit cum Christo, quod Iosepho cum pincerna Pharaonis, cui dixit similia verba: *Memento mei cum benē tibi fuerit.* Ita nunc latro ait: *Memento mei cum ueneris in regnum tuū.* Sed ille oblitus est benefactoris, ac interpretis sui. Christus verō peccatoris oblitus non est, sed regni participem fecit. Et in huius rei signum referunt viri graues, qui Hierosolymam inuaserunt, ostendi nunc locum, in quo Christus crucifixus est, & latrones; in quo hoc simul cernitur, quod cum petre scissæ sunt Christo mortuo, rupes illa Caluarij scissæ etiā est; sic tamen scissæ monstratur hodie, vt Christus, & latro iustus ex vna parte simul relinquerentur, ex altera verō scissuræ parte iniquus latro relictus sit, tanquā à Christo

Gen. 40.

Concio II.

à Christo separatus. Manet hucusq; scissura rupis, & profun-
dissima in ea vorago.

Tertiò promittit ei regnum æternum, quia illud fuit, quod
oratione sua petierat latro, non verò tēporale quid. Iniquus
latro aiebat. *Si filius Dei es, saluum fac te metipsum & nos.* Salua-
tionem petebat, sed temporalem, quæ à morte liber esset, non
animam curabat, sed corpus, cui plurimi nunc similes sunt,
qui in horam mortis pœnitentiam distulerunt, & tunc solum
corporalia curant, & animæ suæ obliuiscuntur, vt corpori in-
tendant, filiis, ac diuitiis. Iustus latro corporis oblitus, animi
salutem petit, merito audit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Cū
Isaac benediceret Iacob, & Esau, eandem benedictionem
vtriq; donasse videtur, sed diuersa admodum est, vt optime
Bernard.
Genes. 27. *Et de pinguedine terræ.* Esau autem dixit: *in pinguedine terræ,
& in rore cæli desuper erit benedictio tua.* Electus Iacob bene-
dicitur primum in rore cæli, & deinde in pinguedine terræ,
quia electi cælestia primum curant, quærunt primum regnū
Dei, & iustitiam eius, temporalia autem quasi accessoria. Re-
probis Esau benedicitur primum in pinguedine terræ, & de-
inde in rore cæli, quia primum quærunt temporalia, æterna au-
tem tanquam accessoria tractat. Rectè ergo petenti latroni
animæ salutem dicitur: *Hodie mecum eris in paradiso.* Licet au-
tem Iustinus martyr. quæst. 75. & 76. ad orthodoxos, &
Iustinus.
August. alij putent, paradysum terrestrem promissam latroni, sed Au-
gustinus epistola 57. ad Dardanum, & omnes doctores per
paradysum intelligunt visionem beatificam, quæ absq; dubio
illo die latroni concessa est.

Si verò dicas, quo pacto res tanta adeò facilè à Christo ex-
hibetur? Certè nihil humanum condignum est tanta gloria,
nisi Dei gratia adfit, sed hæc dignos nos efficit. Latro verò
illa adiutus eximium præstitit opus, quò dignus factus est
non gloria solum, sed & amplissima. Impleuit enim illud
Isaia. *Nolite reminisci priorum, & antiqua ne intueamini, ecce
ego faciam noua, &c.* Et inferius ostendens, quæ ista noua sint,
ait. *Glorificabit me bestia agri.* Bestia agri fuerat latro iste
grassator, qui in viis interficiebat homines, vt illos expolia-
ret.

Isa. 43.

- A** ret. Ecce bestia ista nunc Christum glorificat, eum confite-
tur, laudat, defendit à socij blasphemiiis. Hoc te nunc nū-
lus exterius glorificabat Christum, pater dereliquerat eū.
Mater tacebat, Angeli similiter, Ioannes, & Magdalena
nihil loquuntur, Apostoli omnes fugerunt, Iudæi, ac gen-
tes blasphemabant, & deridebant. Vnde ait in Psalmo: *Psalm. 21.*
Omnes uidentes me deriserunt me, loquuti sunt labiis, & mouerunt
caput. Solus nunc latro, hæc bestia agri glorificat eum corā
omnibus, dicens eum innocentem, regemque cæli, o au-
reum os, o lingua Angelica, quæ Christum glorificas sola.
Prius tu causam Christi egisti, quā uniuersus mundus, priusquā
sol obscuraretur, terra scinderetur, velum rumperetur, se-
pultura aperirentur. Benedicta ergo lingua illa est, quæ
B Deum benedixit, cum ab omnibus maledicatur. Merito in-
dulgentiam plenissimam cōsequeris, ne lingua talis in in-
ferno torqueatur cum lingua diuitis epulonis, & cum lin-
gua dolosa. Benedixisti sunt Sem & Iaphet, & merito quia *Genes. 9.*
cum irrisus esset Noë à Chan, illi patrem operuerunt, cur
non benedicatur latro hic à Christo, qui nudatus in cruce
est amore ebrius, irrisus à gentibus & Iudæis, sed à latrone
cōmendatus, ac laudatus: *Quicumque honorificabit me glorifi-*
cabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles, ait ipse Sa-
mueli. An non mirabilis latronis fides, qui regem, & Deū
confitetur crucifixum? *Augustinus sermo. 1. in Parasceue* *Aug.*
ait, Dic o latro, ubi thronus ex Sapphyro, ubi Cherubini,
& exercitus cæli, ubi corona, sceptrum, & purpura, ut eum
C dicas regem cæli? Vides ne coronam aliam quā spinarum,
aliud sceptrum quā clauos, aliam purpuram quā
sanguinem, aliud thronum quā crucem, alios ministros
quā carnifices? quid ergo regium vides? Rectè *Cyrillus* *Cyril.*
Cate. 13. ait. Quæ virtus te illuminauit o latro, quis te do-
cuit adorare contemptum, & simul cruci affixum? o Iunē
perpetuum illuminans obscuratos. Eximie excolitur Ma-
gorum fides, quod Christum adorauerint in tabulo, sed
maior fides latronis est, qui eum adorauit in cruce pendē-
tem. Maxima illius fuit spes, qui sperauit peccatorum tan-
torum veniam mortis hora, & eximia illius fuit charitas,

Concio III.

Cant. 3.

Aug.

Ant.

cum socium corripuit, & dilectio in Christum, cum illius **A**
causam publicè egit. Eximia illius humilitas, ac patientia,
cum iustam dicit damnationē suam, & solum Christū sui
memorari orat, & ideo oratio illius fuit, quasi uirgula sumi
ex aromatibus myrrha, & thuris, & uniuersi pulueris pigmenta-
rij, quia omnibus ornata virtutibus, & ideo plenissima est
consequutus indulgentiam, & baptismo flaminis ablatus
est, fide ac pœnitentia præclara, vti Augustinus lib. de pœ-
nitentia asserit. Et tandem sicut duo deferebant botrū de
terra promissa, sed qui præcedebat, nec eum videbat, nec
eo fruebatur, at posterior, & videbat, & utebatur eo. Ita **B**
nunc Christus inter duos latrones est, sed iniquus latro eo
non utitur in salutem, quia ad scapulas eum proiicit, non
eum conspicit, quin & auersatur. At, vero iustus la-
tro eum coram oculis habet, ad eum, conuertitur eiq; fru-
ctu utitur, & ait cum sponsa. Botrus cypri dilectus meus mihi
in uineis Engaddi. Nos similiter Christi fructus participare
curemus fide, pœnitentia, ac confessione.

CONCIO. III.

De tertio verbo, quod Christus in
Cruce dixit.

THEMA.

Cum vidisset Iesus matrem, & discipulum stantem,
quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier ecce filius
tuus, Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua, & ex
illa hora accepit eam discipulus in suam. Ioan. 9.

Ambro.

AMBROSIVS Lib. decimo in Lucam in capite de **C**
commendatione Mariæ matris discipulo Ioanni ait.
Testaba-

- A** Testabatur de cruce Christus, & testamentum eius signabat Ioannes. Dignus tanto testatore testis. Bonum testamentum, non pecunia sed vita, quod non atramento scribitur, sed spiritu Dei viui. *Lingua mea calamus scribe uelociter scribētis.* Sed nec Maria minor, quæ ut matrem Christi decebat, fugientibus Apostolis ante crucē stabat. Hæc Ambrosius. Cum testamentum sit vltima hominis voluntas, qua de bonis disponit, dicitur Dei testamentum illud, quo hominibus sua bona distribuit, & inde dictum est vetus & nouum testamentum, veteri bona terrena præcipue promisit, nouo spiritualia, ac æterna, iuxta illud Pau. *Melioris testamēti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sanctū est.* Et licet hoc testamētū in æperit cōficere in vita, cū prædicans regnū Dei hominibus promisit bona spiritualia, & æterna, tamē in cœna, & demū in cruce hoc testamētū perficit, ac absoluit. In cœna enim præcipua mādā sua declarauit, & sacerdotes instituit Apostolos. Demū verò illud in cruce absoluit, in quā referuauit plurima, quæ ad testamētū pertinet. Solet enim, qui testatur, animā Deo offerre, ac cōmendare, quod Christus in cruce fecit. Secūdo, solet iniurias remittere, quod in cruce Christus præstitit, orans pro inimicis. Tertio, qui testatur, solet providere filiis, parētib, ac amicis bona. Hoc autē Chrs fecit cōmendans matrem discipulo, & discipulū matri. Tādē hæreditatē promittit, qui testatur, hæc Christus latroni, & in eo omni peccatori verē pœnitenti promisit. Tūc etiā abrogauit prius testamētū, cū dixit: *Consummatū est,* quo verbo significauit, impletas esse omnes figuras, ac vmbas, quæ corpore præsentē cessauerūt. Tūc ergo plenē cōditū, ac absolutū fuit nouū testamētū, quod calamo linguæ Christi confectū est, quod Ioannes signauit. Sed quoniā attedere solent homines, quid eis in testamento relinquatur à parentibus, vel amicis. an hæreditas ad eos pertineat, vel legatū, attendamus nos in hoc præcipuo testamēto quid nobis relinquitur. Planē hæreditas ad nos pertinet, si filij esse velimus, si hæreditatis onus subire, quod est impletio mādātum, tū enim heredes erimus vitæ æternæ. Sed & legatum

Psal. 44.

Galat. 4.

8. In

etiam præcipuū nobis in hac vita relinquitur, & illud est **A**
 Maria, quæ nobis mater conceditur. Nec enim soli Ioan-
 ni donatur in matrem, sed omnibus fidelibus, ideo Ioan-
 nes non nominatur, sed discipulus, quia vt discipulus eam
 matrem accepit, tanquam ad matrem ego ad eam acce-
 damus, vt nobis bona omnia impetret, & nunc gratiam
 obtineat.

Mirabile planè fuit Dei consilium, quo voluit interesse
 matrem ipsius acerbissimæ passioni. *Stabat iuxta crucem Ma-*
Ioan. 19. *ria mater eius, ait Ioannes.* In lege præceptum fuit. Non co-
Exod. 23. *ques hædum in lacte matris sue.* Et in Deuteronomio dicitur:
Deut. 22. *Qui inuenerit auiculam cubatem, tollat filios, & dimittat matrem.*
Leui. 22. Et in Leuitico præcipitur: non immolabitur ovis una die cum
 filio suo. Omnes istæ leges pietatem in matrem respiciunt,
 ne simul cum filio occidatur, ne tollatur, cum filius tollitur, **B**
 ne decoquatur filius in eius lacte, nunc illa in filij sanguine
 decoquitur, & filius in matris lachrymis, nunc avis cum fi-
 lio tollitur in sacrificium. Huius rei non vnica ratio est,
 sed plures, inter quas illam primū expēdamus, quæ om-
 nibus iustis communis est, deinde verò singulares, quæ ad
 Mariam pertinent, explicabimus. Prior ergo causa est,
 quod iustis omnibus tribulationes graues, discrimina-
 que Deus immitit, quibus eos probet, atque perficiat.
 Et licet diuersum hoc videatur ab ingenio Dei, & ab
 eius misericordia, amore, ac bonitate infinita, ad quam po-
 tius pertinere videtur, indulgentiis maternis vt, tam è quia
 sic nobis expediens erat, probationes, ac tribulationes im-
 mittit. Quod copiosè, ac eleganter Iudith dixit. *Memores* **C**
sint, quia tentati sunt patres nostri, ut probarentur, si uerè colerent
Deum suum. Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham
tentatus est, per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus
est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes, qui placuerunt Deo,
per multas tribulationes transferuntur fideles. Nec in hac re mi-
nus dilectionem suam ostendit Deus, quàm dum nos con-
solatur. Huius rei præcipuum exemplum nobis patet in
Christo, qui infinito diligitur amore, & cū caput, ac exem-
plar omnium iustorum esset, summè tribulatus est. Hinc
 ille

Iud. 8.

- A**lle in Psalmo patrem orat: *Saluum me fac Deus, quoniam intra uerunt aquæ usque ad animam meam, quasi dicat, non solû exterius magna patior, non solûm aquis tribulationum exterius circundor, sed usque ad animam intrauere meam:* Et quoniam is, qui aquis obruitur, consolatione leuatur, cum pedem in terra figit, hæc mihi consolatio relicta non est, unde subit: *infixus sum in limo profundi, & non est substantia, idest, non est, ubi pedem figam.* Et ne quis dicat, ad oram maris me esse, unde facîle liberari possim, addit, *ueni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Et quoniam clamores aliquando iuuant pereuntem, dum his auditis accedit aliquis, ut eum liberet, nec hoc refugium mihi relictum est, unde subdit: *Laboraui clamâs, rauca & factæ sunt fauces meæ, nec ullus mihi adest.* En Christi summam tribulationem. Quia verò ei coniunctissima Maria fuit, ideò post Christi dolores nulli fuerunt, qui Mariæ doloribus conferri possent. Vnde ad illam Simeon ait. *Et tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit.* Christus mare dolorum est, & ab ipso effectus est albeus, quo omnis Christi dolor in Mariam uenit. Sicut è fonte efficitur canalis, per quam aquæ in hortum veniant, ita à Christo ad Mariam summa dilectio constituta est, per quam omnis Christi dolor in Mariam descendit. Id verò ideò effectum fuit, ut summis meritis Maria ornaretur. Vnde Anselmus de laudibus virginis ait. *Ansel.* Oportuit, ut illa, in qua omnem gratiam Christus collocauit, non careret honore martyrij, & ad hoc cruci ad stare illam oportuit, quale autem illud martyrium fuerit, exprimi non potest, adeò durius fuit, quam si ipsa occideretur, quo plûs filium diligebat, quàm se ipsam? Memoriam prodidit grauis author, quòd cum maleficus quidam nullis tormētis adduci posset, ut facinus perpetratum confiteretur, iussit iudex, adduci filium illius unicum, & duriter verberari coram patre, quod ille sustinere non valuit, & crimen confessus est. Cum amantis anima plus sit in amato, quam in corpore, quod informat, quoniam amor facit ecstasim, plûs torquetur in amato quàm in proprio corpore. Hoc autem in Maria præcipuè locum habet, quæ multo plûs diligebat

Concio III.

filium, quam se ipsam. Cum ergo Maria videret Christi passionem, summis urgebatur doloribus, quos patienter sustinebat propter hominum salutem, & Dei gloriam. Vnde illius meritum maximum fuit.

Ambro:

Psal. 87.

Ansel.

Secundò ad stare oportuit Mariam cruci, vt ad opus redemptionis nostræ cōcurreret eo, quo poterat modo. Ambros. lib. 10. in Lucā capite, quod initio diximus. Ait quid mirabile, sic enim habet. Aut fortasse quia cognouerat per filij mortē mundi redēptionē, aula regis putabat se & sua morte publico muneri aliquid additurā. Sed Iesus nō egebat adiutore ad omniū redēptionem, quia dixit: *Factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber suscepit quidē matris affectū, sed non quæsiuit hominis auxiliū.* Hæc ille.

Quæ verba Ambrosij sic intelligenda sunt, vt sicut perditio nostra per vnum hominem, & mulierem vnā in mundum intrauit, ita ingrederetur & remedium per hominem & mulierem, Christus quidem solus redemptor est, vnusquisque mediator Dei & hominum, tamen sicut per vnum hominem peccatum & perditio in mūdum intrauit, ministrante tamen peccati materiam Eua, quæ pomum viro dedit, & sicut solus pater affectiue filiū generat, sed matre materiam ministrante, in quam forma introducit. Ita Christus tanquam pater futuri sæculi solus nos redemit. Maria verò tanquā mater assistit cruci, offerens humanum genus filio, vt in illud induceret redēptionem. Et ideo voluit filius (ait Anselm.) vt cruci mater assisteret, tāquam illius vniuersalis hæres, in qua ille deponeret vniuersum sanguinem suum, merita, ac gratiam, vt illa ea colligeret, & postea suis manibus ac intercessione nobis diuideretur. Et ideo tunc vniuersorum hominum curam suscepit, vt pro omnibus intercederet. Ideo *stabat iuxta crucem Iesu Maria.*

Tertiò cruci assistit Maria quia dilectissima Christo, & doloris tempore charissimos nobis ad stare cupimus, quib⁹ visis aliquomodo leuamur. Derelictus à patre, à matre, deserti non debuit. Sed qualis ibi fuerit Mariæ dolor, nullis verbis exprimi potest, quia & amor omnem superat intellectum. Suspirat intrinsecus, & erumpentes reuocat

lachry.

- A** lachrymas, & eo amplius anxietas intumescit, quo prohibetur egredi. Emergebant gemitus, sed reprimebantur à modestia, & reuertebantur in sinum mentis, & collidebāt se adinuicem introrsus, eratq; in anima illa tempestas valida, occurrentibus sibi procellis, & quasi in sartagine fixis medullis ebulliebant amaritudines, & moriebatur, & mori nō poterat. In Exod. ca. 27. & 30. Proponuntur in templo altaria duo, alterū quod hostiis immolandis deputatū erat, quod erat cere opertū, & omnia ipsius vasa ærea erant. Alterum altare erat thymiamatis, siue incensi vestitum auro purissimo, situm coram propitiatorio, super quo solus summus sacerdos incensum adolebat, & semel in anno illuc ingrediebatur in sanguine ad orandū pro populo. Ita in Caluario duo videbis altaria, aliud in corpore
- B** Christi, aliud in pectore Mariæ, Christus carnem, Maria immolabat animam. Optabat quidē Maria immolari cū filio, non solū animo, sed & corpore, & cū filio celebrare sacrificium illud expiationis mundi, consummationum omnium sacrificiorum, & cum filio suo corporali morte redemptionis nostræ consummare mysterium. Sed hoc soli summi sacerdotis priuilegium erat, vt munus sanguinis intra sancta inferret, nec poterat dignitas hæc alteri dari, quoniam torcular calcauit ipse solus. Sed cooperabatur Maria eo, quo superius explicuimus, modo, sicut in altari Atrij, licet non offerretur sacrificium expiationis, offerebantur tamen alia sacrificia Deo grata. Mater ergo filio offerebat hostiam generis humani, filius eam patri præscatabat, & pater acceptabat, & iustificabat. Filius ad cor matris, pater ad filij crucem, & vulnera respiciebat, & quid hæc tanta pignora nō efficerent? ¶ Sed o mater dolore, ac angustia plena pete à filio tuo, vt te verbis suis cōsoletur, vt tibi benedicat, & sonet vox eius dulcis in auribus suis, vox enim ei⁹ dulcis, vt dolorē leniat, qui ex auditis blasphemis oritur. Sed quo pacto ille benedicere tibi poterit, q ab omnibus maledicatur, qui & factus est pro nobis maledictus nam maledictus qui pendet in ligno. Quibus te manibus benedicet, qui eas habet cruci affixas. O diem amarissimū,

Exod. 27.
& 30.

Concio III.

conuertunt in se oculos mater & filius, nec dolor finit verba sibi inuicem facere, sed visu loquuntur, filius discedit, ac moritur, sed ipsius cor in matre remanet, illa manet, ac relinquitur, sed illius cor cum filio discedit. O Domine, duo te trahūt maxima vi, quis nam potentior erit, mater, ne, vt nō discedas, an mors, vt proficiscaris? o crudele bellū, dum mutus conspectus mortem afferebat, & mater mortem iuuabat, dum summa angustia replet cor filij, omnia ergo morti fauent.

Auget autem Marię dolorem, quod remedio omni caret. De Anna Tobig matre dicitur, flebat Anna irremediabilibus lachrymis. *Hec me fili mi, ut quid te misimus peregrinari?* Sed certe nullus dolor ita irremediabilis fuit, vt Marię plaga, quia eius anima sauciata erat, & in intimo corde vulnus erat, vbi nullū medicamentū apponi poterat, quia cū Chsm amittit, omnia amittit, vnde nullus locus cōsolationi relictus est. Quādo diuitias amisisti, cōsolari potes, quia salus tibi relicta est, honos, & reliqua, si verō vno temporis momēto cuncta amitteres, cōsolatio tibi nō relinqueretur. Sanctis, ac perfectissimis viris Deus est omnia, vnde eorū quidam aiebat, Deus meus, & omnia. Quid, obsecro Maria diceret? Quis nā o Dñā tibi omnia erat, quis tibi diuitię honos, salus, lumen oculorū, baculus, & deniq; omnia, non ne Chrs? Irremediabiles ergo sunt lachrymę tuę, quia omnia simul amittis, & inter dāna numerā, q tu etiā cū illis nō amittaris. Magna est velut mare cōtritio tua, quis medebitur tui? quis enim vulnus in medio corde cōsistens curabit? Vnus de celo venit medicus, qui medetur contritis corde, & ille te vulnerat, quis ergo medebitur tibi? Vere domina dicere poteris: *Cor meū dereliquit me*, quia qui cor tuū erat, qui iuxta cor tuū genitus, quē diligebas plusquā cor, dereliquit te. Adeo vnū erāt Maria, & Iesus, vt in ipsa nihil esset preter Iesum, & ideo Iesum mori erat totā Mariā deficere, quia nihil erat in ea nisi Iesus. Dicebat Pau. *Vno iam non ego, uiuit uerō in me Christus*, sed in sola Maria verba ista plenissimē veritati reddita sunt, quia in ea nihil aliud uiuebat nisi Iesus, & ideo si sine Iesu relinquitur, in nihilum redigitur.

Ex

Tob. 10.

Thren. 2.

Psal. 38.

Galat. 2.

- A** Ex his verò Christi, ac Marię doloribus illud vobis colligendū est, oportere, nos dolores sustinere. Sentetia in primos lata parentes fuit, vt in sudore, ac dolore pane vesceretur, & hanc nobis reliquerūt hęreditatē, & ideo nullus est hominū, cui dolor non sit. Hinc Iob. *Quid agā, si loquutus fuero, nō requiescet dolor meus: si tacuero, nō recedet ā me.* Inter homines verò Chr̃s præcipuē fuit doloribus plenus. Et ideo Isai. ei tribuit mirabile nomē, cū ait. *Desiderauimus eū despectum, & nouissimū uirorū, & uirū dolorum.* Mirū planē nomē, ac cōmiseratione dignū vir dolorū, nō ait, vir dolorib⁹ plenum, sed vir dolorū quasi ex doloribus cōpactus. Et tanquā vir dolorū princeps est inter omnes tribulatos, ac angustis oppressos. De Dauid dicitur: *Cum esset Dauid in spelunca Odollan, cōuenerunt ad eū omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ere alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps.* Licet cōuenerint ad Dauid tribulati, sed ipse tanquā magis tribulatus factus est princeps tribulatorū. Licet in plurib⁹ Dauid Christi typū gesserit, & ideo fili⁹ Dauid appellatus sit, sed in eo vel maximē quod princeps sit eorū, qui tribulantur. Et ideo vt eorum princeps eos ad se uocat, dicēs: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Si nunc in vnū cōuenirent omnes tribulati coram Christo, & quisq; suā tribulationem diceret, tandem cōsisterentur omnes, Christi tribulationes supremas, ac maximas esse, & ideo eum principem eligerent. Sed nunc te rogo, quod tibi nomē vis? Num vir dolorum esse vis, an vir deliciarum?
- B** Si in omnibus delectari vis, quo pacto ad illius regnū pertinebis, qui vir est dolorum? Quia verò Maria ad hoc pertinebat regnum, stabat iuxta crucem Iesu.
- C**

Sed o piissime rex, qui pro peccatorib⁹ orasti, latroni ex voto respōdisti, nū tāta matri nō loqueris verbū? Audi illud. *Mulier, ecce filius tuus.* Quibus verbis plura significātur. Primum, uellet Maria cū Christo discedere, ad quā Christus ait, nō expedit mater mea, vt nūc discedas, quoniā discipulus hic meus filius tuus est, qui tua indiget præsētia, ac tutela, discedo ego, qui pater sum, relinqueris tu, quę mater es, vt illi⁹ curā geras. Ille autē discipulus vnuerse Ecce

Concio III.

A sic vices tūc gerebat, & in eo fideles omnes dati sunt Mariae in filios, dictumq; ei est, expedire vniuersę Ecclesię, ne illa discederet cū filio. Et ideo ille nomine proprio non insiguntur, sed nomine cōmuni discipuli. Mirus pfecto amor Christi in nos, qui non cōtentus dare nobis patrē suū in patrē, nunc & matrē suā nobis cōcedit in matrē, dedit nobis potestatem filios Dei fieri, dat nūc, vt filij Marię simus, vt simus ei fratres ex eodē patre & matre, & sic nos duplici in duat stola, vt Ioseph cū Bēiamino hac de causa fecit. Gloria certē animę, & corporis, qua ppter nō cōfunditur nos vocare fratres. Sed qd Maria respōdere poterit filio; annuit planē, volebat discedere, sed cū audit, filius relinquitur, qui te indiget, quid dicat, nisi quod Martinus, Dñe si adhuc populo tuo sum necessari⁹, nō recuso laborē, fiat volūtas tua. B
Et quod Paulus, cupiēs anathema esse à Christo pro fratru salute. Licet verō fideles vniuersi dati sint Marię in filios, sed præcipua ratione Ioannes, qui ideo accepit eā in suā. Et licet quidā putauerint, vt refert Frācis. Suarez to. 2. in 3. part. disputat. 37. select. 4. adeo efficacia Christi verba fuisse, vt physicū effectū effecerint, quē significabāt, ita vt veras & phycas relationes matris & filij, virgini Ioāni que impresserint. Sed id certū nō est: est tamē omninō certū cor, affectumq; filij Ioāni datū, & cor matris Marię erga Ioānē, quod expert⁹ in se Ioan. ait. Ex illa hora accepit eā discipulus in suā, vel in suā, quasi dicat, licet prius eā dilexerit, sed ex tūc in matrē habuit verbis Christi id efficiētib⁹.
C Hoc autē priuilegium concessum Ioanni est, quia virgo, & quia cruci adstitit, vt Hierony. cōtra Iouinianū ait. Vnde colligendū nobis est, duo hæc gratissima Deo esse crucē, ac virginitatē, de qua re plura diximus in cōcionibus S. Ioannis Euangelistę in. 1. & 5. to. nostrarū concionū. Colligē dum etiā hinc nobis est, Mariā matrē nostrā esse, & tanquā ad matrē ad eā nobis accedendū, de qua re plura diximus hoc quarto tomo in cōcione de effectū & singulari deuotione ad Mariā. ¶ Secundū nihil verbis attendendū, Ecce iulius tuus illud est reliquisse Christū semen sui in terra, nec ita discesse, vt successorē non reliquerit, quia vt Iai. ait. Si

Ioan. 1.

Genes. 45.

Hebr. 11.

Rom. 9.

Franciscus
Suarez.

- A** Si posuerit pro peccato animā suā, uidebit semen longeuū. De qua re in figura per Iob ait. Dicebam in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Quo loco septuaginta transferūt & erit germen Phœnicis. Hebræa habent, sicut Phœnix multiplicabo dies. Quasi Iob ait, putabā ego me pluribus annis victurū, vt Palma, & Phœnix, meq; in lectulo meo moriturū, nō in sterquilinio, putabā etiā, me similē Phœnici futurū, relictumq; filiorū semen, in quibus conseruaret. Id autem postea Iob accidit, sed præcipuē Christo, qui in nidulo suo moritur, & semē relinquit in Ioanne. Planē Phœnix nidum in vita nō conficit, sed in mortē nidū sibi parat. Vnde Ambros. lib. de fide resurrectionis ait. At qui hāc relationē crebra scripturarū autoritate cognoscimus, Phœnicē auem Arabiæ quingētorum annorū spatia vitali vsui habere præscripta, eamq; cum finē sibi vitæ adesse præsaga quadam suæ naturæ æstimatione cognouerit, sibi de thure & myrrha, & cæteris odoribus adornare nidū. Completoq; opere pariter ac tempore intra illum emori, atque ex eius humore oriri vermem, paulatimq; in eius auis naturam concrefcere. Hęc Ambrosius. Et Plinius lib. 10. c. 1. Merito Christus Phœnix dicitur mundi, vnicus, ac singularis. Nidum, dum viueret, non habuit. Vnde dixit. Vulpes Luc. 9: foueas habent, & uolucres celi nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Sed moriturus nidum sibi confecit crucē sanctissimā ornatā omni aromate virtutum. Cumq; sibi nidum cōfecerit, etiam matri nidum extruxit, sicut pia ciconia nidum veteribus parentibus ædificat, ideoque symbolum est pietatis, matri ergo nidum extruit in cruce in domo Ioannis, & altari, vbi sacra facientiaderat, & Eucharistiam suscipiebat. Impleturq; illud Iob. Ad præceptum tuum eleuabitur Aquila, & ponet in arduis nidum suum. Et illud Psalmi. Passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos. Crux fuit domus Christo passeri solitario, & eadem fuit nidus, in quo Maria vniuersos posuit prædestinatos, afferens ibi eos patri, est autem Maria nunc turtur gemebunda, quos ergo Christus genuit redemptione, Maria genuit

Concio I II.

- Ezech. 17.** genuit oratione. Vidit Ezechiel in cedro n' d'ificare aues, **A**
quia in cruce omnes nos n' d'ificare oportet. Caue ne hunc
locum relinquant, accidet enim tibi illud Sapiētis. Sicut auis
Prou. 27. transmigrans de nido suo, sic uir, qui derelinquit locum suum. Qui
autē in cruce moratur, dicitq; cum Paulo: *Christo confixus*
Genes. 32. sum cruce, in nidulo suo est, & dicere potest cū Iacob: In bacu-
lo meo transiui iordanem istum, & ecce regredior cum duabus tur-
mis, baculus enim, ac nidus crux est, quo quiescimus, ac di-
uites reddimur.

Marię etiam nidus, Ioannes est, cui eius custodiā Chri-
stus demandat, ei; ai. O turtur, ac columba mea, quę sola
manes vellem equidē super caput meū te collocare, sed re-
fertū est spinis, vellē in oculis meis te reponere, sed fracti-
iam sunt, & claudūtur morte, in manibus te cupere collo-
care, sed cōfixę sunt cruce, scapulis meis tibi obumbrare,
sed flagellis apertę sunt, ego discedo, tui curā Ioannes ha-
bebit. Sicut ergo olim consulens Dauid parentibus, eos cō-
mendauit regi Geth, ita Christus Mariam Ioanni cōmen-
dat. Hinc discant filij parentum curam ab eis habendam.

Sed quęstio animū pulsāt, cur eā matrē non dixerit? Cer-
tē non confunditur eam habere, ac appellare matrem, qui
nō confunditur, nos vocare fratres, cū mali simus, quo pa-
cto cōfundetur, Mariam vocare matrem? Pręcipuē cū ea
sic se gerat, vt videns filium ad supplicium duci, & cū ini-
quis reputari, non se abscondat, nec erubescat eum dicere
filium, ei; astare, quia nouit eius gloriosissimam mortem
esse. Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam ego corā An-
gelis Dei, & qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor
& ego eum coram Angelis Dei. Cum ergo ea illum confitea-
tur filium, cur ille non confitetur, & dicit matrem? Respon-
det Mantuanus:

Talibus admonuit matrem sine nomine matris,

Ne materna pium laniaret uiscera nomen.

Summū ille contulerat beneficiū, cum eam in matrē susce-
pit, dū eam etiā super Angelos exaltauit, nunc autē sum-
mis cruciatib; torquetur, nō ergo ei addi debuit dolor ma-
ximus, qui ex matris nomine ei proueniret. Mulieris autē

nomen,

A nomen quod ei dedit maximum est. vt ostendimus quinto tomo nostrarum conctionum in Dominica. II. post Epiphaniam. Erant ergo Maria, & Ioannes quasi duo Cherubini, qui respiciētes propitiatorium, versis vultibus se respiciunt. Christum enim aspiciunt, qui propitiatio est pro peccatis nostris, & se ipsos. Nos ergo Christum inspicimus, ei adhæreamus, & cruci illius, vt beneficia maxima percipiamus. Exod. 25

CONCIO IIII.

De quarto verbo quod Christus in
Cruce dixit.

T H E M A.

Circa horam nonam exclamauit Iesus voce magna dicens: Eli, Eli, lamma sabachtani, quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Matth. 27.

B

I D E R I aliquibus poterat, Christū sine magna pœna crucis subiisse tormentū, quia tantam ostenderat patientiam, ac mansuetudinem, ac si dolore non affligeretur. quia corā tendente se obmutuit, & pro crucifigentibus orauerit. Vt ergo veritatem assumptæ carnis astrueret, & pœnarum acerbiteriam declararet, voce magna in signū magni doloris mortis vicinus exclamando ait. *Quare me dereliquisti.* Quod si verba ista quærela sit, motus fuit appetitus, licet & illa oratio transeat a me calix iste, & tum illa oratione, tum hac quærela grauitatem maximam passionis ex-

C

nis ex-

Concio IIII.

Psal. 21.

Hierony.

Hebr. 3.

Ioan. 16.

Isai. 26.

Genes. 35.

Deut. 32.

nis exprimit. Verba autem illa initium sunt *Psal. 21*: qui de passione Christi agit. Verba autem ista Hebraicè referuntur nobis, sicut Christus dixit, ut pateat occasio, qua aliqui circumstantes dixerunt: *Elia uocat iste*. Quæ dixerunt, ait Hieronymus, vel milites Romani non intelligentes verbū Eli, quod significat Deus meus. Vel forsan Pharisæi, ut Christo exprobrarent imbecillitatem, quod quasi imbecillis adiutorium peteret ab Elia: Quod summæ obstinationis indicium est, cum præcesserit miraculum tenebrarū per tres horas. Quapropter merito nos Paulus monet: *Adhortamini uos metipfos per singulos dies, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati.*

In his verbis aliqua nobis consideranda sunt. Primum, cur hæc verba, & magna voce dixerit. Secundum, quo pacto fuerit à patre derelictus. Tertium, quomodo loquitur pro corpore suo mystico, pro martyribus, ac omnibus tribulatis, obtinetq; eis auxilium in tribulationibus. Quartum, denique quomodo à nobis derelinquitur.

De primo, magna voce, & tono mutato hæc verba dicit, quia tēpus aduenerat partus ipsius, & mulier cum parit tristitiam habet, Et ut Isaias ait. *Mulier appropinquans partui clamas clamat in doloribus suis.* Cum ergo pariturus esset Christus electos æternitati, & tanquam Rachel æditurus esset Benjamin filiū dexteræ, qui ei futurus erat Benoni, id est, filius doloris mei, clamat in doloribus, ostēdens illis maximos, tum quia illi suppremerant, tum quia à patre derelictus. Duo sunt in peccato mala, auersio à Deo, & inordinata ad creaturam conuersio, quibus respondent poenæ duæ damni & sensus, de quibus Dñs ait. *Abseondam faciem meā ab eis, ecce poenam dāni: & considerabo nonissimā eorū, en poenam sensus.* Ut pro nobis Christus satis faceret, poenam sensus maximā sustinuit, damni verò poena ei non conueniebat, & ideo quid illi simile sustinuit, dum derelictus à patre est, ac cum eo se habuit, quasi inimicus esset, nec ei auxiliatus in bello est ulla consolatione, auertit faciem suam ab eo, repulit, & discessit Christū suum. Expediebat autē nobis nosse Ias Christi poenas maximas, quia in eius satisfactione spes

A spes nostra innititur. Et ideo voce magna ait. *Deus meus, ut quid me dereliquisti*, quibus verbis vtriusque poenæ acerbissimam nobis exposuit, & dolorum, qui cum clamare fecerunt, & derelictionis, quæ maximè sentiri à piis solet. Unde Christo dicere possumus illud Sapientis: *Vae soli, qui si ceciderit non habet subieuantem se.* Eccles. 4.

Sed iam ad secundū accedamus, quo pacto potuit Christus à patre derelinqui, id enim impossibile apparet, præcipue cum ipse dixerit: *Ecce venit hora, & iam venit, ut diffamini unusquisque in propria, & me solum relinquantis, sed nō sum solus, quia pater mecum est.* Quo ergo pacto nunc relictus est à patre? Respondeo fuisse patrem cum Christo in passione sua ad operationem redemptionis nostræ, quia melius Ioh. 16.

B ei dici potest, quā Iouathæ, quod Israël ait. *Cum Deo operatus est hodie*, fuit etiam cum eo condonans omnia delicta, ut vna oblatione consummaret Christum omnes sanctificatos, subtraxit tamen consolationem, ac leuamen ab humanitate, ideo & adiutus, & derelictus ab eo dicitur. 1. Reg. 14.

Vt autem hæc explicemus, aduertendum est, triplex esse Dei adiutoriū, quod homini conferre solet in tribulatione. Primum, quo eum liberat ab aduersitate. Secundū, quo eū consolatur, ac leuat, ne tribulatione angatur. Tertium, quo animum roborat interius, ne desperatione frangatur, aut impatientia delinquat. Cum diuersimode se in hac re habet diuina prouidentia pro sua volūate. Aliquādo enim

C inuocantem se ipsum eripit à tribulatione, & sic in nullo eum derelinquit. Sic cum Dauid sæpius factum ipse testatur. *Ad Dominum cum tribulaber, clamauit, & exaudivit me.* Sic liberatus est de manu Goliath, Saulis, ac Absalonis. Id ipsum aliis accedit iustis, ut Susannæ, cuius cor erat confidens in Dño, & Ionæ clamanti de ventre ceti. Et Ezech. Et propter hæc Psaltes ait: *Multa tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dñs.* Et rursus. *Clamabit ad me, & ego exaudiam eū* Psal. 119.
Dani. 13.
Psal. 33.
Psal. 90. Hoc modo Christo pater non adfuit, sed eum dereliquit, nā licet orauerit: *Transseat à me calix iste*, tamē in eo exauditus nō fuit, quia deliberata volūate id nō orauit, oportebat autē,

Concio IIII.

vt calicem illum biberet. Docemur verò nos, cum in hac **A**
 re non exaudimur à Deo, sed derelinquimur, bono animo
 esse. Sæpe enim nobis expedit tribulatio, expediensque
 salutis nostræ calix est, & ideo illum nobis Deus propinat
 tanquàm pater, & medicus, non concedens quod placet,
 sed quod vtile est. Et ideo in tribulatione orandum nobis
 cum Christo est sub conditione, Pater, si vis, transfer calicem
 hunc à me. Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Cum ergo
 sicte derelictum videris, primò pete à Deo, vt oculos tuos
 illuminet, vt videas vtilitatem maximam, quæ in passione
 illa est. De vtilitate passionis pro Christi nomine præcla-
 re loquitur Ignatius in epistola ad Romanos. Vtinam
 fruar bestiis, quæ mihi sunt preparata, quas & oro mihi
 veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut aliorum martyrum non audeant corpus
 attingere, quod si venite noluerint, ego vim faciam, ego
 me vrgebo, vt deuorer. Ignoscite mihi filioli, quid mihi
 prosit, ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus. Vtili-
 tates vero tribulationum reliquarum, licet in fidei defen-
 sionem non sustineantur, multæ sunt, quas cum quis nouit
 in tribulatione, non solum non tristatur, sed gaudet, sed glo-
 riatur. Si ergo tribularis, nec Deus tribulationem aufert,
 ne deficias, nec fatigeris, memor esto, similiter Christum
 derelictum fuisse, hac cõsideratione Paulus nos munit, ne
 deficiamus, ait enim. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à pec-*
catoribus aduersus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini
animis uestris deficientes. Nondum enim vsq; ad sanguinem **C**
 resististis, aduersus peccatum repugnantes. Et post pauca
 ait. *Fili mi, nolite negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dũ*
ab eo argueris, quem enim diligit Deus castigat. Quod Christo
 accidit, tibi etiam contingit. Petit ille, non mori, sed non
 solum absoluta voluntate petiit. Expediebat autem, vt mo-
 reretur, nec enim aliter redimeretur mūdus, derelictus est
 et Christus in hoc, vt mundus non derelinqueretur. Audi
 Isaiam, Dixit Sion, dereliquit me Dominus, Dominus obli-
 tus est mei. Respondet autem Deus, omnino non dereli-
 quisse te Sion, quia, vt illam protegeret, alium dereliquit.
 Sicut

Ignat.

Hebr. 12.

Isai. 49.

- A** Sicut cum gallina in agro cum pullis est, & subito tempestas oritur, colligit illa pullos sub alis, eosq; protegit, illa vero tempestati exposita est. Per similes huic Christus erat, qui dicebat: Quoties volui congregare pullos tuos sub alas, & nolui. Tempestati ergo expositus Christus est, ut nos protegat, ut impleatur illud Psalmi. *Sub pennis eius sperabis, scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno.* Nec solum derelicto Christo nos protecti sumus, sed & ille, sic enim peruenit in gloriam suam. Oportuit enim Christum pati, & sic intrare in gloriam suam. Quod de Christo diximus de illius mēbris etiam accipe. Si in tribulatione clamas ad Deum, nec eriperis: scito, id fieri propter bonum tuum, nec enim Deus deserit clamantes ad se, nisi propter eorum bonum. Vnde per Isaiam ait. *Ad punctum, & in modico dereliqui te, in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & misericordia sempiterna misertus sum tui.* Verba ista pater loquitur, & Christo in tribulatione constituto, & tibi. Ex dictis autem collige summam Dei in nos clementiam, qui ut nos protegeret filium dereliquit. Simul etiā summum peccatoris discrimen, & infinitum peccati malum, cum ut ei pater accurrat, filium in cruce derelinquit. Si enim in duobus lectis essent in domo tua filius vnicus, ac charissimus, & seruus inutilis ac pessimus, & uterq; morti proximus ad te clamaret, proculdubio ad filium curreres derelicto seruo. Sed nunc aliter se res cum Deo habet, est illi vnice dilectus filius Christus è Cruce clamans, est peccator inutilis seruus, uterq; in necessitate constitutus clamat, & ut peccatori subueniat, filium derelinquit, proculdubio extremum malum est, quod peccator patitur, quando ut ei medeatur, filius in tanta angustia derelinquitur.

Secundum auxilium, quod Deus tribulatis impendere solet, cum eos à tribulatione non eripit, est, consolationem, ac leuamen illis præbere, quo faciliè tribulationem sustineant, sicut pueris in camino ignis dedit ventum roris flantem, & Angelum comitem, quo in medio ignis Deum laudabant. Hoc fecit cum Ioseph, de quo Sapiens ait. *Descenditq; cū illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum.* Et cum Paulo, qui

Ll ait.

simile.

Psal. 90.

Luc. 24.

Isa. 54.

simile.

Sap. 10.

Concio IIII.

2. Cor. 7.

Psal. 26.

Dani. 3.

Acto. 5.

Iaco. 1.

Rom. 7.

ait. *Repletus sum consolatione, super abūdo gaudio in omni tribulatione nostra.* Sic cū Martyribus actum est, cum Agnete, quæ quasi ad epulas ibat ad mortem, & cū eo martyre, qui ius su per prunas incedere, super rosas se ambulare putabat. De hoc auxilio loquitur Psal. cū ait. *Abſcondit me in tabernaculo suo, in die malorū protexit me.* Huius autē occultationis ea vis est, nō vt mala auferat, sed vt sensum malorū eripiat, hominemq; do lori subtrahat, nō corporis fuga, sed animi absconsione in dele ctatione celesti. Hoc adiutorij genus, quod Deus suis tribuit, & maximū est, & Deo dignum, dū eos abscondit in sinu suo, & sic eos contra mala protegit, dū facit, vt illa non sentiant. Id autē efficit primū verissimis rationibus eos erudiendo, sed maximē celesti imbuēdo dulcedine, vt cruciatus non sentiāt, imō in eis aliquando delectētur. Quod nō prouenit ex men tis stupore, sed ex magnitudine diuinę dulcedinis, qua sic re plētur, vt nullus relinquatur dolori locus. Et vt aque gutta in ignē missa non illū extinguit, sed magis accēdit, sic dolor acce dens ad animū diuino repletum gaudio, non modo absorbe tur, sed ex dolore voluptas efficitur. Quo patet quā mirē con tra omnia mala Deus iustum armauerit, quādo in voluptatē vertitur, quod dolorē ingenerare solet. Quo nihil acōmoda tius ad irridendos malorū conatus, furiant illi, & sauiunt, tor menta admovent, supplicia addunt, nihil tamen aduersus iu flū proficiunt, quia malū non eum tāgit, sed potius voluptas. Cuius rei præcessit imago in tribus illis pueris, quos memora uimus, vbi ignis valuit, nō vt læderet, sed vt vincula dissolue ret. Sed licet in lege veteri aliquid huius fuerit, sed Euangelij hoc erat propriū, in quo effusī Christi sanguinis vis maximē elucet. Hinc ibant gaudentes Apostoli à cōspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliā pati. Hinc iā monet Iacobus. *Omne gaudiū existimate fratres, cū in uariis tentationes incideritis.* Hinc Paulus. *Non solū autem, sed et gloriāmur in tribulationibus.* Licet enim illa prius amara essent, sed postquam illa Christus suscepit, sic conduuit, vt fel abstulerit, vt pater malū nomē nihil retineant. Accedēte enim Deo ad nostram naturam omnia illius mala Oceano diuinitatis sunt obruta, quia mala culpa nō suscepit, sed deleuit: mala autē poenę gu stauit,

A statuit, & gustu suo amaritudinē sustulit, & venenum abstulit tanquā vnicornis, vt nobis facilia, imò dulcia redderētur. Pro omnibus nobis gustauit mortē, & mors absorpta est in victoriā, vt mirabili facto statim cōprobatum est, cū mira fortitudine viri, & fœminę ad mortē, & tormenta properarent, nunquā enim sic ad cruciatus, & necē properassent, nisi melle hęc illita essent, & dulcedine perfussa. Quod martyres sepe affirmarūt dicentes, carnificinā celestis voluptatis officinā sibi videri, & per prunas incedētes, amara se prata calcare. Theod. lib. 3. Eccles. histo. c. 11. refert, iuuenē Christianū Antiochię irrisisse idola, quem grauissimē, ac diutissimē cædi Iulianus Apostata præcepit. Cumq; nullū doloris sensum ostenderet, rogatus à circumstantibus est, quo pacto verbera nō sentiret, respondit, ex quo cēdi cœpi, astitit mihi iuuenis pulcherrimus me fouens, & omnē dolorē abstergens. Cumq; flagella cesserant, discessit ab eo Angelus, de quo ille maximē doluit, & dixit, vellē potius millies mori, quā tanto carere socio. O vim maximam Christi sanguinis, ô dulcedinē Dei incredibilem, ô virtutis fructus non vberes tantum, sed & dulces.

Theodo.

B In hac diuina dulcedine, quā suis tribulatis largitur Deus diuersitas est, quibusdā enim minus, quibusdam plus tribuitur, quib⁹ dicitur: Bibite amici, & inebriamini charissimi. Sed in vniuersum tribulatis iustis aliquod leuamē cōceditur, cum Deū inuocant, quo faciliē tribulationē tolerant, ac cū Paulo dicant:

Cant. 8.

C In omnibus tribulationē patimur, sed nō angustiamur. Hoc auxiliū promissit suis Christus cū dixit: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiā uos. Quib⁹ verbis promissit leuamē tribulatis ad eum accedētibus: hoc verò duplici via tribui potest, vel sublata tribulatione, vel virib⁹, & cōsolatione addita ei, qui patitur, & hoc auxiliij genus melius est. Sicut duplici via potes oneratū hominē pōdere grati leuare, vel onere ablato, vel excedētibus viribus cōcessis, quibus onus nō sentiat, quē priori modo leuas, meliorē non reddis, solum enim aufers onus: quem posteriori modo leuares, fortiorē redderes viribus ei additis. Ita ergo melius se Deus cū eo habet, cui tribulationem non tollit, sed vires adiicit, quā cum eo, à quo tribulationem amouet, quem infirmum relinquit vt prius.

Matth. 11.

Simile.

Concio IIII.

Hoc autem modo Christus derelictus est à patre, quia nō A
 solum calicem nō abstulit, sed nec amaritudinem illius, om-
 neq; leuamen, & consolationem amouit, vt summa tristitia
 pateretur. Vnde dixit: *Tristis est anima mea usq; ad mortē.* Et in
 Math. 26.
 Psal. 68.
Psalmos: Intrauerunt aquę usq; ad animam meam. In his qui in
 tribulatione consolantur, intrat aqua tribulationis vsq; ad cor-
 pus, non vsq; ad animam consolatione repletam, in Christo
 autem, vsq; ad animam. Suspendit ille omnem consolationē,
 quæ à superiori parte ei prouenire potuit. Vnde in eo verum
 habet illud Iob. *Elegit suspendiū anima mea, & mortem ossa mea,*
nequaquam ultra iam uiuam. Suspendium elegit anima Christi,
 quia passionis tempore abiecit à se omne, quod eum leuare
 poterat, nec in quo figere pedem posset, habuit, & ideo nihil B
 ei restabat, nisi mortem optare, quia sicut prius suspenderat
 gloriam in anima, ne ad corpus descenderet, ita nūc omnem
 suspendit consolationem. Sicut in Olympo monte accedit, vt
 in eius cacumine nulla sit aëris perturbatio, quia superat me-
 diam aëris regionem, in medio verò illius venti, ac pluuię
 sunt. Et sicut in Apocalypsi facies apparet in gloria, pedes ve-
 rò quasi in camino, & Apocalypsis 10. vnus Angelipes in
 Apoc. 1.
 Apoc. 10.
 Ezech. 1.
 terra est, alter in mari. Et Ezech. 1. vsq; ad medium corporis
 glorię splendor, inde vsq; ad pedes ignis, ita in Christo age-
 batur, in suburbanis bellum, in ciuitate pax, in parte superiori
 domus pax, in inferiori tristitia summa. Et ideo dolores Chri-
 sti summi fuere, quia purissimi, nulla ad mixti cōsolatione,
 nihil consolationis positum fuit in amaro illo cibo. C

Sed quibus rationibus sic derelictus fuerit Christus, scire
 placet. Primū, vt diximus, vt eo quo poterat modo aliquid,
 quod poenam damni saperet, gustaret. Secundò, ait Maxi-
 mus libro 3. Centurię numero 1. vt persolueret Christus
 illicitas carnis nostrę delectationes, etiam sanctas, quas ille à
 Maxi.
 portione superiori capere potuit, abiecit, ieiunat ille, quia nos
 illicita comedimus. Sic etiam nobis meruit gratiam, vt terre-
 nas delectationes abiciamus, & vt in nostris tribulationibus,
 præcipuè hora mortis non derelinquamur. Exinanit se
 metipsum consolatione, vt nos impleret. Vnde ex Paulo di-
 ximus superius. *Repletus sum consolatione superabundo gaudio.*

Sicut

A Sicut in Exodo præcipitur altare fieri concavum, ac vacuum: ita Christus altare nostrum est, & vacuū fuit. Christus signaculum est, quo signamur. Vnde Paulus. *In quo signati estis.* Et Hieronymus in caput secundū Aggæi Christo tribuit, quod ibi de Zorobabel dicitur: *Ponam te quasi signaculum.* Et Ecclesiastici 49. *ipse quasi signaculum in dextera manu Israel.* Sigillum verò vacua quædā habet, quæ in cera implentur, & altamant, ita in quibus Christus exinanitus est, nos impleti sumus. Demum derelinqui voluit, ut cum nos derelinquimur, leuius feramus, attendentes Christū etiam derelictum fuisse.

Exod. 27.

Ephes. 1.

Hier.

Eccles. 49.

Sed interrogas, an hæc derelictio aliquando iustis contingat, ut cū ad Deum accedunt in tribulatione, non solum non auferatur tribulatio, verū nec vlla consolatio detur, qua leuius tribulatio sustineatur. Respondeo, aliquando id contingere, sed raro, & perfectis viris in maximā ipsorum coronā. Ita cū Iob factū est, qui ideo conqueritur. *Sio, & non respicis, clamo, & non exaudis, mutatus es mihi in crudelē.* Id ipsum Dauidi accidisse videtur, cum dixit: *Exurge, quare obdormis Dñe, exurge, & ne repellas in finem, quare faciē tuam auertis? obliuisceris tribulationem nostram, adhæsit in terra venter noster.* Et Paulo, cum ait: *Supra modum grauati sumus, supra uirtutē, ita ut tæderet nos etiam uiuere.* Et hodierna etiā die aliquibus iustis hoc bellum à Deo immittitur. Sicut enim olim immisit suis crudelissimos carnifices, qui crudelissima tormenta in eos exercerent, ut illi digni redderentur amplissimis coronis, ita nunc, cū exteriora martyria non sunt, interiora Deus, ac secreta adhibet, quæ aliquādo duriora sunt, quia in exteriori martyrio torquet homo, & consolatur Deus, cumq; Deus fortior sit, superat vim humanam imbecilem, sed in his secretis martyriis tortores demones sunt, qui animam mille modis torquent, quæ sensibilibus est corpore, & cum homo in tormentis crucis sit, & Deum inuocat, non solum ei non fauet, verū & ab eo recedit, & faciem abscondit. Sicut cum Chananea fecit, cui primò non respondit verbum, deinde canem vocat indignam pane filiorum. Certè tunc anima disruciatur, nec requiem inuenit, sed similis est ei, qui suffocatur in profundo mari, nec ubi pedem figere possit, inuenit. Sicut enim cum Deus hominem conso-

Iob. 30.

Psal. 43.

2. Cor. 1.

C redderentur amplissimis coronis, ita nunc, cū exteriora martyria non sunt, interiora Deus, ac secreta adhibet, quæ aliquādo duriora sunt, quia in exteriori martyrio torquet homo, & consolatur Deus, cumq; Deus fortior sit, superat vim humanam imbecilem, sed in his secretis martyriis tortores demones sunt, qui animam mille modis torquent, quæ sensibilibus est corpore, & cum homo in tormentis crucis sit, & Deum inuocat, non solum ei non fauet, verū & ab eo recedit, & faciem abscondit. Sicut cum Chananea fecit, cui primò non respondit verbum, deinde canem vocat indignam pane filiorum. Certè tunc anima disruciatur, nec requiem inuenit, sed similis est ei, qui suffocatur in profundo mari, nec ubi pedem figere possit, inuenit. Sicut enim cum Deus hominem conso-

Iari vult, nullus vallet eū contristare, quia fortior agens vincit, **A**
 ita si Deus vult hominem affligere, nullus valet ei consolati-
 onem afferre. Sed anima iusti hoc desertum horrere non
 debet, cū sponsa sit Christi, sed per horridā & incultam viam
 sponsum suū sequi, qui sic derelictus à patre est. Maximum
 inuit bellū, qui decreuit perfecte sequi Christum, & quotidie
 mori debet, vt Paul. de se ait, fieriq; cū Dauid. *Tanquā uas per-*
ditū. Et ista est probatio magnæ fidei, cū sperat homo contra
 spē, & sperat, cū pignus nō habet, imō signa aduersa. Ibi enim
 virtus vim ostendit suā, vbi maiora sunt impedimēta, & adiu-
 toria minora. Sic Abrahā in spe contra spem credidit. Et illa
 etiā est probatio charitatis, quia qui diligit, vidēs se diligi mi-
 nus facit, sic enim & seipsum respicit, sed qui diligit, etiā cum **B**
 nō videt se diligi, nec experitur Dei indulgentiā maternā, ille
 pure diligit, & tūc audire meretur, quod Chanāca. *O mulier*
magnæ & fidei tua. Si ergo aliquando sic derelictū te videris, vt
 nec tribulatio auferatur, nec leuamen tibi concedatur, fide ni-
 hilominus in Deo, & dic cū Iob. *Etiam si occiderit me, sperabo*
in eum. Et sicut Christus, & eius obedientia peruenit vsq; ad
 mortē crucis, ita tua fides eo vsq; peruenire debet, d'cq; cum
 Christo. *Non sicut ego uolo, sed sicut tu.* Minus est, cum pugnat
 fortiter miles rege inspectante, cū rex abest, fortitudo militis
 magis apparet. Orabat Iob. *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus*
pugnet contra me. Quid obsecro mirum, si fortis sit, qui à latere
 Deū habet? Singulare certamen fortitudinē militis ostendit. **C**
 Minimus canis maximū persequitur, cum heras adest. Cū
 Deus adest animæ consolatione, quid mirū pugnet, ac supe-
 ret? Illud certē magis est, si Deo absente fortiter agat. Si ergo
 aliquando in hoc tempus incideris. *Sentite de Dño in bonitate,*
nec dicas illud Isa. Dixit Sion dereliquit me Dñs, Dñs oblitus est
mei. Audi illius respōsum. *Nunquid obliuisci potest mulier infan-*
tem suum, ut non misceatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego
non obliuiscar tui, in manibus meis scripsi te.
 Tertium Dei auxillium in tribulatione est, quo cor iusticō
 firmat, vt desperatione non obruatur, nec peccet. Et hoc au-
 xiliū n, quo omnino est homini necessarium, nunquā Deus
 negat ad eum accedenti. Et in hoc Christus derelictus nō est,
 & p. opter

1. Cor. 15.
 Psal. 30.

Rom. 4.

Iob. 13.

Iob. 17.

Sap. 1.
 Is. 49.

A & propter hoc ipse dixit: Non sum solus, quia pater mecum est. *Iob. 2.*
 Hoc auxilium præsistit Iob, cum in medio tantæ procellæ. *Athan.*
 Nihil stultum loquutus est contra Deum, nec peccauit in labiis suis.

Hoc etiam præsistit Antonio, referente Athanasio, cum vexaretur malè à dæmonibus, cū enim postea diceret: Vbi eras Domine, cum malè tractabar? Respondit Christus: In cord tuo eram, quo enim pacto sustinere tu posses, nisi ego tibi affuissem. Hoc auxilium, & duo superiora, quæ diximus, obtinuit nobis Christus in cruce, orans se se derelictum. Loquitur enim caput pro vniuerso corpore. Et cōsiderans Christus tribulationes omnium hominum, nomine totius humani generis conqueritur, quòd deseratur, & obtinet, aliquibus quidem, quòd tribulatio omnis auferatur, aliis, vt cōsolatione leuentur in tribulatione, omnibus verò cordis stabilitatē, ne deficiant, ac peccēt. Hęc adiutoria mirè describit Psal. *Psal. 124.*
Qui sperat in Dño, sicut mōs sion non cōmouebitur in eternū: montes in circuitu eius, & Dñs in circuitu populi sui, quia non relinquet Dñs virgam peccatorum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. His postremis verbis tertium, quod diximus, adiutorium ostenditur, superioribus autem reliqua duo. Quia ergo Christus derelictus est, tu protegeris, sicut quia ille mortuus est, tu viuīs.

C Arnoldus explicans hoc verbum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me, ait. Inquirat homo à Deo, cum derelinquitur in tentatione, vel tribulatione, cur derelinquatur. Natura enim in situ hominū est, cū se tribulari videt, causam inquirere, velletq; diuinū super hac re responsū. Sed ei respōdet Iob dicens: Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. In quæ verba Gregorius ait. Noli o homo inquirere singulare tibi factum responsū super tribulatione tua, quia semel loquitur Deus in scriptura, vnde tibi poteris colligere responsū, nec cuiq; respondet. Cum ergo Christus derelictus fuit, semel nobis loquitur Deus, vt inde sciamus, derelinquendos nos esse in tribulationibus, vt ei similes efficiamur, vt crucem cum ipso sustineamus. Et sicut ille nō omnino derelictus est, ita nec tu, auxilium enim tibi datur, quo tribulationē sustineas sine peccato, & tētationes vniuersas superes diaboli, &

licet subfumigēt afflata incendia, & flāma vorax iam testorū A
 elambat fastigia, vna gratiā stilla, subitusq; respectus clemen
 tiæ Dei vno flatu omnia consumet, sedabitq; procellā, & vi
 debis, cū te putasti oblitum, & derelictum, assumptum, & re
 stitutum esse. An non sic illis contigit, de quibus Psal. Et appropin
 quauerunt usq; ad portas mortis, & clamauerunt ad Dñm, cum
 tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Remedij au
 tem nostri causa fuit Christi derelictio. De qua re in Psal. ait.
 In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Con
 fregit in filio pater vniuersam iram, atq; terrorē, nec ei peper
 cit, ideoq; nobis facile parcit. Rectè Damascenus ait, prius
 quā has iras in Christo pater confringeret, mundū diluuiō ab B
 sorbuit, Pentapolim igne absumpsit, & innumera exercebat
 supplicia, nunc autē non ita, quia in Christo iras confregit, &
 ideo licet innumeris oneratus peccatis ad eum accedas, te sus
 cipit animo beneuolo, quasi nihil mali egisses, quid hoc, nisi
 quod iras in Christo confregit? Cumq; tentatus, aut tribula
 tus ad Deum accedis, tibi citō adest, quia Christus derelictus
 est, ne tu derelinquaris, passus ille est, vt tu consolers.
 Alter sensus istorū verborum: Deus meus, Deus meus ut quid
 me dereliquisti. ex Arnol. in hæc verba est, quod his verbis
 Christus honesta quadam, blanda, humiliq; querimonia suæ
 passionis à patre mercedem petit, scilicet, hominum salutem,
 agitq; quasi per iustitiam cum patre, quod cum ipse in diui
 na natura sit ei æqualis, & in humana tantā sit passus dereli
 ctionem, ei fiat iniuria, si non concederetur petita hominis sa
 lus, cuius causa sic exinanitus est, quia de toto rigore meruit C
 Christus hominum salutem, ita vt fieret iniuria, si non conce
 deretur. Pura certè creatura non sic posset cum Deo contē
 dere, licet iustissima esset, vt ostendit Iob. c. 9. Nec enim uiro,
 qui similis mei est, respondebo, neque qui mecum in iudicio ex æquo
 possit audiri. Non est, qui intrung; ualeat arguere, & ponere manum
 suam in ambobus. At verò Christus æqualis patri meruit pecca
 ti remissionē, & quod nobis gratia donatur, illi est ex iustitia
 debitū, quam nunc ostēdit, cū ait. Deus meus Deus meus, ut quid
 dereliquisti me? quasi dicat, si homini nō parcis, vt quid ego de
 relictus sum? Inauditū dicendi genus nouus hic orator assu
 mit,

A mit, & petens ignosce illis, inimicorum causam allegat ipsis negligentibus, imò mutis suffragatur. Et Deo patri quæstionem proponit, an plus posse debeat iniustitia nostra, quàm merita sua, ostēditq; esse incōueniens, vt amplioris virtutis sit delictum, quàm donū, & præualeat malitia nostra bonitati suæ, & cū ipse ad hoc nitatur, vt peccatores saluentur, peccatores verò nitantur, vt damnentur, plus debet apud patrē posse filij charitas, quàm peccatorū cæcitas, quia ad hoc patrocinauit filius. In quo non derogatur iustitia, cui plenissimè satisfecit. Alioquin queritur Christus, & conqueritur, sibi auferri stipēdium sui agonis, si homo derelinquatur à patre. Non ergo cōqueritur Christus quasi læsus, & offensus sit, cum voluntate sua ponat ille animam suam, sed hac interrogatione ostendit infinitum suæ obedientiæ meritum. *Quæ exauditus est pro sua reuerentia, & consummatus factus est omnibus obtēperantibus sibi causa salutis eterne.* Et alloquutus prius patrem tanquam homo (minor patre secundum humanitatem) ignosce illis, nunc alloquitur patrem tanquam ei æqualis, & similem habens potestatem, & ideo ait. *Deus meus.* Nam diuinæ naturæ communicatio inter patrem & filium non admittit scissuram, & licet sit ibi discretio personalis, vna tamen est diuinitas, & essentia. Suum ergo dicit, vt ostendat, quòd qui suus est, illi contradicere non potest. Suum dicit, vt nobis ostendat, nō esse formidandum iudicem, quem sicut suum flectere possit. Obedientiæ ergo suæ præmium postulat, & querimonię forma significat rigorem iustitiæ, quo id petit, vt mundo innotesceret huius holocausti virtus, quo fiduciam summam mundus conciperet de sui remedio, nossetq; iam opus nō esse oblationibus antiquis, quæ cessauere, vt umbra, quia vna oblatione consummavit in æternum sanctificatos. Vna ergo sufficiens oblatio nobis relicta est, Christi, scilicet, & altera, quam quisq; facere debet sui ipsius, offerēs se Deo hostiam viuam, Deo placentem, mortificantq; in se, quod taurinum, & hircinum est, vt sic spiritus maneat priorum sacrificiorum.

Tertius sensus hōiū verborū. *Deus meus, &c.* est Bedæ in hōnoria, quòd cōqueritur Christus, nō propter tormēta, quę patitur, sed quia pater nō ei concedit longiorē vitam, vt plura patii posset,

ti posset, & hoc significat, cū ait, vt quid dereliquisti me, id est, A
iam vis, me mori, & ideo plura sustinere non possum, cur id
voluiste. O immensam Christi charitatē! Sicut ergo Iacob vide
batur dies pauci pro amoris magnitudine, quos laborauit pro
Rachel, ita vniuersi labores, quos Christus sustinuerat, pauci
ei videbantur, & verē pauci erant, si cum immensa illius cha-
ritate conferrentur. Si enim Paulus optauit anathema esse a
Christo pro fratribus, quod explicat Chrysostomus de pœ-
nis sensibilibus inferni aliquo tēpore sustinendis, quid opta-
ret immensa Christi charitas, cuius scintilla charitas Pauli fuit?
Comprehendebat infinita opera, ac tormēta anima Christi,
& vniuersa illa optauit pro patris gloria, ac hominum salute. B
Cū ergo iā cerneret mortem proximā, conqueritur, quod
tempus plus patiendi non ei concedatur. Audi simile quid pe-
tentem Iob. *Quis det, ut ueniat pretio mea, & quod exopto tri-
buat mihi Dñs, ut qui cepit, ipse me conerit, soluat manum suam,
& succidat me, & hec sit mihi consolatio, quod affligens me dolore
non parcat.* Pater Franciscus Xabier ostensis sibi à Deo labo-
ribus, ac persecutionibus, quos in Indorū conuersione susti-
neri oportebat, orabat, vt plures adicerentur. Quid mirum, si
Christi charitas plures optabat labores? *Quia aquę multe non
potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* O si
nobis daretur, in cor Christi ingredi, & eius agnoscere charita-
tem, quę supereminet omni sciencię, implemur certē in
omnem plenitudinē Dei, & eo arderemus igne. Diē crucis, C
diem dixit desponsationis suę, & ideo parauit ei videtur, &
conqueritur, quod amplius non daret, quia licet magnā ostē-
derit charitatem, sed plus restabat, quā ostenderit. Hinc autē
nobis colligendū est, desiderare multa pati Christi causa, &
omnia parua videri, quę patimur. Demum querellę Christi
sunt in homines, quod eum faciliē derelinquimus, quod tāto
beneficio ingrati inuenimur. Debitor es o homo Christo Do-
mino pro beneficio redemptionis, ac si te solū redimeret, &
ideo gratias agit Paulus Christo, quasi pro eo solo traditus in
mortē esset. Vnde ait. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro
me.* Sicut enim (ait Origenes in Periarchon) ita quisq; fruitur
Sole, ac si ipse solus illuminaretur, ac calefieret, ita vti potes
Christi

Rom. 9.
Chrysost.

Iob. 6.

Cant. 8.

Galat. 2.

Orige.

- A** Christi passione, ac si solus tu redemptus esses. August. libro de Doctrina Christiana ait, cum Christus agnouerit omnem hominem, & cuiusq; delicta, pro vnoquoq; se obtulit patri, & ideo quisq; ei debitor est, ac si ille solus redimeretur. Theophilactus ait, sicut in creationis beneficio ita obstrictus Deo es, ac si solus creatus esses, sic in redemptionis beneficio, quia pro te dedit, quod pro omnibus. Bernardus ait, si mille redimeret Christus mandos: non plus daret, quam dedit, & si te solum redimeret, non minus dedisset, & ideo quisque gratus redemptioni esse debet, ac si illius solum esset, quia non congeriem hominum emit Christus, vt gregem quis emit, sed pro vnoquoq; sigillatim se obtulit patri. Et ideo sicut anima est tota in toto, & tota in qualibet parte, sic redemptio tota est in omnibus, & in singulis. Quod si ita diuisibilis esset redemptio, vt quia alter partem tollit, tibi minus relinquatur, posses gratitudinem simili ratione diuidere: at verò cum sic vti possis redemptione, ac si solus redimereris, totam tuam reputare debes, & sic te exhibere gratum, ac si solus redemptus esses. Si hæc ita se habent, o homo, cur Christum derelinquis? Audi Hieronimam. Vide uerbum Domini, quid inuenerunt in me patres uestri iniquitatis, ut dereliquerint me, & abiierint post uanitatem, & uanifacti sunt? Transite ad insulas Cethim, & in Cedar mittite, & considerate uehementer, si mutauit gens deos suos, & tamen ipsi non sunt dii: & populus uero meus mutauit gloriam suam in idolum. An non stultus homo ille censendus est, qui Deum derelinquit? Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Noli ergo derelinquere infinitum bonum, sed potius cum sponsa dic: Tenui

August.

Theophy.

Bernard.

Hier. 2.

Cant. 3.

eum, nec dimittam, &c.

(.)

CON-

CONCIO. V.

De quinto verbo.

T H E M A

Sciens Iesus, quia iam omnia consummata sunt, & consummaretur scriptura dixit: Sitio. Ioan. 19.

CH R I S T I Domini sitis naturalis in Cruce maxima fuit, & vñ ex grauissimis tormentis, quæ pertulit, vt ait Cyrillus in Ioannē. Sitis autem maximæ causa fuit, quod ab hora cœne nihil biberat, & summis laboribus, ac doloribus afflictus fuerat, qui sitis causa sunt. Et cum sanguineo sudore plurimum sanguinis emisisset, & nunc in cruce penè omnem, exhaustus fuit, & humidum radicale cōsumptum: ideoq; siti maxima vexabatur, quod vt explicaret tormentum, dixit: Sitio. Vt impleretur scriptura, quæ in Psal. 68. ait. *Pederunt in escam meam sel, & in siti mea potauerunt me aceto.* Ad quorum verborum intelligentiam notandum est, bis Christū in passionē suā potatum fuisse, primo ante crucifixionem, secundo in ipsa cruce. Antequam crucifigeretur propinatum est ei vinū myrrhatum felle mixtum, vt dicunt Matthæus, & Marcus. Quia, vt quidā asserunt, hoc vini genus propinari solebat torquendis, vt obstupescerent, & minus dolores sentirent. Dñs autē Iesus, cum gustasset hanc potionē, noluit bibere, ne doloris, ac passionis sensus minueretur, quem voluit maximū esse. Alij dicunt, vinum illud myrrhatum optimum fuisse vinum, quod ad cōfirmandos eos, qui morte plectebantur, dabatur. De qua re multa dicit, ac erudita Caesar Baronius in annalibus, anno 34. Et Lyran. in Matthæum refert, ex traditione Iudæorum statutum esse à senioribus eorum, vt dānatis ad mortem vinum aromaticum daretur propter illud Prouer.

Cyrill.

Psal. 68.

Cesar Baro.
Lyrani.

A. Prouerbiorum ult. *Date siceram mœrentibus, & uinum his, qui* Prou. 31.
amarosunt animo. Quod si uinum pretiosum Christo oblatū
 fuit, illud bibere noluit, respuit enim tunc omnem consolatio-
 nem. Sed certius est propinatum ei fuisse uinum amarum, &
 felle mixtum, de quo Psaltes ait. *Dederunt in escam meam fel.*
 Licet autem potus esset, escam dicit, quia simul esca & potus
 erat, lac enim esca, & potus dicitur, & comeditur, & bibitur,
 huiusmodi erat mixtura illa ex uino & myrrha ac felle. Plu-
 ra de hac re, & præclare tradita, sicut & cætera omnia, vide
 in Francisco Xurez in tomo 2. in tertiam partem q. 36. Franciscus
Suarez.
 sectione 3.

Secunda potio Christo propinata fuit in cruce, cum dixit,
 B. sitio, & tunc acetum in spongia ei oblatum est: spongia verò
 circumligata fuit, ac circumuoluta herba hyssopo, ne acetum
 facile dilaberetur, & ita imposita calamo admoda est ori Chri-
 sti. Et sic intelligenda sunt, quæ de hyssopo, calamoq; ab
 Euangelistis traduntur. Mirum verò est, hæc multis retro se-
 culis ab Eritrea Sybilla tradita fuisse, quæ præcessit Christum
 per mille ac quingentos annos. In primo ergo oraculorum li-
 bro ait. *Et sellis amari apponent escam, potumq; inimitis acet.* Et
 in libro octauo. *Felle fames eius, sitis illudetur aceto: hanc appo-
 net ei gens, scilicet, hospita mensam.* Inter tormenta ergo Christi
 vnum fuit maxima sitis, quæ cū excedens est, hominem dis-
 cruciat propter caloris, à quo procedit acuitatem. Vnde ait
 C. in Psalmo. *Aruiit tanquam testa uirtus mea, & lingua mea adhæsit* Psal. 21.
faucibus meis. Vnde sicut illius maxima fuere tormenta, ita &
 sitis. Vnde Christus in passione sua significatus est per ceruū,
 qui inter animantia omnia siti maxima fatigatur. Quod Chri-
 stus ceruo similis dicatur, patet ex illo Canticorum. *Similis est* Cant. 2.
dilectus meus caprea, hinnuloq; ceruorum. Et in Genesi. *Neptali* Gen. 49.
ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis. Dicitur ceruus pro-
 pter acutissimum visum, & velocitatem in operibus, dat autē
 eloquia pulchritudinis, cum legem Euangelicam docuit, &
 cum in cruce pulcherrima uerba dixit, & cum dixit: *Sitio*, elo-
 quia pulchra dixit, propter mysteria, quæ mox uidebimus.
 Licet autem in omni uita ceruus fuerit, præcipuè tamen in
 passione sua: & ideo in Psalmo. 21. qui totus de Christi pas-
 sione.

Concio V.

Hierony. sione loquitur, titulus proponitur. *Victori pro cerua matuti-*
na, vt Hieronymus, & Hebræi tradunt, in eo autem Psalmo
de Christi siti agitur, & de potatione fellis, ac acetii. Fuit in
passione sua similis ceruo, qui à venatoribus, & canibus exa-
gitatus fuit. Vnde in eo Psal. ait. *Circumdederunt me canes mul-*
ti, &c. Ex multis verò prouenit, quòd ceruus maxima siti vr-
geatur, tū ex eius celeri cursu, ac interno calore, tū præcipue, vt
August. tradit August. in Psal. 41. quia cū serpentibus pugnat, & mor-
sibus impetit, & sic venenū bibit, quo interius vrgetur, vt fon-
Psal. 41. tes aquarū quærat. Vnde in eo Psal. dicitur: *Sicut desiderat cer-*
uus ad fontes aquarum, quibus verbis summā illius sitim Psal-
tes explicat. Ita ergo Christus Dominus pugnam, nunc inuit
cū antiquo serpente, & omne venenū peccatorum ad se tra-
xit extrinseca imputatione: & ideo siti vexatur maxima ob
tanti prælij laborē. Acciditq; illi, quod Sampsoni, qui interfe-
Iud. 15. citis mille Philisthæis, ait. *Tu dedisti in manu serui tui salutē hanc*
maximam, atq; uictoriam, & en siti morior. Maximam victoriā
peperit Christus, salutem attulit vniuerso mundo, sed en siti
moritur: & ideo clamat: *Sitio.*

Sed illud nunc mirandum est, quòd in tanta siti non fue-
rit, qui Christo aquam dederit. Mater quidem dare non po-
tuit, quod illi non leue tormentū fuit. Inimici dare noluerunt.
Sed quid est in causa, quòd æternus pater naturali filio aquā
non dederit, qui adulterinis ac alienis filiis sepe dedit. Sitit
Num. 20. Israël populus duræ ceruicis, ac rebellis, & etiam murmuranti
aquas largissimas ex petra profers, simul & dulcissimas.
Exod. 15. Aquas Marath dulces eis reddis. Sitit Ismael, & Angelum
Gen. 21. mittis, qui ostendat matri puteum aquæ viuentis. Sampsoni
Iud. 15. fontem maxillæ concedis. Elizæ torrentem Carib cōcedis, vbi
aqua potatus à coruis pascitur. Cum iussu Manasses regis di-
uidiretur ferra Isaias, & siti premeretur, fontem Siloē dedit
Epiph. ei Deus miraculo, vt refert Epiphanius libro de vita, & obitu
2. Reg. 23 Prophetarū. Cum sitiret Dauid rex, tres duces per media ca-
stra Philisthim irrumpentes, aquam ei detulerunt ex cisterna
Bethleem, num non erit nunc, qui per medios Phariseos
Isa. 21. transiens, aquā Christo deferat? Audite Isaiam, *sitienti offerte*
aquam, qui habitatis in terra Austri. Cū domus aliquo incendio
perit,

Aperit, clamare solent homines aquam, aquā, quia domus igne
 absumitur, non ergo nunc clamabimus, aquam, aquam, aquam asser-
 te, quia Dei templum Christus igne consumitur? Non sic cū
 Christo agitur, sed sicut Ioseph ponitur à fratribus in cister-
 na veteri, vbi non erat aqua ad bibendum: ita Christus in crue-
 ce ponitur, nec ei aquæ gutta tribuitur, sed acetum. Mirum
 planè, quàm sit à patre Christus in passione derelictus. Po-
 tus ergo Christi in passione sua est fel, & acetum, nec sine
 grandi mysterio id factum credamus, nec sine profectu no-
 stro, ac bono id effectum est. Sicut enim in pisce Tobia
 omnia proficua erant, & ipsum quoq; fel medicina fuit, quo
 cecitas patris curata fuit, ita vniuersa, quæ ad Christum per-
 tinent: nobis sunt proficua, etiam fel & acetum passionis,
 quia his illuminatur Ecclesia. Seruauit olim Synagoga, quasi
 reliquiam Manhu dulce in arca testamenti, Ecclesia verò ser-
 uat fel & acetum Christi, quod enim Christo fel, Ecclesiæ
 mel est. Priscis patribus promisit terram manantem lac &
 mel, nobis autem relinquit fel, & acetum in hæreditatem. Vn-
 de cum gustasset, noluit bibere, noluit consummare potionē,
 vt nobis calix eius relinqueretur potandus. Quando nobis
 relicta est crux portanda: dilectio inimici, mortificatio, ab-
 negatio, fel relictum nobis est, quo ipse potatus est, vt illo
 etiam tu poteris. Sed ista in mel faciliè conuertes, si atten-
 das, esse hæc Christi calicem, eiusq; iugum, & æterna mer-
 cede donandum. Primum, quod Christus Dominus Ca-
 tharinæ Senensi apparens, docuit, illud fuit, filia amara dul-
 cia reputa, & dulcia amara. Multa quidem in hac vita dul-
 cia sunt, vt per ampla domus, stratum molle, suppellectilia
 pretiosa, diuitiæ multæ, opipara mensa, vestitus pretio-
 sior, sed hæc spiritui non conueniunt, dulcia quidem cor-
 pori, sed spiritui amara, & noxia. Alia sunt dura, ac
 aspera, vt infirmitas, paupertas, persecutio, vitæ ra-
 tio dura, mortificatio, verberatio, cilicium, & hæc fel
 sunt corpori, sed mel animæ, hæc nobis dulcia censen-
 da sunt, hæc appetenda magis. Hoc nos Christus docet
 calice suo, cum felle, & aceto potari voluit, non dulci
 aqua.

Gen. 37.

Tob. 6.

Sed

*Cant. 4.
Ioan. 7.
Psal. 35.
Ioan. 4.*

Plutar.

*August.
Psal. 61.*

Sed quoniam non corpore solum sitiebat Christus, sed & **A**
 animo amplius, alia nobis inquirenda sunt, quæ hoc verbo,
 sitio, ille explicare voluit. Quomodo sitis ô Domine, qui di-
 ceris Fons hororum, puteus aquarum uiuentium? An non in die
 magno festiuitatis clamaſti. Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat.
 & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Quomodo sitit ille,
 apud quem est fons vitæ, qui dicit, habere se aquam uiuam,
 salientem in vitam æternam? Certè alia est sitis nostra, & alia
 Christi, nos sitimus bona recipere, Christus sitit, ac desiderat
 bona dare. Refert Plutarchus dictum Titi Imperatoris. Ami- **B**
 ci hunc diem perdidimus, quia nullum in eo beneficium con-
 tuli. Si homo vermīs sic optabat beneficia conferre, ut perdi-
 tum eum diceret diem, in quo non contulerat, quid obsecro
 infinita bonitas Christi non dicat, sitio dare, & beneficia con-
 ferre? Hanc Christi sitim explicat mire Augustinus in illud
 Psalmi. Quousq; irruitis in hominem, interficitis uniuersi uos, tan-
 quam parietī inclinato, & maceræ depulsæ, ueruntamen pretium
 meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti. Ait ergo Augusti-
 nus. Loquitur Psalter in persona Christi, & ait. Retribuebant
 mala pro bonis. Illi interficiebant, illi repellebant, & ego illos
 sitiebam, illi honorem meum cogitauerunt repellere, ego eos
 in corpus meum sitiebam traicere, bibendo enim quid faci-
 mus, nisi humorem foris positum in membra nostra mitti-
 mus, in corpus ducimus nostrum. Hoc usque in finem sitit
 Christus, currit, & sitit, multos enim bibit, sed nunquam erit **C**
 sine siti, inde est enim. Sitio, & mulier da mihi bibere. Samari-
 tana illa ad puteum sitientem Dominum sensit, & à sitiente
 satiata est, sensit illa prior sitientem, ut biberet ille credentem.
 Et in Cruce dicit: Sitio, quamuis illi non hoc dederint, quod
 sitiebat, ipsos enim ille sitiebat, illi acetum dederunt, non uinū
 nouum, quo implentur vtres noui, sed uinum uetus, & malè
 uetus. Hæc Augustinus. Planè illis uerbis Psalter explicuit
 Iudæorum improbitatem in Christum. Christi item in eos
 bonitatem, ac misericordiam, ait enim. Quousq; irruitis in ho-
 minem, id est, malignè uos geritis in hominem infirmum, sim-
 plicem, & innocuum. Addit. Interficitis uniuersi uos tanquam
 parietī inclinato, & maceræ depulsæ, id est, uultis me interfece-
 re, ac si

De septem verbis Domini. 273

- A** re, ac si paries esset dissectus, & maceria cōuulsa, idest, ac si omnia essent ad omnē iniuriam aperta, & exposita, ac si omnia licerēt, nec limes aliquis, aut murus esset. Græcismus ille est, quia in hac significatione similes particule cū datiuo cōstruuntur apud Græcos. Addit. *Pretium meum cogitauerunt repellere*, idest, quæ mihi erāt pretiosa, ac chara abstulerūt, vt me expellerēt, ac deturbarēt de vita, ac dignitate. Ego uerò cucurri in siti. Posset hoc exponi de Dauide, qui vt aduersarios declinaret, & ab eis fugeret, cucurrit fugiens in siti, siti vexatus. Sed melius de Christo accipiuntur hæc verba. *Qui exultauit ut gigas ad currendā uiam*, & cū Iudæi illum crucifigerent, ipse cucurrit in siti, uiam enim salutis nostræ currens peragebat, summo salutis nostræ desiderio, & ideò sitiens currere dicitur, & ideò in Cruce ait sitio, hominum scilicet salutem. Rectè Bernardus ait. *Sitit Christus, quia cum in cælum discederet, omnes electos secū deferre uellet, & homines cunctos probos esse uellet, cumq; paucos uideat, clamat: Sitio.* Arnoldus explicans hoc uerbum *Sitio* ait. Omnino sitis illa explicat, raros tunc extitisse, qui crederent, cum & ipsi nutarent Apostoli. *Te sitit Christus o Petre, qui negasti, reuertere, & dic libere. Obedi oportet Deo magis quam hominibus. Exurge, & bibe de fonte misericordiæ. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Vos sitit o Apostoli, qui fugistis, & delitescitis, & nutatis. Te etiam sitit Christus o Iuda, licet sis parricida. Vos sitit o Iudæi Christus, qui dixistis: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Bonum est, quod dixistis, si modo rectè intenderitis, sit super uos sanguis eius, & consepelimini ei per baptismum in mortem. Omnes etiam peccatores sitit Christus, sitit conuersionem tuam o peccator, sitit te o auare, vt sis largus, te inhoneste, vt sis castus, te irate, vt reconcilieris. & omnē deniq; peccatorem, vt à demonis potestate liberetur. Similis hæc sitis est siti Dauidis, cū dixit: *O quis mihi daret de aqua cisternæ, quæ est in Bethlehē.* Nō enim aquā sitiebat, quæ ei nō deerat, & cū ex Bethlehē allata est, nō bibit, sitiebat ergo, ac optabat liberā esse Bethlehē ab hostibus vallatibus eā, & id significauit dicēs, quis biberet ex aqua illius cisternæ, quis eā liberā ab hostibus redderet. Simili siti vrgetur Christus, dicēs: *Sitio,*

Bernard.

Arnold.

Actor. 5.

Luc. 22.

Matth. 27.

2. Reg. 23

Mm

quali

Concio V.

quasi dicat, o quis videret nunc omnes peccatores a peccato liberos, a demone ereptos. Preclare se in hac siti ostendit Christus filium David.

Ambros.

Hanc sitim salutis animarum hoc verbo sitio explicat, ut ait Ambros. serm. 30. quæ illum torquebat ab initio incarnationis, quam ostendit Samaritanæ, dicens: *Da mihi bibere*, ut

August.

Iob. 13.

ibi Augustinus ait, *sitiebatur animam eius*. Et nunc Iudæorum licet eum occidentium, salutem sitit. Aiebat Iob. *Etiam si occiderit me, sperabo in eum*. Et Christus ait, etiam si me occidant Iudæi, eorum salutem desidero. Verè eloquium pulchritudinis

Christus dixit, cum ait: *sitio*, quia hoc vno verbo respondit ad omnia, de quibus eum interrogare possumus. Si enim quæras, qua ratione factus es homo, qua ratione positus in præse-

14504

pio, circumcissus, oblati in templo, prædicator factus, flagellatus, crucifixus, dicet, quia sitio. Cereus est amoris sagitta transfixus: & ideo sitit, & hac siti fatigatus moritur. Sed quæ

Iud. 4.

potum ei præbemus sitiienti? Ait Sisara Iaeli. *Da mihi paululum aquæ, quia sitio valde*. Illa verò mortiferum lac ei propinavit. Ita nos cum Christo gerimus, propinamus ei acetum, ac fel.

Thren. 3.

Deut. 32.

Sicut in Threnis ait. *Circumdedit me felle, & labore, repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absinthio*. Et in Deuteronomio. *Vba eorum, vba fellis, & botrus amarissimus, fel draconum vinum eorum, & uenenum aspidum insanabile*. Hilarius in Matthæum

Hilar.

ait. *Acetum vinum est corruptum, hoc autem propinat Christus, qui corruptus, & abominabilis factus est in operibus suis*. C

Rupert.

Expendit Rupertus, quàm citò ad manum inuenerunt Iudæi fel, acetum, spongiam, ac calamum, quia citò peccatores adinueniunt media ad peccata patranda. Bonauentura in stimulo

Bonauent.

amoris c. 17. ait. *Mundus hic vanus est quasi spongia, delectatio illius fel, & acetum est, licet in aureo calice Babylonis nobis proponatur. Vide, quia malam, & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum*. Venenū bibis o homo, cum peccatum

Hier. 2.

admittis, licet tunc tibi dulcè sapiat. Noli ergo creata sitire, sed creatorem. Christus sitit animas nostras, easq; diligit, nos vinitia vbarum, ut Propheta ait. *Esuris o homo, & sitis, quia ut*

Osee. 3.

Psal. 106.

Hier. 2.

Psaltes ait. *Esurientes, & sitientes anima eorum in ipsis defecit*, sed sitis vana, non Deum. *Quid tibi vis in uia Aegypti, ut bibas*

aquam

A *aquam turbidam? Non satiaberis hac aqua licet dicas, volo nunc satiari delitiis, postea vitam mutabo in melius, stultè, quo pacto satiari potes? Irritamenta sumis, quibus amplius sitias, ac esurias. Vnum est, quod satiare hominem potest, Deus scilicet. Sitiuit ille te, siti tu illum, dilexit te, dilige illum, dicq; cum Psalte. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei. Nunc suos potat aqua uia, postea uero torrente uoluptatis tue potabis eos, ut Psaltes ait.* Psal. 41.
Psal. 35.

In hac etiam salutis nostre siti, quam Christus ostendit, nos admonet, ut sitiamus ipsi salutem nostram, quando ipsi alienam tantopere sitiuit. Nostri quidem interest, non illius salus nostra, si ergo ille eam curat, cur nos negligamus? Rectè celsus magister ait, beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Accidit humano generi, quod ciuibus Bethuliae, quos ut siti perimeret Holofernes, occupauit fontes eorum, ex quibus aqua hauriebant. Ita planè dæmon cum hominibus se habuit, fontes abstulit, ex quibus diuinam misericordiam colligebat in statu innocentiae, & homo sitiens relictus est. Sed peccator temporalem sitit, ac quaerit consolationem, iustus autem spirituale. Sitis peccatorum pessima, qua innumera temporalia, sibi congregare appetit, & peccata etiam plura, ac plura sitit, sed licet plurimam aquam bibat huiusmodi, non satiabitur, quia qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum. Rupertus in Ioannē ait. Ideo Christus sitiens moritur, ut ostendat, nihil esse in mundo, quod sitim expleat, finietur tibi vita, sed non sitis, quia licet plurimum honorē superbus bibat, amplius appetit, licet plurimas diuitias auarus, delitias carnalis, plus desiderat. Et in ipso inferno sitit diues Epulo. Iusta profecto querella illa Dei est, me dereliquerunt fontem aquae uivae, & soderunt sibi cisternas dissipatas, quae continere non ualent aquas. Quod ergo sitire debes, quod appetere, Deus est, & illius gratiam, ac abundantior gratiam.

C Tertius sensus huius uerbi: Sitio, ait Vbertinus, est, quòd cum cerneret Christus immensam gloriam in superiore portione animae detentam, corpus uero derelictum omnino absque ulla consolatione, ac solatio, sed in maxima siccitate, clamat: Sitio. Fluente gloriae ab anima in corpus aliquando defluerant

Concio V.

rant in transfiguratione, & cū tantam gloriam corpus gustaf- A
 set, & maxima fuisset perfussum dulcedine, cupiebat ea gloria
 frui, vulgo dicitur: (*Quedo engolosinado auiendo prouado tal dul-
 çura.*) Simul etiā tenerius relictū fuerat corpus, ac passibilis
 vt plus dolores sentiret: ideo clamat: *Sitio.* Quis o Dñe sitit
 cum prope os fontē habeat? Quis esurit, cū ad lautam sedeat
 mēsam. Planē tu solus. Nec mirum, quòd ego tristis sim, mi-
 randū verò maximè, quòd tu tristis sis vsq; ad mortē, cum in
 te sit omnis cæli gloria. Verè Dñe tu piscis ille Tobia es, qui
 primū perterrefecit Tobiam, sed ait ad illum Angelus, trahe
 illum in siccin, vbi occissus fuit illi malorum remediū. Quis
 mundum perterruerat nisi Christus? Ille autem, qui in mari
 pectoris paterni erat, vbi infinitæ consolationes, nunc in siccū B
 ductus est, dum nec consolationis gutta ei relinquitur: & ideo
 dolebat amplius, quia, vt Seneca ait, suminum infortunij ge-
 nus est, fuisse foelicē. Et in Christo impletur illud Hieremiæ.
Desertum faciam mare eius, & siccabo uenam eius. An non mare
 gloria Christi est? Sed mare hoc exiccatum est, cum nec aque
 gutta corpori relictā est, nunc enim non exultat in Spiritu san-
 cto, nulla consolatio ei conceditur, & præcissa est vena, per
 quam consolatio venire poterat. Sed vt quid siccitas tanta?
 Planē sicut olim siccatum est mare Rubrum, & Iordanis, vt
 transitus esset Israēli in terram promissam, ita per hanc Chri-
 sti siccitatem nos transimus in regnum æternum.

Quartus sensus huius verbi *Sitio*, ex Cypriano libro de C
 passione Domini, & Augustino, Chrysostomo, ac Remigio
 est, quòd sitiebat Christus plura pati. Ignis maximus chari-
 tatis ardebat in Christi corde, & hic fecit, vt bestimenta abi-
 ceret, & sitiret. Vidit Isaias Deum opertum alis Seraphinorū,
 sed nunc nudus est in Cruce, & ignis amoris eum nudauit, si-
 cut vini calor nudum Noë reliquit. Hic ergo ignis eum sitire
 fecit, & licet dicat: *Intrauerūt aque usq; ad animam meam*, adhuc
 sitit, quia aque multe non potuerunt extinguere charitatem, nec flu-
 mina obruent illam. Sed vt dicitur in Deutero. *Inundationes ma-
 ris, quasi lac sugget, & thesauros absconditos arenarum.* Quia er-
 go licet multa passus esset, totum ei parū videbatur præ amo-
 ris magnitudine, clamat *sitio*, quia cum illius charitas sine ter-
 mino

Tob. 6.

Seneca.

Hiere. 51.

Cypria.

August.

Chrysost.

Remig.

Isa. 6.

Genes. 9.

Psal. 68.

Cant. 8.

Deut. 33.

- A**mino esset, optauit labores immensos, & absq; vllō limite. Qua in re illud expendendū est, non solum satisfecisse Christum pro vniuersis peccatis in genere, sed pro singulis etiam, & ideo vt pro superbia hominum satisfaceret, deiectus est, vt pro delitiis vulneratus est, & sic in reliquis. Sed in hominum peccatis est quædam circumstantia, & illa quidem grauissima, quod non solum homo peccat, verum & cupit amplius peccare, quod quia opere explere nequit, non facit, quod si posset, videremus horribilia, ac intoleranda peccata. Non satis videtur superbo, quod amplio rem honorem consequutus sit, quā in mereatur: sed vellet, omnem mundi honorem, sibi sarripere, ac omnes gloria expoliare. Nō satis est in honesto opus, & opera turpia, sed omni delectatione turpi frui vellet, cum omni mulieri fornicari, quod si posset, nihil intætam relinqueret. Sic aiunt impij. *Non sit pratum, quod non pertranscat luxuria nostra.* Id ipsum de auaro qui nunquam satiat^{Sap. 2.} tur pecunia, ac de aliis peccatoribus dicendum est. Et adeo graue hoc est, vt propter hanc cupiditatem semper peccandi amplius, ac amplius, & in æternum peccandi, dicat Gregorius. *Gregor.* rursus, iustam esse æternam inferni pœnam peccatori inflictā, vt qui absq; vllō termino, & in æternum peccare voluit, in æternum puniatur. Licet etiam certum omnino sit, propter quodlibet mortale peccatum mereri hominem æternam pœnam. Hanc ergo sitim hominum in peccata, hoc desiderium plus ac plus peccandi voluit Christus persolvere siti sua, ac desiderio amplius, ac amplius patiendi. Desiderio peccati flagras, & ideo citius ad peccata properas, vt pro te Christus satisfaciatur, ait Iudæ. *Quod facis, fac citius,* quia tu veloces pedes habes ad effundendum sanguinē, Christus cucurrit in siti. Sicut ergo Christus plura pati, sicut fornax vitri, aut calcis, quæ aqua immissa exardescit magis, & maiores flammās emittit. O diuina charitas, quæ amplius ardes igne tribulationum. Hunc ignem voluit in nobis accendi, quem è cælo detulit. *Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo, nisi ut accedatur?* Hoc ^{Luc. 12.} igne cælesti omnia sacrificia nostra Deo offerre debemus, nō igne alieno. De hoc igne scriptum est. *Si obtuleris primitias frugum tuarum Domino & spicis adhuc uidentibus, torrebus eas igne.* ^{Leuit. 2.}

Primitias Deo offerimus, cum operum nostrorum præci-
pua in Deum dirigimus, sed quia hæc opera si terrena humi-
ditate sint facta, Deo non placent, igne diuinæ charitatis tor-
renda sunt, optare enim in eis debemus Deo placere, eiq; gra-
tum aliquid exhibere, ac pro illo & pati, & agere aliquid, qui
tanta pro nobis fecit, & passus est, & amplius facere optauit.

Isa. 1.

Quintus sensus huius verbi sitio est, quod sitit Christus
gentium conuersionem, quam hoc verbo à patre postulat.
Sicut enim filia Caleb sedens in asina, quasi sitiens suspirat,
& ait. Terram arentem dedisti mihi, da et irriguam. Ita pater
Christo dederat Iacob domum, & Dauid sedem, sed terra
hæc arens erat, in terra deserta, inuia, & inaquosa inuenit po-
pulum illum, terra erat adeo arida, ut difficile puteus inue-
niri posset, nec sine rixa, ut Isaac accidit persapè, quia ege-
na ibi, & vacua elementa. Petit ergo à Patre Christus Eccle-
siam magna parte ex gentibus collectam, quæ irrigua sit, cui
dicatur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.* Non iā
aquam, sed aquas plurimas, nō de vno fonte, sed de pluribus.

Isa. 12.

Psal. 2.

Petit hoc Christus à patre, sic enim illi concedendum fuit, di-
cente patre in Psalmo: *Postula à me, & dabo tibi gentes heredi-
tatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Sed ad te o
Domine nunc sermonem conuerto, ut quid dicis sitio? An
non nosti, quæ tibi parata sint potum petenti? Quis potest
gustare, quod gustatum affert mortem? Quid det synagoga,
nisi quod habet, & quod illa est? Fel est, & acetum, ac fœx.

Isa. 49.

Sic pater ad filium ait per Isaiam. *Parum est, ut sis mihi seruus,
ad suscitandas tribus Iacob, & feces Israël conuertendas.* Præcla-
ra olim nomina Israël dederat, sed cum declinauit, dicit illū
fœcem, & scoriam. Fuerat Israël vinum optimum in patri-
bus, sed iam in acetum mutati erant, quia corrupti sunt, & abo-
minabiles facti sunt. Et ideo. Fel draconum vinum eorum. Sitiebat
ergo Christus Iudæorum opera bona, tanquam vinum, illi
mala offerunt, quæ sunt fel, & acetum. Origenes ait. Vinum
felle mixtum, quod primò Domino offertur, ille propinat,
qui secundum doctrinam Ecclesiasticam sapit, viuit autem
male, hic dat ei vinum cum felle mixtum. Qui autē alienas à
veritate sententias applicat Christo, quasi eas dicenti, hic spon-
giam

Origen.

- A** gnam aceto implens, imponit calamo scripturam, & offert ori eius. Haec Origenes. Tu ergo o fidelis, qui vinum fidei habes, ne admisceas fel malorum operum, quo vinum inficias, sed para Christo escam, & potum, quo libenter vescitur, ut benedicat tibi anima eius, sicut Isaac fecit cum Iacob. Si ais, quibus escis libenter vescitur? quo vino minifere delectatur? Plane cor contritum, & humiliatum non despicit, lacrima tua vinum optimum Deo, & Angelis sunt, si haec illi praeberis, benedicet tibi de rore caeli & de pinguedine terra, sicut Isaac benedixit Iacobum. Si autem dicas, quis iuxta Crucem esse posset, ut potum Christo darem, nunc etiam dare poteris, da pauperi, & Christo dedisti. Da ei animam tuam, quam sitit, & dedisti ei poculum aquae frigidae, & poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum. Licet alij dolores viderentur maiores in Christo crucifixo, sed solam sitim ille commemorat, quia summus eius dolor est, quod anima pereant. Da ergo o peccator animam tuam Christo, quia praecipuus eius dolor est, quod tu passione ipsius non utaris. Qui siti vrgetur, & aquam manu tenet, non dolet, imò gaudet, dolet autem, qui sitit, & aqua caret. Nunc ergo poteris Christi leuare sitim, si ad eum redeas. In hoc dignoscit Eliezer, quae sit futura sponsa Isaac, quae ei, & camelis libenter potum tribuat, & in hoc agnoscitur, quae sit futura in aeternum sponsa Christi, quae ei potum hunc libenter tribuit, sine dubio ad eum pertinet, si enim tu desiderium Dei impleueris, implebit & ipse desideria tua, qui replet in bonis desiderium tuum, & animam esurientem replet bonis aeternis, &c.

Gen. 27.

Gen. 24.

Mm 4

C O N.

CONCIO. VI.

De sexto verbo, quod Christus in
Cruce dixit.

THEMA.

Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Ioan. 19.

VASI Dei nostri natium ingenium est, ultimam manum imponere operibus à se ipsis, eaque perficere, ac consummare. Vnde Paulus eum vocat consummatorem, cum ait. Aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum.

Et ipse ait, Opus consummaui, quod dedisti mihi. Et iterum, Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur. Sicut enim in opere creationis non quieuit, donec perfecti sunt cæli, & terra, & omnis ornatus eorum, ita opus redemptionis omnino perfecit, nec quieuit, donec diceret: Consummatum est. Quia Dei perfecta sunt opera, ut Moyses ait. Et Paulus. Qui cepit in vobis opus bonum perficiet usque in diem Christi Iesu. Hoc Dei ingenium etiam Ethnici agnouerunt, & ideo sapientes, qui erant Aman à consilio aiunt. Si de semine Iudeorum est Mardochæus, ante quem cadere coepisti, non poteris ei resistere, sed eades in conspectu eius, quasi dicant, si Deus eius cepit illum exaltare, omnino perficiet.

Quia verò in Christi morte plura consummata sunt, propter quæ ait. Consummatum est, ea sigillatim à nobis explicanda sunt. Primum ait Consummatum est, id est, completæ sunt omnes prophetiæ, quæ de vita, ac morte mea scriptæ erant, nihil superest in mea passione implendum. Sicut apud Lucam dixerat: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ dicta sunt à Prophetis de filio hominis. Significat ergo hoc verbo:

Hebr. 12.

Ioan. 17.

Luc. 12.

Gen. 2.

Deut. 32.

Philip. 1.

Esther. 6.

Luc. 18.

A verbo: *Consummatum est*. Mortem suam non casu accidere, sed eo tēpore ac modo, quō à Deo fuerat præordinata, & à Prophetis, prænuntiata. Licet ergo sanguis, & vita perfundenda ei essent, impleuit omnia, quæ in lege de eo scripta erant, ita vt non remaneret Iota vnum, aut vnus apex legis, qui non impleretur. Et sic. *Operatus est salutem in medio terre*, quod est Hierusalem. Et ideo apud Lucam ait ipse. *Dicite vultui illi, hodie, & cras eiecio dæmonia, & tertia die cōsummor*. Et Paulus. *Decebat authorem salutis per passionem cōsummari*. Cum autem sciret, hanc consummationē summis eius doloribus peragendam, ipse voluntate propria ad hoc ascendit Hierosolymam, & ascendens præcedit discipulos, vt voluntatem, qua patitur, ostendat. Non fugit vt Elias, cum eum persequitur Iezabel, nec vt Dauid, cum eum insequitur Absalon, sed potius patitur. Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur, omnia, &c. Si hanc consummationem Christi, & ipsius charitatem recte pensaremus, diceremus cum Paulo. *Charitas Christi urget nos, æstimantes hoc, quia si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & Christus pro omnibus mortuus est, ut qui viuunt, iam non sibi uiuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est*. 2. Cor. 5.

C Secundò, cum ait. *Consummatum est*, significat, opus redemptionis mundi, quod à patre susceperat perficiendum, iam morte ipsius consummari. Ita Rupertus intelligit, & Laurentius Iustinianus de triumphali Christi agone. Et hoc est, quod propè passionem dixit: *Opus consummaui, quod dediisti mihi, ut faciam*, id est, iam statim consummabo, vt exponit Augustinus tractatu. 105. in Ioannem. Hoc negotium redemptionis hominum ei demandauit pater, & ipse illud peragendum suscepit in puncto incarnationis. Vnde ait in Psalmo. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus uolui*. Suscepit verò hoc negotium ea voluntate, ac charitate, & cōconatu ei intendit, vt nihil aliud cogitaret, nihil aliud loqueretur, aut faceret, acceperat illud, vt vulgo dicitur (i. de stago.) Hinc aiebat ipse. *Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse*. Et iterum. *Cibus meus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius*. Et iterum.

Ioan. 9.

Isa. 40.

Psal. 144.

Psal. 61.

Rom. 3.

Psal. 73.

Hebr. 5.

Coloss. 2.

Iterum. Me oportet operari operarius, qui misit me. Et hoc est, A. quod Isaias prädixerat. Ecce Dominus in fortitudine ueniet, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo, id est, p̄ oculis gerebat semper opus redēptionis hominum, quod ip̄s opus dicitur per excellentiam. Ex quo rectē colligemus illud Psalmi. Fidelis Dominus in omnibus uerbis suis, quando ut illa impleat, mortem appetit, quod si ut promissis staret, mori non dubitauit, securi in posterum esse poterimus, quod uerba eius fidelissima sunt, nec nobis decit. Non sic nos fideles sumus cum Deo, multa enim ei promissimus in baptismo, in confessione, nec tamen promissis stamus. Verē ait Psalter. Mendaces filij hominum. Et Paulus. Est autem Deus uerax, & omnis homo mendax. Sed secundo in hac re illud expendere oportet, quod consummauit opus suum Christus cum patre, illum placans, eiq; satisfaciens, & cum homine cum reconciliauit, vnum autem deest, ut homo reconciliari uelit Deo, & passione Christi frui. Fieri ne potest o homo, ut nolis Dei amicus esse? nolis ei reconciliari? Iniuria laceffitus Pater erat, & ab eo reconciliationem obtinuit Christus, nec à te obtinet, cui iniuriam irrogasti? Quo pacto fieri potest, ut nolis esse Dei amicus, filius, Rex, diues, gloriosusque, nec demonis mancipium, vilis, in triremibus seruiens? Finem ergo imponamus peccatis, & postquam Christus morte sua remedium nobis dedit, eo utamur in salutem, ne de nobis illud dicatur: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

Ex priori, quam diximus, consummatione, secūda sequuta est, quia enim Christus impleuit omnia, quæ de eo scripta erant, mundi redemptionem perfecit, & hinc oritur tertia consummatio, quam significat, cum ait. Consummatum est. Illa uero est consummatio peccati, quod Christi morte deletum, ac consummatum est. Et sic ut Paulus ait. Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis eternæ. In Cruce enim deletum est chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ip̄am tulit de medio affigens illud cruci. Chirographum decreti vulgo dicitur: (La obligacion que

- A** teniamus hec a demonio,) quod Christus dirumpit, ac ab-
stulit. Et sic regnum peccati euertit. Impletumq; est illud
Danielis. Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super popu- Dani. 9.
lum tuum, ut consummetur prauaricatio, & finem accipiat pec-
catum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna.
Et ideo merito Christus ait. Consummatum est, peccatum
scilicet. Vnde Augustinus. Quis dicere poterat, peccatum August.
consummatum esse, nisi qui vt peccata deleret, consumma-
tus est? Consummatum est peccatum, quod omnia de-
lebat, per Christi mortem, & sic. Omnis consummationis ui- Psal. 118.
di finem (vt Psaltes ait) idest, peccati, quod corporis, & ani-
mæ consummationem attulit. Consummatum ergo est
B peccatum, quod omnia consummabat. Dæmonis etiam
imperium consummatum est, iuxta illud. Nunc iudicium est Ioan. 12.
mundi, nunc princeps huius mundi eiicitur foras. Quod sig-
nificauit Isaias dicens: Finitus est pulvis, consummatus est mi-
ser, desecit, qui conculcabat terram. Et Ezechiel. Extraham te Isai. 16.
draco magne de medio fluminum, in quibus habitabas. Eiectus Ezech. 29.
enim è cælo dæmon est, ubi inter Angelos principari voluit,
dicens: Super astra Dei exaltabo solium meum, & super homi-
nes principem se constituit, sed & ab hoc principatu per
Christum deturbatus est. Qui expoliatus principatus, & pote-
states, traxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso,
vt Paulus ait. Coloss. 2.
- C** Qua in re mirus Dei in nos amor apparuit, qui vt hos
eriperet de potestate peccati, dæmonis, ac tenebrarum, ip-
se mori non dubitauit. Inter dilectiones à natura infusas
animantibus duæ sunt ab authoribus, qui rerum naturas
scripsere, concelebratæ. Prima est Tigridis in filios, quos
aliquando venatores capere solent in cubili matris absen-
te, cumq; illa ablatis filios cernat, summa celeritate discur-
rit, donec venatores inuenit, illi verò vnum filiorum ei
proiciunt, quem tigris ore sumens in cubile ducit, & conti-
nuò redit, vt reliquos recuperet, & tanta celeritate viam
percurrit, vt ad venatores veniat, licet illi velocissimis
equis viam agant, illi verò alterum filium dimittunt, quem
illa ore in cubile defert: & iterum reuertitur donec vni-
uersos

uersos recuperet filijs, nec ab opere desistit, & per mare A
etiam venatores insequitur, licet plura vulnera accipiat, &
mortem appetat. Secunda est aquila, quæ in pullo-
rum dilectione excedit, cuius ratione se Dominus confert, cum
ait. *Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos, &c.* Aquila
ergo cum draconem videt venientem in nidum, ut pullos
rapiat, non fugit, sed cum dracone pugnam init, ut filios li-
beret. Accidit autem persæpe, ut ipsa draconem interfi-
ciat, & simul cum eo veneno infecta moriatur, sicq; morte
sua liberat pullos. Id nunc Christo Domino accidit, qui ut
nos liberaret, cum peccato, ac morte contendit, eaq; supe-
rauit, ac deleuit, sed ipse quoque in bello occubuit, & imple-
tum est illud Hieremiæ. *Fortis inpegit in fortem, & ambo B*
pariter conciderunt. Sicut Sampson morte sua Philisthæos
perdidit. Et Eleazarus morte Elephantem occidit, & eos qui
in ipso erant.

Sed iure interrogabis, quo pacto peccatum consumma-
tum est Christi morte? Certe quoad sufficientiam ita est,
Deus enim remisit omne peccatum, quantum ex ipso erat, &
sufficiens causa remissionis, & deletionis peccati posita est in
Christi passione. Hoc vnum deest, ut tu remissione uti velis,
ut applices tibi per sacramenta Christi passionem. Deinde
Christi morte ablata est vis peccati, & potentia dæmonis in
homines, quia meruit Christus gratiam, qua facile peccata,
ac dæmones superes, si tu ea uti velis. Ex quo colligit sæpè C
Paulus, ut ultra non seruiamus peccato, ut non suscitemus,
quod Christus interfecit, ut deletum chyrographum iterum
non scribamus. Nam si mortui sumus peccato, quomodo adhuc
uiuimus in illo? Et iam peccatum uobis non dominatur, non enim
estis sub lege, sed sub gratia. Et rursum ait. Quod enim mortuus est
peccato, mortuus est semel, quod autem uiuit, uiuit Deo: ita & uos
existimate, mortuos esse peccato, uiuentes autem Deo, non ergo re-
gnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis concupis-
centiis eius. Hanc autem doctrinam idem Paulus explicat
exemplo mulieris alligatæ viro, quæ soluitur ab hoc vin-
culo morte viri, & concludit. Itaq; & uos fratres mei mor-
tificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius, qui ex
mortuis

Deut. 32.

Hier. 46.

Jud. 16.

Rom. 6.

Rom. 7.

A mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti, nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua ætinebamur, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, & non in uetustate literæ. Sicut enim morte soluitur matrimonium, ita mortui cum finimus cum Christo, & mortua lex vetus, & peccatum, soluti sumus à lege veteri, & ab obligatione peccati. Impleturq; illud Isaie. *Et delebitur fœdus uestrum cum morte, & pactum cum inferno non stabit.* Hoc pactum deleuit Christus morte sua, liberi ergo à lege peccati seruiamus soli Deo. Cum ergo consummauerit Christus peccatum, & illud deleuerit, cum illius vires, ac principatum abstulerit, concessa gratia, qua mundus Deo reconcilietur, & viribus additis homini, quibus faciliè peccatum superet, consummari omnino debet peccatum in te, destrui, ac deleri.

Isa. 28.

Ostendit autem, quo pacto peccatum consummauerit, quia cum accepisset Iesus acetum, dixit, consummatum est. Potionem purgatiuam, ac amaram ille sumpsit, de qua dicit per Hieremiam. *Repleui me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.* Nullus sic repletum dicere potest amaritudinibus, ut Christus, nec ita inebriatum absynthio, quia nulla amaritudo fuit, quæ Christi amaritudini conferri valeat. Sumpta ergo amara portione, purgatione peccatorum fecit. Inccepit peccatum in dulcedine in paradiso, & finem accepit in amaritudine Crucis, quia ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit, ut coluber, & extrema eius amara sicut absynthium. Accepto ergo poculo purgatiuo, ait Christus. *Consummatum est, infirmitas abscessit, ægritudo abiit.* Venit Christus medicus, sicut ipse ait. *Non est opus ualentibus medicus, sed male habentibus,* & cum alij medici præcipiant, infirmum ieiunare, in ediam pati, sudare, venam scindere, purgatiuam potionem sumere, Christus licet aliquid horum nos facere præcipiat, sed ille præcipua horum sumit, ipse ieiunauit, & mira abstinentia usus est, ipse sanguinem sudauit, & venas plurimas sanguinis aperuit in Cruce in manibus, ac pedibus, & aceto, & felle potatus purgatiuum poculum sumpsit,

Thre. 3.

Matth. 9.

Rom. 10.

Sumpfit, & tunc ait, consumata est hominis curatio, sicut enim **A** homini aliquid peragendum restet, sed præcipuum factum est, & parum est, quod homo agere debet. Ostendit se Christum hoc facto hominum matrem, ac nutricem, sicut per Prophetam dixerat: Et ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis, & nescierunt, quod curarē eos. Sicut enim nutrix sumit purgatiuum poculum, ut ad infantem cum lacte aliqua illius vis perueniat, ita Christus, ut purgationem peccatorum faceret, amaritudinem fellis, & aceti sumpfit, cuius vis ad nos per sacramenta ducitur, ut sanemur.

Osee. 11.
Simile.

Quartò ait. Consummatum est, quia eius morte consummata est lex vetus quoad ceremonialia, ac iudicialia, ut veritate præsentē, umbræ cessarent. Reuocatum est prius testamentum, **B** quod vetus dicitur, & Moyse à Deo traditum est, ut seruaretur in arca, quia legata in eo contenta mutanda erant ex temporalibus in æterna. Iam nouum confectum est testamentum, signatum sigillo crucis, & morte testatoris confirmatum, ut irrevocabile sit, quia ut Paulus ait. Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Et sic implevit Christus legē quoad consummationem, eam finiē, & loco legis gratiam, loco sacrificiorum vnum corporis sui sacrificium tribuit, quod omnium vim continet, vnus datur agnus tantus, ut alius non sit necessarius, vnus cibus, qui sumitur, & non consumitur, & cum omnes impleuerit, superest, & abundat. Caput cum intestinis eius, & pedibus voramus, quia qui in principio erat **C** apud Deū, usque ad pedes, & intestina descendit factus homo: deuoramusque hæc omnia, quia sic celsitudinē diuinitatis prædicamus, ut non erubescamus humilitatem, quia id magis stupendum, quod nostri causa adeo se exinanierit tanta maiestas. In nocte autem nunc comedimus hūc agnum, quia per fidem obscuram hæc veneramur, donec dies illucescat gloriæ, ubi lucerna est agnus, quo cuncta clarè videbimus. Sed nunc mirabiles agni effectus experimur, & ex collatione præsentium firma sit expectatio futurorum. Et intrinsecus, & extrinsecus nos sanguine agnitingentes, seruamus animā, & corpus, per tinescente dæmone signum Crucis. Finis ergo, & consummatio legis Christus est, ut ait Paulus. Qua in re magna nobis exhibita

Heb. 9.

Rom. 10.

A hibita misericordia est, dum pro iugo ferreo, quod nec nos, nec patres nostri portare potuerunt, datur autem suave iugum Christi, De quo Ioannes ait. Verè mandata eius graviora nō sunt. *1. Ioan. 5.*
Et ideo minima Christus appellavit, cum ait. Qui soluerit unum de mandatis istis minimis. Grauis planè lex Moyfi erat, sicut & illius manus, quia plura continebat præcepta, ac ceremonias, Christi autem lex pauca, illaq; facilia. *Matth. 5.*

Quintò, ait. Consummatum est, quia in mundū venit, ut ædificium Ecclesiæ construeret, quod morte sua consummavit. Ad nos Paulus ait. Dei structura estis. Dei ædificatio estis. Edificanda erat Hierusalem illa, de qua Psaltes ait. *Matth. 5.*
1. Cor. 3. Quæ edificatur, ut ciuitas, quam Ioannes vidit descendentem de cælo, à

B Deo paratam. De qua ædificatione in figura Salomoni dicitur: Viriliter age, & confortare, & fac ne timeas, & ne paucas. Dominus enim meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet te, donec perficias omne opus ministerij domus Do-

mini. Magna exhortatio ista fuit, si soli Salomoni fieret, quid enim ille paueat, aut timeat, ædificare domum, cum ei pater relinqueret immensos thesauros? Ideò verba illa potius respiciunt Christum filium Dauid, qui ex viuis lapidibus construere debebat templum aliud multò augustius, quod solus Deus poterat construere, en in hoc opere ei sudandum erat, ac moriendum, ut sic opus consummaretur. Sicut verò dicitur *3. Esdræ. 6.* Salmanasar subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Hierusalem, & exinde usq; nunc ædificatur, & non accipit consummationem. Ita Ecclesiæ Christi fundamenta iecerat

C naturæ lex, scripta verò opus illud euehere cœpit, sed non dedit consummationem, quia ut Paulus ait. Nihil ad perfectum adduxit lex. Christus autem veniens in hoc opus, vocatus ædificator sapium, hoc opus perfecit, & sicut die sexto perfecit omne opus creationis, ita sexta ætate perfecit opus Ecclesiæ suæ, quia nunc oblato peccato, & reddita iustitia, Ecclesia consummatur. Impleturq; illud Psalmi. Consummetur nequitia peccatorum, & diriges iustum. Dicere ergo possumus illud Psalmi. Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuū nimis, quia in Christo crucifixo vidimus finem, ac terminum totius perfectionis, quàm dicit Psaltes cōsummationem, quia eo in opere

*1. Ioan. 5.**Matth. 5.**Matth. 5.**1. Cor. 3.**Psal. 121.**Apoc. 21.**1. Par. 28.**3. Esdr. 6.**Hebr. 7.**Psal. 7.**Psal. 118.*

Concio VI.

opere peruenerunt omnes virtutes, quo peruenire potuerunt, **A**
 nec quo ultra progredere, habuerunt. Quo enim procedere
 charitas potuit, cum animam dederit pro inimicis? quo hu-
 militas, & obedientia, cum humiliauerit semetipsum vsq; ad
 mortem Crucis? Consummatus in Cruce ille est, qui est om-
 nium rerum principium & finis, & sic finis vniuersorum fini-
 tur. Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa
 salutis eterne. Et vt Paulus ait. Decebat enim eum, per quem
 omnia, & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam
 adduxerat, authorem salutis eorum per passionem consum-
 mari. In huius rei figuram precepit Deus Noë arcam fabri-
 care, de qua ait. in cubito consummabis summam eius. Ambro-
 sius libro de Noë, & arca. Origenes homilia 2. in Genesim, **B**
 & Augustinus 12. contra Faustum aiunt, hanc arcam Ecce-
 siam esse, quam Christus coepit edificare, & consummauit.
 Sicut ait Zacharias. *Manus Zorobabel fundauerunt eam, & con-*
summabunt eam. Consummabitur omnino in die iudicii, cum
 congregata vniuersa Ecclesia iustorum fuerit. Et tunc in cu-
 bito consummabitur summitas eius, quia in Christo eius ca-
 pite, qui omnibus superior erit, consummabitur. Sed virtute,
 ac merito in Cruce etiam consummata fuit Ecclesia, dum ibi
 meruit Christus omnem gratiam, ac gloriam; & in cubito co-
 suminata est, quia in Christo eius capite terminum accepit.

Sicut ergo res consummari dicitur, vt domus, quando om-
 nino perficitur, ita in Christi morte malitia hominum con-
 summata fuit, quia vltimum attingit malignitatis punctum, quia **C**
 contra ipsum Deum se erexit, & ad eum peruenit, quo nihil
 altius excogitari potest. Vnde in illud Psalmi. *Consummetur*
nequitiam peccatorum, ait Augustinus. Tunc consummata est,
 quando in ipsum Deum ausi sunt homines manus iniicere.
 Vide consummatam nequitiam in Iuda, dum prodidit eum,
 à quo tot susceperat beneficia. In Iuda is, cum Messiam suum
 occiderunt. Magna est nequitia, cum occiditur innocens, ma-
 ior vero, cum benefactor, summa autem, cum Deus. Hic om-
 nis consummationis visus est finis, quia eo peruenit peccatum,
 quo peruenire potuit. Vnde accepto aceto ait. *Consummata*
est, id est, consummata nequitia vestra me interfecto. Sic etiam
 virtus

Hebr. 5.

Hebr. 2.

Ambros.

Origen.

August.

Zachar. 4.

Psal. 7.

August.

- A** virtus omnis per Christū consummata est. In morte enim sua, qua nos redemit, summam ostendit sapientiam. Vnde Augustinus. 3. de Trinitate, cap. 20. ait. Verum etiā ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse, sed sanandæ miseræ nostræ conuenientiore alium non fuisse. Consummatam ergo ostendit sapientiam, eligens conuenientissimum salutis medium. Summam etiam ostendit iustitiam, de qua Philosophus ait, quod nec Hesperus est sicut illa, quam in morte sic ostendit, vt ad ostensionem diuinæ iustitiæ mors eius maximè deseruiret, dicente Paulo: *Quæ proposuit propitiatorem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ.* Et ideo Christus virga sapè dicitur, vt in Esaia. *Egredietur uirga de radice Iesse.* Et uirgam uirtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, & uirgā uigilantem ego uideo, fuit enim iustitiæ Dei uirga, in qua reſtitudo diuinæ iustitiæ ostensa est. Dixerat ille Ioanni: *Sic decet nos adimplere omnē iustitiam,* id autem in cruce omnino perfecit. Charitas etiā summa hic ostensa est, dum nunc in finem dilexit nos. Cū enim summum videatur fastigium charitatis pro amico animam ponere, Christus suam commendat, ac consummat, pro inimicis ponens. Dat Ionathas Dauidi arcum, sagittas, gladium, vestes, & vsque ad balthem, sicut enim animam suam sic diligebat eum. Sed o Christi ineffabilem charitatem, omnia nobis donat vsque ad sanguinem, & animam, vsque dum dicat: *consummatum est,* quasi dicat, nihil mihi restat dandum, ex hauriui vniuersa, consummaui omnia, & ipse consummatus sum pro uobis, hic tradidi in mortem, nihil tradendum iam restat. Omnis ergo consumptionis visus est finis in Christo, dum suprema virtutum opera in ipso cernimus. Et sic in Christi morte impletur illud Isaia. *Consummatio abbreviata inundabit iustitiam.* Consumptionem appellat Christi mortē, quæ abbreviata dicitur propter ipsius celeritatem, hæc autem inundat iustitiam, quia attulit in mundum copiam iustitiæ, ac gratiæ, quasi inundationem gratiæ in mundum inuexit.

Ex his vero, quæ diximus, aliqua nobis colligenda sunt. Primum, vt curemus nos consummare, ac perficere opera nostra,

Concio VI.

nostra, & ad fastigium vsque virtutis peruenire, imitantes **A**
 in hac re Christum, qui nobis proponitur in exemplar,
 sola enim virtus, & illius præmium in æternum durant, re-
 liqua omnia, licet magna appareant, cito trāsēunt. Et ideo
 minus nobis curanda sunt. Et hic est literalis sensus eorum
 verborum, quæ sæpius ex Psalmo vsurpauimus. *Omnis con-*
summationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Vbi con-
 summatio accipitur pro re consummata, & quantumlibet
 perfecta, quasi dicat Dauidi, vidi ego finem ac interitum
 omnis rei, quantumlibet consummata, ac perfecta. Sim-
 machus vertit, vidi finem totius struēturę, id est, omnia ēdi-
 ficia tandem ruunt, ac pereunt. At vero mandatum tuū,
 & lex tua est valde lata, nec habet finem, verba enim illa
 superioribus contraponuntur per antithesim. Signifi- **B**
 cat ergo, nihil est tam absolutum, cuius non videam in-
 teritum, præter legem tuam, quæ se latissimè in omnia
 sæcula extendit. Omnia, quæ sub sole sunt, deficiunt, ac
 finiuntur, exceptis mandatis Domini, quæ sine carent,
 quia migrantem hominem ex hoc mundo sequuntur. Opera
 eorum sequuntur illos, ea verò nimis sunt lata, quæ extre-
 mis carent. Vnde Theodo. immortalē, perennem, &
 æternam vitam conciliant, & bonæ, quæ nullam vicissitu-
 dinem recipiunt.

Si ergo virtutis opera sola durant, curandum tibi est illa
 perficere, nec sit tibi satis ea inchoare, sicut plurimi faciūt,
 ad quos Oseas ait. *Miser cordia uestra sicut nubes matutina, &*
sicut ros mane pertransiens. Et Micheas, infirmata est in bo- **C**
 num, quæ habitat in amaritudinibus. Et Psaltes: *Et credi-*
derunt verbis eius, & laudauerunt laudes eius. Cito fecerunt, obli-
sunt operum eius, & non sustinuerūt consilium eius. Quid pro-
 dest mittere ferrum in ignem, & priusquam igniatur ex-
 trahere? Quid proficit, in stadio currere, si in medio stas?
 Quid pictor, aut artifex lucrari poterit, qui nullum perfici-
 tum vsque dueit, nec prius sistit. Ideo Paulus ait. *Carsum*
consummaui, fidem seruaui. Et hic orauit Christus patrem,
 dicens: *Ego claritatem, quā tu dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum,*

sicut

Ps. 118.

Apo. 14.

Osee. 6.

Mich. 1.

Ps. 105.

1. Tim. 4.

Ioan. 17.

- A** sicut et nos unum sumus, ego in eis, et tu in me, et sint consummati in unum, ut cognoscat mundus, quia tu me misisti. Consummatos eos Christus vult, quia qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Rectè Chrysostomus ait, si nauta ad portum non ducit nauigium, vanus illius labor est. Et Damascenus, quid prodest arare, ac serere, si non metas, ac tures? & viam agere, si ad terminum non peruenias? Christus autem consummatione sua meruit nobis gratiam, ac auxilium ad perseverandum. Et ideo ait. Ego sum Alpha et Omega, principium, et finis, quia ipse dat gratiam, vt bona opera incipias, & vt perficias, ac consummes. Caro, ac mundus immittunt nos in mala, ac difficultates, vt deserant nos in illis, sed Deus non sic, sed dat incipere, ac velle, & perficere etiam. Cum gratiam recipis, datur tibi virtus, qua firmiter proponis perseverare. Tamen vt vsque ad vitæ finem in bono consistas, ac perseueres, necessarium est diuinum auxilium, ac specialis gratia, quam à Deo peti oportet. Huius autem perseuerantiæ insigne exemplum hodie in cruce nobis proponitur. Quid enim serpens antiquus moliebatur, cum per Iudeorum ora Christo diceret: Descendat nunc de Cruce, et credimus ei, nisi vt Christus non perseueraret in Cruce, quòd si saluus esse non poterit, nisi qui perseuerauerit, quomodo posset esse Saluator? Perseuerans ergo, & caudam offerens sacrificij, perseuerantiæ, quæ sola coronatur, exemplum nobis reliquit, vt omnibus dicere possimus, tu stationem tuam ne deseras, sicut Christus Crucem non deseruit. Multa de hac re Bernardus sermone primo de resurrectione, in illa verba: Descendat nunc de Cruce.

Secundò, ex dictis nobis colligendum est, vt quemadmodum Christus ambulauit, & nos ambulemus. Ille enim ait. Consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis, aspiciebat Christus vniuersas sui figuras in scriptura expressas, vt illis conformaretur, & nihil relinqueret implendum, quod de ipso dictum fuisset. Vnde aiebat, scriptum est de me, quòd tradendus sum à Iuda, quod ergo facis, fac citius, ait ad ipsum. Scriptum est, me

Chrysost.
Damasc.

Apocal. 1.

Bernard. ser.
1. de Resu.

Luc. 18.

occidendum, implebo ergo, & ideo calicem, quem dedit mihi A
 pater, non uis, ut bibam illum? Scriptum est, me felle, & aceto
 potandum, ut ergo consummaretur scriptura dixit, sitio. Ita om-
 ninò nobis agendum est, aspice in scriptura tui figuram,
 qualem te pro statu tuo prestare debeas, quæ de te, & statu
 tuo in scriptura scripta sint, & illa perficere cura, ut dicere
 possis cum Christo: Consummatum est. Tunc implebis illud
 Cant. 4. Canticorum: Oculi tui sicut columbæ super riuos aquarum.
 Aquæ salutaris sapientiæ in scriptura sunt, cum quæ homo
 in eis figuram inspicit suam, columba est desuper riuos
 aquarum, ibi quid agendum tibi sit, agnosces, ibi sacerdos,
 religiosus, vxoratus, quæ ad eum pertinent, inuenient, il-
 lud ergo inspicere speculami, ut vultum componas, ac ornes,
 non uana mundi iudicia. Demùm nunc Christus missam B
 perficit, dicens: Consummatum est, quod idem est, ac Ite mis-
 sa est. Missæ sacrificium repræsentatio est vitæ, & mortis
 Luc. 22: Christi, sicut ipse ait, hæc quouscunque feceritis, in mei memo-
 riam facietis. Vnde vita Christi Missa fuit Pontificis maxi-
 mi. Ingressus est sacristiã, ut sacris vestibus se indueret, cū
 in uterū virginis venit, ubi habitu inuentus ut homo sacra-
 dotis vestes induit, quib⁹ orare patrē posset, in natura enim
 Hebr. 5. diuina id nō posset, ideo humanam induit, quia omnis poti-
 fex ex hominib⁹ assumptus esse debet, ut Paul. ait. Indutus ergo
 processit ex utero virginis, & introitū Missæ dixit, cū pri-
 mā vocem similē omnibus emisit plorans. Gloriā Missæ
 huius decantauere statim Angeli dicētes: Gloria in altissimis
 Deo. Epistolam dixit, cum prædicabat in templo. Euan- C
 gelium, cum Euangelizabat cunctis ciuitatibus, annuntians
 regnum Dei. Sanctus huius Missæ dictum est in
 diē Ramorum, quando ei cecinerunt. Benedicens, qui uenit in
 nomine Domini. Primum memento pro uiuis dixit, cum
 Ioan. 17. apud Ioannem cap. 17. orauit pro discipulis, & omni-
 bus iustis, cum pro mundo non orauit mortuo. Consecra-
 tionem in coena fecit. Secundum Memento pro defunctis
 dixit in cruce, cum orauit pro peccatoribus, & tunc vnus
 eorum dixit: Domine memento mei. Hostiam erexit, cum ip-
 se erectus in cruce est, ut ab omnibus cerneretur. Agnus
 huius

A huius Missæ fuerunt, cum plures reuertebantur percutientes pectora sua. Nunc dicit: *Ite Missa est*, cum ait. *Consummatum est*. Et sic, vt Paulus ait. *Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos*. Oremus ergo eum, vt nos benedicat, & huius sacrificij fructum nobis tribuat. Infinitum hoc sacrificiū est virtute, ad illud accedamus, vt eo fruamur, &c.

Hebr. 10.

CONCIO VII.

B De septimo verbo, quod Christus in Cruce dixit.

T H E M A

Iesus autem iterum clamans voce magna dixit: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Luc. 23.

ATHANASIVS Quæstione 75. ad Antiochum ait Clamauit Iesus voce magna, vt suam declararet potentiam, deterreret Iudæos, & ad fidem adduceret. Hæc enim vox velum templi dirupit, petras discidit. Fuit ergo adeo magnus hic clamor, vt miraculo æditus sit, ad quem mundus contremuit, & infernus, & cælum reseratum est. Virtute ergo diuinitatis factus est, vnde Centurio collegit, videns, quod sic clamans expirasset, uere filius Dei erat iste. De quo clamore Paulus ait. *Cum clamore ualido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia*. Nunc ergo licet prope mortem esset, exanguis, ac sine viribus, cum magnam vocem viribus humanis adere non posset, virtute diuina clamat, quasi dicat. *O furdi mortales, hucusque loquutus sum, decui, & prædicau,*

Athana.

Hebr. 5.

Concio VII.

nec audistis me, Ecce nunc morior, audite saltem clamorem hunc maximum, ut me non obliuiscamini. Quis vero erit, qui morte Christi, & clamore tanto non excitetur? Planè qui excitatus non fuerit, non dormiens, sed mortuus iudicandus est, quia hæc fuit vox, de qua Psal. Vox Domini in uirtute, uox Domini in magnificentia, uox Domini confringentis cedros.

Psal. 28.

Sed quid clamet, audiamus. Pater, &c. Primò, his uerbis ostendit Christus, mortem suam uoluntariam esse, quod enim in manus alicuius commendamus, ultro apud eum deponimus, resumpturi ab eo, quando visum fuerit. Iuxta id, quod prius dixerat: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso. Vnde uerbum Græcum, quod ponitur, ubi nos legimus commendo, significat commendare depositum, quod suo tempore est reddendum. Et ut id ipsum significetur, postea aiunt Evangelistæ, tradidit, uel emisit spiritum. Tradere enim dicimus, quod in nostra est potestate, non quod à nobis ueripitur. Nos quidem in morte animas Deo commendare possumus, non ut Christus, suscipiat ut depositum, quod nobis reddere debeat, sed eius benignitati eas committendo, ne sinat Dæmonem eas rapere. Sicut Stephanus ait: Domine Iesu accipe spiritum meum. Et ei etiam commendare, ac quasi depositum tribuere possumus animas nostras, ex fiducia certæ resurrectionis futura, & sic deponimus, eas iterum recepturi in iudicio. Ideò Petrus ait. Qui patiuntur

1. Petr. 4.

secundum uoluntatem Dei, fidei creatori commendent animas suas benefactis. Quia aliquando eas reddet nobis tanquam depositum, & ideò Petrus eodem uerbo commendo usus est, quo Christus, qua in re apparet, quantum Christo debeamus in pluribus. Primò in eo, quod uoluntate propria moritur pro nobis, non solum patri debemus, quod filium pro nobis in mortem tradiderit, sed & filio, quod tradi uoluerit, & dixerit Deus meus uolui. Vnde Athanasius ubi supra, quæstione. 76. ait. Quid nam est illud, inclinato capite spiritum tradidit? nam omnes moribundi

Athanas.

moriun-

A moriuntur primum, & tunc demum inclinant capita: Respondet, sola mors adhuc restabat, atque hæc metuens appropinquare non audebat, ideo Christus inclinato capite vocavit eam: antequam enim inclinasset caput, propius accedere verebatur. Hæc Athanasius. In pluribus ergo voluit Christus ostendere, voluntariam illi passionem, ac mortem, ipse enim eam prædicens, ascendit in Ierusalem. Ipse obuiam processit venientibus, ut eum caperent. Ipse eos primum prostravit, ut cernerent, nihil contra eum posse, nisi ipse vellet, ipse tacuit coram iudicibus, ne eriperetur. Et demum moriens clamat valenter ostendens posse se non mori, & tamen animam deponit in manus patris iubens, eam resumpturus, cum voluerit. Hac agnita voluntate scandalum crucis tollitur, & visa charitate, deuincit nos, ut eum diligamus vsque ad mortem. Secundum, quod Christo debemus, illud est, quod ante eum non poterant animæ fidelium in manus patris commendari, violenter enim rapiebantur, ac tenebantur à morte, & infero, at ubi venit, qui teneri à morte non potuit, omnes nos liberauit, ut possemus cum ipso animas patri commendare, quia iam celum per ipsum referatum est. Et deinde, cum animam ille suam commendauit, non solum singularem suam animam commendasse putes, sed animas totius corporis sui mystici, præcipue omnium electorum, quas ille velut proprias reputauit.

C Vnius corporis vna est anima, est autem electorum corpus vnum, cuius Christus caput est, vnde anima capitatis commendata in manus patris, omnis anima electorum commendatur. Ita Anselmus de passione Domini. *Ansel.* Et Athanasius lib. de natura humana suscepta contra Apollinarem. Tertium, quod Christo debemus est, quod se offert in cruce sacrificium pro nobis, & cum sacrificare sit aliquid Deo offerre, quod ab eo acceptetur, postquam obtulerat corpus suum, nunc offert spiritum, quod est sacrificium illud, de quo Psal. ait, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Conuenientia autem tempore hoc obtulit sacrificium, hora, scilicet

Psal. 50.

Concio VII.

nona, cum vespere incipiebat, tunc enim Iudæi immolabant agnum quotidianum, & paschalem. Et ideo hora nona dicebatur hora orationis, vt dicitur in Actibus. Vnde impletum est in Christo illud Psalmi, *elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*

Ex his verò Christi verbis aliqua nobis colligenda sunt.

Heb. 5.

Primū, vt in morte, & omni periculo enixe, & clamore valido animam Deo commendemus. *Christus in diebus carnis sue preces, supplicationesq; ad eum, qui eum saluum facere posset à morte, cum lachrymis, & clamore ualido offerens, exauditus est.*

Psal. 21.

Iustin.

Psal. 15.

Hoc enim ille orat, cum animā ponit in manus Patris, vt à limbo procedat tertia die victoria parta. Sicut & in Psalmo ait. *Erue à framea Deus animam meam, & de manucanis unicam meam,* vt interpretatur Iustinus in dialogo cum Triphone. Et sic impletur illud Psalmi. *Non derelinques animam meam in inferno.* Nos ergo in omni periculo, præcipuè tamē in morte, animas Deo commendemus, vt eas à Dæmone

Baruc. 3.

seruet. Ideò Baruch ait. *Et nunc Dñe omnipotens, Deus Israël, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te.* Huiusmodi anima est hora mortis, ideò clamare debet. Sed & in omni pressura, ac labore id agendum est, ne anima tradatur Dæmoni, nec in peccatum labatur. Iob traditur Dæmoni, dū

Iob. 15.

animam non tangat illius, Achab traditur diabolo, vt decipiat, ac pereat. Ora ergo Dominum, si te tradit Satanae in interitū carnis, vt spiritus saluus fiat in die Dñi. In manus inimicorū se tradidit Christus, animā autē in solius patris manus tradit, quia tyranni potestatem habent in corpus, sed non in animā. Ideò dicunt, cape corpus illius, & in

Chrysost.

carcerē trude. Nolite ergo timere eos, qui occidūt corpus, non tamen animā, non est aduersitas temporalis timenda, sed peccatum, ideò in omnibus animam seruare cura. Attendendum est, & memoriæ mandandū exēplum Chrysostomi de serpente, qui dum caput seruet, corpus non curat, sed illud exponit, quoniā capite seruato, corpus facile sanatur. Ita ergo tibi cui adum in omni tribulatione est, vt caput serues, vt Christum, qui caput tuū est, non amittas, vt gratiam teneas, vt in peccatum non incidas. Si enim id

egeris,

A egeris, licet diuitias, honores, ac vitā amittas, faciliē ea recuperabis. Et hoc est, quod Christus monet, cū ait. *Estote prudentes sicut serpentes. Quod si id præsiteris, non solum à malo liber eris, verū multa tibi bona proueniēt ex Dæmonis persecutione. In quo miro modo pro electis Deus agit aduersus demonē, dū vertit in bonū, quod ille curabat malū & iactibus, quibus interitū intēdebat, coronam elaborat nobis.* ¶ Secundum colligendū nobis ex hac commēdatione animæ in Patris manus illud est, quod Sap. ait. *Iustorū animæ in manu Dei sunt, & nō tanget illos tormentū mortis, nisi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace.* De quibus verbis integram fecimus cōcionem, quam in hac tomo videre poteris, ex qua plura in hunc locum colligere poteris.

Matth. 10.

Sap. 3.

B Tertium ex his verbis colligendum est, omnia nostra in Dei manib⁹ ponere, illa enim solū nobis secura sunt, & mirum in modū aucta, quę in manib⁹ Dei posuimus, illa vero incerta, & minima, quę in nostris, vel aliorū manib⁹ posuimus. Quę in Dei obsequio posuisti, tibi certa sunt, ac in cælo seruata, siue diuitiæ illę sint, siue tēpus, siue vita, quia factū illud est, quod Christus ait. *Thesaurizate uobis thesauros in cælo, ubi neque arugo, neque tinea demolitur, ubi fures non offodiūt, nec furatur.* Quicquid verō in aliis insumpsisti, amissisti, & perdita crede, quia tibi in æternū seruata non sunt. Phrasī scriptura est, ut summum significet discrimen, in quod homo incidit, dicere, posuit animā suā in manu sua, quod Hispanē dicis: *(Pusola al tablero.)* Infirma profecto manus hominū sunt, cū tāto indifferimē ea sint, quę in eis ponuntur. Ideo Angelorū manus prouidit Deus, in quorū manibus nos poneret, ut securi essemus. Vnde in Psal. mo ait. *Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Sed hoc non contentus, voluit, ut in eius manibus essemus, ut magis securi redderemur. Vnde ait. *Nemo rapiet eas de manu mea.* Certē de eo, qui in Christi manibus est, dici potest illud Psalmi: *Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet ad te malum.* In manibus ergo Dei sumus, quia sub eius tutela sumus. Sed in manibus ergo Dei se

Matth. 6.

Psal. 90.

Ioan. 10.

Psal. 90.

Concio VII.

suaque committit, qui omnia sua Deo subiicit, omnia ne- A
 gotia eius voluntati relinquit disponenda. Sicut in manu
 factoris panum ponis, vt illum scindat pro arbitrio suo, ita
 in Dei manus diuitias pone, vitæ tempus, & reliqua, vt ille
 de eis disponat pro arbitratu suo. Tua etiam vniuersa ne-
 gotia in Christi manibus pone, ea illi committens. Sic ille
 agebat, qui ait. *In manibus tuis sortes meæ.* Si nunc concede-
 ret tibi Deus, vt eligeres tibi hominem, in cuius manibus
 ponerentur vniuersa tua negotia, tū corpus spectantia, tum
 animam, eligeres patrem, aut matrem, aut intimum, fami-
 liaremque amicum, in cuius manibus ea tutò poneres. Sed
 melius tecum actum est, cum in manibus Christi ea om-
 nia pater posuit. *Omnia dedit ei pater in manus.* Nullæ manus
 pro te fossæ, & clauis affixæ sunt, nisi Christi manus, in il- B
 lis tutissimè tua omnia sunt. Melius tibi fuit, vt in Christi
 manibus negotia tua essent, quàm si in manibus parentum
 tuorum, imò quàm si in tui ipsius manibus constitueretur.
 In Iosephi manibus Pharaon posuit, vt fratribus provide-
 ret, dicens: *Terra Egypti in conspectu tuo est, in optimo loco fac*
eos habitare. Maximum profectò eis contulit beneficium,
 cum in fratris manibus illorum negotia posuit, sed maius
 nobis collatum à Deo est, cum in Christi manus dedit om-
 nia nostra, omnia dedit ei *Pater in manus,* & ideo, *surgit à cœna*
& ponit uestimenta sua, & abluit suos, & vitam pro eis dedit,
 In manibus ergo tuis sortes meæ sint. Et si mihi nunc op-
 tio daretur, in cuius manibus ponēda negotia mea essent,
 præeligerem manus Dei, nec in parētis manus, vel in pro- C
 prias dari optarem. Simul etiam, quod in manibus
 Dei ponitur crescit, ac multiplicatur, sicut panes, quos ma-
 nibus sumens multiplicauit. Si calicem aquæ frigide, si fru-
 strum panis in manu Dei collocas, ita multiplicatur,
 vt crescat in præmium æternum. Quod autem in manu
 mundi ponis, deficit, & in nihilum vertitur. Scuit Isaac in
 terra Geraræ, & inuenit in ipso anno centuplum, benedixitque ei
 Dominus, locupletatus est homo, & ibat proficiens, atque succres-
 cens, donec magnus uehementer effectus est. Hoc ipsum accidit
 ei, qui in Deo seminat, & in eius manibus sua collocat, cen-
 tuplum

Psal. 30.

Genes. 47.

Ioan. 13.

Marc. 8.

Genes. 26.

A tuplum enim nunc accipit, & in futuro vitam æternam.

Sed in eo, quod inclinato capite tradidit spiritum, aliqua aduertenda sunt. Primū ostendit voluntariam ei mortem esse. Nam, vt ait Cyrillus lib. 1. 2. cap. 76. & Chrysostomus homilia 84. ceteri homines prius moriūtur, & deinde caput inclinant, quia spiritu, ac vigore deficiente caput suo pondere inclinatur. Christus ante mortem caput inclinatur, vt voluntariē se mori ostendat. Et eo facto, vt ex Athanasio diximus, annuit mortui, eamque vocauit, vt veniret. Secundo caput inclinatur, ostendens obedientiam se patris implere, dum moritur, & ideo caput ei subdit, quasi collocans super caput patris mandatum. Christus enim præceptum moriendi habuit. Vnde ipse ait. Vt cognoscat Cyril. Chrys.

B mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. surgite, eamus hinc, in mortem, scilicet. Et ideo Paulus Ioan. 17. Philip. 2.

ait. Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Non indigebat ille hoc præcepto, qui mortem optabat. Sed illi impositum à patre est, vt omnibus viis salus nostra securior, ac certior redderetur. Sicut interposuit iurandum, postquā pollicitationem præstiterat, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est, mentiri Deū, fortissimū solatiū habeamus, vt Paul. ait, & ideo iurandum, quod iurauit ad Hebr. 6. Luc. 1.

Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, interposuit. Cū ergo tunc patris obedientia iam vrgeret, caput inclinatur, ait Cyprianus, quasi ponens super caput chyrographum n. Cyprian.

C regium, & patris mandatum, noluit enim mori, nisi per obedientiam, factus obediens usque ad mortem. Expendit Ambrosius Ambros.

lib. de Noë & arca, quod Noë obedientia intrauit, & egressus est ex arca, sic ergo Christus obedientia ascendit in crucem, & mortuus est. Arsenio Abbati dixit iam moriens monachus, sexaginta annis obediui, nunc ergo vt obedientiā impleam, præcipe me mori, vt sicut in vita obediens fui, ita & in morte obediam. Præcepit ei Arsenius, vt moreretur, & mortuus est. Quod Christo placuisse, ipsemet reuelauit Abbati. Caput ergo inclinare obedientiæ discere, ne ad te dicatur, quod Moy ses filiis Leui ait. Multum erigimini filii Nume. 16.
Leui, qui putatis, ac dicitis, nec mihi nec Aaron vobis obediendū esse, & ideo

Concio VII.

Et idè extento collo ambulatis. Quia ergo superbientes contempserunt superiorum mandata, & inobedientes fuerunt, A
Psal. 105. ait Psaltes. Irritauerunt in castris Moysen, & Aaron sanctum Domini, aperta est terra, & deglutiuit Datan, & operuit super congregationem Abiron, & exarsit ignis in synagoga eorum, & flamma combusit peccatores, & descenderunt viui in infernũ, vt exemplum inobedientię inaudito supplicij genere tolleretur, & vniuersi homines pauerent inobedientiam, caputq; obedientię inclinare discerent.

Tertio caput inclinat, vt illud separet à titulo. qui in Cruce est, quo dicitur, eum regem esse Iudæorũ. Noluit, vt temporale regnum, & à Pilati manu adueniens, ei adhereret. Quia, vt ipse ait, Regnum meum non est de hac mundo. Periculo plena sunt regna, ac principatus mundi huius. Et idè licet in vita possideantur, optimum est consiliũ, ea in morte relinquere. Licet ergo Pilatus ioco, & non serio eũ regem esse diceret, ille tamẽ ab ea tabula caput amouet, vt moriatur. Sic etiam David regnũ tradit Salomoni adhuc viuens, & multi inelyti principes id præstitere. Ea re omnes docemur, vanitatem mundi in vita fugiendam quidem esse sed in morte præcipuè. Tunc enim ostenditur homini, B
Eccle. 10. quod pulvis sit. Quid ergo tu superbis terra, & cinis? quid magnus apparere vis, cum vermibus es tradendus? cum putredini dicis, mater mea es, & soror mea vermibus? Sed eo vsque hominum superbia ascendit, vt etiam in morte, cum caput inclinare debuissent, illud erigunt, & Mausolea sibi confici curant, & honores amplissimos deferri. Hoc vero sibi ingratum ostendit Deus per Isaiam, C
Isai. 22. ad quem ait. Hæc dicit Dominus Deus exercituum, uade in-gredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum: Quid tu hic? aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelsio memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amicum sic subleuabit te. Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam, ibi morieris, & ibi erit currus glorię tuę, & ignominia domus Domini tui,

- A** tui, & expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te. In quæ verba Hieronymus ait. Hunc Sobnam fuisse summum sacerdotem, qui superbus, ac tumidus fuit, & cuncta superbe agebat, & sepulchrum excelsum ac per magnificum sibi crexerat, ut usque ad mortem superbia duraret. Ad quæ Dominus ait, transferendum in Babylonicam captiuitatem, & coronam quidem habiturum, non quam ipse optabat, sed tribulationis, doloris, ac deiectionis, quæ erit gloriæ currus ei. Promittit etiam, eum efficiendum de ministerio, & sacerdotio, ac alteri dandum. Indecens planè, & omnino non conueniens est homini superbia, sed in morte intoleranda, tunc ergo precipue caput cum Christo inclina, deicere, ac humiliare. Sicut enim cum per paruam
- B** ianuam intrare vis, caput inclinas, ita cum ad cæli ianuam perueneris in morte, oportet caput cum Christo inclinare, quia ianua illa angusta, & per exigua est, & nullus per eam ingreditur, nisi humilis, nisi caput inclinet.

Demum caput inclinat moriturus, ut respiciat Adamum, qui ibi sepultus erat, & in eo vniuersum humanum genus, eique diceret, quod Paulus ait. Propter quod dicitur surge, qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Quasi dicat, tui causa, & in tui redemptionem morior, surge ergo, qui dormis. Ibi tunc sepultum Adamum, vel eius caput, tenet Origenes homil. 35. in Matthæum. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Marcellam. Chrysostomus in capit. 27. Matthæi. Ambrosius lib. quinto, cap. 19. Athanasius

- C** de Passione Domini. Epiphanius libro primo aduersus hæreses in ultimis verbis hæresis Tatranorum. Et libro 2. hæresi vltima. De qua re plura alibi à nobis dicta sunt, &c.

CONCIO

CONCIO.

Concio in ingressu Religionis, cum Religiosus, aut Monialis habitum induit Religionis.

THEMA.

Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius, qui creauit illum. Colos. 3.

B

QUANI Homini, etiam in statu innocentie lex, ac preceptum positum à Deo est, pluribus de causis, inter quas vna est, ipsius met hominis consolatio, & pax. Nec enim homo plenè quiescere, ac gaudere posset, cum à Deo recepiisset innumera dona, si nihil haberet, in quo Deo obsequi, ac placere posset. Amor enim cōmunicare bona desiderat, & pro dilecto multa agere, quod si nihil habet, quod agat nō plenè gaudet, imò quasi vi detinetur. Hinc Augustinus in Genesim ait, Preceptum Deus primis parentibus dedit in paradiso, non vt laqueū iniceret, sed vt pleno gaudio in paradiso fruerentur, quod in eis esse non posset, si nihil haberēt, quo gratos se tanto benefactori ostēderent. Eadem de causa nobis mādāta proponit, quasi nobis dicens, si vultis o homines dilectionem, ac gratitudinē ostendere, en mandata, in quorū impletione ostendetis. Si diligitis me, mandata mea seruate.

C

Ioan. 14.

In lege verò gratie hic amor hominis in Deū creuit, gratia crescente, ideo desiderium Deo placendi auctum est, & hinc factum est, vt parum quid homini visum sit, mandata implere, & plura nosse homo cupiat, in quib⁹ Deo placeat.

Et

aut monialis habitū induit Relig. 288

- A** Et hinc est illud. Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Nō signi- *Gala. 5.*
 ficat Paulus iustum lege non obligari; sed lege non oppri-
 mi, non grauari, nō esse sub onere legis, quia nō solū legem
 implet, verum ei facilis apparet, & aliam, atq; aliam legem
 desiderat, ac sibi imponit, vt Deo gratus sit, sicut lex cum
 sit parentibus imposita, de cura, ac subuentione filiorum;
 mater nimium diligens filium sub illa lege non est, opera
 enim subuentionis exequitur, non grauata lege, sed dile-
 ctione ducta, qua illa faceret, etiam si nulla lex id præce-
 pisset. Ita Isai. ait. *Et computrescet ingum a facie olei, quia eius Isai. 10.*
 pōdus auferetur, propter oleū charitatis. Hac ratione in le-
 ge gratiæ superaddita sunt cōsilia in quibus vniuersa ea, in
 quibus Deo placere possumus, nobis exposita sunt, vt is,
B qui præcipuo amore Deum diligeret, nosset omnia, in
 quibus Deo nimium placere posset. Hinc Paulus, cum di-
 xisset Colossensium dilectionem in Deum ei dictam, ad-
 dit. Ideo & nos ex qua die audiimus, non cessamus, pro vobis oran- *Colos. 1.*
 tes, & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis eius in omni
 sapientia, & intellectu spiritali, ut ambuletis digne Deo per om-
 nia placentes, in omni opere bono fructificantes. His verò con-
 siliis seruatis, placet homō Deo per omnia, & fructificat in
 omni opere bono, sanctusque efficitur, iuxta illud Zacha- *Zacha. 14.*
 riæ. in die illa erit, quod super frænum equi est, sanctum Domino.
 Frænum legem Domini significat, sicut enim fræno equū
 regis, ac ducis pro tua voluntate, ac facis vt cōposito gradu
 incedat, ita legē Dei insignatur homo, vt Deo pareat. Hinc
C Iob. Frænu posuit in os meū, qui ergo fræno ducitur, iustus est, *Iob. 30.*
 qui verò super frænum est, id est, qui supra Dei legē con-
 silia seruat, qui amplius facit, quā præceptū ei sit, hic nō ius-
 tus solū sed & sanctus dici potest. En quo tendant Eua-
 gelica consilia, vt hominem re. Idant sanctum. Si ergo nos-
 se cupis o tu quisquis ad religionem venis, quo venias, &
 ad quid. Certe in scholam perfectionis venisti, vt nō sola
 mandata impleas, sed & cōsilia, & sanctus Domino sis. Se-
 cundo proponuntur consilia in lege Evangelica, ait Augu- *August.*
 stinus, non vt nouū nobis onus imponatur, sed potius vt iu-
 uemur ad onus mandatorum melius ferendum, sicut enim
 vt.

vt bos onus tollat facile, curru alligatur, licet enim currus A
 onus etiam sit, de eius generis onus est, vt eo facile tollatur, ac portetur magnum onus, quod sine illo portari non posset. Sic etiam pennæ auis alicuius ponderis sunt, licet parui, sed non eo pondere grauaturs auis, vt incedat, ac uolet, imo uero iuuatur, ita consilia licet onera videantur, sed adiumento maximo sunt, vt mandata facile seruentur. Tanta uero res æterna salus est, vt nullo modo sit in discrimen adducenda, sed magis, ac magis certior reddenda. Sic intelligit Diuus Thomas de religiosis illud Isaia. *Quis sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut Aquilæ uolabunt, & non deficient.* Pennas consilia vocat, quibus uolat, nec deficit. Sicut ergo rem pretiosissimam operis vela mine, sic ad mandatorum conseruationem consilia ordinantur. Sicut etiam Arca Testamenti super cortinas byssinas pellibus caprarum operiebatur, ita anima nostra, in qua Deus habitat, mandatis cooperta, consiliis opperitur, quæ, quia aspera, & humilia sunt, per pelles caprinas significantur. Et sic Ecclesia non timet suis à frigidibus niuis, quia domestici eius uestiti sunt duplicibus. Longè namque à mortali peccato est, qui mandatorum, & consiliorum obseruatione coopertus est. Sic etiam ciuitas melius munitur, cum murus, & ante murale eam cingit. De quo Isaïas ait. *Vrbs fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea murus, & ante murale, murus mandatorum obseruatio est, ante murale uero consiliorum, quæ saluator ostendit suis, & ideo ille dicitur utrumque, quia utrumque nobis contulit Euangelio suo.* Sicut enim is, qui arcu non bene distento, sed remisso sagittas in scopum dirigit, licet recta via scopum intendere videatur, multo tamen infra ipsum sagittæ peruenient, & ideo, vt scopum attingat, opus est supra illum intendere, quia corda arcus remissa non ea in sagittas dirigit, ita omnino natura nostra post peccatum remissa est, ac debilis, & ideo si intendis in solam mandatorum obseruationem, non eam pertinges, sed plura non seruabis, vt ergo illa serues uniuersa, superius quid intende, vt, scilicet consilia etiam serues, sic enim fiet, vt mandata impleas, B

iure

D. Th. 2. 2.
ar. ult.
Isai. 40.

Prou. 31.

Isai. 26.

Simile.

C

A iure verò homo id curare debet. Sicut enim terra (ait Theopha-
 philactus) non solum ea, quæ sibi demandantur, & in ea se-
 minantur, præstat, sed multo plura, sic homo, non ea solum,
 quæ Deus præcipit, facere debet, sed & ea, quæ consulit. Et
 sicut fidelis seruus non ea solum facit, quæ Dominus præci-
 pit maxima adhibita comminatione, sed illa etiam, quæ no-
 uit ei placitura, ita Dei seruus se gerere debet, præcipuè cum
 Deo obsequatur, qui, cū creauit hominem, non ea solū ei cōtu-
 lit, quæ omnino necessaria erāt, sed plura, quæ ad delicias per-
 tinebant. Et cū nos redemit, copiosam exhibuit redēptionē, re-
 dimēs optimo quo potuit modo, & vniuerso effuso sanguine.

B Sed hac in re illud attēdendū est, quod sicut miles arma in-
 duit, quia ad munus illius spectant: cuius verò ea induere etiā
 solet, cum nouit, vitā ipsius in discrimine versari maximo pro-
 pter inimicorū insidias. Ita religiosi munus est, & ad eum ex
 officio pertinet, ea, quæ consilij sunt, seruare: secularis verò
 eorum plura seruare debet, cum in discrimine versatur. Sacra-
 mentorum frequentia, iugis oratio, aspera vitæ ratio religiosi
 propria est, ea verò sibi usurpet secularis, cum videat, plura
 ipsi imminere pericula, plures occasiones. At verò religiosus
 munere, ac officio ea suscipere debet, quia miles est, & ideò
 vestem, ac cingulum militiæ spiritualis hodie suscipit, quo se
 militem profitetur. Efficat verò nunc religio, cum eo, vel
 ea, quæ habitum suscipit religionis, quod olim Elias cum Eli-

C seo, quem vidit arantem in duodecim iugis boum. Et misit
 pallium suum super illum, qui statim relictis bobus cucurrit post
 Eliam, & ait, osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic se
 sequar te. Dixitq; ei, uade, & reuertere, quod enim meū erat feci ti-
 bi. Præceperat paulò ante Deus Eliæ, vt vngeret in Prophe-
 tã Eliseū, inunxit illū, non oleo, sed pallio suo in eū immisso.
 Magna profecto vis pallij Eliæ fuit, eo enim vngit in Prophe-
 tã Eliseū, eumq; facit vniuersa relinquere, eodē pallio aquas
 diuidit Iordanis tum ipse, tum Eliseus, eundem reliquit Eli-
 seo, cū raptus in cælū est, & cum Eliseū pallio operuerit, ait,
 quod meū est, feci tibi, quasi dicat, an plius facere nō possum ti-
 bi, quā pallio meo operire te. Alio religionis pallio induitur
 hodie, q religioni addicitur, & pallio ab Ecclesia benedicto,
 quod

Theopha.

Simile.

3. Reg. 19.

282 Cum religiosus, aut monialis

quod est pallium Christi, nō ergo minoris virtutis erit, quam **A**
 pallium Elisei. Cum hoc dat pallium Christus, dicere meritō
 potest, quod meum est feci tibi, quid enim amplius cum ho-
 mine faciat, quem in Ecclesia plantauit, & ei dicere potest. Nō
Psal. 147. fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, Quia
 verō in Ecclesia sunt plures status, ac plura loca, quorū vnus
 prestat aliis, posuit in preclaro loco, in religione scilicet, & ta-
 li, ac tanta religione, in qua tot viri perfecti floruerunt. Religio
Gen. 26. enim terra illa est Geraris, de qua in Genesi dicitur: *Seuit au-*
tem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum, benedi-
xitq; ei Dominus, & locupletatus est homo, & ibat proficiens, atq;
succrescens, donec magnus uehementer effectus est. In religione in
 uenitur centuplum in ipso anno, quia promittitur nobis cen-
 tuplum eorum, quæ dimisimus, & hoc in ipso anno, quia nūc
 in presenti sæculo id promittitur, in futuro enim vita æter-
 na, quæ infinitum est, nobis est repromissa. Optima profe-
 ctō terræ plaga illa est, in qua seminans centuplum colligit.
 Benedicitur etiā a Domino Isaac in terra illa, sic hodie be-
 nedictus est, qui religionis habitum suscipit. Restat, vt locuple-
 tetur supra modum, & magnus uehementer efficiatur, dum
 proficiens de virtute in virtutem, crescit uehementer. Id enim
 omni religioso attendēdum est, quōd statum suscipit, in quo
 tenetur crescere, & maiores progressus in virtute indies face-
 re. Pro statuum enim diuersitate diuersa præcepta homini-
 bus imponuntur, præceptum ergo singulare religiosi est, vt in
 dies proficiat, qui scholam perfectionis ingressus est. An non
 merito dicit Christus: *Quod meum erat, feci tibi?* Nihil profe-
 ctō causari religiosus poterit coram Deo, si salutē non conse-
 quatur, audiet enim, quod meum est feci tibi. Turca causabi-
 tur, & dicet Deo, si in Ecclesia ego plantatus essem, fructus re-
 didissem. Sæcularis causabitur, si innumeræ occasiones pec-
 candi mihi non adessent, peccata vitassem, & nihilominus eo-
 rum causatio repellatur, quia si præstitissent ea, quæ potue-
 runt, salutem consequerentur. At verō religiosus quomodo
 causari poterit? Quid dicere valebit, quō se vel inutiliter tuea-
 tur? Quicquid dixerit, audiet, quod meum erat feci tibi, cum
 te indui pallio meo.

Sed

A Sed mutatio ista palliorum, quæ hodie fit exterius, aliam significat interiorem, quæ præcipua est, de qua Paulus in verbis in themate propositis ait. *Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum.* Sed quis est vetus homo, & quis nouus homo? vetus homo Adâ fuit, nouus uero Christus, vetus homo peccatum est, nouus uero sanctitas. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis, qualis terrenus tales & terreni, qualis cælestis tales, & cælestes. Hucusq; fuisti terrenus, superbus, inobediens, gulæ deditus, Adam primum indueras, en ueterem hominem, quem exuere debes. Nunc ergo religionem ingrederis, vt quæ mundi sunt, non sapias, vt humilis, & obediens sis, ecce nouum, quem

B induere debes: sicut exuis tunicam ueterem, & pannosam, vt nouam induas, ita exuendus es à veteri homine, & nouus tibi induendus. Si enim in veste uili ingredi non licebat in Assueri regiam, quomodo Dei domum ingredieris in veste uili? Sed num uilis vestis est serica, & purpurea vestis? Hominibus quidem pretiosa apparet, sed non Deo, & Angelis eius, quibus abominatio est, sic enim cælestis magister docuit, cum dixit: *Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum:* & ideo his nō se induit Christus, vt oculis cælestium placeret. Exuisti ergo uiles has vestes exteriores, exue uilissimas interiores, superbiam, delicias, diuitias, & quicquid mundi est à corde proiice, vt solus Deus in eo sit.

C Cauendum maximè religioso est, ne intra religionem inueniatur in veste peregrina. Quid obsecro diceres, si uirū religiosum in habitu seculari inuenires? An non illa vestis peregrina religionis est: sed illa exterior est, & ideo minùs attendenda. Illa omnino vestis peregrina est, qua indutus homo interior est superbia, iactantia, terrenorum cupiditate. De qua veste Deo odibili ipse per Prophetam ait. *Eterit in die hostiæ Domini, uisitato super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt ueste peregrina, & uisitato super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo.* Diem hostiæ dicit diem uisionis, in qua homines mactandi sunt. Tunc uisitabit Dominus super principes, & filios regis, id est, super fideles, & eos

Esther. 4.

Luc. 16.

Sopho. 1.

095 Cum religiosus, aut monialis

præcipue, qui se filios Christi profitebatur, ut religiosi faciunt. **A**
 Et super eos, qui peregrinam vestem induunt. Sed quæ nam pe-
 regrina vestis? Certe quicumque in Christo baptizati estis Christum
 induistis, ut Paul. ait, & ideo ei similes esse debetis. Singulari
 etiã ratione religiosus Christum induit, cum habitum religionis
 suscipit. Cum ergo fidelis mores gentium imitatur, cum religiosus
 secularibus rebus intendit, vestem induunt peregrinam. Illi enim
 induuntur veste peregrina, qui cum religiosas vestes gestent,
 quibus pietatē, & seculi contemptum præ se ferunt, corde tamē
 reuertuntur in Ægyptum, & seculares sunt verbis, & factis. Hi
 arroganter ingrediuntur super limen, cum enim ingressuri Dei
 domum pedem custodire debuerint, ut humilitate, & abiectio-
 ne ingrederentur, superbe, & arroganter ingrediuntur: vel his ver-
 bis notatur religiosi, qui religionē ingredienti non calcant ea,
 quæ mundi sunt. Quia ubi nos legimus in Sophonia. Et visita-
 bo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen. Verbum He-
 breum, quod significat ingreditur, significat etiã saliens: & ideo
 Hierony. sensus conueniens verborum illorum iuxta Hieronymum est.
 Visitationes super idola colentes, qui retinent superstitionem Palæ-
 stinorum colentium Dagon, qui limen calcare non audeant, sed
 illud transiliunt, cum ingrediuntur, de qua superstitione memi-
 nit Scriptura dicens: Caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum
 eius abscissæ erant super limen. Propter hanc causam non calcant
 sacerdotes Dagon, & omnes, qui ingrediuntur templum eius
 super limen Dagon in Azoto usque in hodiernum diem. Nunc **C**
 ergo simile quid videre licet in aliquibus religiosi, qui à Deo
 visitati sunt in die ultionis Domini. Sicut arca deiecit Dagon à lo-
 co suo, ita veniens ex cælo Christus omnia mundana abiicit, &
 calcavit, hominesque docuit illa nihili perdere, cum Dagon proie-
 cit super limen. Quis ergo nunc limen non calcat, sed transilit?
 Certe, qui sic religionē ingreditur, ut animo non contemnat
 omnia, quæ mundi sunt, sed transiliat: qui honorem, diuitias, ac-
 dehtias non calcant, spernit, ac nihili ducit, hic limen transilit. Non
 ita tibi agendum est o religioso, ne tibi accidat, quod illico So-
 phonias subiungit. Et complene domum Domini Dei sui iniquitate.
 Domum Dei nunc ingrederis, domum verò Dei decet sanctitu-
 do, caue, ne tu eam impleas iniquitate, vanitate, superbia, ac si-
 milibus.

Gala. 3.

1. Reg. 5.

Hierony.

1. Reg. 5.

1. Reg. 5.

milibus

5 00

- A** milibus. Ne fortè maledictio illa te cōprehendat. *Interrasa* *Isa. 26.*
storū iniquè gessit, non uidebit gloriā Dñi. An non terra san-
 ctorū religio est: attende, quot protulerit sanctos, sicut enim
 hanc dicis terrā vini, illam frumenti, illam olei: ita religionem
 dicere poteris terrā sanctorum, qui ergo in ea iniquè agit, non
 videbit gloriā Dñi. Sustinuerat Deus gentes in Babylone *4. Reg. 17*
 habitātes, cū idola colerent, sed cū translati essent in Samariā,
 & ibi habitare cōpissent, nō timebāt Dñm, & immisit in eos
 Dñs leones, qui eos interficiebant, quoniā terram illam sin-
 gulari ratione Deus sibi dicarat, & ideo non sustinuit in ea
 idola colentes. Ita omnino sustinere Deus solet peccatores in
 saculo, diu expectare, nec statim ultiones adhibere. At verò
B in religione sapissimè non patitur, sed iram effundit, quia in
 terra sanctorum iniquè agere magnum est piaculum. In ea
 calcanda vniuersa idola sunt, & ea, quæ mundi, spernenda.

Sed vt ea, quæ diximus, manifesta fiant, exponendū est in
 stitutū omnium religionum, & earū adinuentio vnde pro-
 cesserit. Pro cuius expositione notāda sunt verba Exodi. *Exod. 3.*
 Cō-
 tēderat Pharaō cū filiis Israël, ne Deo sacrificia offerret. Sed
 cum id perficere non posset, tandē dixit: *ite, sacrificate Domi-*
no Deo uestro in terra hac, id est, in medio Ægypti. Respondit
 Moyses: *Non potest ita fieri, abominationes enim Ægyptiorum sa-*
crificabimus Dño Deo nostro, quod si emactauerimus ea, quæ colunt
Ægyptij coram eis lapidibus nos obruent. Colebant Ægyptij vt
C deos tauros, arietes, capros, hæc verò Deo offerenda erant.
 Rectè ergo Moyses ait, si coram Ægyptiis deos eorū immo-
 lamus, lapidibus obruemur. ideo ab Ægypto recedendū no-
 bis est itinere trium dierū, vt hæc liberè sacrificare possimus.
 Ecce fundamentum, ac institutum omniū religionum, vellet
 quidem dæmon à Dei sacrificio homines auocare, sed cū id
 non valet, suadet, vt in saculo maneant, & ibi Deo inferuiāt:
 sed id planè difficile est, licet enim aliqua ratione Deo serui-
 re facile sit, tamen perfectam sui abnegationē, & omnium re-
 rum contemptū in seculari vita admodum difficile est conse-
 qui. Ad hoc enim offerēda Deo sunt ea, quæ mundus vt deos
 colit. Relinquēdus enim est honor, diuitiæ, delitiæ, potentia-
 tus, et mundi deos, quos si mactare volueris in mundo, lapi-

Cum religiosus, aut monialis

dibus obrueris. Vis hoc tibi manifesta experientia ostendi? **A**
Attende hominē, qui illatam sibi iniuriam vlisci nō vult, sed
inimico reconciliari, vt Deo obsequatur, videbis statim pro-
pinquos, ac amicos ad eū accedere, & dicere, vbi honos tuus?
nescis honorē maximi ducendum, quomodo illū mactabis?
quid nam hoc? Certē Ægyptij sunt honorē vt Deum colen-
tes, & ideò lapidibus obruere volunt eum, qui illū mactat. Id
ipsum videre licet, si aliquis honores, potestates, & quæ alta
sunt mūdi, fugiat, statim enim mundani accedunt, vt deorum
suorū interitum vitēt, & ea sacrificantē Deo impediunt. Deii-
citur Dagon ab arca, sed sui eum erigunt, & in pristino loco
collocant. Et Daniel in lacū leonum mittitur, quia draconem
interfecit. Nō securē draco in Baby lone occiditur, nō securē **B**
Dagon in Philisthæa proiicitur, nō securē in Ægypto Deo
sacrificatur, nec securē in mundo perfectio acquiritur, quia
1. Reg. 15 totus mundus in maligno positus est. Quid ergo faciendum? Viā
Dani. 14 trium dierum ibimus in solitudinem. Solitudo religio est, vbi
delitiæ mūdi non sunt, vbi horrida apparent omnia, cū para-
disus Dei in ea sit, cum dulcissimū manna, in hanc verò solitu-
dinem itinere triū dierum venit, quia tribus votis emissis in
religionē ingreditur homo. Nunc quidē hæc non vouisti, pro-
posuisti tamen in corde seruare obedientiam, castitatem, pau-
peratē, hic liberē poteris Deo sacrificare vniuersa, quæ vo-
lueris nullo impediēte, nec enim honor, diuitiæ, aut delitiæ,
vt dij hic habentur, non hic Ægyptij tibi impedimento erūt. **C**
Felix planē desertum, in quo Deo sacrificare possumus, hoc
desertū ponit Deus in delitiis, cum in eo mellisui facti sunt
cæli.

Maximū profectò religioso collatū beneficium est, cum à
mundo in religionē venis, & perpetua memoria hic dies reco-
Exod. 13 lendus est. Olim dixit Moyses: Mementote diei huius, in qua
egressi estis de Ægypto, & de domo seruitutis, quoniā in manu for-
ti eduxit vos Dñs. Nunc verò potiori iure dicemus ei, quem à
seculi vanitate Deus educit ad religionis lumen. Memento
diei huius, in quo egredieris ab Ægypti tenebris, à seruitute
mundi dura, quoniam Dei manus fortis te eripuit de potesta-
te tenebrarū, & transtulit in regnū filij dilectionis suæ. Nota
ergo

A ergo hūc diē, & cum numerā meliore lapillo, foelix enim tibi est. Si enim foelicem diem sibi eū homo dicit, in quo à rege vocatur, vt in domo eius ei ministret, an non foelicitissimus is erit, quoad Dei domū vocaris, vt ei ministres? *Melior est dies una in atriis tuis super millia.* Et *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quā habitare in tabernaculis peccatorum.* Ne ergo tu parū ducas, quod Dauid tanti fecit. Audi Moysen Leuitis loquentem. *Audite filij Leui. Num parum uobis est, quòd separauerit uos Deus Israël ab omni populo, & iunxit sibi, ut seruiretis ei in cultu tabernaculi, & ministraretis ei?* Ne ergo putes parum esse, quòd te separauerit Deus ad obsequium suum, sed illud magni facito, & gratum te exhibere cura.

Psal. 83.

Psal. 83.

Num. 16.

B Nec tamen ideò putes negotium iam perfectū. Nec enim diues est, qui inter diuites, & in terra vbei est, sed qui sibi diuitias acquisiuit. Cum religionem ingrederis in terram vberem, ac diuitem venisti, sed diues eris, cum perfectionem acquiesceris tibi. Non quia inter bonos versaris, ideò bonus es tu. Audi dicentem. *Duo erunt in lecto uno, & unus assumetur, & unus relinquetur.* Contingit enim nunc religiosi pluribus, qui in eadē domo, choroq; versantur, quod accidit lineis, quæ ex centro procedunt: in centro simul sunt omnes, cum inde procedere incipiunt, parum vna ab alia distat, sed cum parum processerint, magis distant, & si ad cælum vsque illas protrahas in immensum distabunt. Ita nunc plures religiosi vna domo continentur tanquam centro, simul sunt, & simul contuntur, sed vitam diuerso modo instituunt: hic enim ad ea, quæ regula præcipit, promptè procedit, ille verò procedit, sed tardius, hic attentior orationi ille minus attentus, ecce lineas procedentes, & parum quidem distare videntur, quia eadem hic agit, quæ ille, sed post annorum curriculum hunc videbis perfectum virum euasisse, illum verò secus. Et cum in cælum ventum fuerit, distabunt in immensum.

Matth. 24.

Simile:

C Ideò curandum tibi est, seruenter cuncta agere, operi intendere, salutem animæ tuæ serio, ac fortiter operam dare, &c.

(.)

CONCIO.

In professione religiosi, vel cū sacrum
velum suscipit monialis.

T H E M A.

*Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi
eius, in atriis domus Domini.*

NO V V M In Dei Ecclesia non est, sed anti-
quissimum, quod aliqui à vulgo hominum re-
cedant, & strictiorem vitæ rationem teneant.
Etiam in lege scripta aliquæ virgines erant in
templo, vt Deo liberiùs vacarent, quarum erat
habitatio inter altare, & parietem tēpli. Ita tradit Gregorius
Nissenus in homilia de humana Christi generatione. Et Ori-
genes tractatu 26 in Matthæum. De his virginibus dicitur
in 2. Machabæorum. *Virgines, quæ conclusæ erant, procurre-
bant obtumultum exortū ad Oniam summum sacerdotem.* De eis-
dem virginibus dicitur in Exodo. *Fecit Moyses labrum æneum
cum basi suâ, de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio taber-
naculi.* Hæ enim sæculi vanitate relicta specula suâ Deo tra-
debant, quas Domini exercitum appellari multi dicunt, cu-
ius rei fidem facit Rabbinus Abenazara in commentariis in
Exodi 38. cap. Et hæ mulieres violabant filij Heli sacerdo-
tis, & propterea à Deo in mortem traditi sunt, non enim su-
stinet Deus hominem, qui sponsam eius violat, & de hac re,
antiqua, ac noua exempla sunt plurima. Inter has virgines
fuit virgo Maria, cum præsentata fuit in templo, ibiq; casti-
tatis votum emisit. Aderit ergo illa nobis de statu hoc dictu-
ris, qui in lege gratiæ perfectus fuit, & votis consummatus.

Sicut in naturalibus bonitatis suæ thesauros in omnē crea-
turam Deus effudit, sed aliquas elegit, in quas singulari libe-
ralitate

Nisse.

Origen.

2. Mach. 3

Exod. 38.

1. Reg. 2.

In prof. relig. vel in velo monialis. 293

Aralitate vsus, maiora bona effudit: ita in gratuitis diuidens singulis prout vult, quosdam ex hominibus elegit, in quibus superabundaret gratia. Elegit olim Israel in peculium de cunctis populis. Sic ad eos ait. *Eratis mihi peculium de cunctis populis, & uos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.* Licet enim

Exod. 19.

inter gentes aliqui Deum agnoscerent, & in lege nature fide, ac gratia suscepta salutem consequerentur. Sed Iacob elegit sibi Dominus, & Israel in possessionem sibi. Ita etiam in Ecclesia nunc fit, licet enim eam omnem Deus curet, & omnibus gratiam offerat suam, sed religiones singulari ratione peculium illius sunt, & sicut viri religiosi totos se Deo tradunt, ita Deus

B quasi se totum illis tradit: nec enim sustinere potest magnificentissimus Deus, quod quispiam in eum diues, ac liberalis sit, quin ipse in eum magnificus sit: videbitis nunc virum, aut foeminam cum Deo ita liberalem, ut se & omnia sua ei tradat, voto paupertatis vniuersa tradit temporalia, voto castitatis corpus, & eius delitias, voto obedientie animam, & corpus, id enim professio est traditio omnimoda sui ipsius, quo homo se totum tradit Deo, similis factus holocausto, in quo vniuersum animal Deo oblatum igne absolvebatur in Dei honorem, nulla relicta parte sacerdoti. Explicemus nunc ea, quae religiosus, vel monialis emissis votis facit, & inde colligemus, quae erunt diuina dona, quae Deus in eum effundet.

C Et primum quidem probationis, & nouitatus tempus praecessit, in quo religioso datus Deus est gustandus, vel probandus, ut ita dicam. Sic de forti muliere dicitur: *Gustauit, & uidit, quoniam bona est negotiatio eius.* Sic etiam Psalter nos hortatur. *Gustate, & uidete, quoniam suavis est Dominus.* De quibusdam etiam Paulus ait. *Gustauerunt etiam donum caeleste.* Et Petrus. *Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus.* An non immensa Dei benignitas in nos haec est, quod se nobis praebeat gustandum? Gustauit nunc monialis nostra Deum, & dulcis ei apparet: & ideo cum eo vitam vniuersam agere disponit, quia non habet amaritudinem conuersatio eius, nec tedium conuiuius illius, ut Sapiens ait. Quemadmodum ergo antequam sponsalia fiant rata, sponsus futurus sponsam videt, & vniuersa, quae ad illam pertinent, considerat, ut videat, an ei expedies

Pron. 31.

Psal. 33.

Hebr. 6.

1. Pet. 2.

Sap. 8.

Simile.

In professione Religiosi,

fit illam in sponsam assumere, & idipsam sponsa de sponso A
nosse cupit, ac curat, cū verò uterq; de compare bona nouit,
inuiçē vtriūsq; consensu, & gaudio sponsalia celebrantur. Ita
tēpore nouitias experimentis multis adhibitis sponsus spō
sam probauit, & fidelem expertus est, & concupiscit rex deco
rem illius, anima simili ratione experta est Dei delicias, & ait.

Psal. 72.

Mibi adherere Deo bonum est. Cum ergo uterq; contentus sit,
nunc nuptiæ celebrandæ sunt, in quibus fit mutua traditio,
anima enim totam se tradit Deo, & Deus animæ, vt dicat
illa. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Dominum elegisti o ani
ma hodie, vt sit tibi sponsus, ac Deus, ipse te elegit in spōsam,
vt sit tibi omnia. An non tantæ sponsæ congratulari possumus,
cum sponsus tantus sit? Si ille rex, illa regina est, sed re
gnum sponsi non est de hoc mundo, ita nec sponsæ regnum
de hoc mundo est. Optima profecto electio, qua Deus eligi
tur, quia *beatus populus, cuius Dominus Deus eius.*

Psal. 133.

Sed iam mutua traditionem, quæ in hac desponsatione
fit, videamus. Anima se totam Deo tradit tribus votis emissis,
paupertatis, castitatis, & obedientiæ.

Matth. 19.

D. Tho.

De paupertate primū dicamus. Primum perfectionis limē
illud est, quod Petrus ait. *Ecce nos reliquimus omnia, & sequimur
te.* Sed cur omnia relinquenda? Respondet D. Thomas,
quasi in vno extremo Deus est, & in altero mundus, & om
nia quæ in eo sunt, licet enim re hæc ita non sint, tamen respe
ctu animæ ita ferres habet, quo ergo magis homo à tempora
libus recedit, eo magis ad Deum accedit, quo magis se tem
poralibus vacauerit, eo magis spiritualibus implebitur. Vnde
Paulus ait. *Altissima paupertas eorum abundauit in diuitias
simplicitatis eorum.* Diuitias spirituales vocat simplicitatis di
uitias, quia illis fit homo simplex, & rectus, vt Iob erat. Deo
que magis in hærens vnus fit spiritus. Quam verò necessaria
fit paupertas religiosis ostendit Augustinus serm. 40. 2. d. fra
tres in æremo tom. 1. o. dicens: O fratres attendite, quantū sit
impedimentum, quā graue dispendium inferat sanctæ reli
gioni superfluitas, & abundantia rerum, quod longe magis le
ginus in libro nostræ conscientia, quā possumus explica
re sermonibus. Comes enim diuitiarum superbia, & luxuria
est.

2. Cor. 3.

Iob. 1.

August.

- A** est. Amemus ergo fratres summam Christi, & Apostolorum paupertatem, ne in nostra sancta religione mutetur color optimus, & dispergantur lapides sanctuarij nostri. Hanc verò viam paupertatis voluntariæ hominibus ignotā docuit Christus verbo, & exemplo. Ante Christū via hæc nota non fuit, tractabat enim Deus iustos legis tanquam pueros, & sic ad eos fiebant promissiones terrenorum bonorū. *Si audieritis me, bona terræ comedetis, ait Isai.* Et cum benedicerentur filij dicebatur. *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei.* Nihilominus vestigium Euangelicæ paupertatis fuit in Rechabitis, quibus Iodab præcepit domos non habere, sementem non ferere, & vineas non plantare. At veniēs in mundum Christus, eò venit, ut bona cælestia ostenderet immensa, & temporalia nihil esse, & ideo ea ille reliquit, & pauperem vitam duxit. Vnde Paulus. *Solitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter uos egenus factus est, cū esset diues, ut illius inopia uos diuites essetis.* Verbo verò paupertatem docuit, cum ait. *Si uis perfectus esse, uende omnia quæ habes, da pauperibus, & sequere me.* Præstiterunt id Apostoli dicentes: *Ece nos reliquimus omnia.* Et votum paupertatis emiserunt, ut ait diuus Thomas, quia in statu fuerunt pauperes. Et initio nascentis Ecclesiæ vniuersi fideles pauperes erant, vniuersa enim vendebant, & pretium afferebant ad pedes Apostolorum, ut Lucas ait. Et hac ratione, ait Basilus morte punitos fuisse Ananiam, & Saphiram, quia votum emiserant paupertatis, contra quod peccauerunt, partem substantiæ retinentes. Postea verò numero fidelium crescente, non potuit paupertas in omnibus conseruari, & mansit in religiosis, qui de perfectionis culmine attingendo contendunt. Augustinus in epistola ad Paulinum refert, Cratem Thebanum Philosophum dicentē, Neminem rectē philosophari posse, nisi pauper esset. Multo minus viam perfectionis currere. *Omnis enim, qui in agone contendit, ab omniibus se abstinere, & illi quidem ut corruptibilem coruam accipiant, nos autem incorruptam.* Nec verò huic paupertati obest, quod domus, & communitas annuos

Isa. 1.
Genes.

Hiere. 35.

2. Cor. 8.

Matth. 19.

D. Tho.

Acto. 4.
Basil.

August.

1. Cor. 9.

In professione religiosi,

annuos possideant, dum singuli religiosi nihil habeant. Ecce A
ergo, quomodo cum Apostolis omnia relinquat, qui nunc
vouet paupertatem. Sicut enim illi dixerunt. Ecce nos reli-
quimus omnia, ita id ipsum voto paupertatis dicitur. Cauen-
dum verò ei est, qui professionem emittit, ne qui maxima re-
linquit, minima retineat, & qui diuitias mundi contempsit, mi-
nimis rebus afficiatur, quibus à perfectione impediatur. Ad
quosdā Paulus ait. *Currebatis benè, quis uos impediuit?* Currit
quidem religiosus benè, cum mundum relinquit, cū ad perfe-
ctionem properat. Sed cum eò non peruenit, ab aliquo certe
impeditur, quid nā ergo hoc est, quod te impedit? An non ve-
recundum est, nenis detineri, qui maxima reliquit in seculo?
Si viam mandatorum ingredientem Angeli contemplatur è B
cælo, & gaudent eo inspecto, qui viam mandatorum currere
incipit, an non viam consiliorum ingredientem inspicient cū
gaudio? Certè is dicere potest: *Spectaculum facti sumus Ange-
lis, & hominibus.* Attende ergo quomodo curras, vniuersa
enim curia cælestis te inspicit, & caue, ne oculis cælestiū des-
piciendus appareas, dum vident, in nihilo te immorari, ac re-
bus vilissimis cursum tuum impediti. Abiice ergo à te vniuer-
sa, quibus affectus tuus inhæret, vt liberè ad Deum volet. Vis
pauper Christi esse? vis ei similis inueniri? quam ergo curam
secularis ponit in eo, vt diues sit, ac appareat, vt omnia, quæ
ad illum pertinent, pretiosa, & culta videantur, eam tu adhi-
be, vt pauper sis, & omnia tua paupertatem redoleant, ve- C
stitus sit pauperis, & vniuersa, quæ in cella tua sunt, & vsui
tuo deseruiunt, vilia sint, & nullius pretij. Ea ergo sola
ex hoc mundo sume, quæ omnino necessaria sunt, reli-
qua contemne. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his con-
tenti simus.* Et vt pauper omnino sis, cura, vt aliqua tibi de-
sint, sic enim pauper eris, qui enim paupertatem vouit, &
nihil ei deesse patitur, irridet votum suum, & ditissimus ille
pauper est.

Vt verò paupertati afficiaris, attendenda est diuina præ-
missio. *Centuplum accipiet.* Addit verò alter Euangelista:
Nunc in hoc tempore. Audis aliquando carnem sic suadentem,
si hæc, & illa auferas, si omnia relinquas, miseram vitam
duces,

Gala. 5.

1. Cor. 4.

1. Tim. 6.

Matth. 19.

Luc. 18.

A duces, quid enim extrema paupertate miserius? Tristis ergo miser, ac ærumnosus eris. Audi ergo Christum dicentem suadentem. Centuplum accipiet, nunc in præsentī sæculo. Noli cogitare, amittere te ea, quæ Christi causa relinquis, non perdis, sed seminas, sicut ergo seminans perdere videtur frumentū, sed non ita est, imò multiplicat, ita cum Dei causa aliqua relinquis, non amittis, sed multiplicas, seminasti in terra optima, recipies centies tantum. Ne ergo timeas relinquere, non enim relinquis, sed seminas. Sed dicet mihi quispiam, reliqui ego Dei causa mille aureos numos: ubi nunc sunt centum millia, quæ mihi promittuntur? Respondet Hieronymus.

B mus. Dantur tibi bona spiritualia, quæ centies tantum sunt, & millies tantum. Sed Augustinus aliter exponit, quia Marcus expresse ait, centuplum hoc, non solum in spiritualibus dari, sed etiam in temporalibus. Et ideo ait centuplum dari, hoc quo nunc dicam modo. Reliquisti mille aureos numos, volo tibi dare centum mille. Sed prius à te quæro, ad quid vis tibi hos numos? Dices certè, quia eis habitis tranquillam vitam, dulcem, & voluptatis plenam ducam. Sed te vrgeo, si hanc pacem, dulcedinem, ac voluptatem, quam tibi daturi essent hi numi, ego tibi sine eis darem, an non centum mille aureos numos dedi? Dices, dedisti certè, quoniam ego numos nolebam, nisi hac de causa, ac sine, quem si assequutus fuero sine illis, illos me recepisse dicam. Hoc ergo pacto centuplum à Christo datur in hoc tempore, quia centuplum pacis, gaudij, & delectationis tribuit his, qui eius causa aliquid reliquerunt, quàm habituri essent. Hoc verò facili experientia tibi ostendam. Concupiscis rem aliquam mundi huius non necessariam, qua accepta delectareris, abnega nunc te ipsum, mortifica appetitum, & illam Dei causa relinque, & delectationem, quam ex illa capere potueras. Sed statim consule cor tuum, ac videbis, multo amplius tibi datum à Deo gaudium esse, quia gaudio pro eo carere voluisti, quàm tibi dedisset res concupita, si ea fruereris, ecce centuplum.

Sed obiiciet mihi aliquis. Ego multa in sæculo reliqui, nec tam cētuplū recepi in hoc gaudio, ac delectatione, quoniā tristis sum,

Hieronymus

Augustinus

Mar. 10.

In professione Religiosi,

sum, & delectationis spiritus expertus, vbi ergo centuplum est? **A**
 Illud vnum tibi respondere possum. Christus promisit centuplum, & cælum, & terra transibunt, verba verò eius non transibunt. Tu dicis, non video hoc centuplum, cui ergo credemus? Sed forsan vtrunq; conciliare possumus. Christus enim promisit centuplum relinquentibus, vide ergo an tu dimiseris, vel potius commutaberis. Est enim omnino dimittere, & est commutare, quod aliqua ratione videtur esse dimittere, sed non est. Si quis in sæculo dimisit honores, voluptates, diuitias, & in religione quærit primum locum, præcipuum munus, delectationes vanas, colloquia inutilia, & omnium rerum copiam: hic nō dimisit honores, voluptates, ac diuitias, sed commutauit, & ea ipsa in religione quærit, quæ in sæculo **B**
 quærebat, licet aliis in rebus quærat. Non ergo hic reliquit, sed commutauit, & ideo centuplum ei non datur. Da tu mihi religiosum, qui verè pronunciare possit. *Ecce nos reliquimus omnia.* Qui omnino reliquit honores, delicias, ac diuitias, & quære ab illo, an centuplum acceperit gaudij, & omnino dicet, se accepisse. Certum enim est, consolatione diuina cum impleri, qui ab humanis cōsolationibus cor abstrahit. Et ideo relinquens dicendus non est reliquisse, sed in melius commutasse. Putant hi, qui mundi vanitatibus inseruiunt, optima quæq; sua esse, putant se flores colligere, & similia farinæ satiari, ac vino potari, cum tamen fœces solas habeant, & fureum panem manducant. In captiuitatem Babylonicam **C**
 transtulit Nabuzardan regis iussu omnes diuites plebis, pauperes verò reliquit in Hierusalem. Diuites ergo in Babylone, id est, cōfusione sunt, pauperes verò in Hierusalem, quod est, visio pacis. Delectari vult diues in creaturis, & paruum delectationem capere potest, delectatur pauper in Deo, & maxime delectatur. Nec mirum, cum causa delectationis adeo inæqualis sit. Rectè Psalter ait. *Tibi derelictus est pauper.* Deo adhæret pauper, cuius refugium Deus factus est. Sicut dicere soles, feci, vt filius meus adhæreret illi principi, ita qui omnia reliquit, quibus adhærere potuit, Deo adhæret. *Mihi autem ad hære Deo bonum est.* Et ideo. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus.* Quid mirum paret Deus delicias in dulcedine ei, qui omnia

Psalm. 10.

Psalm. 72.

Psalm. 67.

A omnia pro eo contempnit. Si enim nobilis homo videat aliquem, qui eius causa ab omnibus recessit, omnia relinquit, nunquid non eum tuebitur, ac ei bona concedet? Quid ergo Deū facturum putas cum eo, qui omnia propter eum relinquit? Ne ergo timueris paupertatem vouere, Deus hæreditas, & substantia tua erit, Deo derelictus es, si pauper fueris.

Secundò loco de castitate nobis dicendum est, qua seruata tradit homo Deo corpus suum perfectè implens illud Pauli. Obsecro itaq; uos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem. Licet verò omnis iustus id impleat, dum opera pia corporis ministerio exercet, & in eo plura patitur, sed præcipuè castus, qui mortificat innumeros corporis appetitus, & motus. Nec solum à luxuria, & bruto appetitu arcendum corpus est ab eo, qui perfectionem assequi contendit, sed & illud implere curet, quod præstitit regina Esther, quæ orans ad Dominum, ait. Tu scis,

Rom. 12.

Esther, 14.

Psal. 76.

Eccli. 47.

Gen. 22.

B quod nunquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque ad præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham. Castitas enim animæ religiosæ eo peruenire debet, ut in alio nō lætetur, nisi in sponso suo. Multa profectò habuit regina Esther, in quibus lætari potuit, à serua enim in reginam exaltata est, diadema regni positum est super caput eius, & multis delitiis potuit abundare, sed in nullo horum illa delectabatur, nisi in Deo. Id ipsum præstitisse videtur rex Dauid, cum ait. Renuit

C consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, qui enim in creaturis consolari renuit, in Dei memoria delectatur. Et ideò de Dauid Sapiens ait. Sicut adeps separatus à carne, sic Dauid à filiis Israël. Quoniam sicut adeps separabatur ab hostia, ut Deo incenderetur, ita Dauid totum se Deo dicauerat. Si ergo diuina consolatione frui vis, omnem abiice terrenam, quam sæpè in oratione non percipimus, quia plures consolationes in creaturis quæsumimus, quas qui Deo offert, cælestes percipit, efficiturq; cū eo, quod cum Abraham, qui Isaac sacrificare Deo voluit, qui interpretatur patris risus, vel gaudium, & eum putauit illum interimendū, benedictus à Deo est, ac multiplicatus in turbas populorū. Ita qui omnē terrenam consolationem repellit, videtur quidem gaudiū amittere, Isaac

re, Isaac inactare, sed non ita fit, multiplicatum enim à Deo A illud recipit.

Ultimum votum obedientiæ est, quo se totum homo Deo tradit, intellectum, voluntatem, opera vniuersa, in seruum se tradit sempiternum Deo, nolens ab eius exire domo. Exire liber poterat, qui prius seruus erat certo tempore, à lege statuto, vnde eo adueniente in libertatem asserebatur. Si vero seruus Dominum diligebat, nec libertate ei concessa vt volebat, manebat seruus sempiternus, & in eius rei signum auricula subula perforabatur. Hoc ipsum nunc religiosi viris, & ex minis accidit. Nouitiatus tēpore quasi serui in domo Dei sunt, nunc verò professionis tempore in libertatem vindicantur, vt si à Dei domo recedere velint, impune possint. Sed ait B seruus fidelis, qui Dei benignitatem expertus est. *Melior est dies una in atriis tuis super millia, elegi abiectus esse in domo Dei.* Maneat ergo ex nunc seruus sempiternus, & in eius rei signum voto obedientiæ emissio, auricula eius perforatur, vt Dei, & prælati vocem audiat. Inuritur Domini signo in professione, vt ad Deum pertinere agnoscat: & ideo monialis velum sacrum suscipit, quod signum est æternæ seruitutis, quo etiam velatur, ac operitur tanquam optima imago, quam velamine operimus, ne ledatur. Pulcherrimam profecto imaginem pinxit in corde, quæ Christum depinxit, nihil hac imagine pulchrius, velum ergo ei apponatur, ne puluere, aut aëre lædi possit. Obedientiæ ergo voto homo se Deo C tradit, & merito, vt aliquo modo ei vicem rependat. Dederat Deus homini fructus arboris sui, cum opera ab eo producta ei donauerat, sed ea re contentus Deus nō fuit, & ideo ipsam arborem integram homini dedit, cum se ipsum tradidit nobis. Ita ergo conueniens est, vt Deo homo det non aliquos fructus arboris tantum, sed arborem ipsam. Sæcularis quidē sibi retenta arbore, se, scilicet, & propria sua voluntate, opera aliqua Deo grata præstat, sui tamen iuris manere vult, vt sit sui Dominus. At verò religiosus, non contentus donasse fructus, arborem ipsam tradit, dum se omnino tradit. Hoc verò maximè Deo placet, cum nihil est gratius homine. Sed forsitan quis dicet: Durum apparet, quòd se quis tradat in seruitutem, & sui

- A** & suā mittat possessionem, vt Deo se det. Audi rem mirā, tunc plenē te possides, cum te Deo tradis possidendum, & quod Deo non tradis, non possides, sed ty ranni. & inimici tui possident. Audi Isaiam. Possederunt nos omni ab- *Isai. 26.*
que te, tantum innocetur nomen tuum super nos. Cum enim Deus nulla re indigeat nostra. Deus meus es tu, quoniam bonorum meo- *Psa. 15.*
rum non egēs, si quid ei tradis, tibi seruat, non sibi, si quid ei non tradis, alij Domini surripiunt, & perit tibi. Accepit Ioseph numos à fratribus pro frumento, sed numos cum *Genes. 42.*
frumento in saccis eorum reponit, nec enim indigebat eorum pecunia, licet eis frumentum vendiderit. Ita vendere quidem Deus videtur dona sua, ac gloriam, cum à nobis pretium exigit bonorum operum, sed opera illa tibi seruā-
B tur, non Deo, quid enim prodest Deo, si iustus fueris, tibi *Iob. 22.*
prodes, qui sapiunt, sibi commodant non Deo. Sicut ergo vniuersa bona opera, quæ Deo tradimus, nobis seruat, ita cum nos ipsos ei tradimus, nos, non sibi, sed nobis seruat. Hoc ergo religiosus agat, vt sicut lutum est in manu figuli, vt illud efformet, vt ei placuerit, ita religiosus in Dei, & prælati manibus se det efformandum: dicatque cum Pau- *Acto. 9.*
lo: Domine, quid me vis facere.

- Resignatio plena exigitur à religioso in prælati manibus, vt sic nihil sui seruet sibi, sed se totum Deo tradat. Si forsan aliqua in re resignatus, vt sic loquar, non es, ea in re te Deo non dedisti, & hoc est quod perfectionem impedit tuam, quia non te totum Deo tradis, nec audes, te in illum **C**
proicere, sed aliquid tibi seruas, vt Ananias, & Saphira, illud quidem furatum à te crede, quod Deo non permittis. Restitue ergo, si quid de te furatus es. Vota tua Domino redde in conspectu omni populi eius, coram omnibus confitere te Dei seruum, & eius suscipe characterē, coram omni verò populo vota offerre debes, vt dicas cum Paulo: Non enim erubescō Euangelium. Nam qui erubuerit me *Rom. 1.*
coram hominibus, erubescam & ego eum corā patre meo, qui verò confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.

Vidimus eximiam hominis liberalitatem in Deum, ex
quā

Concio I. ad Religiosos

Psal. 103.
Isai. 12.

 A
 B
 C

qua facile colliges, quanta Deus magnificentia vtatur in
 eum, qui in Deum diues, ac liberalis est. Magnificauit Dñs sa-
 cere cum eis, magnificauit Dominus facere nobiscum, ait Psaltes:
 & iterum. Cantate Domino, quoniam magnifice fecit. Qui enim
 calicem aquæ frigidæ æterna corona munerat, qua obse-
 cro remuneratione ingentia dona munerabit? Concedit
 ergo profitenti primum remissionem omnium peccato-
 rum sicut in baptismo, quia omnem peccatorum delet pœ-
 nam, dummodo in gratia Dei professio emittatur, vt Di-
 uus Thomas aserit. Deinde gratiæ dona concedit, ac ani-
 mam ornat vt sponsam miris donis, ac gratiis, sicut ornata
 est Esther in desponsationis diem, hunc enim diem nunc
 actum vidimus, &c.

CONCIO.

Ad Religiosos, qua ostenditur, optimus religio-
 nis status, & quomodo propria regula seruanda cuique
 religioso est, vt perfectionem consequatur, & spi-
 ritu feruoris ei incumbendum.

Per necessaria Concio ista est concionatori, cū ab eo exi-
 gitur Concio ad religiosas personas habenda.

THEMA.

Cura ergo disciplinæ dilectio est, & dilectio custodia
 legum illius est, custoditio autem legum consumma-
 tio est incorruptionis, incorruptio autem facit,
 esse proximum Deo. Ecclesiastici. 6.c.

TRIA nobis tractanda sunt. Primum de Dei in nos col-
 lata gratia, cum in religionem vocauit, ac duxit. Se-
 cundum,

A cundum de diuersitate religionum, & quomodo propria regula cuique sit via ad perfectionem. Tertium de seruire, ac spiritu, quo in regulæ obseruatione nobis insistentum est.

De primò. Certè non adeò timendum homini est, diuinis carere beneficiis, quàm acceptis malè uti, & ingratus inueniri. Eius enim, quod non accepimus, ratio à nobis non exigitur. At verò cui multum datum est, multum etiam quæretur ab eo. Iacob ait. Minor sum cunctis miserationibus tuis, quia licet homo vniuersa præstet, quæ potest, respondere plenè non potest diuinis muneribus, & ideo se minorem fateri debet miserationibus Dei, sed aliud est, minorem esse, & aliud nullam inueniri. Hoc verò est, quod timere debemus. Inter

Luc. 12.

Genes. 32.

B eos verò, qui maxima à Deo munera receperunt, cui dubiū, religiosum esse? Eum in domum suam Deus duxit, cum è sæculi vanitate eripuit, cum in abscondito faciei sue abscondit à conturbatione hominum. Eum deniq; in paradiso suo collocauit. Imaginem, ac exemplar misericordiæ in nos à Deo collatæ in Adamo videre licet. Accepit Deus de limo terræ, ex deteriori terra partem, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem, & trāstulit illum in paradysum à se plantatā vt operaretur, & custo dret illum. An non ingens beneficiū, Adæ collatum fuit? Audi ergo id ipsum tibi concessum, ac multo sublimius. Quid obsecro fuisti, cum in sæculo versareris, vanitati mundi deditus, an non terræ, & vilis ad

Genes. 2.

C modum terræ eras? Audi quid primo parenti, & in eo filiis dicatur: *Terræ es, & in terram ibis*. Sicut Adam terræ erat, ita & tu, quia qualis terrenus, tales & terreni, ita fuisti superbus, auarus, terrena sapiens, & deniq; quæ is in sæculo fueris, tu meli⁹ nosti, noli verò obliuisci, quid fueris, inde enim colliges Dei in te misericordias. Sed quænam illæ? Primum, inspirauit in faciem tuam spiraculum vitæ. Dixit ad te: *Terra, terra audi uerbum Domini*. Sed quæ nam ista vox, & inspiratio fuit? Certè cum in corde tuo posuit desiderium melioris vitæ, cum prioris errores ostendit, cum Dei gratia præueniens facilem tibi fecit virtutis viam,

Genes. 3.

Isai. 1.

290 Concio I. ad Religiosos

Ioan. 6.

Basilius.

2. Reg. 12.

& sæculi abrenuntiationem. Inspiratio illa omnipotentis erat, quæ dat intelligentiam: Caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater, quia nemo uenit ad me, ait Christus Dominus: nisi Pater, qui misit me, traxerit illum. Hæc mutatio dexteræ: excelsi fuit. Inspiratione illa in te operante, vitam correxisti, ecce factus fuisti in animam uiuentem, sicut Adam. Opera vitæ capisti exercere, sacramenta frequentasti, orationem, ac pia opera coluisti. Quid amplius Deus tibi præstiterit, audi. Sicut transtulit Adam in paradysum, quam ipse ab initio plantauerat, ita te Deus in religionem transtulit, illa uero paradysus Dei est. Basilius ait. Sicut duplex est infernus, alter sub terra, alter super terram, cor scilicet peccatoris, ita duplex est paradysus, alter in cælo, alter in corde perfecti. Religio uero ait, paradysus Dei in terra est, ubi cor perficitur. Sicut enim paradysus est locus deliciarum, ita religio est locus voluptatis cælestis, ibi delitiæ Dei cum filiis hominum, in religione animæ sunt Dei sponsæ, cum quibus delectatur sponsus. Videbis terræ plagam montuosam, petrosam, aridam, inuiam, videbis alteram irriguam, quæ similis est paradiso voluptatis, & huius discriminis ratio influentia cælestis est, quæ optima, ac beneuola hanc partem respicit, hæc terræ plaga religio est, in quâ melissui facti sunt cæli, quam Dominus semper inuisit, & oculi eius super illam aperti sunt, ut super promissam terram. In hanc terram adductus à Deo es, parum ne tibi hoc uideatur? Samuel arguens Dauidem ait. Et si hæc tibi parua uidentur, adiciam tibi maiora. Quæ nam erant parua, & quæ maiora? Parua erant, quod de possessoribus acceperit eum in ducem populi, quod è pastore regem fecerit. Maiora uero erant, spiritualia dona ei concessa, quod eum Propheetam fecisset, & similia. Audi similia tibi collata beneficia, è peccatore te iustum fecit, porcos pascebas, & inde te eduxit in regem, ut passionibus tuis imperes tãquam rex, idè Stoici iustos reges dicebant. Quod si hæc parua tibi uidentur, adiciam maiora gratiæ dona collata, cū in ampliorem gratiam te vocauit, cum in religionem duxit. Noli ergò beneficio tanto ingratus esse, sed benedic Deum cu Paulo, qui

De optimo Religionis statu. 299

A qui ait. Cum gaudio gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filij dilectionis suae. Et iterum Fidelis Deus, per quem uocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri. Sicut verò quædam terræ, ac oppida singularibus gaudent privilegiis, vt paradisus gaudebat, ita religionis immunitates, ac privilegia maxima sunt, ait Bernardus, quia in ea homo viuit purius, cadit rarius, surgit citius, procedit cautius, quiescit securius, visitatur à Deo frequentius, purgatur celerius, moritur confidentius, remuneratur abundantius.

Colos. 1.

1. Cor. 1.

Bernar.

B Positi quidem sumus in paradiso religionis, sed vt quid? Certè de Adam dicitur: Posuit illum in paradiso, ut operaretur, & custodiret illum. Quæ verba Augustinus 8. de Genesi ad literam, & Diuus Thomas dupliciter exponunt. Primò, vt Deus operaretur in homine, eumq; custodiret cuius operatio si ab homine cessat, continuo obte-

Genes. 2.

August.

D. Tho.

nebratur, vt aër à sole relictus, vt ergo Deus hominem elaboraret, ac perficeret, media obedientia, & virtutum exercitio, ideò eum in paradiso posuit. Iuxta hunc sensum, similiter in religione Deus hominem ponit, vt hominè perficiat. Sicut tu terram colis, ita Deus hominem. Ideò Paulus ait. Dei edificatio estis, Dei agricultura estis, sicut tu scindis terram ligone, & aratro, ita Deus hominem. Sicut tu putas arborè, & inutiles ramos præscindis, vt plurimū referat fructū, ita Deus eū, qui fructū fere vult, purgat, vt fructus

1. Cor. 3.

1. Ioan. 16.

C plus afferat, tribulatione, consolatione, inspiratione elaborat te, quia pater meus agricola est, ideò superflua refecat, & diuitias aliquando tollit, quia in malum tuum eas congregaueras. Est denique homo Dei tabula, in qua ipse imaginem delineauit suam, cum eum condidit, & nunc illam perficit adhibitis coloribus, formatur in nobis nunc Christus, vt Paulus ait. Noli ergo Deo resistere, sed te elaborari permitte. Quod verò Deo resistas ex eo manifestū est, quod pluribus annis parum profeceris, cum tanti artificis manus te elaboret. Secundus verborum illorum sensus est, posuit Deus hominem in paradiso, vt operaretur homo,

Galat. 2.

Concio I. ad Religiosos

& custodiret paradisum, & hic est legitimus sensus, vt ex **A**
 Hebraeis constat, quibus loco illius (*ilum*) est gen, quod est
 fœmineum, & sic ad paradisum, non ad hominem referen-
 dum est. Significat ergo, hominem constitutum esse in pa-
 radiso, vt illum custodiat, ac labore suo illum magis illu-
 stret, ac ampliorem reddat, vt parta custodiat, & noua ac-
 quirat. Opus Adæ sine labore fuisset, at nostrum sine labo-
 re non est. *Sed quiescat nox tua à ploratu, & oculi tui à lachry-*
1. Cor. 15. mis: quia est merces operi tuo, scito, quòd labor tuus non erit
inanis in Domino,

Sed nunc inquires, quomodo ego paradisum excolam,
 quomodo noua gratiæ incrementa acquiram, cum ad hoc
 in religionem venerim? Hoc est secundum, quod initio tra-
 ctandum proposuimus. Pro cuius expositione notandum. **B**
 Miram Dei bonitatem, ac sapientiam ea in re splendere
 maxime, quòd plures creaturas condiderit, in quarum va-
 rietate vniuersi pulchritudo consiluit, & diuina sapientia
 magis illustratur, quæ diuersis viis se effudit. Et hoc est,
 quod ad litteram significauit Psalter, cum ait. *Cæli enarrant*
gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, dies
dici erudiat uerbum, &c. Quasi dicat, cæli sua pulchritudine
 cogunt intuentes Deum laudare, & dies ex die, vel dies
 post diem, quod est discere, dies dici succedens, & nox
 nocti, scilicet, varietas temporum, & eorum, quæ in eis
 gignuntur, elicit voces Deū laudantes: *Non sunt loquela, ne-*
que sermones, quorum non audiantur voces eorum. id est, licet va-
 rietas sint linguæ gentium, & hi illos non intelligant loquen- **C**
 tes, tamen hanc creaturarum loquelam omnes intelli-
 gunt. Ad hunc ergo modum, quem in natura seruauit, vo-
 lens gratiæ suæ diuitias ostendere, non vno modo eam
 communicare voluit, sed diuersis rationibus, ac viis. Vt
 sicut diuersæ sunt in cælo mansiones, ita diuersis viis
 ad illas perueniant homines, quibus pulcherrima reddi-
 tur Dei sponsa Ecclesia, circumdata varietate. Quæ ratio-
 ne Paulus Ecclesiam confert humano corpori, in quo
 plura, ac diuersa sunt membra, quorum quodlibet suam
 habet figuram, ac dispositionem ab alio diuersam, nec
 huic

Hiere. 31.

1. Cor. 15.

Psal. 18.

Rom. 12.

A huic membro dispositio, ac figura alterius conuenit.

Nunc ergo cuiusque fidelis, sed præcipue religiosi desiderium erit, nosse qua via ego multam gratiam acquiram, quæ nam est figura, ac dispositio propria, mihi que conueniens, qua Deo placeam, ut mihi sanctitatem donet. Hæc est maxima illa scientia, de qua Dominus ad Iob ait. *Per quam uiam spargitur lux, diuiditur æstus super terram.*

Non est adeo difficile nosse, per quam uiam lux, ac æstus in terram ueniat, aër enim media via est, per quem uenit, at difficile est, nosse, per quam uiam diuina lux, & charitas in animam descendat, ac diuina sapientia in animam ueniat. De qua re Baruch ait. *Non est, qui scire possit*

B uias eius, neque qui intelligat semitas eius, sed qui scit uniuersa, nouit eam, hic aliuenuit omnem uiam discipline, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Si ergo nosse uis uiam perfectionis tuæ, qua ad te descendet diuina sapientia, interroga tu Iacobum, qui cum Deo luctatus fuit, ut benedictione ea assequeretur. Interroga religionis tuæ fundatorem, ille tuus est Iacob, illi tradidit Deus uiam discipline tuam, illum edocuit ea, quæ ad te pertinent. Fundatores quidem religionum Dei reuelatione susceperunt ea, quæ præcipua in religione, ac regula sunt, Deo magistro illa didicerunt.

Sit ergo conclusio, quam statim rationibus confirmabimus, licet aliis alij modi procedendi conueniant ad perfectionem consequendam, mihi tamen regula religionis meæ via est certa. Sicut enim manus suam habet figuram, ac dispositionem, ut perfecta sit, & perfecta erit, licet in his ab aliis differat membris, sic dispositio mea, ut perfectus sim regula mea est, qua seruata perfectus ero, licet alter diuerso modo perficiatur. Hinc in Genesi dicitur: *Benedixitque*

Genes. 49. Iacob singulis filiis benedictionibus propriis. Hinc in Apocalypsi *Apos. 14.*

Ioannes uidit numerum Cytharædorum cytharizantium in cytharis suis, non in alienis. Hinc Habacuc ait. *Super*

Hab. 2. trochæam meam stabo, & signum gradum super manitionem. Hinc Num. 36.

in lege præceptum fuit, ut quæque tribus conseruaret hereditatem suam, ne ad aliam ueniret tribum, & ideo nubebant

Concio I. ad Religiosos

Eccles. 11.
1. Cor. 1.
7.
Ephes. 4.
Sopho. 1.
Amos. 6.
 homines foeminis propriae tribus. Hinc Sapiens: *Confide in* A
Deo, & sta in loco tuo. Et Paulus sapē monet, vt inuocatione,
 qua quisque vocatus est, permaneat. Et certē qui alterius re-
 ligionis regulam sibi amplectēdam putat, velle peregrina
 induitur, quod Deo ingrātum est, vnde ille ait Propheta:
Visitabo super eos, qui induti sunt ueste peregrina. Quibus acci-
 dit illud Amos: *Sicut David putauerunt se habere uasa cantici,*
id est, putauerunt se Psaltes esse quemadmodum David,
cum tamen eis Deus id non concesserit. Si ergo vis perfe-
 ctus esse, regulam obserua, illa tibi norma perfectiōnis
 est, non alia. Hanc verō assertam conclusionem manife-
 stis rationibus comprobemus. Quarum illa sit prior. Ego
 vocatus à Deo sum ad hanc religionem, hanc voui Deo,
 ergo optima mea dispositio erit, si perfectē obseruauero, B
 quæ huius religionis sunt. Antecedens huius argumenti
 longa probatione non eget. Cum enim videam hoc facto
 innumera me vitasse peccata, & multa opera pia præsti-
 tisse, à quo, nisi à Deo, hoc proficisci potuit. Non huc caro,
 daemon, aut mundus me traxit, quibus bellum indixi, cum
 religionem ingressus sum. Consequentia verō manifestior
 est, cum enim à Deo expectanda sit perfectiō, & gratiæ ple-
 nitudo, mihi verō diligentia aliqua sit præstanda, quæ alia
 obsecro conueniētiō, quam ea præstare, ad quæ Deus me
 vocauit, quæ mihi iniunxit? Sicut enim is, qui à rege in mi-
 nistrū susceptus est, vt à rege beneficia obtineat, curat, non
 aliorum ministrorum munera gerere, sed sui muneris, ac of-
 ficij opera perfectē præstare, sic enim regi placebit, ac gra- C
 tus erit, ita cū te Deus in suam vocauerit domū, & tibi tale
 iniunxerit opus, illud perfectē obserua, & gratus ei eris.
 Quando opera regulae tuae aliam ex se non continerē san-
 ctitatem, præter hanc, quod à Deo præcipiuntur tibi, satis hoc
 esset, vt tibi sanctissima. Sic enim. 3. Reg. habetur. Vir qui-
 dam de filiis Prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domi-
 ni, percutite me. At ille noluit percutere, cui ait, quia nolisti audire
 vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo, & ita factum
 est, quia quando Deus præcipit ferire, vel occidere, illud
 sanctissimum est, non parcere, vt putauit Saul. Cum ergo
in his,

3. Reg. 20

A in his, quæ regula præcipit, sit Dei voluntas, & alia ex parte sanctitas tenta, quæ obsecro gratiæ dona non obtinebit, qui illa, ut par est, præstiterit?

Qua in re illud nobis maximè aduertendum est, nō finire, nostram sanctitatem, ac perfectionem esse in rebus aliis ab his, quas præ manibus habemus. Putant aliqui sanctitatem suam præcipuè in eo sitam esse, si martyria perferant, si antiquorum eremitarum vitæ rationem aspernam ducant, si in Indos ultimos eant. Nequaquam in his, solum, quæ nobis difficilia sunt, sanctitas nostra à Deo sita est, sed potius in his, quæ præ manibus habemus, quæ regula nostræ sunt, quæ quotidie gerimus. Qua in re illud nunc diceretibi possum, quod olim Deus populo suo dixit:

Bexit: Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, Deut. 30,

neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere, quis nostrum ualeat ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum, ut cauearis, & dicas, quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire, & facere, quod præceptum est, sed iuxta te est sermo ualde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. Ita certè philosophandum est de his, quæ ad perfectionem pertinent, non enim posuit Deus perfectionem nostram in Indis, non supra cælum, non longè, sed in his rebus est, quas gerimus, si ergo ea, quæ agis, spiritaliter agas, si consideratione, & Deo placendi desiderio, in his tuam inuenies sanctitatem: Huius verò rei argumentum est

C manifestum, & ratio conueniens. Quoniam Deus vult me sanctum esse, atque perfectum. Hæc enim est uoluntas Dei sanctificationis nostræ. Et ego ueni, ut uitam habeant, & ut abundantius habent, ait Christus Dominus. Ipse ergo qui à me exigit, ut

perfectus sim, media mihi præstabit, ad id assequendum, alias enim inordinatè præciperet finem, cum media daret. Sed mihi alia media non tribuit, nisi ea opera, quæ præ manibus mihi sunt, nec enim martyria offert, nec in Indos mittit, ergo si rectè me geram in his, sanctus ero. Sed ais, parua sunt hæc opera, quomodo rem tantam, qualis est perfectio, ac sanctitas attingere poterunt? Respondeo, parua

Concio I. ad Religiosos

quidem, si exterioribus oculis consideretur: at magna sunt, **A**
 & magnam virtutē continent, si rectē inspiciantur. Sed unde
 de magnitudo? Certē, quia cū opera obediētię sint, mihi à
 Deo ordinata, instrumēta sunt Dei ad perfectionē meā, &
 agunt tanquā Dei instrumenta supra id, quod natura sua
 possent. An non cēlum generat viuētia, cum ipsum non vi
 uens sit, & ideo imperfectius, quia est instrumentum intel
 ligentię, à qua mouentur? An non calor, cum accidens, ge
 nerat carnem, quę est substantia, quia instrumentum est
 animę? Ita ergo minima opera, cum ea Deus accipit vt in
 strumenta, sanctitatem operantur. Gregorius Nissenus in
 vita Basilij ait. Aquam, & parēem Elię ministratum ab An
 gelo vim habuisse alendi ipsum per quadraginta dies, quia
 ab Angelo fuit ministratus, ita omnino opera obediētię **B**
 vim habent alendi animam, ac eam perficiendi, licet mini
 ma sint, quia à Deo ministrata. Aliam etiā rationem dica
 mus, ex qua colligitur magnitudo eorum, quę obedien
 tia præcipit, licet parua videantur. Et ea est, quod opus illud
 tunc maxime Deo placet, nihilq; tūc Deo gratius facere po
 test obediēs, quā id, quod obediētia præcipit. Ministrant
 duo regi, & alter minora prestās obsequia multa beneficia
 recipit, quia gratus est regi, & grata eius opera sunt. Alter
 vero lētē plura, ac maiora præstet obsequia, regi non pla
 cet, & ideo ab eo recipit nihil. Sicut ergo obsequia penfan
 tur humana, nō ex magnitudine, sed ex gratitudine, vt ita
 dicā, ex hoc, vt grata sint principi, multo magis cum Deo
 id est, quod minima obsequia magna sunt, si ei placent, &
 magna pro eis tribuit. Maxima nihil sunt, si ei non placēt. **C**
 Cum ergo sanctitas à Deo expectanda sit, cogita, quomo
 do placeas Deo. Sic Pau. Virgo cogitāt, quę Dñi iun, quā modō
 placeat Deo. Si nūc illi martyres pro Christo mortem oppe
 terent, & eo velles ire, vt martyr sis, Deus verō diceret, no
 lo, vt martyr sis, sed nunc comede, & epulare, vbi tunc ob
 secro sanctitas tua esset? Certe in cōuiuio, non in martyrio,
 quia Dei volūtas in cōuiuio est. Cum ergo eo tēpore, quo
 obediētia aliquid præcipit, illud opus gratissimum Deo
 fit, nec aliud gratius sit, ibi perfectio, ac sanctitas tua
 est.

Nissen.

1. Cor. 7.

maximū

799

A est, nec paruum censendum est, quod Deo placet.

Secunda ratio, qua idem probatur, est. Si diuina gratia, & habitus infusi homini darentur absolute, & sine dependentia à diuino auxilio, & Dei manutenetia, optimè se homo haberet, in quibuscūq; virtutū actibus exerceret eos. At vero nō sic res se habet, quia sicut puer cū scriberet eos. At vero cū calamū manu teneat, indiget manutenetia magistri qui manu sua super manū pueri imposita, eā ducit, ac regit, vt scribat, ita habitus nobis cōcessi vt rectè operētur, indigēt diuino auxilio, ac manu tenentia. Et hac ratione gratia sacramentorum distinguitur, ac diuersificantur, cū eiusdē naturæ omnes sint, dicimus enim per baptismi gratia regenerari hominē, per gratiam cōfirmationis roborari in fide, per

B gratia eucharistiae nutriri, &c. non quia gratia diuersę naturę sit, sed quia Deus cōferens gratia in hoc, vel illo sacramento, dat simul singulare auxiliū ad hæc, vel illa opera, & ideo gratia dicitur determinata ad illa. Ita nūc omnib⁹ religiosi gratia Deus præbet, sed cuiq; dat auxiliū ad munera regulę suę obeunda, & ideo cū illis incūbit, mira operatur, propter Dei singulare auxilium, in quo præcipuè fidēdum est viro religioso, cum opera religionis suę exercet, in quibus licet difficilia occurrant, timere non debet, quia in eis Deus ei adest. Si verò à muneribus regulę suę recedat, & aliis incumbat, amittit Dei auxilium, & ideo gratię vires, facileq; corruet. Hinc accidit, vt Eremitę sanctissimi positi in ciuitate faciē prolaberentur, & alij religiosi, quibus ex

C instituto conuenit, cum proximis conuersari, in medijs occasionibus purissimi euadant, non quia hi sanctiores illis, sed quia illi gratiam receperunt eremiticam, & hi ciuicam, & minor gratia stat, vbi maxima corrui propter Dei auxilium. Tunc ergo perfectionem assequetur religiosus, cum opera regulę suę præstat, quia ibi ei adest diuina gratia, ac auxilium. *Beatus vero homo, cuius est auxilium* Psal. 33. *abs te, ascensiones in corde suo disposuit, & profectus. Diligamus ergo disciplinam, ac regulam nostram, sic enim eam* 1. Cor. 10. *curabimus, & eadem dilectio faciet, vt custodiamus illius leges, quarum obseruatione incorrupti, & integri*

208 **Concio II. ad Religiosos**

inueniemur, & Deo similis, hoc enim significant verba in **A**
Themate proposita.

Restabat tertium discutiendum de feruore religiosi, de
quo sequenti Concione agendum nobis erit.

CONCIO. II.

**Ad Religiosos, de feruore, quo Dei ob-
sequio intendere debent, & propriae
perfectioni incumbere.**

B

THEMA.

*Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino
seruientes, spe gaudentes, in tribulatione patien-
tes, orationi instantes. Rom. 12.*

QSTENDIMVS superiore concione Re-
gulam propriam cuiq; religioso seruandam,
vt perfectionem assequatur, nec aliorum re-
gulam vsurpandam, quia sicut ad eandem vi-
tam animalem conseruandam diuersa ali-
menta Deus animalibus diuersis concessit, ita vt quod vni

C

Exod. 30.

cibus est, alteri sit venenum, ita ad perfectionis vitam diuer-
sas instituit regulas religionum, & quod vni vita est, alte-
ri est mors. Sicut ergo in Exodo precepit Deus thymia-
ma sibi confici sic, & sic compositionis alterius. Ita in regula cu-
iusq; religionis ostensum est eis, qui illa profitentur, quale
thymiamma, & cuius compositionis Deo offerre debeant, ea
enim vita composita ex operibus a regula preceptis, thymi-
Leuit. 10. ma est Deo gratum. Dederat Deus ignem, quo ipsi sacri-
ficia offerrentur, & quo oblata ei placebant. Nadab vero, &
Abi igne alieno voluerunt Deo sacrificare, & perierunt.

Ignis

A Ignis nobis de cælo missus, quo nostra Deo offerenda sunt, regula nostra est, opera ergo nostra Deo grata erunt, si hoc igne ei offerantur, non si alieno igne, aliena regula uti voluerimus. Id verò experientia semper ostendit, hi enim, qui regulæ suæ adhæserunt, maximos in virtute progressus semper fecerunt, hi verò, qui ab ea recesserunt, secus. Perlegat ergo religiosus regulam suam attentè, & quas viderit, non observari à se, curet observare, & perfectus vir erit.

Sed quia satis non est, præcipuè religioso, virtutis opera præstare, nisi ea spiritu feruens præstet, hoc nobis latius nunc explicandum est. Hanc summam miseriam experimur post peccatum, ut cum homo rationalis nature sit, atque
B. quæ a deo virtus ei quasi naturalis esse deberet, quia virtus secundum rectam rationem est, nihilominus tamen motus noster in virtutem quasi violentus nobis est, & necesse est, nos abnegare, ut virtutem teneamus. Hinc verò procedit, quod sicut violentus motus incipere solet concitè, ac feruenter propter impellentis impetum, ut cum lapis, vel sagitta sursum proicitur, paulatim tamen motus ille remittitur, ac deficit, ita in motu ad perfectionem nobis contingere solet. Initia præclara habemus, feruore, ac spiritu incipimus, sed lassamur facile, & deficimus in via, sicut etiam viatori accidere solet. Hinc provenit, ut quasi senescamus in spiritu, ac deficiamus. Et ideo Psaltes orat. *Ne proutias me in tempore senectutis, cum defecerit uirtus mea,* Psal. 70.
C. *Deus ne derelinquas me.* Sicut enim ex corporalibus quædā veterascunt, ut corruptibilia, quædam secus, ut cæli. Ita in spiritualibus angeli non veterascunt in operibus suis, anima verò propter corporis molem impedi solet, quasi senectute, ex quo provenire solet, ut aliquando à Deo derelinquatur, & pereat, & ideo Psaltes orat. *Ne derelinquas me in tempore senectutis.* Hinc rursus provenit, ut cum proprium religiosi sit currere in via Dei, à cursu cesset. Ambulare in Dei sæcularium est, currere verò perfectorum, ac religiosorum. Sicut enim ambulans potest simul alia agere, & curare, currens vero soli cursui attendere potest, nec enim

Concio II. ad Religiosos

- enim confabulari potest, aut aliquid operis facere. Ita sa-
A
 1. Cor. 7. cularibus conceditur tractare, quæ mundi sunt, quæ signi-
 D. Thom. ficat Paulus nomine tribulationis carnis, cum ait. Tribu-
 lationem tamen carnis habebunt huiusmodi, illis tamen dicit se
 1. Reg. 17. parcere, ego itaque vobis parco, si hæc curetis, ita ibi expo-
 Psal. 118. nit Diuus Thom. Et de nuptiis ait. Cogitat, quæ mundi sunt.
 Religioso vero non conceditur, hæc attendere, qui omnia
 reliquit, vt Deo liberius vacet. Sic cucurrit Dauid ad lo-
 1. Cor. 9. cum certaminis, & ipse ait. Viam mandatorum tuorum cucur-
 ri, cum dilatasti cor meum. Sic etiam currendum religioso est,
 & ab omnibus est illi abstinendum. Nam omnis, qui in ago-
 ne contendit, ab omnibus se abstinere, non ergo ei datur, aliis
 attendere rebus, quæ illi offendiculo esse possunt. Et ideo
 Prou. 4. in eis impletur illud Sapientis: *Currens non habebis offen-
 diculum.* Sicut ergo lassitudine confici solet currens, &
B
 cum velocem cursum caperit tenere, eum remittit, ita
 aliquando religiosus taedio, ac torpore grauatus non cur-
 rit, sed lento procedit gradu, non feruet spiritu, sed tepet.
 Qua in re nobis contingere solet, quod Synagoga, &
 ipsi Ecclesiæ accidit. Cum Synagoga vocata Deo fuit ex
 Aegypto, mirabilia plura vidit, in spiritus feruore Deo
 adhæsit magna ex parte. Id etiam fecerunt Israëlita,
 dum durauerunt senes, qui illa viderant mirabilia, vt
 Ios. ult. dicitur Iosue vltimo capite. Quibus vita functis tepuit
 amor Synagogæ in Deum. De qua re querellas Deus
 Hierem. 2. proponit per Ieremiam, dicens: *Recordatus sum tui, mi-
 serans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ,*
C
*quando sequuta es me in deserto? &c. Quid inuenerunt in me
 patres uestri iniquitatis, quia elongauerunt a me, & ambulaue-
 runt post vanitatem.* Verba ista Dei sunt ad Synagoram, de
 qua conqueritur, quia cum in initio desponsationis tem-
 pore, cum prodit ex Aegypto, eum dilexerit feruenter, po-
 stea in eius amore defecerit. Sicut conqueretur rex, qui
 in sponsam accepisset vilem mulierem, à qua nimium ini-
 tio dilectus esset, postea verò tanti beneficii oblita eum
 obliuisceretur. Id ipsum Ecclesiæ Christianæ accidit.
 Cum Christus ex caelo, descendit, & eam in sponsam as-
 sumpsit,

A sumpsit, ac spiritum sanctum misit, videns se in regis sponsam assumptam, quæ serua erat, nimio feruore Christum dilexit, adeo vt ebria appareret præ amore, ac de illa diceretur, *Musto hi pleni sunt.* Et in ea imple-
retur benedictio Iudæ. *Lauabit in uino stolam suam, & in sanguine uiae pallium suum.* Et illud Sponsa: *Quis det tibi fratrem meum suggerentem ubera matris meæ, ut inueniam te, & deosculer te, & iam nemo me despicat.* Et quid tu ei reddes à sponsa? Dabo tibi poculum ex uino con-
dito. charitate te prosequar feruida, omnia virtute or-
nata. Et ideo ipsa goriatur. *introduxit me rex in cellam uinariam.* Ex Christi præsentia tanta bona prouene-
runt. Vnde Ioel ait. *Dedit nobis dolorem iustitiæ, & re-* Genes. 49.
Cant. 8.

B undabunt torcularia uino & oleo. An non uinum redun-
dabat, cum tantus martyrum sanguis fundebatur? cum
deserta colebantur? cum aspernam uitæ rationem ho-
mines sequebantur? Cum temporalia nihil putaban-
tur, sed ad pedes Apostolorum prouiciebantur? Sed iam
Ecclesiæ possumus dicere, quod olim Isaias Synagoga di-
xit: *Vinum tuum mixtum est aqua.* Hoc ipsam, quod de Syna-
goga, & Ecclesia diximus, nobis accidere solet religionem
ingredientibus. Cum primum à Deo quis ad religionem
vocatur, nouam ei lucem infundit, qua uidet Dei in se ma-
ximam misericordiam, feruet in amore Dei, aspera subli-
beter, humilia de se sentit, obediens est per omnia. Sed dein
de procedente tempore quasi aqua tepet, & in suam reuer-
titur naturam, orat sine affectu, actus suos examinat cur-
sim, effundit se in exteriora, quarum consolationes inutiles,
iugum graue putat regulæ obseruationem, quæ prius ei
erat dulcis, otium quærit, laborem fugit. Et qui prius à gra-
tia ducebatur, nunc à natura ducitur, & similis fit arcui,
quem corda in aliam vertit figuram, qua sublata, in suam
reuertitur. En multorum religiosorum statum. Sed ais.
Quid in eo mali est? Non vnum, sed plura.

C Primū, quod non proficit in virtute, quod maximū est
malum. Sicut enim in literis effor mandis, ac in scribendo
nō p̄ficat, qui diu scribit, sed qui accurate, & multa diligē-
tia ad

Simile:

Concio II. ad Religiosos

tia adhibita attendit, quo pacto indies melius literas effor-
met. Sic non temporis diuturnitas hominem proficere fa-
cit, sed cura perpetua proficiendi. Hinc fit, ut post multos
annos, quibus homo orauit, ac obediuit, non procedit vir-
obediens, nec dono orationis ornatur. Nec mirum. Om-
nia etenim negotia, ac artes cura indigent, ut perfectus in
eis euadat, qui eis incumbit: quid mirum si a s. artium, &
negotium negotiorum, quod est perfectio animæ, id re-
quirat? Nec verò malum illud, quod diximus paruum cen-
sendum est. Qui enim non proficit, religiosus dicendus, o-
est. Status enim religiosi obligat hominem, ut crescat in
virtute, & ad perfectionem tendat, id enim est, religiosum
esse, à quo cum cessat, à statu suo cessare dicitur. Sicut enim
calefactio motus est in calorem perfectum, & cum incre-
mentum caloris non acquiritur, calefactio cessat, ita reli-
gio est motus ad perfectionem: cum non proficis, à religio-
ne cessas. Schola perfectionis religio est, in qua frustra ma-
net, qui ad perfectionem non tendit. Nec ex dictis intel-
ligas, omnino religiosum non esse, qui non proficit, sed in-
tellige, non illum præstare id, ad quod religione tenetur,
quia sicut alij status habent suas functiones ex obligatio-
ne subeundas, ita status religiosi obligat ad proficiendum.
Sicut ergo dicis, eum non esse iudicem, qui iniuste iudicat,
quia id non implet, ad quod tenetur, & illum dicis, regem
non esse, qui non gubernat, ita dicere poteris religiosum
non esse, qui non proficit.

Secundum malum est, quod non solum non proficit, sed
deficit, non solum ad anteriora non se extendit, sed retro
reuertitur, non solum non acquirit nouas diuitias, sed par-
tas amittit. Et ideo Gregorius ait. In via Dei non progredi,
est regredi, sed ais, licet repidus sim, nihilominus multa
bona opera præsto. Audi Deum sic dicentem in Prouer-
biis: *Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est iua opera
dissipantis.* Sententia est Arist. 2. Ethic. c. 3. habitus virtutis
corrumpi peractus remissos eiusdem habitus. Eadem est
sententia D. Thomæ. 1. 2. quaest. 52. ar. 3. Et experientia
illud manifeste ostendit. Qui enim gnauius, & strenue se
exer-

Grego.

Prou. 18.

Arist.

D. Thom.

A exercet in pictura, musica, & similibus, proficit quotidie in his artibus, qui verò segniter, quotidie magis deficit, & deterior fac artifex. Sed id manifestius in virtutum exercitiis apparet, qui enim feruens est in Dei opere, proficit manifeste in virtutum habitibus, qui verò segnis est, opera sua dissipat, ac virtutes perdit, & quotidie se experitur imbecilliores, & difficilius bona operantem.

Et, quod extremum malum est, eo deuenire solet, vt omnis no gratiam, ac virtutes amittat, & impletur in eo illud Pauli.

Quod antiquatur, & senescit, prope interitum est. Et hinc procedunt miserabiles casus religiosorum, qui multis annis Deo seruierant, quia inueterati sunt. Audi ergo illud, quod Ange-

Hebr. 8.

Apor. 2.

B lo Ephesi dicitur in Apocalypsi. Enumeratis multis eius bonis, ac piis operibus, subiungit Christus. *Sed habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti, memor esto itaq; unde excideris, & age poenitentiam, & prima opera fac, sin autem uenio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo.*

Verba illa, primam charitatem reliquisti. Aretas in Apocalypsim refert ad largitionem eleemosynarum. Sed melius Ambrosius de tepore in bonis operibus intelligit. Memor ergo esto, quod excideris à feruore charitatis, & age poenitentiam, sin autem venio tibi cito, praesenti tempore utitur, vt celeritatem significet, quasi iam fiat. Minatur verò Christus, mouere candelabrum, quod Diuus Thomas, & Ru-

Aretas.

Ambros.

C pertus intelligunt de gubernatione Episcopali, quam Deus illi auferre minatur. Certè candelabrum dignitas Episcopalis est, in qua Episcopus ponitur tanquam lucerna, vel Episcopus cum dignitate sua dicitur candelabrum lucens in Ecclesia. Mouere ergo candelabrum de loco suo est, Episcopo dignitatem auferre Episcopalem, & ea, per qua lucere solebat, vt doctrina, exempla virtutum, dona, quibus à Deo illustrabatur. Id ipsum omni religioso tepido dicitur: Multa bona opera praestas, sed primum feruorem reliquisti: ideo illum recuperare cura, ne te Deus amoueat de loco tuo, ne exuante habitu religionis, ne dona sua, & gratiam à te auferat. Inter alia, quae de Vehement Dominus ad Iob ait, vnum est.

D. Tho.

Rupert.

Iob. 40.

Facie eius praecedit egestas, quasi dica, si scire vis, quando pro-

208 **Concio II. ad Religiosos.**

- pete sit, vt eū caueas, egestas est, quæ illū proximum ostēdit. **A**
Prou. 3. Sed quæ egestas? An non audisti Sapientem. *Egestas in domo*
Luc. 15. *impij.* An non audisti de prodigo, quod *cœpit egere*, & ideo
ad porcos seruandos venit? Quādo ergo te videris absq; ora-
tione, ac deuotione esse, & quod plurima relinquis pia ope-
ra, egestas in domo tua est, opera enim iusta thesaurus sunt
Prou. 21. desiderabilis, qui requiescit in tabernaculo iusti, cum hæc non
sunt, egestas est in domo tua, propè ergo tunc Dæmon est,
propè est, vt amoueatur candelabrum tuum. Caue ergo tibi.
Gregor. Hinc Gregorius. 22. Moral. c. 2. Dum anima igne amoris
excoquitur, semper in se seruat claritatē pulchritudinis quoti-
diana in nouatione feruoris, nescit enim mens per torporē ve-
terascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc **B**
Psal. 76. Psalter qui ad culmen perfectionis peruenerat, quasi inchoas
dicebat: *Dixi, nunc cœpi*, quia videlicet, si lassescere ab inchoa-
tis bonis nolumus, valdē necesse est, vt inchoare vos quotidie
credamus. Hinc est etiam, quod de magno Antonio Atha-
nasia refert, quod rogatus à discipulis, vt eis monita salutis
daret, hoc primum dixit. Hoc sit primum cunctis in commu-
ne mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere,
sed quasi incipientem augere semper debere, quod cœperit.
Et hora mortis imminente hoc mandatum testamento reli-
quit, dicens. Ne tanti temporis laborem perdatis, hodie vos
religiosum studium arripuisse arbitramini, & cœptæ volun-
tatis fortitudo succrescat. In scala Iacob nullus stare visus est, **C**
ait Bernard. sed omnes, aut descendunt, aut ascēdunt. *Multi qui*
1. Cor. 9. *dē in statio currūt, atq; Pau. sed unus accipit brauiū*, qui, scilicet, ce-
lerius, & sine intermissione currit, donec brauiū accipiat. Dic
ergo cum Iob. *Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos,*
Iob. 29. *secundū dies, quibus Deus custodiebat me*, quando splendebat lu-
cerna eius super caput meum, & ad lūmē eius ambulam in tenebris,
sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretū Deus erat in
tabernaculo meo, quando erat omnipotens mecum, quando lauabam
pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quæ retro
sunt, obliuisci debemus cum Paulo, & memores esse debe-
mus vxoris Loth, vt Christus ait, quoniam ad anteriora ex-
tendere nos debemus, & semper in melius proficere. Tamen
quæ

A quæ retrò fuerunt, aliquando inspicere nos oportet cum Iob, ac memorari feruoris nostri pristini, quo in religionē ingressi fuimus, quid enim tunc minus præstitimus, quam Apostoli dicentes: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Certè *Matth. 19.* ianua domus nostræ similis est ianux Apostolicæ, initia similia fuere, recordemur ergo illius feruoris, & illum in nobis excitemus, & à Deo petamus, dicentes cum Iob, tribue mihi Domine, vt sim, sicut fui, cum lucerna tua splendebat super caput meum, sicut fui initio conuersionis, cum tu mecum eras, quando pinguedine, & adipe replebatur anima mea, & pedes affectuum deuotione abluebam, quando petra Christus riuos olei, ac deuotionis in me effundebat. Et omnibus modis tibi curandum est, illum renouare feruorem, illum accendere rursus ignem in corde. Sicut enim panes propositionis in conspectu suo poni Deus voluit, qui semper calidi essent, & auferbantur ab eius conspectu frigidi, ita cum religiosi facti sint, vt Domino adstant, calidi feruidiq; esse debent.

Sed fortè ais, senui ego, tepui, & tædio affectus sum erga virtutem. Non adeò mirandum hoc est, quoniam in virtutis exercitio duplex est difficultas, prima, quæ oritur ex virtutis obiecto, quia virtus versatur circa difficile. Secunda difficultas est in perseverantia, natura enim lassatur, cum aliquod opus semper agimus, & tædio afficimur, quia homo nunquā in eodem statu permanet, & ideo omnia noua placēt, ac vetera displicent. Licet ergo primam difficultatem virtute superaueris, sed ad secundam vincendam opus est perseverantia, vt hanc obtineamus, & interiorem hominem renouemus implorandum nobis est diuinum auxilium, & internum animi propositum excitandum virili animo, ac proposito pugnandi vsq; ad mortem. Sine hoc enim viuo, ac ardenti proposito remedia à superioribus adhibita nihil proficient. Sicut enim *Simile.* medicina extrinsecus adhibita proficit nihil, si corpus mortuum sit, & vt aliquid operetur, naturam intrinsecus viuentem requirunt, ita vniuersa prælatorum cura medicina est, quæ eis proficit, qui viuum propositum perfectionis habent, reliquis verò nihil.

Vt verò renouetur in te hoc summum propositum, id est

208 **Concio II. ad Religiosos.**

Psal. 102. **Psal. 102.** *Renouabitur, ut aquila iuuentus tua. Si verò tanquam aquila renouandi sumus, sciendum prius est, quo pacto illa renouetur.*
Psal. 38. **Psal. 38.** *Cum se senescentem videt, in altum volat super aëris mediā regione in, vbi calore maximo concepto in mare se mergit, & veteres exuit plumas, ac vires, & nouas induit. Ita religiosus pia meditatione ascendere debet, vt ignem concipiat, quoniā vt Plaltes ait. In meditatione mea exardescet ignis. Sed quæ inquis, meditanda mihi sunt, vt igniar? Multa certè. Ex quibus illud sit primum, quod superius attigimus, & nunc latius explicari oportet. In magno discrimine te versari salutis æternæ, dum tepidus es, & cum feruidum te esse suademus, non solū id dicimus, vt perfectus euadas, sed etiam, vt non cum hoc mūdo damneris. Hinc Petrus monet. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem faciatis, hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi. Quibus verbis duplicem fructum bonorum operum Petrus ostendit, abundantiore gloriā, & certitudinem illius. Tepidus enim in maximo est periculo peccandi grauitate, & æternæ damnationis. Hinc Bernardus ait. Cum audieris grauem casum viri religiosi, noli putare, repentinum illum fuisse, quia nemo repente fit summus, sed illud primum accidit, quod Propheta ait. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit, & ideo in tempore casus non inuenit C firmamentum. Hoc optima similitudine explicat Sapiens, cum ait. In pigris humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum stillabit domus, quasi dicat, aliquando domus decedit, non repente diruta, sed quia negligens, ac piger est Dominus eius, & disillantes in eam aquas non prohibet, & ideo paulisper diruitur. Ita anima religiosa decidere solet, quia piger homo est, & animam suam relinquit, nec curat, si eam stillent aquæ eam diruentes. Horrendum profecto, ac pertimescendum verbum religioso est. Caue piger, ac tepide, quoniam propè est æternus intentus. Et qui ad tantum tonitruum non surgit, mortuus censendus est, non dormiens patandus.*

Secundò,

- A** Secundo, attendenda est viro religioso vitæ breuitas, & magnū spatium, quod illi restat percurrendū. Dixit Angelus Eliæ. *Surge, comede, grandis tibi restat via, usq; ad montē Ōreb,* in quo Deus videndus est. Si viator videt parū lucis ipsi superesse, multam verò deesse viā, an non celeriter gressu illā peragit? Cogita ergo, quantū tibi perambulandū relictū vsq; ad perfectā tui abnegationem, vsq; ad contēplationem, & Dei amorē perfectum, & cū videris, multum te ab his distare, qui multis diebus negligens fuisti in hac perambulanda via, quia plurimos annos in vacuum labi permiseris. Dic tibi, quod Petrus ait. *Sufficit præteritū tempus ad uoluntatem gentiū consummandā.* Satis sit, multa amisisse tēpora, surgamus, quoniā magna nobis restat via, & parū temporis ad illā peragendam. Si enim brevis hæc vita transigatur, tēpus operandi nō erit. Ideo monet Sapiens. *Quodcumq; potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sciētia erunt apud inferos, quō tu properas.* Tantō ergo magis currendum nobis est, quantō viderimus appropinquantem finem.

3. Reg.

1. Pet. 4.

Eccles. 9.

- Tercio attendenda diuina bonitas est, ac simul diuina beneficentia imēsa, & gloria æterna, ac summa, quibus omnibus debetur summus feruor, & maxima intentio. Quæ nam obsequia meretur diuina bonitas imēsa? An nō infinita, & infinito feruore, ac dilectione exhibita? Hinc Psaltes. *Psallite Deo nostro, psallite, quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter,* quasi dicat, attēdite, cui psallatis, est enim rex vniuersæ terræ: & ideo accuratē, & sapienter psallendum vobis est. Est enim magna diuersitas inter ea, quæ regi, vel alteri de plebe præparātur, siue munera, siue vestes, siue habitacula sint, cū enim regi hæc parātur, optima seliguntur. Cū ergo opera tua munera sint Deo offerenda, optima esse conuenit, & maxima charitate ornata. Hinc ille Num. 18. c. ait. *Omnia, quæ offeretis ex decimis, & in donaria Dñi separabitis, optima, & electa erunt cuncta, & nō peccabitis super hoc, segregia vobis, & pingua reseruantes.* Et hoc est, quod in laudem Abel Paul. dicit. *Fide Abel plurimam hostiam obtulit, quā Cain, plurimā, id est, optimā.* Ideo per Malachiā Dñs ait. *Si offeratis cecum ad immolandū, nonne malū est? & si offeratis claudū, & languidū, nonne malū est? Offer*

Psal. 46.

Num. 18.

Heb. 11.

Mala. 1.

208 **Concio II. ad Religiosos.**

illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit sociem tuam, quasi di- **A**
 cat, quod duci non placet, quomodo mihi placebit? quod ille
 non suscipit, quomodo ego suscipiam? quod illi non offerres,
 quomodo mihi offers? vide ergo, qua cura minister ministret
 regi, quam accurate, ac caute, & co modo, & potiori oportet
 te Deo obsequi. Quoniam rex omnis terre Deus. Hinc David
 mirantibus Israël diuitias congregatas in opus domus Do-
 mini, ait. *Grande opus est, sed non homini præparatur habitatio,*
sed Deo. Attende o homo, quam amplam domum, ac perma-
 gnificam extruere debeas in anima tua, um futura sit Dei ha-
 bitaculum, quo auro fulgere debeat charitatis, quibus virtutū
 gemmis ornari. Deinde si beneficia Dei attendas, ex illis col-
 liges, quo spiritus seruire Deo seruendum sit. Inter illa verò **B**
 redemptionis beneficiū excellit maximè. Seminauerat mul-
 ta Deus, cum homini creaturas dedit: sed tandem misit gra-
 num illud frumenti, quod cadens in terram, ac mortuum ma-
 ximum retulit fructum. Hoc suscepto beneficio redemptionis,
 qua terra sterilis erit, etiam rupes, & inculta deserta fru-
 ctum vberem produetura, Prophetæ vaticinati sunt. Quibus
 obsequiis compensabis o homo Christi sanguinem pro te
 effusum? Certè ignem venit Christus mittere in terram, cha-
 ritatem, scilicet, ardentem, & vt hic ignis accenderetur, baptis-
 mo sanguinis proprii baptizatus ille est. Quid enim retri-
 bues Deo, qui vitam suam tibi dedit? Ingratis beneficio tanto
 congruit illud Isaiz. *Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus* **C**
sum, ac percussit eum, abscondi faciem meam, & indignatus sum,
& abiit uagus in uiam cordis sui. An non maxima illius auaritia
 est, qui se Deo non tradit totum, cum Deus ei se tradiderit?
 Præcipue vero religiosus de hac auaritia notabitur, qui
 plura recepit, & semel se Deo tradidit, & po-
 test se furari vult, sibi que
 seruare.

C O N -

CONCIO III.

Ad eosdem Religiosos, de Religione,
& tribus eius votis seruandis.

THEMA.

Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis; & stulta promissio, sed quodcumq; uoueris redde. Multoq; melius est, non uouere, quam post uotum promissa non reddere. Eccles. 5.

SI Rectis oculis Religiosus, & eius vita consideretur, & id, quod Dei causa facit, ac patitur, grande mundi miraculum dicendus est, prætipue si humana infirmitas, ac imbecillitas attendatur. Hinc Psalter. Mirabilis Deus in san-

Psal. 67.

ctis suis. Sed qua ratione miraculū dici debet? Vt illud intelligas, audi Moysen dicentem: *Vadam, & uidebo uisionem hanc magnam.* Sed quæ nam visio magna? Planè rubus in deserto ardens, nec combustus. Quid verò religiosus est, nisi rubus iste? quòd si id ostenderimus, uisionem magnam, miraculum

Exod. 3.

C grande ostendemus. Primum religiosi miraculum est, quòd in deserto sit, quòd mundum reliquerit, & omnia, quæ in mūdo sunt, delicias, honores, cupiditates, & vniuersa impedimenta disruperit. Hoc mirum propter Ecclesiam Christus fecit, dicente Paulo. *Propter hæc relinquit homo patrē, & matrē, &c.* Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Maximum profecto sacramentum fuit, quòd Christus exiret à patre, & veniret in mundum, qui desertum est, & omnibus bonis terræ se abdicaret propter Ecclesiam. Sed ecce homo pro modulo suo id ipsum pro Christo facit. Reliquit patrem, matrem, & omnia deniq; ut Christus, & religioni adhæreat. An non hoc sacramentum, & miraculum magna erit? Præcipue si attēdas, quod ingreditur

Ephes. 5.

308 Concio III. ad Religiosos.

homo religionem, & nescit, quò vadat: ignorat terram, quam **A**
ingreditur, vitæ rationem, quam inchoat. Hoc verò maximū
Heb. 11. dedit in Abraham Paul. cum ait. *Fide qui uocatur Abraham obe-*
diuit, in locū exire, quem acceperat erat in hereditatem, & exiit
nesciens, quò irer. Simile etiā præstitit Moyses, & illud mira-
Heb. 11. tur, ac magnificat Paul. *Fide Moyses gradus factus, negauit, se esse*
filiū filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cū populo Dei, quā tē
poralis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias estimans the-
sauro Ægyptiorum improprium Christi. Reliquit Moyses ho-
norem, thesauros, delicias. Id verò ipsum religiosus facit eli-
gens afflictiones, relinquens delicias, eligens paupertatē, & ab-
iectionē, relinquens diuitias, & honores. Secundum mira-
culum est, quòd rubus hic ardet, nec tamen consumitur, gran- **B**
dis planè visio, & eius causa est, quòd Deus in eo est. An non
grande miraculū illud. *In medio ignis non sum estuatus.* Et cum
transieris per ignē, flamma non comburet te: Et quòd in medio Ba-
bylonicæ fornacis pueri non comburantur? Hoc verò religio-
sus præstat, qui innumeris agitata tentationibus, impugna-
tusq; diu, illæsam animā suā custodit à peccati labe. Finge
nunc arcē, aut castellum esse paruum cuiusdā nobilis viri, ad
cuius expugnationē vniuersi reges terræ cōueniunt, & innu-
mera tormēta, & arma bellica proferunt, vt illud expugnent,
& cū per triginta cōtinuos annos impugnetur, nō expugna-
tur. An non admirandā dices nobilis illius fortitudinē? Cur
ergo mirabile non erit, quod Psalter ait. *Sep̃ expugnauerunt* **C**
me à iuuetute mea, dicat nūc Israël, sep̃ expugnauerūt me à iuuen-
tute mea, etenim non poterunt mihi. An non maximum est,
quod homuncio præstat? Impugnat eū caro multis tentatio-
nibus, accendit libidinis ignes, nec tamen consumitur homo.
Impugnat eū mundus: & vniuersus inferni furor in eū arma-
tur, nec tamē cedit homo, cū adeò infirmum castellū eius sit,
vt dicat Paulus: *Habemus thesaurum in pissis fistilibus.* An non
maxima fortitudo ista? Merito Paulus ait. *Fortes facti sunt in*
bello. Fortis quidē carnis luēta, sed aduersus illā armatur ieiun-
niis, verberatione, custodia sensus. Fortis mūdi pugna, qui ho-
nores nobis proponit vanos, sed cōtra eos impropriū Chri-
sti sumit, fortissimū demonum bellū. *Non est nobis colluctatio*
aduer-

A. *aduersus carnem, et sanguinem, sed aduersus principes, et potestates, aduersus mundi rectores, tenebrarum harum, qui infatigabiles milites sunt, & infatigabiliter aduersus nos pugnant, vt sola importunitate nos vincere possent, Ciniphum plaga grauissima fuit Aegyptiis, licet enim parui essent, sed importuni erant, sed daemones fortes, & importuni sunt. Maximū profectō est, aduersus haec omnia stare hominem. Sed & aliud adde miraculum, quod miratur ipse Christus. His omnibus hostibus vallatus homo, ad Deū accedit, ianuas illius pulsatur, & clausas inuenit, stat, & nō respicit Deus, clamat, & non exauditur, vt Iob ait. Et tunc dæmon ait, quod vxor Tobiae.* *Exod. 8.*
Manijeste uana facta est spes tua, quid speras? Multi dicunt anime Tob. 30.
B *meae, non est salus ipsi in Deo eius. Persequimini, comprehendite Tob. 2.*
eū, quia non est, qui eripiat. Nihilominus homo ad Dei ianuas Psal. 3.
perseuerat pulsans, & ait. Etiam si occiderit, sperabo in eum, hic Psal. 70.
stabo, & si viuum, & incolumen me non receperis, mortuum recipies. An non hoc mirabile? Adeo certē mirandum est, vt Iob. 13.
ipse Christus miretur, ac dicat Chananeæ. O mulier magna est Matth. 15.
fides tua, fiat tibi sicut uis. Aliud adice mirandum, quod ambulat per fidem, & non per speciem, Deum non uidet, nescit, an salutē sit consequuturus, nescit, an odio, vel amore dignus sit, viam agit tenebrosam, ac asperam, simul & longam.

Haec vniuersa si cum Dei bonitate conferantur, nihil sunt, nihil homo agit, dicat: serui inutiles sumus, nihil operor. Sic Luc. 17.
C *enim & ipsi Seraphini, vt est apud Isaiam. Et expendit Chri Isa. 6.*
stomus faciem velant, & pedes faciem, quia incomprehensibilis Deus est: pedes verō, qui affectus significant, quoniam Chrysost.
licet ardeant Dei amore, nihil tamen se agere, nihil amare cognoscunt. si cum diuina bonitate eorum amor cōferatur, minus diligunt, quā diligendus sit Deus, ideo quasi Deū erubescunt, non quod erubeant, non quod non praestent vniuersum, quod possunt, sed quia illud omne, quod possunt, ac praestant, nihil est, si diuinæ excellentiae conferatur. At verō si hominis infirmitas attendatur, magnum quid est, quod pro eo religiosus praestat, & tanquam maximum illud ipse ducit, ac premio afficit. Noli despiciere orationem tuā, ait Bernardus, Bernard.
quia Deus non eam despicit. Non ergo despicienda vita reli-

Concio III. ad Religiosos.

Matth. 19. *gloriosa est, quam Deus magnam ducit. Et ut hoc nobis signifi-* A
caret, cum Petrus dixit: Ecce nos reliquimus omnia, & sequati su-
mus te, quibus verbis, vitam religiosam expressit, non eum te-
meritatis arguit, ut alibi fecit, imò primum poscenti maius
promittit, quā ille ex cogitare posset, promittens centuplū, &
iudiciariam potestatem, ac vitam æternam. Si ergo ea, quæ te-
neris præstare in religione præstas, magnum miraculum fa-
cies, & præcipuo loco te à Deo habendum crede.

Sed ut vitæ religiosæ miracula melius expendamus, tria
 illius vota cōsideremus, & quomodo illa implere debeat reli-
 giosus videamus. & quantū cuiq; miraculum sit adiunctum.

Et primū de obedientia dicamus, quā mirabiles parit victo-
 rias religiosus, quoniam ut Sapiēs ait. *Testis mentis peribit, qui* B
obediēs loquetur uictorias. Sed quæ nā ista oppositio est: Vene-
 rabilis Beda, ut mēbrorum oppositionē indicet, sic exponit
 hæc verba. Qui se Deo seruire testatur, nec factis dicta exe-
 quitur, peribit: qui autē fideliter, ut promittit, iussis subditur
 diuinis, huius loquela ad victoriā perueniet, quia dū per obe-
 dientiā suam vincere satagit, per iustitiā iudicis postmodum
 victoriæ palmam percipit. Hæc ille. Ex quibus colligitur, his
 verbis sapiētis describi religionē, inobedientem, & obediē-
 tem. Inobedientē appellat testē mendacē, quia veste, ac pro-
 fessione testatur se Deo deditū, cum tamen opere id non im-
 plet. Aliud ergo exterius, aliud interius gerit, & ideo mēdax
 est. Obediēs vero dicitur victoriā loqui (quam in obediēs lo- C
 qui nō potest, imò tanquā testis mendax confundetur, depre-
 hēsus in mendacio,) quia obedientia præstita vniuersos supe-
 rat inimicos. Etenim opera obediētiae eō tendunt, ut dæmō,
 mundus, & caro superentur, & ideo obediens illis superatis
 victoriā à se reportatam loquetur, ac narrabit.

Primū ergo, quod in Dei domū veniētibz proponitur, obe-
 diētia est. Hinc Sapiēs. *Custodi pedē tuū ingrediens domū Dei,*
& appropinqua, ut audias. Multo enim melior est obedientia, quā
stultorū uictoriae, qui nesciunt, quid faciant mali. Rectē nos sapiēs
monet: ingredieris in Dei domū, custodi pedē. Hispanē dicitur
(Mira con q̄ pie entras, o mira como asietas el pie.) Nec enim
temerē ingrediendū est in Dei domum. Ideo intrepidē acce-
 dens

De Religione & tribus votis. 310

- A** dens ad rubū Moyses audit. *Tolle calceamentū de pedibus tuis, Exod. 3.*
terra enim in qua stas, sancta est. Ad spinas vocatus, pedibus nu-
dis venire præcipitur, vt cautē incedat. Cū religionē ingrede-
ris, in terrā sanctā venis, in Dei domū, custodi ergo pedem.
Sed ais, quomodo mihi ingrediendū est? Addit sapiēs. Appro-
pinqua, ut audias, id est, vt obediās, inclina aurē tuā. Primum,
quod Eliazer Rebecca tribuit, fuerūt in aures, & armillæ, or-
namēta aurū, & manū, id est, obedientia volūtatis, & ope-
ris. Primō ergo, appropinqua, vt audias. Audi Dei vocē. Vt
mundū derelinqueres, & in religionē venires, Dei vocē audi-
sti. Impleturq; in te est illud Psal. Vox Dñi præparantis cer-
uos, & reuelant cōdensa. Quid enim ceruos ad cursū præpa-
rauit, nisi Dei vox? Vel Dei vox præparare dicitur ceruos,
quia tonitruo factō ceruas difficillimas in partu parere facit,
& foetū edere, difficile tibi fuit, mundū deserere, sed Dei voce
hūc edidisti partū in lucē. Ille voce sua reuelauit cōdensa, vi-
disti enim te in cōdensis montis cōclusum, vt currere nō vale-
res, sed nec incedere, at Dei vox viā tibi aperuit, ac fecit, vt vni-
uersa impediētia tollerentur. Tecum enim id fecit, quod cū
Loth factum legimus, quem vigeabant Angeli, vt à Sodomis
exiret: sed dissimulante eo, apprehēderunt manū eius, & edu-
xerunt eū. Vocauit te Deus sapius, vt à mūdo exires, tu dissī-
mulabas, donec te Deus apprehēdit, nō violenter, efficaciter
tamē, & è mūdo eduxit, eo quod nolet, te perire. Emitte ma-
num tuā de alto, erip me, & libera me, aquis multis, orabat
Psalmes. Et sponsa ait. Misit manum suā per foramen, & uenter
meus contremuit ad contactum eius, & surrexi, & aperui dilecto
meo. Omnis boni nostri initium fuit, hanc audire vocem, hanc
vox Domini in virtute cedros confregit, hanc nos in Dei do-
mū traxit. Quid ergo nunc faciendū ei est, qui Dei domū in-
gressus est? Appropinqua, vt eandē vocē audias. Hoc maxi-
mū religionis priuilegium est, quod in illa est nobis Dei vox
perpetua, quā audiamus. Cū Paulus ostendisset diuersita-
tem Iudæorum, & Gentium, interrogat. Quid amplius Iudæo,
quā Græco, & quæ utilitas circumcisionis? Et respondet. Mul-
tum per omnia modum. Primū, quia credita sunt illis eloquia
Dei. Quod Dei vocem in aliquibus audierint, dicit Paulus:

Psal. 28.

Gen. 19.

*Psal. 143.
Cant. 5.*

Rom. 3.

Concio III. ad Religiosos.

Baruc. 4. multum per omnem modum. Et Baruc similiter ait. *Beati sumus A*
Israël, quia, quæ Deo placent, manifesta sunt nobis. Quid obsecro
erit, in omnibus etiam minutissimis Dei vocem habere, docē
tem nos, quid illi maximè placeat. Id namq; quod obediē-
tia imperat, tunc summè Deo gratū est. Est superior oraculū,
in quo diuina accipimus responsa, quod Moy si tabernaculū
erat, hoc nobis superior est, ibi os Dñi interrogabat, ne deci-
peretur, hic nos Deum audimus loquentem. *Quia qui nos au-*
dit, me audit. Summum fuit Israël priuilegium illud, quod
Num. 10. Nume. 10. dicitur, quòd quando proficiscendum erat eleua-
batur nubes de tabernaculo fœderis, cū ergo illa eleuabatur,
ac præcedebat, ambulabat Israël cum quiescebat, quiescebat
etiam populus. Hoc nobis obediētia præstat in celi via. Cō B
sidera nunc hominem viam agētem, cuius maximi interest,
viam rectam tenere, & cum plures offendat vias, anxius est,
quam tenere debeat, & si illam tenuit, quā n est anxius, cum
nesciat, an rectam tenuerit. Si vero alius eam viam agat, & fi-
delissimum habeat ductorem, magno perfunditur gaudio,
quia mouit rectam se incedere viam. Est in nobis conscientia
aliquando delectans, aliquando torquens nos. Conscientia
enim est applicatio scientiæ, & ideò quemadmodum artifex,
qui in intellectu habet scientiā, postquā aliquod opus perfe-
cit, applicat illi scientiā, quòd si videat secundū illam factum
fuisse opus, lætatur, si secus tristatur. Si dubitat, anxius est, ita
in nobis est lumē naturale, & fidei, cūq; operamur applicam⁹ C
lumē operi, & si secundum rectam rationē, ac fidem factum
esse cōspicimus, gaudemus. Et ideò Paul. ait. *Hæc est gloria no-*
stra testimoniū conscientie nostre. Si verò cōtra rationē factum
agnoscimus, tristamur, & hic dicitur conscientie vermis, &
morsus. Si dubitamus, anxiamur. Licet ergo in multis doceat
nos lumen naturale, ac fides in multis vero nescimus, quæ sit
volūtas Dei, quia incertę prouidentie nostre, & ideò anxi su-
mus, an Deo placeamus. Vt ergo peccatissima simus consciē-
tia, obediētia nobis præstat, vt in minimis diuina nobis volū-
tas nota sit, quādo surgendū, quando cubandū, quādo come-
dendum quando laborandū, quando otiaudum. Possumus
merito superiores vocare Angelos illos, de quibus Psaltes ait.
merito

De Religione & tribus votis. 311

- A** Angelis suis manavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, in Psal. 90.
 manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidē pedē tuum. In om-
 nibus enim viis nostris ab Angelis ducimur, ne declinemus à
 via recta, in manibus nos portant, ne offendamus. Nec verò
 mireris, si superiorem Angelum dixi, sic enim eum cōpellat
 Dominus, qui de Iosue loquens ait, Ecce ego mittam Angelum Exod. 23.
 meum, qui praeceat te, & custodiat in via, & introducat in locum,
 quem praeceperui, observa eum, & audi vocem eius, nec contemnē-
 dum putes, quia non dimittet, cum peccaveris, & est nomen meum in
 illo, quòd si audieris vocem eius, inimicus ero inimicus tuis, &c.
 Ducem populi Angelum dicit, ut sciamus, plusquam homi-
 nem superiorem esse, nec inspiciendum à nobis tanquam ho-
B mine, sed tanquam vices Dei gerentem. Dicit etiam Ange-
 lum, quia sicut Angelus recipit à Deo, quæ nobis communi-
 cat, ita superior à Deo recipere debet, quæ inferioribus di-
 stribuat: & demum dicitur Angelus, quod est nomen officij,
 quia missus est à Deo, ad annuntiandum nobis voluntatem
 ipsius. Summum profectò religioso concessum privilegium.
 Dic obsecro, quanti duceres, si in aurora cuiuscunq; diei intra-
 ret in cellam tuam Angelus, & in papyro scriptum tibi daret,
 quid illa die agendum tibi esset, ac diceret, hoc, & hoc Deus à
 te vult? quo fervore illa exequeris? Sed aliud longè maius
 privilegium tibi concessum est, quoniam huic particulari re-
 velationi tuæ posset subesse falsum, at vniuersali revelationi Matth. 10.
C religionis subesse nequit, quoniam Christus dixit: Qui vos au-
 dit, me audit. Est ergo superior Angelus fidelis Dei annuntiās
 voluntatem, h epræcedit te in via, & introducet in cælum, fi-
 delis est ductor, cui securè te committere potes: observa ergo
 eum, reuerentiam exhibe, nec putes cōtemnendum, quia est
 nomen meum in illo est Christus Domini, Dei virtutem ha-
 bet, pro rex Dei est.

Vnum restat de obedientia dicendum, & illud est, ut in
 omnibus obediamus, in minimis, & in difficilibus: in his
 namq; ab obedientia solemus discedere, in minimis qui-
 dem, quia minima apparent, in difficilibus verò, quia
 ardua sunt, nosque ad ea abnegari oportet. His vero,
 qui in minimis non obediunt, dicimus, minima hæc putas,
 cum

Concio III. ad Religiosos

cum magna sint. Nihil minimum est, si Dei voluntas illud velit à te. In virtute non proficis, perfectionē non assequeris, dona celestia non participas, quia hæc minima non curas, quomodo ergo minima dices, quæ tantorum bonorum impedimentum sunt maximum? Non ergo minima censenda sunt, à quibus maxima bona nostra pendent. Nunquid minimum ducit regis minister, regi displicere in aliquibus, si videat, ob eam causam beneficia maxima ei non præstari? His verò qui in difficultibus non obediunt, dicimus, eos obediētes nequaquam dicendos, licet in aliis obediant. Quia virtus, secundum Aristotelem, versatur circa difficile, ad ea, quæ facilia, ac leuia sunt, non erat opus virtute. Cum ab obedientia tibi iniungitur, quod facile est, quod voluntati tue consonat, quid mirū, si obedias? etiam si obedientia nulla esset illa præstares. Quando aliquid occurrit arduum, ibi virtus obedientiæ cernitur, ibi in Deum fidelitas apparet, sicut fortium Dauid, cū irruere oportuit in medios hostes, & aquam de cisterna Bethlem. Petit Saul à Dauide centum præputia Philistinorum, & ille attulit ei ducenta. Si ergo aliquid arduū, ac difficile tibi occurrat, in quo obediendum sit, memor esto verborum illorum Dauidis ad Achis, quæ perpetua memoria tibi sunt conseruanda. Nunc scies, quæ facturus est seruus tuus. Dixit hæc Dauid, cum prælium iacundum erat. Bellum quidem tibi imminet, & difficilis pugna, cum obedientia aliquid arduum iniungit, cum honos, ac voluntas propria abneganda, cum iudicium mortificandum. Dic ergo tunc Deo tuo. Nunc videbis, quæ facturus est seruus tuus. Nunc fidelitatem in te meam ostendam, Nunc obedientiam, & virilem animū declarabo. Nunc ostendam me obedientem vsque ad mortem, si oportuerit. Difficilis res propria obedientiæ materia est, in qua se totum Deo tradit homo, totum se tibi Deus tribuit, totum te illi tribue, nihil tui excipiens, nihil subtrahens. Totum ergo te in Dei manibus pone, & dic ei, totus sum tuus, fac de me, quod libuerit, quasi de re omnino tua. Sed forsan dices: Multa amittam, si hoc egero. Nescis Dei tui ingeniū, parua si tollit, multa concedit, vñum lignum abstulit Adæ, sed ait. *Ex omni ligno paradisi comede*, quod mirè expendit Greg. 35. Moral.

Genes. 2.
Gregor.

qui

De Religione & tribus votis. 312

- A** qui parua aufert, & magna concedit. Diximus mirabile, quod religiosus præstat obediens, cum se totum Deo tradit. Dicamus secūdum mirabile, quod efficit, dum virginitatem, vel castitatem seruat, & qua ratione illam seruare debeat, & quo modo. Ratio quidem maxima illa est, quod gratissima Deo virginitas est, sicut luxuria ingratiſſima, propter quam maxima supplicia à Deo inflicta in scriptura diuina tradūtur, de quibus vide in hoc tomo in materia de tribus inimicis, hominibus, cū de carne agitur vltima cōcione illius tractatus. Quā verò sit Deo grata virginitas, ex illo colligi potest, quod Ioānes vidit, cum ait. Et uidi, & ecce agnus stabat super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomē eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de celo, tanquam uocem aquarum multarum, & tanquam uocem tonitruī magni, & uocem, quam audiui, sicut cytharædorum cytharizantium in cytharis suis. Et cantabant quasi canticum nouum ante sedē, & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt. Hi sequuntur agnum, quocunq; ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & agne, & in ore ipsorum non est inuentum mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei. Hæc uerba dicuntur ad consolationem piorum, ut nouerint præmiū virginum. Agnus Christus est, qui licet occisus sit, stat, quia resurrexit, super montem Sion, id est, in cælo, ut in Psalmo: *Videbitur Deus deorum in Sion*. Numerus uero ille virginum secūdum Hieronymum libro 1. aduersus Iouinianum, ex Iudæis in fine mundi conuertendis colligitur. Secundum Aretam uirgines illi ex gentibus, & Iudæis colliguntur, & licet plures sint, ponitur numerus finitus pro infinito, vel forte ille numerus virginum erit tempore Antechristi. Habent in frontibus Dei nomen, quia non illud erubuerunt, sed palam confessi sunt. Vox uero horum virginum describitur fuisse tanquam vox aquarum multarum, id est, multorum populorum. Sed statim duo aduersa dici videntur, quia ait, tanquam uocē tonitruī magni, & sicut cytharædorum cytharizantium. Quomodo enim terribilis, & dulcis erit? Certè tonitruī vox est, quia

Apoc. 1.4.

Psal. 83.

Hiero.
Aretas.

Concio III. ad Religiosos.

quia magna est, & cælestis, profecta ex altitudine cælestis vi- **A**
 ta, quam virgines ducunt, quæ etiam tanquam tonitruum
 terret hominis, qui quasi miraculum obstupescunt virgines.
 Suavis vero concentus est omnibus sanctis. Cantabant verò
 quasi canticum nouum, quale, scilicet, Ioannes non audierat,
 licet cælestes voces prius audierit. Canticum hoc erat gratia-
 rum actio plena exultationis, quam Deo reddebant pro tan-
 to dono virginitatis eis concessio, præsertim in mundo adeò
 infecto. Gregorius ait. Singulariter quippe canticum agno-
 cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam
 de incorruptione carnis gaudere. Sed quid est, quod nemo
 poterat dicere, aut discere, ut est in Græco exemplari, canticū
 illud, nisi virgines. Certè, quia gaudium illud, ac exultatio per **B**
 petua de virginitatis dono aliis non contingit. Cum ait, non
 poterant discere, aut dicere, significari videtur, illos dare ope-
 ram, ut discant, sed non posse assequi quod conantur. Nec ve-
 rò intelligendus est conatus aliquis, quo frustrètur. Sed quod
 videntes adeò Deo charam virginitatem gauissuros fuisse, si
 sibi quoq; virginitas contigisset, sed nec dolent, quod eam nō
 habent, nec habentibus invident. Addit vero Ioannes, hos
 emptos de terrâ, licet enim omnes electi Christi sanguine em-
 pti sint in peculiū Dei, sed peculiari ratione virgines, ut Deū
 in corpore, & anima haberent, & tanquam primi fructus, qui
 gratiores esse solent, Deo offeruntur. Et hoc est, quod inferius
 dicit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & agno, **C**
 id est, hos tanquam gratissimos fructus sibi Christus dari vo-
 luit, ut cum puritate corporis, & animæ imitarentur. Primi-
 tiæ enim sunt de primis ac præstantioribus fructibus, & ideo
 gratiores sunt. Sed quid est, quod addit. Hi sequuntur agnū,
 quocumq; ierit? Num Christus discurret per cælum? Augusti-
 nus libro de sancta virginitate. c. 27. 28. & 29. ait. Quo pu-
 tamus eam ire, in quos saltus, & prata, quo nemo eum sequi,
 vel audeat, vel valeat, nisi virgines? Prata hæc gaudia sunt bea-
 torum, virgines verò sequuntur agnum in gaudia à cæterorū
 omnium gaudiorum sorte distincta propria virginum Chri-
 sti. Nam sunt (inquit) aliis alia, sed nullis talia. Quid est eum
 sequi, nisi imitari? Hūc in eo quisq; sequitur, in quo imitatur.

Cæteri

Greg. 3. p.
 pasto. 41. n.
 29.

Aug. 2.

- A** Ceteri igitur beati sequuntur agnum, sed non quocunque ierit, quia in gaudia virginitalis non sequuntur. Virgines autem in omnibus eum imitantur, & ideo quocunque ierit, sequuntur. Hieronymus in libro, qui inscribitur *Hierony.* virginitalis laus, ait. De his beatus Ioannes loquitur, quod sequuntur agnum, quocunque ierit. Quod ita intelligendum putò, nullum eis locum in cælesti aula claudendum, & cuncta eis diuinarum mansionum habitacula referenda. Exemplo res fiet manifestior. Est hic homo vxorem habens, sorores, ac propinquas, omnes huic homini adherent, sed diuersimode, etenim vxor plusquam reliquæ, & illa sequitur virum, quocunque ierit, non reliquæ. Nunc ergo sciendum est, his in rebus beatos potiori gloria, ac gaudio fruituros in cælo, quibus propter Deum caruerunt in terra. Quia ergo virgo voluit in terra carere consorte, in cælo hac in re alios superabit, vt Christo fruatur, eius societate delectetur, ei adhaereat tanquam sponso, plus quàm reliqui, qui viris adhaeserunt, vel vxoribus, & ideo tanquam sponsæ sequuntur eum quocunque ierit, id est, nunquam à latere eius discedunt, ei adherent singulari gaudio, quia propter eum alteri adherere noluerunt. Tanto in pretio Deus virgines habet, vt infidelium virgines honorari voluerit, & virgines reseruari ab internecione præceperit in lege, dicens, virgines tantum reseruare, grande enim miraculum virginitalis est. Sed quia de obedientia, castitate, ac paupertate pauca diximus Concio- *Num. 31.*
C ne sequenti aliqua adiciemus.

Rr CON-

CONCIO. IIII.

De statu Regionis, & de tribus illius
votis seruandis.

T H E M A.

Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, &c Eccle. 5.

RELIGIOSVS, & regula à religando dicta
sunt, quia hominem ligant. Sed cum homo li-
gatur? Certè homo per peccatum stultus ac fu-
riosus redditus est, & ideò eum ligari opor-
tuit, cum prius solutus esset, ne nunc omnia perdat, ac va-
ret. Vis furiosum ligatum à Deo videre? Attende maxi-
mum illum Nabuchodonosorem superbia elatum, qui ait:
Danie. 4. Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia, ma-
gna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cælum, & ecce
ecce aigil & sanctus de cælo descendit, clamauit fortiter, & sic ait.
Succidite arborem, & præcudite ramos eius, & excutite folia eius
& dispergite fructus eius, fugiant bestie, quæ subter eam sunt, &
uolucres de ramis eius, ueruntamen germen radicis eius in terra
finite, & alligetur uinculo ferreo, & erexit in herbis, quæ fortis sunt,
& rore cæli tingatur. En in figura expressum, quod religioso
accidit. Quid enim aliud homo in mûdo est, quàm arbor: in
uersa quidē. Sed uideo, ait cæcus, homines ambulantes sicut arbo-
res. Magna arbor ista erat, & cælū cōtingebat, licet enim
aliquando humilis sit homo, & quali filius terræ, tamē cogi-
tatione sua, ac spe magnū se esse credebat. Cumq; ambula-
ret in magnis, & mirabilib⁹ super se, venit vigil sanctus de
cælo clamans fortiter, & ait, succidite arbore. Clamauit vo-
ce grādi Deus, & cū vox Dñi sic in virtute, vox Dñi con-
fringētis cedros, cōfregit hanc cedrū magnam, & voce sua
ostēdit ei nihil omnia esse, & quemadmodū olim fecit au-

Mar. 8.

Psal. 28.

4. Reg. 7. diri sonitum grandem in castris Syriæ, & fugerunt, om-
niaq; reliquerunt, animas tantum suas saluare cupientes,

ita

A ita fecit tecum, terruit enim te mortis, iudicii, aut gehennæ metu, effecitq; vt omnia relinqueres, & animæ solius salutem curares. En arborem præcissam, en ramos dissipatos. Quid amplius huic arbori agendum restat? Ducitur in religionem homo, nō superbus, sed humilis, nō magnus, sed paruus, & ideo germen radicū meritō appellari potest. Alligatur verò vinculo ferreo, & æreo, cū tribus abstringitur votis, ac regulæ obseruatione, en ligatum hominē. Sed rore cæli intingatur, & gratia cælesti perfundatur, qua vincula illa facile iustineat, carcer quidem religio est, & simul paradysus: paradysus, quia ros cæli illuc descēdit, sicut manna in desertum, & sic ponit Deus desertū in delicias. Carcer verò, quia ligatur homo, paradysus, quia Deus in carcere hunc descendit, vt cū homine sit, sicut de Ioseph Sapiēs ait. Descenditq; cum illo in foueā, & in uinculis nō dereliquit eum. Sap. 10.

B Sicut enim ex inferno paradysum fecit Christus, cū ad illū descendit, ita ex carcere paradysum facit. Est carcer, in quo somnia exponuntur à Ioseph, quia in religione apparet veritas somniorū mundi, in ea enim cernitur vanitas eorum, quæ in mūdo sunt. In ea dicitur illud Psal. Velut somniū surgentiū Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Si omnia mundana vana non putas, nescis cū Ioseph somnia interpretari in carcere. Ligaris quidē in religione, quasi in carcere, sed audi quibus vinculis. Audi fili (ait Sa- Eccl. 6.

C piēs) & accipe consiliū intellectus, inuice pedē tuū in cōpedes illi, & in torques illi collū tuū, subiice humerū tuū, & porta illā, & ne accedieris uinculis eius, in nouissimis enim inuenies requiē in ea, & cōuertetur tibi in oblectationē, & erunt tibi cōpedes illius in protectionē fortitudinis, & bases uirtutis, & torques illius in stolā gloriæ. Decor enim uitæ est in illa, & uincula illius alligatur a salutis. Carcer sapiētiae religio est, vincula in ea sunt, sed alligatur homo in salutē aternā, & torques illius aureus est. Alligatur homo, vt Deo adhæreat, vt vanitati mūdi non seruiat, vt vas sit in honorē, non in contumeliā. Cum religiosus id Deus facit, quod Salomō cū filiis Israel, de quo 3. Reg. di- 3. Reg. 9.

Fecit Solomon tributarios. De filiis autem Israel non constituit

Concio IIII. ad Religiosos

Salomon seruare quęquam, sed erant uiri bellatores, & ministri eius
 & principes, & duces, & pręfati currum, & equorum. Ita om-
 ninō Deus in domo sua disposuit, sicut enim in magna do-
 mo sunt vasa aurea, & argentea, sunt etiam vasa fictilia, ac
 vilia, & in domo regis sunt principes viri, ac illustres, &
 sunt alij ministri inferioris ordinis. Et sicut Rex Babylo-
 nis de pauperibus terrę reliquit vinitores, & agricolas, no-
 biles verō, ac principes viros secum duxit, ita Deus homi-
 nes viles in seculo relinquit, vt temporalia curent, vt gene-
 rationi vacent. Religiosos verō noluit his occupari, sed ipsi
 vacare, & ideō a populis sustentari, dicente Psalmo: Labo-
 res populorum possederunt, ut custodiant iustificationes eius, & le-
 gem eius requirant. Id ipsum Sapiens ait. Homini bono dedit
 Deus sapientiam, & scientiam, & letitiam. Peccatori autem dedit
 afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tra-
 dat ei, qui placuit Deo. Et hac ratione sustinere Deus peccato-
 res solet, vt religiosos iuuent in temporalibus.

Sed iam vincula religiosi attendamus, & vota explicē-
 mus, quibus ligatur, videamusq; quo pacto ea seruare de-
 beat, ne incurrat in crimen, quod sapiens vitandum mo-
 net, & meritō, ait enim, Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere.
 Optimum certē votum est, & ideō Deo gratum, & mere-
 tur homo, cum illud emittit, & quando postea exequitur,
 & opus ex voto factum maioris est meriti, vt probat Di-
 uus Thomas. 2. 2. quęst. 88. artic. 6. quia pręter laudem
 virtutis, cuius opus exercetur, accedit decor religionis, quę
 opus illud in Dei cultum ordinat. Et sic intelligi potest il-
 lud Psalmi, quod pluma argenteę deaurantur in colum-
 ba, quando virtutum opera splendorem accipiunt ex rela-
 tione in Deum. In cuius signum in Leuitico dicitur: Sacri-
 ficiū, quod thus habet coniunctum, offerri in suauissimū
 odorem Domino, per thus verō mentis in Deum relatio
 significatur. Vouisti o homo, rectē fecisti. Sed caue, ne de
 illis sis, de quibus sapiens ait. Ventus, & nubes, & pluuie non
 sequentes, uir gloriosus, & promissa non complens. Qui enim pro-
 missa retractat, odibilis Deo est. De quo Sapiens ait. Est
 qui promittit, & quasi gladio compungitur conscientie. In quem
 locum

4. Reg. 25

Psal. 104.

Eccle. 2.

D. Tho.

Psal. 67.

Leuit. 2.

Prover. 25.

Prover. 12

- A** Beda ait. Quidam promittunt, at ubi tentatio terrenis, siue *Beda.*
 blandiens impedimentum præstiterit, deserunt quidē cæ-
 pta, sed tamen conscientia promissi, quasi gladio pungun-
 tur. Qui enim votū non implet, gladio tranfuerberatū cor-
 gerit. Rectē ergo monet Sapiēs. *Vouisti Deo, ne moreris red-*
dere, quibus verbis non solum fidelitas commendatur, sed
& promptitudo, ac celeritas, quia bis dat, qui cito dat, & hi
larem datorem diligit Deus, ut Paulus ait. Ideo Dominus per *2. Cor. 9:*
Michæam ait. Præ eo quas fides desiderauit anima mea, id est, *Mich. 7.*
primas fides, quæ vulgo dicuntur (Breuius) prompto enim,
ac celeri animo vota reddenda sunt. Displicet enim Deo
infidelis, & stulta promissio. Infidelis enim est, qui pro-
missis non stat. Primum promittimus obedientia. Cuius
- B** exēplar singulare Christus fuit. De quo Paul. ait. *Et quidē* *Heb. 5.*
cum esset filius Dei, didicit ex his, quæ passus est, obedientiam. Ex
perientia obedientiā didicit, & ei magistri fuerunt flagella,
clauī, crux. Venisti ad scholam obediētæ, cum religionē
intraisti, ait Basil. Vis nosse, quomodo illam discas? Scito *Basil.*
conciones esse lectiones emortuas, vis lectionem viuam,
qua discas obediētæ bonas Didicit ex his, quæ passus est,
opere obedientiam imple, à mandatis tuis intellexi. ait Psal. Psal. 118:
Aliquo ergo die, vel aliquib⁹ cura perfectē obedire, & tan-
ta bona obediētæ experieris, ut plura sic discas de obe-
dientiæ bono, quàm si multas de hac re cōciones audieris.
Sic Christus didicit: Qui factus est obediens usq; ad mortem, id *Philip. 2.*
est, continuo obediuit, non vno vel duobus annis, sed om-
- C** ni vitæ tempore, usq; ad mortem, vniuersa vita obediuit,
 quā clausit obedientia, dum inclinato capite emisit spiritum. *Matth. 27.*
 Vel aliter, usque ad mortem, id est, non in rebus facilibus
 solum obediuit, sed in difficilimis, ut mors crucis fuit. *Ber Bernard.*
 nardus aliter explicat illud, *didicit ex his, quæ passus est, obe-*
dientiā, id est, didicit in corpore, ex his quæ passus est in ca-
pite, quasi dicat: Maxima sua obedientia edocuit corpus
suum mysticum, quomodo oporteat obedire. Primus ho-
mo inobediens fuit, & sua inobediencia nos expulit à pa-
radiso, & exēplo suo homines inobedientes fecit, & mun-
dum impleuit inobediencia. Secundus vero Adā sua obe-
dientia

Concio IIII. ad Religiosos

diētia nos introducit in paradīsum, & exemplo suo nos A
docet, obediētes esse, & quasi compellit in paradīsum, &
& obediētiā intrare.

Sed quid est obediētia? Certē vita obediētis, & obediē
tia est veluti continuū sacramentum sanctificans iugiter re
ligiosum. Sicut enim sacramenta sanctificant nos, & sub vi
sibili signo est diuina vis sanctificans animam. Ad eū mo
dum obediētia perficit nos suo modo, Et quemamodum
exteriora sacramentorum in minima sunt, vt aqua, species
panis, & vini, verba, oleum. Nec tamen ex his exterioribus
pensanda est eorū vis, quæ mira interius latet, ita si opera
exteriora attendas, quæ obediētia iniungit, aliquando mi
nima videbuntur, sicut & illa mandata, de quibus celestis
magister ait. *Qui soluerit unum de mandatis istis minimis.* Sed B
in his minimis latet diuina vis, animam perficiēs. Sicut en
im ingressus officinā eximij pictoris, & pulcherrimas ima
gines depictas admiratus, interrogas, quibus instrumentis
hæc facta sunt? Audis verò minimis, ac vilibus penicillis
formatas fuisse, quia illis vt instrumentis vsa fuit docta ar
tificis manus. Sic imaginem suam, Deus in nobis perficit
minimis obediētiæ operibus. Noli ergo despiciere mini
mos penicillos, quia instrumenta sunt diuinæ manus nos
perficiētis. Si verò quæras, vnde tanta vis, ac celsitudo ope
rum obediētiæ sit, dica n tibi, quia diuina voluntas illis
adest, nec minimum putandum est, quod Deus præcipit.
Sicut enim adamas, vel margaritum positum in annulo,
siue aureo, siue argenteo, siue plumbeo, illum reddit maxi C
mi pretij, ita diuina voluntas, cuiusq; rei ad sit, illam pre
tiosam reddit. Hinc Christus ait. *Non relinquit me solum, quia
ego, quæ placita sunt ei, facio semper.* Hinc etiā dixit Raphael
Tobiæ. *Nolite timere. Etenim cum essem vobiscum, per uolunta
tem Dei eram, ipsum benedicite, & cantate illi. Quasi dicat, no
lite mirari, quod cū ego vnus sim ex septem spiritibus, qui
in cōspectu Dei sunt, in terram descenderim, & officiū mi
nistri, ac pedisequi gesserim, quoniā id faciebam Dei vo
lūtate, atq; præcepto. & quidquid Deus præcipit, licet infi
mū videatur, magnū est, nec inde ens supremo seraphino.*

Memo-

Matth. 5.
Simile.

Ioan. 8.

Tob. 3. 2.

- A** Memoria profecto mandanda sunt verba Raphaelis, v^t nihil nobis indecens, aut minimum putemus, si obedientia iniunctum fuerit, quoniam per voluntatem Dei illud præstas, facere verò, quod placitum Deo est, maximum omnino est. Obediamus ergo, vt votum impleamus obedientiæ. Cauenda verò inobedientia est, quã nullus sustinere valet, nec terra ipsa. Vnde Dñs in Leuitico ait. *Custodite leges meas, & iudicia mea, & facite ea, ne nos euomat terra, quã intrauri estis.* Leo denorat inobedientem Prophetam. *Mare 3. Reg. 13* Iona inobedientem non patitur. Paradisus non sustinuit inobedientes. A regno expellitur Vasthi, quia inobediens, *Esther. 1. 2* euomit deniq; terra inobedientes, quomodo ergo eos religio sustinebit? Secundum votum est paupertatis, quo omnia terrena relinquuntur. Sed vt quid ea relinquenda sunt? Certè vt Christum citius, ac liberius sequi possis, eumque crucifixum imitari. Augustinus ad Probã ait. Diuitiæ multas sunt deliciarum, cõtra paupertas mater est crucis, multa habet pauper, quæ patiat, sicut multa habet diues, in quibus delectetur. Sicut Rebecca in Camelo sedens vidit deambulantem Isaac, & descendit de Camelo, ita videtes animæ Christum sponsum pauperẽ, vt eum imitentur, omnia relinquunt. Sicut vestibis regiis mundatus est Dauid, vt arcam duceret in regiam, ita vt nos Christus duceret in cælum, pauper factus est, quem vt imitentur sancti, nudant se, ac bonis expoliant. Difficilè enim Christum diues sequitur. Quarit Bernardus, cur Deus Petrum super aquas fecerit ambulare, cum Israëlẽ super aquas maris non duxit. Et respondet. Nimio pondere grauabantur Israëlites onerati diuitiis Ægypti. Sed Petrus, qui prius dixit: *Eccẽ nos reliquimus omnia*, aptus erat, vt super aquas ambularet. Sed quod impedimentum diuitiæ præstant, ne Christum liberè sequamur? Refert Arist. Plin. & hi, qui de rerum naturis scripsere, Piscem esse miræ virtutis, qui Græcis dicitur Echeneis, Latinis Remora, & cū parauis sit quãtitate, si adhareat nauigio, illud detinet, licet vi vëtorũ, ac remorũ duceretur. Quo docemur, aliquod posse esse impedimentũ ei, qui viam agit in cælum, factus illo spiritu,

Concio IIII. ad Religiosos

- Psal. 143.* de quo *Psaltes* ait. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Sed quod illud? Certè cupiditas diuitiarum, parua res hæc cupiditas est, quia parua sunt ea, quæ concupiscit, sed non parum detinet viam agentes in celum, licèt sint de his, qui vt nubes volant. Sicut ergo Pharaõ desiderantes Israelitas Deo sacrificare detinet, dicens, opprimamus eos operibus duris luti, & lateris. Ita dæmon quos videt desiderantes sequi Christum, cupiditate tenet.
- Exod. 7.* Maximam difficultatem Christus posuit in diuitis salute, adeo vt dixerit, difficilius esse, diuitem intrare in regnũ celorum, quam camelum per foramẽ acus. Ex quibus verbis quidam collegerunt, impossibile esse diuitem saluari.
- Matth. 19.* Sed id hæresis est, vt patet in Concilio Gangrensi, & refer tur distinctio. 30. cap. hæc autem. Qui dixerit diuitem in iustitia, & bonis operibus non saluandum, anathema sit. Licèt verò saluari possit, difficile tamen, quia diuitiæ spinæ sunt verbum Dei suffocantes, licèt enim cum verbum Dei audierit, proponat bona agere, tamẽ tot curis grauatur, & humanis respectibus, vt nihil opere pascet. Et in diuitiis radicem habet omnium peccatorum. Ideo Paulus.
- Concil.* Radix omnium malorum cupiditas, quia sicut arbor à radice virtutem fructus producendi recipit, ita à diuitiis fomentum recipiunt vniuersa peccata. Hinc fit, vt diues multum timere debeat, salutẽ amittere sempiternã, & ideo à Deo maximè deberet perpetuò pendere. Id verò silentio non est prætereundum, quod camelo similẽ dicat Christus diuitem, sicut enim camelus absq; debitã proportionẽ est, ita & diues absque proportionẽ esse solet in multis, in fustigatione, in aliorũ despectu, in vestibus, in dõmo, in cõuiuuiis, innumera enim in eis superflua videbis, & absq; debito ordine, ac proportionẽ. Deinde genuflectit camelus, vt oneretur, ita diues, cum multa quærat, ac ambiat, sapẽ genuflectit his, qui ea præstare possunt, & vt amplius oneretur, genuflectit. Cum ergo a deo difficile sit, diuitẽ saluari, qui intensẽ salutẽ cõsequi oprat, omnia dimittit, sic enim liberius Christum sequi, & facilius salutẽ cõsequi poterit.
- 1. Tim. 6.* Secundo in paupertatis voto ostẽdit homo se virũ optimum,

- A** timum, & ad perfectionem tendentem. Aiebat Socrates. *Socrates.*
 Quid est in causa, quod cum in theatro conuenit vniuersus populus, si dicat is, qui vniuersis præest, surgant scholastici, soli illi surgunt, si dicat, surgant mercatores, soli illi surgunt. Si verò dicat surgant viri boni, & optimi ciues, nullus non surgit. Certè, ait Socrates, omnes credunt se viros bonos, amore sui cæci, vel videri volunt viri boni, licet non sint. Sed qua in re agnoscentur viri boni? Certè ille vir bonus est, & segregatus à peccatoribus, qui viam tenet contemptus omnium, quæ in mundo sunt. Dux sunt viæ, quæ probos ac improbos separant, quæ significantur in diuisione Abrahæ, & Loth, cum enim ab inuicè discessuri essent. *Genes. 13.*
 eleuatis oculis vidit Loth omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur sicut paradysus Dñi. Elegitq; sibi Loth regionē circa Iordanē, & recessit ab Oriente. Abraham vero habitauit in terra Chanaan. Ita ergo duplex est in mundo via, altera, quæ ducit in Sodomam, diuitiæ, scilicet, ac delitiæ, & hæc viâ peccatores tenent, qui temporalia magnificiunt, ac sectantur. Boni vero ea paruipendunt, ac vilia reputant, implentes illud. *Si separaueris pretio sum à uili, quasi os meū eris.* Et hæc est scientia sanctorū, quā à Domino traditam Moyse Sapiens ait, vt negaret se filiū filia Pharaonis. *Magis eligens, siliigi cū populo Dei, quā temporalis peccati habere iucunditatem. Cui similē æstimabo generatio-* *Hiere. 15.*
nē istam? ait Christus de peccatoribus loquēs. Similis est pueris sedentibus in foro. Pluris æstimat puer pomū, quā regnū, *Sap. 10.*
C sic peccator temporalia æternis præfert. Nolite pueri effici sensibus. Deinde puer currit, ac discurret, vt capiat atomos, vel quid inane, quæ si non capit, in vanū cucurrit, si cepit, quid obsecro habet? Ita peccator maxima sollicitudine currit, vt temporalia assequatur, si illa nō obtinet, irrisum putat, si obtinet, quid obsecro habet? Num satiabitur? *Satiabor, cum apparuerit gloria tua,* dicit rex, qui omnibus terrenis abundabat. De omnibus temporalibus illud pronūtiari poterit. *Non implebit manum suam, qui metit, & sinum suum, qui manipulos colligit.* Nec mirum, cum proportio nō sit inter animam spiritualem, & ista corporalia. Si aliquis tibi di- *Psal. 16.*
Psal. 128.
 Rr 5 ceret,

Concio IIII. ad Religiosos.

cēret, volo implere intellectum tuum pecunia, voluntatem A
 tritico, thecas scientia, ac fide, horrea charitate, ac virtuti-
 bus, irrisorem eum diceres, non enim hæc proportionem
 habent inter se, & ideo dicendum potius est, intellectum im-
 pleti fide, & scientia, voluntatem virtutibus, thecas numis,
 horrea tritico, hæc enim sibi conueniunt, & vnum altero
 impletur. Nihil ergo temporale spiritum satiabit, quia
 proportio nulla est, & extrinsecus in corpore manent, nec
 interiora penetrant. Hac ratione sitim sedare nequeunt.
 Sicut enim sitiens non satiatur, si aquæ calicem effundat ex-
 trinsecus, nec aquam bibat, quia eo aqua non peruenit, vbi
 sitis est, ita temporalia in corpore manent, anima verò est,
 quæ sitit, quæ est veluti terra sine aqua. Quid hinc iusti B
 colligunt? Quidam quidem similes sunt apibus, quæ per
 flores discurrent, & ex eis minimum quid colligant, quod
 difficile videri potest, & eo collecto recedunt, vt inella con-
 ficiant. Ita iusti ex temporalibus ea solum decerpunt, quæ
 1. Tim. 6. ipsis necessaria sunt, dicuntq; cum Paulo. *Habentes alimen-
 ta, & quibus tegamur, his contenti sumus*, & cum hæc decer-
 pserint, ad spiritualia mella conficienda redeunt, imitantes
 columbam, quæ ad arcam reuersa est, nec vt coruus man-
 sit in cadaueribus. Et hoc ipsum humanum cor in sua figu-
 ra ostendit, cuius pars extrema punctum est, suprema ve-
 rò dilatata, quia temporalia in puncto tangere debet, ad
 celestia verò dilatari. Reprobantur à Deo, qui se in ter- C
 ram proiecerunt, vt aquam biberent, necesse enim illis fuit
 ad id arma de manibus deponere, eliguntur verò, qui
 altera manu arma tenent, altera verò aquam bibunt. Sed
 quoniam difficile est, diuitiis abundare, nec eis obrui, qui
 ad perfectionem anhelant, non solum temporalia despi-
 ciunt, sed opere relinquunt, quo se viros probos, ac opti-
 mos ostendunt, dum non solum temporalia vilia ducunt,
 sed etiam nihili ea reputant, & ideo relinquunt. Quo fa-
 cto charitas perficitur. Vnde Augustinus libro 83. qua-
 stio. 36. tomo 4. interrogans, qua re charitas crescat, ait.
 Charitatis venenum est spes adipiscendorum, aut retinen-
 dorum temporalium, nutrimentum eius est imminutio cu-
 piditatis,

Simile.

Gen. 8.

Iud. 7.

August.

- A** piditatis, perfectio nulla cupiditas. Quisquis igitur eam nutrire vult, instet in minuendis cupiditatibus. Cum ergo in corde est amor Dei, & amor aliquis terrenorum, imperfectus erit Dei amor, cum verò nullus terrenorum amor fuerit, perfecta erit charitas. Cum ergo ex corde dixeris: *Ece nos reliquimus omnia*, cum omnia arbitraris detrimenta, & ut stercore, ut Christum lucrificas. Cum dicis cum Propheta. *Aspexi terram, & ecce uacua erat, & nihili*, cum solus Deus manet in corde tuo, quia reliqua omnia ab eo deturbasti, tunc perfectus in charitate eris. Hoc verò efficitur paupertatis voto, quò rectè præstito vniuersa terrena abiiciuntur.
- B** Verè temporalia omnia curanda non sunt, sed æterna. Cum Christus Dominus per templum transiret, nec curaret amplitudinem ædificij, dicunt ei discipuli. *Magister aspice, quales lapides, & quales structuræ.* Et Christus ea non curanda dicit, quia cito: *Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.* Non attendit Christus superba ædificia, ac structuras, quia alia negotia gerebat maioris momenti, quibus vehementer intendebat. Sicut qui in curiam venit, ut negotium agat maximum, ut vitam scilicet, & substantiam feruet, ita illi negotio intendit, ut non curet videre superbas magnatum domos, ac hortos amœnos. Occupauerat Christi animum negotium salutis hominum, ei intendebat totis nervis, & ideo parentes relinquebat, dicens: *In his, quæ patris mei sunt, oportet me esse.* Eadem de causa cibum non sumebat aliquando, sed dicentibus mādūca, aiebat: *Cibus meus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me.* Et donec dixit: *Opus consummaui, quod dedisti mihi, ut faciam*, non quieuit. Ita ergo & nos deberemus operi salutis nostræ sic intendere, ut omnia tēporalia negligereamus ac relinqueremus. Deinde non attendebat Christus Dominus fabricam tēpli, quia aliud in cēlo videbat peramplius, cui tēplum Salomonis collatum tuguriolū erat. Duc nunc regem in paruum oppidum, & dic, ut aspiciat domum pauperis agricolæ, & illius ornamenta. Certè si consideratione ascenderes caelestem Hierusalem, & illius diuitias contemplareris, vilescerent tibi continuo cuncta temporalia

815 Concio IIII. ad Religiosos

Psal. 83

ps. 118

Bern.

Num. 16

Hiere. 48

poralia. Hierusalem ascendant super cor vestrum, & dicetis: **A**
Melior est dies una in atris tuis super millia. Non ergo mirum,
 quod religiosus cuncta deserat terrena, qui corde vidit ce-
 lestia. Sed tertiam rationem Christus adiicit, cur tēpli stru-
 cturam nō consideraret, quam etiam rudes percipiunt. Et
 ea est, quod cito non manebit lapis super lapideam, qui nō
 destruat. Hinc Bernard. in declamatione super *Ecce nos*
reliquimus omnia ait. Mūdus transit, & cōcupiscentia eius,
 relinquere hęc magis expedit, quam relinqui. Spiritualis
 homo hac ratione non indiget, sic enim ei vilescunt terre-
 na, vt quauis aterna essent, ea nō curaret, sed rudis, & car-
 nalis homo audiat, cras hęc omnia necessariō relinquen-
 da. Si nobilis vir viam ageret, & in tugurium deueniret mi-
 serum, ac male compactum, vbi à temporis iniuriis secu- **B**
 rus non esset, properaret inde exire, vt in aulam veniret
 suam. Sed miser homo, cui tugurium illud placet, illud re-
 linqueret, cum videret minari ruinā, veligni ardere. Si ea,
 quæ mundi sunt, non relinquis, quia vilia, quia meliora in
 patria habes, saltem relinque, quia ruinā minantur, & quo-
 tidie decidunt. Quando terra absorbit Dan, & Abiron,
 omnis Israël, qui stabat per girum fugit à clamore pereun-
 tium, dicens: *Ne forte & nos terra deglutiatur.* O homo, non vi-
 des terram apertam, quot deuorat? Non attendis gemitus
 pereuntium, vlulatus, damnatorum, quomodo ergo nō fu-
 gis? quomodo stas securus? Hieremias prædicens vastitatē
 Moab, eius exemplo reliquos sic monet. *Vox clamoris de*
Hormain, vastitas, contritio magna, contrita est Moab, annuntiate **C**
clamorē paruulis eius, fugite, saluate animas uestras, & eritis quasi
myricæ in deserto. Saluabuntur, qui fugerint ex eis. Solus fu-
giens saluatur, qui omnia relinquit, saltem affe-
ctu, sed melius est effectu relinquere, vt
facit vouens paupertatem, &c.

CON-

A

CONCIO. V.

Adeosdem Religiosos, de Dei, & proximi dilectione, quæ singulariter ab eis exhibenda est.

T H E M A.

- B) *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est Vinculū perfectionis, & pax Christi exultet in cordibus vestris, in quem vocati estis in vno corpore, & grati estote. Colos. 3.*

V M ex Persidis captiuitate reuersi essent filij Israël, id primum curauerunt, priusquàm domos extruerent, aut quid aliud facerent, vt ignem inuenirent, quam Deus de cælo miserat, ad offerenda sacrificia, & sacerdotes, qui

2. Mach. 1.

in captiuitatē ducti fuerant, absconderant. Ex quo factum est, vt à Deo, & à rege Persarum multa dona acceperint.

- C) Ignis quidem nobis datus est, quo vniuersa sacrificia Deo offeramus, quo si fuerint oblata, grata erunt, sin minus ingrata, & hic charitas est. Sicut antiquū ignem Deus Moy- si dedit, ita & hunc ipsemet venit accendere in terram.

Vnde ait. Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo, nisi ut accendatur? Ad id ipsam etiam Spiritum sanctum misit, qui

Luc. 12.

ignis est, vt hunc in nobis accenderet ignem, quia vt Paulus ait. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritū san-

Roma. 15.

ctum, qui datus est nobis. Et sic impletum est illud Psalmi: Ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Si hic ignis

Psal. 17.

non adsit, quicquid Deo obtuleris, nihil obtulisti, quia nihil tibi prodest, vt Paulus ait, licet maxima offeras. Cum

1. Cor. 13.

ergo

Concio V. ad Religiosos

ergo Religiosos innumera debeat Deo offerre dona, ne **A**
 vniuersa vana sint, & ingrata, hunc ignē charitatis abscon-
 ditum querere debet primū. Non solum enim charitas
 pręstat inter reliquas virtutes, vt aurum inter metalla, sed
 est veluti metallum, à quo ponderet valor reliquorum me-
 tallorum, cuius contactu reliqua metalla valorem accipe-
 rent. Est enim charitas omnium virtutum forma, sine qua
 omnes virtutes sunt quasi materia informis, quę est pro-
 pte nihil. Et hac ratione charitas à nobis primum querenda
 est, qui ex Babylonica captiuitate rediimus, sicut illi
 ignem primū quęsierunt. Vnde monet Ioannes: *Suadeo*
tibi emere à me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias. Dixit
 verba ista Episcopo Laodiceę, qui putabat se diuitē, quia
 multa habebat bona opera, cum tamen pauper esset, quia **B**
 hac charitate carebat. At ergo, dicam tibi, quomodo di-
 ues fias. *Eme à me aurum ignitum, probatum, id est, charitatem*
quę omnibus pręstat, tãquam aurum, & quę diuites red-
dit homines, vt aurum. Dicit verò *ignitum, probatum, id est,*
fit charitas pura, & nihil habeat admixtum terrenę cupi-
ditatis, igne enim aurum purum redditur. Beda intelligit,
 charitatem pressurarum, & afflictionum igne probatam,
 & examinatam, aut talem, quę nullo igne afflictionis con-
 sumatur. In Gręco habetur, *suadeo tibi, emere à me aurū*
ignitum ex igne, id est, igne probatum, & ex igne nunc ex-
tractum, quia tunc purissimum est aurum, vel ignitum, &
iterum ignitum, id est, valde purum. Verbum illud emere
 à me, apte positum est, ac si diceret. Etiam cum volupta- **C**
 tum dispendio habere cura hanc charitatem, etiam si dolo-
 res perferendi sint. Quod enim emittit, non gratis posside-
 tur, sed pretio dato. Sic etiam Paulus ait. *Redimentes tempus*
quoniam dies mali sunt, id est, tempus, etiam cum rerum tem-
poralium iactura habere quærentes ad beneficiū. Sic
 etiam Sapiens ait. *Veritatem eme, & noli uendere sapientiam,*
 id est, retine veritatem, etiam si oportuerit multa perdere
 eius causa, & noli virtutem dimittere, etiam si plura tibi la-
 cra occurrant.

Licet verò ab vniuersis fidelibus hic amor iure exigatur,

Apoc. 3.

Beda.

Ephes. 5.

Prov. 23.

De die & proximi dilectione. 320

A tur, præcipuè tamen ab anima religiosa, quæ Dei sponsa singulari ratione est. Vniuersos fideles Paulus vocat domesticos Dei, & tanquàm domestici, & ministri eius debent eum diligere. Anima verò religiosa sponsa est quadam peculiari ratione, & ideo plas Deum diligere debet, quam reliqui. De qua proinde illud intelligitur, quod sponsus ait.

Ephes. 2.

Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubine, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris sue, electa genitricis sue. Hæc vna religiosa anima est, quæ Deus singulari dilectione prosequutus est, quæ colubæ similis est, quæ perfecta est, quia in schola perfectionis electa est de mundo, ego elegi vos de mundo. Hæc vniuersa reliquit, vt Deo ardentius adhæreat. Ad hanc Psalt. loquitur:

Cant. 6.

Psal. 44.

B Audi filia, & uide, inclina aurem tuam, obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, quia concupiuit rex decorem tuum. Et anima, cum religionem intrauit, id præstitit, reliquit domum patris, & patriam, vt sponso adhæreat, oportet ergo ipsam in hoc amore crescere, ac gradus huius dilectionis nosse, scalam nouerit, per quam in Deum conscendere debeat, qui in fine scala est, vt apprehendatur.

Bernardus, & Thomas in opusculo de amore Dei gradus huius scalæ numerant. Primus gradus est, in quo charitas facit languere vtiliter. Attende sponsam hoc amore languentem. Nuntiate dilectio meo, quia amore languero. Sed infirmitas hæc non est ad mortem, sed ad mortem mortis. Est enim languor à peccato, qui aufert animæ gressum ad illi-

D. Tho.

Psal. 67.

cita, & iacere facit præ humilitate eā, quæ prius stabat erecta. Mutat gustum, vt non ei dulce sapiant vanitates mundi. Mutatio hæc est dextere excelsi, eius, scilicet. Qui pluuiā

Cant. 6.

voluntariam segregat hereditatis sue, infirmata est, tu uerò perfectisti eam, quoniam virtus in infirmitate hac perficitur. Recte ait. infirmata est. Sicut enim infirmus ambulare non potest, sed nec stare, gustum amittit, & debilis est, qui prius fortis erat robore. Ita homo Deum diligens, non solum infirmus peccato est, sed & mortuus. Vnde Paulus: Existimat uos mortuos esse peccato, uiuentes autem Deo in Christo Iesu. Sed quoniam aliquæ reliquię

Rom. 8.

peccati

Concio V. ad Religiosos

peccati adhuc manent in homine initio dilectionis, ideo non omnino mortuum peccato dicimus, sed infirmum, quia iam ad vana vires non habet, non ei dulce sapiunt, ut prius, sed ea auersatur, iacet in sui cognitione, marcidus est. Et hæc omnia dilectio facit Dei.

Gregor. 2. Secundus amoris gradus est, cum facit Deum quærere incessanter. Hinc Gregorius. Vis amoris intentione multiplicat inquisitionis. Prius, sicut sponsa, cum infirma esset, quæ fuit Deum in lecto, sed iam conualescens per vniuersa discurret, eum inquirens. Et quæ infirma dixit: in lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea. Surgens ait. Surgam, & circuibō ciuitatem, quæeram, quem diligit anima mea. Sic

Psal. 104. monet Psaltes: Querite faciem eius semper. Qui sic quærit, omnes interrogat, sicut sponsa. Num quem diligit anima mea uidistis? Nec in aliqua re sistit, donec inueniat dilectum, sicut

Ioan. 20. Magdalena, quæ vidēs in sepulchro Angelos, cum Iesum quæreret, nec eos alloquitur, nec moratur, sed breuiter eis respondens, ab eis se auertit, & conuersa retrorsum vidit Iesum stantem. Sic Sponsa ait. Paululum cum pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea. Hic gradus à primo ortum habet. Cum enim anima ea, quæ mundi sunt, reliquit, cum illa ea non gustat, alia quærit, in quibus delectetur. Et sicut recidens à termino à quo, quærit terminum ad quem, & recedens longius ab Hispania versus Indos, illuc properat, ita anima Deum incessanter quærit, cum

Psal. 76. vana reliquit, sic ille agebat, qui ait. Renuit consolari anima mea, in creatura scilicet, memor fui Dei, & delectatus sum. Et ite

Philip. 4. rum. In toto corde meo exquisiuit, ne repellas me à madatis tuis. In Deo delectationem quærit iam iustus, sicut Paulus monet. Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. Et Psaltes:

Psal. 36. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Sed Bernardus sermone quinto, in capite ieiunij ait. Quomodo ais o Paule gaudete, delectare, ac si id in mea esset potestate, sæpè gaudere in Domino vellem, nec tamen possum. Respondet: Affectus quidem appetitus non semper in nostra est potestate, est tamen affectus voluntatis, & ipse appetitus affectus etiam excitari à nobis potest. Sic etiam

Grego-

De Dei & proximi dilectione. 321

A Gregorius expendit illud Psalmi: Laboraui in gemitu meo, la-
uabo per singulas noctes lectum meum. Quid est laboraui in ge-
mitu meo: laboraui, vt gernerem, & continuo tãta ad fuit la-
chrymarum copia, vt lauarem lectum meum. Vis o homo
de peccato dolere: labora paululum, carnem macera, con-
sidera mala peccati, & facile dolorem inuenies. Eodẽ mo-
do de gaudio philosophãdum est, vis gaudere: cura, vt gau-
deas, considera bona Dei tui, considera gloriam tibi para-
tam, & spe, ac charitate lætaberis. Est enim fructus charita-
tis gaudium.

Grego.
Psal. 6.

Tertius amoris gradus est, quo amor facit sustinere infa-
tigabiliter, & fortiter in omnibus agere. August. Omnia Aug.
grauia, & immania prope nulla facit amor, etiã ipsam mor-
tem. Huc putabat se ascendisse, qui aiebat Paratus sum tecum Luc. 22.

B & in carcerem, & in mortem ire. Sed statim patuit, nõ ad eum
gradum peruenisse. De his, qui ad hunc gradum peruene-
runt, meminit Dñs Hieremie. 2. cum ait. Recordatus sum tui,
miserans adolescentiam tuam, & charitatẽ desponsationis tue, quã-
do sequita es me in deserto. Quasi dicat, cum dilexisti me tan-
quam sponsa sponsum, & vitam desertã mei causa ingressa
es. Qui ad hũc gradũ ascendit, implet, quod Arist. ait. Dis-
ficile facili magis eligendũ. Qui enim Deũ ardentem amat,
quò difficiliora se offerũt sustinẽda, eò magis lætatur. Et hic
implet illud. Diliges Dominũ Deum tuũ ex tota fortitudine tua. Marc. 12.
Aristo. ait. Nullus magis sustinet terribilia quã fortis. Au-
gust. Fortitudo est amor facile tolerans omnia propter id, Aug.
quod amatur. Quinq; verò terribilia dicit Aristot. inopiã,

Aristo.

C malã opinionem, &gritudinẽ, inimicitiam, mortẽ. Diligere
ergo Deũ ex tota fortitudine est sustinere pro eo inopiã,
si oportet. Hinc est illud. Si dederit homo omnẽ substantiã do-
mus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eã. Sic amans, & for-
tis Paulus omnia arbitrat ut stercora, ut Christũ lucrifa-
ciat. Ille, qui in Deũ peccat, ut substantiã nõ amittat, debi-
lis, & nõ fortis amator dicẽdus est: Qui verò vniuersa relin-
quit Dei causa, etiã cũ nõ tenetur, ut religiosus, ex tota for-
titudine Deũ diligit. Secundo ad eãdem fortitudinẽ perti-
net, infamiã pro Christo sustinere. Sic faciebat, qui ait. Per

Cant. 8.

Phi ip. 3.

122 **Concio V. ad Religiosos**

- 1. Cor. 4.** infamiam, & bonā famam. Et iterū. Mihi autem pro minimo est, A
ut à vobis iudicer, aut ab humano die. Quid ad te o homo, quòd
illa tibi dicat, rectam te viam nō tenere, si tu nosti, quòd re-
cta incedas via? Tertio, ad eandem fortitudinem pertinet,
sustinere Dei causa inimicitia, nullius amici causa in Deū
peccandū est. Ne sis similis Adā, qui ne Euam cōtristaret,
in Deum peccauit. **August.** Amicabili quadam bene-
uolentia, plerumq; fit, vt offendatur Deus, ne offendatur
Matth. 16. amicus. Sed qui amat patrem, aut matrem plus quam me, nō est me
dignus. Quarto, fortis amans sustinet ægritudinem, & om-
ne corporis malum, ne Deum offendant, fortis vsus sic mel
appetit, vt nec verberibus, nec spinis, nec apū aculeis ar-
ceri ab eo possit. Sic Christum diligebat, qui ait. Quis nos
Rom. 8. separabit, à charitate Christi tribulationē, an angustias? Quinto for-
titer amans mortem sustinet pro Christi amore, si oportet: B
Cant. 8. Quia fortis est ut mors dilectio. Et maiorem hac charitatem nemo
Ioan. 15. habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et certus
sum, quod neque mors, neque vita poterunt nos separare à charitate
Bernard. Dei. Bernardus. Disce Christiane à Christo, quomodo di-
ligas Christum. Disce amare prudenter, dulciter, & forti-
ter. Dulciter, ne illectus, Prudēter, ne deceptus, Fortiter,
ne oppressus ab amore Christi auertaris.
Quartus dilectionis gradus est, quo facit appetere impa-
tienter. Sicut enim stomachus exinanitus appetit cibum,
quē si videre, aut adorari contingat, irritatur appetitus, &
impatienter exoptat, sic anima exinanita ab omni bono
creato, prægustans aliquomodo Deum, ipsum impatiēter C
appetit. Vnde ait. Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibūt me
adhuc sitiēt, & præ concupiscētia deficere solet. Sic Psal. cō-
Psal. 83. cupiscit, & deficit anima mea in atria Dñi. Impatiens professō
fuit Rachelis desiderū dicentis. Da mihi liberos, alioquin
moriar. Cōfundere o anima tanto desiderio illius, quā sic
optat id quo ei dato, debet mori. Mortua enim Rachel est,
cū pareret Bē-iāmin. Quāto ergo desiderio desiderare de-
beres Deū tuum, quo tibi dato, viues in æternū. Dic ergo
Deo tuo. Summū bonū melius es tu mihi, quam decē filij,
da ergo te mihi, alioquin moriar. Videt forsan homo im-
mensum

De Dei & proximi dilectione. 322

A mensum pondus argenti, & auri, quod classis ex Indis veniens defert, & gliscit animus eius, ac ait intra se, quis tantū possit lerei thesaurū. An non anima desideret Deū thesaurū infinitū? Audi desiderantē. *Anima mea desideravit te in nocte, sed es spiritui meo in precordiis meis de mane uigilabo ad te.* Multa Dei desideria in Augustino videre licet in soliloquiis, in quibus ad Deū suspirat, sicut sponsa, quæ optimo desponsata sponso, & ab eo absens est, eius cōspectum desiderat. At. ende ergo o anima cui desponsata sis. *Respondi uos uni uiro, uirginem castam exhibere Christo.* ait Paulus. Sponsus Christus est, sponsa anima tua est. Amor sponsi infinitus est amor sponsæ super omnia est. Desponsatio ætēfina, ac verissima est, ita ut desponsatio exterior figura illius sit. Cur ergo sponsum absentem non queras? Cur eum impatienter non appetas. Cur non dices cum Psal. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus?*

B Quintus amoris gradus est, quo facit, currere velociter. Bernard. Qui amat ardentius, currit velocius, & apprehendit citius, qui famem patiuntur ut canes, restat, ut circumueant ciuitatem, quarant, & currant. Hoc præstabat, qui dicebat: *Quæ admodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Cereus enim currit ad fontem cum sagitta vulneratur, ita ergo anima vulnerata charitate currat ad Deum. Ideo etiam ait. *Cucurri in siti.* Et sine iniquitate cucurri, & direxi. Riuli sunt vniuersæ creaturæ, in quibus philosophi biberunt, & nūc, licet aliter peccatores potantur. Sed Deus fons est vitæ, ad quē properare debemus.

C Sextus gradus est, quo facit stringere indissolubiliter. Ea, quæ hucusque diximus, non requirunt coniunctionem, & præsentiam dilecti, imò absenti potius conueniunt. At vero, cum stringitur dilectus, præsens est. Tunc enim cum sponsa ait. *inueni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Mirabili enim modo anima, quæ superiores gradus conscendit inuenit Deum, tenet eum, & ab eo tenetur, rapit, & rapitur: Anima quæ intinē coniungitur Deo, ut unus spiritus sit cum eo.

Concio V. ad Religiosos

A
 Fœlix anima Deum iam tenens. Fœlicior, si nec dimittat. Sed fortè nosse cupis, quæ nam sit hæc Dei præsentia, certè omni animæ iustæ Deus adest, cum ipse dicat: *Ad eum uenimus, & mansione apud eum faciemus.* Licet enim nō videatur clarè, tamē multos eius affectus experitur. Qui tamen perfectus in charitate est, licet Deū manifestè non videat, id enim solis beatis cōceditur, tamē ea signa Dei præsentis experitur, vt maximis cōiecturis eū sibi adesse sentiat, & tunc eū constringit indissolubiliter. Sed non ita indissolubili vinculo tenetur, vt dimitti nequeat. Dimittitur enim nolens aliquādo à volēte, cum brachia, quæ strinxerat charitas, dissoluit carnalitas. Et tūc animæ accidit illud Psalmi. *Et dimisi eos secundū desideria cordis eorū.* Secundo dimittitur volens à nolēte, cum brachia, quæ strinxerat charitas, soluit infirmitas corporis, vel necessitas. Sic ille ait ad Iacob. *Dimitte me, quia iam ascēdit aurora.* Et Iacob ad eū. *Nō dimittā te, nisi prius benedixeris mihi.* Hoc dimittere est, contēplationē ex carnis necessitate interrompere. Sed sicut non recessit à Iacob, nisi prius illū benediceret, ita hominē non dimittit à contēplatione, nisi magnis muneribus augmentum. Tertio verò dimittitur volens à volēte, cū præuissa aliqua utilitate, vel obedientia, dimittitur contēplatio, quod non est sine maximo fructu. Sic dimissus Tobias fuit, de quo mater ait. *Heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, baculū, scēdētis nostræ, lumen oculorum nostrorū, solatiū uitæ nostræ, spēs posteritatis nostræ, in te uno omnia habentes, te non debuimus dimittere.* Sed sic rationabiliter dimissus rediit cum antidoto cæcidatis, vt verè sit lumen oculorum, & remedium paupertatis, hæc enim Tobias patribus detulit.

C
 Septimus gradus, quo facit ardere suauiter. Sicut calor est prima, & nobilissima qualitātū primarū, sic amor. Sicut calor sursum fert, sic amor. Sicut calor cōgregat homogenea, & ethereogenea disgregat, sic charitas separat animā spiritualem à corporalib⁹, & Deo, qui est purus spiritus, cōiūgit. Sed diuersimodè participatur hic calor. Est enim calere, quod est incipientiū, qui dicunt cū Psal. *Concaluit cor meum intra me.* Est feruere, quod est proficientiū, de quibus

Paul.

Ioan. 14.

Psal. 80.

Genes. 32.

Tob. 10.

Psal. 38.

- A** Paul. *Spiritu seruētes, Dño seruīetes, Est ardere, quod est perfectorū. De quo Psal. In meditatione mea exardescet ignis, Sed hic ardor suauis est in perfectis, absq; vlla poena, imo summa cū suauitate, Magna profecto visio, ardere rubū, nec cōburi, quia suauiter ardet pfectus, nō pœnaliter vt poenitēs;*
Ostauus gradus est, quo facit alsimilari totaliter. Est quedam similitudo inter duas qualitates, vt inter duo alba. Est maior similitudo, quando ex vno recipitur in alio, vt inter sigillū, & cerā sigillatā, sic ergō fit diuina similitudo in homine. Quando gloriā Dñi speculantes in eandē imaginē transformamur. Hæc plena similitudo in homine fit in patria. Cū similes ei erimus, quia nidebimus eū sicuti est, vt Ioan. ait. Nūc vero per charitatē aliquomodo fit, sed diuersimodē, & hic,
B *in patria pro charitatis diuersitate. Cuius rei optimū exemplum apparet in speculo, nā distātia rei, speciē proiciētis, & speculi recipientis causat diuersitatē similitudinis, nam quo minor distātia, eo maior similitudo. Vera enim, & tota facies resultat in speculo distāte, sed in minus distāte plenius secundū quātitatē, & ideo similis. Si ergō plura specula obiiiciantur alicui rei in diuersa distantia, in omnibus tota facies rei illius splēdet. Sed in equaliter pro distātiē diuersitate. Sic ergō Deus in cordibus ipsum diligentiū imprimat speciē, & similitudinē suā, & vniuersi beati recipiūt in seipsis, vt in speculo totā Dei faciē, quia nō habet partē, & partē, sed nō recipit vllus eā totaliter secundum suā, infini-
 finita quantitatē virtutis. In solo Dei filio resplēdet patris
C *imago omninō totaliter, & infinitē, in omni vero creatura quæ finita est, atq; adeo elōgata à Deo, recipitur quidē diuina facies, & tota facies, & imago eius cōpleta, sed nō recipitur totaliter, secundum plenā eius magnitudinē propter distātiā, non quidē loci, sed diuersitatis. Quæ vero creatura magis appropinquat creatori, eo efficitur speculū cōiunctius, vt plenius repræsētet, & recipiat diuinā imaginem. Sic Angeli superiores plenius quā inferiores. Proficiēs ergō in charitate homo, magis, ac magis ad Deum accedit, & ideo magis, ac magis in se auget, & recipit diuinā similitudinē. Ex quibus illud colligendū nobis est, cum, qui perfe-**

Rom. 12
 Psal. 38.
 Exod. 3.

2. Cor. 3.

1. Ioan. 3.

Simile.

Concio V. ad Religiosos

f. ac Deū diligere vult, colligere debere omnem affectū
 ac amorem ad Deū, ita vt interrogata anima, quid velit, re-
 spōdeat solū Deū, & in nihil aliud tēdat nisi nota à Deo.
 Sicut enim nihil est per se bonum nisi Deus, & omnia alia
 propter Deum bona sunt, ita nihil meretur amorem pro-
 pter se, nisi Deus. Reliqua alia Deo volente, & ea, quæ ipse
 vult, mensura. Sicut vniuersa, quæ in tabernaculo erāt, vel
 aurum, vel auro cooperta, ita omne, quod anima diligit sit
 Deus, vel propter Deū. Vt dicat homo cū Paulo: *Viuo ego,*
iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Refert Palladius, inter-
 rogatum sanctissimum patrem ab illo, quæ in re sciri pos-
 set, aliquem in charitate proficere, respōdissē, si uolūtas in
 diuersa, & inutilia non feratur, quæ cor in mille partes di-
 secare solent. Mira hæc profecto in beatis Dei dilectio est, B
 & adeo longè à proprio lucro, ac adeo pura charitas, quod
 si nunc eis Deus diceret, Non præcipio, sed cōsulo, nō mā-
 do, sed mihi magis placeret quod nūc faciē meā non vi-
 deatis, sed in æternos ignes descēdatis, liberū tamē uobis re-
 linquo, vt faciatis, quod uolueritis, mihi tamen gratius face-
 retis, si ignes eligeretis, & calos dimitteretis, eligerent pro-
 culdubio gloria carere, & ignibus cruciari, adeo pura in eis
 est charitas. Ex quo nobis colligendū est, nihil difficilē no-
 bis futurum, si in eo Deo placeamus. Sic enim Deus amo-
 re hominū omnia difficilia præstitit, ne eam nos pretende-
 remus excusationē, quod Deus facilia pro homine presta-
 bat, nos uerò difficilia. Difficilis certē erat circumcisio Si-
 chem, sed amor eam facilem reddidit, nec distulit adoles-
 cens, quin statim, quod petebatur, expleret, amabat enim C
 puellam valdē. Hoc Christus pro nobis præstitit, nosque
 deuinxit, vt pro eo præstaremus. Illud demum de charita-
 te dicamus, quod cū vna sit uirtus, omnis uirtus est, & om-
 nia bona præstat. Vis illud manifestē uidere: illa docet om-
 nia, quæ agenda sunt, quonia *uñctio docet uos de omnibus*, vis
 uiam breuē, vt diuina scias? Ama: dilectio Dei plura docet
 hominē, quam plures anni, quibus studiis vacauit, & plus
 nouit Dei amator, quæ agenda sunt, quā is, qui magna est
 doctrina imbutus. Si enim Deus magnus noluerit. *Spiritu intel-*
ligen-

Galat. 2.

Palladius.

Genes. 34.

1. Ioan. 2.

Eccles. 39.

De Dei & proximi dilectione. 324

A *lignitæ replebit illū: Amor enim efficit, vt fides fit viua, prudentia maxima, discretio, atq; prudētia, vt difficilia valeat discernere, scientia ad inferiora intelligenda, sapientia ad cognoscenda superiora. Hæc enim vniuersa dona charitas secum defert. Hinc Sapiens ait. Anima viri sancti et nuntiat aliquando uera, plusquam septem speculatores speculantes in excessu.* Hinc Psaltes: *Super senes intellexi, quia mandata tua exquisiui.* Approximat namq; diligens ad fontem scientiæ Deū, & inde scientiam haurit. Ideo Psaltes ait. *Dominus illuminatio mea, & salus mea.* Et Christus Dominus: *Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Quis, obsecro, nouit, quæ in Dei pectore sunt, nisi spiritus eius? hunc verò Deus tribuit diligenti se, & ideo plura eū docet, quia non dicit eam seruum, sed amicum, & sic secreta ei aperit. Qui diligit Deum, mundum cor habet, & ideo diuina lux illud illustrat, nec enim est nubes claritatem impediens. Hinc Sapiens: *Scientia sanctorum prudentia, quia sciunt, & sciunt, vt operentur, & hic & nunc sciunt, quid agendum sit, quod ad prudentiam spectat.* Duplex enim scientia est, speculatiua, & practica, hanc diligens Deum præcipuam habet. Proponamus hic viros duos, quorum alter plures libros legit, quibus ars militaris docetur, alter vero per annos operam dedit rei militari, & strenuè in bellis versatus est, quis horum plus nouit? Certè is, qui experientia rem nouit, plus sciet, quo loco castra ponenda sint, quomodo milites in prælium ordinandi.

C Legit alter libros plures, qui docent, quomodo se in curia gerere debeat nobilis vir, alter verò in curia per annos versatus est, & id experientia didicit, plus hic nouit, quam ille. Ita profecto, qui Deum diligit, expertus est militiæ artem, & in ea diu versatus est, cum dæmone conflixit, eum superauit, in curia cælesti conuersatus est, factus ciues sanctorum, & Dei domesticus, & ideo rebus nouit, quæ agenda sunt, quam peccator, qui sola speculatiua scientia plura didicit, & prudentia id præstante, hic & nunc eligit, quæ eligenda sunt, sapiens vero peccator prauo affectu id efficiente, hic, & nunc quod

Eccles. 37.

Psal. 118.

Psal. 30.

Ioan. 14.

Prov. 9.

Concio VI. ad Religiosos

deterius est, eligit. De magno illo Annibale memorie proditum est, cum, cum Athenas venisset, ad scholas, ac gymnasia ductum, & cum in gymnasium intraret, in quo Philosophus docebat, ille ut coram strenuissimo duce de rebus militaribus longum sermonem fecit. Interrogatus Annibal, quid sibi de illo Philosopho visum fuisset, respondit, senes se insensatos vidisse, sed nullum illi similem, qui de re militari ageret, cum illam expertus nunquam fuisset, experientia enim magistros facit.

CONCIO. VI.

Ad eosdem Religiosos de singulari charitate ac dilectione proximi.

THEMA.

De charitate autem fraternitatis non habemus necesse vobis scribere, ipsi enim vos a Deo didicistis, ut diligatis inuicem, etenim illud facitis in omnes fratres, rogamus autem vos fratres, ut abundetis magis. 1. Thef. 4.

Dionys.

ÆP E à Diuo Bartholomæo usurpatam sententiam author est diuinus Dionysius, Theologia nostra, & parua est, & maxima, qua in re ut in aliis authori Christo perfimilis est, qui maximus, & infinitus altera ex natura est, paruus, & minimus ex alia. Quam maxima sit Christi doctrina, quis dicet? quanta de iustitia, & sanctitate scripta sint à sanctis? quot regulæ? quod documēta? eorū numerus nō est. Sed audi quā parua alia ex parte sit, cū in summam colligitur vnico verbo, qui enim diligit proximū, legem impleuit, ait Pau. Plenitudo ergo legis est dilectio, & hoc est illud verbum abbreviatū, quod fecit Dñs super terrā, de quo Ro. 9.

Roma. 13.

Rom. 9.

De charitate ac dilectione proximi. 325

A ex Isa. 10. Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate, quia *Isai. 10.*
 uerbum abbreviatū faciet Dñs super terrā, ubi D. Tho. ait, dici- *D. Tho.*
 tur lex Christi verbū consummans, id est perficiens, quia ni-
 hil ad perfectū adduxit lex, at Euangelium ad perfectum
 adducit seruante, dicitur vero abbrevians, quia quo res per-
 fectior est, eo simplicior, & breuior, Christus ergo in ter-
 ra consistens uerbum fecit abbreviatū, quia vniuersam le-
 gem vniuersa sacrificia, & cæremonias, quæ propē infini-
 ta erant, ad vnum reduxit sacrificium, & septē Ecclesiæ sa-
 cramenta, & vniuersa moralia, & iudicialia mandata ad
 vnum dilectionis præceptum redegit, quod si impleatur,
 sufficit, dicitur vero abbrevians in æquitate, quia omnia man- *Psal. 118.*
 data tua æquitas, vt Psaltes ait.

B Hanc verò comendans charitatē, vitam cælestē in Ecce-
 sia sua instituit, ac planē dulcissimā, idē per Spiritū san- *Act. 4.*
 ctum eā infudit in cordibus credentium, cū multitudinis cre-
 dentiū erat cor unum, & anima una, vt Lucas testatur. Cōsidera
 dulcedinem legis huius, & vt aliquomodo ea intelligere
 possis, finge ciuitatem in qua lex charitatis perfectē obser-
 uetur, ubi filij obediētes per omnia parētibus, patres filio-
 rum valde solliciti, in qua nullus proximū odio prosequer-
 retur, sed omnes diligenter proximos sicut se ipsos, & cum
 vnus infirmatur, omnes ei accurrerent, cum quis pauper-
 tate premeretur, omnes ei subuenirent, cū quis tristeretur,
 omnes eū consolarentur, in qua nullū uerbum iræ, vel ri-
 xæ audiretur, nullus esset fur, nullus maledicus, nullus de-
 tractor, an non diceres ciuitatem hanc foelicitissimā, & è cæ-
 lo descēdisse? vitam q; dulcissimā in ea peragi? sine dubio
 præoptarent omnes huius ciuitatis ciues adscribi, & quæ-
 libet alia ciuitas defereretur, vt in hac tam foelici habitaret
 omnes. Vide dulcedinem charitatis, & quam uere pronun-
 tiauit Psa. Pax multa diligentibus legem tuā, & non est illis scan- *Psal. 118.*
 dalum. Propter hanc charitatis legem dicitur sponso me-
 ritō. Mel, & lac sub lingua tua. Hac enim lege constituta, ac
 seruata, respublica illa, quam fingeuamus in mundo con-
 stituitur, quid concursus populorum in Ecclesiam indu-
 xit nisi vita dulcissima, quam media charitate in ea uide-

Concio IIII. ad Religiosos.

Isai. 10. runt: est enim charitatis fructus pax & gaudium in Spiritu sancto, quid enim dulcius, quam inter amicissimos vitam degere: hæc eadem monasteria repleuit monachis, & propter hanc vitam amaram poenitentiae dulcissima facta est, impletumque illud *Isai.* Computrescet iugum a facie olei, durissimum enim iugum religionis oleo charitatis leuissimum factum est. Hoc etiam Societatem Iesu mirum in modum auxit, si enim eos, qui eam ingressi sunt, interroges, quo fine attracti sint, dicent charitate, quia perspeximus inter se vinctos, quid de Societate erant.

Chryso. De hac ergo Paul ait ad Thesalo. De charitate autem fraternitatis non habemus uobis necesse scribere. Vbi Chrysostomus ait, ostendit Paul. maximam esse charitatem, quæ doctrina non egeat, quæ enim maxima sunt, omnibus patent, & dum dicit, nolle eos exhortari, exhortatur magis. Ipsi à se dedidistis, Deus enim tanta de hac charitate dixit, & tantis verbis amplificauit, ut necesse non sit hominem in ea re loqui, in qua Deus tot verba posuit: addit, & illud facitis, hoc ego

Prou. 15. modo possum dicere: sed rogamus, ut abundetis magis, hoc hodie mihi faciendum, vos rogare, ut magis abundetis, quia ut dicitur *Prou. 15.* in abundantia iustitia uirtus maxima est, & hoc exigit religiosi status, ut in omni iustitia abundet, in omni uirtute crescat, præcipue tamen in hac charitate, sicut enim sectarum antiquarum sectatores in dogmatibus propriis, sectæ illius, quam sequebantur, maxime excellere curabant, & illa præcipue illustrare conabantur, quæ sectæ propriissima erant. Sic religionis Christianæ proprium dogma charitas est, in quo agnoscendus, & dignoscendus Chri-

Ioan. 15. stianus est. in hoc cognoscent, uos meos esse discipulos, si dilectionem ad inuicem habueritis, hoc est præceptum meum, ait fidei author nostræ, rectè ait meum, ut proprium hoc Christi dogma notetur, ut in hoc te debere excellere agnoscas, hoc enim exorat Patrem Christus *Ioan. 15.* Et hoc oro pater, ut sint unum, sicut ego & tu unum sumus, & credat mundus, quia tu me misisti. Hoc opus ostendit proprium Christi esse, quo in mundo agnoscendum erat, in eum Deum uenisse.

Sed restat uobis uidentum in quo consistat hæc charitas, quæ

A quæ sint eius opera, quibus intendere debeamus, certe diligere proximum sicut te ipsum, optima profectò Dei regula, ut maximè cōmendet charitatem, sicut te ipsum, maxima profectò vis, pprii est amoris, vide quomodo te, & omnia tua cures, sic quæ fratris tui sunt curare debes, cum artificio opus aliquod maximè vis cōmēdare, ut optime præstet, ei dicis, hoc mihi opus fac, quasi tibi ipsi faceres, sic quæcūq; vultis, ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.

Sed quia locutio singularis maximè docet, & mouet, duo tibi peragēda sunt, primū caue maxime ab omni nocumēto fratris, secundū omne quod ei potes præstare bonū, præsta, & hoc maxima cū dulcedine. De primo vidē ne malū

1. Cor. 13

B fratri feceris, quia *charitas*, ait Paul. malū nō operatur, sed est malū in cogitatione, in verbo, in opere, ab hominib⁹ his tibi cauēdū est, & primo à malo, quod cogitatione fit, dū facile, leuiterq; fratrē iudicas, venenū est charitatis facile iudicare, & loqui de fratre: *Charitas nō cogitat malum*, ait Paul. Difficile enim de eo, quē diligimus malū credimus. *Quis es tu, qui iudicas seruū alienū? quis tibi hoc iudiciū cōmisit? quis te cōstituit iudicē? o si bene nosset quis es tu, videres*, ab omnibus te iudicandū, & sub omniū pedibus esse debere. Optime cælestis magister: *Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite cōdēnare, & non cōdēnabimini, quia enim mensura mēsi fueritis remittetur vobis*. Quæ verba exponens Chryso. ho. 3. ad populū Antioch. ait, cura tua, aliena quid curas? aliena curatē nō vacat propria curare. Nec hoc hic solū est mali, qđ

1. Cor. 13

Roma. 14.

Matth. 7.

Chryso.

C illud peccatū cōmittim⁹ iudicātes fratrē, sed quod amplius est, omnia nostra peccata grauiora facimus, eo iudicio omni nos excusatione priuātes, acerbè enim aliena exquirēs, ex suis excessib⁹ veniā nō obtinebit, ut enim nos Deus iudicet, nō solū attēdit peccatorū nostrorū naturā, sed etiam quomodo nos in iudicādis fratrib⁹ nos habuim⁹, si misericorditer aut immaniter, ppter qđ dicit: *Nolite iudicare, & nō iudicabimini*, nō enim solū quale fuit peccatū, in futuro apparebit, sed magnū & ineuitabilē additionē à iudicio in cōseruāto accipiet, ideo subiūgit, quā mēsurā mēsi fueritis remittetur vobis: vnde sicut mitis maior peccatorū grauitatē succidit,

- Iacob. 2. succedit, sic acerbus, & crudelis iudicator magnum pōdus **A**
 propriis peccatis apponit. iudicium sine misericordia ei, qui nō
 fecit misericordiam, & hoc est, quod Ioannes Phariseis dixit:
 Luc. 3. Genimina viperarū quis demonstrauit uobis fugere à ventura ira?
 quasi dicat, estis vos viperæ, serpentesq; venenosi, qui viso
 alieno defectu, continuo eum iudicatis vidētes discipulos
 Matth. 15. non lauare manus, continuo dicitis: *Quare discipuli tui trās-*
grediuntur traditiones seniorum? videntes spicas in sabbatho
 colligi, continuo dicitis sabbathum violari, videntes disci-
 pulos Christi non ieiunare, continuo dicitis: *quare discipuli*
 Matth. 9. *tui nō ieiunāt?* Cū ergo seuerissimi sitis iudices in alienis, quo
 modo effugietis à ventura ira, & iudicio? in nostra ergo est
 potestate vel seuerum, vel misericordem iudicem nostrū
 facere, si seueris simus, vel mites in fratribus iudicandis. **B**

In qua etiam re inscitia, & superbia iudicātis fratres at-
 tendenda est, quoniam penē omnia, quæ de fratribus iudi-
 camus ea ratione esse mala credimus, quia nostro ingenio,
 natureq; non cōueniunt, melancholicus sanguineū iudicat,
 & ē contrā, iracundus phlegmaticū, deniq; iudicās dicit
 intra se, ego sic non facerē, vel loquerer, malū ergo est. Te
 ergo regulam facis recti, illudq; rectum iudicas, quod tecū
 conuenit, quod secus prauū, quanta verò hæc superbia sit,
 dici non potest, regula enim recti Deus solus est, ille solus
 dicere potest, hoc rectum vel prauum est, quā meæ ratio-
 ni, vel cōuenit, vel aduersatur. Qui ergo vel minima humi-
 litate præditus esset, se agnoscens prauum obliquumq; ex
 eo alium rectum iudicaret, quod secum non conueniat. **C**

- Secundo cauendū maximē à detractiōne, vidisti fratris
 defectū vel forte audisti, audi tu consiliū Spiritus sancti Ec-
 clef. 19. *Audisti uerbum aduersus proximum tuum? commoriatur*
in te fidens quoniam non te disrumperet à facie uerbi, parturit fatuus
tanquā gemitus partus infantis, sagitta iuxta scemori canis, sic uer-
bum in corde stulti. Stultus ille est, qui continere non potest
 malum, quod audiuit, sed illud parturit, & quasi sagittam
 infixam à se tollit. Audi nobilitatem Christianam summā,
 quæ nam Dei est maxima nobilitas: illa perfectio quā lo-
 quitur Aug. dicens, Deo auctore nemo sit deterior, sumus
 profe-

- A** profecto Dei honos, cum dicere potest, per me creatura, nec minimum vnquam perdidit, sed omnis illa per me est, omne quod est, quod ergo esse potest summa Christiani nobilitas? illa profecto cum dicere potest, me auctore nusquam frater meus vel minimum detrimentum passus est, sed in omnibus per me, & à me est honori habitus. Sicut etiam Deus ait. *Per os* *osea. 13.*
ditio tua Israël, tantummodo in me auxilium tuum. Contra verò ignobilis, & stultus est, qui contra agit, de quo Prouerb. *14.* *Prou. 14.*
stultus illudet peccatū, & inter iustos morabitur gratia, idest stultus peccatum fratris irridebit, loquetur, & interpretabitur delictum, sic enim Hebræa habent, sed inter iustos erit gratia, &
- B** beneuolentia, quia excusabunt ad inuicem defectus, mirum profecto est cum charitas non viget, quomodo alterius defectum amplificamus, interpretamur, & loquimur, hoc planè stultorum est. Quem vero tanta nō mouet nobilitas, vel saltem terreat comminatio terribilis. Sed quæ istas in die vtiq; iudicij dicetur tibi à Christo Domino. hæc & hæc de me mala dixisti. si verò interrogaueris quando ego de te Domine loquutus sum? Respondebit: *Quod uni ex his minimis fecisti, mihi fecisti.* Omnia enim siue bona, siue mala, quæ cū fratribus agimus, Christus secum facta reputat. An nō Saulo loquitur: *Quid me persequeris?* Loquitur caput pro membris, sicut cum *Acto. 9.*
alterius pedem calcas, caput loquitur, me conculcas. Cum ergo de fratre male loqueris, attende, quod cum Deo contendas, de eo male loqueris: mirum profecto, cum hæc ita se habeant, quàm facile de fratre loquimur *Psal. Tota die in iustitiam cogitauit lingua tua, dilexisti omnia uerba precipitationis lingua dolosa.* In iustitiam dicitur lingua cogitare, quia malum, quod cogitasti continuo lingua effudisti, diligit uerba precipitationis, quia procul dubio quasi nos præcipitamus, summaq; leuitate irruimus in aliorum defectus, loquimur temerè Hispane (*despeñadamente*) Hæc inter iudicia dicta q; bonorum & malorum Angelorum differentiam *D. Tho. sta. D. Tho.*
tuit. 1. p. Quod boni Angeli, licet videant causas naturales in aliquem effectum ordinatas, non absolute dicunt futurum, quia cum nouerint omnia subesse diuinæ prouidentiae, quæ multos effectus causarum naturalium mutat, moderatè loquuntur,

Concio VI.

- quuntur, ac modestè dicentes hoc erit, nisi Deus aliter dispo- A
 fuerit, at demones temere præcipitanter dicunt hoc futu-
 rum est, quasi à Deo nil penderet, quibus persimiles sunt,
 qui præcipatione iudicant & loquuntur. Sed ais, zelo
 moueor, vt in omnib⁹ disciplina seruetur, serra apud Egy-
 ptios hieroglyficum erat maledici, & obmurmurantis, vt
 refert Pluciades, propter multos dentes, quibus diuiditur
 in partes, quod aliter diuidi nō posset equaliter, & secundū
 regulam rectam, hoc est enim maximum murmurationis
 vitiū, quādo illud ad rectitudinis regulā trahere vis est tibi
 zelus Dei, amor fratris, audi Chrysost. ho. 3. ad popul. ora
 Deum, lacrymas pro illo funde, admone illum, consiliū
 ei prabe, sic ille faciebat, qui ait 2. Corint. 12. Ne iterum cū
 uenero, humiliet me Deus apud uos, & luceam multos, qui ante pec- B
 cauerunt, & non egerunt poenitentiam. Si zelo moueris in fratrum
 defectus vt corrigas, quomodo in tuos non moueris.
 Sed ais ego nō detraho fratri, sed detrahēte audio. Chry-
 so. aures obstrue, Psal. Detrahentē secreto proximo suo, hunc per-
 sequebar, dic fratri, habes aliquid boni, quod de fratre loqua-
 ris, aures aperio, vnguentū suscipio. Si malū vis dicere, non
 audio, stercus & canū nō suscipio, quod mihi lucrū si didi-
 cero, quod ille improbus est, curemus nostra, mittamus
 aliena, quā ex-ulationem habebimus in die iudicij, nostra
 negligentes aliena curātes ¶ Tertiō, nobis cauendū maxi-
 me est à verbo contumelioso, vel quolibet alio, quod ama-
 riū reddere possit fratri Eccl. 28. Flagelli plaga liuorē facit, pla-
 ga autē lingue cōminuet ossa. Qua in re locū habet illud Chri- C
 sti: Vae homini illi, per quē scandalū uenit, melius erat ei, si suspēda-
 tur molla asinaria in collo eius, & demergatur in profundū maris,
 quod præcipuè dicitur de graui dato scādalo, & offensione
 & suo modo de leui scādalo. Vnde sapiēs est qui promittit, &
 quasi gladio pungitur cōscientiæ. Lingua autē sapientū sani-
 tas est. Quo loco lanse. ait, Hebræa sic habet, est qui effatit
 quasi confossiones gladij, sed lingua sapientū salubris est,
 quia ibi est verbū vitæ, quod significat promittere incōsi-
 deratē, sensus ergo est, est qui verba profert quasi cōfossio-
 nes gladij, quia verbis suis alios transfodiunt, iuxta illud
 Psal.

- A** Psal. 56. Lingua eorū gladius acutus. At vero sapientis lingua Psal. 56.
salubris. Inter grauissima Israël's crimina illud enumerat
Psal. 105. Et uexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerūt
spiritum eius, & distinxit in labiis suis, peccauit quidem Moy-
ses, sed exacerbatus ab Israël'e, quod ei maximo vitio da-
tur. De peccato Moysi loquitur Deus Deut. 32. Ascēde in
montem Nebo, & uide terrā Chanāan, & morere, sicut mortuus est
frater tuus Aaron in mōte Hor, prauaricati enim estis cōtra me in
medio filiorum Israël ad aquas contradictionis in Cades, & non san-
ctificastis me inter filios Israel, ē cōtra uidebis terram, & non ingre-
dieris in eā. Sic uero res se habuit ut dicitur Num. 20. Mur-
murauit populus propter aquā defectū uenerūt ad taber-
naculum Moyses & Aaron, quibus Deus dixit. Loquimini
B ad petram coram eis, & illa dabit aquas, & ait Moyses. Audite
rebelles, & increduli, Num de petra hac uobis aquam poterimus
eiicere? Et percussit bis filicē, & egressæ sunt aquæ, dixitque
Dñs ad Moysen, & Aaron: quia nō credidistis mihi, ut sancti-
ficaretis me corā filiis Israel, non introducetis hos populos in ter-
ram, quā ego dabo eis. Sed quod fuit peccatum Moysi? Aug. 16. contra Faustū ait, arguitur Moyses uoce diuina, quod
eius fides ad aquā de petra eliciēdam titubauerit, quod &
cum peccato Petri potest esse cōmune, qui in mediis flucti-
bus simili fidei defectum titubauit, & explanans locum il-
lum Psal. 56. distinxit in labiis suis, quid est, inquit, distinxit?
quasi illud non posset Deus facere, qui tāta iam fecerat, ut
aqua de petra proflueret? dubitanter enim petrā percussit,
C ideo hoc miraculum distinxit à cæteris, in quibus non du-
bitauerat. Alij credunt non dubitasse de Dei potētia Moy-
sen, sed nō credidit, tan rebeli populo aquas Deū daturū,
cum tamē incredulitas eorū fidē Dei non esset euacuatu-
ra, huius sententiæ est Lyrans. super Num. 20. Alij dicunt
Moysen peccasse quia petrā percussit, nō uero ad eam lo-
quutus est, ut Dñs imperauit, & sic uerbū illud Dñi: Non
credidisti mihi, intelligendum est id est, non obedistis mihi,
unde licet uerbū illud. Num poterimus, &c. posset intelligi,
quasi per hoc miraculi magnitudinē declarare uellet, sed
quia a deo carpitur, ostenditur fuisse dissidentie uerbum,
in no-

in omni præcedenti miraculo nihil dixerat dubitanter, hic **A**
 verò titubauit, ideò bis percussit petram, nec primo ictu aqua
 profluxit, ideò Psal. ait. *Distinxit in labiis suis*, idest ait, Ferus,
 hic aliter loquutus est, quā ante loquebatur, vel vt Iansenius
 ait, in cap. 12. prouerbiorū versu 19. ponitur ibi in Hebræo
 Pagninus. verbum vitæ, quod vt ait Pagninus significat inconsiderate
 pronuntiare, & sic cum ait, *distinxit*, idem est, ac si diceret, in-
 consideratè loquutus est. Sed hoc fecit, quia exacerbauerunt
 spiritum eius tam acri instantia, & murmuratione, vnde du-
 bitauit, an tã rebelli populo Deus esset affuturus. Alij dicūt,
 fuisse peccatum vanitatis, quo spectari ipse voluit, non Dei
 gloriam querens, sed peccatum, ait Ferus. num. 20. non fuit **B**
 ad mortem, sed lapsus humanus, sed quia principes populi
 erant, maximè puniti sunt. Iansenius aliter. *Distinxit in labiis*
suis, idest Deus aliter loquutus est cum Moyse, ac solebat, si-
 cut enim homo maximè exacerbatus est amico dure loqui-
 tur, sic exacerbauerunt Israëlita Dei spiritum, adeò vt dile-
 cto Moyse dure loqueretur, promittens, nō intraturum eum
 in terrā promissam pro leui eius peccato. Alij, ait Titelma-
 nes, & Genebrardus transferunt. *Distinxit in labiis suis*, incon-
 sideratè loquutus est Moyse, quia verbis dubiis loquutus
 est, ad dubitationem magis, quā ad fidem populum impel-
 lentibus. Ex quibus duo colliguntur. primum quā terribilis
 Deus super omnes, qui in circuitu eius sunt, qui veniale Moy-
 si peccatum morte mulctauit. Secūdum quantum sit malum **C**
 iusti spiritum exacerbare, vt peccatum veniale incurrat, &
 verbum inconsideratum dicat, cum contra Israëllem id facien-
 tem, tam acriter Psalm. loquatur. Summè ergo tibi cauendū
 verbo tuo fratrem lædere, quo eum exacerbās, vt male loqua-
 tur, vel interiūs turbetur. Sed quanta mala in offensi animo
 operetur verbum stultum audi Paul. Hebr. 12. *Pacem sequi-*
mini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit Deum,
contemplantes, ne quis desit gratiæ Dei, ne quæ radix amaritudinis
sursum germinans impediatur, & per eam inquinentur multi. In que
 verba D. Tho. ait, pacem non solum habete, sed sequimini,
 Psalm. *Inquire pacem, & persequere eam*, addit sanctimoniam,
 quæ à charitate pendet, & hoc cōsiderans, ne forte tu occa sio
 fueris

Ferus.

Iansen.

Pagninus.

Titelma.

Genebrard.

H. br. 12.

D. Tho.

Psal. 36.

A fueris alteri, ut desit gratiæ Dei, propter amaritudinem, quam affecisti, & impediatur à bono opere, & incremento spirituali, amarum est, quod non potest gustari sine offensa, talis ille, cuius verba, aut facta dura sunt. Sed quid mali feci ais verbo aspero? Turbasti fratris pacem, impedimento fuisti Dei gratiæ in eo operanti, abstulisti ab eo fructus virtutum, & dicis, quid feci? Parum est, inquis, quod ille amarus sit: inspice tu, cum amarus es, qualis sis, qualis pax tua, qualis oratio, quale examen, quales virtutum fructus profers, verè radix amaritudinis impedit omnem fructum virtutis, hoc est, quod sapiens dixit, ossa comminuere virtutum seilicet.

Quarto cauendum ab omni malo opere in fratrem. *Lyran. col. 1. Gen. 37.*
B in illud Gen. 37. Accusauit Ioseph fratres apud patrem de crimine pessimo, dicit, crimen hoc fuisse, quod filij Liæ filios reliquos, quos ex ancillis Iacob genuerat, malè tractabant: dicitur verò crimen pessimum, quia cōtra charitatem, sicut enim pessima plaga cordis, quia illud initium est vitæ animalis, ita pessimum peccatum est, quod contra charitatem, quæ est virtutum cor, vita, ac forma.

Secundum verò, quod initio diximus ad charitatem pertinere, est, quod benigna sit, & omnia, quæ facere potest bona, facit, exhibetq; fratribus, & hoc summa cum suauitate.

Audi Paul. Rom. 15. *Roma. 15.* Lebemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere, unusquisq; uestrum

C proximo suo placeat in bonū ad ædificationem, etenim Christus non sibi placuit. Proponit Christi exemplum, qui sibi omnium peccatorum poenam sumpsit, nobis gratiæ donā dedit: sibi amarum, nobis dulce, & facile reliquit. Quando ille fatigatus itinere erat, nō sedebat, sed quādo discipuli fatigati: quādo ille esuriebat, nō māducauit, sed quādo illi esuriebat, in nullo sibi placuit, sed aliis. Hinc didicit Paul. 1. Cor. 10. Sicut ego per omnia omnibus placeo, non querens, quod mihi utile est, & hac vera nobilitas est, & oppositum ignobilitas: nobilitas enim est alterius bonum, & utile intueri, ignobilitas proprio duci lucro, & commodo, & hoc est illud. Auferam à nobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, id est dulce, charitateq; plenum.

Nec mireris tale cor à te exigi in fratrem, cum & Paul. illud

Tt exigat

Concio VI. ad Religiosos

Chrysof.

exigat in inimicum crudelissimū, si esurierit inimicus tuus, ci- **A**
ba illum, si sitierit, potum da illi, ubi notat Chryf. verbū Græ-
cum significare, non cibare solum, sed ea dulcedine cibare
qua mater cibabat filium vnice dilectum, lecto decumbentē
à morbo. Quid ergo facturus es cū fratre, qui talia præstare
iuberis inimico? Interrogo ego te, ad quid ingressus es reli-
gionem? utique ut toti mundo proficius sis, ut omnibus
benefacias, ut vitam profundas pro proximis, ut ad Indos
properes: Iaponios, & Sinas ad Deum ducas. Omne autē
agens prius agit in propinquum, quam in remotum, qui er-
go pro infideli vitā paratus es profundere, qualē te debes
propinquissimo fratri exhibere? prius pro hoc sanguis fun-
dendus, prius huic viscera danda. Audi Ioann. In hoc co-
gnouimus charitatē Dei, quoniam ille animā suā pro nobis posuit, **B**
& nos debemus pro fratribus animas ponere. Audi Apostoli-

1. Ioan. 3.

2. Thes. 2.

Rom. 9.

D. Tho.

cam dilectionē tibi exēplar propositam. Facti sumus paruuli
in medio uestrū, tanquā si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes
uos cupide, volebamus tradere non solū Euangelium Dei, sed etiā ani-
mas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis. Audi eundē Ro.
9. Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis,
anathema, ait D. Tho. nomen est Græcum compositū ab
ab ana, quod est sursum, & thesis positio, quasi sursum posi-
tū, quia quando aliqd in bello capiebatur quod inuisum nō
erat hominū, suspendebatur in tēplo, & dicebatur anathe-
ma, quia erat ab usu hominū separatū. Optabat ergo Paul.
separari à Christi fruitione ad tēpus, pro proximi maiori

Chryso.

gloria, & conuersione fratrum. Vnde Chryso. in lib. de com- **C**
punctione cordis ait, ita totā eius mentem deuicit amor, ut
etiam id quod præ cæteris omnibus amabilius erat, esse cū
Christo, rursus id ipsum, quia ita placeret Christo, cōtem-
neret, & cedebat cælorum regno, quod remuneratio labo-
rum erat. Opelagus amoris in exhaustum! à Christo sepa-
rati cupis o paule, quem tantoperc amasti, ut ab eo nulla
creatura te separet? ecce quē nullus separare potest à Chri-
sto separat modo fratrum amor. Similis huic videtur amor
ille Moyfi. Aut dimitte noxā populo huic, aut dele me de libro, in
quo scripsisti. Hunc amorē imitari debemus. Mira de chari-
tate

Exod. 32.

A tate P. Ignatii dicta sunt, deq; patris Francisci Xauier, sed omnes ab eo didicerunt, de quo scriptum est: Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei, apparuit ita dulcis, & amore plenus, vt de eo scriptū, potius quā de Iob sit: Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur, id est, quis hunc dulcissimū hominē edere posset. Ideo discipulis rigidis dixit: Nescitis cuius spiritus estis, &c.

Titu. 3.

Iob. 31.

Luc. 9.

Ex quibus tandē sequitur quo loco à nobis habenda est charitas. 1. Petr. 4. commendata oratione, & prudentia ait. Ante omnia autem mutuam in uobis metipsis charitatem habentes, notandum est verbū illud ante omnia, si in aliquo passurus es detrimentum, super omnia charitatem serua, vt serpens caput. Sic aliis virtutibus commendatis concludit

1. Pet. 4.

B Pau. Super omnia autē hęc charitatem habete, quod est uinculū perfectionis, Ponderat Ambros. lib. 3. offi. c. 14. illorū religionē, de quibus. 2. Machab. 1. Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri sacerdotes qui tunc Dei cultores erant, acceptū ignem de altari absconderunt in ualle, ubi erat puteus, & in extremo periculo inter cades & captiuitates non sunt obliti ignis cælestis, quem dedit Dominus Moy si, nec primo absconderunt argentum, aut aurum, sed ignem. Hic ignis est Spiritus sancti. Per quem charitas diffusa est in cordibus nostris. De quo igne dicitur: Ignis in altari meo semper ardebit, cum ergo in extremis fueris periculis, omnia licet perdas, hunc serua ignem, super omnia seruanda charitas, quæ præstat omnibus, & si in aliquo passurus es detrimentum, in alio patere, non in charitate, sicut enim omne vulnus malū est, sed cordis pessimum, quia initium est vitæ, sic omnis defectus vitalis vitæ. Curandum nil nobis deesse, sed si alia desint, non desit charitas, qua sola diuites erimus. Est enim illa aurum illud ignitum, de quo scriptum est: Suadeo tibi emere

Colos. 3.

Ambros.

2. Mach. 1.

Rom. 5.

Leuit. 6.

Apoc. 3.

à me aurum ignitum, ut locuples fias, quod si hęc deficiat, pauper es, quicquid habeas diuitiarum, de hac

Paul. Adhuc excellentiorem uiam nobis demonstro.

1. Cor. 12

T. 2

CON.

CONCIO VII.

Ad eosdem Religiosos. De oratione, meditatione, consideratione, ac contemplatione, & horum necessitate.

T H E M A.

Oportet semper orare, & nunquam deficere. Luc. 18.

DE Orationis necessitate innumera in diuina scriptura, & sanctis dicta reperies. Exempla etiā innumera sanctorū sunt, sed precipuum est Christi exemplum, qui in oratione pernoctabat, & nunquam solus erat, quin oraret. Ex quo orādi necessitas apparet. Ratio verò prima huius necessitas ex D. Thoma est, quia disposuit Deus, orationem medium esse, ac canalem, vt misericordia Dei ad nos descendat, & quod ille ab æterno sola bonitate, ac misericordia hominibus concedere voluit, decreuit media oratione conferre. Sicut ergo medium statuit, quo frumentum multiplicaret, seminationē scilicet, ita orationem medium fecit, quo omne bonum meta-
C
mus. Quare apparet diuina in nos dulcedo, ac suauitas, cum medium dederit adeo facile, ac gloriosum homini. Augustinus. Grande miraculum, quòd homo terra, & cinis in altissima sua oratione cum Deo loquatur. De diis gentium sapientes Babylois dicunt apud Danielem. *Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio.* At de Deo vero nouimus, quòd in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, & nūc cum vili homine negotia tractat, quærit, respondet, & lōgam conuersationē, ac colloquium miscet, & quoties homo vult, Deum alloqui potest. Non est in mundo rex, qui ministro suo, etiam dilecto, simile quid concedat. Cumq; maximum beneficium nobili viro concedere rex vult, clauem ei deauratam

D. Tho.

August.

Dani. 2.

Baruc. 3.

- A** ratam concedit, qua ad regem intrare possit, & eum cubicu-
larium dicit, quia ad regem aliquando intrare potest sine
internuntiis. Quid ergo erit, quod homini Deus concedat
colloquium suum iugiter, & cum eo tota die versari velit?
Hinc facile colliges, cur daemon plura obiciat impedimen-
ta, ne oremus, nouit enim, sic tolli mediū misericordiæ di-
uinæ ad nos prouenientis, & ideo, quemadmodum is, qui
aquam prohibere vult, ne in ciuitatem decurrat, canales
aufert, quibus illa decurrit, ita si orationē abstulit à te dæ-
mon, misericordias abstulit diuinas, quæ media oratione
ad te veniebant. Hinc Psalter gratias agit, dicens: *Benedi-*
ctus Deus, quoniam non amouit orationem meam, & misericordiā
suam à me. Si ablata esset oratio, & misericordia auferretur,
B nunc verò si oratio adest, misericordia non deficiet. Me-
moriam prodidit Palladius, sanctissimum Patrem dixisse,
vniuersas daemonis tentationes, quibus religiosos infestat,
eò tendere, vt orationem auferat, & ideo illum in vana di-
strahit, eumque turbat, vt cum ad orationem accesserit,
eius ausam inueniat ianuam. Nimirum ergo oratio daemoni
displicet, cum tot in illam tela dirigat. Sed, si scimus,
hinc nobis colligendum est, quantum nostri intersit, ora-
tioni incumbere, & nunquam pratermittere tempus illi
destinatum. Nisi enim magnum nobis bonum oratio so-
ret, daemon eam non tolleretur, tot adinventionibus adhi-
bitis, ne oremus, & cum oramus, tot distractionibus. Tem-
pus ergo orationi statutum ei tribue. *Qua in re exemplo*
C nobis est Iacob, qui in ultimo, ac tutiori loco Rachel, & fi-
lium eius posuit, ne detrimentum paterentur ab Esau:
Licet ergo tempus aliis rebus desit, orationi deesse non
debet. Quod si obedientia, aut necessitate coactus, ora-
tioni pratermittere cogaris, alio tempore illud resau-
ra, vt dies non pratereat, quin orationi tempus tribuas.
Nam si eam curam corpori impendis, vt cum dormire, aut
comedere non potes suo tempore, aliud quæris, quo cor-
pori tribuas necessaria, multo magis cum anima id facere
debes. Est verò cibus, & quies eius oratio.

Secunda ratio, quæ orandi necessitatem ostendit, est,

Psal. 67.

Palladius.

Genes. 32.

Concio VII. ad Religiosos.

- Arist.* quod sine consolatione, ac gaudio homo viuere diu nō potest, vt Aristoteles ait. Et adeo cupidi delectationis sumus, vt natura delectationes adhibuerit operibus necessariis, ne negligerentur. Hæc vero consolatio vel à celo, vel à terra nobis prouenire debet. Si à celo habenda est, media oratione eam nos habere oportet. Hinc Isaias: *Ducam eos in montem sanctum meum, & laetificabo eos in domo orationis meæ.* Quod enim in oratione celestis percipiatur dulcedo, nulli dubium est. Vita etiam Christiana, præcipuè verò religiosa vita matrimonij est, qua cum Deo anima nupsit. Sicut vero status matrimonij sua habet onera, & sua etiam gaudia, & onera tolerantur propter gaudia, quod si gaudia tolleres, & onera solum relinqueres, intolerandus esset. Ita etiam vita religiosa, & Christiana onus, & dulcedinem habet, onus huius matrimonij est impletio præceptorum, consiliorū, abnegatio sui, tolerantia passionū, sed gaudium illius est dulce cum Deo sponso colloquium, amplexus, oscula castissima, quibus in oratione diuina dulcedo gustatur. Si hæc gaudia cum oneribus misceas, portare onera poteris, quia computrescet iugum à facie olei, & leue fiet, si vero vniuersam abstuleris consolationem, & onera reliqueris, tædiosa, ac onerosa vita erit. Et hinc fit, vt virtutis via difficillima, ac trillis aliquibus appareat, quia illius crucem considerant, non consolationem, qui verò hanc expertus est, dicit cum Psalter: *In uis mandatorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitiis,* quia vt Sapient. ait. *Non habet amaritudinem conuersatio eius, nec tedium conuiuius illius.* Ibi enim anima quiescit in Deo suo innoxia super dilectum suum, ibi tribulationem suam ante eum pronuntiat, ibi effundit sicut aquam cor suum, & quasi intimo amico secreta cordis aperit, ibi impletur illud. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Quando verò celestis consolatio non adest, terrena quæritur, & vt hæc despiciatur, celestis quærenda est. Simile quid hac in re nobis accidit, ac Assuero, qui inobedientem Vasthi repudiavit, & domo expulit, sed postquam regis Assueri indignatio, deferbuerat recordatus est

- A** tus est Vasthi, quæ fecisset, vel quæ passa esset, dixeruntque pueri regis, ac ministri eius, quærantur regi puellæ virgines, ac speciosæ. Adducta quæ est Esther, quæ ita regi placuit, vt Vasthi memoriam deleuerit. Ita profectò nobis accidit. Repudiatur ab homine caro inobediens, quam idè spiritus à se separat odio sancto, & delectationes illius abiicit. Sed si ei non adsit spiritualis cōsolatio, in memoriam veniunt carnis delectationes & iterum eam ducere Spiritus vult, nisi ei detur Esther, idest, diuina cōsolatio, qua gustata desipit omnis caro, & in obliuionem datur vniuersa illius delectatio. Et quemadmodum vt puer relinquat noxiam cibum, qui ei dulcè sapit, aliū tribuis dulciorem, ac salubrem, quo gustato, facillè noxium proicit, quia dulciorem experitur, ita vt terrena cōsolatio abiiciatur, cælestis efficit.

Tertia ratio, quæ orationis, ac meditationis necessitatē ostendit est, quoniam illa media cælestes, ac diuinos thesauros conspicimus, vt in hac vita videre fas est, & sic in defensione laboramus, vt eos nobis acquiramus. Dicit tibi forsan illusor homo, veni mecum, ostendam tibi thesaurum in agro absconditum, fide in ei non adhibes, eius dicta non curas. Si verò homo magnæ autoritatis id dicat, credis ei, & ad inquirendum thesaurum accedis, sed aliqua tepiditate, ac dubitatione, cogitans, ne fortè ille deceptus sit. Sed cum ipse propriis oculis thesaurum inspe-

Simile.

- C** xisti, summa cura, ac alacritate properas, vt illum tibi acquiras. Omnibus quidem prædicatum est, esse thesaurum absconditum in agro, nobis paratum, regnum scilicet cælorum. Sed aliqui non magis mouentur ad illud acquirendum, quam si somnium illud fuisset, vel ab illusore audiuisent: Nihil enim operantur, vt illud assequantur. Audierunt certè à Sapiente: Si quæsieris sapientiam, quasi pecuniam, & quasi thesauros effoderis eam, tunc inuenies timorem Domini, & scientiam Dei reperiēs. Credunt certè mercedem æternam laborantibus in vinea paratam, sed laborare nolant. Misera planè hominum conditio, & incredibilis stultitia. Stultum omnino dicerēs

Matt. 13.

Prou. 2.

Concio VII. ad Religiosos.

eum, qui nouit thesaurum absconditum in agro, & cum A
 paruo labore eum acquirere possit, non curat, & non eum
 dices stultissimum, qui paruo labore thesaurum caelestem
 sibi acquirere potest, nec acquirit? Alij verò sunt, non
 ita negligentes, ac stupidi, credentes enim hunc eis pa-
 ratum thesaurum, quærunt illum quasi pecuniam, & ef-
 fodiunt, vt inueniant, sed tepidè rem agunt, quia thesau-
 rum non viderunt. At verò is, qui consideratione, ac con-
 templatione thesaurum vidit, vt nunc videri potest, im-
 pense, & totis neruis operi intendit, vt par est. Maxima
 quidem, ac potentissima Christianæ religionis mysteria
 sunt, vt hominem igniant. Dicebat infidelis quidam fide-
 li homini, si hæc credis, quomodo non disrumperis, &
 amore Dei tui ardes, ac deficis? & iure quidem id aiebat, B
 tanta enim sunt, quæ in religione Christiana nobis pro-
 ponuntur, vt sint sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus de-
 solatoriis. Qua ergo ratione non ignimur? Certè adeò ce-
 leriter poteris manum per ignis flammam traducere, vt
 nihil percipiat caloris, sed si in flamma detineretur, igne
 absumeretur. Ignis ardens est Dei infinita bonitas, im-
 mensa in nos beneficia, Christus pro nobis cruci affixus,
 sed si in horum consideratione non sistis, sed cursim, ac
 raptim illa conspicias, non ignieris. Siste paululum, &
 vim ignis experieris, meditare illa longa consideratione,
 & dices: In meditatione mea exardescet ignis. Tanta celerita-
 te ob oculos tuos transire res aliqua poterit, vt illam non
 attendas. Attende ergo & considera diuina mysteria, & C
 dices, *consideraui opera tua, & expaui.*

Vides aliquando hominem spiritu feruentem, Domi-
 no feruentem, operibus bonis instantem, & miraris quod
 tanto labore non fatigatur, quod currat, nec deficiat, la-
 bore, nec lassetur, & semper in melius proficiat. Sed fa-
 cile admirationem deponeres, si interiorem consideratio-
 nem illius videres. Miraris enim cum horologii manum
 se mouentem vides, sed si interiorem horologi ac har-
 moniam videres, nihil mirareris. Ita mirabilis vita iu-
 sti est exterius, sed mirabilior interius, vbi omnis glo-
 ria

Simile.

Psal. 38.

Simile.

A ria filia regis, quam qui videt, exteriora non miratur.

Quarta ratio, qua necessariam dicimus orationem, ac considerationem caelestium est, non solum ut perfectionem consequamur, sed ut certam nostram electionem, ac salutem reddamus, certa verò redditur, eo, quo potest, modo, si caelestia contemplemur. Quando enim dicere poterit homo cum sponsa. *Tenui eum, nec dimittam?* Quando à Deo euelli non poterit? Certè cum Deum constrinxerit, cum altas in eum radices iecerit, cum inuenerit puteum, qui dicitur latitudo, tantas redundans aquas, t obstrui nō possit, sicut Isaac inuenisse perhibetur. Sed quando hæc copia aquæ inuenitur? Certè cum alta consideratione homo effodit, tunc Deum voluntas complectitur,

Cant. 3.

Genes. 26.

B ne illum dimittat, tunc Deum voluntas complectitur, tunc animus arbitrat ut stercora, ut Christum lucrificiat, tunc animus radicatur in Deo, ut securus in tempestate sit, & in turbine, ut possit quidem tentata folia aliqua tollere, non tamen eum eradicare. Quis hanc firmitatem, ac stabilitatem in homine ponit? certè diuinorum consideratio profunda. Et ratio huic rei adstipulatur, consideratione enim animus inflamatur, ut diligas magis Deū, & sic in charitate fundatur, ac radicatur magis, cōsideratione etiā timor Dei excitatur, quo homo recedit à malo. Hæc verò, & alia consideratio præstat, non in diuinis solum, verum & in humanis.

C Quinta ratio eiusdē necessitatis est, ut sit vobis sal, quod condiamus plura insulsa, ac insipida, & quo spiritu præstamus religionis opera. Insulsus quidem labor est, mortificatio, pœnitentiæ labor, observatio religiosæ disciplinæ, quid igitur faciendū? Planè habete in vobis sal, ait caelestis magister, ne dicamus cum Iob: *Nūquid potest comedi insulsum, quod non est sale conditū?* Quomodo ergo ista sale cōdientur? Consideratione certè. An non id Paulus manifestis verbis dicit, cum ait. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatū, curramus ad propositum nobiscertamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorem iesum, &c.* Quid est, aspicientes nisi considerantes? consideratio ergo sapida illa reddit. Non i

Marc. 9.

Iob. 6.

Heb. 12.

Concio VII. ad Religiosos

ego religiosum, cui nimium aspera vita religiosa appare- A
bat, angebaturque, quod eam sustinere deberet in longum
tempus, quadam vero die in oratione considerauit, ac di-
xit, ego peccaui in Deum optimum, ergo mihi est, si poeni-
tentiā egero. Et hac cogitatione sic armatus est, ut latus po-
stea obiret grauius quæq; , & omne onus leue ei appareret.
Sicut ergo carrus oleo inungi solet ut suauiter ducatur, ita
consideratione animus hominis vngitur, ut omne onus fa-
cile portet. Simul etiam consideratio sal est condiciens vni-
uersa religiosi opera, ut in spiritu fiant, & desiderio placen-
di Deo. Hostia, quæ olim pro sacerdote offerebatur, tota
incendebatur, nihil eius cuiquam relinquebatur, sed Deo
vniuersa offerebatur, & igne absumebatur. Ut inde sacer-
dos, & nunc religiosus intelligat, vniuersa illius opera sin- B
gulari quadam ratione Deo deberi, & cum omnibus dici-

1. Cor. 10. tur: Sine mādūcatis, siue bibitis, aut quid aliud facitis, omnia in glo-
riam Dei facite, religioso potissimum id conuenit. Si opera ma-
xima sine spiritu fiant, sine seruire charitatis, gloriam Dei
querentis, parua sunt coram Deo, & parum eis præsli-
tis proficit homo. Si verò minima opera fiant spiritu,
ac seruire, maxima sunt, & maxime eis proficit ho-
mo. Hinc Christi opera summi erant pretij, licet mi-
nima essent, non solum ratione suppositi, sed quia in om-
nibus patris quærebat gloriam: Et Maria opera parua
maioris meriti erant, quam maxima sanctorum martyria,
propter summam charitatem, qua illa præstabat. Quis er-
go spiritum, vitam, ac feruorem operibus nostris tribuet, C
ut Deo sint gratissima? Planè consideratio, est enim illa,
non sibi soli sal, sed & omnibus aliis, est sal in omni sacri-
cio apponenda. Sicut enim in humano corpore quædā
sunt membra, quæ non sibi ipsis duntaxat, sed omnibus
reliquis prosunt, quibus pro inde sæpè numero utendū no-
bis est, cuius modi sunt oculi, manus, pedes, ita oratio in-
strumētum generale virtutum omnium est, omnes iuuat,
ac perficit, omnibus tribuit splendorem, similique luci so-
lis est, qua vniuersa illustrat, ac splendida reddit, sine qua
omnia in tenebris iacent, ita enim consideratio opera
bona

A bona lucida reddit, spiritu replet, dicente Paulo: Nos autem reuelata facie gloriā Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem. Cum ergo gloriā Domini specularis, ac consideras, in Dei imaginem transformaris, & claritatem, ac abundantiorē recipis claritatem, id enim significat, cum ait, à claritate in claritatem. Hinc etiam Psaltes: *Acedite ad Deum, & illuminamini.* Oratio ascensus mentis in Deum est, si ergo illuminatur homo, & illustrantur eius opera vniuersa, ne tenebrae sint super faciem abyssi.

2. Cor. 3.

Psal. 35.

Vidimus orationis, & considerationis necessitatē. Iam vero quomodo orandum nobis sit, videamus. Orant Christum discipuli: *Domine doce nos orare.* Magister enim orationis Deus est. Est enim oratio ab artificio humano profecta solum modò, & hæc minima est, est verò alia, quam Deus docet, & infundit, & hæc maxima est. Nos enim quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, postulare facit. Magnū Dei donum oratio est, & vt maximum illud Deus promittit per Zachariam: *Effundam super domum Dauid, & super habitantes iherusalem spiritum gratiæ, & precum, id est, orationis.* Nihilominus tamen dispositio nostra exigitur, non vt in illa fidamus, sed vt id nos præstemus, quod possumus. De hac nostra præparatione loquitur Sapiens, cum ait:

Luc. 11.

Rom. 8.

Zacha. 12.

C Ante orationem præpara animam tuam, & noluisse quasi homo, qui tentat Deum, quasi dicat, cogita prius, cum quō tibi loquendum, cum ad orationem accedis, & quæ tibi petenda sunt, ne cum accedas, vt Deum placare studeas, illum magis ad iram prouoces. Simile est, quod monet Sapiens: *Natuerè quid loquaris, neque cor tuum sit uelox ad proferendum sermonem coram Deo.* Deus enim est in celo, & tu super terram. Deum ergo tentat, qui sine præparatione orat. Et ideo Sapiens ait: *Custodi pedem tuum, ingrediens domum Dei.* Num scandalum aliquod est in Dei domo, vt pedem custodire sit opus? Certè necesse est pedem custodiri, quia præparatio, ac reuerentia oranti necessaria est. Ideo Moysi præcipitur, vt calceamenta deponat, cum ad Deum accedit,

Eccli. 5.

Eccli. 4.

Exod. 3.

Concio VII. ad Religiosos

- accedit, non quòd calceos detestetur, cū ingrediens in san-
cta sanctorū sacerdos eos non deponat, sed quoniā Moy-
ses Deo appropinquabat sine timore, ac reuerentia, vt con-
sideratē incederet, calceos deponere iubetur, cū ad spinas
vocatur. Vt nouerit is, qui ad orādum accedit, nō temerē,
sed reuerenter ad Deum accedendū. Temere accedebant
Leuit. 10. fili. Aaron, vt Deo sacrificarent, & interfec̃ti sunt, similem
verò ultionem, licet in s̃c̃ritu Deus adhibere solet his, qui
temerē ad orationem accedunt, ideò monet ipse, sanctifi-
camini, cum ad me acceditis. Sanctificabor enim in his, qui ap-
propinquant mihi, id est, ostendū me sanctum, & puritatis
zelatorem, puniens eos, qui ad me irreuerenter accedunt.
Hoc verò est Deū adorare adoratione latrā, quòd Gra-
eis est tremor. Et hoc etiā significabat cū dixit de agno Pa-
schali comedetis eum festināter, loco verbi festināter He-
brais verbum est significans ecclasiā, & pauorē, acceden-
dum ergo ad Deum est, sed reuerētē, actimidē. Ideò etiā
sacerdos oblaturus thymiama lauandus erat prius, vngen-
dus & sacris indutus vestibus, & laminā aureā in fro-
te deferens, in qua Dei nomen inscriptum erat, ingrediebatur.
Thymiama verò suauissimi odoris orationem signifi-
cat, quam qui ablaturus est, lauare debet à sordibus pecca-
torum, ne dicat cum Psal. te: iniquitatem si aspexi in corde meo
non exaudiet Dominus. Vñctus Dei gratia, virtutibus orna-
tus, & gloriā Dei praeferre debet. Ideò in Apocalypsi
dicitur: Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum,
& data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sancto-
rum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei, &
ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu
Angeli coram Deo, & accepit Angelus thuribulum aureum, &
impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt to-
nitrua, & voces, & figura, & terrae motus magnus. Angelus hic
de quo Ioānes meminit, Michael creditur futurus, cui vni-
uersae Ecclesiae cura demandata est. Altare verò, iuxta
quod stat, statim dicitur aurum, & ideò alludit ad alta-
re, quod erat ante Sancta sanctorum, quod erat altare thy-
miamatis, seu incensi, quod erat aureū, sicut ergo in altare
illo

- A** illo offerebatur thymiana in odorem suauissimum Domino, ita orationes sanctorum offert Michael Deo in odore suauitatis. Incensa multa, quæ ei dantur, sunt aromata multa, quæ statim explicat, esse orationes sanctorum, quas Angelus offerret in altari thymiamatis. Sensus ergo est, data sunt Angelo incensa multa de orationibus sanctorum, ut Deo offerret. Cum ergo homo orationem fundit similem thymiamati suauissimo, Angelus eius eam suscipit, ac Deo offert, orans & ipse pro homine Deum, ut petita concedat. *Tob. 12.*
- Sic etiam Rafael Tobie dixit: *Cum orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam.* Et Iob. *Si fuerit Angelus pro eo loquens, unus de millibus, ut annuntiet hominis equitatem, miseribitur eius.* *Iob. 33.*
- Adiuuantur enim orationes nostræ à sanctorum Angelorum orationibus. Vnde statim orationis effectum Ioannes ostendit, quia accepit Angelus thuribulum aureum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, quia gratiam, charitatem, ac dona à Deo obtinet Angelus. Vel igne eo etiam supplicia significantur, quæ in persecutores sanctorum effundet Deus. Cura ergo mundari, ut thymiana offeras Deo. Quo vero pacto id cum sacerdote, ut conuenienter oraret, factum sit, ostendit Zacharias: *Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini, & Satan stabat à dextris eius, ut aduersaretur ei.* Et Iesus erat indutus uestibus sordidis, & stabat ante faciem Angeli. Et ait Angelus: *Auferte uestimenta sordida ab eo.* Et dixit ad eum, *Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatorijs.* Et dixit, *ponite cydarim mundam super caput eius, & induerunt eum uestibus.* *Zach. 3.*
- C** darim mundam super caput eius, & induerunt eum uestibus. Peccauerat eo tempore populus, & ipse sacerdos Iesus expers peccati non fuit, quia populum non correxerat. Et deinde fratres, & filij eius uxores alienigenas duxerant, ut dicitur in Esdra, quod sine eo permittente fieri non potuit. Et Hieronymus. *Esdr. 10.*
- brai tradunt, ipsum alienigenam duxisse, & Hieronymus. lib. 2. contra Iovinianum id innuit. Stabat ergo Iesus coram Angelo, ut oraret, ei aderat Angelus oranti, cum enim orationem ingrederis, statim custos Angelus te comitatur. Stabat vero Satan à dextris eius, ut ei aduersaretur, & eum accusaret. Tibi ergo oranti veniat hoc in mentem, Angelum tibi

Concio VII. ad Religiosos

tibi adesse, vt te iuuat orātem, & Deo orationem tuam cū **A**
sua offerat. Satan etiam iuxta te est, vt te accuset & coram
Deo, & orantē impediat. Quod verò ait stare Satan à dex-
tris, Hieronymus ex Hebræorum sententia causam esse di-
cit, quòd vera eius esset accusatio. Ideò in Psalmo dicitur:
Et diabolus stet à dextris eius. Vbi Augustinus ait. Stet autem
à dextris eius, dictū est, quia opera diaboli præposuit ope-
ribus Dei. Hoc enim cuiq; non immeritò dextrum dicitur,
quod præposuit, sicut sinistra dextera præponitur.

Hierony.

Psal. 108.

Aug.

Psa. 143.

Gregor.

Psa. 15.

Psal. 108.

Psal. 108.

Cyrl.

4. Reg. 5.

Isai. 3.

Ideò de eis qui temporalia Deo præponunt, & beatum di-
cunt eum, cui hæc sunt, dictum est in Psalmo; *Dextera eorū,
dextera iniquitatis.* Et Gregorius. 20. Moral. cap. 20. ait. Ip-
so enim loquutionis vsu pro dextero habere dicimur, quod
pro magno pensamus, pro sinistro verò id, quod despici- **B**
mus. Ad dexteram etiam esse dicitur, qui protegit, ac de-
fendit, & ideò Psaltes ait. *Prouidebam Dominum in conspectu
meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear.* Et iterū:
Qui assistit à dextris pauperis. Cū ergo Satan esset à dextris
Iesu, vera erat illius accusatio, nec legitima vlla defensio,
cum protegens, ac defendens à dextris non esset Deus, sic
ergo rectè intelligitur illud Psalmi: *Constitue super eum pecca-*
torem, id est, sit eo superior diabolus, qui stet à dextris eius,
& ideò cum iudicatur, & exeat condemnatus, vestes sordide Ie-
su peccata illius significant, stabat verò ante faciem Ange-
li, eum, scilicet, respiciens, vt ab eo iuuaretur. Qui misertus
Iesu, curauit sordidas vestes ab eo tolli per pœnitentiam,
& indui nouis, atque pretiosis, quæ virtutes significant, vt **C**
ait Cyrillus. Ideò Chaldaeus ait. Indui te iustitiis. Mutato
riq; vestes in scriptura significant vestes pretiosas, vt patet
4. Reg. 5. & Isai. 3. vt sic oraret ornatus. Cum ergo ad ora-
tionem accedis, respice Angelum tuum, & cura vt exuas
veterem vestem, & induas nouam, vt in digna veste

Deo appareas, & oratio tua accepta sit

Deo, dignaq; eius conspe-

ctu, &c.

CON-

A

CONCIO. VIII.

Demodo orandi, ac meditandi ad
Religiosos.

T H E M A.

Oportet semper orare, & nunquam deficere. Luc. 18.

B

DIXIMVS orationis, & meditationis necessitatem, quā ex aliis multis colligere possumus. Est enim illa Dei schola, in qua ille animam docet. De qua per Prophetam ait. Ducam eam in se Ose. 2.
litudinē, & loquar ei ad cor, id est, veritates, quæ cordi adherant, aliis enim studiis edocemur de veritatibus speculatiuis, in oratione verò cor edocetur. Est enim oratio aqua irrigans animam, qua homo fit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Fit anima orans hortus irriguus, cuius non deficient aquæ, similis odoriferæ herbæ, quæ vulgo dicitur: (Albahaca) quæ sæpè rigatur, ibi enim pluuia illa suscipitur, de qua Psaltes ait. Pluuiam uoluntariam segregabis Deus Psal. 67.

C

Chereditati tuæ, infirmata est, tu uerò perfecisti eam. Sine oratione verò, ac meditatione est anima religiosa, quasi hortus, & albahaca absque aqua. Oportet ergo semper orare, & nunquam deficere. Deinde necessaria oratio est, propter innumera nobis imminencia pericula, à quibus ut liberemur, necessarium est diuinum auxilium, quod oratione implorandum est. Ut hoc nos Christus doceret, imminente passione orat, in qua oratione sic confortatus est, ut qui cæperat pauere, intrepidus hostes quæreretur, & exciperetur. Sic etiam Moyse orante vincitur Amalech, Susanna eripitur, tres pueri ventum roris

Concio VIII. ad Religiosos

roris flantem susceperunt in medio ignis. Ionas à ventre A
ceti liberatur, Iosaphat circumdatus ab innumeris hosti-
bus liberatur, & Daniel orans in medio leonum securus
est. Cum ergo nos in multis simus periculis, necessarium
nobis est, nuntium orationis ad Deum mittere, vt nobis re-
mediam obtineat. Dicit enim tibi Deus illud Psalmi:

Psal. 111. Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam:

Genes. 28. dicit Dominus: Nec verò ita te possunt constringere, ac cir-
cundare hostes tui vndique, vt non possis hunc nuntium

ad Deum mittere, nec vacuus redibit. Ideò enim Angeli
ascendunt, & descendunt per scalam Iacob. Ascendunt

quidem, dum orationes nostras ad Deū deferunt, descen-
dunt verò, remedium nobis reportantes. Demum, cum

totius Christianæ vitæ finis sit. Deo vñiri, hoc in oratio-
ne, ac contemplatione efficitur, reliquæ enim virtutes eò

tendunt, vt nos à creaturis separent, & circa creaturas exer-
ceantur. Vnde eis quærimus Deum cum sponsa per vicis,

& plateas. Oratio verò ac contemplatio Deum inuenit,
complectitur, ac in domum introducit, & dicit: *Tenui eum,*

nec dimittam. Et quemadmodum is, qui venam argenti, aut
auri quærit, fodere incipit, & initio terram effodit, postea

aliquid metalli inuenit, & tandem venam auri, & tunc
cum gaudio laborat. Ita vita Christiani eò tendit vt Deū

inueniat. Primum verò, cum orare incipit terram eruit,
quia à vita actiua ei incipiendum est, & mortificandi sunt

affectus prauis, abigendæ cogitationes inutiles, quæ oran-
ti occurrunt, sed tandem in oratione perseverans Deum

inuenit, quo simplici intuitu fruitur, pace, ac silentio co-
gitationum.

Vt verò Deum inueniamus, quærendus nobis est pia
meditatione alicuius mysterij, aut diuini beneficij, vt si-

mus similes negotiatori quærenti bonas margaritas, vt
vnam inueniat, Deum, scilicet. Qui ergo meditatur similis

est canis venatorio, qui discurrere incipit, vt feram inueniat,
& cum eius odorem perceperit, ardentius huc, illucq; dis-

currit, cum eam inuenit, quiescit, eamque contemplatur,
& venatori ostendit. Ita discursu Deum quærimus, & cum

illius

Simile.

De modo orandi ac meditando. 337

- A** illius odorem perceperimus, ardentius currimus, cum sponsa dicente: *in odorem unguentorum tuorum curremus*. In nulla verò re nobis quiescendum est, donec Deum inueniamus. Sicut Magdalena licet Angelos inueniat, nō quiescit, donec Iesum inueniat. Inuento vero Deo sistit homo, cum intuetur contemplatione quieta, & coram eo latatur. Hæc est cōtemplatio, quæ ideo dicitur sepulchrum animæ. Sicut enim corpus huic sæculo mortuum in sepulchro quiescit, nec vllam habet vitalem operationem. Ita anima, cum ad contemplationem peruenit, Deum inuenit, & vniuersa alia reliquit, & ideo sæculo huic defuncta est, dicitq;: *Dilectus meus mihi, & ego illi*. Cant. 1.
- B** quasi dicat, ego illi soli sum, nullus alius me vsurpare presumat. De his verò qui hoc contemplationis sepulchrum inuenerunt explicat Gregorius illud Iob: *Qui expectant mortem, & non uenit, quasi offodientes thesaurum, gaudent uehementer, cum in uenerint sepulchrum*. Quæ uerba enarrans Gregor. 5. Moral. c. 3. ait. Quia perfectè mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostræ inuisibilia à visibilibus abscondamur, rectè hi, qui mortificationem appetunt, thesaurum effodientibus comparantur, mundo enim per inuisibilem sapientiam morimur, de qua Prouerb. 2. dicitur: *Si quæseris illam, quasi pecunias, & quasi thesaurum effoderis eam*. Sapientia quippe in rerū superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet. Et subdit. Qui autem quæsitam mortem inuenit, gaudent uehementer, cum inuenerint sepulchrum, sicut enim sepulchrum locus est, in quo absconditur corpus, sic diuina cōtemplatio locus est, quo absconditur anima, quasi enim adhuc huic mundo uiuimus, cum mente in eo foris vagamur, sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto internæ contemplationis celamur. De quibus Psalter ait. *abscondes eos in abcondito faciei tue à conturbatione hominum*. Ad hos ait Paul. *Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo*. Hi uerò in hac uita beati dici possunt, quia perfectæ affectuum mortificatione perueniunt ad cordis mundiciam, & beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt, non solum in alia uita facie ad faciem, sed & in hac altissima cōtemplatione. Hoc ipsam, quod diximus de meditatione, & cōtemplatione, alia Cant. 2.
- C** Gregor. Iob. 3.
- Prou. 2.
- Psalm. 30.
- Colos. 3.
- Matth. 5.
- Vulgo similiter

788 Concio VIII. ad Religiosos.

similitudine fiet manifestū. Vt nuber nobilis foemina alicui A
viro, multa de eo interrogat, ac inquirat, nobilitatē, ingenium,
mores, diuitias: sed cū omnia sibi conuenire videt, ei despon-
satur, eiq; nimium afficitur, & postea vt eum diligat, non dis-
currit, nec amplius interrogat, sed eo viso diligit, delectatur q;
Ita vt anima Deū in ducat sponsam, prius meditatione, ac lon-
ga cogitatione bona Dei sui considerat, cū verò omnibus cō-
sideratis Deum in virum eligit, eum iam amat, ac complecti-
tur sine discursu, & in eius presentia delectatur. Eo verò deue-
nire anima solet, vt contemplatio, quæ aliis post longam me-
ditationem conceditur, quia Deum simplici intuitu, & sine
discursu vident, ipsi concedatur sine discursu, vel paruo adhi-
bito discursu, sed cum in orationem venit, cito in Dei sui B
presentia letatur, diligit q;, sicut de vxore diximus, quæ vi-
rū iam dilexit, nec indiget denuò bona eius considerare, quæ
semel nouit, & ideo cui finis discursus conceditur, à discursu
cessare debet, vt quid enim via ei querenda, qui in termino
est? Cum meditatur, ac discurret homo, ipse loquitur, potius
quàm audiat. Cum verò ad contemplationem peruenit, ta-
cet, & Deus loquitur. *Tunc factum est silentium in celo quasi*
dimidia hora. Bernardus. Dulcis hora, sed brevis mora.
Cant. 2. Silente ergo anima, Deus loquitur ei. *Sonet vox tua in auribus*
meis, vox enim tua dulcis. Taceant cantores vniuersi, taceant &
1. Reg. 2. Angeli. Loquere tu Domine, quoniam audit seruus tuus. Dicebat
Exod. 2. Israël: Loquere tu nobis o Moyses, non loquatur nobis Dominus, C
ne forte moriarur. Sed nunc Domine taceat Moyses, & lo-
quere tu, vt viuamus. Audiuit Ioannes hanc vocem, de qua
ille ait. Et sui in spiritu in die Dominica, & audiui post me uocem
magnam, quasi tube. Cum ait in spiritu, significat in montis ex-
cessu: vox verò magna dicitur, quia vox Dñi in virtute. Simi-
lis verò erat vox tube, quia sicut tuba indicat bellum, ita Dei
vox prælum in vitia. Vox verò post tergum facta dicitur,
quia Prophetis non à facie, sed à tergo Deus ostenditur, vt
Richard. Moyse Exod. 33. & Ezechieli dicēti: Audiui post me uocem
Anscl. cōmotionis magnæ. Richard. verò. c. 4. in Apocalyp. Ansbert.
Ansbert. Anscl. & Rupert. aiūt, Tergū accipi methaphoricè pro obli-
Rupert. uione rerum tēporalium, etiam gubernationis Ecclesiarum,
quā

Simile.

Simile.

Simile.

Simile.

Simile.

Simile.

Apoc. 8.

Bernard.

Cant. 2.

1. Reg. 2.

Exod. 2.

Apoc. 1:

Richard.

Anscl.

Ansbert.

Rupert.

Demodo orandi, ac meditandi. 338

A quia Ioānes ita erat Deo intentus, & omniū aliorū oblitus, vt omnia relinquēs soli Deo vacaret, & sic vox eum auocans ad Ecclesie curā à tergo sonat, quia omnia post tergū reliquerat.

Sed quoniā nemo repente fit summus, vt in hūc gradū orationis quis ascendat, qui est contēplationis, alios gradus duos prius percurrere debet, quos vt explicemus. Notandū est, triplicē esse orationis fructū. Primus est perfecta sui victoria, & abnegatio, ac abdicatio ab his, quę mundi sunt. Secundus est imitatio vitę Christi, & virtutū illius. Tertius est vnio cum Deo per amorē perfectum. Hi orationes effectus ab omni orante curādi sunt, & vniuersa hęc orationē ordinare, sed incipiēs

B magis attēdere debet ad primū, proficiens ad secundū, perfectus ad tertium. Hęc tria docuerūt nos tres viri insignes in orando, de quibus meminit scriptura. Primus fuit Iacob, qui luctatus est cū Angelo, & inualuit ad eū, & adeo fuit fortis, vt tota nocte luctā sustinuerit, & licet claudus remāserit, benedictio

Gen. 32.

nē est cōsequutus, & nomē fortis ideō enim Israhel dictus est, quia si contra Deū fortis fuisti, quanto magis cōtra homines preualetis. Cumq; vicinorū iram timeret, ascēdit in Bethel, & edificauit altare, & terror Dei inuasit omnes per circuitū ciuitates, & nō sunt ausi persequi recedētes. Qua ratione postea dixit:

Gen. 35.

Quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo. Quo loco Chaldaica, more suo difficiliū enodatrix locorū, legit, quātūli de manu Amorrhæi oratione mea, & deprecatione mea.

Gen. 48.

C Nec enim legitur aliquando bellasse Iacob, sed arma eius fortia orationes, & deprecationes extiterunt, quibus hostes perterriti. Secundus fuit Moyſes, qui egressus de Agypto, & suffocatis in mari Agyptiis, ascēdit in montē, & fuit intra nebulā quadraginta diebus, & descēdit splēdida facie, similis Deo, & in manibus legem Dei portabat, quam ei Deus dedit. Tertius fuit Elias, qui trucidatis sacerdotibus Baal, fugiēs Iezabelem, dormiens sub iunipero, excitatur ab Angelo, qui ei panē subiciere ium ministravit, & in monte Oreb Deū videt in sibilo aurę tenuis, & demū igneo curru est exaltatus in cælum, & ipsam pallium reliquit, quo miracula patrabat, quia de terra erat. Quasi in imagine delineauimus omnes orationis modos, ac fructus. Primus est victoria sui,

Exod. 34.

3. Reg. 19

4. Reg. 2.

in glib

Vu 2

& omnium

288 Concio VIII. ad Religiosos.

& o malum affectionum mortificatio, nisi enim carnem à te **A**
eieceris, spiritus Dei in te non habitabit. Sicut enim si in cera
figura aliqua expressa est, impossibile erit, aliam in ea figuram
efformari, nisi prior deleatur, ita nisi imaginem prioris Adā,
quam portasti, deleueris, Christi imaginem portare non po-
teris. Portasti imaginem terreni, nunc portare vis imaginem
caelestis, dele ergo illam, ut hanc suscipias. In caelo quidem si-
bi consonant anima, & corpus, utriusque gaudet, ac latatur. In
inferno utriusque dolet, ac tristatur. At in terra non ita, sed cum
anima gaudet, corpus contristandum est, ac mortificandum,
quod si corpus gaudeat, & latetur, anima tristabitur, & dole-
bit, quia sibi inuicem aduersantur. Cui ergo placendum est? **B**
Rom. 8. Audi Paulum. Fratres debitorum sumus non carni, ut secundum car-
nem uiuamus. Recte Paulus ait, quid debes carni? num non illa
inimica? num non ad portas inferi te duxit, nisi inde Dei mi-
sericordia te liberasset? An non Dalida est, quae prodiones
machinatur, ut te demonibus tradat? Quid ergo ei debes, nisi
omnem asperitatem? Nec ideo credas, malum te carni infer-
re, non enim malum, sed bonum praestas. Sicut contra pecca-
tor, cum putat se carni indulgere, eam perdit. Audi iustorum,
& iniustorum corpora post resurrectionem, cum veritas rerum
omnium apparebit. Innumeras profecto gratias corpus bea-
ti animae agat, quod illud mortificauerit, ac afflixerit, sic enim
ad aeternam gloriam perduxit. Contra vero innumera male-
dicta corpus damnati in animam congeret, quia ei indulsit, **C**
sic enim ad aeterna supplicia illud adduxit, quia ut Sapiens
ait, Si praestes animae tuae concupiscentias eius, faciet te in gaudium
inimicis tuis. Sicut ergo Abraham ascendens in montem por-
tabat ignem, & gladium, ita orans Dei charitatem, ac mo-
tificatiorem deferre debet, si milites, antiquo sacerdoti esse de-
bet, qui gladium sanguine madidum animalium deferrebat.
Eccl. 18. Hinc Isaias. Quem docebit Dominus scientiam, & quem intellige-
Gen. 27. re faciet auditum? Ablactatos à lacte, anulos ab uberibus. Pax pro-
Isa. 28. fecto maxima in nobis esse debet, ut Deus in nobis in habi-
Psal. 75. tet, quia factus est in pace locus eius, haec uero non est sine ho-
stium victoria parata. Ideo in Hispania pax multa, quia victi,
Psal. 118. & profligati sunt uniuersi mauri. Ideo Pharaes ait. Pax multa
deligunt.

De modo orandi, ac meditandi. 339

- A** diligentibus legem tuam. Sed qua Dei lex est: Plane lex abne- Psal. 118,
gationis, & mortificationis, hanc legem seruantibus pax con-
ceditur. Proiecit semel Abraham Agar, & filium eius, & pax
domui eius reddita est, aliàs enim sa pius experiretur dissidia
inter Isaac & Ismael, Saram, & Agar. Cura ergò perfectam Genes. 21,
tui assequi mortificationem, & plenā pace frueris. Ideo mo-
net Deus Israelcem. *Quando transieritis iordanem, intrantes ter-* Numc. 33,
ram Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius, sin autem
nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanserint, erūt uobis
quasi clauī in oculis, & lanceæ in laterib⁹, & aduersabūt in terra
habitationis uestre. Hoc ipsum dicitur ei, qui religionē ingredi-
tur, vt cū afflictibus suis faciat, aliàs namque illæ te perdent.
- B** Eo ergo dirigi debet oratio incipiētis, vt se abneget, vt mor- Osee. 12,
tificet membra sua, quæ sunt super terram, obtinetur verò hoc
lucta, oratione, ac lachrymis, vt Iacob obtinuit. Sic enim Ose.
ait. *In fortitudine sua directus est cum Angelo, & inualuit ad An-*
gelum, & cōfortatus est, fleuit, & rogauit eum. Cum ait, directus
est cū Angelo, significat, prosperos successus habuit in lucta
cū Angelo. Id enim dirigi significat in scriptura pluribus lo-
cis. Sed quomodo inualuit ad Angelum? præcipuè Dei per-
sonam agentem? Certè significat, Deum ab hominibus vin-
cendum amore, poenitentia, lachrymis. Confortatus verò di-
citur Angeli benedictione, ne timeret fratrem, quem metue-
bat. Fleuit, & rogauit eum, en lachrymas. & orationem, qui-
bus obtinuit benedictionem, & carnis victoriam, percussus
enim in femore ab Angelo est, quo carnis mortificatio signifi-
catur perfecta. Nec enim satis est semel, & bis, ac tertio car-
nem superasse, sistendum non est, donec eam videas claudi-
care, donec illam videas honorem, ac delicias non curare, sed
respuere, & nihil mundi vehementer appetere, tunc enim
claudicat. Nec etiam satis putare debes, quod in oratione
multa bona proponas tibi facienda, quod tibi honorem, ac de-
licias aspernas, nec enim quia bene proposuisti, dum orares,
victoriam acquisisti, sed inspiciendum tibi est, post orationē,
quomodo in his te habeas. Sic enim post luctam Iacob clau-
dicat. Et licet videaris tibi victor, carnemque superatam, non
ideo seculū te credas, sed caue tibi. & memor esto eius quod

Concio VIII. ad Religiosos.

3. Reg. 20. Propheta dixit Achab postquam superauit Benadab. *Vade, A et confortare, & scito, & uide, quid facias, sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.* Nunquam ergo carni fidendum est, quæ enim nunc debilis, & deuicta apparet, cras in te insurget recuperatis viribus. Et licet in oratione Deo dicas, cū Psal te, *non morabor in æternum.* Non id usque adeo certum est. Nō dum vidisti inordinatum affectum tuum suffocatum in mari, vt iam cantes, & obliuiscaris, inimicos te habere, nondum suffocatus Pharaon est, & Ægyptij, semper time, & carne bel lum indicito. Nec solum curandum tibi est, carnem superare, sed & mūdum, & vniuersa, quæ illius sunt obliuisci. Sic enim
- Genes. 35. Iacob ascensus Bethel ad orandum, prius idola abstulit, ac sepeliuit. Vniuersa, quæ mundi sunt, sepelire debēs, vt bene ores. Si enim id non feceris. Veniet post te mundus insequēs B
- Genes. 31. te, & dicet tibi, quod Labā ad Iacob, *cur furatus es Deos meos.* Si discedere à me disponebas, cur Deos meos tecū tollebas? Si honorem, si vanitatem, si curiosa vis, Dij mei hæc sunt, si hæc tecum defers, me quoq; tecum portabis. Nec verò disce det à te, donec vniuersa tua euoluat, vt videat, an aliquid ad eum pertinens tecū detuleris, vt Laban fecit. Non ergo te cre das, a mundo liberum, si aliquid illius tecum habeas. *Fratres nolite diligere mundum, nec ea, quæ in mundo sunt.* Sed sicut idola sepeliuit Iacob, ita religiosus vniuersa mundana abijciat, con culcet, & sub terra ponat. Qui hæc præstiterit cum Iacob, re tē orabit, & dicetur Israel, id est, fortis, vt explicat Hierony mus in traditionibus Hebræis, non enim Israel significat, vi dens Deum, vt aliqui dicunt, sed fortis, vt scriptura manifestē C
- Genes. 32. dicit, cum illud nomen Iacobo impositū sit, quia contra Deū fortis fuit. Sic ergo ille fortis erit, qui dominatus fuerit passio nibus suis. Quia vt Sapiens ait. *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium.* Hoc verò oratio nis genus difficile est, valde enim difficile est, abnegare, quod est, est enim molestum bellum, est lucta, sed vtilis, quia sic ob tinetur benedictio, & finem accipit nox laboris, & illucescet tandem mane consolationis. Vt verò fructus iste à nobis col ligatur, ea præcipue in oratione considerare debemus, quæ ad hunc finē aptiora sunt, cuiusmodi sunt, peccati mala, mors iudi-

87
Concio VIII. ad Religiosos.

sed nulla celesti consideratione admixta, obediunt, opera hu-
milia exercent, sed frigide, non quia obedientiæ, vel humili-
tati affecti sunt, sed quoniam Religiosi sunt, & vident eadem
præstari à sociis. Horum virtus facile tollitur, quia cū ab ho-
minibus non videtur, eam facile relinquit, quia ei affectus nō
erat. Alij verò non ita se gerūt, sed virtutibus affecti sunt, eas-
que miscent consideratione, ac affectione animi, & cum con-
sideratio, & amor intra animam sint, virtutes, quæ illis mis-
centur, animum penetrant, & ideo ex corde obediunt, quia obe-
dientiam diligunt, & sic reliqua. Hinc prouenit, vt in exerci-
tio virtutis perseverent, & ventus, ac aqua occasionū has vir-
tutes non tollunt, quia radicatæ in anima erant. Qui ergo
proficere in virtute vult, exeat ex Ægypto cum Moyse, mare
penetret poenitentiae, interimat capita draconum in aquis,
mortificans inordinatos affectus. Ascendat cum Moyse in
montem, considerans Christi opera, & passionem, curet simi-
lis Christo esse in claritate luminis ipsius, & denique legis ta-
bulas manu deferat, id est, opere compleat Dei mandata, &
tunc rectè eum orasse dicemus. Ex oratione enim id nobis
præcipuè colligendum est, vt Dei mandata impleamus, &
Christum interius, ac exterius imitemur. Qui verò hæc præ-
stiterit, optimè postea orabit, ex virtutum enim collectione
in animo facta oratio in calum ascendit, quasi odor proce-
dens ex collectione plurium aromatum. Hinc illud Cantico
rum. *Quæ est ista, quæ ascendit sicut virgula fumi ex aromatibus
myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmētarij?* Oratio enim
ac meditatio similis esse debet horto concluso, in quo innu-
meri, ac optimi flores, ac fructus, ita in oratione vniuersarum
virtutum opera exercenda, nunc fidei, nunc spei, nunc charita-
tis, nunc humilitatis. In hoc horto quiescit sponsus, ad quem
eum inuitat spōsa, cum ait: *Veniat dilectus meus in hortum suū,
ut comedat fructus pomorū suorum.* In oratione ergo actus exer-
cendi virtutum sunt, ac proponendum, postea illos exequi
opere, & sic oratio causa omnis virtutis est. Sed rursum ope-
ra virtutis exercita causa optimæ orationis sunt, quia cū quis
bona operatus est multa, profert orationem Deo gratā, quæ
est vt virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vni-
uersi

Cant. 3.

Cant. 4.

De modo orandi, ac meditandi. 341

Auerſi pulueris pigmentarij. Si ergo recte orare vis, vitam virtutis habe, ex qua optima procedit oratio.

Tertius orationis fructus est vnio animi cum Deo. Qui hucusque peruenit, multam viam percurrit, ingressus est cubiculum secretum sponsi, & cellam illam, ad quam se intro-

ductam gloriatur sponsa: *Introduxit me rex in cellam uinariam* Cant. 2.
Et ordinauit in me charitatem. Alij vertunt, insigniuit me charitate, quasi dicat, dedit mihi vestem amoris, characterem amoris mihi impressit. Cui hoc concessum est, concessa est benedictio illa Ben-iamini. *Ben-iamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter* Deut. 33
humeros illius requiescet. Delitiae illae sunt, quae gustari possunt, exponi vero nequaquam. Quando anima eo seruet amore, vt praedilecti absentis desiderio deficiat, ac dicat. *Fulcite me* Cant. 2.
floribus, stipate me malis, quia amore languo. Quando in brachiis sponsi requiescit, & dicit. *Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Foelix profecto anima, quae eo Cant. 2.
peruenit. Peruenit ad hoc Elias, sed prius iugulauit Prophetas Baal, fugit Iezabelem, peruenit in montem Oreb, transijt Iordanem, reliquit pallium, sic igneo curru in coelum rapitur. Qui ergo id assequi cupit, affectus prauos iugulet, carnis delectationes, quae persecutiones potius Iezabelis sunt, fugiat, in montem perfectionis conscendat, etiam pallium relinquat, quia a multis abstinere debet etiam licitis, vt a mundo elongatus rapi possit igneo curru charitatis, &c.

C Sed quoniam res ista longiorem desiderat sermonem, de ea sequenti Concione agemus.

Vu r Con-

A

CONCIO IX.

Ad eosdem Religiosos de altissima contemplatione Dei.

THEMA.

Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordie in nouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dñm, cū venerit, qui docebit vos iustitiā. Ose. 10.

B

ICVT Ridendū, ac simul miserandū esset, senem in schola videre cum pueris prima elementa addiscentem. Ita miserum est, religiosum post annos multos in religione positos incipientē esse. Diuus Bonauentura ait. Miserum est, cuiuslibet artis, ac studij disciplinam quempiam profiteri, & ad perfectionem eius nō peruenire. Ad hos verō merito dici potest illud Christi, tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me: Et illud Pauli. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, ut uos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei, & facti estis, quibus lacte opus sit, non solidō cibo. Si in Dei domo per multos fuisti annos, nec tamen maxima dona recepisti, proculdubio tu ipse in causa es, & culpa non vacas, nec seminasti ut par erat, centuplum enim congregassēs. Aliquando in regis domo ministrat nobilis vir per plures annos, & nihil recipit, licet plura obsequia præstet, quia rex ea non videt, vel non potest dignā tribuere mercedē aut non vult, itaq; non ministri, sed regis est culpa. At verō, cum in Dei domo id accidit, non Deus, sed minister in culpa est, Deus enim magnificus est retributor, qui enim magnificētissimus fuit nobis ante omne meritum, imo cum multis de meritis, quomodo post multa merita non erit magnificus?

C

Quis

Bona.

Ioan. 14.

Hebr. 5.

De altissima contemplatione Dei. 342

- A** Quis prior dedit illi, & retribuetur ei. Qui fideliter Deo ministravit, dicet eū Psal. Venite, & narrabo omnes, qui timetis Deū, quanta fecit animæ meæ. Quoniam bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ querenti illum. Et ideo Oseas ait, seminate vobis in iustitia, idest, ita arate, & seminate, vt multa iustitia, & sanctitas in vestris cordibus oriatur. Addit. Et metite in ore misericordie, idest, si ita seminaueritis, amplissimos, ac vberissimos fructus colligetis. Solet scriptura in promissionibus vti imperatio pro futuro, vt significet, si id fiat, quod dicit, promissionem esse certissimam, quasi nihil super sit, nisi manum mittere ad promissionē, & fructum capiendū, ideo Oseas ait. Metite in ore misericordie. Sic etiam Esaias ait. Audite audientes me, & comedite bonum. Idest si me audieritis, ita certum est, bonū vobis affuturum, vt dicam, comedite bonum. Sic etiam Psaltes ait. Accedite ad Deum, & illuminamini. Sed quid est, quod Propheta ait, in ore misericordie? Os pro voluntate in scriptura accipi solet, quia ore volūtatē exprimimus. Sic dicimus, faciam, quod dixeris, idest, quod volueris. In ore ergo misericordie est, ad os misericordie idest, ad volūtatē misericordie, quantum misericordia voluerit, idest, largissimē. Solet enim scriptura voluntatem, & sensum rebus inanimatis tribuere per prosopopeiam. Sic etiam Genesis 47. dicitur. Alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis. In Hebræo est. Præbens cibaria ad os familie, idest, quantum quisque de familia volebat. Sic etiam cum in scriptura dicitur, percuti aliquos in ore gladij, significat, omnes occidi, percutere quantum gladius percutere velit, ita in ore misericordie metere, est, plurima colligere. Addit verò Oseas. Imouate vobis nouale, idest, eradicare spinas peccatorum, & renouate vos per penitentiam. Nouale enim est ager nunc primum proscissus. Demum ait. Tempus autem requirendi Dominum, cum uenerit, qui docebit uos iustitiam. Hoc loco tempus significat oportunitatem temporis, qua elapsa, difficile res fiet, oportunum ergo tempus metendi copiose, ac abundanter dicit esse tempus Messie, qui tanquam doctor in mundum venit. De quo Ioel ait: Cum dederit vobis doctorem iustitie. Hoc enim

Rom. 1. 1.

Psal. 65.

Thre. 3.

Esai. 55.

Psal. 33.

Genes. 47.

Exod. 17.

Num. 21.

Ioel. 1.

gratia

Concio IX. ad Religiosos

gratiæ tempus annus est benignitatis, quo abundantiori con- **A**
 cessa gratia, vberiores fructus colliguntur. Hoc est opportunū
 tempus, tempus acceptabile, dies salutis. Qui ergo nunc non
 percipit vberimos gratiæ fructus, sibi imputet, *Christ⁹ enim*
10. m. 10. venit, ut vitam homines habeant, & ut abundantius habeant. Qui
 ergo in lege gratiæ, & in religione perfectionis schola perfe-
 ctus non euadit, cum in ea pluribus fuerit annis, sed prima
 semper rudimenta deuorat, iners est, & accuratè salutem suā
 non peragit. Deus enim dona nunc maxima donat, postquā
 humanitati nupsit. Sicut Assuerus dona largitus est iuxta
 magnificentiā principalem, cum nupsit Hester. **Hest. 2.**

Nunc ergo de his magnificis Dei donis dicamus, quæ fi-
 delibus ministris Deus tribuit. Dupliciter quidem ad perfe-
 ctam contemplationem, ac diuinum amorem venire quis po- **B**
 test. Primo maxima Dei gratia, quæ in momēto hominem
 eleuat in superiora, & tunc initia conuersionis altissima sunt,
 inde enim homo incipit, vnde alius desinit. Ita cum Mag-
 dalena, Apostolis in die Pentecostes, Paulo, ac alijs factum
 est. Hi à Deo manu ducuntur, ac gubernantur, qui eis fit
 magister spiritualis, & contemplanda proponit. Ita cum
 Ignatio fundatore societatis Iesu factum legimus. Hi dicere
 possunt illud Sapientis. *Et letatus sum in omnibus, quoniam*
3. p. 7. antecedebar me ista Sapientia. Optimum viæ suæ rectorem
 hi habent, duci se à Deo permittant. Solum memores esse
 debent obedientiæ, humilitatis, ac prudentiæ. Quia ve-
 rò hi rari sunt, de alijs dicamus, qui viā ordinaria à Deo du-
 cuntur. **C**

Multis ergo alia est viā ad perfectam contemplationem.
 Eius vero initium timor est, vt Bernardus ait, in quo vt in ba-
 si optime fundatur amor. Pōnit ergo primū Deus in ani-
 ma vehementē timorem mortis, iudicij, ac similiū, quo timo-
 re colligit se homo, & purgat peccata, hoc vehemēti timore
 vita omnino mutatur in melius, etiā cum multorū admiratio-
 ne, quia quod interius latet, non vidēt. Ista verò purgatio ne-
 cessaria est, vt mūdo corde Deus videri possit. Hinc *Psal. con-*
Psal. 7. sumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum. Prius consumē-
 da est peccati nequitia, quā iustus dirigatur, id est, prosperos
 habeat

De altissima contemplatione Dei. 343

- A** habeat successus. Desiderat quidem anima Dei vniri intimè, videt verò peccata impedimento esse, ideo vt ea abluat, vinum maximam lachrymarum fundit, & satiatur anima lachrymis quibus peccata suffocantur. Hanc lachrymarum abundantiam petebat Augustinus in soliloquiis à Deo sibi concedi. Hoc vite huius initium difficile est, quia per desertum, sed nihilominus aquam vitæ Deus cito tribuit, & mânia dulcissimum, etiam in initio deserti, quia summa benignitate Deus prodigum suscipit, & ipse ait. *Eum, qui uenit ad me, non eieciam foras.* Et Psaltes ait. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Licet ergo in hoc ingressu videas arctari pedes tuos, noli viam inceptam relinquere, videbitur quidem tibi, nouam te regionem ingredi, sicut Ignatio accidisse dicitur, sed terram viuentium ingrederis, noli pauere. Sæculum reliquisti, aliud ergo tibi quærendum est, nec mireris, quod nouum appareat, innumera enim bona in illo reperies. Multi (ait Bernardus) mundum reliquerunt, sed pauci in religione proficiunt, quia multi sunt uocati, pauci uerò electi, qui ad perfectionem anhelent. Quod profecto deplorandum est. Si enim is, qui ab Hispania in Indos proficiscitur, cum Hispaniam reliquit, in Indos penetrare contendit, cur o religiose, qui mundum reliquisti, in perfectionis fastigium non tendis? cur totos neruos hac in re non pones? Cur vitam non fundes, si opus fuerit? An non miserum fuit Israël, quod cum tot ex Ægypto prodierint, ad eo pauci in terram promissam venerint? Miserandum verò potius, quod tot in religionem vocati eū sint, pauci perfectionem assequantur. Licet ergo difficilis appareat via, sustine paulisper, nulla enim ars est, quæ initio difficilis non sit, quod si primam illam difficultatem non vincat homo, miser manet, & ærurnus, ita tu, si hanc difficultatē non superaueris, in augestate, ac miseria semper eris, nec utens his, quæ in uanitas sunt, nec uerò celestibus. Omnibus illud Psalmi dicitur: *Abor es hanc me, donec intem in sanctuarium Dei.* Sed qui Deum assequi vult, paratus esse debet, mortem, si opus sit, oppetere, vt Deum consequi possit. Nunc tempus est parui, postea non a memoraberis, proflure propter gaudium, cum a prole in diuinam susceperis.

Auguſt.

Ioan. 6.

Pſal. 62.

Bernard.

Matth. 20.

Pſal. 72.

Hoc

Concio VIII. ad Religiosos.

Hoc tempore multum refert, in cella propria cōsistere plu-
 rimū, nec ab ea discedere, nisi necessitas aliud postulet, maxi-
 mum enim in illa bonū est. Refert Lipomanus in vita Arse-
 nij. Senē iam decrepitū fuisse in deserto, qui propter artatē va-
 care nimium non poterat orationi, & corporis afflictionibus,
 placuit verō ei illa cōmutare in opera pietatis, & ideo statuit
 visitare monachos infirmos, & eos, qui tētationibus vrgebā-
 tur. Cōsultavit verō de hac re Arseniū. Qui ei respōdit. Ōpera
 quidē afflictionis relinque: tantūmodo ne in animū inducas,
 ut à cella recedas. Deinde sensu custodia, ac mortificatio val-
 de necessaria est, qui enim id non pręstat dulces Dei cibos nō
 experietur, nec diē lētum videbit in iubilo spiritali. Experiē-
 tia manifesta cōspicitur, eos, qui in virtutibus proficiūt, collige-
 gere sese, & parū loqui. Imaginatio etiā, ac memoria frētāda
 est. Ideō Magnus Antonius dicebat super omnia interiorem
 cellā obseruandam, quia imaginatio, ac memoria cohibenda
 est, quę similis est onagro, & faciliē inutilia cogitat, ac vana.
 Ex quo vana desideria procedūt, & ex his vane cogitationes,
 quia causę sunt sibi inuicē causę. Curāda ergo tibi est vniuer-
 salis mortificatio interior, & exterior, & ab omni re creata dis-
 cedere, quod si nō pręstiteris, contēplationis dulcedinem nō
 gustabis. Illud verō pręstabat Psal. Renuit cōsolari anima mea,
 memor sui Dei, & delectatus sum. Quę verba expēdenda sunt,
 quia emphasim habent. Licet verō ista naturę difficilia sint,
 sed gratiæ facilia, nam quis perant in Dño mutabunt fortitudinem,
 assument pennas, ut aquile, volabunt, & non deficient, current, &
 non laborabunt.

Deinde curare debes, iugē, ac perpetuam Dei memoriam
 habere, eumq; pręsentem intueri. Implebis tūc illud. Opor-
 tet semper orare, & nunquam deficere. Et illud. Sine intermissione
 orate. Et nostra cōuersatio in calis est. Licet enim exteriora prę-
 stes opera, sed spiritus Deum cogitare potest. Dic tibi sapē,
 quid cogitas? Sursum corda, attēde quod à Deo videaris. Sic
 Psal. agebat, qui ait. Prouidebam Dñm in conspectu meo semper.

De qua re Paulus Moysen laudat, cū ait. inuisibile enim quasi
 uidens iubinuit. Et hoc monebat Tobias filium suum dicens:
 Omnibus diebus vitę tuę in mente habeto Deum. Et Psaltes. Oculi
 mei

De altissima contemplatione Dei. 344

A mei semper ad Dñm. Et Elias. Viuit Dominus in cuius conspectu
sto. Et de Enoc dicitur: Ambulauit cum Deo. Et Dauid. Medi- 3. Reg. 17
tatio cordis mei in conspectu tuo semper. De qua re eum laudat Gen. 5.
Salomon dicens: Tu fecisti cum seruo tuo Dauid patre meo mis- psal. 18.
ericordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in ueritate, 3. Reg. 8.
& iustitia, & recto corde tecum. Et Ezechias ait. Obsecro Domine, 7. nro
memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in ueritate, & cor
de perfecto. Hæc verò Dei præsentia in anima innumera bo-
na gignit, sicut solis præsentia innumera bona gignit in ter-
ra, fructus enim producere, & metalla facit, ita Dei memoria
illuminat animam, lætificat, & bonis operibus abundare fa-
cit. Sicut enim Deus ait. Ego sum qui sum, quo abyssum es- Exod. 3.

B fendi declarauit omni perfectione ornatum, ita ipse cum ani-
ma adest per continuam memoriam, est illi omne. Deus
enim tibi est omnia, quæ uolueris. Rex non est tibi om-
nia, sed nec pater, nec amicus, aut quæuis creatura. Deus
verò sicut in se est omnia, ita tibi erit omnia, cum illum
præsentem habueris. Erit enim Deus omnia in omnibus.
Vis patrem? erit tibi pater. Vis regem, iudi- em, pasto-
rem, medicum, sponsum? omnia hæc, & alia innumera ti-
bi erit.

Sed hæc Dei præsentia à diuersis diuersimodè vsurpari so-
let. Augustinus Deum sibi præsentem quotidie gerebat, sed August.
diuersa consideratione. Hoc enim die eum ut sponsum intue-
batur, & cum eo dulciter agebat. Cras eum iudicem videbat,
C se uero tanquam reum, & veniam ab eo petebat. Altera die
Deū sibi medicū aspiciebat, petebatq; ab eo salutē. Alia die
tanquā regem, & dona postulabat. Alij uero aliter Deū præ-
sentē habent. Conspiciunt enim vniuersas creaturas tāquam
Dei tabulas, in quibus ille se depinxit, & sic in omni creatura
cōsiderant aliquā Dei perfectionē. Sicut ergo spōsa in effigie
spōsi sponsum cōsiderat, illius recordatur, illumq; diligit. Ita
anima Dei spōsa in omni creatura Dei imaginē, aut uelligiū
videt, & eius memoratur. A magnitudine enim speciei creaturæ Sap. 13.
poterit cognoscibiliter creator horū uideri. Et hisce oculis omnis
creatura cōspici debet. Alij uero hāc Dei præsentiam aliter ha-
bent. Considerant enim Deum præsentem omni creaturæ,
& in

448 Concio IX. ad Religiosos.

& in ea latentem, quam verbo virtutis suae portat, adiuuatq; **A**
 vt mihi obsequatur, ac bona praestet. In sole enim Deus est,
 vt me illuminet: in cibo, vt me reficiat: in domo, vt me prote-
 gat: in diuitiis, vt mihi provideat. Hinc Christus dixit: *Pater*
meus usq; modo operatur, & ego operor, quasi dicat, non solum
 Deus initio mundi operatus est, cum creaturas condidit, sed
 semper eis id est, vt illas in operibus iuuet, quod si ille opera-
 tionem suam tolleret, Sol non illuminaret, nec ignis caleface-
 ret, nec vlla creatura quippiam operis ageret. Sicut ergo cum
 rem aliquam inanimatam moueri vides agnoscis, intra eam
 aliquid esse viuum, quod illam mouet, ita in omni creatura
 Deus est, vt illa operari possit. Cum ergo bonum quodcumq;
 a creatura susceperis, intueri Deum interius latentem, qui tibi
 bonum illud praestat. Alij vero Deum sibi praesentem ha- **B**
 bent, curantes in omni opere intentionem in Deum dirige-
 re, vt ei placeant, & eius gloriam quaerant, iuxta Pauli consi-
 lium. *1. Cor. 10. Siue manducatis, siue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.*
Dicuntq; Deo suo, hoc facio, quia tibi placet, ac gratum est.
 Alij vero verba aliqua ex scriptura, vel ex oratione collecta
 in memoria iugiter retinent, in quibus delectantur, & quasi in
 reliqua diem festum Domino agunt. Sic quidam aiebat Deus
 meus, & omnia Alius. *Diliga te Domine fortitudo mea. Alius.*
Quid mihi est in caelo? & a te quid volui super terram? Deus cordis
mei, & pars mea Deus in aeternum. Alius. Quemadmodum deside-
rat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.
 Nec enim omnibus vna aperitur ianua, aut via, sed huic vna, **C**
 illi altera. Quisq; eam teneat, quae ei proficua fuerit, & per
 quam ei Deus aperuerit ianuam, intret, veniat mihi bonum,
 siue hac, siue illa via.
 Postquam ergo homo vniuersa, quae diximus compleuit.
 Accessit iam ad perfectionem, & ingredi ei licet in contem-
 plationem, & diuinis repletur donis, & vnus fit spiritus cu Deo.
 Sicut enim cum perfectum fuit templum Salomonis, & vni-
 uersa parata, gloria Domini impleuit illud. Sic in animam pa-
 ratam, ac ornatam omni virtute Deus ingreditur, & implet
 diuino splendore, ac illustratione. Impleturq; in ea illud Isa-
 iae. *Implebit splendoribus animam tuam. Tunc oret perfecte, tunc*
 anima

7. Reg. 1.
 8. Reg. 1.
 Ioan. 5.
 8. Reg. 1.

1. Cor. 10.

3. Reg. 8.

Isa. 58.

A anima Deo vnitur ineffabili quodam modo. Tunc intro-
ducitur anima in cellam vinariam, quia sublati impedi-
mentis largissimè se Deus in illam effundit, sicut sublati
nubibus sol splendet, ac reuerberat in lucido speculo. Hic
datur osculum oris, vt Bernardus ait, postquam præcessit
osculū pedum, ac manuum, osculatur enim cum Magda-
lena pedes, qui poenitet, & incipit, osculatur manus, qui in
via Dei proficit, & Christi virtutes imitatur. Sed osculatur
os sponsi amore ac dulcedine sponsæ, sed hoc illi soli con-
ceditur, qui peruenit ad annos nobiles, vt Bernard. ait. Bernar.

Certè bona eius, qui adhuc gradū peruenit, enumera-
re, aut comprehendere hominis cogitatio non potest. Hic
certè verum illud est. Nemo scit, nisi qui accipit. Audia-
B mus, quæ de hac re Christus Dominus dicat: *Vincenti dabo* Apoc. 2.
manna absconditum, & dabo ei calculum cādīdum, & in calculo no-
men nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Hæc, quæ
nunc dicimus, non dātur, nisi Vincenti. Is verò est, qui vni-
uersa, quæ superius diximus, superauit, qui se in vniuersa
dedit discrimina, vt Deū consequeretur, qui passiones edo-
muit, qui omnes sensus mortificauit, hic vincens meritò di-
citur. Primum ergò ei datur manna. Manna cibus fuit Is-
raēli datus, omnium ciborum sapes continens, quod gu-
stantes dixerūt, Manhu? idest, quid est hoc? significat ve- Exod. 16.
rò internam dulcedinē, qua mirabiliter Deus electos pas-
cit, vt ipsi mirentur, & dicant, quid est hoc? Dicitur verò
hoc Manna absconditum, quia nō omnibus datur, sed per
C feētis seruatum est. Sicut Psalter ait. *Quam magna multitudo* Psal. 30.
dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Si enim
absconditum non esset hoc Manna, si omnes scirent deli-
tias perfectorum, summa auiditate omnes currerent, vt
illud raperent, nunc verò quia absconditum est, multi il-
lud non curant. Addit verò Christus Dominus. Dabo ei
calculum candidum, idest, vitam foelicem, & omni volu-
ptate plenam, antiqui enim foelices dies albis lapillis nu-
merabant, nomen vero nouum, est nomen filij Dei, quod
suis Deus tribuit, quod licet omni iusto tribuatur, sed sin-
gulari ratione perfectis tribuitur, qui se Deo proximos
X x cernunt.

Concio IX. ad Religiosos

Ioan. I.

cernunt. Vnde Ioannes ait. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri* **A**
vi his, qui credunt in nomine eius, &c. Sed quomodo ait, dedit
 eis potestatem filios Dei fieri, cum iam ex Deo nati sunt,
 qui enim ex Deo natus est, filius Dei est, quomodo ergo
 accipit potestatem, ut filius Dei sit? Certè, quia dedit eis po
 testatem, ut perfecti filij Dei sint: imperfecti filij erant, sed
 potestatem acceperunt, ut filij perfecti essent, ut bona Dei im
 mensa participarent, ut iam à terra inciperent cælestibus
 bonis frui. Hoc verò tantum est bonum, ut nemo sciat, nisi
 is, qui accipit, quanta enim in hoc bona lateant, nouit, qui
 recipit. Aperit namque Deus his secreta sua, & plures vi
 tæ venas eis ostendit. Aliquādo enim circa Trinitatis my
 sterium altissimum lucem tribuit, quæ tanta est, ut licet fi
 dem non excludat, & aliquam obscuritatem, tamen quasi **B**
 illud mysterium homo videt, & altissimam de eo cognitio
 nem suscipit, ut Ignatio accidit. Aliquando verò id acci
 dit in mysterio Eucharistiæ diuinissimo, & sic in reliquis.
 Aliquando ea vi amoris homo rapitur, ut quasi extra se
 fiat, & in vniuersis creaturis Deum contemplans, innume
 ros amoris actus elicit. Nullus ei labor difficilis apparet.
 Et videt in se talia, ut dicat Manhu, quid est hoc? Non in
 diget præparatione, ut oret, cum enim ad orationem acce
 dit, anima in Deum fertur, eumq; complectitur. Cum dor
 mit Deum in somnis habet, quia cum solum interdiu cogi
 tauit, cum euigilat, cor ardere sentit Dei desiderio. Et à
 Deo in oratione suscipitur in brachijs, qui sit ei nutritius,
 & dulcissima mater. Impleturque illud. *Et ego quasi nutri* **C**
tus Ephraim portabam eos in brachijs meis. Sed, quas delicias
 ille præbebit, qui ipse delitiæ est?

Qse. I. I.

Qui eiusmodi est, ad contemplationem peruenit. In
 qua operatur aliquando solus intellectus, aliquando sola
 voluntas, aliquando verò vtraque potentia, ut aliqui do
 ctiores tradunt, quid verò nos sentiamus, inferius sequenti
 Concione trademus. Accedens homo ad contemplatio
 nem, aliquid meditandum sibi proponit, circa quod intelle
 ctus discurrit, operante simul imaginatione. Expectat verò
 homo id, quod à Deo ei datur, dono etenim sapientiæ, in
 tellectus

De altissima contemplatione Dei. 346

- A** tellectus ad superiora eleuatus sistit in contemplatione summae veritatis simplici intelligentia, tunc voluntas Deo vnitur, & perficitur contemplatio, quae est vnio animae cum Deo cum abstractione ab omni re creata, ideo pertinere diximus ad sapientiam, quae est sapida scientia, quia in ea & intellectus, & voluntas operantur. Intellectus simplici intuitu, ac intelligentia Deum agnoscit. Voluntas ab omni re creata abstracta vehementi amore in Deum tendit, ac ei mirabiliter vnitur. Hoc verò dupliciter contingere potest, aut secundum communem viam, aut modo supernaturali per illapsum. Primum sic accidere solet. Incipit homo cogitare, ac discurrere circa diuina, & à sensibilibus ascendens peruenit in Deum, & sine discursu eum apprehendit simplici intuitu, & iam eius bonitatem, iam sapientiam, & potentiam considerat. Et inde voluntas excitatur ad amorem, & gaudium, & sic Deo vnitur. Hanc diximus communem viam, non vt gratiam excludamus, sed quia naturale est, vt nihil sit volitum, quin praecognitum, nec satis est, quod prius res sit cognita, nisi cognoscatur, cum diligitur. Secundo verò supernaturaliter accidere potest, soletque Deus ad contemplationem eleuare intellectum sine vilo discursu, & sine cooperatione potentiarum sensitiuarum. Similiter potest Deus immediate sibi vnire voluntatem sine actuali cognitione intellectus, satis enim est, quod praecesserit (licet naturaliter, vt diximus, semper requiratur cognitio praesens) & hic dicitur illapsus, & diuina impressio. In qua potius se homo habet passiuè, quam actiuè. Non quod non agat, dum recipit, quia impossibile est, intellectum recipere cognitionem, quin agat intelligendo, similiter voluntas, sed dicitur potius passio, quam actio, quia anima non illud assequitur via communis, illud inquirens, sed illud gratis à Deo recipit. Et haec est altissima contemplatio. Et hoc est, quod Dionysius de magistro suo Hierotheo ait, quod erat patens diuina. Et de Ignatio memoriae proditum est, in spiritualibus magis se habuisse passiuè, quam actiuè. Quia verò transeunter hoc sapius datur, quam permanenter, inde intelligi melius poterit.

Concio X. ad Religiosos

poterit. Aliquando enim subito illustratur à Deo intellectus, vt simplici intelligentia agnoscat veritatem, quasi per annum illam discursu acquisisset, cum tamen discursus nullus præcesserit. Aliquando etiam amor, & iubilus in voluntate esse solet, quibus Deo vnitur subito, cum aliud cogitaret. Id ergò quod transeunter aliquando datur, & frequentius, id permanenter in altissima contemplatione Deus concedit. Sed quia hoc ampliori explicatione eget, in sequenti concione, de eo agendum est fusius, &c.

CONCIO. X.

Ad eosdem Religiosos de altissima contemplatione Dei.

T H E M A.

Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Exod. 24.

Simile.

I C V T Ex regiis ministris, quidam ei assistunt, & in illius domo commorantur, alij verò munera, ac officia obeunt extra domum regiam, tum in reipublicæ administratione, tum etiam in bellis gerendis. Ita inter Angelicos spiritus quidam Deo assistunt, quidam corporalia gubernant, & homines custodiunt. Vtrique verò Dei ministri sunt.

Ad eundem modum inter homines, qui Deo inseruiunt, quidam ei assistunt, in domo illius versantur, & hoc munus eorum est, qui contemplationi dediti sunt, quidam verò

De altissima contemplatione Dei. 347

- A** verò exteriora curant, quod ad vitam actiuam pertinet. Quemadmodum verò ij, qui regi adstant, aliquando à rege mittuntur, ad aliqua munera obeunda extra illius donū. Et hi, qui extra domum regi ministrant, aliquando ad regē veniunt, vt ei rationē reddant, & ordinem gerendū suscipiant, ita contemplatiua vita, sectator aliquando actioni intendit, & qui actioni inseruit, aliquando contemplationi vacat, nec enim bene agere posset, nisi in oratione vires acciperet: distinguuntur ergo hi status, propter precipua, quibus intendunt, contemplatiua enim vita contemplationi, n. agis attendit, actiua vero actioni. Contemplatiua verò vita praestat actiue. Ideo Christus ait. *Optima pars elegit sibi Maria.* **Aug.** Non tu mala sed illa meliore. Et inter regios miniflos illi precipui habentur, qui regi maximè adherent. **Psal. 72.** *Mibi adherere Deo bonū est, id est, optimum. Nec mirum, cū in contemplatione opera maximarū virtutum exerceantur, fidei spei, ac precipue charitatis, de quo superiori cōcione sermonem capimus, & num nobis prosequendū est. Dicemus namq; rapi à Deo voluntatē, ac intellectū transeūter sapius, sed permanēter rarius, vt Deū sine discursu cognoscat, & Deū ineffabili quodā modo diligat, sine intellectu duce. Hoc verò paucis cōceditur, mundis, scilicet, corde. De quibus Psa. ait. *Quis ascendet in montem Dñi, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mūdo corde. Et iterū. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, & operatur iustitia.* Que verba mire expendit Richard. in Bēramin minor, qui est primus tractatus illi⁹ de contemplatione. Merito diuina cōtēplatio mons dicitur, & mōs in vertice montiū, quia altissimū est eorū, quod homo peruenire potest in hac vita. Tabernaculum etiā Dei dicitur, quia ibi protectus homo est, ibi Deū videt, ei⁹q; assisit. Sed id nō cōceditur, nisi ingrediti sine macula, & mūdo corde. Donū hoc excellēs est, & ideo nisi probatis amicis nō datur, lōge ab hoc dono est, qui vitā ducit vulgare, ac omnibus cōmunem. Qui omnino mūdo nō moritur, in hoc sepulchrū nō ingreditur. Et sic possunt accipi verba illa Dei ad Moy sem. *Non timebā me homo* **Roma. 14.***

Concio X. ad Religiosos

A *et uiuet.* Est enim hoc regnum illud Dei, quod non est *esca*, *et* B *potus*, sed *iustitia*, *et* *pax*, *et* *gaudiū in spiritu sancto*. Nec uerò ista incredibilia esse debent, cum Dei bonitas infinita sit, & in suos immensa dulcedo. Et ex quo ille homo fieri, & crucē pati dignatus est, nihil incredibile apparere debet. De hac oratione uerū habet, quod Anton. aiebat, tunc esse orationē perfectam, cum orās nescit quid orat. Quoniam adeo mirabilis hæc unio cū Deo est, ut nesciat ipse, qui unitur, eā explicare, nec intelligat, quid illud sit, licet illud gaudeat. Et hoc est illud Dionysii de mystica Theologia. Tu Timothee charissime per intentissimā ad cōtuen-
C *da mystica spectacula exercitationē relinque sensus, & intellectuāles operationes, & sensibilia, & intelligibilia omnia, intendeq; te ipsum pro viribus per quandā ignorantia, ut illi iūgaris* qui super omnē substantiam, sciētiamq; est. Sane ubi liberē, absolutē, & purē à te ipso, atq; omnib⁹ excesseris, tūc sublati omnibus ipse expeditus ab omnibus euolabis ad super substantiālē diuine caliginis radiū. Et paulo inferi⁹. Cōtemplator uisibilia, & intellectuālia deicens ingreditur mysticā ignorantia caliginē, in qua omnia sciētia, & cognitionis præsidia terminās, totus fit in eo, qui tactū penitus, vsūq; refugit, ac transcendit omnia. Quia uerò id naturaliter nō accidit, solū exhortatur, ut ad illud percipiēdum se disponat. Et sic paulo inferius ait. At hanc perlucidā, li-
commu- quidissimāq; caliginē admitti, & per uisus, sciētiaq; priuationē uidere, ac scire eū, qui aspectum omnē, sciētiamq; transcendit, oramus. D. Bonauentura enarrans hæc Dionysii uerba ait. Hanc eleuationē, quę fit per ignorantia, esse motionē animi per amorem, sine intellectus opere. De qua re Hugo de S. Victore lib. de arra animæ. Et hæc oratio dicitur silentij, & caliginis, in qua unitur anima ignoto Deo. Quia foris manēte intellectu, affectus solus mouetur, & Deū diligit immēsa dilectione, & eo anima eleuatur, ut prius Deū diligeret, quā intelligat. Licet statim etiā, ut Dionysius ait, sequatur intelligētia Dei maxima lumine sapiētię. Hinc intelligitur illud Bernardi serm. 2. in Cantica duplex, ait, modus est moriēdi mūdo in cōtēplatione. Prior

Anton.

Dionys.

Bonauent.

Hugo.

Bernard.

De altissima contemplatione Dei. 348

- A** communis, cum oblitus intellectus omnium rerum in sola Dei intelligentia consistit, & hanc appellat iustorum mortem. Alter vero supernaturalis, quā dicit mortem Angelorum, unde orat. Moriatur anima mea non solum morte iustorum, sed etiam si fieri potest morte Angelorum, ut pratergressa universa visibilia, non solum affectum erga illa exuat, sed illarum imagines omnino relinquat, & sic cum Angelis cōuerfetur, quibus puritate similis est. Hic enim excessus est, qui vel solus cōtēplatio dicitur, vel maior cōtēplatio. Rerum enim terrenarum cupiditatibus non teneri, humanum est, corporum autem imaginibus speculari non obuoluit, angelica puritatis est, licet enim utrumque à gratia procedat, sed hoc vltimum maioris est gratiæ. Tūc ergo. Ait Dionysius. 7. capite de diuinis nominibus, cognoscitur, ac sentitur Deus, cum Deus animam eleuat sine opere imaginationis, & similitudine aliqua corporea, & tūc inexplēbiliter agnoscitur, quia prius diligitur, quam agnoscat. Duplex ergo est altissima Dei cōtēplatio. Prior in intellectu, cum illa à Deo eleuatur, ut sine imaginationis operatione, & sine sensibili specie Deū agnoscat. & tunc maxime Deus agnoscitur. Altera in voluntate, quādo illa immediate Deo vnitur, sine vlla presenti intellectus cognitione, quia tota anima totis viribus dilectioni intēdit, ita ut intellectus nihil operetur. Et tunc præcipuo modo Deus diligitur. Communis verò sententia, ac probabilius est. Nunquā Deū diligi sine presenti cognitione intellectus, sed quia hac tūc parua est, cum se totā effundit anima per amorem, ideo nulla apparet, cum tamē aliqua sit. Sed vtro fiat modo parū refert disputare. Hoc verò certum est, hūc esse cōtēplationis aspiciem, quo anima in alū à Deo eleuatur. De qua Deus ait. *Sustollam te super altitudines montium* *Isai 58.* & *cibabor hereditate patris tui Iacob.* Verē altitudo montium hac cōtēplatio est, quam qui assequitur, cibatur hereditate Iacob, qui ait. *Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.* Hac enim cōtēplatione videtur Deus eo modo, quo in hac vita videri potest. Hec est sapientia illa, quæ vulgo hominū manifestada non est, ut Dionysius

Concio X. ad Religiosos.

1. Cor. 2. ait. Imo & Paulus: sapientiam loquimur inter perfectos. Ex A
D. Tho. quibus verbis colligit Diuus Thomas. Profunda sapientia non sunt nisi perfectis exponenda.
- Matt. 13. Hec verò, quæ diximus exẽplo Christi Dñi fient manifesta. Nouit pauper in hoc agro thesaurũ esse. *Vendit vniuersa, quæ habet, & emit agrũ illũ*, postea fodere incipit labore, ac sudore, & aliquando partẽ thesauri inuenit, quo certior redditur de thesauro inueniendo, & sic ardentius laborat, quo propinquior est thesauro. Demũ consummato labore thesaurũ reperit, & tũc omnis labor in eo inueniendo positus minimus apparet. Statim domũ ornat, & pretiosas vestes induit, & in alios diuitias effundit, qui ei adheret. Hoc ipsum accidit fideliter laboranti in Dei obsequio. Deus est B
infinite thesaurus hominibus paratus, ager, in quo inueniri oportet, diuinę legis impletio est, & præcipue religio, in qua non solũ diuina præcepta implentur, sed & consilia. Vt hũc thesaurũ religiosus sibi acquirat, omnia relinquit, cum religionẽ ingressus est, statim laboribus incumbit, obedientiã implet, corpus macerat. *In opere ipsius modicũ laborabis, & cito edes de generationibus illius*, quia aliquid diuini thesauri inuenit, cũ diuina dona percipit, & Deo frui incipit. Eo vero plus ascenditur ad laborẽ, & Deus pro sua misericordia refectionẽ ei tribuit, dicitq;: *Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me*. Tandẽ cum ad culmen perfectionis, & contemplationis venit, Deũ inuenit, quo inuento omnis C
præteritus labor minimus ducitur, diues homo fit tanto thesauro inuento, & magnus apud Deũ, & homines habetur, ornatur enim virtute. Omnesq; ad illũ accedunt, vt monita salutis accipiant, & simbrĩa eius apprehendunt, vt osculẽtur, & ab eo iuuentur, quia videt Deum cum eo esse.
- Zachar. 8. Impleturq; illud Prophetę: *in diebus illis apprehedẽt decẽ homines ex omni bus linguis gentiũ, & apprehendent simbrĩã uiri iudaici, dicẽtes. Ibimus uobiscũ, audiui mus enim, quoniam Deus uobiscũ est*. His vero, qui in hoc statu sunt, aliqua aduertenda occurrũt. Primũ, vt status sui functionibus nõ defint, & id omne suspectũ habeat, quod ei impedimẽto fuerit, ne praestet ea ad quę tenetur. Primũ enim locũ tenere semper debet diuina

De altissima contemplatione Dei. 349

- A** uina volūtas, & nihil non pretermittendū, vt Deo obediatur. Quod adeo verū est, vt Dei visionē relinquerēt beati, si id Deus precipere, aut etiā cōsuleret, & sibi gratū diceret. Secundū, humilitatē precipue eis necessariā, qua magna dona conseruātur, & sine qua virtutes congregat, puluerē in vēnū portat, quo lumine oculorū priuetur. Nec optāda ei hæc dona magna propter se, sed in Dei gloriam, vt eū plus glorificet, & vt Christi redēptio copiosa appareat. Nec verō gratias gratis datas optet, vt prophetiā, reuelationes, miracula. Imo verē humilis à Deo petit, ne in eā viā eū inducat, & plaris ducit humilitatē, & charitatē, quā miracula. Tertiū deniq; sciendū eis est, licet iā propē celū sint, & de eis dicatur: *Beatus populus, qui scit iubilatiōē, quæ* Psal. 88.
- B** est inenarrabile gaudiū, quia sicut hi, qui p̄ximialicui terræ sunt, in qua aliqua influētia dominatur, aliqd illius participat propter loci vicinitatē ita hi, cum proximi sint celō, iam cæliā sic gustant, vt Bernard. dixerit, aliquando Deus Bernard. meus gaudiō tāto replet cor meū, vt si illud duraret, nihil mihi appetendū videretur restare. Nihilominus tamen aliquando tēpestas oritur, & dies clarus in caliginē vertitur, & abscondit Deus lucē in manibus suis, vt nouerint sui inuenire lucem in tenebris iuxta illud Pauli. *Deus, qui dixit de tenebris lucē splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris.* Inueniūtque se quasi solos, & à Deo elōgatos. De qua re multa inuenies in tractatu nostro de septē verbis Christi in Cruce, super verbū illud. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.*
- C** Tūc verō precipua fide op⁹ est, & in Deo sperare, etiā si hominē derelinquat, & occidat. Sic accidit sanctissimo Iob, Iob. 13. qui ait. *Etiā si occiderit me, sperabo in eū.* Credat verō tūc homo, Dei digitū illic esse, qui mirabilia in anima operatur, nec enim vult Deus adherere nos dono eius, sed ipsi Deo, & eius volūtatī. In donis enim etiā spiritualibus verū habet illud Psal. *Diuite si affluat, nolite cor apponere.* Vult etiā vt discamus, in eo sperare, etiā sine pignore, & sperent in te, qui nouerūt nomē tuū, vt Psal. ait. *Sciamus etiā Dei stylū, ac ordinē, qui ait. Modicū, & iā nō uidebitis me, & iterū modicū, & uidebitis me.* Ioan. 16. Nec nouum id nobis appareat, vt discipulis

Concilio X. ad Religiosos

Iesu. Simule etiā humiliemur, cū maxima recipim⁹ dona, vidētes
 aliena illa esse. Tot deniq; bona ex hac tēpestāte, & Dei absentia
 in anima proueniūt, vt exoptāda sit aliquādo, & ideo spōsa, quæ
 Cāt. 1. dixerat: *Osculetur me osculo oris sui*, dicit postea: *Fuge dūcē me, qd sē*
 Cāt. 3. *militare capre e.* Reddē ait, a similitare capræ, quia sicut caprea, cū tu
 git, oculos retrorsum sepē cōicit, ita si breuiati nō fuisset dies illi
 li, deficeret infirma carō, licet ergo fugiat, sed nō respicit oculis
 misericordiæ. Sic Anto. dixit, quē in manib⁹ dēitionū dereliquē
 rat, & cū ei Anton. diceret, vbi eras Dñe Iesu, cū a dēmonib⁹ ve
 xaret, respōdit, ibi aderā Antoni, sed te respiciēbā viriliter pugna
 tē. Vtile ergo est, aliquando à Deo relinqui. Hinc Pater Xaveri
 orare solitus erat, satis est Dñe, noli tantā mihi tribuere cōsolatio
 nē. Deniq; in hac iustī derelictione tot sunt bona, vt dixerit san
 ctus quidā, si agnoscerētur illa, plures essent latrones, q̄ illa depre
 dari curarēt, quā diuitias seculi. Nec enim De⁹ hominē, maxime
 filiū, affligit, q̄a deleat etur in afflictionibus nostris, nō enim id cō
 uenit illi⁹ bonitati, sed id eo mortificat, vt viuificet, & tollit, vt dā
 plū reddat, sicut cū Iob fecit, & vult fidē sp̄s, humilitatē, ac patiē
 tiā p̄festi exerceri, vt illā muneret. Sic se abscōdit à Maria sine il
 lius culpa, q̄a exp̄dit nobis, ut ego uada. Ideo spera in eō, quia fidelis
 Luc. 2. est, & nō patitur te tēari supra id, quod potes, sed faciet cū cōtra
 104. 16. ditione, puentū, vt possis sustinere, idē si clamas, nec exaudiris, si
 stas, nec respiceris, si mutatus videtur Deus in crudelē, si nō respō
 det tibi verbū, si dicis te canē, vt Chananeā, cōsulto hęc Deū face
 re crede in bonū tuū, & ideo ex omnib⁹ cōsolationē eruere cura.
 Ps. 22. Hinc Psal. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me cōsolata sunt.* Sed merito
 inquiri potest, cū Chrs̄s datus sit in magistrū, ac p̄ceptorē mū
 di, cur de hac suprema cōtēplatione nihil, aut parū dixerit, cū de
 mortificatione, ac virtutū exercitio, & ipsius imitatione plurimū
 dixerit. Notandū est, vt hic quēstioni fiat satis, in virtutū operib⁹
 gratiā Dei, & hominis arbitriū operari, Deū, & hominem vt vnā
 1. Cor. causā concurrere. Idē Pau. ait. *Nō ego autē, sed gratia Dei me cū,* sed
 104. quēdā sunt, in quibus hominis opus multū cōcurrit, ac agit, alia
 verō, in quibus licet agat, sed magis patitur, quā agat: de his ergo
 multa Christus Dñs aseruit, in quibus nō multa operā ponim⁹,
 in quibus agendū nobis est, in hac enim ipse venit, vt nos doce
 ret operari, vt mūdaret sibi populū acceptabilē sc̄latorē bonorū
 operum

- A** operū, & ideo hęc loquutus est precipue. De quibus etiā Apō-
stolus discipulū admonet, vt crebrius ad fideles loquatur cū ait.
Hęc loquere, & exhortare in Christo Iesu Dño nostro. Sed quæ sunt A³ T¹.
hec? Certe, ut scribitur in iude, & pie uiuamus in hoc seculo. De his ve-
ro, quæ ad supremam contēplationē pertinet, pauca dixit, quo-
niā in his, vt diximus, potius patitur homo, quā agat, & ideo ad
Deum illa potius pertinet, quæ tribuit seruis fidelib⁹, qui in sui
abnegatione, & virtutū exercitio strenue laborauerunt. Eia ergo
nos inspiciamus, quæ ad nos pertinet, in his laboremus, in infimo
fedeamus loco. Vñ uero est assumptio nostra, et sancti israel regis no-
stri. Cū labori ac mortificationi intēdimus, nos Deo damus. Cū
in cōtēplatione suprema sumus, accipimus potius quā demus.
Prīmū ergo nobis discendū est, secundū Deus peraget. Sicut er-
B go eximius pictor illæ docet rudē discipulū, quæ vulgū ipsum ope-
rari in imagine, quod verō ipsemet propria manu in imagine fa-
cturus est, nō curat discipulū edocere, ipse enim probe nouit. Ita
in hac imagine Christi, quā in animis nostris depingi oportet,
quæ dā ad nos pertinent, licet enim grati Dei semper precipuē
operetur, sed in aliquib⁹ multis a nobis labor ponēdus est, & hęc
edoceri nos oportet. Quæ uero Deus agere debet, in quibus licet
aliquid operemur, sed illud minimū est, nos edoceri oportet. Et
ideo de his pauca tradita sunt a Christo Dño. Sed quoniam de
his, qui in suprema arce contēplationis sunt plura diximus. Ali-
quid dicendū est viris perfectis, qui contēplationi student, non
quidē adeo sublimi. Cōtēplatio ergo est altissima Dei cognitio,
ac secreta, quā ipsemet Deus anime trāsit, se illi manifestas, licet
C nō facili uisione, tamen altissima cognitione, ac uiua, ex qua a-
more resultat immēsus. Ideo dicitur mystica theologia, id est, Dei
notitia secreta, & in intima, quā ipsemet docet. Summa sciētiarū sū-
mo doctori Deo relinquēda fuit. De qua re sic sponsa ait. Appre-
hendā te, & ducā in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ, ibi
me docebis, & dabo tibi poculū meritis condito. Cū enim anima spō-
sum ducit in secretū cordis cubiculū, ibi eā docet Deus, & plura
nouit ex his, quæ ei expediūt, quā multis annis Theologia ope-
rā dedisset. In scholis ad discitur Theologia differēs, ac disputās,
at in contēplatione cognitio affectiua, ac ardens, illa discursus, &
argumētis edocētur, hæc animi affectib⁹, illa iustorū, & iniquorū
est,

Simile

Cāt. 82

Concio X. ad Religiosos

est, hæc verò scientia sanctorum. Ac demum adeo mystica, & secreta
 scientia hæc est, vt plenè tradita nullo possit, nisi à Deo, qui eam do-
 cet experientia. Verbis enim aut nunquam, aut vix explicabis, quid
 sit motus anagogicus, quo pacto sine discursu assiluat quis diui-
 na presentie, experientia verò ita manifestè id docet, vt proba-
 ti sit clarius meridiana luce. Sed triplex est huiusmodi contem-
 platio secundum Dionysium circularis, recta, & obliqua, metaphora sum-
 pta a motu, qui triplex est, circularis, vt ætorum, rectus, vt elemen-
 torum tendentium in sua loca, obliquus, qui quasi mixtus est, & est
 animalium. Sicut ergo cæli mouentur circulariter motu vni-
 formi, simplici, ac continuo, ita beati intuentur diuinas virtutes simplici
 intuitu vni-
 formi, ac perpetuo. Ad quorum similitudinè aliqui iusti
 eo usque eleuantur, vt diuinas perfectiones contemplantur vni-
 formiter, mira delectatione, ac continuatione. Quibus id accidit, quod
 accidere solet his, qui viam agunt in remotissimam regionem, in qua in-
 fluentia sunt diuersæ admodum ab his, quæ in propria terra erant.
 Cum enim iam propere regione illa remota sunt, influentia illius ex-
 periri incipiunt, & æris mutationem sentiunt. Ita cum hi perfecti viri
 propere cælum iam sint altissima contemplatione, proximam beatam illi
 patriam dulcedinè mirabile, & Deicognitionem assequuntur, simile
 valde ei, quia beati plenius fruuntur. De quibus promittit Psalterium, ait.
 Ps. 143 Beatus populus, qui scit iubilationem, & beatus populus, cuius Dominus Deus
 Ps. 144 eius. Et memoria abundantia suauitatis tue exultabunt, & in iustitia tua
 exultabunt. Secundum contemplationis genus simile est motui recto
 elementorum, quo in suum locum vniuersumque mouetur. Sicut enim ele-
 mentum cum extra suum locum est, inde se expedire curat, & ab aliis se
 separat, vt liberum ab omnibus in suum locum teneat, quo demum perue-
 nit motu recto, & quiescit in suo centro. Ita omnino iustus ab om-
 nibus se abstinet, & ab omni creatura discedit, vt ad Deum assiluat,
 quo cum peruenit quiescit Deum contemplans. Huc dicimus moueri
 motu recto, quia non statim altissima contemplatione fruuntur, sed
 motu quodam ad illam deuenit. Quatenim in priori contemplationis
 genere versantur, sine vilo motu, aut discursu coram Deo positi eo
 fruuntur. Qui verò in hoc secundo aliquo vtuntur discursu, vt eo
 perueniant. Tertium denique contemplationis genus est simile motui
 obliquo animalium, cui mixtus est motus. Itaque si aliquibus contem-
 platio mixta ex his duabus quas diximus, de vtriusque
 enim

De altissima contemplatione Dei. 351

A enim participant. Inter hæc verò hic est ordo, vt primum à secundo cōtemplationis genere initium sumamus. Deinde ad tertium venimus, & tandem ad primum perfectissimum. Ex quo tandem ad supremum omnium deuenimus, in quo patitur homo potius quam agat.

Quid verò contemplandū sit ex dictis iam patet. Deus enim, & illius altissimæ perfectiones materia contemplationis sunt, quam materiam contemplans ex omni re creata sibi usurpat, in omnibus enim Deum agnoscit. Hoc verò duplici via agere potest, vel via affirmationis, vel negationis. Affirmationis quidem, cum vniuersa bona, quæ in creaturis videt Deo tribuit, qui fons perennis est totius boni, agnoscens perfectionem illam, quæ in creatura est limitata, in Deo esse infinitam. Negationis verò, cum negat Deo, quicquid in creaturis videt, & quicquid agnoscere ipse potest, Deus enim non est cælum, aut terra, non homo, non Angelus, non est magnus quantitate, nec bonus qualitate, nec quis sit, plenè agnosci potest, sed maior est omni cognitione nostra, vnde est ineffabilis, inexcogitabilis. His nominibus Deus exprimi videtur, sed non exprimitur, ipsa enim nomina affirmant exprimi nequaquam posse. Hic rapitur anima in admirationem tanti Dei, cuius tanta est celsitudo, vt exprimi nullo modo possit. Hinc etiā affectu gaudet homo, quod Deus in se tantus sit, quod immensa bona habeat, quo affectu: quasi damus Deo illa bona. Sicut enim, qui à Deo vellet auferre bona, quæ possidet, blasphemus esset, quia mutare voluit gloriam Dei, ita qui affectu gaudet de Dei bonis, ea quasi tribuit Deo, quia affectu tribuit, licet non effectū gaudet ergo, quoniā Deus bona illa habet, & ait. Tibi ô Domine darem ego vniuersa bona ista, si non haberes, & potius de tuis bonis, quam de meis gaudeo. Ad hanc etiam contemplationem pertinet tanquam materia processio diuinarum personarum: mirabilis profectò cognitio patris, & eius dicere, quo verbum generat sibi æquale. Mirabilis amor Patris, & Filij, à quo procedit infinitus Spiritus sanctus. Sicut verò regina Austri visa domo Salomonis non habebat ultra spiri-

Concio IX. ad Religiosos

spiritum. Ita anima Deum contemplans rapitur in admirationem tanti Dei, & demum in amorem ardētissimum, quo illi adhæret. A

Dionys. Et cum ad hunc gradum anima peruenit, orat in silentio. De qua re Dionys. de mystica Theologia ait, esse hanc supremam Dei cōtemplationem, qua admittitur homo in nebulā, & caliginem, quia sistit tunc in ea cognitione cōfusa, quod Deus incōprehensibilis est, & inintelligibilis. Tūc enim anima relicta cōsideratione diuinarum perfectionū, attendens diuinas perfectiones in immensum excedere id quod nos cognoscimus, sistit in hac confusa Dei cognitione, qua eū inintelligibilem agnoscit. Et hāc dicit Dionys. nebulam, & caliginem, in quam ille ingreditur, qui nō scrutatur diuinas perfectiones, vt prius per viam affirmationis fecerat, sed agnoscens, Deum tantum esse, vt omnē superet cogitatum, in hac confusa cognitione stat. Et hęc est altissima Dei cognitio. Vnde Dionys. episto. prima, ad Calum. B

Dionys. Si quis videns Deū, intelligit, quod vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum, quę sunt circa ipsum, id est, aliquē effectū ipsius. In hac vero caligine volūtas Deum cōplectitur summo amore. Sicut complecti se solēt duo amici in tenebris, cum se mutuo agnoscunt, licet non se mutuo videant. Vniuersa, quę diximus in figura expressa nobis sunt

Exod. 19. *Exod. 19 & 24.* vt notat Dionys. 1. de mystica Theologia. Primum enim præcipit Deus sanctificari populum, & sacrificia offerri. Secundum vt relicto populo cum senioribus ascendat Moyses in montem. Demum ingressus est Moyses in nebulam, in qua Deus habitabat. Sic vt ad orationis apicem veniamus, primū relinquēda peccata sunt, & mortificacō p̄ passionem. Deinde opera virtutis exercenda, quibus in mōtem conscendimus. Et inde meditatione Deum videre à longē. Tunc impletur illud Psalmi. *Et in lege eius meditabitur die, ac nocte.* Quo loco vox Hebræa, quę ponitur loco illi, meditabitur, est, Hagah. significat verò mullare, aut mullare, quod est, cum ex gutture quis sonū edit inarticulata, aut non satis distincta voce, significat ergo iugem mentis cogitationē, quę ad oris murmur erumpit, C

Psal. 1.

A pit. Sic orantem Annam proponūt sacrae literæ: Porro lo- 1. Reg. 1.
quebatur in corde suo, tantumq; labia illius mouebantur, & uox pe-
nitens non audiebatur. Meditatio enim diuinorum in aliquam
vocem erumpere solet, cum est feruens. Ex hac diuinorum
meditatione ascendit anima ad contemplationem diuina-
rum perfectionum. Et tandem contemplatur Deum super
omnem cognitionem esse, & in hac cognitione nebulam
ingreditur, in qua Deum summo amore complectitur, ibi-
que cum Deo suo versatur, tanquam amicus cum ami-
co, &c.

B

CONCIO.

In collocatione, vel ostensione reli-
quiarum.

T H E M A.

*Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, ni-
mis confortatus est principatus eorum. Psal. 138.*

C

ALVTIS Nostræ inimicus, vt nos à re-
gno excludere conatur, sic omnia media,
quibus ad id pertingimus, è medio tollere
curat. Et ideo sicut sacramenta per hæreti-
cos euertere conatus est, ita & sanctorum,
& reliquiarum venerationem, ac inuocationem auferre
conatus est. Vnde hæc negauit primum olim Eustachius,
dānatus de hac re in Concil. Gangrensi. Et Hieronymus *Concil.*
ait, fuisse hanc hæresim dictā Cainam, & quod Eunomyus *Gang.*
hereticus eā docuit. Et deinde Vigilātius hereticus, qui po- *Hierony.*
tius Dormitantius dici, ac compellari posset. Deinde verò
Vvicleph, & Lutherus quasi ex orco sepultā diu hæresim

extra=

In coll o catione vel

extraxerunt. Sed contra hæc humani generis mōstra stat **A**
 Catholica sententia, & Ecclesiæ à primæuo seruata consue-
 tudo, quæ sanctos, & eorum reliquias maximo honori ha-
 buit. Et quod amplius est. Christus ait, à Patre cælesti iu-
 stos horandos. *Qui mihi ministrauerit, honorificabit eum pater*
meus, qui in cælis est. Quid, obsecro, mirum, si Psaltes dicat:
Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus? Si enim rex ho-
 nore præcipuo aliquem honoret, quid mirum si eius mini-
 stri id ipsum faciāt? Quis enim non honorabit, quem Deus
 honorat? Hinc Dominus ad Samuëlem: *Quicumque hono-*
rificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ig-
nobiles.

Plures quidem Philosophi non consequuti sunt diuinā **B**
 prouidentiam circa omnia humana, inter quos vnus fuit
 Aristoteles, sed & hi, qui eam agnouerunt, nullo modo at-
 tingerunt, quod vellet Deus homines honorare. Excedit
 planè humanum captum, quòd Deus infinitæ maiestatis
 honoret vile figmentum. Si enim indecens videretur re-
 giæ maiestati, vt incedens per viam publicam regio ve-
 ctus curru vilem, ac pauperem puerum, quem in via offen-
 deret, in currum eueheret, secumque sedere faceret, ac illū
 præcipuo honore quasi filium dignaretur, quo pacto ratio
 humana consequi posset, quòd Deus infinitæ maiestatis
 miserum hominem gloria, & honore dignum ducat? nec
 solū aliis honorabilem faciat, sed & sibi ipsi? Vnde Iob
 diuino illustratus lumine de hac re miratur, cum dicit:
Quid est homo, quòd magnificas eum, aut quid apponis erga eum
cor tuum? Et Psaltes: *Quid est homo, quòd memores eius, aut fi-*
lius hominis, quoniam uisitas eum? gloria & honore coronasti
 eum. Nisi ergo fides nos doceret, homines à Deo honorari,
 credi nequaquam posset. Diuina verò scriptura id atte-
 stante cognouimus. De qua re immensas Deo gratias re-
 ferre debemus, quod tanti nos duxerit, quod magnos nos
 coram eo esse voluerit.

Ex dictis planè sequitur, Dei amicos nimis esse honora-
 tos, ac honorandos à nobis nimis. Multi quidem fuerunt,
 & nunc sunt, qui in mundo honorantur, quibus honorem
 tribuit

Ioh. 12.

1. Reg. 2.

Iob. 7.

Psal. 8.

C

- A** tribuit mundus, sed nullus nimis honoratur nisi Dei amicus, reliqui parum honorantur, iustus autem nimis. Sicut de Deo Psaltes ait. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*, ita de iusto dicitur, nimis honorificatus, nimis laudabilis, nimis confortatus principatus eius. Et huius rei multiplex est ratio, sed omnes ab illa procedunt, quam diximus, quia Deus honorat iustos, non reliquos, ideo reliquorum honor parvus est, iustorum verò nimius. Phrasis scripturæ est, ut rem aliquam magnam dicat, vocare eam Dei, ut cedros Dei, id est, cedros magnas, sonum Dei, id est, magnum sonum, honor ergo Dei nimius, ac magnus erit, contra mundi honor parvus. Ideo Paulus ait. *1. Cor. 4.*
- B** *Mibi pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die, qui autem iudicat me, Dominus est.* Meritò minimum ducit mundi iudicium, ac honorem, cum minimus sit, multum verò Dei, quia ille magnus est. Honori habiti in mundo sunt Alexander, Iulius, Pompeius, ac similes, sed non sunt à Deo honorati, ideo parvus eorum honos, quibus dicere possumus similem sententiam illi, quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur. Sic, quid prodest à mundo honorari, si à Deo non honoretur quis? Impletum in illis iam est illud, gloriam eorum in ignominiam commutabo. Et illud, qui me contemnunt, erunt ignobiles. Et illud, & erunt post hæc decedentes sine honore, quia vana eorum gloria præterit, & confusio, ac humiliatio æterna eos tenet. Vnde et ipsi aiunt. *Quid profuit nobis superbia? diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transferunt omnia illa uelut umbra.* Humanum nunc aliquid patimur, & erroneo iudicio ducimur, dum viros iniustos magnos in mundo honore aliquo dignos ducimus, cum omni contemptu digni sint. Vnde Abdias ad Regem ait. *Ecce paruulum* Abdias. *1.* *dedit te in gentibus, contemptibilis tu es ualde.* In iudicio verò omnis peccator licet rex, vel imperator sit tractabitur tanquam sterco terræ, tuncque saliet iustus, & calcabit impios omnes. *Mal. 4.* ut Malachias ait. Ideo Psaltes ait. *Vidi impium eleuatum, & exaltatum sicut cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, quæsiui, & non est inuentus locus eius.* *Psal. 36.*
- C**

Deinde in suis honoratur iustus quia non solum ipse, verum omnia, quæ illius sunt, & ad eum quoquo modo pertinent,

In collocazione vel

nent, honori habentur. Non sic accidit in regibus, & principi
 bus, qui honorantur, dum viuunt, sed nec eorum reliquiae,
 nec alia illius honore digna censentur. Sancti verò corpus,
 os, vestis, calceus, & qua ligatus est, præcipuo honore ce-
 lebratur, adeo vt Petri catenis festus dies agatur ab Eccle-
 sia, & infamia carcerum vincula illustrissima, ac diuina
 redduntur, quia sanctum attigerunt. Quo patet, quod ni-
 mis honoretur is, cuius tantus est honos, vt redundet in ea
 omnia, quæ ad eum pertinent. Reliquiarum veneratio
 fuit in Ecclesiæ vsu ab initio eius. De quo Augustinus 22.
 de ciuitate Dei cap. 8. Vbi ostendit honorem in Aphrica
 exhibitum reliquiis prothomartyris Stephani, & earum mi-
 racula. Dicitque, reliquias esse monimenta, & quasi pig-
 nora quædam nobis à sanctis relicta. Quamodum so-
 let amicus in amoris signum amico aliquid donare, quod al-
 ter magno in pretio habet. Et Chrysostomus in libro de
 Babyla martyre plura de eius reliquiis dicit, & quo pacto
 Apollinis os obstruxerit. Et in Homilia. 5. ad populum
 Antiochenum ait, vellem nunc Romæ versari, vt catenas
 viderem Petri & Pauli, quas timent dæmones, & Ange-
 li venerantur. Et in Homilia de septem Machabæis ait. Cæ-
 lo ipso ornatior terra lætatur sanctorum reliquiis illustrata.
 Timent verò dæmones has reliquias ad eum modum, quo
 latrones ingressi castra vt furentur, cum imperatoris arma
 offendunt, timent, nec audent ea attingere, aut furari pa-
 uentes imperatoris potentiam. Ita dæmones, qui latrones
 sunt (de quibus Christus, *sur non uenit, nisi ut mactet, & perdat*) cum vident sanctorum corpora, in quibus pugnavit
 non Angelus, aut Archangelus, sed Deus ipse, pauet,
 nec audet contingere. Quod verò Christus pugnauerit
 in sanctorum corporibus, ostendit Paulus dicens. *An
 experimentum queritis præliantis in me Christi?* Hæc Chry-
 sostomus.

August.

Chrysost.

Simile.

Ioan. 10.

Hierony.

De eadem re præclare Hieronymus tomo. 2. in duabus
 epistolis ad Riparium præbyterum contra Vigilantiū. Vbi
 cum latè loquutus fuisset aduersus Hæreticum negantem
 venerationem sanctorum, ac reliquiarum, excessus sui in lo-
 quendo

- A** quando causam ostēdens ait, sacrilegiū tantū patiēter audire nō possum, nō est pro Deo crudelitas sed pietas. Vnde & in lege dicitur, si frater tuus, & vxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te voluerit, sit manus tua super eos, & effundens sanguinem eorum, & auferes malū de medio Israel. Addit etiam aduersus hanc heresim scripsisse Tertulianum volumē in signe, quod scorpiacum vocat. Addit præterea. Qui negat honore martyrum reliquiis, est, quasi dicat, nō ferenda martyria. Nā qui asserit, reliquias martyrum calendas esse, prohibet, sanguinem fundi, qui nullo honore dignus est. Cōtra hunc etiā errorem scripsit Bernard. sermo. 66. super Cantica, Beda in Homilia de Chanaana, Damascenus libr. 4. ca. 16. Augusti. tractatu. 74. in Ioannem, Cyrillus libr. 6. contra Iulianum, Cyprianus ad Cornelium epistola. . . Dionysius ca. 7. Ecclesiastica Hierarchie. Et Concilium Gangrense c. 20. suorum decretorum.
- B**

Bernard.
Beda.
August.
Cyril.
Cypria.
Dionys.

Exod. 13.

Psal. 33.

Matth. 10.
Eccles. 46.

Sed & hæc reliquiarum veneratio antiquior multo est in Dei Ecclesia, nā in Exo. dicitur. Armati ascenderunt filij Israel de terra Aegypti, tulit quoq; Moyses ossa Ioseph secū. Quasi dicat scriptura, filij Israel arma sibi succinxere in pugnam egressi ex Aegypto. Moyses autē aliud armorū genus sumpsit, ossa, scilicet, Ioseph sancti reliquiaq; eius. Tāto in pretio Deus habet sanctorum reliquias, vt dicat Psal. Custodit Dominus omnia ossa eorū, unum ex his non cōteretur. Id est, nō perdetur. Nec vero capillus, quia vt Christus ait, capilli capitis uestri numerati sunt omnes, & capillus de capite uestro nō peribit. Et ideo Sapiēs de iustorum ossibus ait. Sit memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum. Sed quid est ossa pullulare? planē digna esse ossa sanctorum, ac eorum sepulchra, vt nunquam pereant, sed perpetuo maneant in hominum veneratione ac memoria, vt perpetuo visitentur, vt miracula ibi fiant, & multa bona à Deo ibi obtineantur, sic enim ossa suo modo pullulant in beneficiis, & effectis eorum. Pullulauit planē sepulchrum Elisei, & ipsius ossa, cum eorum contactu suscitatus est mortuus. Pullulant nunc sanctorum ossa, cum eorum interuentu, ac contactu fiunt curationes morborum.

Cum impletur illud Ecclesiæ, ad sacrum cuius tumulum frequenter membra languentum modo sanitati, quolibet morbo fuerint grauata restituntur. Cum etiam nunc in animo multa beneficia suscipimus propter sanctorum reliquias, quas conseruamus, ac veneramur. Pullulabunt etiam ossa sanctorum, cum resurgent in resurrectione iustorum.

Deus ergo, cum sit gloriæ, & honoris Dominus, potest, cui voluerit, concedere honorem, voluit verò sanctis, ac eorum reliquiis concedi, & ideo eis debetur, nec nimius honor iudicandus est, quia sic honorabitur, quem Deus voluerit honorare, sicut olim Assuerus dixit, Si ergo maximus honor exhibendus ei erat, quem honorare voluerit Assuerus, an non eximius ei tribuatur, quem honorare voluerit Deus? Mirabilem

Ester. 6.

2. Thef. c. 2

ne, ac gloria. Vnde Paulus, cum uenerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis in his, qui crediderunt. Mirabilis Deus fit in sanctis, cum animas eorum glorificat, & deinde cum corpora suscitatur configurata corpori claritatis suæ, ea ornans magna gloria. Mirabilis etiam fit, cum etiam in hoc mundo corpora sanctorum miraculis illustrat, & in veneratione haberi facit. Nec id sine manifesta causa facit, quia licet gloria ac honor precipue debeatur animæ, à qua opera virtutis processerunt, tamen etiam corpori debetur ut instrumento virtutis, quod animæ adminiculo fit. Et deinde, sicut copiosa illa viæ Aaronis, quæ facta est in capite, descendit usque ad oram vestimenti eius, ut Psalter ait, ita copiosa merces sancto-um, & eorum superabundans gloria, quæ in anima precipue est, descendit in corpus, in vestes, & in oram usque vestimenti. Ut

Psal. 132.

Zach. 3.

apprehendant decem viri ex omnibus gentibus fimbriam viri Iudæi, dicentes, ibimus vobiscum, ut Propheta ait. Multis quidem modis apprehendi potest fimbria sancti, de quibus multa diximus in secundo tomo nostrarum Concionum, in Dominicâ XXIII. post Pentecosten. Sed inter eos hic vnus est, quod infima pars vestis sancti in pretio habetur, seruetur, adoraturque tanquam reliquia, & per illam Deus beneficia confert fidelibus. Quod non tantum nunc facit sed & olim fecit. Vt enim Epiphanius auctor est in libro de vita & morte Pro-

Epiph.

te Pro-

A te Prophetarum, propter ossa Hieremiæ cessare fecit Deus cocodrillos Egypti. Innumera sanè bona sunt, quæ fidelibus proueniunt propter reliquias sanctorum. Et ideo Concilium Nicenum reliquias dicit fontes salutis, nec solum salutis corporum, verum & animæ, propter illas etenim Deus plures sanctas inspirationes immittit, quibus nos ad bona prosequenda excitat, & sic ex eis promanat aqua viua saliens in vitam æternam. Vnde Damasc. lib. 4. fidei orthodoxæ c. 14.

Concili.
Nicen.

1. 2

Damasc.

ait. fontes nobis salutare dominator Christus reliquit sanctorum reliquias, multimoda beneficia scaturientes, vnguentum suauitatis emanantes. Sicut ex rupe, & firmo saxo aqua in eremo profiliuit volente Deo, & ex maxilla asini Sampsoni esurienti, promptuarium namq; Dei, & habitacula facta sunt. Hæc Damascenus. Quibus verbis ostendit, ex reliquiis, quasi ex fontibus plura à nobis bona colligi etiam spiritualia.

B Nec verò duntaxat bona à reliquiis percipimus, sed & inuisibilia nobis sunt, quo protegimur à malis. Primus quidem hominum murus Christus, & illius plagæ sunt. De quo Esai. 26. *ris fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea murus, & ante murale.* Sicut enim murus protegit ciuitatem ab hostium telis, ita Christus nos protegit ab ira patris, & nisi ille aduocatus noster esset, iam periissemus, misericordiæ ergo ipsius deputemus, quod consumpti non sumus. Post Christum autem murus hominum sunt sanctorum reliquie, & ipsorum intercessio. Ita docet Conciliū Gangrense, Lateranense, & Nicenum. Nos quidem peccatis nostris iram Dei prouocamus, & ossa dæmonibus aperimus, vt nos expugnent, sed sancti tanquam murus se opponunt, ac dæmones fugant. Vnde Chrysostomus libr. de vita Babylæ ait. Tanta est sanctorum potestas, vt dæmones nec vestes eorum ferre possint, & vita sanctorum loculos reformident, fortitudinem, & flagella sancti cineris non ferentes. Ossia sanctorum tanquā turres muniant Ecclesiam. Mira profecto sancti virtus his Chrysost. verbis declaratur, qua apparet Deus mirabilis in sanctis suis. Fugit quidem dæmon a viro sancto, dicente Iacobo, *resisti ei.*

Esai. 26.

Chrysost.

Iacob. 4.

diabolo, & fugiet à vobis si fugit, timet, ac pauet. Mirum profecto, vt is, qui factus est, ut nullum timeret, vt dicit Dominus ad

- Iob, timeat homuncionē. Sed illud omnino mirabilius, quod **A**
 Chrysostomus ait, quod non tantum hominem, verum illius
 vestes, findonem, feretrum, puluerem que timeat, ac horreat,
 eisque visis fugiat, quasi à tormentis bellicis eum expugnan-
 tibus. Innumera bona recipimus, & mala vitamur, tum cor-
 poris, tum animæ propter sanctorum reliquias nobiscum cō-
 morantes. Vnde Basilus Homi. 2 o. ait. Cuncti martyres de-
 uotissimè colendi sunt, præcipuè quorum reliquias posside-
 mus, nobiscum morantur, nos viuētes custodiūt, de corpore
 recedentes recipiunt, cū his nobis familiaritas est. Sicut enim
 hominibus, ac ciuitatibus deputat Deus custodes Angelos,
 qui protegunt eos, qui eius custodiæ traduntur, & ideo muri
 eorū rectè dici possunt. De quibus proinde Psal. ait. *Immittet* **B**
Angelus Dñi incircuitu timentiu eam, & eripiet eos. Ita sanctos
 deputat Deus ciuitatibus, qui sint earū patroni, ac custodes, si-
 militer personis. Et in signū, quod sanctus hic custos est ciui-
 tatis, reliquias eius Deus mittit in eam ciuitatē, quasi pignora
 amoris singularis, ac præcipuæ custodię. Ideo Basilus ait, no-
 biscū morantur, nos viuētes custodiunt, & ideo rectè dici pos-
 sunt sancti, ac eorū reliquię murus ciuitatis. De quo Esai. *Mu-*
ri tui corā oculis meis semper. Et ideo quemadmodū muro stā-
 te, ciuitas non diruitur, eorū dissipato hostes illā vastant. Ita
 dum iusti ac sanctorū reliquię in ciuitate sunt, secūra à vastita-
 te est. Ideo iustus Loth à Sodomis educitur, vt igne ab suma-
 tur, & Apostoli, ac discipuli à Hierusalē exeunt, vt desoletur. **C**
 Thren. 2. Et ideo Hieremias ait. *Cogitauit Dominus dissipare murum fi-*
lie Sion. Quo peracto Sion euerfa est. Hoc rectè intellige-
 bant ciues Antiochiæ, qui muros fictiles non curabant, quia
 plura sanctorum corpora in ciuitate erant, quibus eam secu-
 ram nouerant. Cumque Leo Imperator vellet ab ea ciuitate
 tollere corpus sancti Simeonis Stilitæ, ei responderunt, il-
 lud perinde esse, ac si ciuitatem demoliretur, quia corpus
 illius sancti murus erat ciuitatis, atque adeo ea de causa mu-
 ris eam non cingebant. Optimo profecto muro cincta est
 ciuitas nostra, quæ tot reliquiis sanctorum ornatur. Con-
 ferri cum hoc muro non possunt muri Ecbatanis, & ciuita-
 tum terræ promissæ, quæ videbantur ad cælum vsque mu-
 rata.

- A** ratae. Hic murus nos protegit à peste, morbis, siccitate, diffidiis, & aliis malis, & denique à multis malis coporis, ac animæ, & illis accepta ferre debemus bona cuncta, ac pro illis gratias agere. Sed vt hæc plenius consequamur, sancti à nobis inuocandi sunt. De qua re plura à nobis dicta sunt tomo. 3. nostrarum Concionum in octaua omnium Sanctorum. Et in eodem tomo Concione prima in festo omnium Sanctorum plura diximus de honore à nobis exhibendo Sanctis, quæ ad hanc Concionem accommodata valde sunt.
- Demum verò in hac Reliquiarum collocaione, ac earum ostensione nobis facta illud à nobis considerandum est, pro
B poni nobis exemplar ob oculos, quod imitemur, vt rectam viam in cælum teneamus. Christus quidem primum hominum exemplar est, dicente Apostolo, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius.* 2. Pet. 2. Sed quoniam humana fragilitas excusationes querit, ne spiritui seruiat, dicit quæ, Christum Dominum Deum esse, & quid est homo, ut possit sequi Regem factorem suum? Ideo alia exemplaria nobis proposuit, quibus omnis excusatio tolleretur, & ad hoc sancti nobis obijciuntur. Audi eo- I. Cor. 11.
rum vnum dicentem, imitatores mei estote sicut & ego Christi. Et de Tobia scriptum est. *Hanc autem tentationem ideo permis-* Tob. 2.
sit Deus euenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ, sicut & sancti tob. Sicut ergo sanctorum festa exhortationes nostræ sunt, ita & reliquiæ. Vnde Concilium Tridentinū Sess. Conc. Triā.
C sione 25. ait. Sanctorum reliquiæ tanquam salutaria exempla fidelium oculis obijciantur, vt ad eorum imitationem vitam, moresque suos componant, quia viuæ fuerunt membra Christi, & templum Spiritus sancti. Quid aliud capita sanctorum vobis loquuntur, nisi attendite nos, quæ plena sanctis cogitationibus fuimus, vanasque procul reiecitimus. Attendite oculos nostros plenos lachrymis, in cælum suspicientes, vana omnino non attendentes, sed dicentes, *auerte oculos meos, ne videant uanitatem.* Attendite manus recta operantes, misericordiæ opera exercentes, pedes veloces in bonum, & corpus denique spiritui subditum, vestes humiles, ac modestas, vt vos similia præstetis. Ideo ergo reliquiæ nobis pro-
ponun-

Simile.

Eccle. 46.

ponuntur, vt desideria noua virtutis in nobis oriantur, vt flos A
 omium virtutū in nobis appareat. Similia profecto sancto-
 rum ossa sunt radicibus herbarum, ac arborum quas si in hye-
 me attendas, indecoras videbis, & nulla ornatas pulchritudi-
 ne, sed Vere pulluiant radices illæ, & pratum amænū, ac ar-
 bores pulcherrimas reddunt exortis floribus, ac fructibus.
 Ita quidem accidere sanctorum ossibus Sapiens dicere vide-
 tur loco superius citato, dum ait. *Quorum non est corruptio cor,*
nec auersi sunt à Domino, ut sit memoria illorum in benedictione,
et ossa illorum pullulent de loco suo, et nomen eorum permaneat in
eternum permanens ad filios illorum sanctorum uirorum gloria.
 Diximus superius, quo pacto pullularent sanctorum ossa in
 operibus miris. Nunc attende, quo pacto etiam pullulent, dū B
 ad eorum filios promanat gloria sanctorum per incitationē
 virtutum. Sicut ergo radices virtus exterius promanat ad su-
 perficiem terræ, eam implens floribus, ita virtus horū ossium
 pullulat, ac ostenditur in virtutibus imitantium eorum pul-
 cherrima facinora, & sic eorum gloria promanat ad filios
 eorum.

Sanctorum reliquiæ hic sunt, quos nisi separauit a Chari-
 tate Christi tribulatio, angustia, nec persecutio, pullulant in
 te, & infirmiter statue in corde tuo iniquitatem odisse, ac abo-
 minari, nec eam vllō modo admittere. Reliquiæ hic sunt mar-
 tyrum, qui innumera pro Christo tormenta sustinuerunt, ac-
 cendamus ergo ad aliquid perferendum laboris. Ossa hic sunt C
 virginum purissimarum, pullulent in nobis desideria casti-
 tatis. Reliquiæ hic sunt confessorum, ac eremitarum, qui as-
 pererrimam duxere vitæ rationem, pullulēt in nobis desideria
 pœnitentiæ, ac vitæ arctioris, vt delicias fugiamus. Demum
 reliquiæ hic sunt Religiosorum, qui normam regulæ tenen-
 tes ad apicem perfectionis deuenerunt, accendantur Religio-
 si, vt Religiosam vitam ducant. Reliquiæ hic sacerdotum, vir-
 ginum collectarum, & matrimonio coniunctorum, militum,
 iudicū, qui in officio persisterūt, vt omnes exempla habeant,
 Genes. 50. quæ imitari possint. Sic hoc fecerimus impleuimus illud Io-
 Exod. 13. seph, asportate ossa mea vobiscum, quod & Moyses fe-
 cit, simulque tulit ossa duodecim filiorum Iacob, vt colligit
 Abulenſis

A Abulensis ex c. 7. Actor. ubi Stephanus ait, & translati sunt in Sichen. Sed quid nam hæc ossa significant? Hierony. in c. 58. et ait, ossa virtutes significare. Quia sicut in homine est caro & os, & putrescente carne os permanet diu, ita in sanctis fuit aliquid infirmum, quod per carnem significatur, & illud cito pertransiit, fuit verò virtus, quæ tanquam os durat in æternum. Quia vt Psal. ait. *Custodit Dominus omnia ossa eorum, unū ex eis non conteretur.* Et de hoc ossa dicitur, *os non comminuetis ex eo.* Et ideo vt in plurimum reliquie sanctorum ossa sunt. Sicut ergo Moyses tulit ossa Ioseph secum, ita nos tollamus in hanc viam ossa sanctorum, virtutes, scilicet, eorum, non eorum carnem, sed ossa, non infirmum, si quid in eis fuit, sed forte, atq; præclarum. Quidam enim deferre carnem solent non ossa, qui, scilicet, in sanctis attendunt, quod infirmum fuit, non quod fortè. In Dauid attendunt adulterium, ac homicidium, in Magdalena licentiam morum, in Matthæo lucri cupiditatem, in latrone dilationem conuersionis vsq; ad mortem, vt hinc consoletur in peccatis suis, & segnes efficiantur. Hi nimirum carnem portant, non os. Quò contra Paulus monet, *non segnes efficiamini, sed imitatores eorum, qui fide, & patientia promissiones hereditauerunt.* Attende ergo in Dauid lachrymas, ac labores pœnitentiæ, & si sequutus es errantem, seque re pœnitentem. Attende in Magdalena lachrymas, morum mutationem, & sic eorum ossa portabis tecum, & sic ossa eorum pullulabunt, & vt promissit Dominus per Esaiam, *ossa vestra germinabunt, dum sanctorum virtutes in nobis operantur bona.*

Si ergo eorum exempla sequimur, sine dubio eos habebimus patronos, similis enim similem diligit. Sed si dissimiles simus moribus, eos habebimus accusatores, ac iudices. Et implebitur illud *ideo ipsi iudices vestri erunt.* Nulla nos excusatio proteget, si enim dixeris, infirmus eram, carne circumdatus fragili, vincere vitia non potui, audies à sanctis, & nos infirmi superauimus dæmonem, mundum, ac carnem, negligentia tua factum est, si idem non fecisti. Ex hac ergo ciuitate plura sanctorum corpora resurgent, & damnabunt iniquos. Illi surget impius clericus, & inde iuxta illū pius, ac sanctus, qui eū

Abul.

Acto. 7.

Psal.

Exod. 12.

Hebr. 6.

Esai 58.

Luc. 11.

damnabit. Hinc surget iniquus iudex, aduocatus, vxoratus, A
illinc pij eos condemnantes. Et ex eodem lecto domo, ac mo
la vnus assumetur, & alter relinquetur, qui verò relictus fue
rit, damnabitur ab assumpto. Pauebit que iniquus dicens, cū
illo fui vno in munere, vna in domo, vno in cubiculo, & ecce
ille computatus est inter filios Dei, ego verò in æternū
damnatus, &c.

CONCIO.

In publicatione Bullæ, aut Iubilæi. B

THEMA.

*Sanctificabis annum quinquagesimum, & vocabis
remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse
est enim iubilæus. Reuertetur homo ad possessionem
suam, & vnus quisque rediet ad familiam pristinā,
quia iubilæus est. Leuit. 25.*

OLVIT Deus in veteri illo populo annum
esse iubilæi quinquagesimo quoque anno, in C
quo serui libertate donabantur, & possessiones
venditæ ad dominos reuertebantur, & cū per
possessiones familiæ distinguerentur, tūc ad fa
miliam suam quisque redire dicebatur. Hic annus sanctifica
tus Deo erat, quia Domino separatus tanquam Sabbathum,
& annus remissionis dicebatur, ac indulgentiæ. In eoque tu
bæ personabant, à quo nomē iubilæi ductum est, vt omnibus
esset notus annus sanctificatus, & annus benignitatis. Dicitur
enim iubilæus à Iobel, quod tubam significat. Nunc propo
nitur nobis dies remissionis, & iubilæi, in quo remissio pecca
torum fit, & cuique conceditur, ad propriam redire posses
sionem, quia ad gratiam recuperandam aditus patet. In
hæ

A hac die tuba prædicationis resonare debet, quæ sanctum hunc denunciet diem, ut id sine fructu non fiat, opus est gratia, &c.

Mirandum tremendumq; olim fuit aquarum diluvium in ultionem peccatorum destinatum, in quo chatarae & cæli apertæ sunt, & rupti sunt fontes Abyssi magnæ. Sed mirabilius aliud diluvium misericordiæ diuinæ in terra fuit, cum hominibus datus est baptismus, in quo uniuersa peccata delentur, & eorum poenæ. Sic vocat Hierony. in epistola ad Oceanum baptismum diluvium, in quo fontes Abyssi misericordiæ Dei rumpuntur, & inundans aqua procedit in peccatorum abluionem, dum omnis culpa, & poena deletur. Sed ecce nunc diluvium simile nobis adest in iubileo, aut bulla, ad

Gene. 6.

Hiero.

B est mare magnum indulgentiarum, aperiuntur fontes Abyssi magnæ thesaurorum, scilicet, Ecclesiæ, satisfactionis ac meriti Christi, in quo ut in baptismo omnino peccata deleantur. Concessa quidem poenitentia est post baptismum, quæ est velut secundus baptismus. Vnde August. libr. 3. de baptisinate ait, poenitentia est iterabilis baptismus. Baptismus certe non iteratur, quia est spiritualis hominis generatio, sicut autem semel generatur homo in vitam naturalem, ita semel generatur in spiritualem. At verò poenitentia quæ ad modum medicinæ se habent, iteratur, & qui sæpe infirmatur, opus est, ut sæpius ad medicinam recurrat. Sed diuersa multum est medicina poenitentia à baptisinate, quoniam baptismus omnino delet peccata nulla relicta culpa aut poena. Vnde Cyprianus ait in sermone de ablutione pedum. Baptismus delet originale, & actuale plagam, ut post se vestigia nulla relinquat, nulla manet cicatrix poenæ, similis est aqua Iordanis, quæ lepram sustulit, nulla relicta macula vel signo lepræ. Poenitentia verò ita culpam delet, ut cicatrix poenæ relinquatur sæpe, & satisfactio iniungitur à confessario, quæ signum ac nota est peccati præteriti, & ideo laboriosus baptismus à patribus dictus est, ut ait Concilium Tridentinum.

August.

Cypria.

C Ut autem hic poenitentia labor minor sit, voluit Deus, concedi nobis aliquando poenitentiam, qua uniuersa peccata deleantur etiam quoad poenam, ut in baptisinate, à qua procedat homo

homo sine vlla peccati macula aut signo, id verò fit, cum iubi
 laus iungitur poenitentiae, cū indulgentia plenissima concedi
 tur, tunc enim procedit ab ea homo tanquā à fonte baptisma
 tis liber ab omni peccatò, vt nihil sit, quod eum tenere possit,
 quin in calum euolet, si hinc migraret. Ad hoc verò consti
 tuit Deus infinitū in Ecclesia thesaurum, qui conflatur ex san
 ctorum satisfactionibus superabundantibus, & ex Christi in
 finitis meritis, ac satisfactione. & huius tanti thesauri clauēs
 Petro, & eius vicariis commisit, qui aperire possunt clauē
 sua, & fidelibus indulgentias cōcedere, quibus à peccatorum
 poenis liberi reddātur. Cuius rei figura extat Rut. 3. & Deu
 teronomij 25. Quibus locis dicitur. Si vir defunctus sine libe
 ris sit, frater eius, aut propinquior uxorem eius ducat, & filios gene
 ret fratri defuncto, qui illius nomen accipient, non uerò eius, qui eos
 genuerit, & uniuersa bona defuncti simul capiat, quibus filios susce
 ptos alere possit, quæq; inter eos diuidet. Hinc sæpe fit, vt in scri
 ptura sæpe filius quis dicatur, non eius à quo genitus est, sed
 fratris eius, qui sine liberis decessit. Christus sanè Ecclesiæ
 sponsus fuit, nam qui habet sponsam, sponsus est, vt Ioannes ait.
 Decessit verò sine liberis, quia paucis fidelibus conuersis ad
 se vitam finiuit. Apostoli verò, & eorum successores fratres
 ipsius erant, ad quos proinde pertinebat, semen fratri susci
 tare. Vnde cum regenerationis tempus aduenisset, ad eos
 nuntium mittit dicens. Vade ad fratres meos, & dic eis, ascendo
 ad patrem meum, & patrem uestrum. Quid putas, voluisse sig
 nificare, cum diceret eos fratres? Certè hoc nomine eos ad
 monet officij sui, quasi dicat, dic eis, vt meminerint, quod
 fratres mei sunt, quod munus fratrum expleant, ego enim
 sine liberis decedo, ad eos verò pertinet, vt mihi suscitant
 semen, vt sponsi Ecclesiæ sint, & generationem timentium
 Deum, sobolem iustam producant, quæ nomen suscipiat
 meum, & vae eis, si non euangelizauerint, discalciabuntur
 enim, & expuetur in eorum faciem, quia semen fratri non
 suscitant. Vis videre optimum fratrem? Audi dicentem, in
 Christo Iesu per Euangelium ego uos genui. Id est, genui ego vos,
 non mihi, sed Christo. Vnde Christiani non Paulini, aut Pe
 trini dicti sunt, sed Christiani, quia licet eos genuerit Petrus,
 aut

Rut. 3.

Deut. 25.

Ioan. 1.

Ioan. 20.

1. Cor. 4.

A aut Paulus, sed non sibi, sed Christo. Vnde carpit Paulus eos qui dicebāt. *Ego sum Pauli, ego uerò Apollo, nunquid Paulus pro nobis crucifixus est? nunquid in nomine Pauli baptizati estis?* Non ergo ab Apostolis nomen mutuāt fideles, sed à Christo, quia ipsi geniti sunt. Oportuit uerò, ut bona Christi bis fratribus concederentur, quibus ipsi alere filios possent, & quæ illis tanquam filiis Christi distribuere. Et ideo Apostolis, ac eorū successoribus, præcipuè uerò Christi vicario Christi thesaurus concessus est, quem in filios Christi diuidere potest indulgentiis concessis. Hoc autem pertinet, ac necessarium est ad clauium potestatem, quæ in Ecclesia est, ut docet Concilium Lateranense aduersus hæreticos negantes potestatem concedendi indulgentias. Et ratio manifesta est, quoniam clauis est potestas auferendi impedimentum ingressus in cælum, duplex autem homini impedimentum est, culpa, & poena, & ideo ut perfecta sit clauis, potestatem habere debet remittendi culpam, & poenam temporalem, quia donec remittatur, nulli patet in cælum accessus. Qui ergo negat Ecclesiæ potestatem remittendi poenam, imperfectam dicit Petri clauē, & imperfectum eius artificem Christum Iesum, quod blasphemum est. Cum ergo perfecta sit clauis, concedere potest plenariam indulgentiam, & omnem tollere poenam. Hoc uerò maximum Ecclesiæ concessum beneficium fuit, ac suauissimum, id enim est indulgentia. Et in hoc difert indulgentia à poenitentia, licet enim in poenitentiae sacramento misericors iudicium exerceatur, tamen iudicium est, in quo iustitia exercetur, est enim ibi iudex, reus, accusator, discussio causæ, confessio rei, satisfactio quæ. Sed cum indulgentia cōceditur, iudicium nō exercetur, sed misericordia benigna exhibetur, qua liberatè remittitur debitum, ac illius donatio fit. Et hæc diuersitatem Paulus ostendit, qui poenitentiam iudicium dicit, indulgentiam uerò donationem appellat. Et ideo ad Cor. 1. Cor. 11.

B est potestas auferendi impedimentum ingressus in cælum, duplex autem homini impedimentum est, culpa, & poena, & ideo ut perfecta sit clauis, potestatem habere debet remittendi culpam, & poenam temporalem, quia donec remittatur, nulli patet in cælum accessus. Qui ergo negat Ecclesiæ potestatem remittendi poenam, imperfectam dicit Petri clauē, & imperfectum eius artificem Christum Iesum, quod blasphemum est. Cum ergo perfecta sit clauis, concedere potest plenariam indulgentiam, & omnem tollere poenam. Hoc uerò maximum Ecclesiæ concessum beneficium fuit, ac suauissimum, id enim est indulgentia. Et in hoc difert indulgentia à poenitentia, licet enim in poenitentiae sacramento misericors iudicium exerceatur, tamen iudicium est, in quo iustitia exercetur, est enim ibi iudex, reus, accusator, discussio causæ, confessio rei, satisfactio quæ. Sed cum indulgentia cōceditur, iudicium nō exercetur, sed misericordia benigna exhibetur, qua liberatè remittitur debitum, ac illius donatio fit. Et hæc diuersitatem Paulus ostendit, qui poenitentiam iudicium dicit, indulgentiam uerò donationem appellat. Et ideo ad Cor. 1. Cor. 11.

C cors iudicium exerceatur, tamen iudicium est, in quo iustitia exercetur, est enim ibi iudex, reus, accusator, discussio causæ, confessio rei, satisfactio quæ. Sed cum indulgentia cōceditur, iudicium nō exercetur, sed misericordia benigna exhibetur, qua liberatè remittitur debitum, ac illius donatio fit. Et hæc diuersitatem Paulus ostendit, qui poenitentiam iudicium dicit, indulgentiam uerò donationem appellat. Et ideo ad Cor. 1. Cor. 11.

Præmiserat, probet autem se ipsum homo. Quibus uerbis poenitentiam ante Eucharistiam præmittendam, cum peccatum fuerit, ostendit, illam autem iudicium appellat. Cum uerò de indulgentiis meminit, donationem dicit, unde ait. Cui aliquid

1. Cor. 11.

1. Cor. 11.

2. Cor. 2.

donauit,

donastis, & ego, nam & ego quod donavi in persona Christi propter
uos. Loquitur ibi Paulus de peccatore, qui publicum incestu
ad miserat, quem excommunicauerat, & illa poenituerat, &
cum iniunctam poenitentiam agere cepisset, Paulus ei con-
cedit in Christi nomine indulgentiam, donans ei reliquam
poenam. Ita explicant scholastici doctores hæc Pauli verba,
ex quibus tanquam fundamento colligunt potestatem con-
cedendi indulgentias. Et patres antiqui eodem modo illa ver-
ba accipiunt, vt Theophylactus, Theodorus. & Eucumenius.
A tempore ergo Apostolorum indulgentiæ in Ecclesia con-
cedebantur.

Theophi.
Theodor.
Eucume.

Sed licet hoc verum sit, aliquibus videtur, nimias nunc in-
dulgentiæ concedi, olim enim magnum videbatur, si pauci
dies concederentur indulgentiæ, nunc vero passim iubei, &
indulgentiæ plenariæ conceduntur. Huius tamen rei causa,
ac ratio est, nec enim sine illa id fieret, quā reddunt Thomas,
Alexander, & Bonauentura in 4. distin. 20. Initio Ecclesiæ
pauca in fidelibus peccata erant. A deoq; horrebāt fideles pec-
catum, vt quasi monstrum aspicerent peccatorem. Horribi-
le profecto peccatum est. Si horrendum est, incidere in ma-
nus Dei, an nō horrendū, quod homo inimicus sit Dei, quod
eum conculcet, & iterum crucifigat? Vnde Hieremias. *Quis*
auduit talia horribilia, quæ fecit nimis uirgo Israel? Hinc initio
Ecclesiæ factum est, vt grauißima iniungeretur poenitentia
peccatoribus, septem enim anni poenitentiæ pro vno mortali
peccato imponebantur. De quibus multa videre poteris in
Decreto, distin. 33. q. 2. Et in constitutionibus Apostolicis.
Hinc fiebat, vt peccata rara essent, & poenitentia pro illis gra-
uissima, atq; adeo non erat opus multis indulgentiis. Nunc
vero aliter se res habet, peccata enim facili perpeantur, nec
horrorem ingenerant, quia multa sunt. Sicut non horret Ma-
gus daemones, & eorum consortium, quia sepius eos videt.
Et hinc fit, vt culpa facilis res appareat, nec multa fiat eius cau-
sa poenitentia, sed leui suscepta poena, satis se fecisse homo pu-
tet. Et ideo vel incuria sacerdotum, vel propter minorem poe-
nitentis dispositionem, leuissimæ poenitentia iniungantur.
Cum ergo plura sint peccata, & minus eis satisfiat poeniten-
tia

D. Tho.
Alexand.
Bonauen.

Hiere 18.

A tiæ laboribus, plures oportuit esse indulgentias, quæ beneficia sunt infirmorum. In primitiua Ecclesia cum pauci essent infirma valetudine, minus oportuit esse de indulgentia.

Quando populus diuitijs abundat, opus non est aperiri ærariū publicum. quando frumētum est plurimū, necessariū non est, vt ex cōmuni horreo ac publico frumenta extrahantur, cum verò necessitas, aut fames populum vexat, tūc oportet ad communia ac publica illa beneficia recurrere. Ita cum in Ecclesia primitiua redundaret fidelium satisfactio, necesse non fuit, ex Ecclesiæ thesauris tantas indulgentias totque concedi, nunc autem, cum in maximam deuenerimus miseriam, ac paupertatem, opus est, Ecclesiæ thesauros effundi,

Simile.

B vt peccatorum immensa debita persoluantur, quæ soluta omnino non sunt lachrymis, ac castigatione corporis. Si enim expectaretur homo, vt sua satisfactione sola debita euacueret, quando obsecro ille persolueret, qui innumera peccata commisit? Si enim Ecclesiæ iudicio condigna pœnitentia vnus mortalis peccati erat septēnium, quando is soluere posset, qui mille peccata admisit? Et hinc intelliges, cur millia annorum indulgentiæ concedantur, sensus enim illius indulgentiæ est, quod conceditur tibi indulgentia peccatorū, quæ si condigna pœnitentia essent persoluēda, mille & mille millibus annis pœnitendum tibi esset. Cum enim septennium pœnitentia vnus peccati sit, qui milli peccata commisit, septem millibus annis pœnitere deberet.

C Ex his, quæ dicta sunt, duo facile colliguntur, primum, quanta sit peccati malitia, quod tanta dignum est pœna, etiā post infinitam Christi satisfactionē, quæ vt nobis applicetur, postulat tantam satisfactionem. Secundum, quanta sit in nos diuina misericordia, cum adeo facile tantam remittat pœnā. Christus dilexit Ecclesiā, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiā, non habentē maculam, aut rugā, aut aliquid eiusmodi. Lauacrū hoc baptismus est, sed quia hic iterari non potest, vt iterum, ac iterum mūdetur ab inquinamētis prouidit pœnitentiæ sacramentū. Sed quia illud sepe relinquit maculā, aut rugā pœnæ, prouidit tertiū lauacrū, indulgentiam plenissimam, quæ

Eph. 5.

confer-

In Publicatione.

consequuta anima relinquitur sine macula aut ruga, quasi cū **A**
 è fonte baptismi processit. Atque adeo iubilum dicere pos-
 sumus tertium baptismum. Nec verò mirandum, si indulgen-
 tiam plenariam dicamus baptismum, quoniam sancti baptis-
 mum dicunt indulgentiam plenariam. Ita vocat Hierony-
 mus epistola 83. & Augustinus libro. 1. contra epistolas Pe-
 lagianorum. Et in libro. 1. contra Iulianum refert, ac laudat
 dictum Reticij Episcopi Augustadumensis, qui dixit, con-
 stat baptismum esse principalem in Ecclesia indulgentiam.
 Sicut ergo baptismus dicitur indulgentia plenissima, quia in
 eo omnis culpa, & poena deletur, ita iubilum dicere possu-
 mus baptismum, cum in eo simile quid fiat.

Hæc tria baptismata in figura expressa fuerunt in lege ve- **B**
 teri. In qua tria fuisse lauacra constat, ac tria aqua receptacu-
 la. Primum extra templum, quod erat probatica illa piscina,
 de qua Ioannes meminit. Et Ambrosius, & Theophylactus
 vinum accepisse ad sananda corpora, quia in ea sacrificia de carnes
 lauabatur, & quia figura erat baptismi, in quo animæ ablu-
 tur. Baptismus ergo piscina est, in qua omnis sanatur infirmi-
 tas, quia aqua illa intincta est sanguine Christi agni. Hæc au-
 tem iuxta, sed extra templum merito est, quia baptismo uti-
 tur, qui extra Ecclesiam sunt, iuxta verò est, quia in ianua, ac
 ingressu est. Secundum templi lauacrum fuit mare æneum,
 quod intra templum erat, eratque vas quoddam maximum,
 quod capiebat duo millia bathos, ut dicitur 3. Reg. 7. De **C**
 quo Iosephus libro. 8. Antiquitatum c. 2. ait, fecit etiam vas
 æneum fusile semiorbis specie, quod propter capacitatem ap-
 pellatum est in mare, nam congregationes aquarum magnas
 vocare solent Hebræi maria ex Genesi. 1. Stabat verò hoc
 mare super duodecim boues. Et factum est mare hoc ex ære,
 quod rex David sustulit ex ciuitatibus Syrorum, & aliarum
 gentium, ut dicitur in 2. Reg. Ex ciuitatibus enim expugna-
 tis plurimum æris accepit Dauid, tum ex idolis, & aliis tem-
 plorum vasis, tum aliunde. Testatur verò Iosephus libro. 7.
 Antiquitatum ca. 6. hoc æris genus, ex quo mare illud factū
 est, auro pretiosius habitum esse. Hoc certe mare, quod intra
 templum est, poenitentiam significat, in qua innumera pecca-
 ta lauan

Hiero.
August.

Ioan. 5.
Ambr.
Theoph.

3. Reg. 7.
Iosephus.

2. Reg. 8.
Iosephus.

- A** talauantur. Eius verò materia ex idolis, ex gentium vasis est, quia peccata confessa illius sunt materia, itaq; ipsummet peccatum, quod tibi idolum fuit, in confessione manifestatum, materia est sacramenti. Ex ære mare istud est, æs enim clarum sonum reddit, & poenitentia non solum in corde latere debet, sed per gemitus, confessionē, & corporis macerationem foras erumpere debet, & suo sono prodere, dū omnia peccata sacerdoti prodit homo. Fusile est, quia vasa fusilia prius liquefiunt, & in vas fusa eius formam capiunt. Ita cor durum Dei amore, & peccatorum dolore liquefieri debet, atq; ita paratum statim diuinæ naturæ per gratiā particeps, & confors sit, quæ tanta erit, quanta fuerit cordis compunctio. Rotundum erat, vt omnes vndiq; ad illud accederent, quia nullus est hominū, cui in hac vita remedium poenitentiae paratum non sit. Resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum, quia frustra abluatur homo poenitentia, nisi gratiam, quam in sacramento accepit, studio bonorum operum, quasi quodam fune restringat, nec defluat. Per resticulam enim, vt Beda ait li. de Templo. c. 19. disciplina præceptorum caelestium, quæ à nostris voluptatibus religamur, potest apte signari. De hac re multa alia videre poteris in Patre Ribera, qui accuratissime hæc disseruit, sicut & alia omnia, in libro secundo de Templo, cap. 17. Beda.
- B** Tertium templi lauacrum erat, de quo dicitur in Exod. Exod. 38. Fecitq; labrum æneum cum uasis sua de speculis mulierum, quæ excubabāt in ostio tabernaculi. In hoc demum abluebatur sacerdos à minoribus maculis. Glossa interlinealis ait, per mulieres illas significari animas sanctas, specula verò earum Domino oblata significant earum superabundantem satisfactionē, ex qua thesaurus Ecclesiæ conficitur, quo abluuntur fideles à maculis peccatorum concessis indulgentiis. Glossa.
- C** Ex quibus multorum hominum dānatur peruersitas, quibus tantis laboribus parauit Deus lauacra ista, ipsi verò in curia sua eis non vtuntur. De quibus Dñs per Ezechielem ait. Multo labore sudatum est, & non exiit de anima rubigo eius, neq; per ignem immunditia tua execrabilis, quia Ezech. 24

mundare te volui, & non es mūdāta à fordibus tuis. Rectè **A**
ait, multo labore sudatum est, quoniam vt ista facilia lau-
dra nobis conficerentur, innumeros dolores Christus pas-
sus est, & in Ecclesiæ thesaurum conficiendum non solum
Christus laborauit, sed & vnuerſi martyres, confessores,
virgines, conflatus est enim ex superabundanti eorum sa-
tisfactione, quæ multis vigiliis, ieiuniis, castigationibus, ac
doloribus confecta fuit. Quis ergo alienis laboribus vt nō
vult? quis alienis pecuniis soluere debita sua recusat? Vidi-
ſti hominem debitis oneratum, ad quem diues accedat, ac
dicat, veni in domum meam, & ex thesauris meis accipe,
vnde soluas quidquid debes. Nunquid recusabit hoc vt
pauper? num hanc largitatem non suscipiet? Audi o homo **B**
quid tibi nunc dicatur, debitor es, soluere teneris, & solu-
do non es, accipe ex sanctorum satisfactionibus vnde sol-
uas, tu ieiunare tenebaris, te verberare, & similia prestare,
nec præstas: ecce sancti id fecere abundantius quam indi-
guerint, tu suscipe eorum reliquias, eorum ieiunia, vigili-
as, atq; dolores. Num id recusabis, vt parum laboris tibi in-
iuncti non præstes? num debitis oneratus eris, ne in domū
diuitis venias, vt pecunias eius sudore partas tibi accipias?
Sed quis labor tibi iniungitur, vt tantum bonū consequar-
is? Audi, quā sit minimus, vt duos argenteos des, vt tot
bona consequaris, nunquid id magnum tibi videtur? Vt lu-
do exponas, an non in dies plures argenteos perdis? Cur **C**
in salutem animæ tuæ minimum non præstabis? Audi in
Iubilæi conſequutionem quā parū exigatur, vt confi-
tearis, vt orationem fundas, vt elemosinas paruas præ-
stes. Confer hæc cum peccatis tuis, cum poenis à te com-
meritis, & quasi arena maris illa grauiora apparebunt.
Quis vnquam homo debens decem millia talenta, si ab eo
vnum exigatur, ac alia remittantur, non illud libenti ani-
mo præstet? Debes o homo Deo tuo innumera debita, in-
numeros poenitentiae annos, & minimum quid nunc à te
exigitur, vt omnia dimittantur, & illud non recides?

Hoc omnibus sit compertum, ad Dei iustitiam infinitā
peruenire, vt nullum peccatū sit impunitum. Si in hac vita

- A** punieris peccata tua, in alia non punieris, si te nunc iudicas, postea non iudicaberis, quia ut ait Nahum. *Non confurget duplex tribulatio.* Si ergo poenitentia te ipsum iudicaueris, in inferno non punieris. Deinde si relictam à poenitentia poenam hic exolueris, in purgatorio non perfolues. Quanta verò sit diuersitas, inter afflictiones huius vitæ & purgatorii diximus in tertio tomo nostrarum Cōcionum, in Commemoratione fidelium defunctorum. Sed nunc aliud maius adiicimus, quia licet solutio huius vitæ facilis, ac exigua sit, si cum solutione purgatorii conferatur, sed solutio quæ per indulgentiam fit multo est minor, ac facilior, quia cum mille deberes, vnum à te exigitur. Si ergo etiam mille nunc tibi soluendū esset, quanto magis vnum? Qui ergo hanc negligit solutionem omnino, stultus est. Magni facere ergo oportet Bullas, Iubilæos, Indulgentias, quia eis concessis, melisui cæli redduntur, & thesauri Christi aperiuntur, ut diuites simus. ¶ In finitis redi. nendis mundis sat est in Christi passione, sanctorum etiam passionibus excelsere peccata eorum, vnde Iob ait. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui & calamitas quam patior, instatera, quasi arena maris hæc grauior appareret.* Quod verò sancti voluerint illa nobis applicari patet ex illo Pauli. *Nūc enim gaudeo in passionibus meis pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Quod verò dispensatio huius thesauri in Ecclesia sit, ostendit Paulus, dicens: *Sic vos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.* Et iterum *Dispensatio mihi credita est.* Hac ergo vtamur dispensatione, hac gratia, ac misericordia, ut à peccato omnino liberi, eius maculam, ac rugam, vulnus, & cicatricem, signumque exuamus, &c.

Nahū. 1.

Iob. 3.

Colos. 2.

1. Cor. 4.

1. Cor. 10.

A

CONCIO.

Cum aliquis ob graue crimen capite ple-
ctitur à publica potestate.

T H E M A.

Stipendia enim peccati mors. Rom. 6.

B

SVADENS Paulus, vt serui Dei simus, &
peccati seruitutem detestemur, pluribus in
hâc rationem propositis, demum ait, *Stipen-
dia peccati mors, gratia uerò Dei uita æterna.*
Quasi dicat, illud homo attendere maxi-
mè solet in Domino, cui se seruum præstat, quod nam sti-
pendium ministris præbeat, infimi enim homines si am-
pla præstent stipendia, plurimos sibi ministros inuenient,
& maximi principes si stipendia non dent, ministris care-
bunt. Nunc ergo ô homo, si attendere velis dignitatē Dei,
& peccati infimam sortem, facillè erit iudicare, quis in do-
minum tibi sit eligendus. Sed si sola stipendia attendas, id
ipsum manifestum erit, stipendium enim Dei, quod gratia
sua nobis proposuit, & iustitiam reddit, uita æterna est, sti-
pendia uerò peccati mors est, non animæ tantum, sed &
corporis. Diuersa omninò stipendia. Quis, obsecro, nunc
etiam principi inseruiat, si audiat, stipendia obsequij tui
mors erit? Quis autem ei non inseruiat à quo stipendiū pro-
ponitur vitæ æternæ fœlicissimæ? Audi ô peccator, cui hero
inseruias, & seruus es peccati. *Quia qui facit peccatum, seruus
est peccati, audi illius stipendia, stipendia peccati mors.* Sicut
oues in inferno positi sunt, mors depascet eos, ait Psaltes, placet
ne tibi stipendium hoc? labores in via iniquitatis, & per-
ditionis,

Ioan. 8.

Psal. 48.

A ditionis, fatigaris, defudas, & operis tui merces aeterna mors est.

Sed ut hoc peccati stipendium ab ovo, ut aiunt, explicemus, notanda est, ac recolenda Dei illa sententia, qua dixit *Adā: De ligno scientiae boni, & mali nō comedas, in quacūq; enim hora comederis, morte morieris.* Trāsgressus est ille praeceptū, & mortē incurrit, non ille solus, sed & vnīuersum hominū genus, dicēte Paulo. *Per unū hominē peccatum intrauit in mūdū, & per peccatū mors, & sic in omnes homines mors pertrāsīt, in quo omnes peccauerunt.* Si verō quispiā dicat, parua videtur *Adā* trāsgressio, dū vnicum surripuit pomū, ut tam grauis in eum ferretur sententia. Respondet *August.* 1. 4. de ciuita. ca. 15. quisquis huiusmodi damnationē nimiam, aut

B iniustā putat, metiri profectō nescit, quanta fuerit iniquitas in peccādo, sicut enim *Abrahā* non immeritō magna obedientia prae dicatur, quia ut occideret filium, res difficilima est imperata, ita & in paradiso tanto maior inobediētia fuit, quanto id, quod praeceptum est, nullius difficultatis fuit. Et sicut obedientia secundi hominis eō prae dicabiliior, qua factus est obediens vsq; ad mortē, ita & inobediētia primi hominis eo detestabiliior, qua factus est inobediēs vsq; ad mortē. Vbi enim magna est inobediētiae poena imposita, & res à creatore facilis imperata, quis nā satis explicet quantū malū sit, non obedire in re facili, & tantę potestatis Imperio, & tanto terrenti supplicio? Hęc *Aug.* Quod ergo leue reddere videbatur *Adā* peccatū, grauissimum reddidit. Hoc verō ipsum grauius reddit peccata nostra, quia cū facilia sint, quę Deus praecepit, & minimolaborē ea prae stare possimus, nō tamen prae stamus. Tenebamur enim Deo obsequi in difficilimis, quę ergo relinquuntur excusatio, si facilia non prae stamus? Mandata eius grauius non sunt, ut *Ioan.* ait, imo minima sunt, qua ratione ille dixit: *Qui soluerit unum de mandatis istis minimis.* Non quia minimi ponderis, sed quia minimi laboris, cur ergo illa nō seruamus? Hęc ratione Dñs ait. Mandatū hoc, quod ego prae cipio tibi hodie, nō supra te est, nec procul positū, nec in cælo sitū, ut possis dicere, quis nostrū ualet ad cælū ascendere, ut deferat illud ad nos, ut

C mū reddidit. Hoc verō ipsum grauius reddit peccata nostra, quia cū facilia sint, quę Deus praecepit, & minimolaborē ea prae stare possimus, nō tamen prae stamus. Tenebamur enim Deo obsequi in difficilimis, quę ergo relinquuntur excusatio, si facilia non prae stamus? Mandata eius grauius non sunt, ut *Ioan.* ait, imo minima sunt, qua ratione ille dixit: *Qui soluerit unum de mandatis istis minimis.* Non quia minimi ponderis, sed quia minimi laboris, cur ergo illa nō seruamus? Hęc ratione Dñs ait. Mandatū hoc, quod ego prae cipio tibi hodie, nō supra te est, nec procul positū, nec in cælo sitū, ut possis dicere, quis nostrū ualet ad cælū ascendere, ut deferat illud ad nos, ut

Cum malefactor

audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum, ut **A**
causeris, et dicas, quis à nobis poterit transfretare mare, et illud
ad nos usque deferre, ut possimus audire, et facere quod preceptum
est. Sed iuxta est sermo ualde in ore tuo, et in corde tuo, ut facias il-
lud. Quid facilius quam non iurare, festa seruare, Deum & pro-
ximum diligere? Qui ergo facilia à Deo imperata non im-
plet, reus est mortis, nec ulla tueri se valet excusatione.

Sed illud mirabilius in mortis sententia est, quod non so-
lus Adam transgressor damnatus ad mortem est, sed & om-
ne illius semen. In omnes homines mors pertransit, in quo omnes
peccauerunt, Quia in illo peccauimus, ad mortem omnes dā-
nati sumus. Sicut nunc vidisti hunc hominem suspendio vi-
tam finisse quia crimine eius exigente ad mortem iuste dā-
natus est à prætore, ita scito, te ad mortem damnatum à Deo **B**
esse, nec ullum tibi appellationis remedium esse, quia statutum
est hominibus semel mori. Ab hac lege nullus exceptus fuit,
nec Christus, nec Maria. Quid ergo mundus hic est? Pla-
ne simile est carceri, in qua plures malefactores detinentur,
& omnes ad mortem damnati capite plectendi sunt, sed
hodie decem interficiuntur, cras viginti, tertia die duode-
cim, qua lætitia affici possunt hi, qui in carcere manent, li-
cèt nunc morte non afficiantur, cum videant, socios cri-
minis capite plecti, simileque iudicium spectent sibi in cra-
stinum? Omnis homo damnatus ad mortem est, & in cu-
stodia huius mundi, qui carcer est, omnes tenentur, hodie
moriuntur centum, cras mille, altero die quingenti, tu, qui hæc
vides, quo pacto ridere poteris, cum scias, te socium crimi-
nis ad eandem mortem damnatum esse? Rectè loquitur ad **C**
nos quilibet ex defunctis, & hic, qui nunc suspensus est.
Memor esto iudicii mei, sic enim erit eternum, mihi hodie, tibi cras.
Noli ergo mortem obliuisci, quæ tibi cito aderit, ad hoc
enim ad hoc venisti spectaculum, ut præconium mor-
tis audires, quæ tibi imminet. Si enim homo hominem
damnat ad mortem, quia deliquit, nunquid Dei iustitia in-
finita non te damnabit, cum deliqueris, & criminis læsæ
maiestatis reus fueris? Quemadmodum ergo cum exagi-
tandus taurus in forum procedere debet, voce præconis
omnes

Rom. 5.

Hebr. 9.

Simile.

Simile.

- A** omnes monentur, vt sibi quisque consulat, ita mors huius delinquentis nos admonet morituros, cum & delinquentes simus, caueat ergo quisq; & in tuto se collocare studeat, ne ab hoc tauro interficiatur. Locus est homini tutus, in quo seruare possit, de quo Psal. ait. *Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet ad te malum.* Et Sapiens: *Asinus uidens malum absconditusest, paruuli pertranseuntes sustinuerunt dispensata.* Sed quis hic locus altior, in quo lædi à tauro non possumus? Planè vita iusta, ac sancta est, in qua qui stat, à morte lædi nequit, imò verò ex ea maximum emolumentum colligit, quia pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, vt optanda potius quàm timenda sit, ac dicendum de ea, moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. *Psal. 90. Pro. 27. Num. 23. Gregor. Simile. Apoc. 14.*
- B** Quid enim mors iusto est, nisi laborum, ac miseriarum finis? Quid vita hæc est, nisi quædam prolixitas mortis, vt Gregorius ait: Si tibi dulcis vita ista est, non eò est, quod dulcis sit, sed quòd prauè affectus sis, illa enim prolixitas mortis est. Sed tibi accidit quid simile, quod accidere solet homini diu in carcere, aut triremibus versanti, vt dulcis ei vita illa appareat, cum amara sit, ac laboris plena. Iustus ergo in morte finem laborum videt, quia à modo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Initium etiam illi est æternæ vitæ, quæ in morte abscondita est, & cum corpus destrui videtur, ac perdi, non perditur, sed seminatur, & in eo initium mirabilis resurrectionis ponitur. Sicut enim præclaram tabulam, aut lintheum pictori das, vt imaginem depingat, & ille primum carbone assumpto eam deliniat in tabula, aut lintheo, & perdi quidem, ac destrui tabula videtur, sed non ita est, expecta modicum, & colores viui superim ponentur super carbonis delineamenta, & imago præclara depingetur, qua tabula mirabilis reddatur. Ita omnino oportet, mortale & corruptibile hoc induere incorruptionem, & gloriæ celestis imaginem accipere, vt sicut portauimus imaginem terreni, portemus & celestis, quia reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, sed huius tantæ imaginis initium delineamenta carbonis sunt, quibus tabula

Cum malefactor

corporis perdi videtur, hæc delineamēta mors ponit, qua **A**
 corpus destrui ac interimi apparet, sed non ita est, prima
 ista rudimenta imaginis sunt, expecta modicum, & in die
 resurrectionis videbis mirabilem in corpore constitutam
 imaginē, qua mirabilis in sanctis suis Deus appareat. Hęc,
 quæ diximus, iustis accidūt, qui ad mortem dānati à mor-
 te se incolumes seruare norunt. Sed multò aliter peccato-
 ribus accidit, qui mortem non curant, & eius obliti ab ea
 se non custodiunt, & sic ab ea intercipiuntur subito, dum
 non speratur. Quibus simile accidere solet, quod viatori

Simile.

in scio, ac nimium delicato, qui viam agit, & vsq; ad diuer-
 ticulum multum viæ peragendum restat, & via difficilis,
 ac mōtuosa est, ille verò hæc non attēdens, dum in via in-
 uenit pratū amānum, dulces fontes, s; luas arboribus orna-
 tas, in his quiescit, delectatur, ac longam moram facit. Ser- **B**
 uus autē eius eum sæpē monet de longitudine, ac difficul-
 tate viæ, ne moram longam faciat, sed ipse eum non audit,
 nec breuitatē dici considerat, cumq; viam arripit, nox atra
 eum circumdat, & per ardua mōtis iter faciens, hic cadit,
 illic misere discerpitur, tuncq; seruus ait, nōne hæc ego tibi
 prædixeram? Audi persimile, quod hominibus accidere so-
 let. Viam agit homo dum viuit, vita nostra via quæ dā est,

Iob. 1 6.

de qua Iob: *Semitam, per quam non reuertar, ambulo.* Hoc pla-
 nē in hac via timendum est valde, quòd semitam pereurri-
 mus, per quam semel incedere licet, si enim posset homo
 bis viam hanc ambulare, & duplex ei vita cōcederetur, &
 in altera alterius errores posset corrigere, melius se habe- **C**
 ret, at nunc vnica vita ei conceditur, semel ambulare per
 hanc semitam potest, per semitam, per quam non reuerte-
 tur, ambulat, ideò cauere maxime oportet. Sed hanc viam
 quidā celeriter agunt, nec eis lux deest, ad quod nos Chri-
 stus monet. *Ambulate, dum lucem habetis, ne tenebræ uos cōpre-*
Ioan. 1 2. *hendant, & ideò mors illis grata adest.* Quidam verò tem-
 pus vitæ ponunt in hortis, pratis, syluis, & delectationibus
Sap. 2. huius sæculi, dicentes: *Non sit pratium, quod non pertranscat lu-*
xuria nostra, coronemus nos rosīs, nō prætereant nos flos temporis.
 Hi viam cali relinquunt, & in via consistunt, quibus & ul-
 ta salu-

- A** ta salutis monita stimulus conscientia praebebat, qui est, seruus admonens viatorem, ut viam percurrat, ne à tenebris comprehendatur. Sed ille fidelem seruum recta conliantem non audit, eiq; accidit, ut in morte viam agat tenebrosam, via peccatorum complanata lapidibus, nesciunt ubi corruant, & in finem illorum inferi, & tenebrae & poenae. Hinc fit, ut tunc se praecipites dent, & à conscientia redarguantur dicente, nonne ego te admonui, ut recta ageres, ut à via non declinares, nec audisti me? Sicut viatoris seruus dicere Domino solet noctu viam agenti per aspera, nonne ego te admonui, ne in via moram ageres? Quoties, obsecro, putas in mentem venisse huic homini suspensio in patibulo, quare detestatus sum disciplinam, & increpationibus praedicatorum, ac confessorum non acquieui, en quo me pertraxerunt delicta mea, ad mortem certè ignominia plenam? Simile verò omni peccatori accidere Sapiens ait. *Ne des alienis honorem tuum, & amos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes tuas, & corpus tuum, & dicas, cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieui cor meum, nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?* Eccles. 21.
- B** rum, ac confessorum non acquieui, en quo me pertraxerunt delicta mea, ad mortem certè ignominia plenam? Simile verò omni peccatori accidere Sapiens ait. *Ne des alienis honorem tuum, & amos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes tuas, & corpus tuum, & dicas, cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieui cor meum, nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?* Prouer. 5.

Omne quidem lethale crimen dignum est morte, & morte aeterna in Dei iudicio. Aliqua certè crimina sunt, quae mortis sententia plectuntur à potestate publica, sed non omnia. Vnde cum legislator quidam omnibus criminibus capitalem sententiam in legibus à se latis proposuisset, vitio ei datum est, ac de eo dictum, quod sanguine leges scripsisset. Ea vero, quae rempublicam conturbant, grauissime ab omnibus legislatoribus punita sunt. Et ipse mansuetus Dauid ait. *In matutino interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Sed quid significat in matutino? phrasis est scripturae, qua significatur, maxima diligentia, & studio, mature, vigilanter, festinanter, ante quam inualescerit malitia, & alios inficeret, & ideo mane, id est, nulla interposita mora. Quibus verbis iudicibus ostenditur, qua cura debeant malefactores inquirere, ac per-

Z z 5 scrutari,

Cum malefactor

A
 scrutari, vt in ciuitate Domini, quæ sancta esse debet, nihil sit peruersum. Sed nō vniuersa peccata lex humana punit, nec omnino omni pœna adhibita ea punit, in quæ animad uertit. Hoc relinquitur diuino iudicio, quo vniuersa peccata ad iustum paniēda sunt, in quo nullum est mortale peccatum, quod æterna pœna nō plestatur. Hominu iustitia tanquam imperfecta multa non punit, at Dei perfectissima iustitia nihil impunitum relinquit. Et de hac punitione in iudicio plene exequenda plures accipiūt verba Psal-
B
 mi: *in matutino interficiebam omnes peccatores terræ, &c.* Si enim in persona Christi hic Psalmus exponatur, ipse est, qui peccatores interficit, dū eos damnat, & id tēpore matutino, id est, in iudicio, quādo illucescet Dñs, & illuminabit abscondita tenebrarū, vt fiant manifesta cōsilia cordiū. Tūc enim colliget, & separabit de regno suo omnia scādala, & proiciet in ignē zizania. Huic expositioni fauet multum, quod habet Chaldayca paraphrasis dicēs: Mūdo venturo, qui assimilatur luci matutinae, perdā omnes peccatores terræ, vt disperdam de Ierusalē ciuitate Dei omnes operarios iniquitatis. Ex his patet, omne mortale peccatū æterna pœna dignū, & idē mortale dicitur, quia morte puniendum, quia contra Deum est, qui est bonum infinitum. Caue ergo o homo peccatū, quia sub esca ista latet hamus, latet venenum mortiferū, quod te perdet, ac vastabit in æternum. Quis, obsecro, nosset, priusquā fieret, quod nūc vidistis, hominem iustum suspendendū propter furtū, videretq; eum properantem, vt aliena surriperet, an non ad eum clamaret, ac diceret. Caue miser homo, vbi enim putas te inuenturū lucrum, inuenies mortem turpissimam, quod si ille id crederet, nunquid furtum committeret? nequaquam. Quis adesset Adæ volenti pomum manducare, an non diceret, caue miser Adam, sub hoc enim pomo latet mors tua & omnium filiorum, & innumerae aliæ miseriæ. Nanquid si id crederet Adam, pomum comederet? non certē. Audi ergo o homo quid simile, imo multō maius. Cum manum extendis, vt aliena surripias, cum concupiscis alienam mulierem, pomum accipis, sub quo latet æterna damnatio, in-
C
 finitæ

1. Cor. 4.

- A** finitæ poenæ, mala innumera, & hoc planè credis, qua fides Catholica hæc est, quo ergo pacto peccatum perpetra-
bis? Assumis vas aquæ vt bibas, & dicit tibi quispiã, ne bi-
bas, quia veneno infecta aqua est, & moueris, cõtinuò vas *simile.*
proicis, ne mortem incurras, quomodo ergo simile non fa-
cies, audiens fidem prædicantem, mors in olla hæc est, &
mors æterna sub hac esca dulci, sub hoc potu suauis latet?
Illud ergo in hoc supplicio nobis proposito ostenditur,
quòd sicut mors corporis huius hominis latebat sub alie-
na substantia, ita mors corporis & animæ latet sub omni le-
thali peccato, quod ideo fugere debemus tanquam à facie
colubri. Hinc Sapiens: *Pestilente flagellato, stultus sapientior* Pro. 19.
erit, si autem corripueris sapientem, intelliget sapientiam. Et idẽ Pro. 21.
B Sapiens ait. *Multato pestilente sapientior erit paruulus.* Pestilens
dicitur publicus peccator, à quo fugere debemus tan-
quam ab eo, qui peste est infectus, & huiusmodi sunt, qui
publicè damnantur, hoc ergo viso supplicio, etiam stultus
ac paruulus discit sapientiam, & cauet à malo. Et conten-
dunt publica supplicia, vt omnes timeant, ac declinent à
malo, & fiant alieno periculo cauti. Sapiens verò non in-
diget hac admonitione, ait Sapiens, satis est, si verbo eum
admonneas. Sicut ergo in interfectione malefactoris dicit
homo peccati malum, & ne furca similiter suspendatur, ca-
uet à furto. Ita discere debet in æterna damnatione vnus
peccatoris quantum sit in omni peccato malum, licet la-
tens.
- C** Sed quoniam pestilentem flagellatum diximus eum,
qui nunc patibulo suspensus est, id ita accipiendum est, vt
pestilens quidem fuerit, dum peccauit, sed nunc ad Deum
conuersus, confessionem integram faciens, mortem acce-
ptans patiẽter, ac Deo offerens, non iam prodigus, ac dis-
sipator filius dicendus sit, sed similis iusto latroni, qui di-
xit: *Nos digni factis recipimus.* Et Domine memento mei, qui Luc. 23.
iam es in regno tuo. Fiducia maxima habenda est de eo-
rum salute, qui à publica potestate puniuntur, licet enim
peccauerint, multi tamen sunt, quæ Deum eis propitium
ostendunt. Et primum illud sit, quòd nunc in hoc sæculo

Cum male factor

eos Deus castigar, quod signum est misericordiæ, & quod A
eis propitius erit in alio sæculo. Licet enim aliquādo repro-
bi in hoc mundo à Deo puniātur, & nūc initium aternarū
pœnarū eis imponat, illud tamē fit, cū cor hominis indura-
tur, cum flagellis ad Deum non reuertitur, sed in peius pro-
ficit, vt Pharaō, & ei similes. Quādo verò flagello inflicto,
humiliatur homo, ac Deo subiicitur, peccatumque suum
agnoscit, tunc verū illud habet, non punit Deus bis in idip-

Psal. 88.

Nahum. 1.

*sum. Et illud Psalmi: visitabo in uirga iniquitates eorum, & in
uerberibus peccata eorū, misericordiā autem meā non dispergā ab*

*eo, neq; nocebo in ueritate mea. Ingeniū hoc Dei explicat Na-
hū, cū ait. Nō confurget duplex tribulatio. Quo loco Chaldeus
ait. Nō cōfurget domui Israël bis angustia. Septuaginta ve-
rō legunt, nō vindicabit bis in idipsum in tribulatione. Cū B
ergo homo iste hic pœnituerit, & à Deo punitus sit, fidēdū
nobis est, non in alio sæculo in aternū puniendum. Huius
etiā rei coniectura non leuis est, quod nouerit se moriturū
cū pleno iudicio potiretur. Aliter omnino homo dispo-
nere sua solet, dū de morte nihil cogitat, aliter verò cū se mor-*

Eccl. 7.

Deut. 32.

*ti proximū cernit. Si enim Sap. ait. Memorare nouissima tua,
& in aternū non peccabis. & Moyses. Vtinam saperent, & intel-*

*ligerent, ac nouissima prouiderent, quid obsecro non faciet, qui
non solūm cogitat se moriturum? non tantum nouissima
prouidet, sed & certō nouit, statim se ex hac vita migraturū,
& mortē præsentiē quasi oculis cernit? Planē res ista ho-*

*minem cōmutat, & alterū reddit. Hinc fit vt peruerse cū in-
firmis agatur, cū eis proxima mors nō prædicatur, nec ami- C
ci, sed inimici opus est, illam celare. Dic amico tuo mani-
fessē mortem imminere, vt animæ suæ consulat, multō
enim melius consulet, si nouerit se ē vita migraturum.
sed hoc vnum agrotantibus accidere solet, vt infirmi-
tate grauati, & quasi a mente alienati, plenē non
percipiant mortem, nec ita commouentur ea audita,
quā infirmitas eos grauāt, & quasi alienatos à se te-
net. Cum verò damnatur ad mortem homo à iudi-
ce, plena ratione ac integra cum sit, plenē percipit,
quid mors sit, quā propinquum iudicium, & aliud*

sæcu-

A *saeculum, atque adeo melius sua curare valet. Et sicut rectius percipit nouissima quam egrotus, ita viribus prestantius melius exequitur ea, quae ad salutem ipsi necessaria sunt. Et ideo orabat Psaltes: Loquutus sum in lingua mea; notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est, ut sciam, quid desit mihi. Ait David. Loquutus sum in lingua mea, id est, non solum mente optavi, ac oravi, sed & lingua, vel tacite mecum loquutus sum, dic mihi o Domine, quando ex hac vita discedam, ut sciam, quid supersit de vita mea: Chaldaeus ait, ut sciam, quando deficiam a saeculo. Nescimus, quando nobis migrandum ab hac vita, & occultum hoc nobis esse voluit Dominus, ut semper vigilemus, sed media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obviam ei. Media nocte clamor fit, cum tempus est minus homo attendere potest negotiis, cum obscuratum lumen rationis est, id egrotantibus accidere solet, & ideo optimum omni homini consilium est, longe ante sua agere, & ideo sancti de illius temporis conversione non adeo securi sunt. At vero homini cordato, valenti viribus, ac iudicio clamor fit media die, cum se, suamque attendere potest, & ideo cum eo rectius agitur.*

Psal. 88.

Mat. 25.

B *Ex hoc autem spectaculo nobis colligendum est omnino a peccato abstinere. Abstine o homo ab eo peccato, propter quod homo iste in mortem traditus, admonitio tua huius mors est, ne simile quid perpetres, ne simile patiaris supplicium. Abstine deinde ab omni peccato, quia propter illud homo capite mulctatus est, & in aeternum damnabitur. Et ut quod supremum est, adiiciamus, attende non solum hominem istum pro peccato suspensum, non solum Adam pro vetito pomo subrepto mortuum, sed & Christum Dominum, quia ipse fideiussor fuit, in cruce suspensus. Si rex ita fures omnes auersaretur, ut ministrum principum filii sui suspendi praeceperet, quia pomum vnicum ex eius orto surripuit, mirum in furti odium ostenderet, sed si eo res procederet, ut intercedente pro ministro suo filio regis, ut ille liber esset, princeps pomi surrepti causa suspenderetur, immensum regis odium in latrones ostenderetur, quis, obsecro, in eius regno furari auderet? Nonne vides o*

Simile.

homo

Ad Scholasticos

- homo infinitum Dei in peccatum odium? Surripit pomū A
 Adā, & vt ille liber sit ab æterna morte, Chſ pro eo inter
 cedens cruci affigitur. Immēſa charitas. Vt ſeruū redimeres,
 88. filium tradidiſti. Immenſa peccato deteſtatio, cum vt ei fiat
 1. Iaco. 3. ſatis. Chriſtus occiditur. Hæc ſcribo vobis fratres, ut non pec-
 cetis, ait Ioānes. Sed quæ ſunt hæc? Inter alia dixerat Chſi
 ſanguine deleri peccata. Hoc tibi dico, vt nō pecces, quod
 Apoc. 1. Chriſti ſanguis neceſſarius fuit ad peccati deletionē. Quia
 dilæxit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Quis er-
 go peccare audeat? Si Chriſtus innocens, quia fideiuſſor
 pro peccato in mortem traditus eſt, quid de vero fiet pec-
 catore, qui non alienis, ſed propriis peccatis oneratus eſt?
 Luc. 23. Si in iuridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Si innocens mor-
 Eccleſ. 31. ti traditur, quid patietur nocēs, & deperditus homo? Quæſi B
 ergo a facie colubri fuge peccatum, vt viuere poſſis, &c.

CONCIO.

Habita ad Scolaſticos in initio ſtudiorū,
 de ratione ac ordine ſtudenti.

T H E M A.

Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & C
 Deus præbebit illam tibi. Eccleſiaſti. 1. c.

IC VT Logica ſcientia dicitur modus ſciē-
 di, quia ordinem tradit, quo reliquæ ſcien-
 tiæ acquirantur, & ita inquiri illam primum
 oportet, ſine qua via ad ſcientias non eſt. Ita
 eſt modus alter rectē ac vtiliter ſciendi, ac
 addiſcendi literas, qui omni fidei pernecceſſarius eſt. De
 quo Sapiens ait. Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam
 &c.

A iustitia ergo, ac virtus via est ad sapientiam acquirendam, ideo illa primum conseruanda est.

Tanta planè res est iustitiâ, vt excedat longè omnē sciē-
tiam, & ideo scientiæ præferenda est. Sine scientia enim
multi salui fiunt, sine iustitia verò nullus. Plures enumerat
Paulus saluos factos, non in scientia literarum, sed in con-
scientia pura, & fide non ficta. Apostoli idiotæ erāt, ac ho-
mines sine literis, nec de schola Rethorum, aut philosopho-
rum assumpti, & ideo non in sublimitate sermonis, aut in
doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in stultitia prædica-
tionis saluos fecerunt credentes. Qua ratione patet, primū
omnium quærendam esse iustitiam, & eam reliquis præfe-
rendam, etiam scientiæ. Hinc orat Psal. Bonitatem & discipli-
nam, & scientiam doce me. priori loco bonitatem postulat, po-
steriori verò scientiam, quia illa præferenda, hæc post ha-
benda est. Sola virtus est, quæ bonum simpliciter facit ha-
berentem, quæ hominem diuinum reddit, & quæ dignū ef-
ficat æternæ vitæ, & in felicitatem ducit æternam. Et ideo
sicut de reliquis bonis Christus pronunciat: Quid prodest ho-
mini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum
patiatur, ita de nobilitate, dignitate, ac scientia dicere pos-
sumus, quid prodest homini, si Rex, aut Imperator sit, si
nobilis, si vniuersa nouerit, quæ in cælis, & terra sunt, si se-
ipsum ignoret, & Deum, si virtute non ornatur. Rectè Sa-
pient. 9.

B Si quis fuerit consummatus inter filios hominum, & ab
eo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. Quo lo-
co nomine Sapientiæ diuina gratia intelligitur, sine qua
homo nihil est, licet omnibus donis in naturalibus or-
netur.

Sed & hoc eximium virtutis encomium est, quod non
solum in se maxima est, sed & alia bona secum adducit ad
eius domum, in qua illa diuerſit, ac habitat. Et ideo de ea
Salomon ait. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & in-
numerabilis bonestas per manus illius. Quia cum per virtutem
homo Deum possideat, & in studiosi domo ille commo-
retur, omnia bona secum adducit, Dixit Poëta:

Et genus & formam regina pecunia donat.

Sed

Hebr. 11.

Psal. 118.

Matth. 16.

Sapient. 9.

Sap. 7.

Sed nō ita res habet rectius diceret, regina virtus omnia do **A**

Matth. 6.

nat. Sicut vero alia tribuit, ita & scientiā, & ideo nos Sapiēs monet. Fili, concupiscens scientiā, conserua iustitiā, & Deus prebebit illā tibi. Sicut alibi ait, querite primū regnū Dei, & iustitiā eius, & hæc omnia adiciētur uobis, ita nūc ait. Cōserua iustitiam, & Deus dabit tibi scientiā. Et huius rei plurima exēpla in sanctis vidimus, quibus conseruantibus iustitiam multa scientia concessa est. Sicut enim cum habes mini-

Simile.

stros duos, videlz, alterum diuitias tuas perdere, malēque in sumere in his, quæ ipsi placent, alterum verō fidelē nō fti, qui substantia tua rectē vtitur, & in his duntaxat illam infumit, in quibus tu præcipis, huic diuitias omnes committis, & ab altero aufers. Ita cum Deus studiosam hominem videt, & qui rectē vtitur scientiā, ac aliis donis, largiter ea

Sapient. 1.

videt, & qui rectē vtitur scientiā, ac aliis donis, largiter ea **B**
Deus cōcedit, dicens: Euge serue bone, & fidelis, qui super pauca faisti fidelis supra multa te constituam. Et sic habenti dabitur, & abundabit, ei autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. Peccator scientia vtitur in vanitatem, & scientia inflatur, iustus verō in sui, & aliorum profectum, ideo ille infidelis seruus est, à quo talentum iustē tollitur, hic autem fidelis cui iure plurima committuntur. Deus prebebit illam tibi.

Multa alia in virtute sunt, quibus studiosus homo iuuatur, vt scientiam acquirat, inter quæ illud vnum est, quod habitibus infusis disponitur intellectus, & luce diuina perfusus etiam ad naturalia inuestiganda fit aptior. Et deinde studiosus multa impedimenta tollit, quæ ad scientiam acquirendam obstaculo sunt, vt ludos, vapas confabulationes, temporis iacturam, ebrietates, ac commensationes, & alia vitia, quibus tempus vanē consumitur, & homo ineptus redditur scientiæ, quia in maleuolam animam non introibit **C**

Matth. 25.

D. Thom.

Aristo.

Thomas 2. 2. quæst. 166. artic. 2. ad tertium ait. Philosophus dicit in 2. Ethicorum, ad hoc quod homo fiat virtuosus, oportet, quod seruet se ab his, ad quæ maximē inclinatur natura. Et inde est, quod quia natura præcipuē inclinatur ad timendum mortis pericula, & ad sectandum delectabilia carnis, ideo laus virtutis fortitudinis præcipuē

Apuè consistit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula, & laus virtutis temperantię in quadam refrenatione à delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex parte animę inclinatur homo ad hoc, quòd cognitionem rerum desideret, & sic oportet, vt homo laudabiliter huiusmodi appetitum refrenet, ne immoderatè rerum cognitioni intendat. Ex parte verò naturę corporalis homo inclinatur ad hoc, vt laborem inquirendi scientiam vitet. Quantum ergo ad primum vir us studiositatis in refrenatione consistit, ne homo vana, ac curiosa seſectur, & sic est pars temperantię. Sed quantum ad secundum laus studiositatis consistit in quadam vehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & inde nominatur studio

Bfitas, quia magno studio incumbit literis, remouendo vniuersa impediencia literarum assequutionem. Hęc Thomas. Ex quo patet, inter morales virtutes vnā esse studiositatem, quę pars temperantię est, ad quam pertinent duo, primum appetitum sciendi cohibere, ne homo curiosus sit, vt impleat illud Pauli: *Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Secundum vt omni cura, ac diligentia adhibita studiis literarum vacet, remoto omni sciendi impedimento. Licet ergo scientia in intellectu sit, quia applicatio intellectus ad studium literarum fit à voluntate, in illa necessaria est virtus studiositas, qua voluntas rectè ordinata applicat intellectum ad scientias vtilēs, & cohibet à vanis, & opere studij intendere facit remouens vniuersa prohibentia. Hinc fit, vt iustus hac virtute ornatus meliùs, ac vtiliùs scientiæ acquirendæ operam det, quia virtutem habet, qua remoueat omnia impedimenta, & intellectum applicet, vt toto conatu scientię tendat.

Nunc verò sigillatim explicemus, quę sunt, quę hic studiosus attendere debeat in scientiarum studio. Inter quę primum locum obtinet intentio finis, à quo opera virtutis nomen, ac mer tum precipuè mutuunt. Omne planè agens agit propter finem. Et homo finem agnoscit, à

Ad Scholasticos

quo mouetur. Refert verò multum, si recto fine ducaris in **A**
 operibus tuis. Si enim in fine erraueris, illud tibi accidet,
 quod Aristoteles ait, paruus error in principio fit maxi-
 mus in fine, finis enim principium est, quo moueris ad
 agendum, & ideo error in fine est error in principio. Sicut
 verò qui in primis principiis scientiarum errorem incur-
 reret, in reliquis omnibus erraret, ita qui in fine sibi con-
 stituendo errat, in reliquis omnibus errabit. Et hic verum
 illud habet. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum te-
 nebrosus erit. Primum ergo, quod literis vacans tibi pre-
 scribere debes illud est, vt Deum, ac Deigloriam quæ-
 ras, vt Deum agnoscas, & illi melius seruias, vt reipubli-
 cæ utilis sis, vt multos filios Deo adducas. De qua re mul-
 ta Bernardus serm. 36. in Cantica. vbi sic ait. Sunt nam-
 que, qui eo fine scire volunt, eo fine tantum, vt sciant
 & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt vt sciatur
 ipsi. & turpis vanitas est. Qui profecto non euadent sub-
 sanantem Satyricum, & ei, qui huiusmodi est, decan-
 tando, scire tuum nihil est, nisi te scire sciat alter. Et sunt
 item, qui scire volunt, vt scientiam suam aliis vendant, ver-
 bicausa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæstus
 est. Sed sunt quoque, qui scire volunt, vt ædificent, & cha-
 ritas est. Et item qui scire volunt, vt ædificentur, & pru-
 dentia est. Horum omnium soli vltimi duo non inueniun-
 tur in abusione scientiæ, quippe qui volunt intelligere, vt
 benefaciant. Denique intellectus bonus omnibus facientiibus est. **C**
 Reliqui omnes audiant illud Iacobi: *Scienti bonum, &*
non facienti peccatum est ei. Ac si per similitudinem dicat, su-
 menti cibum, & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus
 siquid est indigestus, & qui bonam non habet decoctionem,
 malos generat humores, & corripit corpus, & non nutrit.
 Ita & multa scientia ingesta stomacho, anime quæ est me-
 moria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quos-
 dam artus animæ mores scilicet atque actus transfusa at-
 que digesta, quatenus ipsa de bonis, quæ nouerit vita at-
 testante & in rebus bona efficiatur, non illa scientia re-
 parabitur in peccatum, tanquam cibus conuersus in pra-
 uos & noxiosque humores? An non malus humor peccatū.

An

Aristote.

Luc. 116

Bernard.

Is. 1. 100

Psal. 110.

Iacob. 4.

Simile.

Psalm. 110.

Is. 1. 100.

Psalm. 110.

- A** An non mali humores prauis moribus? An non inflationes, labes in conscientia sustinebit, qui eiusmodi est, sciens bonum, & non faciens? An non responsum mortis, & damnationis toties in semetipso habebit, quoties in mētem venerit sermo, quem dixit Deus: *Quia seruus sciens uoluntatem domini sui, & non faciens digna, plagis uapulabit multis.* Et uide, ne in persona talis animæ propheta plangeret dicens. *Ventrē meum doleo, uentrem meum doleo.* In sua persona potuit hæc dicere propheta, quia scientia plenus, & æstuas charitate, & omnino effundere cupiens, non inueniret, qui curaret audire, & sic quasi oneri sua sibi scientia erat, quam communicare non poterat. In persona uero eorum, qui sciunt, & nō faciunt, etiam ait. *Ventrē meum doleo*, plangens & eos, qui scire contemnunt, quomodo sit uiuendum & eos, qui recta sciētes malē uiuūt, & ideo bis repetit. *Ventrē meū doleo.*

Luc. 12.

Hier. 4.

- B** Primū ergo is, qui literis vacat, recta intentione in Deū tendat, ut scire uelit eo fine, ut sibi, ac aliis proficit ad ædificationem. Quo fine sibi præscripto id assequatur, ut magna mercede dignus sit, audiatq;: *Est merces operi tuo.* Et huius ratio est, quia finis, quem intendis, herus est, ac dominus, cui inseruis, & ideo si Deum intendis in literarū studio, ab eo mercedē accipies laboris, si uero intendis honores, munera, liuitias, nō poteris à Deo mercedē petere. Si in uinea tua laborasti nū uenies ad me, ut mercedē exigas laboris? Si vacasti literis, ut diues esses, ut dignitates consequerieris, nec Deum respexisti, quomodo à Deo mercedē laboris petes? Aliter literis vacare fidelis debet, aliter infidelis, sed hic tēporalia intendit, ille ergo æterna attēdat. Si aliud nō intendis, quā n temporale lucrum, Ethnici, & Publicani hoc faciunt. attende ergo illud Pauli consiliū. *Sine manducatis suis bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Si enim id præliteris, uniuersa tua aurea erunt, & licet terra sint, in aurū mutabis. An nō pretiosissimus capillus ille esset, qui cōtactu suo omnia metalla in aurū commutaret? An nō huiusmodi capillo ulereris, ut diues esses auro? Hoc certe præstat homini finis, quē in operib; suis intendit, quod si Deus, uniuersa hominis opera aurea, ac diuina reddat, licet in-

Hier. 31.

1. Cor. 10

Si nile.

fina illa sint. Quid, obsecro, natura sua minus quam man- **A**
 ducare & bibere? at si in gloriam Dei id fiat, aeterna mer-
 cede digna redduntur, & non solum aurea fiunt, verum &
 diuina, quorum pretium ac merces solus Deus est. Mirum
 profecto hac in re hominis vnus meritum, & alterius di-
 spendium est. Valebis in iudicio scholasticos duos, qui in
 vna domo fuerunt, & forsan in vno cubiculo, eidem scien-
 tia operam dederunt, easdem lectiones, ac magistros au-
 dierunt, eosdem in literis labores posuerunt, & eosdem fe-
 cere profectus, & eadem præmia temporalia assequuti fue-
 runt. Ex his unus assumetur, & alter relinquetur. Vnus præ-
 mia magna, & amplissimos gloriæ gradus suscipiet pro-
 laboribus in literis positos, alius vero audiet: *Receperunt*
mercedem suam, temporalia, scilicet, quæ intenderunt, & ni- **B**
 hil præmij accipiet ille in resurrectione iustorum. Quod si
 huius discriminis causam inquiras, illa est, quòd alter Deū,
 alter terrena intendit, quæ cum receperit, recepit in mun-
 do mercedem. Quomodo enim à Deo mercedem petes
 eorum, quæ eius causa non fecisti? Si ergo non vis dicere,
 in vacuum laboravi, vanè fortitudinem meam consumpsi
 si non vis, labores tuos esse sine fructu, & inutilia opera
 tua, hoc primùm statue, cum literarum ludum ingrederis,
 vt in gratia Dei sis, & literis intendas Deum agnoscere, ei
 magis inferuire, proximis benefacere, & utilis reipublicæ
 esse ad Dei gloriam. Nec putes, si id facias, temporalia tibi
 non obuentura, imò ea ratione ac via illa assequeris me-
 lius. Si enim quæsieris primùm regnum Dei, & iustitiam **C**
 eius, hæc omnia adicientur tibi. Sic etiam Salomoni ac-
 cidit, qui cum iussus esset à Deo postulare, quod vellet, pe-
 tit diuinam sapientiam, ad quem Deus dixit, quia non
 postulasti dies multos, nec diuitias, accipies quòd postula-
 sti, & quæ non petisti recipies. Id ipsum ei accedit, qui glo-
 riam Dei, ac aeternam salutem in literarum studio quarit,
 accipit enim id, quod intendit, & accipit temporalia, quæ
 non quæsiuit.

Matth. 6.

3. Reg.

Secunda huius rei ratio est. Intēde Deum in literarum
 studiis, vt peccato, ac quieto sis corde. Dic cum Psalter: *Tibi*
dixit,

A dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram, cumque illud praestiteris, in omnibus pacem habebis, & securo, ac quieto animo eris. Sicut enim acus horologii, quoniam tetigit petram magnē, quiescere non valet, donec ē regione sit astri borealis, quod vulgo Polus dicitur, ita anima nostra, quæ per fidem Deum tetigit, non quiescit, nisi cum Deum respicit, ac quarit: tunc est sicut columba, quæ non inuenit, ubi quiesceret per seius, donec reuersa est ad arcam. Qui enim temporalia quarit, quæ mutantur, cum ipsis mutatur. Et vt Ilaías ait. Cor impij quasi mare seruēs, quod quiescere non potest, quia extra cētrum est, & extra locum sibi conuenientem.

Simile

Genes. 8.

Isai. 57.

B Secundum ei attendendum, qui literis incumbit est, vt scientiam charitati alloquet, si enim scientia sola sit, licet homo sciens dicatur, tamen alia parte ignorans est, quia nescit vti scientia, vt debet, si verò scientia coniuncta sit virtuti, non solum homo scit, verum etiam nouit rectē vti scientia, non ad superbiam, sed ad ædificationem, & idē perfectus in scientia est. De qua re Paulus ait. Scientia inflat, charitas uerò ædificat. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit, quemadmodum oporteat eum scire. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. Quasi dicat, circa idolotita scientiam habetis, sed si hæc scientia sine charitate sit, inutiliter habetur, quia scientia sine charitate inflat, & superbiæ ac tumoris creatio. Vnde Sapiens: In multa sapientia multa est indignatio. Et idē Aegyptiorum Eccles. 1. **C** plaga fuit vesicæ turgentes, quia sapientes huius mundi superbiunt, ac intumescunt. Charitas uerò ædificat, quia attendit proximorum utilitati, non quærens quæ sua sunt. Idē Augustinus, addite scientiæ charitatem, & utilis erit scientia. Et Aristoteles ait, scire autem nihil, aut parum prodest ad virtutem. Addit Paulus: Si quis autem existimat scire aliquid, etc. id est, si quis inflatur scientia, & putat se sapientem seque magni ducit: vel aliter, si quis nō habens charitatem, sed solam scientiam inflantem, putat se sufficienter scire, hic decipitur, quia nescit vti scientia, ad aliorum certē ædificationem. Qui vero diligit, sufficienter habet scientiam, quia

1. Cor. 8.

D. Tho.

Exod. 9.

August.

Aristot.

Ad Scholasticos

non solum sciens, verum etiam habet modum, quo scientia recte utatur, & ideo hic cognitus est à Deo, idest approbatus, quia nouit Dominus, qui sunt eius. Vnde talis verè dicitur scire Deo eum approbante, ac gradum concedenti. Licet ergo scientia faciat scientem, tamen charitas facit, vt recte scientia utatur, sine quo vsu recto scientia ignorantia est, nec homini proficua. Dicit hæc Paulus propter quosdam ex Corinthiis, qui sciebant idolotita posse manducari, sed hæc scientia non recte utebantur, quia charitate præditi non erant, & ideo cum proximorum scandalo manducabant, quod non licet. Simili ratione omnis scientia in peccatore deturpata est, quia charitate non præditus ea male utitur in aliorum contemptum, in vanam sui æstimationem, in iniuncti lucri acquisitionem.

Tertiam attendendum studioso est, vt serio, & totis viribus literis incubat. Multi otiosi volunt, nec laborare in literarum studiis, & hac de causa amplius laborant, quia ea, quæ breui tempore cura adhibita peragere possent, multis annis non assequuntur. Magni certè ducenda scientia est, ait Bernardus vbi supra, quia Oseas ait. *Quia tu repulisti scientiam, repellet te ego te, ut non fungaris mihi sacerdotio.* Et Daniel ait. *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erulirent plurimos, quasi stelle in perpetuas eternitates.* Magnū quid scientia est, quia ornamentum intellectus, qui potissima potentia hominis est, quia voluntatis magistra, docens illam, quæ recta sit via ad virtutem, quia aliis benefacere multum potest, & eos iuuare, quia rempublicam tuetur, quæ à viris sapientibus regitur, ac conseruatur. Si scientiam de mundo abstuleris, solè te sustulisse crede. Sine scientia barbari homines sunt. Et tanti duxit sapientiam Salomon, vt dixerit: *Præposui illam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius, melior est negotiatio illius auro, & argento.* Et omne aurum in comparatione eius arena est exigua. Cum ergo res hæc tanta sit, totis neruis intendere debet studiosus, vt eam acquirat, qua ratione studiosus dicitur, & studiositas virtus hæc attendens, quia studium maximam animi intentionem significat. Virtus ergo hæc suo nomine

2. Timo. 2.

Bernard.

Osee. 4.

Dani. 12.

Sap. 7.

A nomine ostendit, totis viribus incumbendum literis, non oscitanter, ac negligenter. Si enim omnis ars exigit intentum animum addilcentis, multo magis scientia tanquā nobilior, qua intellectus perficitur, qui est velut tabula rasa, & ideo sicut optaret tabula depingi, & aer illuminari, si in eis voluntas esset, ita optare homo debet scientiam. Ideo Sapiens ait. *Qui cuitat discere, incidet in mala, vacandū aliquando est, & otio sancto vtendum, ideo vacare ab studiis oportet, & ideo, quas vulgo dicimus: Vacationes conceduntur.* Sicut Christus suis ait, quiescite pusillum. Et in quiete concessit natura animalibus somnum. Signum tamen bonæ quietis est, redire ad operationem strenuē. Ideo nunc studiis incumbe, ne incidas in mala, quidem culpæ & po-

Prou. 17.

B næ. Culpæ quidem, quia vt Sapiens ait. *Multam malitiā docuit otiositas in opera constitutum, sic enim condecet illū.* In mala etiā poenę incidet, in paupertatē, miseriam, ignominiāq; Et in hebetudinem intellectus, sicut equus nō exercitatus, ineptus redditur cur sui, & nauis diu in litore stans immunditiis impletur, & peripsema. Omni ergo cura studiis vaca. Hinc est, quod præclari Philosophi orbē terrę peragrānt, vt magnos inuenirēt magistros, vt refert Hiero. in prolog. Biblię. Plato vsq; in Ægyptū venit, vt Archita Tarētinum audiret. Apolloni⁹ Thiane⁹ orbē circumiit, vt Hiarcā magistrū inueniret. Et hac de causa, vt literis liberius vacarēt, plurimi Philosophi diuitias contēpserūt, & eorū quidam oculos sibi eruit. Cū igitur hac naturali legē, pronāq; mentis nostræ viteneamur cōstricti, qua excellere pulchrū ducimus, labi autē, & errare, nescire, & decipi, & malū, & turpe putemus, non mirum si literis operam serio demus.

Eccles. 33.

Hierony.

non quoniam

C Vt autem ea, quæ diximus præstet scholasticus, cauere debet à prauorum consuetudine, qui eū ad vitia pertrahēt & multa impedimenta literarum studiis obiciunt. Quia in re Salomonis exemplū formidandū est, de quo sacra Regū historia ait. *Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, super quibus dixit Dñs filiis israel, nō ingrediemini ad eas, neq; de illis ingredientur ad uestras, certissimē enim auertēt corda uestra, ut sequamini Deos earum.* Non se seruauit Salomon, &

3. Reg. 11.

Ad Scholasticos

eo usque perductus est, ut coleret idola, & eis templa ædificaret. Quis his auditis non pauceat, ac se seruet à malorum consuetudine? Si eo usque perductus Salomon est malarum consortio mulierum, quo te non perducendum credes? Tibi ergo dictum puta, si prauis consuetudine, ac amicitia iungeris, certissime auertet cor tuum, ut sequaris vitia eorum. Id enim in iuuenibus facilius, ac certius efficitur quam in viris grandæuis. Iuuenes etenim natura sua faciles, ac prompti sunt ad eos mores suscipiendos, quos in sociis viderint. Similesque sunt ceræ blandæ, quæ sigilli impressionem facile recipit. De vitanda malorum consuetudine plura vide hoc tomo in sermone secundo de tribus inimicis animæ, in sermone de Mundo.

Ultimum denique scholastico curandum illud est, ut vitam studiosam sibi instituat, præscribens sibi aliqua faciendæ, quibus in virtute proficiat. Inter quæ illa sunt præcipua sacramentorum frequens usus, singularis ad Mariam affectus, ac deuotio, recitatio rosarij, Missæ quotidie interesse, examen cōscientiæ, aliqua corporis afflictio, quæ aduersus rebellem carnem, quæ in iuuenibus præcipue dominatur, pugnet, piorum librorum lectio, reiectis vanis, & veneno infectis libris, & ad hæc omnia eligat sibi optimum confessarium, qui eum instituat. Cogitareque debet, simili

Xenophon.

le quid sibi accidere, quod Herculi iuueni, ut refert Xenophon, qui in agrum egressus duas vidit vias, alteram latam, ac spatiosam, in qua ei apparuit mulier pulchra & petulans, monens eum, ut se sequeretur per voluptatis viam, promittens ei delicias. Vidit verò viam aliam strictiorem in qua matrona grauis erat, promittens ei, si eam teneret viam, eum Deum futurum. Cum verò Hercules hæc attēdisset, deliberauit angustam tenere viam, ut Deus fieret. Has duas vias Pythagoras in literis, Ypsilon describebat, cuius pars vna latior, altera angustior est. Ita nunc ingredienti scholastico scholas duæ viæ proponuntur, altera negligentia in literis, comestationis, ebrietatis, ludi, luxuriæ. Altera verò virtutis, & studio sitatis, viæ prior ampla est, viæ secunda angusta, sed illa ducit ad mortem, hæc ad

vitam,

- A** vitam, via illa, via inferi est, hæc via vitæ. De quibus viis multa habes Dominica III & IIII. Aduentus. Scholasticus iuuenis in initio est harum viarum, facileque hæc, vel illā tenere potest, quòd si aberret, difficile postea viā reſtā tenebit. Sicut enim is, qui in biuio est, facile tenere potest viam, quam maluerit, quod si vnā teneat viam, & in ea multū processerit, difficile ad aliam redire poterit. Ita initio vitæ facile est viam virtutis arripere, si vero quis piā viam vitiorum tenuerit, & in ea multum temporis posuerit, egre ad viam virtutis redire poterit. Pertimescēda verba illa Prophetæ sunt: *Si mutare potest Æthyps pellem suam, aut pardus varietates suas, & nos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Nunc ergo, cum in initio viæ es, in promptu habes virtutis viam, sine vlla difficultate eam tenere poteris, eam tene, & dic cum Psalt. *Cogitavi vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Ecce viam veritatis elegi iudicia tua non sum oblitus.* Sed quæ via veritatis est, via certè vera ad ciuitatem illa est, quæ ducit ad ciuitatem, nō quæ ampla, aut delitijs referta. Ita via veritatis illa dicitur, quæ nos ducit in celestem patriam, quæ nos ducit in regnum æternum, &c.
- B**
- C**

Similo.

Hiero. 1. 12.

Psal. 118.

FINIS.

INDEX
LOCORVM SA-
CRÆ SCRIPTVRÆ QVI

obiter in hoc opere ex-
plicantur.

*Primus numerus folium, secundus vero
paginam significat.*

EX GENESI.

- Cap. 2. **E**T Vidit quod
esset bonum.
31. A.
In quacumq; ho-
ra comederis morte morie-
ris. 130. pag. 2. C.
Inspirauit in eo spiraculum ui-
te. 298. B.
Posuit eum in paraiso ut ope-
raretur. 299. B.
De ligno scientiæ boni & mali
ne comedas. 363. A.
4. Quare tristis es, & cur conci-
dit uultus tuus. 238. A.
5. Iste liberabit nos ab operibus
manuum nostrarum. 80. C.

6. Pœnitet me fecisse hominem.
23. A.
9. Maledictus puer Canseruus ser-
uorum. 247. p. 2. B.
20. Memento te deprehensam. 235
pag. 2. B.
22. Vidit arietem inter uespres hæ-
rentem cornibus. 6. p. 2. A.
Expectate hic cum asino donec
reuertamur. 55. C.
26. Seuit Isaac in terra Geraræ, &
inuenit. &c. 285. pag. 2. C.
289. p. 2. A.
Duæ sunt gentes in utero tuo.
12. p. 2. A.
27. Det tibi Deus de rore celi, &
de pin-

Index locorum

- depinguedine terra. 256.
pag. 2. B.
35. Si contra Deū fortis fuisti, quāto magis cōtra homines praeualebis. 339. p. 2. A.
39. Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph, &c. 31. B.
40. Memēto mei, cum bene tibi fuerit. 256. C.
47. Si nocti in eis esse uiros indutrios, cōstitue eos, &c. 168 C. 285. p. 2. B.
- Alebat eos, omnemq; domū patris sui. 342. B.
49. Congregamini filij Iacob, & audite Israel. 247. A.

EX EXODO.

- Cap. 3. **V** Adam & uidebo uisionē hāc magnā. 308. B.
8. Abominationes Aegyptiorum sacrificabimus. 291. C.
13. Memento diei huius, in qua egressi estis. 291. p. 2. C.
- Armati ascenderūt filij Israel. 354. B.
17. Pugnat Amalech contra Israel. 74. B. 82. C.
18. Prouide autē de omni plebe uiros sapientes. 17. p. 2. B.
19. Eritis mihi in peculium de cunctis populis. 293. A.
23. Ecce ego mittam Angelū meū qui praecedat te. 311. A.
- Non coques Hādū in lacte matris suae. 258. p. 2. A.

30. Non offeretis super eo thymiama. 302. 2. C.
32. Dimite me, ut irascatur furor meus in eos. 25. B.
38. Fecit labrum aeneum cum basi sua. 292. p. 2. B. 361. C.

EX LEVITICO.

- Cap. 16. **N**ullus homo sit in tabernaculo, &c. 18. A.
20. Sacerdotes Domini incensum & panes offerunt. &c. 21. C.
- Custodite legem meam & iudicia mea. 316. A.
22. Non immolabitur ouis una die cum filio suo. 258. p. 2. A.

EX NUMERIS.

- Cap. 16. **T**olle thuribulū, & haurito igne de altari. 248 pag. 2. C.
- Multum erigimini filij Leui. 286. C.
33. Quando transferitis Iordanem intransantes terram. 339. A.

EX DEUTERONO.

- Cap. 4. **V**os autem tulit Dominus de fornace ferrea. 83. B.
7. Si dixeris in corde tuo plures sunt gentes. 32. A.
17. Postquam federit Rex in regni sui solio. 169. B.

Sacræ scripturæ.

25. Si uir defunctus sine liberis sit.

358. pag. 2. A.

32. Manus nostra excelsa, & nō Dominus fecit hæc. 104. C.

Sagittas meas complebo meis.

185. p. 2 B. 188. p. 2. C.

Considerabo uouissima eorum.

263. pag. 2. C.

33. Benjamin amantissimus Domini. 341. A.

EX IOSVE.

Cap. 10. **C**alcate cervices eorū, nec eos timeatis. 81. A

EX LIB. IVDICVM.

1. Terram arentem dedisti mihi, da & irriguā. 275. p. 2. A.

3. Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret Israël. 199. A.

4. Damibi paululū aque, quia sitio ualde. 273. p. 2. B.

8. Quare habitas inter duos terminos. 141. B.

Cor meum diligit principes Israël. 73. C.

7. Multus est populus, nec tradetur Madian in manus eius. 104. pag. 2. B.

13. Si Dominus nos occidere uoluisset, &c. 240. B.

15. Tu dedisti in manus serui tui Salmanaassar. 271. pag. 2. B.

18. Sexcenti uiri uenerunt in Laïs ad populum, &c. 220. pag. 2. A.

EX RVTH.

Cap. 3. **P**roicite de industria spicas ut absque rubore, &c. 244. C.

EX LIB. I. REGVM.

Cap. 1. **P**orrò loquebatur in corde suo. 352. A.

2. Si peccauerit uir in uirū, placari ei potest Deus. 53. C.

3. Nec uidere poterat lucernam Dei: antequam extinguere-
tur. 251. C.

Verbum fecit in Israel, quod qui audierint, &c. 72. A.

4. Afferamus ad nos de Sylo arcā fœderis. 60. A. 75. A.

5. Caput autem Dagon, & duæ palme, &c. 290. pag. 2. B.

8. Constitue nobis regem, ut iudicet nos. 111. C.

13. Ascenderunt Satrapæ Philistinorum in Masphat. 77. C.

14. Turbauit pater meus populum, si enim commedisset, &c. 80 pag. 2. B.

15. Recensui, quæ fecit Amalech: Israël. 107. C.

Porrò triumphator Israel non parceret. 23. A. 190. B.

16. Quando spiritus malus arripiebat Saul. 247. B.

17. Quid dabitur uiro qui percussit, &c. 192. C.

Arma Philisthæi posuit in

Index locorum

tabernaculo suo. 6. A.

30. Puer Ægyptius ego sum seruus
uiri Amalechitæ. 155. p.
2. B.

EX II. REGVM.

Cap. 3. **N**equaquam ut moriso
lent ignau, &c.

6. Quā gloriōsus fuit hodie Rex.
209. B.

7. Quis ego sum Domine, & quæ
domus mea. 110. p. 2. C.

12. Vinit Dominus, quia uir mortis
est. 209. p. 2. C.

Etsi hæc tibi parua uidentur, ad
iuciam tibi, &c. 298. p. 2. C.

14. Porro sicut Absalon nō erat pul
cher. 67. p. 2. A.

18. Tu solus pro decem millibus cō
putaris. 60. A.

19. Diligis odientes te, & odio ha
bes diligentes te. 248. C.

23. Dauid sedens in cathedra sapien
tissimus inter tres. 247. C.

O quis mihi daret de aqua ci
sterne. 273. C.

EX III. REGVM.

Cap. 1. **C**um dormierit Domi
nus tuus Rex. 33. C.

2. Mortem quidē merebaris, &c.
13. B.

Contra animam suā petiuit Ado
nias Sunnamitem. 98. p. 2. C.

8. Si fuerit populus tuus Israh.

&c. 16. A.

10. Cōstitui te regem, eo quod dile
xerit Deus Israel. 115. B.

11. Rex autem Salomon amauit
mulieres. 372. C.

19. Et misit pallium super illum,
qui statim &c. 289. C.

20. Custodi uirum istum, qui si la
psus fuerit &c. 166. p. 2. B.

Et dixit percutite me, & ille nol
luit percutere. 300. p. 2. C.

Vade & confortare, & sci
to, & uide. 339. p. 2. A.

EX III. REGVM.

Cap. 2. **V**bi est Deus Elie, etiam
nunc. 74. p. 2. C.

S rue Dei, rex precepit, ut
descendas. 247. p. 2. B.

6. Heu, Heu, Heu Domine mihi: quia
mutuo illū acceperam. 151
p. 2. C.

Vnde te possum saluare? de
area, aut torculari? 5. B.

10. Est cor tuum rectum cum cor
de meo. 250. A.

16. Cum uidisset altare Damasci.
228. A.

19. Cum accepisset literas, & legisset
se. 79. p. 2. C.

EX ESDRA.

2. Esd. 8. **S**TETIT Esdras super
gradum lignum.
247. C.

3. Esd.

Sacræ scripturæ.

3. Efd. 4. Videbat Apemem concubinā Regis. 127. p. 2. B.
229. p. 2. C.
3. Efd. 6. Salmanaſſar ſubiecit fundamenta domus Domini.
280. C.
4. Efd. 4. Plurima ſuper ſenſum hominum oſenſa ſunt tibi.
105. B.

EX TOBIA.

- Cap. 1. **C**um reuerſus eſſet Rex Senacherib. 211.
p. 2. B.
6. Extrahit eum in ſiccū. 228. A.
12. Bona eſt oratio cum ieuniis, & eleemoſyna. 101. p. 2. C.

EX IVDITH.

- Cap. 7. **P**one cuſtodes fontium, ut non hauriant aquam.
59. B.
8. Abraham per multas tribulationes probatus eſt. 198. C. 258
p. 2. C.
11. Non eſt talis mulier ſuper terrā in aſpectu. 14. A.

EX ESTHER.

- Cap. 14. **E**ſther quoque Regina conſugit ad Dominum. 101. B.
Tu ſcis, quod nunquā leta fuſit ancilla tua. 296. B.

EX IOB.

- Cap. 1. **E**xtende paululum manum tuam ſuper eū.
117. A.
3. Quare non in uulua mortuus ſum. 161. C.
Qui expectant mortem, & non uenit. 136. C.
6. Quis der ut ueniat petitio mea, & quod exopto, &c. 269.
p. 2. B.
7. Suspendium elegit anima mea. 136. p. 2. B.
Quid eſt homo, quod magnificas eum. 352. p. 2. C.
Non me reprehendit cor meū. 28. p. 2. B.
9. Neque enim uiro, qui ſimilis meī eſt, reſpondebo. 268. p. 2. C.
Dies mei uelocioreſ fuerūt curſore. 123. B.
10. Si iuſtus fuero, nō leuabo caput. 87. p. 2. C.
13. Poſuiſti in neruo pedem meum. 134. p. 2. C.
14. Mons cadēs deſluit, ſaxū tranſfertur, &c. 32. C.
16. Semitam, per quam non reuertar, ambulo. 364. p. 2. C.
20. Utinam impleatur uenter eius, ut intromittat in eum iram ſuro-
ris ſui. 107. p. 2. C.
Cum ſatiatus fuerit, ardebitur. 188. p. 2. B.
26. Gigantes gemunt ſub aquis. 133. C.
29. Quis

Index locorum

29. Quis mihi det, ut sim iuxta mentes pristinos. 305. pagina.
2.C.
30. Clamo, & non exaudis me, & non respicis. 217. pagi.
2.C.
31. Quis mihi tribuat adiutorem.
8.C.
32. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum. 8.p.2.B.
33. Si fuerit Angelus pro eo loquens. 335.A.
34. Qui regnare facit hominem hypocritam. 118.C.
38. Per quam uiam lux spargitur.
300.A.
- Vsque huc uenies, & hic confringentur fluctus. 218.B.
- Nunquid ingressus es profundum maris. 80.A.
- Quis conclusit ostijs mare.
128.B.
29. Nunquid alligabis Rhinocerotam ad arandum loro iugo. 202.
pag.2.A.
- Nunquid praebebis equo fortitudinem. 203.B.
- In nidulo meo moriar, & sicut palma. 262.A.
40. Faciem eius praecedit egestas.
305.C.
- Nunquid illud ei quasi aui.
217.B.20.B.
41. Non ut crudelis suscitabo eum.
199.C.

EX PSALMIS.

- Psal.2. **Q**uare fremuerunt gentes & populi, &c.
73.A.
- Reges eos in uirga ferrea. 82.
p.2.C.
- Et nunc reges intelligite. 83.
pag.2.C.
7. Consumetur nequitia peccatorum.
280.p.2.C.242.p.2.C.
8. Quid est homo quod memor est eius. 352.p.2.C.
10. Vides quoniam tu laborem & dolorem consideras. 108.pa.
2.A.
- Pluit super peccatores laqueos ignis. 187.p.2.B.
14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. 347.B.
16. Dominus illuminatio mea. 93.
pag.2.B.
18. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. 218.C.
- Caeli enarrant gloriam Dei. 299.
pag.2.B.
21. Titulus uictori pro cerua matutina. 271.p.2.A.
- Circumdede runt me canes multi.
271.pag.2.A.
24. Respice in me & miserere mei.
35.A.
- Quoniam otio iniquo oderunt me. 212.p.2.
26. Abscedit me in tabernaculo suo.
265.p.2.A.
- Tibi dixit cor meum, exquisiuit te

Sacræ scripturæ.

uit te facies mea. 370. p. 2. C.

28. Vox Dñi preparauit ceruos,
& reuelabit, &c. 310. B.

29. Auertisti faciem tuam & factus
sum, &c. 35. A.

30. Quam magna multitudo dulce-
dinis tue. 345. C.

31. Conuersus sum in erumna mea,
dū cōfigitur spina. 10. p. 2. C
Quoniam tacui inueterauerūt
ossa mea. 42. A.

37. Miser factus sum, & curuatus
sum. 241. p. 2. B.

38. Loquutus sum in lingua mea.
367. A.

Notum fac mihi Domine finem
meum. 138. p. 2. A.

39. In capite libri scriptum est de
me ut facerem uoluntatem.
277. C.

41. Sicut desiderat ceruus ad fontes
aquarum. 271. p. 2. A.

42. Emittite lucem tuam & uerita-
tem tuam. 35. C.

43. Non enim in arcu meo sperabo.
74. p. 2. A.

Neque enim in gladio suo pos-
federunt terrā. 86. A. 104.
pag. 2. A.

Exurge quare obdormis Domi-
ne. 255. pag. 2. B.

48. Laborauit in æternum, & uiuit
adhuc in finem. 190. A.

Sicut oves in inferno positi
sunt. 198. A.

50. Et peccatum meum contra me
est semper. 235. p. 2. B.

51. Tota diē inuoluiti cogitasti
lingua tua. 327. C.

Tunc uidebunt iusti & super eū
ridebunt. 210. p. 2. A.

Beati quorum remissa sunt ini-
quitates. 41. B.

57. Priusquā intelligerēt spūs ue-
stræ exhamnum. 108. A.

61. Quousq; irruitis in hominē, in-
terficitis, &c. 272. p. 2. B.

65. Holocausta medullata offeram
tibi. 77. A.

67. Parasti in conspectu meo men-
sam. 75. p. 2. B.

68. Appone iniquitatem super ini-
quitates eorum. 70. C.

Saluum me fac Deus, quoniam
intrauerūt aquæ, &c. 259.
A.

Dederunt in escam meam fel,
& in siti mea, &c. 270. p.
2. C.

70. Ne proicias me in tempore se-
nequitiæ meæ. 303. C.

Quoniam non cognoui literatu-
ram. 172. B.

72. Quam bonus Israël Deus, &c.
mei autem penē moti sunt
pedes. 106. C.

73. Exurge Domine & iudica cau-
sam tuam. 79. C.

Superbia corū, qui te oderunt,
ascēdit semper. 211. p. 2. B.

75. Terribili ei qui aufert spiritum
principum. 128. p. 2. A.

76. Renuit consolari animā meā.
220. p. 2. C.

Bbb

79. Qui

Index locorum

79. Qui regis Israel intende, qui
deducis, etc. 85. C
80. Si populus meus audisset me,
Israel, etc. 70. p. 2. C
83. Beatus uir cuius est auxilium
abstr. 35. C. m. ap
88. Beatus populus qui scit iubilare
A. 8. tionem. 349. B. 350. pag.
2. B.
8. Vistabo in uirga iniquitates
eorum. 366. p. 2. A.
89. Letati sumus pro diebus, qui-
bus obuiam nos humiliasti. 200. B
90. Quoniam Angelis suis madauit
in regem te. 311. A
92. Domum tuam decet sanctitudo,
etc. 22. p. 2. A.
95. Dicite in nationibus quia regna-
uit a ligno Deus. 7. A
100. In matutino interficiebam om-
nes peccatores terrae. 365.
C.
101. Aruit cor meum quia oblitus
sum comedere panem meum
59. p. 2. B.
102. Quomodo misereatur pater si-
liorum, misertus est Domi-
nus. 241. p. 2. C.
103. Panis cor homines confirmet.
88. A.
105. Et natus est Moyses propter
eos. 228. A.
- Patres nostri in Aegypto non
intellexerunt mirabilia tua
47. pag. 2. B.
106. Et appropinquauerunt usque ad
portam mortis. 268. p. 2. A

- Dixit et fecit spiritus procel-
sus. 12. 101. B
108. Os meum aperui, et attraxi spi-
ritum. 34. C
109. Tu es sacerdos in aeternum se-
cundum ordinem Melchise-
dech. 23. B.
- Iurauit Dominus et non poeni-
tebit eum. 22. p. 2. C
118. Propter uerba laborum tuo-
rum ego custodini uias duras
192. B
- Ampara opprobrium meum
quod suspicatus sum. 230. A
- Omnis consummationis uidi fi-
nem. 280. C. 281. p. 2. A
- Bonitatem, et disciplinam, et scien-
tiam doce me. 368. B
136. Proba me Deus et scito cor
meum, et interroga, etc.
243. pag. 2. B
147. Lauda Hierusalem Dominum,
etc. et adipe frumenti sa-
tiat te. 193. p. 2. C

EX PROVERBIIS.

- Cap. 2. Si quaesieris sapientiam qua-
si pecuniam. 332. C
5. Ne des alienis honorem tuum, et
annos tuos crudeli. 365. B
9. Scientia sanctorum prudentia.
324. B
10. Quasi per risum stultus opera-
tur scelus. 130. A.
11. Ne proderunt diuitie in dis-
cultationis. 116. pag. 2. C

sacra scriptura.

14. Innocens credit omni uerbo, astu-
tus considerat gressus. 215.
pag. 2. A.
16. Pondus et statera iudicia Domi-
ni. 106. p. 2. A.
19. Pestilente flagellato stultus sa-
pienior erit. 366. B.
21. Testis mendax peribit, uir obe-
diens loquetur uisitorias. 309. p. 2. B.
23. Quando sederis ut commedas cū
principe. 51. B.
27. Astutus uidens malum abscon-
ditus est. 215. pag. 2. A.
364. A.
28. Beatus homo, qui semper est paui-
dus. 201. p. 2. A.
29. Humilem spiritus suscipiet glo-
ria. 44. C.
30. Generatio que sibi uidetur mun-
da. 34. pag. 2. A.
- Ne accuses seruum ad Dominū
A. suum. 251. p. 2. Con.

EX ECCLESIASTE.

- Cap. 3. **T**empus seminandi, et
tempus metendi. 24.
pag. 2. C.
4. Custodi pallem tuam, ingrediēs
domum dei. 305. pagina. 2.
C. 334. C.
5. Ne temere loquaris, etc. 334.
C.
9. Quodcumque potest manus tua
instauer operare. 124. p.
2. B.

10. Initium omnis peccati super-
bia, qui tenuerit illam, etc.
225. pag. 2. C.
- Vidi seruos in equis, et princi-
pes ambulantes super terrā.
228. pag. 2. A.
- In pigritiis humiliabitur conti-
gnatio. 306. p. 2. C. 31.
pag. 2. C.
- Fili mi in mansuetudine serua
animam tuam. 232. A.
11. Si spiritus potestatem habens
ascenderit super te. 202. A.
219. pag. 2. B.

EX SAPIENTIA.

- Cap. 1. **I**n malis uolam animam non
intrauit sapientia. 368.
pag. 2. C.
2. Dixerunt impij, et exiguū
est tūcadio est tempus uite
nostre. 121. pag. 2. B.
2. Coronemus nos rosis antequam
marcescant. 11. A.
3. Iustorum animæ in manu Dei
sunt. 285. A.
7. In emolumentis nutritus sum.
114. A.
- Sum ego mortalis homo, simi-
lis hominibus. 118. p. 2. C.
- Quoniam antecedit me sa-
pientia. 342. pag. 2. B.
8. Non habet amaritudinem con-
uersatio eius. 331. pagina.
282. C.
- Et sciui quoniam aliter non
possem esse cōtinens. 232. C.

Index locorum

10. Descenditque cum illo infans eius
et in iuuenilis etc. 265. C
Honestavit illum in laboribus.
209. B
13. A magnitudine cuius speciei crea-
tura. 344. C
18. Inueste poderis, quam habebat.
27. p. 2. C

EX CANTICIS.

- Cap. 1. **O**leum effusum nomen
suum. 2. p. 2. B
2. Ut lilium inter spinas sic ami-
ca mea. 6. A
3. Egredimini filiae sion, et uide-
te regem uestrum. 68. A
Quasi uirgula sumi ex aroma-
tibus. 277. p. 2. A
Quae est ista quae ascendit sicut
uirgula sumi. 126. C
346. p. 2. C
4. Cyprus cum Nardo, Nardus et
coccus. 126. B
5. Anima mea liquefacta est. 246.
2. A
6. Terribilis ut castrorum acies or-
dinata. 221. p. 2. A
Pulchra ut luna, electa ut sol.
14. p. 2. B
7. Venter tuus sicut accervus tri-
bulationum. 12. p. 2. A
8. Apprehendam te, et ducam in
domum matris meae. 350. C

EX ECCLESIAST.

- Cap. 4. **N**on confundaris confi-

- teri peccata tua. 34. B
Pro anima tua ne confundaris
dicere uerum. 43. B
6. Amico fideli nulla est compa-
tio. 42. p. 2. A
In opere ipsius modicum labo-
rabis. 348. p. 2. B
10. Initium omnis peccati superbia.
41. p. 2. C
19. Audisti uerbum proximi tui.
326. p. 2. C
20. Hodie foeneratur quis, et cras
expetit. 90. p. 2. C
21. Quasi a facie colubri fuge pec-
catum. 35. p. B
24. Qui creauit me, requieuit in ta-
bernaculo meo. 12. B
26. Difficile exietur negotians a ne-
gligentia. 172. A
28. Flagelli plaga liuorem facit.
327. p. 2. C
30. Mortuus est pater eius, et quasi
non est mortuus. 111. A
180. p. 2. A
33. In omnibus operibus tuis prae-
excellens esto. 52. pagin.
12. B
Multam malitiam dicit otiosi-
tas. 226. p. 2. A
34. Sicut qui apprehendit uentum,
et sequitur ambram.
123. C
Vnus edificans, et unus de-
struens. 97. p. 2. B
38. In mortuum produo lachry-
mas et quasi dira passus.
144. C

sacrae scripturae.

41. Mors, sanguis, contentio, rom-
phaea. 66. B.
46. Ut sit memoria eorum in bene-
dictione. 354. C
Quorum non est corruptum cor
356. pag. 2. A
47. Ipse quasi signaculum in dexte-
ra manu israeli. 267. A
Sicut adeps separatus a carne,
sic David. 296. C

EX ISAIA.

Cap. 1. **Q**uo mihi multitudo ui-
ctimarum ueststrarum.
76. p. 2. C.

2. Oculi sublimes hominis humi-
liati sunt. 183. B
3. Apprehendet enim uir fratrem
suum domesticum. 265.
pag. 2. A
5. Qui dicitis festinet, & cito ue-
niat. 83. p. 2. B
Qui dicitis bonum malum, & ma-
lum bonum. 209. p. 2. B
10. Mandauit ei, ut auferat spolia, &
diuidat praedam. 169. A
12. Notas facite populis adinuen-
tiones eius. 87. C
Haurietis aquas in gaudio de
fontibus saluatoris. 59. B.
233. pag. 2. C.
24. Agitatione agitabitur terra, si-
cut ebrius. 189. p. 2. C.
25. Et faciet Dominus in monte hoc
conuiuium pinguium. 199.
pag. 2. B

26. Nomen tuum, & memoriale tuum
in desiderio anime. 2. p. 2. A
Urbs fortitudinis nostrae Sion.
288. p. 2. C. 355. B
In terra sanctorum inique ges-
sit. 291. A
Possederunt nos Domini abs-
que te. 297. A
Anima mea desiderauit te in
nocte. 322. A
28. Vae coronae superbiae filiis E-
phraim. 9. B
Quem docebit scientiam, & c.
ablactatos a lacte. 124. pa-
gina. 2. A
Delebitur foedus uestrum cum
morte. 279. A
30. A uoce Domini pauebit A sur-
uirga percussus. 84. B. 189
pag. 2. B
Praeparata est ab heri To-
pheth. 186. p. 2. B
37. Cui exprobrasti, & quem blas-
phemasti! 79. p. 2. C
40. Qui sperant in Domino mutabunt
fortitudinem. 288. p. 2. A
43. Glorificabit me bestia agri.
256. pag. 2. C
44. Artifex lignarius fecit norma
158. p. 2. C
49. Dixit Sion, dereliquit me Do-
minus. 199. p. 2. A.
Muri tui coram oculis meis sem-
per. 355. p. 2. B.
52. Reuelauit Dominus brachium
suum. 22. p. 2. B
53. Omnes nos sicut oves errauimus

Index locorum

- mus. 3 2. pag. 2. A
 54. Ad punctum in modico dereliquite. 2 65. B
 56. Lætificabo eos in domo orationis mæ. 3 3 1. p. 2. A.
 58. Me etenim de die in diem querunt. 9 6. p. 2. B
 61. Omnes qui uiderint eos cognoscent illos. 2 7. pag. 2. B.
 1 5 0 pag. 2. B
 66. Et ponam in eis signum, & mit-
 tam ex eis. 1 5 0. C.

EX HIEREMIA:

- Cap. 1. **E**cce constitui te hodie super gentes, & regna
 2 3 6. pag. 2. C
 2. Recordatus sum tui miserans
 adolescentiam tuam. 3 03.
 pag. 2. C.
 4. Ventrem meum doleo. 3 7 0. A.
 6. State super uias uestras & in-
 terrogate. 6 2. A.
 7. Duplici contritione conterere eos
 1 5 5. C
 8. Nemo quod bonum est loquitur,
 nullus est, qui agat, &c.
 3 1. C
 Nunquid resina non est in Ga-
 laad. 2 3 8. p. 2. A
 12. Desolatione desolata est terra.
 2 4 4. p. 2. B
 13. Sedete in terra, quoniam des-
 cendet de capite uestro coro-
 na gloria. 9. C
 17. Perdix fouet, quæ non peperit
 2. C.

30. Plaga inimici percussit te, casti-
 gatione crudeli. 7 0. pagina.
 2. B.
 51. Desertum faciam in mari eius,
 & siccabo uenam eius. 2 7 4
 p. 2. B.

EX THRENIS.

- Cap. 3. **R**epleuit me amaritudi-
 nibus. 2 7 9. B. 3 0 3
 pag. 2. C

EX EZECHIELE.

- Cap. 4. **S**ume tibi laterem, & scri-
 be in eo ciuitatem.
 1 9 7. C
 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ so-
 roristue. 2 2 5. p. 2. C.
 22. Quæsiui de eis uirum, qui inter-
 poneret sepem. 2 4 8. p. 2. B.
 28. Non erit ultra spina doloris in-
 ferens. 9. p. 2. C.
 Et tu Cherub extentus, & pro-
 tegens. 1 3. p. 2. C.
 39. Conuenite, concurrite undique ad
 uictimam. 7 6. C.
 48. Et nomen ciuitatis illius Domi-
 nusi bidem. 1 9 6. A.

EX DANIELE.

- Cap. 1. **I**n quibus nulla esset ma-
 cula, decoros forma. 2 6
 pag. 2. C.
 2. Exceptis diis, quorum cum ho-
 minibus

Sacræ scripturæ.

inibus non est conuersatio.
330. pag. 2. C.

4. Videbā, & ecce arbor in medio
terræ. 113. pag. 2. B.

5. Apparuerunt digiti quasi homi-
nis. 177. A.

8. Vidi arietem uentilantem cor-
nib⁹ cōtra Orientē. 182. A.

10. Succidite arborem, procidite
ramos. 129. p. 2. C.

EX OSEA.

Cap. 7. **C**ommederunt alieni ro-
bur eius. 306. p. 2. C.

Vae eis, quoniā recesserunt à
me, uastabuntur. 66. pagi.
2. B.

9. Ephraim quasi auis auolauit,
gloria eorum à partu. 113
pag. 2. A.

11. Quomodo dabo te Ephraim.
108. pag. 3.

12. In fortitudine sua directus est
cum Angelo. 339. B.

13. De manu mortis liberabo eos,
de morte redimam eos. 137
pag. 2. C.

Colligit: est iniquitas Ephra-
im. 41. A.

14. Tollite uobiscum uerba, & con-
uertimini. 33. pag. 2. B.

EX AMOS.

Cap. 1. **S**uper tribus sceleribus
Damasci. 107. pagi.
2. C.

3. Tantummodo uos cognoui ex
omnibus generationibus ter-
ræ. 66. C.

4. Ego prohibui à uobis imbrem
cum adhuc tres menses. 65.
pag. 2. B.

EX IONA.

Cap. 2. **P**elagus operuit caput
meum. 6. C.

4. Preparauit Dominus hederā.
117. pag. 2. C.

EX MICHÆA.

Cap. 6. **Q**uid dignum offeram
Deo. 47. p. 2. A.

7. Præcocas ficus desiderauit ani-
ma mea. 315. A.

EX NAHVM.

Cap. 1. **N**ocō iurget duplex tri-
bulatio. 362. A.

3. Plures fecisti negotiationes tuas,
quam stellæ sunt cæli. 171. C.

EX ABACVCH.

Cap. 2. **S**uper custodiam me à sta-
bo, & figam gradum.
300. C.

3. Ingredietur putredo in ossibus
meis, & subter me scateat. 191. B.

EX SOPHONIA.

Cap. 1. **V**isitato uer per principes,
& c. & qui induunt
ueste pergrina. 290. C.
300. pag. 2. A.

Index locorum

EX AGGAE O.

- Cap. 1. **P**onite corda uestra super
uias uestras, semina-
stis multum. 169. A

EX ZACHARIA.

- Cap. 3. **E**t ostendit mihi Domi-
nus Iesum sacerdotē
magnum. 335. B
4. Manus Zorobabel fundauerunt
eam. 280. p. 2. B.
8. Apprehendent decem homines
ex omnibus linguis. 348.
pag. 2. C
9. Quid enim bonum eius est, &
quid pulchrum eius. 45. p. 2
B. 233. p. 2. C. 78. p. 2. C
14. Erit, quod super frenum equi
est, sanctum. 288. B

EX MACHABAEIS.

- Lib. 1. **E**t post hæc decidit in le-
ctū, & cognouit, quod
moreretur. 156. pa-
gina. 2. C
2. Omnis qui zelum habet legis,
exeat post me. 208. C
3. Quoniam nō in multitudine exer-
citus victoria belli. 105. C
5. Faciamus & ipsi nobis nomen.
220. A
7. Homo sacerdos de semine Aarō
uenit, nō decipiet nos. 113. B
- Lib. 2. Sacerdotes accepto igne de al-
tari absconderunt. 319. B.
330. B

3. Virgines, quæ conclusæ erant,
procurrebant. 292. p. 2. C
6. Recessit somnus ab oculis
meis. 125. p. 2. A

EX MATTHAE O.

- Cap. 6. **Q**uerite primum reg-
num Dei, & iustitiā
eius. 172. p. 2. A
7. Nolite iudicare, & non iudica-
bimini. 326. B
10. Vermis eorum non morietur.
198. C
11. Venite ad me omnes qui labora-
tis. 161. B. 266. C.
12. Ecce nos reliquimus omnia, &
sequeuti sumus te. 296. pa-
gina. 2. B
13. Quem qui inuenit homo, præ
gaudio, &c. 348. p. 2. A
Sinite utraque crescere usque
ad messem. 107. pagina.
2. B
15. Habenti dabitur & abunda-
bit, ei autem, &c. 149. pa-
gina. 2. A
16. Unus uestrum diabolus est.
221. A
19. Centuplum accipiet, & uitam
æternam possidebit. 294.
pag. 2. C
21. Auferetur a nobis regnum Dei,
& dabitur genti. 199. C
23. Sanguis eius super nos, & su-
per filios nostros. 273. C
24. Duo erant in lecto, & unus assu-
metur.

Sacræ scripturæ.

metur. 292. B.

26. Hæc quotiescunque feceritis.

2. A

Transseat à me calix iste, uerum
tamen non mea. 264. pag.

2. A

EX MARCO.

Ca. 13. **M**agister aspice quales
lapides. 318. B

EX LVCA.

Cap. 1. **E**t regni eius non erit fi-
nis. 7. B

2. Et tuam ipsius animam pertran-
sibit gladi⁹ doloris. 259. B

3. Genimina uiperarū quis uos do-
cebit. 326. pag. 2. A

Qui habet duas tunicas, det
unam non habenti. 169. C

9. Tollat crucem suam quotidie.
245. p. 2. B.

Vis dicimus, & descendat ig-
nis. 247. p. 2. C

11. Panem nostrum quotidianum
da nobis hodie. 61. pagi-
na. 2. B

Siego in Beelzebub eiicio dæ-
monia. 19. p. 2. C

12. Non est unus passer in obliuio-
ne coram Deo. 102. pagi-
na. 2. C

13. Dicite uulpi illi, hodie, & cras
eiicio dæmonia. 277. A

Putatis quod si Galilæi præ-

omnibus peccatores fuerūt;

72. A

14. Omnis, qui se humiliat, exalta-
bitur. 43. pag. 2. A

EX IOANNE.

Cap. 6. **Q**ui manducat me, uiuet
propter me. 55. C

Durus est sermo iste, & quis po-
test sustinere illud. 59. C

12. Qui mihi ministrat, honorifi-
cabit eū pater meus. 352.
pag. 2. A

14. Si diligitis me mandata mea ser-
uate. 287. p. 2. C

Quem mundus non potest reci-
pere, nec scit eum. 204. pa-
gina. 2. C

16. Vsq̃ue modo non petistis quic-
quam in nomine meo. 99. B
Exemplum meum dedi uobis.
26. A

19. Stabat iuxta crucem Maria ma-
ter eius. 258. p. 2. A

20. Potestatem habeo ponendi ani-
mam meam. 283. pagina
2. A

Cum insufflauit dixit, accipi-
te Spiritum sanctum. 34. C

EX ACTIS APO- stolorum.

Cap. 4. **C**redentium erat cor
unum & anima una
325. B

Bbb 5 5. Cur

Index locorum

5. Cur tentauit Satan cor tuū mentiri Spiritui sancto. 39. pagina. 2. C

17. Cui titulus erat ignoto Deo. 65. C.

AD ROMANOS.

Cap. 1. **R**euclatur ira Dei de celo super omnem iniquitatem. 70. p. 2. A

3. Quid amplius Iudæo, quam Græco, et quæ uilitas, &c. 310 C

5. Regnauit mors ab Adam usque ad Moysen. 133. p. 2. C.

Per unum hominem peccatum introuit in mūdū. 363. A

6. Non regnet peccatum in uestro mortali corpore. 230. C. 233. A

7. Non quod uolo bonum ago, sed quod odi malum. 131. C

8. Spiritus adiunat infirmitatem nostram. 100. p. 2. C

Omnis creatura ingemiscit, et parit. 146. p. 2. C

11. Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time. 71. pagina. 2. C

12. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. 11. p. 2. C

Vt exhibeatis corpora uestra hostiā uiuentem. 296. A

13. Plenitudo ergo legis est dilectio. 324. pag. 2. C

15. Debemus autem nos firmiores. 229. C

EX 1. CORINTHIO.

Cap. 1. **Q**uoniam diuites facti estis in illo. 45. p. 2. C

2. Nec oculus uidit, nec auris audiuit. 194. pag. C

4. Mibi pro minimo est, ut a uobis iudicer. 210. A

5. Non ego sed gratia Dei meū. 237. pag. 2. A

6. Contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, constituite. 17. pagina. 2. B.

An nescitis quod membra uestra templum sunt Spiritus sancti. 232. pag. 2. A

Nescitis quoniam corpora uestra membra sunt, Christi. 231. A.

9. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant. 9. pagina. 2. A

10. Non patietur uos tentari ultra id quod potestis. 202. B.

11. Quis escumq; manducabitis panem hunc. 2. A

Ideo inter uos multi imbecilles 53. pag. 2. C. 60. pagina. 2. C.

Reus erit corporis et sanguinis Domini. 60. p. 2. A.

12. Non diiudicans corpus Domini. 55. pag. 2. B

15. Absorpta est mors in uictoria ubi est mors uictoria tua?

133 pag. 2. B.

Semi-

sacræ scripturæ.

Seminatur in corruptione,
surgit in incorruptionem.

134.C

EX 2. AD CORINTH

Cap. 1. **S**Vpra modum grauatius
mus, etc. 267.B

2. Non ignoramus cogitationes
eius. 114.p.2.C

4. Deus, qui dixit de tenebris la-
mensplendescere. 349.B

8. Altissima paupertas eorum
abundabit in diuitiis. 293
p.2.C

9. Qui parce seminat, parce &
metet. 52.pag.2.C

10. Arma militie nostre non car-
nalia 72.p.2.C

12. Sufficit tibi gratia mea. 109.
B.

Virtus infirmitate perficitur
200.p42.2.C

Ne magnitudo reuelationum
exiollat me. 201.A

AD GALATAS.

Cap. 4. **M**elioris testamenti me-
dicator est. 258.B.

5. Si spiritu ducimini, nõ estis sub
lege. 288.C

Currebatis bene, quis vos impe-
diuit. 294.p.2.A.

AD EPHESIOS.

Cap. 3. **E** autẽ, qui potest omnia
facere superabundan-
ter. 89.C

AD PHILIPPEN.

Cap. 1. **M**ibi uiuere Christus est,
& mori lucrũ. 135.

pag.2.C

2. Dedit illi nomen quod est super
omne nomen. 3.C

3. Multi ambulant, quos sepe di-
cebam uobis. 226.p4.2.C

AD COLOSSEN.

Cap. 1. **A**dimpleo ea quæ desunt
passioni Christi in
carne mea. 67.p.2.C

Spolians principatus & pote-
states 81.p4.2.C

Impleamini agnitione volun-
tatis eius 288.B

Qui dignos nos fecit in par-
tem sortis sanctorũ. 299.A

1. THESSALONICEN.

Cap. 3. **N**e forte tentauerit uos
is, qui tentat. 211.
pag.2.A

4. Vt sciat unusquisque uas suum
possidere. 244.A

2. THESSALONIC.

Cap. 1. **C**um uenerit glorificari
in sanctis suis. 354.
pag.2.B

2. Ideo immitet illis Deus ope-
rationem erroris. 71.C

Ex

Index locorum

EX 1. AD TIMOTH.

- Cap. 2. **O**bscuro primum omnium
fieri obsecrationes.
49. A. 115. C
6. Tu autem homo Dei hæc fuge,
sectare iustitiam. 19. B

2. AD TIMOTHÆVM

- Cap. 4. **M**inisterium tuum im-
ple. 4. C
Bonum certamen certavi, cur-
sum consummaui. 199. pa-
gina. 2. C

AD HEBRÆOS.

- Cap. 5. **Q**ui in diebus carnis sue
preces, supplicationes
neq; 23. pag. 2. B.
249. B

Cū deberetis esse magistri pro-
pter tempus. 341. p. 2. B

7. Accedens per semetipsum ad
Deum. 24. C
9. Sine sanguinis effusione non fit
remissio. 48. A

Vbi testamentum est, mors ne-
cesse est intercedat. 279. B
Statutum est hominibus semel
mori 363. 2. B

10. Non deferentes collectionem no-
stram. 136. C
11. Aspiciebat enim in remunera-
tionem. 192. p. 2. A
12. Aspicientes in authorem fidei.
276. B

EX IACOBO.

- Cap. 1. **V**nusquisque tentatur à
concupiscentia sua.
242. A.
4. Hodie, aut crastino ibimus in il-
lam ciuitatem. 175. p. 2. C
5. Patientes igitur estote fratres
usque ad aduentum. 90. C
Heliashomo erat similis nobis
passibilis. 100. A

EX CANONIC. PETR.

1. Cap. 4. **A**n te omnia autem mu-
tuam in nobis cha-
ritatem. 330. A
2. Cap. 1. Fratres magis satagite, ut
per bona opera certam ue-
stram uocationem facia-
tis. 38. p. 2. C

EX CANONIC. IOAN.

1. Cap. 1. **S**i dixerimus quod pec-
catum non habemus
28. pag. 2. A
2. Ipse enim est propitiatio pro
peccatis nostris. 49. C.
Vos qui audistis ab initio, in
uobis permaneat. 61. pag.
2. C
Nunc filij Dei sumus, sed non
dum apparuit quid erimus.
193. A
5. Totus mundus in maligno posi-
tus est. 206. B

Sacræ scripturæ.

EX IVDA THADÆO.

Sperantes confusiones suas.
128.C.

EX APOCALYPSI.

Cap. 1. **S**imilis filio hominis uesti-
tus podere. 27. pag.
2.B.

In ore eius gladius acutus.

185.C

Ego sum Alpha, & ω. princi-
cipium & finis. 282. A.

2. Vincenti dabo manna abscondi-
tum. 345.B

Sed habeo aduersum se pauca.

305.B

3. Suadeo tibi emere à me aurum
ignitum. 319.p.2.A.

8. Sterit Angelus ante altare ha-
bens thuribulum. 334.pag.
2.C

Factum est silentium in cælo.
337.p.2.B.

12. Factum est prælium magnum in
cælo. 72.p.B

14. Ecce agnus stabat supra mon-
tem Sion. 212.B.

Mitte falcem tuam acutam, &
uindemia. 128.p.2.C

Vidi sedentem similem filio ho-
minis habentē in capite suo
coronam auream. 7.p.2.A.

15. Exite de illa populus meus, &
ne participes sitis. 207.C

19. De ore eius procedit gladius ex
utraq; parte acutus. 83.C

22. Et ostendit mihi fluium aque
uiuæ. 63.C.

INDEX

INDEX RERVM
ET VERBORVM, QVÆ

in hoc opere continentur.

*Numerus primus indicat folium: Secundus
paginam cum litera.*

A.

Abnegatio passionū
quam meritoria
fit. 242. p. 2. A

Abnegatio affectuū
fit per orationem & quam ne-
cessaria fit. 339. B. quam dif-
ficilis. 339. pag. 2. C

Absentia Dei quomodo ferēda
est. 349. B

Accusatores in die iudicij qui
erunt. 183. pag. 2. B

Adam ad quid positus fuit in
paradiso. 299. B

Adam ubi fuit norma religioso-
rum & in quo. 298. A

Adam cur tam grauitur punitus
est. 363. A

Adæ datum est vt ponat nomi-
na rebus. 1. B.

Ad inuentiones Dei quales esse
dicantur. 87. C

Affectus, & inclinationes natu-
rales cognoscēde sunt. 243. B

Alexander noluit figurari nisi
ab Apelle. ii. p. 2. A

Amor Christi in quibus mem-
bris eius maxime ostēditur.
6. C

Amor Dei magis acquiritur ex
patientia quam speculatio-
ne. 324. B

Amor non plene gaudet nisi ob
sequendo rebus amati. 287. B

Amantissimi sumus nostri. 95.
C.

Animę vastatio quam digna est
fletu 33. p. 2. A

Animæ salus summum bonum
est

est, corporis infimum. 116.
 p. 2. B.
 Animæ carcer, & catena est cor-
 pus. 131. B. 134. pag. 2. C.
 139. B.
 Animæ bonum est exire à cor-
 pore. 135. A.
 Animæ suspendium desideratū
 136. p. 2. B.
 Animæ instrumentum ad ope-
 ra est corpus. 143. p. 2. C.
 Anima plus est in amato, quā in
 corpore. 259. C.
 Animus cito lassatur in exerci-
 tio virtutis. 303. B.
 Animus quomodo sit renouan-
 dus. 306. C.
 Anim⁹ querēs Deū nō quiescit
 donec illū inueniat 336. p. 2. C.
 Angelicus totius deuotio defen-
 dit nos sapē. 214. C.
 Anna apud Aegyptios signifi-
 catur per coronam. 8. B.
 Annus nouitatus religiosorū ad
 quid ordinetur. 293. C.
 Antichristus cum venerit, mili-
 tauit maximē contra Eucha-
 ristiam 59. pag. 2. A.
 Aquilæ natura & ingenium.
 278. pag. 2. A.
 Aquilæ renouatio est figura no-
 stræ renouationis. 306. pagi.
 2. A.
 Arietis natura, & eius ingenium
 182. A.
 Assumere verba est cōfiteri. 33.
 pag. 2. B.

Athenienses cur inuocabāt Deū
 ignotum. 65. B.
 Auerrois in quo carpebat legem
 Christi. 79. A.
 Auxilium Dei triplex in tribu-
 lationibus. 264. B.
 B.

Baptismi & poenitentię disse-
 rentia. 358. B.
 Baptismus comparatur proba-
 tiçe piscinæ. 360. p. 2. B.
 Beatitudinis cognitio quā neces-
 saria & utilis. 191. p. 2. B.
 Beatitudinis tractatio quam iu-
 cunda. 192. pag. 2. B.
 Beatitudo est cōmuniū pinguiū
 medullariorum. 193. B.
 Beatitudinis diuitiē qua ratione
 superent omnia temporalia.
 194. A.
 Beatitudinis gloria exuperat vi-
 sa, audita, & intellecta. 195. A.
 Beatitudo est hēreditas Domi-
 ni. 196. B.
 Beatitudo accidentalis ex quo
 consistat. 196. p. 2. A.
 Benignitas Dei, & patientia in
 puniendo. 108. A.
 Bona temporalia etiam conce-
 duntur nobis per Christum.
 82. p. 2. C.
 Bona temporalia licet minima
 sint ex circumstantia sunt ma-
 xima. 117. p. 2. B.
 Bona temporalia non liberant ho-
 minem ab infirmitate & mor-
 te. 118. pag. 2. C.

Bona

Index rerum & verborum.

Bona temporalia dantur à Deo, vt
seruentur eius madata. 156. B.
Bona temporalia sapè commu-
tantur, & non relinquuntur à
religiosis. 295. pag. 2. A.
Bona temporalia relinquere est
signum perfectionis. 317. A.
Bona temporalia non sunt astra-
manda. 318. C.
Bonitate ingreditur ad scientias
& disciplinas. 368. A.

C.

Caro incitat ad voluptuosa
& turpia. 224. p. 2. B.
Carnis castigatio quam necessa-
ria. 227. p. 2. B.
Caro mouetur sine rationis im-
perio. 229. p. 2. B.
Caro dicitur opprobrium no-
strum. 230. A.
Carnis peccatum maximè puni-
tur à Deo. 230. p. 2. A.
Capilli significat superfluas co-
gitationes. 19. B.
Capillorum tonsura quid signi-
ficet. 19. A.
Caput & cor sunt membra præ-
cipua hominis. 6. B.
Castitatis voto quid offeramus
Deo. 296. A.
Charitas operit multitudinem
peccatorum. 41. C.
Charitas semper conseruanda est
319. B. & 51. C. septem gra-
dus eius. 320. B. facit inter-
ra vitam caelestem. 325. C.

ea cognoscuntur veri Chri-
stiani. 325. p. 2. B. in quo cõsi-
stiat. 326. A. quam benigna
sit. 329. B.
Centuplum quod religiosis pro-
mittitur quid sit. 295. B.
Christi amor in quibus maximè
ostenditur. 6. C.
Christus vicit Dæmonem eius ar-
mis. 6. B.
Christus est liber scriptus intus
& foris. 8. C.
Christi corona est nidus iustorum
10. A.
Christus est sacerdos in æternū
22. p. 2. C.
Christus in Absalone figuratus
est, & in quibus. 76. A.
Christi capilli dicuntur eius me-
rita 67. p. 2. C.
Christum intendere quomodo
cupiant Angeli & homines.
68. A.
Christus & in cælo, & in terra
est omnia omnibus. 75. C.
Christi caro in eucharistia est ca-
ro omnium pinguium. 76. C.
Christus spoliavit potestates, &
principatus. 81. p. 2. C.
Christus arefecit mortis venas:
138. A.
Christus venit ad iudicium par-
ticulare. 177. C.
Christus dicitur aries, & quare.
182. A.
Christus constitutus est iudex
omnium. 181. B.

Chri-

& verborum.

Christus dicitur aries, & quare.
182.A

Christus est tenerrim⁹ ligni vermiculus. 247. pag. 2.A

Christi oratio pro cognoscēdis inimicis quomodo exaudita fuit. 249. p. 2. B. Quo tempore illam fecit. 247. pag. 2. B. Prius orat pro transgressoribus quam cōsoletur matrem suam. 248. C. Opposuit se in hac oratione iræ Dei. 248. p. 2. C. Dedit in hac oratione exemplum nouum. 249. pa. 2. C. 250. C. Excusat peccata hominum. 250. B. & p. 2. C. 151. pag. 2. B.

Christus quare crucifixus fuerit inter latrones. 253. p. 2. B

Christus moritur in cruce tanquam in nidulo suo. 262. A. In passione subiit pœnā sensus, non verò damni. 263. p. 2. C. Quot modis fuerit à Patre derelictus. 264. B

Christus non orauit absolute calicem transire à se. 264. pagina. 2. A

Christus quomodo elegerit suspendiū in anima. 266. p. 2. A

Christus in passione comparatus est cerno. 261. C. Sitis eius ex quibus procedebat. 271. p. 2. A. Maxima fuit in corpore eius sitis. 271. pag. 2. B. multo maior fuit in anima. 272. p. 2. A

Christo tempus suæ passionis parum visum est præ amoris magnitudine. 269. C

Christus quare sitiens moriatur. 274. C

Christus cur comparetur pisci Tobia. 274. A

Christus satisfecit pro peccatis etiam in particulari. 275. A

In Christo omnia sunt consummata. 277. A

Christus in cruce vocauit mortem inclinato capite. 284. A

Christ⁹ cur multa docuit de mortificatione. 349. p. 2. C.

Christus ostendit nobis viā paupertatis. 294. A

Christum imitari in virtutibus quam necessarium, & quomodo. 340. A

Cognitio peccatorum est donū Dei. 34. pag. 2. B

Communio spiritualis quomodo quotidie facienda. 50. B

Communicare in mortali quam graue peccatū sit. 53. C. 60. pag. 2. A

Concionator debet habere in se quæ docet. 151. p. 2. A

Confessarius bonus eligendus est & qualis. 34. A

Confessarij officium quale sit. 236. p. 2. C

Confessio nulla & informis est ex defectu examinis. 36. A

Confessionis præceptū non esse graue pondus. 39. p. 2. A

Index Rerum

- Confessionem dimidians cui est
similis. 39. p. 2. C
- Confessio sacramentalis conue
niētissime est instituta. 40. C.
- Confessio aliqua peccatorū est
antiquissima. 42. A
- Conscientiæ examen quomo
do faciendum est. 30. p. 2. B
- Conscientiæ vermis quomodo
cruciet in inferno. 189. C
- Consilia reddunt hominem san
ctum, præcepta iustū. 288. C
- Consilijs, præcepta melius ser
uantur. 288. p. 2. A
- Consilia malorum quantum no
ceant, & quale peccatū. 209.
pag. 2. A
- Consilia comparantur pennis
auium. 288. p. 2. A
- Consilia sunt antemurale ciui
tatis. 288. C
- Consuetudo praua difficile to
litur. 241. A
- Continentia est donum Dei, &
à Deo petendum. 232. p. 2. B
- Contemplatio quæ sit & quo
modo habeatur. 337. p. 2. A
- Eius via quæ sit. 338. B. 342
p. 2. B. C. Multa iuuāt ad eā,
& quæ sint. 343. p. 2. A. Eius
dulcedo inenarrabilis. 345.
B. 347. pag. 2. A. Dicitur
mons in vertice montis. 347
C. Est duplex, in intellectu &
voluntate. 348. B. Est circu
laris, recta, & obliqua. 350.
pagi. 2. A. Eius materia est
- Deus, & quomodo. 351. A.
- Contemplatiui semper assistūt
Deo. 346. p. 2. C
- Conuersio peccatoris nō est nisi
à Deo. 34. p. 2. C. Pēdet etiā
ab ipso homine. 239. C.
- Cordis mūditiā pręparatur ani
ma ad Eucharistiam. 54. pa
gina. 2. A
- Corona Christi ex qua materia
fuit composita. 6. C
- Corona Christi significat eius
regnum æternum. 7. A
- Corona peccatoris quæ dicitur
9. B
- Corona iustorum conficitur ex
spinis. 9. pag. 2. B
- Corporis castigatio quam ne
cessaria. 245. p. 2. B
- Corpora nostra dicuntur mem
bra Christi. 231. A. Sūt in san
ctificationem data. 233. A.
Sunt templa Spiritus sancti
232. p. 2. A
- Crux cuiusque est onus & obli
gatio proprii status. 4. pagi
na. 2. A
- Crux cathedra fuit Christi.
247. C
- Cydaris est ornamentum capi
tis & quale. 7. p. 2. A

D.

- D**avid in tabernaculo posuit
gladium victoriæ. 6. B
- Dæmones timent reliquias san
ctorum. 353. p. 2. B

Despe

& verborum.

Desperatio, & pusillanimitas
quantum noceat. 237. p. 2. C
Detractor comparatur serræ.
327. p. 2. A. Eiusdē quā sint
contumeliosa verba ibid. C
Detractionis vitiū maximē fu-
giendum. 326. B.
Deus nō denegat, quæ petimus
licet differat dare. 89. pag. 2.
A. 107. C
Deus denegat minima, & con-
cedit magna. 105. pag. 1. A.
109. B
Dei iudicia modo non intelligū-
tur. 106. p. 2. A
Dei & hominis in puniēdo dif-
ferentia. 108. p. 2. B
Deus nunquam deficit, licet om-
nia deficiant. 116. B
Deo recurrendum est in omni-
bus necessitatibus. 119. C
Deus aliter punit iustos, ac in-
iustos. 127. A
Deus est infinite bonus licet pu-
niat poena inferni. 186. pagi-
na. 2. C
Dei promissio non statim im-
pletur. 198. C.
Deus reliquit nobis inimicos &
quare. 198. p. 2. B. 200. pa-
gina. 2. A
Deus dat fortitudinem in tribu-
lationibus. 203. p. 2. B
Deus aliquos ex hominibus eli-
git in suos. 293. B
Deus al quando se abscondit in
oratione. 265. C

Deus quomodo honoret suos in
hac vita. 352. p. 2. B. Et om-
nia quæ iustorum sunt, 353.
p. 2. A. 354. p. 2. A
Deo & Angelis spectaculū su-
mus, quando pugnamus con-
tra vitia. 222. B
Dei nomina ex effectibus su-
muntur. 3. B
Diabolus quam noster inimi-
cus. 211. A. 212. A
Diabolus curat maxime retra-
here ab Eucharistia percep-
tione. 59. B
Diabolus quomodo infirmus fa-
ctus sit nobis. 82. B
Diabolus aliter abstulit memo-
riam mortis Adamo & nobis
174. B
Diabolus quare nos persequa-
tur. 211. p. 2. A. 212. p. 2. B.
Diabolus odit hominē tāquam
imaginem Dei. 211. p. 2. B
Diaboli potentia & eius astutiæ
213. A. B. p. 2. B. 215. A. B.
Diabolus nō cogendo, sed sua-
dēdo nocet. 213. C. p. 2. B. C
Diabolus potest alterare spiri-
tus vitales, & animales, & hu-
mores corporis. 214. C
Diaboli suasionibus non cre-
dendum. 215. p. 2. B
Diabolus obseruat inclinatio-
nes vt tentet. 216. B
Diabolus diuersos diuersi ten-
tationibus tentat. 216. pa. 2.
A. 217. C

Index Rerum

Diabolus suadet multa, quæ nō sunt peccata, & quare. 216. pag. 2. B. diuturna tentatione vexat. 217. pag. 2. C. ingerit turpissimas tentationes. 218. B. scrupulis inquietat. 218. pag. 2. B. ad mutandum statum, vel exercitium inuitat. 219. pagin. 2. A. incipientes ad indiscretos feruores incitat. 219. p. 2. C. hominibus tanquam suo instrumēto vti tur. 220. pag. 2. C. quo ordine pugnat. 221. C.

Diabolus fontes auferit quibus misericordia Dei ad nos venit. 274. B.

Diaconorum munus in Ecclesia quod sit. 20. pag. 2. B.

Dies passionis Christi vocatur dies lætitiæ eius. 10. p. 2. A.

Dies vltimus quilibet dies est pensandus. 175. A.

Diuitiæ diffusæ nomina dant rebus, quibus diffunduntur. 2. pag. 2. C.

Diuites paucis sint contenti, ne multa amittant. 171. p. 2. A.

Diuites difficile exeuntur à peccatis. 172. A.

Diuites duo respicere debēt, vt saluentur. 172. p. 2. B.

Diuitiæ quam vanæ sunt & nō durant. 225. C.

Diuites quam sollicitè congregant diuitias. 225. A.

Diuites saluari non est impossi-

bile, sed difficile. 316. p. 2. B.

Dolor de peccatis necessarius, & qualis debeat esse. 36. pagin. 2. B. C.

E.

Ecclesiæ cōtemptibiles qui dicantur. 17. p. 2. C.

Ecclesia habet potestatem puniendi. 72. p. 2. A.

Ecclesia potest se vlcisci in infideles hæreticos illam de bellantes ibidem. C.

Ecclesia habet duos gladios ad puniendum. 73. A.

Ecclesia instituit imperatoriam potestatem. 73. C.

Ecclesia adiuuatur à regibus, vt se defendat. 73. p. 2. A.

Ecclesia adiuuanda est maxime orationibus. 74. A.

Ecclesiæ potestates duæ sunt. 83. pag. 2. B.

Ægyptij mortui effugiem in conuiuiis ponebant. 174. p. 2. C.

Æternitatis pœna quam maxima in damnatis. 189. p. 2. B.

Euangelium dicitur sal terræ, & quare. 169. C.

Eucharistia dicitur mensa principis. 51. C.

Eucharistia cum consideratione sumenda. 51. C. propter negligentiam nostram nō facit maximos suos effectus in nobis. 51. p. 2. A. cōtinet realiter Christi personam.

& verborum.

sonam. 52. A. quam prap-
 rationem exigit. 52. C. Facit
 vnionē animę cum Deo. 52.
 B. Dat gratiam ex vi sacra-
 menti. 52. C. Quam disposi-
 tionē requirat. 52. C. 53. C.
 Eucharistia: susceptione pluri-
 mę virtutes exercētur. 53. A.
 Eucharistia generat viros for-
 tes, & igneos. 55. p. 2. A. Ha-
 bet omnē vim sanandi. 56. B.
 Est memoriale passionis Chri-
 sti. 56. pag. 2. A. est vere ci-
 bus confortans hominē. 59.
 pag. 2. B.
 Eucharistiam frequentare quam
 vtile bonum. 61. C. Id anti-
 quissimum. ibidē. Vsus eius
 approbatur maxime à san-
 ctis. 62. B.
 Eucharistiam frequentare non
 tollit reuerentiam. 62. p. 2. C.
 Eucharistia dicitur panis pin-
 guis. 64. B. Cur dicatur pal-
 lium Elia. 74. p. 2. B. Est mē-
 sa Angelis & hominibus di-
 uersimode. 75. pag. 2. B. Pro
 nobis est sacrificium, & sacra-
 mentū. 76. p. 2. B. Dicitur la-
 pis testimonij. 77. p. 2. B. Est
 pignus glorię & omnium bo-
 norum. 78. pag. 2. B.
 Eucharistia dicitur mare, cuius
 guttę sunt fructus eius. 80. A.
 Vincit omnes difficultates.
 81. B.
 Eucharistia: sacrificio placatur

Deus. 76. p. 2. C. Est antido-
 tum omnium malorū. 244. A.
 Examen conscientia: quotidie
 est faciendum. 30. p. 2. B. Ad
 confessionem est necessarium
 35. p. 2. C.
 Exempla malorum quantum
 noccant. 208. p. 2. B.
 Exempla malorū sunt arma hu-
 ius mundi. 205. p. 2. C.
 Exire de mundo, quid sit, & quā
 necessarium. 208. C. 207. p.
 2. A.

F.

Feruor in nostris operib' quā
 necessarius. 303. B.
 Feruor spiritus quam sit iam di-
 minutus nostris temporibus.
 303. pag. 2. B.
 Feruorem quę excitat. 307. A.
 Ferrea virga dicitur in scriptura
 dominium durum. 83. B.
 Festa cur instituantur in lege.
 p. 2. C.
 Fides actuanda in susceptione
 Eucharistia: 55. p. 2. B.
 Fide disponitur animus ad cha-
 ritatem. 92. A.
 Fides in Chanaanā quę opera-
 batur, & quam magna fuerit.
 92. B.
 Fides Susannę & Ionę quam
 magna fuerit. 92. C.
 Fides & perseverantia proban-
 tur in oratione. 93. C.
 Filij parentum imitatores de-
 bent esse. 153. p. 2. A.

Filij Dei sumus, sed nōdum ap-
paruit qui derimus. 193. B
Filij parentum verba extrema
debēt cōseruare. 252. p. 2. C
Finis mūdi quam proximus est
ex multorum sentētia. 181. B
Finis studiorum quis debeat es-
se. 369. C
Flagellatione nō rē quē debeant
respicere vt vtilēs sint. 68. C.
Francisci Xauier vita & sancti-
tas. 161. p. 2. B
Francisci Borgiæ Ducis Gan-
dia poenitentia. 245. p. 2. B.
G.
Caudium non solum est de
re possessa, sed de spe pos-
sionis. 11. p. 2. C
Gloria sunt diuersi gradus ex
meritis. 9. B
Gloria mundi similis est statuae
Nabuchodonosor. 122. p. 2. A
Gloria mūdi similis hedera Io-
næ. 122. B
Gloria hominis & regis similis
cuiusdam lapidi. 122. p. 2. B
Gloria mundi præterit, & est
quædam figura. 123. B
Gratia licet animā sanet, non ta-
mē carnē omnino. 23. p. 2. A
Gratia datur ad mensuram dis-
positionis. 54. A
Gratia corrigit affectus, & incli-
nationes. 247. C
Gratia thesaurū aperuit Chri-
stus morte sua. 259. C
Gratiā amittere extremū est

malorum. 305. A
Gratiæ amissioni quæ signa præ-
cedant. 305. C
Gratiæ Deo agenda sunt pro
victoriis nostris. 36. B. 163.
B. 104. C
Gratiarū actio post communio-
nem quam fructuosa. 58. B
Gratiarū actio est clavis bo-
norum Dei. 86. B
Gubernatores quātū debeāt ex-
cedere alios in virtute. 164. C
Gubernatio reipublicæ quan-
tum pendeat a diuina scien-
tia. 164. B
Gula inflāmatur libido. 226.
A.
H.
Hæresis solet esse maxima
punitio peccatorū. 70.
p. 2. C. 71. C
Hæresis est extremum malorū
in hac vita. 72. A
Hæretici quomodo sunt puniē-
di. 72. C
Homo non potest non peccare
venialiter saltem. 28. C
Homo bonus quotidie se exa-
minat. 31. B
Homo saluatur in lege gratiæ fa-
cilis multo. 319. p. 2. B
Homines impediētes vsum sa-
cramentorum Sauli similes, &
in quo. 80. p. 2. B
Homo quā infirmus sine susce-
ptione Eucharistiæ. 80. p. 2. B
Homo ciuissimè vult vindicare.

Index Rerum

108. pag. 2. C
Homines similes pueris in ac-
 quirēdis diuitiis. 116. p. 2. C
Hominū triplex genus decedē-
 tium ē vita. 143. C
Hominē insequitur mors ab ini-
 tio vitæ. 145. p. 2. B
Hominum miseria quantæ in
 hac vita. 146. p. 2. C
Homo non moretur ex priui-
 legio, si conseruasset iustitiam
 originalem. 175. C
Homo consideratur vt particu-
 laris persona, & vt pars vniuersi
 180. C
Homo agit & operatur propter
 finem. 192. A
Homo homini quasi diabolus
 est. 221. A
Homo est mediū inter Angelos
 & bruta. 223. p. 2. B
Homo vetus & nouus quis di-
 catur, & quomodo induen-
 dus ex Christo. 290. A
Honor debetur corporibus de-
 functorum. 143. p. 2. B
Hora mortis sæpē meditanda
 antequam veniat. 175. B
Hora mortis multa cruciant ho-
 mines. 175. C
Humilitas conseruat dona spiri-
 tualia. 29. p. 2. B
Ieiuuium quod est necessariū
 ad recipiendam Eucharis-
 tiam. 57. p. 2. C
Iesu nomen est musica dulcis-

ma. 2. pagina. 2. A
Iesus quare dicatur nomen su-
 premum Dei. 3. A. B
Iesus est titulus valis, in quo
 sunt remedia infirmitatū no-
 strarum. 5. B
Iesus est epilogus operum Dei.
 2. C
Iesu nomen signū religionis So-
 cietatis Iesu. 150. B
Ignatius fundator societatis Ie-
 su dicitur quintus Angelus
 Apocalypsis. 149. p. 2. A
Ignatij virtutes maxime & mul-
 tæ. 152. A. B. C
Ignatij natiuitas, & vita, & eius
 conuersio. 154. p. 2. A
Imaginatio debet colligi ad cō-
 siderationē eucharistie. 55. A
Incarnatio est excellentissimum
 opus Dei. 2. C
Inclinatio mala nō reddit homi-
 nem malū necessario. 241. B
Inclinatio alleuat peccata corā
 coram Deo. 241. p. 2. C
Incinationes particulares cog-
 noscendæ. 243. B
Ingratitudo quam odibilis sit
 298. A
Inimicorum duo genera ex De-
 Thoma. 80. B
Insufflatio quid significet in scri-
 ptura. 34. C
Intentio quomodo rectificanda
 395. C
Inferni poena cōtinebit omnes
 dolores. 188. p. 2. B
 Ccc 4 Inferni

Index Rerum

Inferni ultio est ad Dei gloriam
186.A

Inferni poena retrahit homines
à peccato. 187.A

Inferni ignis quomodo cruciet
damnatos. 188.B

Inferni poena alia & alia erit
Inferndiuerſitate criminum.
pro .A

Inferni poena aeterna iuſtè inſli
gitur propter vnum peccatū
mortale. 190.C

Iubilæus eſt annus remiſſionis.
357.p.2.C. Dicitur tertius
baptiſmus. 360.C. Eſt dilu

uium miſericordiae. 358.A.
Comparantur labro æneo.
361.C. Ad quid cōcedatur,

& quid efficiat 358.C
Iudicium Dei duplex in hac vi
ta, & in alia. 36.C

Iudicium miſericordiae eſt con
feſſio. 36.C

Iudicium particulare quam ti
mendū. 177.p.2.B

Iudicium Dei nō timetur, quia
non conſideratur. 178.B

Iudicii locus & quæ figura appa
rebit Chriſtus in eo. 184.C

Iudicii modus erit ætalis ſen
tentia vero ore Chriſti profe
retur. 184.p.2.C

Iudicans alios ſe ipſum condē
nat. 328.B

Iudicantes alios viperis compa
rantur. 328.p.2.A

Iudicantes iudicantur ab alijs.

326. pagina. 2.B

Iudices debent punire malefa
ctores. 365.B

Iuſtus etiam minima peccata vi
tare conatur. 30.B

Iuſti optant mortē propter non
peccandū. 28.p.2.C

Iuſti omnia relinquunt, vt glo
riam abſequatur. 136.p.2.C

Iuſtorum animæ quomodo ſint
in manu Dei. 138.B

Iuſtus quomodo ſentiat miſe
rias huius vitæ. 139.B

Iuſti cruciantur vidēdo tot pec
cata in mundo. 140.B

Iuſtus ex morte aliorum capit
utilitates. 146.B

Iuſtorum labores finiuntur in
morte. 148.A

Iuſti laudandi & prædicandi li
cet non ſint in numerum ſan

ctorum relati. 148.p.2.B
Iuſto datur quod auferitur ab

iniuſto. 149.C
Iuſtus cōparatur equo. 201.A.

203.B
Iuſtus terrorem incutit diabolo

203.p.2.C
Iuſti quomodo conſolentur in

tribulationibus. 264.p.2.A
265.C

Iuſti diuerſimode auxiliantur à
Deo. 266.C

Iuſtus non eſt ſub lege, id eſt nō
opprimitur ab ea. 288.C

Iuſtitia Dei in hac vita ſicut gla
dius eſt in vagina. 185.C

L. Labor

& verborum.

L.

Labor & dolor est in omni statu. 87. p. 2. B.
 Lachrymarū Ezechia quæ fuerit causa. 110. p. 2. A.
 Lachrymandum est pro mortuis. 144. C.
 Lapidis philosophalis natura. 145. C.
 Latrones ambo vtrum blasphemauerint Christum. 254. B.
 Latronis boni confusio & penitentia. 254. p. 2. B.
 Latro bonus Christum excusat, & se accusat. 255. B.
 Latro bonus confundit Iudeos in sua confessione. 255. p. 2. C.
 Latro gratia factus est dignus recognitionum. 256. p. 2. C.
 Latronis boni fides quam maxima. 257. C. Spes & charitas eius. ibidem.
 Latrones duo simul portabant racemum, idest, Christum. 257. pag. 2. A.
 Leges sunt in Euangelio pro omni statu dirigendo. 169. B.
 Leges mundi arma Daemonis, & quantum noceant. 209. A.
 Legem habuit homo in omni statu. 287. p. 2. B.
 Legem significat frenū. 288. B.
 Liberalitas Dei quam maxima sit. 341. p. 2. C.
 Lingua præcipitationis quæ sit, & quæ verba eius. 327. C.
 Lutherus fuit stella cadens de

cælo. 149. pagina. 2. B.

M.

Maria deuotio est signum prædestinationis. 12. B.
 234. C.
 Maria filius adoptiuus est prædestinatus. 12. C.
 Maria vterus dicitur aceruus tritici & quare. 12. p. 2. A.
 Mariæ auxilium quam necessarium sit peccatoribus. 13. A.
 Maria est scala, qua ad se Deus trahit peccatores. ibidem.
 Maria propter se debet amari. 13. B.
 Maria quantum ametur à beatis. 13. p. 2. A.
 Mariæ pulchritudo quanta fuerit. ibidem C.
 Maria dicitur cælum, & quare. 14. B.
 Maria est mediatrix nostra. 14. p. 2. C.
 Mariæ gratissimum est frequentare sacramenta, & recitare Rosarium. 372. p. 2. A.
 Mariæ auxilio relinquitur desperatus. 16. C.
 Maria defendit peccatores in hora mortis. ibidem.
 Maria virgo cur stetit iuxta crucem. 258. p. 2. A.
 Maria virgo martyr fuit, & plusquam martyr. 259. B.
 Maria quomodo concurrebat ad nostram redemptionem. 259. p. 2. B.
 Ccc 5 Maria

Index Rerum

- Mari || virgo dilectissima Deo
 est. 259.p.2.C
 Maria virgo immolata est cum
 Chro animo & corpore. 260.B
 Maria data est nobis in matrem
 261.C
 Maria virgo cur nō vocata ma-
 ter sit, sed mulier. 262.p.2.B
 Mare cōparatur glorie, & quare
 siccatū est in passione Christi
 gloria corporis eius. 274.p.
 gina. 2.B
 Melchisedech typus fuit sacer-
 dotij Christi. 23.C
 Militia spiritualis cōparatur tē-
 porali, & in quibus. 157.C
 Missa est cōpendiū toti⁹ religio-
 nis Christiane. 45.p.2.A. Re-
 presentat passionē Chri. 2.A
 Missa est sacrificium laudis &
 consummatio omnium sacri-
 ficiorum. 46.p.2.B.
 Missa dicitur sacrificiū gratiarū
 actionis. 47.p.2.A. Dicitur
 sacrificiū placionis. 48.A.
 Sacrificiū impetrationis. 48.
 pag.2.C
 Missa sacrificiū quomodo offe-
 ferendum Deo cum auditur
 49.A. maximum valorē con-
 tinet. 49.C
 Missa sacrificiū cum deuotione
 assidue est. 50.p.2.B. 77.A
 Morimur dupliciter mundo, &
 carni. 348.A
 Mors est iustis finis laborum.
 364.B
 Mors peccatorum qualis sit.
 364.pag.2.A
 Mortem prauēire oportet ne
 sentiat. 123.p.2.A
 Mortis memoria abstrahimur a
 viis mundanis. 124.C
 Mortis memoria incitatur iusti⁹
 ad bona opera. 124.p.2.B
 Mortis hora peccator circunda-
 tur peccatis. 125.p.2.A
 Mortis hora iustos animant bo-
 na opera. 126.B
 Mors non est supplicium bonis
 sed malis. 127.A
 Mors principum in terrorē in-
 ducit. 128.B
 Mors religiosa est in meritum, &
 gloriam hominum. 130.C
 Mors optanda tanquam finis
 laborum. 130.p.2.B
 Mors dicitur vniuersum malū.
 132.C
 Mortē Deus nō fecit, sed homi-
 nes vocauerūt illā. 132.p.2.C
 Mors vt a peccato procedit ma-
 la est. 133.p.2.A
 Mors quomodo bona debeat
 assumari. 134.B
 Mors est lucrum animæ. 135.
 pag.2.C
 Mortem expectant iusti sicut
 thesaurum. 136.C
 Mors semper ante oculos habē-
 da. 137.C. 142.B
 Mortis die incipit iusti fructus.
 137.p.2.B
 Mors dicitur fons quo transitur
 ad

& verborum.

ad vitam. 139. pag. 2. B
 Mors diuidit omnia regna &
 honores, & diuitias. 174. A.
 Mortis summa certitudo, & in-
 certitudo. 175. p. 2. C.
 Mortuorum corpora sepelien-
 da sunt cum honore. 144. C.
 Mundus nescit spiritum verita-
 tis. 204. 2. C.
 Mundus triplex dicitur, & mali
 mundus dicuntur. 205. A.
 Mūdus persequitur bonos. 205
 pag. 2. B.
 Mundus similis est carceri, &
 quare. 363. pag. 2. B.

N.

N Azareus floridus interpre-
 tatur. 6. A.
 Negotia optima vtilissima
 est reipublica. 170. C.
 Negotiatio quam periculosa sit.
 170. p. 2. A.
 Negotiatores duo respicere de-
 bent vt saluētur. 172. p. 2. B.
 Nobilitas quāti habeatur apud
 homines. 113. A.
 Nobilitatis fundamentū est esti-
 matio hominum. 113. B.
 Nobilis nō est, nec debet estima-
 ri, qui turpiter agit, ibidem. C.
 Nobilium gloriatio quam vana
 sit. 113. p. 2. A.
 Nobiles quā pauci respondeant
 suis genitoribus. 113. p. 2. C.
 Nomen ponitur loco rei cuius
 est substituens. 3. p. 2. C.

Nomen imponere est actus do-
 minij. 1. A.
 Nomina Dei ex effectib⁹ in no-
 bis sumuntur. 3. B.

O.

O Bedientiē voto quid offe-
 ramus Deo. 296. p. 2. A.
 Obedientia est seruitus volun-
 taria. 296. p. 2. B.
 Obediētia se tradit homo in to-
 tum Deo. 296. p. 2. C. Exer-
 ceri debet in minimis. 29. C.
 Est quasi continuū sacrificiū.
 315. p. 2. A. Nō pauca repu-
 tat minima. 314. pag. 2. B.
 Eius resignatio. 297. B.
 Oculi duplex in homine fidei
 & visionis. 140. C.
 Officiū suū quēque exacte
 perficere quam gratū Deo
 sit. 4. C.
 Officia minorum ordinum, quē
 & quid significant. 19. C.
 Omnia bona & mala reuelanda
 sunt in iudicio. 184. p. 2. B.
 Opera egregia cur memoriæ
 mandentur. 1. p. 2. B.
 Opera magis meritoria sunt
 propter difficultatē. 242. C.
 Opera nostra quomodo dicantur
 consummata. 281. C.
 Opera meliora Deo offerenda
 sunt. 307. C.
 Orationibus quantum iuuetur
 Ecclesia. 64. A.
 Oratio cū intuitu corporis Chri-
 sti quam

Index Rerum

si quam potēs sit. 74. p. 2. B
 Oratio nostra coniuncta sacrificio Eucharistie omnia impetrat. 77. C
 Orandum pro quibus est & quo ordine. 49. B
 Orandum Deo est vt hereticos subiciat Ecclesie. 79. C
 Orandum est vt infideles resipiscant. 85. A
 Orationis perseverantia quam necessaria ad impetrandum. 89. pa. 2. B. Eius duo fructus pro diuersis temporibus. 90. C.
 Oratio non fit vt inclinemus ad nos Deū, sed vt cognoscām nostras necessitates. 91. A. B
 Oratio est quēdam catena, & ad quid deseruiat. 91. C
 Oratio in peccato impedit impetrationem sepe. 96. C. 97. B. & p. 2. C
 Oratio vt exaudiatur debet esse de necessarijs ad salutē animę 98. p. 2. B. Debet respicere gloriam Dei. 99. A. Debet fieri nomine Christi, & quid hoc sit. 99. B. C
 Oratio iustorum quam potens sit circa Deum. 99. pa. 2. C.
 Orationis fructus inueniuntur in iniustis etiam. 100. A
 Orationes multorū statim exaudite sunt. 101. A
 Orationis alę sunt ieiunium, & eleemosyna. 101. p. 2. C
 Orationis vis & efficacia opti-

me ex origine. 103. pa. 2. A.
 Propter quas causas regulariter non auditur. 106. p. 2. B.
 Oratio multorum quam efficax sit, & potens. 120. A
 Orandum est vt vita in melius commutetur. 120. p. 2. B
 Orationis vis ad emendandam vitam. 244. p. 2. B
 Cratone largitur nobis Deus bona sua. 330. p. 2. B
 Oratio impeditur a diabolo. 331. B. Ea cōsolamur a Deo. 331. B. Vnimirum cum eo. 336. p. 2. B. Ea thesauros Dei aperim⁹. 332. B. Ea certam nostram vocationem facimus. 333. A. Suales reddunt labores. 333. C. & pa. 2. C. Preparatio ad eam debet fieri. 334. B
 Oratione armamur ad tribulationes. 336. C
 Orationis fructus quanti & qui sint. 340. A. Eius siccitas ferenda est. 349. B
 Oratio silentij quę dicatur. 351. pag. 2. B
 Originalis iustitia quid efficiebat in homine. 224. B
 Osculari manus quid significet in scriptura. 84. A
 Ossa sanctorum virtutes significant. 357. A
 Otium quam magnum damnum sit. 226. p. 2. A
 Otium fugiendū maxime. 371. pag. 2. A

& verborum.

Oze supplicium propter contactatum arce. 61. A

P..

Parentes pont nomina filiis propter dominiū. fol. 1. B

Parentes & consanguinei primum alendi sunt à diuitibus. 171. A.

Paradisi priuilegia quę fuerint. 298. p. 2. A

Pascere in scriptura idem est quod depascere. 84. p. 2. B.

Paupertatis votum est linē perfectionis. 293. p. 2. B. est necessarium fundamentum religionis. 343. p. 2. C. eam retinuerunt Apostoli. 344. A

Paupertas debet conseruari etiā in minimis. 294. pag. 2. A. primum quod illi correspondet. 294. p. 2. C

Paupertatis laus, & virtus maxima. 316. B

Pax & quies quę provenit ex confessione. 44. A

Peccator est similis ericio spinarum. 10. C

Peccator quando induratur propinquus est ad punitionem. 108. A

Peccatores quid colligunt ex vitę breuitate. 121. pag. 2. B.

Peccatores dicuntur viri sanguinum, & non dimidiant dies suos. 138. A

Peccatorum mors quot habeat tormenta. 141. B

Peccatorē non cognoscere malitiā quāta miseria sit. 147. C

Peccatorum consortia quā sunt fugienda. 208. A

Peccatores sunt puniēdi ad correctionem aliorum. 366. A.

Peccata aliqua cur relinquuntur hominibus. 29. B

Peccata radicitus sunt euellenda. 31. pag. 2. A

Peccatis duobus modis occurrendum est. 31. p. 2. B

Peccato aliquo particulari resistendum. 32. B

Peccatū est totalis vastatio animę. 33. C

Peccatorum cognitio quam necessaria sit. 34. p. 2. A.

Peccatorum numerus quomodo explicandus. 39. A

Peccatis peccata solet Deus punire, & quam maxime. 70. C

Peccata hominis sunt numerata, & statuta à Deo ut puniat. 107. pag. 2. B

Peccatorum excessus qui dicatur. 108. A. B.

Peccatum est summum malum & infirmitas pessima. 117. B

Peccat homo quasi per risum. 130. A

Peccatum est vera mors. 140. pag. 2. C

Peccatum quia contra Deum est infinitū malū. 175. p. 2. A

Peccandū

Index Rerum

Peccandi cōsuetudo difficilem
facit conuersionem. 241. A
Perseuerantia quanti momenti
sit. 32. C
Poderis vestis quę fuerit, & eius
fabrica. 27. p. 2. C
Potestas clauium est in Ecclesia
359. B.
Pœna damni, & sensus corres-
pondet cōuersioni, & auersio-
ni à Deo. 185. p. 2. A
Pœna damni quantum malum
sit ibidem. A. 187. p. 2. A
Pœna sensus quam magna. 188
C.
Pœnitētia est iterabilis baptis-
mus. 358. B. Cōparatur ma-
riæneo. 360. p. 2. B
Pœnitētia & satisfactiones quā
grauēs olim ponebātur. 359
pag. 2. B
Prædestinatus dicitur filius ado-
ptiuus Mariæ. 12. C
Prælati qualis eligēdus est. 164
p. 2. C. Duplici charitate de-
bet esse præditus. 165. C
Prælatorū nomina in scriptura.
167. p. 2. C. Eorū cura. 166.
A. Eorū bonum exemplū.
167. A
Prælati est oraculum Dei. 310.
C. Dicitur Angelus. 310. p. 2. B
Præsentia Dei quibus modis ha-
benda est. 262. B
Proficere in virtute quā necessa-
rium in religione. 304. C.
Propositū non peccandi de cē-

tero in quo consistat. 308. C
Prouidentia Dei nihil non respi-
cit. 102. p. 2. B
Prouidentia Dei erga suos. 94.
B.
Punitio Dei in hac vita conti-
nuatur sapē in alia. 84. B.
Punitio Dei in hac vita est ad
correctionem. 84. C
Principia prima omnibus sunt
communis & vera. 121. B

R.

Refugium laborum nostrorū
Eucharistiam est. 88. A
Reguli natura & proprietas in
videndo. 146. A
Regimē animarū est sciētia sciē-
tiarum, & fugiendū. 168. B
Reipublicæ consilientia in quo
sita sit. 163. p. 2. B. Constat
ex duobus. 17. B
Religiosus est quoddam mira-
culum, & in quibus. 308. B
Religiosus quare consilia aggre-
ditur. 288. A
Religiosorū vestis Christus est:
289. p. 2. A. Eorū obligatio
ad perfectionē. 280. C. 299.
B. Eorū arma quę sint. 289. B
Religiosorum vestis peregrina
quę dicatur. 290. C
Religiosi viuunt in terra sancto-
rum. 291. A
Religiosi immolant abomina-
tiones Agyptiorum. 291. B
Religiosi qui arroganter ince-
dunt

& verborum.

dunt qui sint. 290. C
 Religiosi in seculo impediuntur
 ad perfectionē. 291. C. Dicū-
 tur peculiū Dei. 293. A. Datur
 eis annus probationis. 293. C
 Eorum differentia in profectu
 religionis. 292. B
 Religiosi quam multa dona ha-
 beant à Deo. 298. B
 Religiosi in suis regulis habent
 suā perfectionē. 301. A. 300.
 C. 302. p. 2. C. Eorum opera
 minima magna sunt. 301. C
 Religiosorum casus regulariter
 nō est repētinus. 306. p. 2. C
 Religiosorum vincula sunt vo-
 ta. 314. A
 Religiosi quam pauci perfecti
 vnde quaq;. 343. B
 Religio comparatur pallio Eliæ
 quare, & in quibus. 289. C
 Religio est terra Geraris quam
 seuit Isaac. 289. B
 Religionis ingressu mutātur ve-
 stimenta, & quare. 290. A.
 Religionis limen ingredi, vel
 saluare quid sit. 290. C
 Religionis ingressus magnum
 beneficiū Dei est. 291. p. 2. C
 Religio non est status novus sed
 antiquissim⁹. 292. p. 2. B. Est
 paradisu hominum. 298. C
 Est terra sancta. 310. A
 Religio est carcer sapientia &
 quæ eius catenæ. 314. p. 2. B
 Religio est thesaurus in agro ab-
 sconditus. 348. p. 2. A

Reliquiæ sanctorum veneran-
 da sunt. 353. p. 2. A
 Reliquiæ sunt murus ciuitatum
 355. B. Sunt nobis in exem-
 plum. 356. B
 Remissio peccatorū dicitur po-
 testas, & clauēs. 33. p. 2. C.
 Rerum diuisio quare introdu-
 cta est. 169. p. 2. C
 Respirare est idem quod confi-
 teri peccata. 34. p. 2. A
 Rex cur maxime desideretur in
 omni natione. 111. B
 Regem petendo peccauerūt Is-
 raëlita. 111. p. 2. B
 Regem malum permittit Deus
 propter peccata populi. 114
 C. Dat bonum propter bona
 populi. 115. B.
 Rex in republica sicut lucerna
 eius est. 118. A
 Rex optimus est donum & si-
 gnū dilectionis Dei. 118. B.

S.

Sacerdotum munus excellen-
 tius omni saculari. 17. pa-
 gina. 2. A
 Sacerdos vocatur Angelus Dei
 17. pag. 2. C.
 Sacerdotium mutat homines in
 Angelos. 18. B
 Sacerdotum sanctitas quæ re-
 quiratur. 21. B. 26. p. 2. C.
 Sacerdos debet orare pro vni-
 uerso mundo. 21. p. 2. A
 Sacex-

Index Rerum

- Sacerdos cur vocetur cor Eccle-
 się & stomachus. 21. C
 Sacerdotum differentia in lege
 scripta & noua quę sit. 22. C
 Sacerdos est mediator inter
 Deum & homines. 23. pa-
 gina. 2. A.
 Sacerdotij Christi & aliorum
 quę sit differentia. 24. C
 Sacerdotum potestas maxima
 24. p. 2. A. B. C
 Sacerdotibus quę reuerentia de
 beatur. 27. p. 2. A
 Sacramentorum frequentia &
 vsus. 233. p. 2. C
 Sacrificiũ quid significet in scri-
 ptura. 46. B
 Sacrificia, & orationes offeren-
 de sunt pro animab⁹. 143. A
 Sacrilegium magnum commu-
 nicare in mortali, & quare
 53. pag. 2. B
 Sanctos habemus patronos in
 celo. 357. C
 Satisfactio pro peccatis quam
 necessaria sit. 235. p. 2. B.
 Saturitas panis & abundantia
 quam sit nocua. 225. p. 2. C
 Scala cęli ex laboribus confici-
 tur. 87. pag. 2. C
 Scholastici aliquas deuotiones
 habeant. 372. p. 2. A
 Scientia quibus circumstãtiis est
 associanda. 371. A
 Sepulchra ponebantur prope
 ecclesias & quare. 174. pagi-
 na. 2. A
 Sigillum confessionis quale est.
 42. p. 2. A. B
 Simię natura ingenium cum ali
 quid insequitur. 183. p. 2. A.
 Sitis Christi in cruce significat
 credentes raros. 273. C
 Societas Iesu quintus ordo mē
 dicantium est. 150. A
 Societatis patres missi in omnē
 terram. 150. p. 2. C
 Societatis Iesu encomium ex
 multis autoribus. 150. p. 2. A
 Societas malorum maximē fu-
 gienda. 372. C
 Sollicitudo nostra quam maxi-
 ma est in iis quę sunt ad nos
 95. p. 2. A
 Spes in Deo collocanda est.
 88. C
 Speculum optimũ mors est ho-
 minibus. 145. pag. 2. A.
 Spina significat peccatum. 10.
 C. pag. 2. C
 Stipendium peccati mors est.
 362. p. 2. A
 Subdiaconorum munus quod
 sit in Ecclesia. 20. C.
 Subdiaconi dicebantur Nathi-
 neĩ antiquitus. 20. pagina.
 2. A
 Superbi primum vitium in ho-
 mine. 225. p. 2. C
 Sybilla Erithrea qui dixerit de
 poculo Christi. 271. B.

T. Tem.

& verborum.

T.

TEmpore omnia obruuntur
& cadunt. 1.p.2.B

Tentationibus carere maxima
tentatio est. 220.C

Testamentum Christi finitum
est in Cruce. 258.B

Testamenti Christi legata quæ
fuere. 258.B

Theologia nostra & parua &
magna est. 324. pag. 2.C.

Thesaurus Ecclesiæ aperitur in
necessitatibus eius. 360.A

Thophet quid sit & quid signi-
ficet. 186.p.2.B

Tonsura prima non est ordo, &
quid significet. 18.pag.2.A

Tormentum mortis non tangit
iustos sed peccatores & quo-
modo. 138.p.2.B

Tribulationes & labores à Deo
mittuntur. 65.B. Sæpe mit-
tuntur propter peccata. 66.A

Tribulationem nostram multa
subleuant. 89.A. Quid cogi-
tandum tempore tribulatio-
nis, vt consolemur. 89.A

Tribulationes immittit Deus
maximo amore. 107.A 258
pag.2.B

Tribulationib⁹ pascit suos Deus
199.B.

Tribulationes misericorditer
mittuntur à Deo. 200.B. Eo-
rum utilitates quæ sint. 200.
pag.2.C

Tribulatio humiliat animum.
201.A. Cōseruat virtutes. ibi
dem pag. 2. B. In ea non est
deiciendus animus. 202. C

Tribulari non est miserum. Sed
vinci in tribulatione est mi-
serum. 102. A

Tribulatione sine consolatione
aliquando vexantur iusti.
267.B

Tribulatio sine consolatione est
probatio magnæ fidei. 267.
pag.2.B

Triplex dignitas ad receptionē
eucharistiæ. 60. B. C

Tygridis natura & ingenium.
278.C.

V.

Verecundia in confessione
maximum est damnum,
si propter eam reticeatur pec-
catum 39.p.2.B.

Verba Christi in Cruce quam
suauia & dulcia fuere. 247.A

Vinum mixtū est fides cum ma-
lis operibus. 276.A

Virginitatis laus, & virtus ma-
xima. 312.A

Virtus & potentia nominis Je-
su. 3.p.2.B.4.C

Virtutis tres sunt gradus in ho-
mine. 9.A

Virtus quam despecta sit in mū-
do. 209.A. Et quanti facien-
da est. 210.B

Virtus difficilis videtur à longe
Ddd inf.e.

Index Rerum

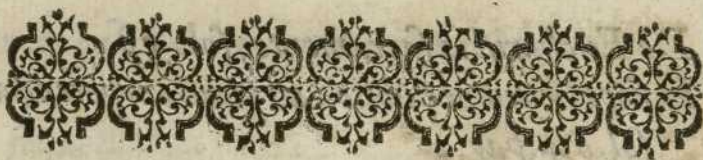
inspecta. 238. p. 2. C
 Virtus addiscenda est ante omnem doctrinam. 368. p. 2. A
 Virtus tollit impedimenta scientiarum. 368. p. 2. B
 Virtus duas habet difficultates ex obiecto, & perseverantia. 368. B
 Vitæ breuitas est omnibus commune principium, verum bonis & malis. 121. p. 2. B
 Vita hominis quasi ludus quidam est. 129. A
 Vita quomodo melior sit morte. 133. A
 Vita hæc dicitur umbra mortis. 147. A
 Vita nostra est vita poenitentiae & mortificationis. 228. pagin. 2. B
 Vita noua inchoanda est post poenitentiam. 236. B
 Vitam nouam inchoare quam difficile. 237. B
 Unio animæ cum Deo quomodo fiat. 341. B
 Vocatio diuina dicitur spiracu-

lum vitæ. 298. p. 2. A
 Vocatio ad religionem certissime est à Deo. 300. p. 2. C
 Voluntas Dei in obedientia manifestatur. 310. C
 Voluntas aliquando rapitur à Deo sine discursu. 347. B
 Voluntas inflammatur in receptione Eucharistiae. 55. pag. 2. C
 Voluntas diuina quam primum adimplenda est. 349. A
 Vfus sacramentorum corrigit maxime vitam. 245. B
 Vota sunt vincula religiosorum. 314. A. Dicuntur via trium dierum. 291. p. 2. B
 Vox Dei quomodo intelligatur prae parare ceruos. 310. B

X.

Xenocratis dictum de amico moriente. 141. pagina. 2. C
 Xerxes plorauit videndo suum exercitum, & quare. 140. B

INDEX

I N D E X
C O N C I O N V M
Q V A E I N H O C L I B R O
C O N T I N E N T V R.

- N Festo nominis Iesu, fol. 1.*
In festo corona Christi Domini. fo.
5. pag. 2.
De singulari deuotione ad beatam
Mariam Virginem, & de eius rosario,
fol. 11.
Ad initiandos sacris ordinibus, fol. 17.
De sacerdotio in missa noua, fol. 22.
De examine omnium operum, fol. 28.
De confessione conciones dua, fol. 33.
De missa diuinissimo sacrificio, fol. 45.
De preparatione ante Eucharistiae sumptionem
adhibenda, fol. 51.

De Eucharistia sacramento, fol. 59.

*In supplicatione publica ad pluviam petendam,
fol. 64. pag. 2.*

In supplicatione publica quando fideles verberibus se cadunt, fol. 67.

In oratione. l. supplicatione publica, pro expeditione bellica contra hæreticos. fol. 69. pag. 2. Conciones dua.

In supplicatione cum Deo gratia referuntur pro victoria obtenta, fol. 81. pag. 2.

Cum nostrum rediret ab Angliæ infecta, fol. 86: pag. 2. Conciones. 3.

In Natiuitate principis maximi, fol. 110.

In supplicatione publica pro salute regis, fo. 116.

In exequijs. 121.

In morte magni principis. 127.

In exequijs præcipuè religiosi, & perfecti viri. 132.

In exequijs viri illustris ac fortis. 137.

In exequijs defunctorum quas (hōras) Hispanè nuncupamus, fol. 142. pag. 2.

In obitu patris Ignatii fundatoris Societatis Iesu. 148. pag. 2.

In electione prælati vel Abbatis, fol. 165. p. 2.

Con-

Concio habita ad negotiatores, fol. 168. p. 2.

De quatuor nouissimis Conciones. 4. 173. Et
sequentibus.

- De tribus hominis inimicis, Cōciones. 6. 198.
Et sequentibus.

De renouatione veteris hominis Ccio. 2. 235.

De septem verbis Domini Conciones. 7. 246.
pag. 2. Et sequentibus.

In ingressu religionis. 287. p. 2.

In professione religiosi. l. monialis. 292. p. 2.

Cōciones. 10. ad religiosos de optimo religionis
statu. De feruore, de religione & tribus vo-
tis. De Dei & proximi dilectione, de ora-
tione & contemplatione, fol. 297. pag. 2. Et
sequentibus.

In collocatione vel ostensione reliquiarū. 352.

In publicatione bullæ, aut iubilæi. 357. p. 2.

Cum aliquis capite plectitur. 362. p. 2.

Ad scholasticos in initio studiorum. 367. p. 2.

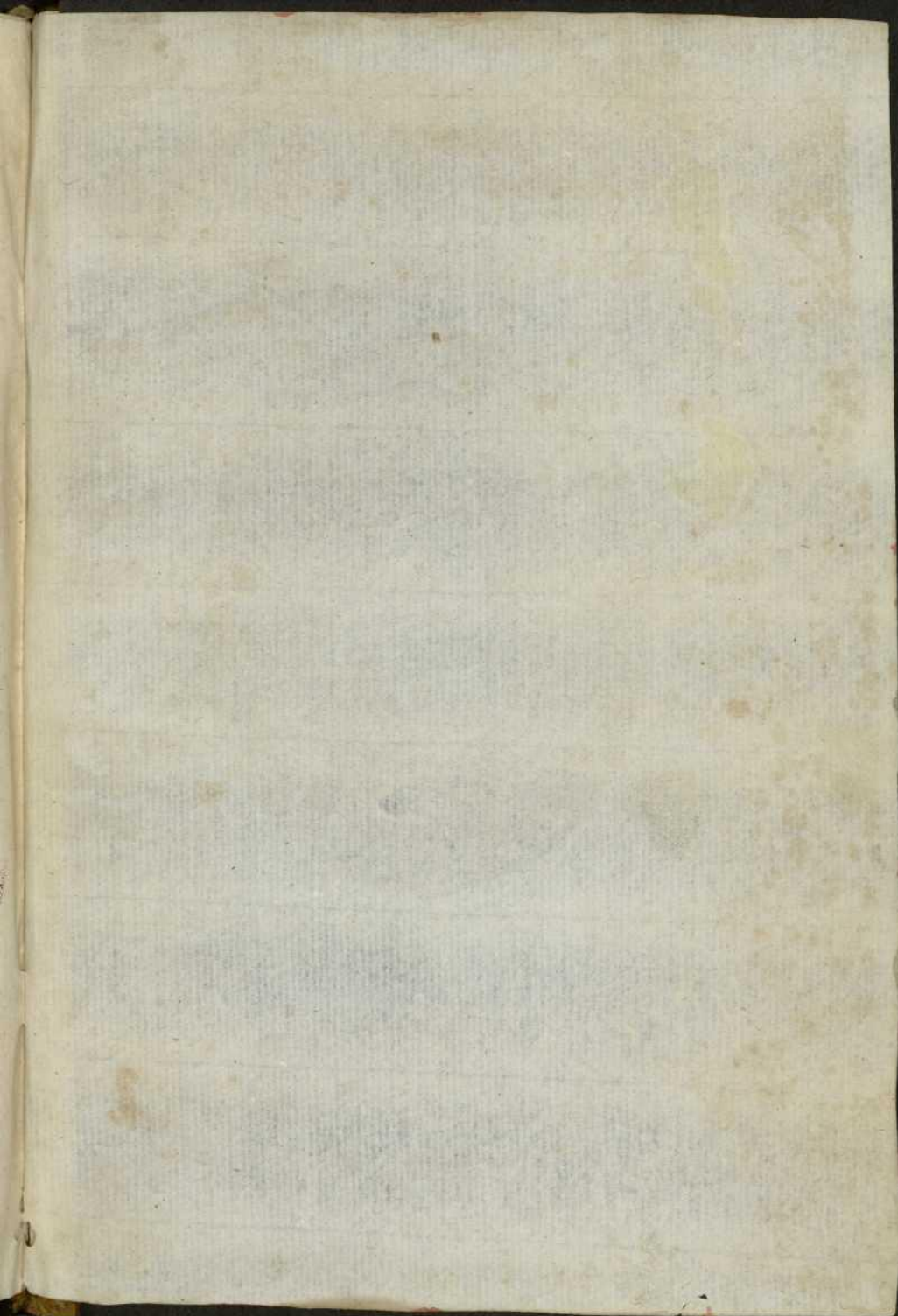
FINIS.

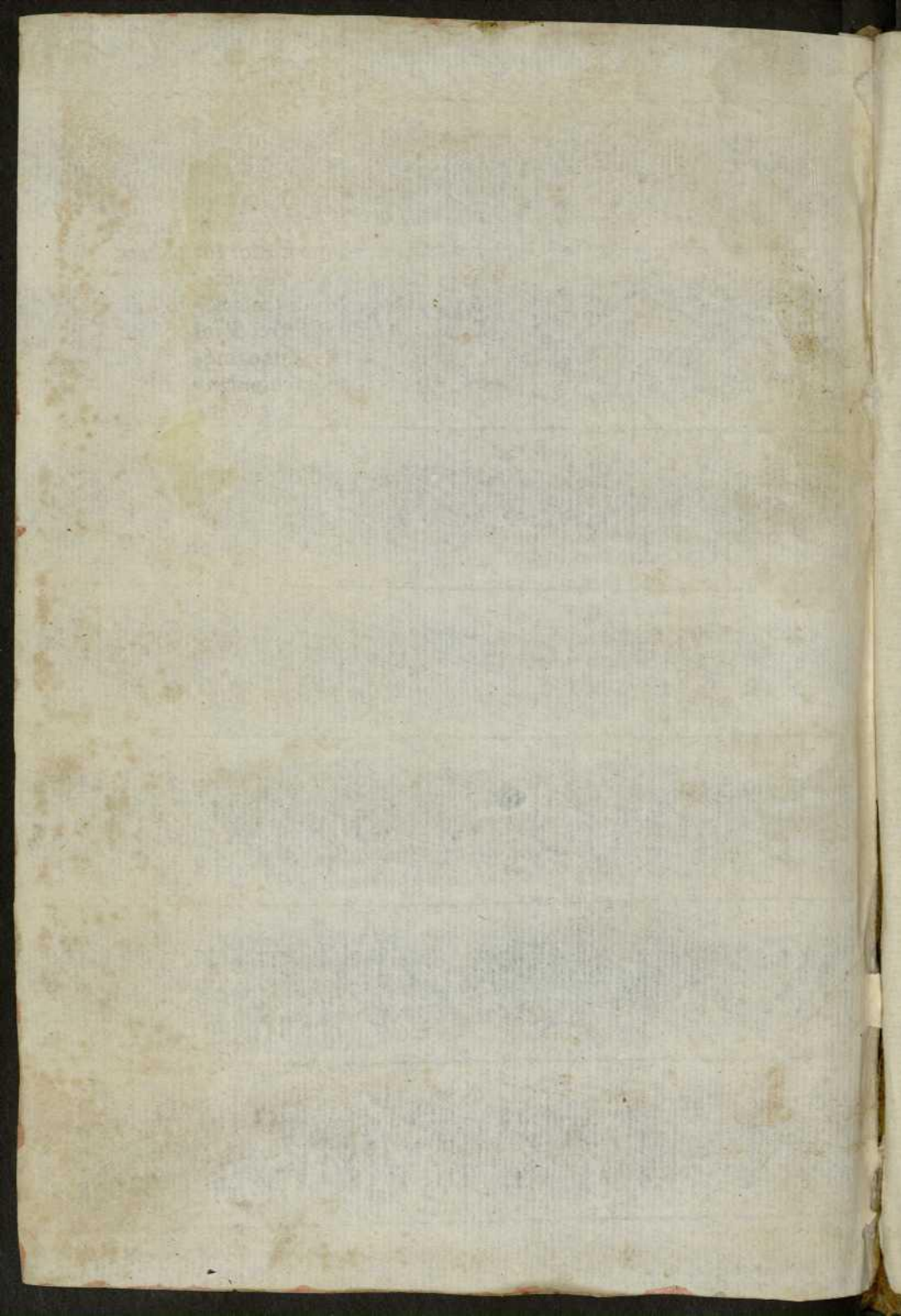
Registrum

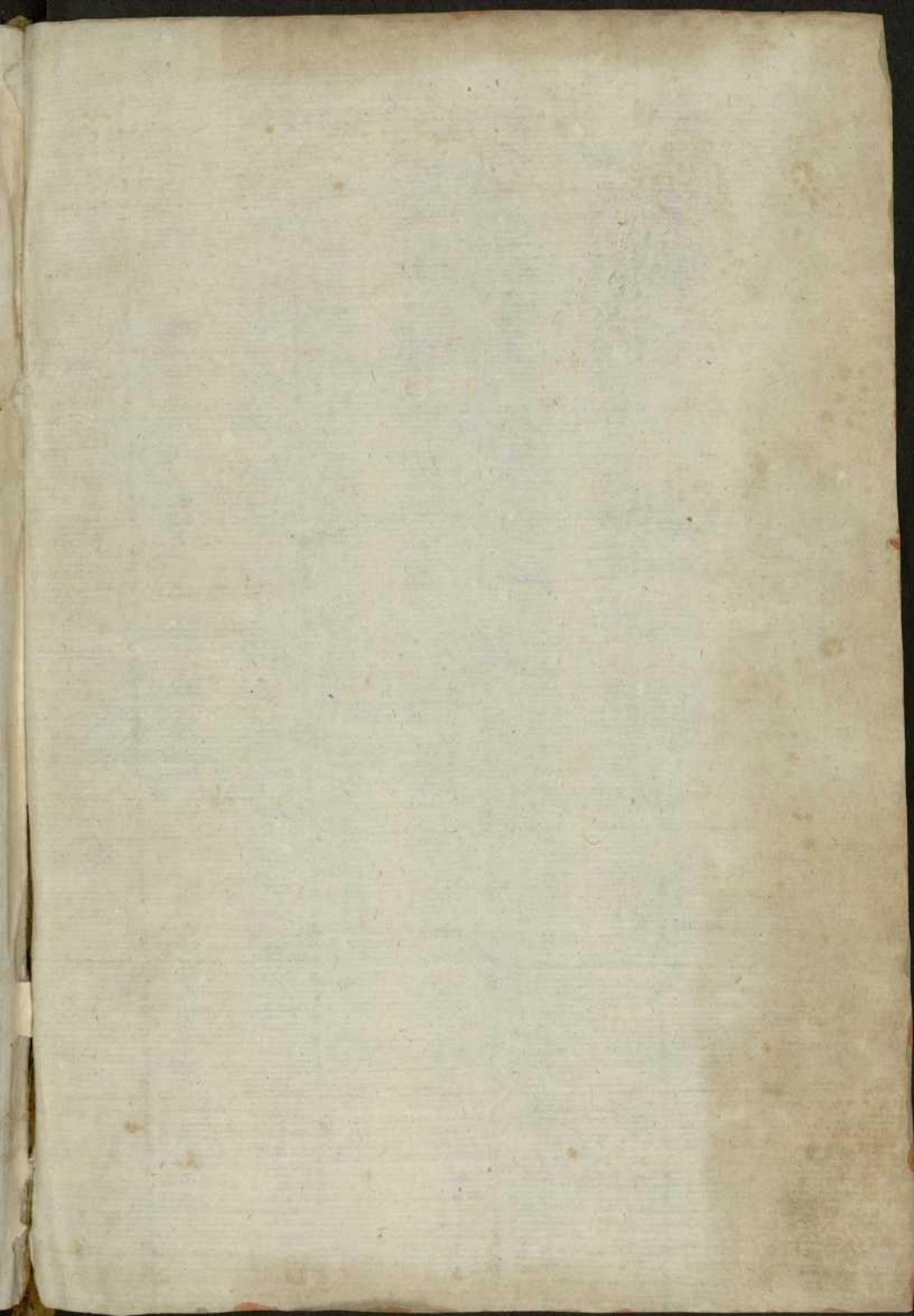
¶ A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V.
X. Y. Z. Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn
Oo. Pp. Qq. Rr. Ss. Tt. Vv. Xx. Yy. Zz. Aaa. Bbb. Ccc. Ddd.

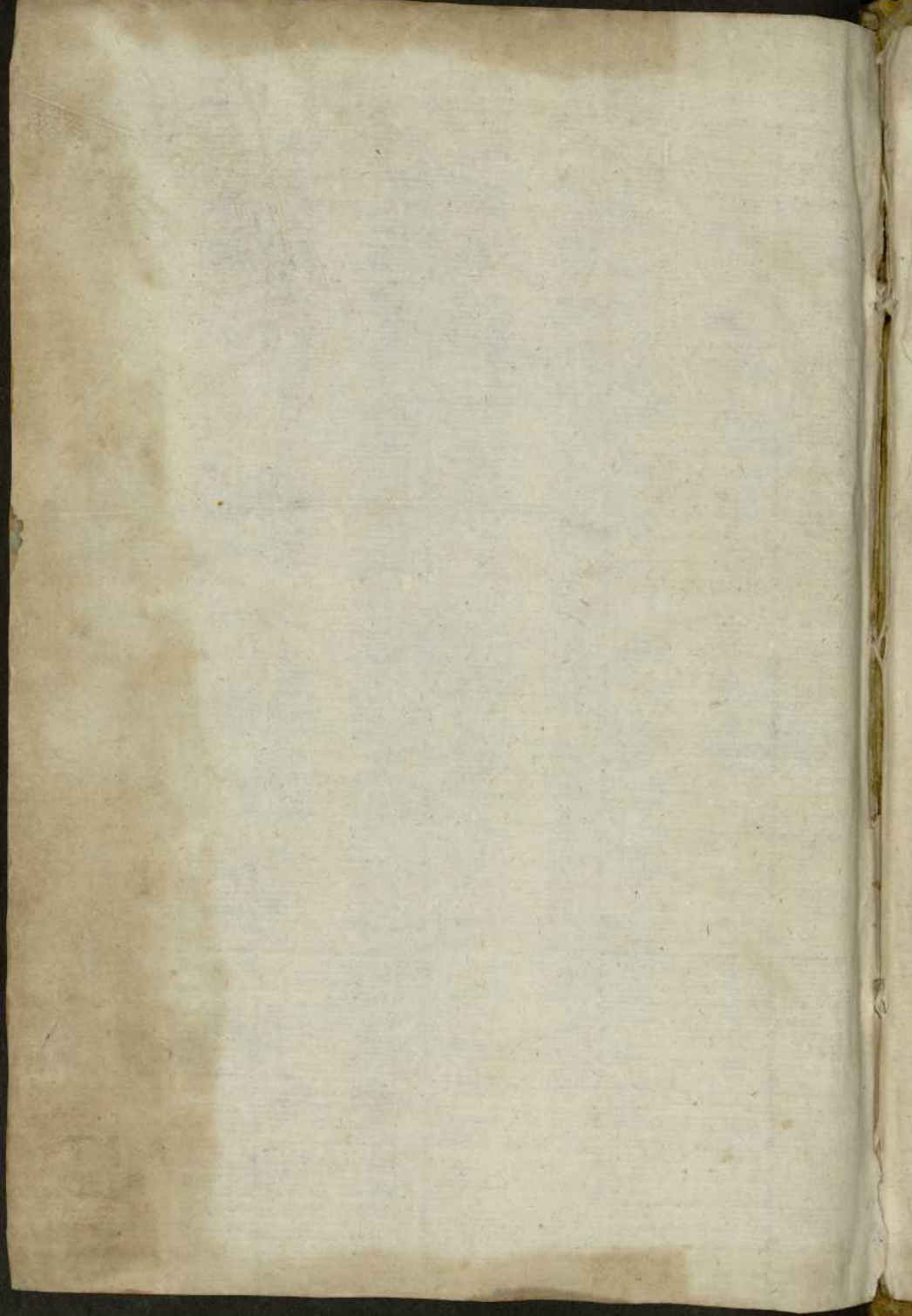
Omnes sunt quaterni.

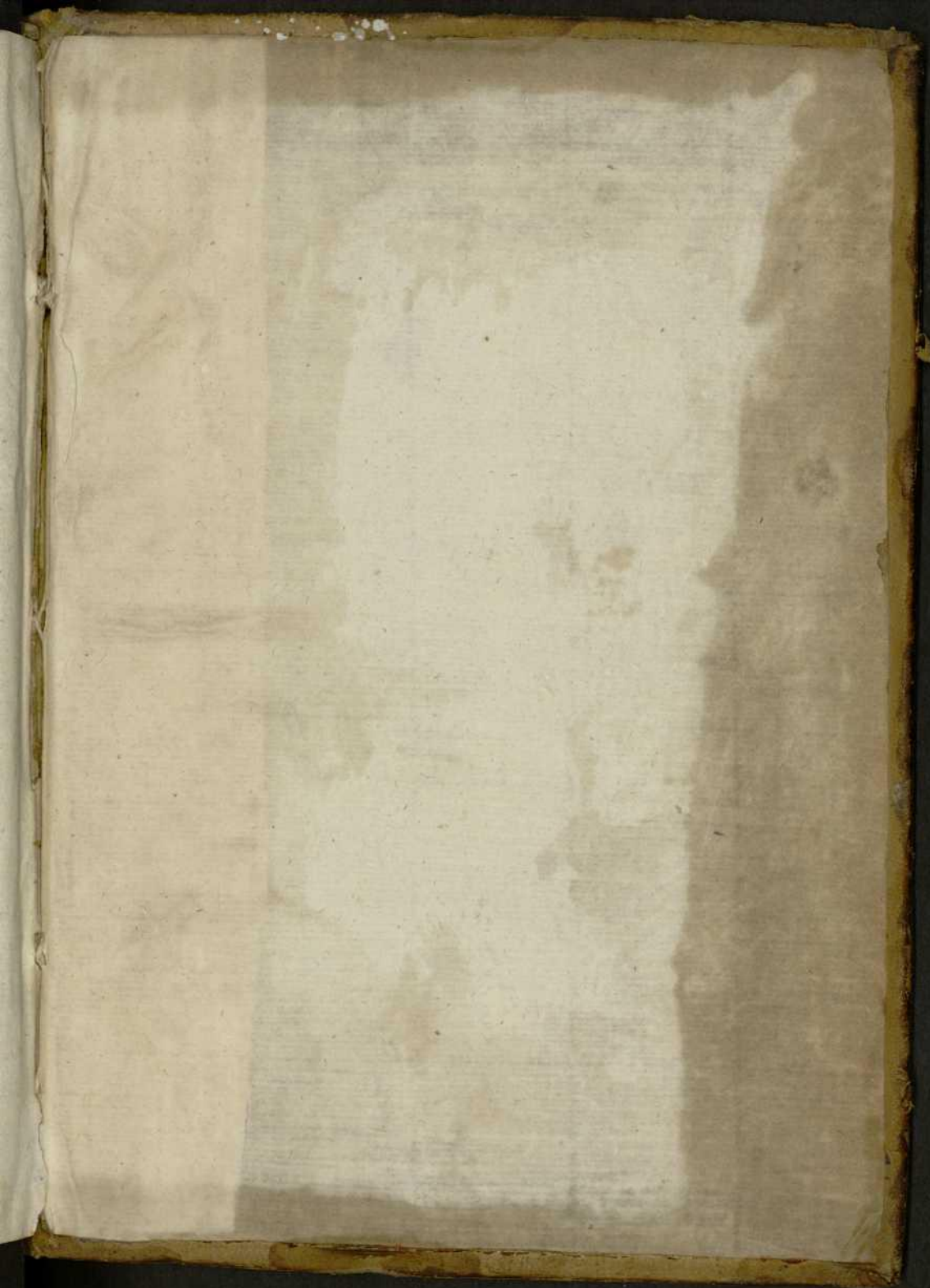

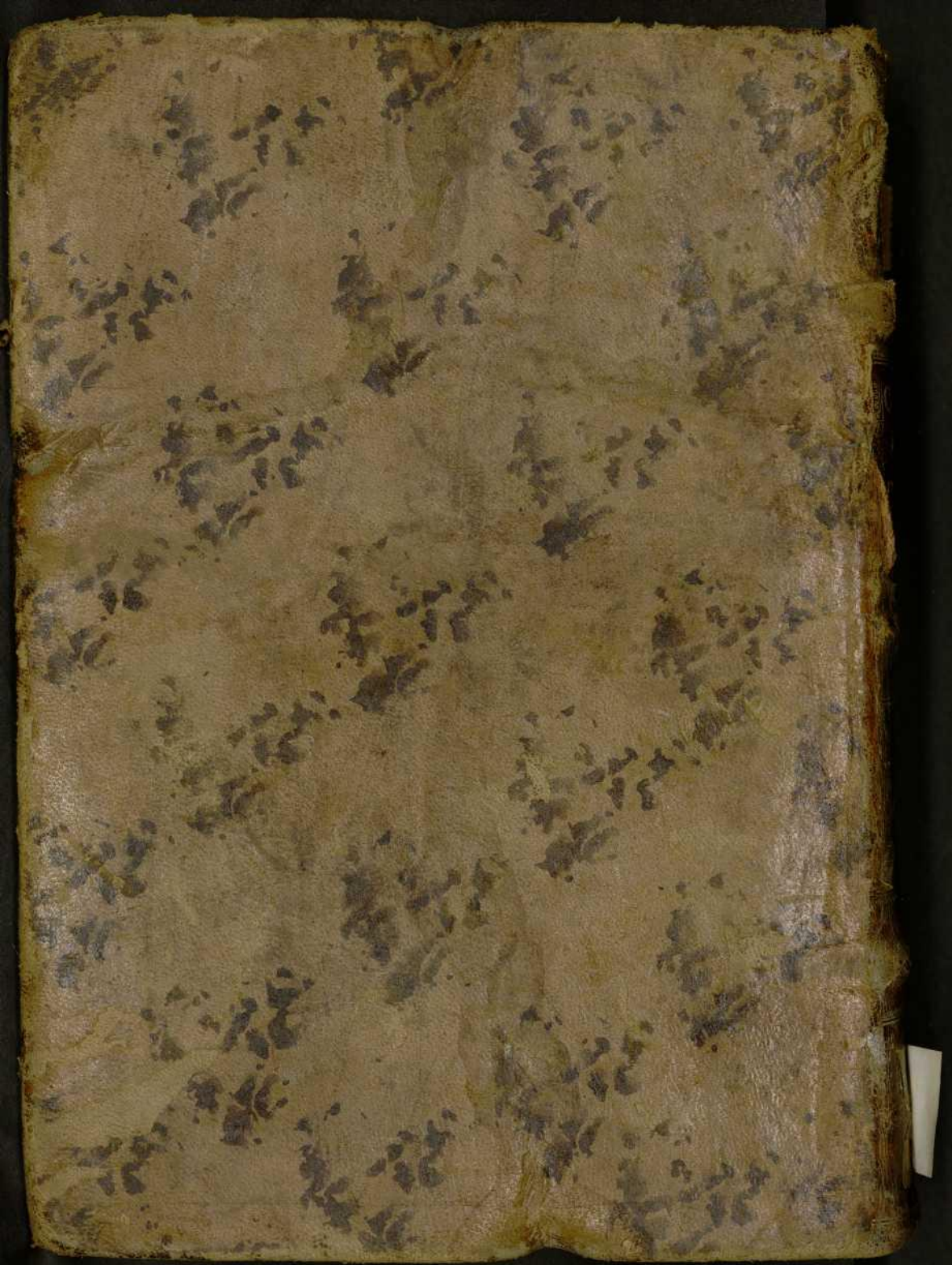

43

35

O SORIO
SILVA
CONTION
T. I.

1.230